

KORTE VERKLARING
DER HEILIGE SCHRIFT
MET NIEUWE VERTALING

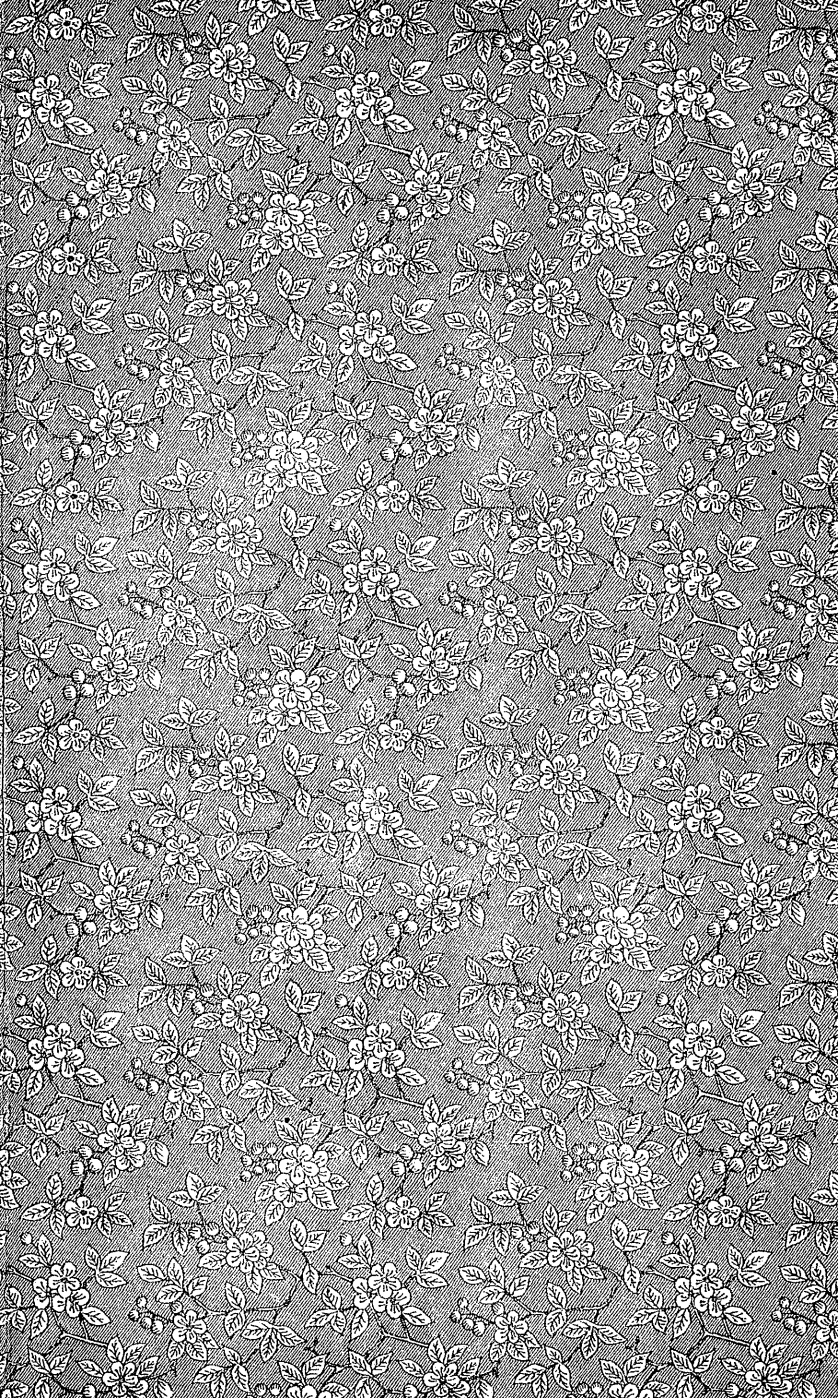
EZECHIËL

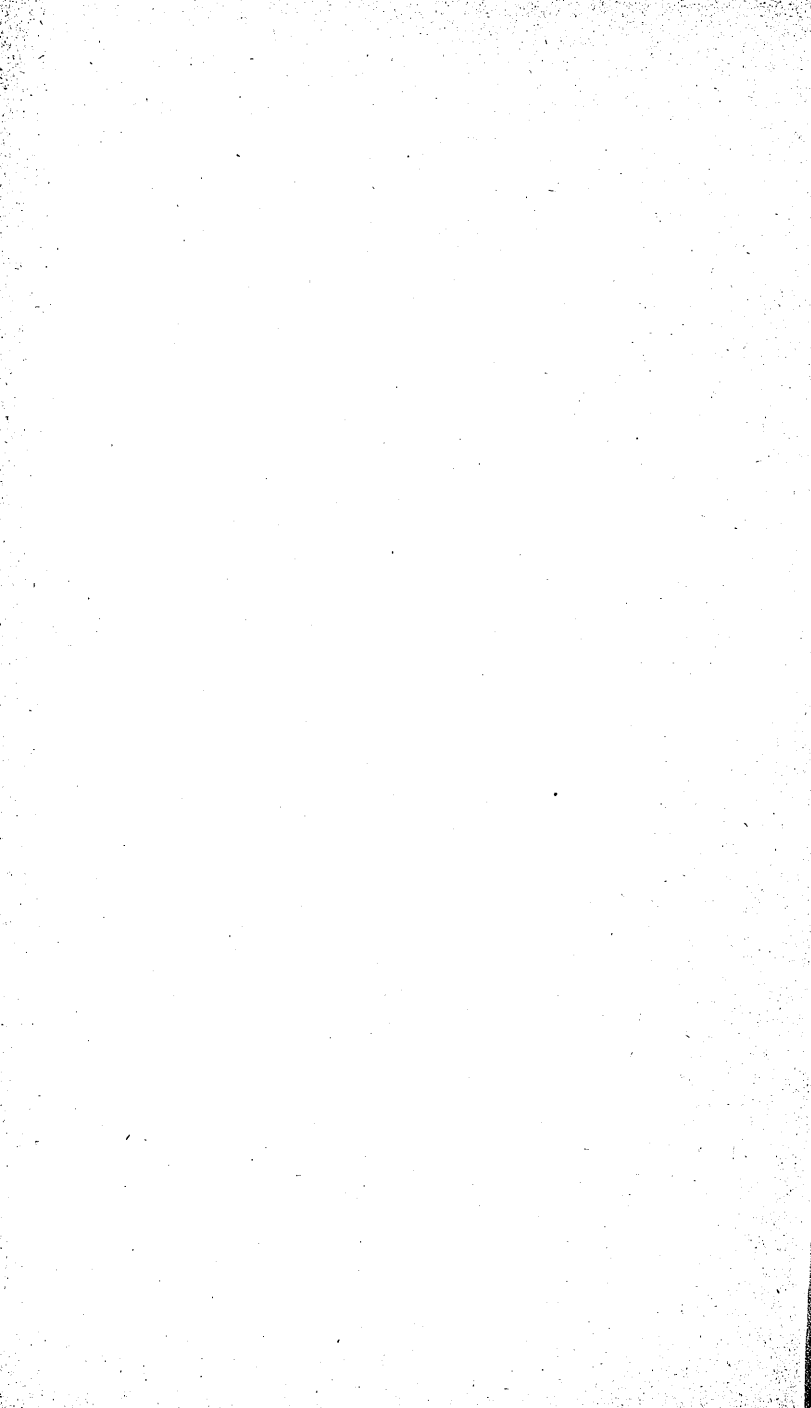
DOOR

DR. A. NOORDTZIJ

The University of Chicago
Libraries

KORTE VERKLARING
DER HEILIGE SCHRIFT

DE PROFEET EZECHIËL

KORTE VERKLARING DER HEILIGE SCHRIJFT

MET NIEUWE VERTALING

BEWERKT DOOR

Prof. Dr G. CH. AALDERS

Prof. Dr C. VAN GELDEREN

Prof. Dr S. GREIJDANUS

Prof. Dr F. W. GROSHEIDE

Prof. Dr A. NOORDTZIJ

Prof. Dr J. RIDDERBOS EN

ANDERE GEREJ. THEOLOGEN

EZECHIËL

DOOR

Dr A. NOORDTZIJ

Bible. O.T. Ezechiël. Dutch.

DE PROFEET EZECHIËL

OPNIEUW UIT DEN GRONDTEKST
VERTAALD EN VERKLAARD

DOOR

Dr A. NOORDTZIJ

Hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Utrecht

BS 1546
N8

Div.

INLEIDING.

De tijd, waarin Ezechiël optrad.

Om den persoon en den arbeid van dezen profeet te verstaan, is het vóór alle dingen noodig, dat we ons een helder beeld vormen van de staatkundige gebeurtenissen van zijn tijd en van de verhoudingen in het midden van zijn volk.

Een keerpunt in de geschiedenis van het koninkrijk Juda is geweest de regeering van Josia (640—609). Hoewel zoon en kleinzoon van koningen, die geen oog hadden voor het eigensoortig karakter van Israëls religie, knoopt hij weer aan bij zijn voorvaderen Hiskia en Josafat en bewandelt hij Davids weg. In zijn geweten gedrongen, ook door de lezing van „het wetboek”, door Hilkia hervonden; tot daden geprikkeld ook door de woorden van de profetes Hulda, gebruikt hij de koninklijke macht om uit Juda — en voorzoover mogelijk ook uit Efraïm — te doen verdwijnen de afgoderij en al den afval, die daaruit voortvloede.

De beschrijving van zijn hervormingswerk (2 Kon. 22 v. en 2 Kron. 34 v.) geeft ons altijd weer een diepen indruk van de manlijke kracht en den grooten ernst, waarmede deze Davidide, daartoe in staat gesteld door een levend geloof, eeuwenoude misbruiken bestreed en diep-gewortelde denkbeelden uitdreef. Het was de hand Gods, nog eenmaal — en nu voor 't laatst! — uitgestoken tot een verkeerd en tegenstrevend volk!

Reeds spreekt de slag van Megiddo van het komend Gods-oordeel. Necho II (609—594) trekt door de Filistijnsche vlakke naar Syrië en Mesopotamië om naar het voorbeeld van zijn vader Psamtik I steun te bieden aan Asjoer-oeballit, die na Ninevé's val (612) tracht in Haran een nieuw Assyrisch rijk te stichten, en hem te helpen tegenover Nabopolassar van Babel en de met hem verbonden Oemman-Manda (zie mijn „Gods Woord en der eeuwen getuigenis”² 1931, bl. 438 v.v.). Wanneer echter Josia — na van 617/6 af Egypte's suzereiniteit geduld te hebben — hem bij Megiddo in den weg treedt en tracht Juda en Efraïm van het vreemde juk te bevrijden, dan

valt de koning op het slagveld en wordt Israël beroofd van den eenigen man, die het had kunnen redden.

Nu gaat het snel bergafwaarts! Josia's zoon Joahaz — de Sallum van Jer. 22 : 10 v.v. —, door den volkswil tot koning gemaakt, ofschoon het erfrecht niet te zijnen gunste sprak, wordt drie maanden na zijn troonsbestijging in Ribla, waarheen hij gegaan was om den Egyptischen suzerain te huldigen, door dezen gevangen genomen en naar Egypte gezonden, waar hij zijn dagen in gevangenschap moet slijten (2 Kon. 23 : 30—34, Ezech. 19 : 3 v.).

Zijn oudere broeder Eljakim, wiens naam door Necho ten bewijze van zijn vazalschap in dien van Jojakim wordt veranderd, wordt als zijn opvolger aangewezen (608—597) en gedwongen een zeer zware schatting op te brengen: ruim f 500.000 aan zilver en ruim f 800.000 aan goud (2 Kon. 23 : 35, 2 Kron. 36 : 3)

Maar weldra is het gedaan met Egypte's heerschappij in de Syro-Palestijnsche landen. Nabopolassar zendt zijn zoon Nebukadnezar naar den Eufraat, waar deze farao Necho zoo volkomen bij Karchemis verslaat, dat hij niet rust, voordat hij den Nijl weer heeft bereikt (2 Kon. 24 : 7). Daardoor wordt Jojakim gedwongen Babel als leenheer te erkennen.

Deze Davidide, die naar de ontroerende teekening, welke Jer. 22 : 13 v.v. van hem geeft, het wezen van het koningschap ziet in schitterende bouwwerken en ontvouwing van koninklijke heerlijkheid — welke alleen te verkrijgen waren door het leggen van ondragelijke lasten op het volk en door de verkrachting van de meest primitieve rechten — spant al zijn krachten in om het levenswerk van zijn vader in den kortst mogelijken tijd te vernietigen en Juda weer terug te voeren tot de paden van Manasse. De in Josia's dagen zoo plechtig vernieuwde band met Jahwe wordt door koning en volk weer verbroken (Jer. 11 : 1—5, 9—11); de altaren op de hoogten worden weer in eer hersteld (Jer. 13 : 27, 17 : 1) en de wellustige dienst van „de koningin des hemels” doet weer zijn intocht in Jeruzalem (Jer. 7 : 16—20). Zelfs schrikt de koning er niet voor terug om hen naar het leven te staan, die Josia's werk wilden verdedigen (Jer. 26 : 10—24). Zoo vallen koning en volk steeds weer terug in „stelen, moorden, echtbreken en valsch zweren, den baäl rooken, vreemde goden na te loopen”, en meenen dan nog het recht te hebben om te roemen in de bescherming, die des Heeren inwoning in den tempel te Jeruzalem hun schijnt te verzekeren (Jer. 7 : 9—11).

Ofschoon kort na de troonsbestijging van Nebukadnezar (605) naar Babel gebracht ten einde daar een diepen indruk te krijgen van de geweldige macht der Chaldeën (2 Kron. 36 : 6), laat hij zich in ongeveer 600, waarschijnlijk door Egypte, tot afval verlokken en weigert hij de jaarlijksche schatting naar Babel

te zenden gelijk hij nu drie jaren deed (2 Kon. 24 : 1). Eerst vergenoegt Nebukadnezar zich er mede de omwonende volken tot strooptochten binnen het gebied van Juda te bewegen, en zoo heeft Jojakim tegenover de Arameërs, Ammonieten en Moabieten, die optreden naast „de benden der Chaldeëen” — waarin we dus waarschijnlijk los van elkander optredende kleinere garnizoenen hebben te zien — reeds de handen vol (2 Kon. 24 : 2). Maar in 598 verschijnt het Chaldeesche leger zelf ten tooneele en wordt Jeruzalem door hen belegerd. Gedurende dat beleg is Jojakim gestorven (597). Onder welke omstandigheden weten we niet. In 2 Kon. 24 : 6 wordt niet anders dan het feit van zijn dood vermeld. In Jer. 22 : 19 wordt hem een „ezelsbegrafenis” voorspeld en in Jer. 36 : 20 wordt gezegd, dat hij geen eervolle begrafenis zal krijgen. Misschien is Jojakim bij een uitval gesneuveld en onbegraven blijven liggen.

Met zijn dood is ook de laatste tegenstand gebroken. Wel beklimt zijn zoon Jojachin (ook Jechonja of korter nog Chonja genoemd, o.a. Jer. 22 : 24, 28, 27 : 20, 1 Kron. 3 : 16 v., Esth. 2 : 6) op 18 jarigen leeftijd — volgens 2 Kron. 36 : 9 was hij toen 8 jaar oud, wat echter niet te rijmen valt met de in 2 Kon. 24 : 15 genoemde vrouwen — den troon zijner vaderen. Maar reeds drie maanden later, wanneer Nebukadnezar zelf de leiding van het beleg in handen neemt (2 Kon. 24 : 11), geven koning en volk zich onvoorwaardelijk over. Jojachin begeeft zich met zijn moeder en de voornaamste leiders des volks naar de legerplaats der Chaldeëen, vanwaar ze gevangelijk naar Babel worden weggevoerd. Hen volgen behalve harem en hof niet minder dan 7000 strijdbare mannen en 1000 handwerkslieden en slotenmakers, terwijl paleis en tempel natuurlijk van hunne schatten worden ontdaan. Zoo werd Judea beroofd van allen, die hetzij als hoofd, hetzij als arm aan den wederopbloei zouden hebben kunnen medewerken.

Het zoo vernederde en ontcrachte koninkrijk wordt geplaatst onder een broeder van Joahaz en Jojakim, den jongsten zoon van Josia, wiens naam Mattanja veranderd werd in dien van Zedekia. Het boek der Koningen teekent hem al niet gunstiger dan zijn voorganger en wat Jeremia ons omtrent hem mededeelt stemt daarmede volkomen overeen. Zedekia is geen tyrannieke natuur als zijn broeder Jojakim. Veeleer is hij zwak en onbeslist, iemand die zich meer laat beheerschen dan dat hij heerscht. Hij is een van die ongelukkige figuren, zooals de historie er meerdere kent, die tot den troon geroepen worden juist onder omstandigheden, waartegen zij volstrekt niet zijn opgewassen. Den tragischen ernst van zijn tijd verstaat hij niet. Den moed eener overtuiging heeft hij niet. Zelfs zal het hem straks aan den moed ontbreken om met zijn volk onder te gaan. Hij is een speelbal in handen van eerezuchtige, maar tevens kortzichtige

mannen, die altijd weer probeeren het toch reeds zoo verzwakte rijkje tot een zelfstandige politiek tegenover het geweldige Babel te brengen, zie nader mijn „Om de heilige erve” II (1926) bl. 103 v.v.

Zedekia en de zijnen hebben de stem des Heeren, die in 597 tot hen kwam, niet verstaan. Veeleer hebben ze die omgezet in het tegendeel van wat zij zeggen wilde. De wegvoering van Jojachin en van Juda's adel had hen uit het halfdonker van hun lageren stand naar de voorste rijen overgebracht en aan deze mannen niet alleen de goederen der weggevoerden in den schoot geworpen, maar hen tevens van volgen tot heerschen geroepen. De verantwoordelijkheid van het bestuur des volks was ineens op de schouders gelegd van hen, die daartoe noch voorbereid noch bekwaam waren.

Daarbij kwam dan nog een tweede. Zij hebben den rijkdom en de macht, welke hun zoo onverwacht gewerd, gezien in religieus licht. Voor hun bewustzijn stond het vast, dat Jojachin en de zijnen zondaren waren. Anders zouden zij toch niet naar Babel zijn weggevoerd?! Maar zij zelf waren door den Heere met zegeningen overladen, wat bewees, dat zij zich niet schuldig hadden gemaakt aan de overtreding van des Heeren wet. Anders zouden zij toch ook wel zijn weggevoerd?! Jojachin en de zijnen waren slechte vijgen, maar zij, zij waren zeer goede vijgen (Jer. 24).

En dan was er nog een derde. De wonderbare redding van stad en tempel uit Sanheribs hand (701) en het niet minder onverwachte besluit van Nebukadnezar om ondanks Jeruzalems woordbreuk geen einde te maken aan stad en tempel, had Zedekia en de zijnen versterkt in de gedachte, dat des Heeren verhouding tot Israël eene natuurnoodwendige en derhalve onverbreekelijke was, zoodat de Heere — wat er ook gebeure! — den tempel niet *kon* verlaten en Jeruzalem niet in des vijands hand *kon* overleveren. Zoolang Juda dus in het bezit is van dit heiligdom, *kan* Juda geen leed genaken (Jer. 7 : 4, Micha 3 : 11).

Zoo zijn dus religieus fanatisme en politieke onkunde de droeve gidsen van de laatste bestuurders van wat er van Davids rijk ten langen leste was overgebleven, en zag Juda met Davids kroon versierd een krachteloos man, een blinden leidsman van verblinden. Zoo wordt het oordeel Gods onafwendbaar. De laatste Davidide zal zijn volk ten ondergang voeren.

Reeds in een van de eerste jaren van Zedekia's regeering komen er gezanten uit Tyrus en Sidon, ook uit Ammon, Moab en Edom naar Jeruzalem, om den nieuwen koning over te halen tot een bondgenootschap, dat tegen Babel gericht zou zijn en bij Egypte, waar Psamtik II in 594 farao Necho was opgevolgd, steun gaan zoeken (zie nader Jer. 27, waar in vs 1 Zedekia moet gelezen worden in plaats van Jojakim, gelijk uit vs 3, 12 en 20 blijkt). De koning aarzelt, maar wordt door zijn volk, welks fanatisme door valsche profeten als Hananja tot het uiterste

wordt geprikkeld (Jer. 28), meegesleept. Zelfs de ballingen komen in beweging en in Jeruzalem gaat het gerucht, dat ze op het punt staan terug te keeren (Jer. 27 : 16). Jeremia bezweert koning en volk zich niet tot afval van Babel te laten verleiden (b.v. Jer. 2 : 14—37) en zijn woorden laten niet na indruk te maken. Misschien ook wordt het duidelijk, dat op hulp van Egypte alsnog niet te rekenen valt. In ieder geval, tot een openlijken afval komt het niet. Toch schijnen de heimelijke plannen ruchtbaar geworden te zijn. Althans, Zedekia vindt het geraden brieven naar Babel te zenden om bewijs te geven van zijn „onverzwakte trouw” (Jer. 29 : 3, 51 : 59), van welke gelegenheid Jeremia gebruik maakt om de ballingen van Jochin ernstig te vermanen niet op spoedigen terugkeer naar Jeruzalem te rekenen, zooals dezen onder leiding van mannen als Achab, Zedekia en Semaja hoopten (Jer. 29).

Maar in 590 levert Egypte het bewijs, dat het bereid is krachtadig hulp te verleen. Farao Psamtik II onderneemt een tocht naar Palestina en doet weer oude aanspraken gelden. En in 589/8 levert zijn opvolger Hofra (589—570) het tweede bewijs. Hij tracht zich meester te maken van Sidon en de Feniciërs tot medewerking aan zijn tegen Babel gerichte plannen te dwingen. Aan Zedekia worden „paarden en veel volk” beloofd (Ezech. 17 : 15) en ondanks Jeremia's vermaningen (4 : 7, 13, 5 : 15—17) wordt ditmaal de afval een feit. Jeruzalem gaat de laatste worsteling beginnen, steunend op Egypte en Fenicië, Ammon en Moab.

Nu komt Nebukadnezar zelf naar het Westen. Hij kiest Ribla aan den Orontes als zijn hoofdkwartier om van daar uit zoowel tegen Fenicië als tegen Juda te kunnen ageeren. Jeruzalem zelf wordt einde December van het jaar 588 ingesloten. Van de zijde der verdedigers wordt met den moed der wanhoop gestreden. Ze doen zelfs een poging den Heere te dwingen hun goedgunstig te zijn door te grijpen naar de reeds lang weer vergeten wet van Exod. 21 : 1—6 en Deut. 15 : 1 v., die voorschrijft, dat elke Hebreuwsche slaaf of slavin na 7 jaar moet worden vrijgelaten (Jer. 34 : 8 v.). En wanneer dan straks Hofra's tocht naar het Noorden den Chaldeër dwingt het beleg op te breken (Jer. 37 : 5), dan meenen Zedekia en de zijnen hun spel gewonnen te hebben. Nu wordt echter tevens duidelijk welk een goddeloos spel zij gedreven hebben met den Heere, Israëls God, wanneer in strijd met hun plechtigen eed de vrijgelatenen weer onder dienstbaarheid worden gebracht. Ook wordt Jeremia gevangen gezet onder de valsche beschuldiging naar den vijand te hebben willen overloopen (Jer. 37).

Maar het trotsche gebouw hunner verwachtingen stort als een kaartenhuis ineen, wanneer Hofra verslagen en tot den terugtocht gedwongen is. Dan keeren de Chaldeëen terug en de tweede fase van het beleg begint. Nu keert de woede der leiders zich tegen Jeremia, die van „het voorhof der bewaring”

wordt overgebracht naar een modderigen kuil met de blijkbare bedoeling den profeet den hongerdood te doen sterven (Jer. 38 : 6). De valsche profeten ontketenen een razend fanatisme en zelfs de koning neemt zijn plaats in onder de verdedigers der stad (Jer. 38 : 7). Zedekia durft de stad niet overgeven, hoezeer Jeremia hem ernstig daartoe vermaant (Jer. 38 : 14—28), en de vorsten willen volhouden tot het bittere einde toe. Maar na een wanhopige verdediging van één jaar, vijf maanden en zeven-en-twintig dagen, in het begin van Juli 587 valt de stad den Chaldeër in de handen, die zijn wreed spel met stad en tempel drijft (Jer. 52 : 12). Zedekia en de zijnen worden naar Ribla gevoerd, waar zijn vorsten en zonen worden geslacht en vanwaar alleen de blindgemaakte koning den verderen tocht naar Babel onderneemt (Jer. 52 : 10 v.). Voorzover de bewoners niet hun heil in de vlucht hebben gezocht, worden ze voor 't grootste gedeelte in ballingschap weggevoerd (zie 2 Kon. 24 : 10 v., 25 : 11, Jer. 52 : 28—30). Alleen de allerarmsten mogen blijven (vgl. Jer. 39 : 10) aan wie Gedalja, een kleinzoon van den 2 Kon. 22 : 3 genoemden Safan, tot stadhouder met verstrekkende macht wordt gegeven. Wanneer echter deze op aanstoken van Ammons koning door den Davidide Ismaël te Mizpa is vermoord, zoekt wie vluchten kan zich in Egypte voor Nebukadnezars wraak te redden. Ook Jeremia wordt daartoe gedwongen (2 Kon. 25 : 22 v.v., Jer. 40 v.v.). Het oordeel Gods is aan land en volk, aan stad en tempel voltrokken!

Naar welke plaatsen de ballingen — volgens Jer. 52 : 28—30 waren het 3023 in 597, 832 in 586 en 745 in 581 — zijn weggevoerd, weten wij niet. Zelfs is het ons niet bekend, of ze allen bij elkander bleven dan wel of zij in verschillende plaatsen werden geïnterneerd. Het eenige, wat we dienaangaande weten, is de mededeeling van Ezech. 1 : 1, dat een kolonie gedepor-teerden bestond in een plaats, door hen Tel Abieb genoemd, „aan den oever van de rivier Kebar”. Vroeger identificeerde men dezen Kebar met den Chaboras van 2 Kon. 17 : 6, wat echter blijkens de schrijfwijze (*Chabōr* en *Kēbār*) niet mogelijk is. Nu heeft men hem teruggevonden dank zij de opgravingen van Hilprecht in Nippoer (Mei 1893). Daar zijn contracttafeltjes gevonden uit den tijd van Artaxerxes (464—424) en Darius II (423—405) en in deze wordt tweemaal melding gemaakt van een *nā-roe ka-ba-roe*, welke een groot en bevaarbaar kanaal moet geweest zijn, misschien de huidige Sjatt en Nīl, die nu nog door het oude Nippoer stroomt en 36 M. breed is. En wat de plaatsnaam *Tel Abieb* betreft zij het volgende opgemerkt. *Tel* is natuurlijk het Assyrisch *tilloe* = heuvel (vgl. Tel Charsja van Ezra 2 : 59 en Tel Mēlach van Neh. 7 : 61). Maar dit *abieb* is opvallend, niet alleen omdat dit een Hebreeuwsch woord is (= korenaar). Ook niet omdat het toch weinig waarschijnlijk is, dat aan de ballingen een bij uitstek vruchtbaar gedeelte zou

gegeven zijn. Maar veeleer hierom, omdat het niet denkbaar is, dat de Babyloniërs terwille van de ballingen aan een plaats een Hebreuwschen naam zouden gegeven hebben. Immers *abieb* is geen Babylonisch-Assyrisch woord. Hier heet een aar *sjoeboeltoe*. Daarom is het waarschijnlijk, dat *abieb* volksetymologie is van het Babylonisch-Assyrische woord *aboeboe*. Zulke *til aboebi* zijn er vele in Babylonië: groote zandheuvelds, die in overoude tijden door stormvloeden zijn opgeworpen en daarom dan ook „stormvloedheuvelds” heeten.

Hoe woonden ze daar? De indruk, dien de beschrijving, welke Ezechiël geeft van zijn eigen verblijf en dat zijner medebalingen, bewijst evenals trouwens Jer. 29, dat we bij ballingen niet aan gevangenen, maar alleen aan weggevoerden mogen denken. Hun vrijheid van beweging, het feit dat ze huizen konden bouwen, velden bewerken, bezittingen hebben enz., bewijst, dat behalve het gedwongen verlaten van hun vaderland hun toestand uit maatschappelijk oogpunt niet zoo beklagenswaardig was; zie nader G. van der Zee, De ballingschap, deel II, 1930.

De persoon Ezechiël.

Voorzoo veel uit de betrekkelijk weinige mededeelingen, die omtrent hem in het boek Ezechiël worden gedaan, kan worden opgemaakt, is hij in 597 met Jojachin van Babel gevoerd. Indien — wat echter niet meer dan mogelijk is, zie bl. 41 v. — de tijdsbepaling naar 1 : 1 betrekking heeft op zijn ouderdom op 't moment zijner profetische roeping, is hij in 623 geboren. Hij was dan hoogstens 26 jaar oud, toen hij het bittere lot van Juda's voornaamsten moest deelen. Zijn vader was de priester Boezi, die misschien tot de Zadokieten heeft behoord en in ieder geval in den tempel te Jeruzalem het priesterambt heeft vervuld. Misschien heeft hij daaraan zijn wegvoering te danken, tenzij het lot hier de beslissing heeft gegeven (zie Ezech. 24 : 6).

Bij het Kebar-kanaal woonde hij in een niet nader omschreven plaats. Hij heeft hier een eigen huis (3 : 24, 8 : 1, 14 : 1, 20 : 1), overeenkomstig het advies van Jer. 29 : 5. Hij is hier gehuwd geweest (24 : 16). Hij kan dus — afgezien van 1 : 1 — niet zoo jong geweest zijn als Jozefus beweert. Trouwens, in 4 : 14 spreekt hij van zijn jeugd als een periode, die al eenigen tijd achter zijn rug ligt.

Hij is een man geweest van breede ontwikkeling. Van den ondergang van het Assyrische wereldrijk in 612 gewaagt hij 32 : 22. Van Assurbanipals jarenlangen strijd met Elam, eindigend met de verwoesting van Susa (640) spreekt hij 32 : 24, terwijl hij 32 : 26 herinnert aan den strijd van Mesech (Ass. Moeski) tegen Sargon onder hun koning Mita, den bekenden Midas van Frygië, en van het met hen verwante volk Toebal, niet minder

hardnekkige bestrijders der Assyriërs. Van zijn breede kennis gewaagt trouwens ook zijn teekening van den wereldhandel der Feniciërs (hfdst. 26—28) en ook zijn profetieën tegen Egypte (29 v.v.). En de omschrijving van zijn roepingsvisioen, waarvoor enkele elementen aan den Babelschen gedachtengang zijn ontleend, bewijst ons hoezeer hij een open oog had voor hetgeen Babel karakteriseerde (hfdst. 1).

Men heeft Ezechiël voor een kamergeleerde gehouden. We zullen straks wel zien waarom. Maar naarmate de tekst van het boek Ezechiël bestudeerd wordt van uit het gezichtspunt der stofiek, blijkt het — hoeveel hier nog duister moge zijn — steeds meer, dat we hier veeleer te doen hebben met een dichterlijke natuur, wier taal soms hartstochtelijk golven kan en die in soms wonder sprekende beelden haar gedachten weet te vertolken. Men leze slechts hfdst. als 17, 19, 21 en 27.

Ook was hij een man, die met de volle macht van zijn liefdevol hart hing aan zijn volk. In zooverre heeft hij veel trekken van overeenkomst met zijn landgenoot Jeremia, voor wien het dikwijls uiterst pijnlijk is geweest om den ondergang van zijn volk aan te zeggen (zie Aalders, Jeremia). En al treden Ezechiëls persoonlijke gevoelens hier veel meer op den achtergrond dan in het aan Jeremia gewijde boek, toch vinden we telkens de meest doorslaande bewijzen hoe de Heere als het ware den tegenzin des profeten had te breken, voordat deze bereid was uitvoering te geven aan de hem geworden opdracht. Men leze maar eens een smartkreet als die van 4:14, 9:8, 11:13, of zie zijn poging om zich aan een opdracht te onttrekken (28:49), of hoore dat telkens herhaalde bevel: „profeteer dan menschenkind”, als moest de Heere zijn knecht vasthouden.

We staan hier dan ook voor een sterk geteekende en daarom altijd weer gemakkelijk te herkennen persoonlijkheid. Zooals hij sprak, sprak geen ander der profeten. Op alles zette hij zijn eigen stempel en al zijn profetische uitspraken, voorzoover ze in zijn boek zijn opgenomen, vertoonen ons wel eenerzijds een merkwaardige verscheidenheid van gedachte en vorm, zooals we die slechts bij hoogbegaafde naturen vinden, maar toch ook weer anderzijds onmiskenbare sporen van verwantschap en een eigen karakter, dat gemakkelijk te herkennen valt.

Men heeft langen tijd gemeend alles gezegd te hebben, wanneer men zichzelf en anderen er aan herinnerd had, dat Ezechiël van priesterlijken bloede is geweest, waarbij men dan deze priesterlijke afkomst een min of meer afstootend element achtte in het geheel van Ezechiëls persoonlijkheid. Nu is, zeer zeker, Ezechiël een priester geweest. Maar heeft Israël dan geen priesters gehad, die ijverig en getrouw in het midden van hun volk hebben gearbeid, terwijl sommigen zelfs veel hebben geleden voor de eere van hunnen God? Men denke aan Jojada (2 Kon. 11 v.) en zijn zoon Zacharja (2 Kron. 24); aan Hilkia, de rechterhand van

Josia (2 Kon. 22 v.). Men kan waarlijk niet zeggen, dat Israëls priesterschap — als geheel genomen — egocentrisch is opgetreden en uitsluitend voor eigen kaste heeft geijverd, al zal niemand willen ontkennen, dat ook hier — evenals trouwens in ieder ambt — wel eens onwaardigen zijn geweest.

Daarbij komt: ook andere priesters zijn tot profeten geroepen, zoo b.v. niemand minder dan Jeremia en Zacharja. Hun heeft men dat nooit verweten. Waarom Ezechiël wel? Men beweert, dat hij een clerikaal is en een legalist, en wijst er daartoe op, dat de offers en de voorschriften, het formalisme en ritualisme bij hem een breede plaats innemen (b.v. Duhm's, *Theologie der Propheten* bl. 261). Nu beschrijft de profeet zeer zeker in de laatste negen hoofdstukken van zijn boek den tempel der toekomst, het centrale punt der theocratische toekomst. Maar welk recht heeft men zich er over te verwonderen, dat Ezechiël hier een plaats heeft ingeruimd ook aan de cultische gebruiken? Is dan in de 6de eeuw v. Chr. reeds de tijd gekomen, dien de Heere Jezus in zijn dagen nog niet gekomen acht: het aanbidden van den Vader in geest en in waarheid (Joh. 4 : 21)? En kent ook de Christelijke kerk geen cultusgebruiken? Religie en cultus vormen toch geen tegenstelling? Of zouden Duhm en de zijnen misschien gewenscht hebben, dat Ezechiël een onafhankelijke moraal had geleerd, los van iederen godsdienst?

En als we dan een oogenblik van hfdst. 40—48 afzien, dan vinden we, dat Ezechiël volstrekt niet meer gebruik maakt dan de anderen van de termini technici, die betrekking hebben op wetten, voorschriften, offerbepalingen enz. Zelfs vinden we het woord *thora* (onderricht, wet) bij hem minder dan bij Jesaja en Jeremia; en dan nog bijna alleen in de laatste negen hoofdstukken. En wanneer hij spreekt van gerechtigheid, dan hecht hij daaraan volstrekt niet een mindere waarde dan de andere profeten en veruitwendigt hij den inhoud daarvan volstrekt niet.

Het is dan ook aan geen twijfel onderhevig, of men doet Ezechiël onrecht, wanneer men hem teekent als een wettisch man, een ritualist en formalist en hem verantwoordelijk stelt voor het Joodsche ritualisme.

Ezechiëls psychische gesteldheid.

De vraag naar Ezechiëls psychische gesteldheid is vooral op den voorgrond gedrongen, sinds Dr A. Klostermann in de *Studien und Kritiken* van 1877 bl. 391—439 zijn bekende studie publiceerde: *Ezechiël, Ein Beitrag zur besserer Würdigung seiner Schrift*. Hij trachtte ter verklaring van veel wat duister is in de wijze, waarop Ezechiël zijn profetisch ambt heeft uitgeoefend, de gedachte ingang te doen vinden, dat Ezechiël lijdende is geweest aan eene zeldzame ziekte: *katalepsie*, vergezeld van

alatie, welke ziekte op zijn profetischen arbeid een belangrijken invloed zou hebben uitgeoefend. Die gedachte is aanvaard door de meeste commentatoren en inleidingen, ook door schrijvers over het profetisme, o. a. door Dr J. J. P. Valeton Jr in zijn Viertal voorlezingen over profeten des ouden verbonds, 1886, bl. 110—128. Bestreden werd ze echter door Keil in zijn commentaar op Ezechiël, door Kuenen in zijn Historisch-critisch onderzoek 1889 bl. 268 v., door König in zijn artikel Neue Kirchl. Zeitschrift 1892 bl. 654 v.v.: Zur Deutung der symbolischen Handlungen des Propheten Hesekiel, later ook door den medicus Dieckhoff in zijn artikel Der Prophet Ezechiel in het Zeitschr. f. Religions-psychologie; Grenzfragen der Theologie und Medizin, 1908, bl. 193—206; door J. Hermann in zijn Ezechielstudien 1908 bl. 78 v.v., ook in zijn commentaar.

Klostermann ging daarbij uit van die plaatsen, waar de profeet zegt, dat hij op zijn aangezicht viel (1 : 28), door een ander moest worden rechtop gezet (2 : 2), verbijsterd ter neder zat (3 : 15). Voorts wijst hij op 3 : 25 v., welke laatste plaats volgens hem schijnt te willen zeggen, dat Ezechiël voortaan niet meer zal mogen rekenen op een vrij gebruik van ledematen en spraakorganen, maar dat hij in zijn eigen huis aan zijn bed gekluisterd zal zijn en niet zal kunnen spreken. Beide verhinderingen zullen echter een einde nemen, zoo dikwijls profetische werkzaamheid dit noodig zal maken. Vooral echter baseert hij zich op 4 : 4 v.v., waar den profeet bevolen wordt een lange reeks van dagen eerst op de linker- en daarna op de rechterzijde te gaan liggen, het aangezicht star in de richting van Jeruzalem gericht te houden en met ontblooten arm tegen haar te profeteeren. Daaraan voegt hij dan nog toe 12 : 18, waar den profeet wordt opgedragen zijn brood met beving en zijn water met siddering en kommer te drinken, terwijl ook in aanmerking komt een verschijnsel als het klappen met de handen en het stampen met de voeten (6 : 11).

Op grond daarvan wordt dan de profeet voorgesteld als iemand, die van der jeugd af aan ziekelijk is geweest, een zeer prikkelbaar gestel heeft gehad en zelfs een lijder moet geweest zijn aan wat Klostermann *katalepsie* noemde, maar wat bij *katatonie*, een van de vormen van *dementia praecox*, gevonden wordt.

Nu staat in het algemeen één ding vast: alle profeten van Israël kunnen in zekeren zin lijders worden genoemd. Jeremia in zijn eenzaamheid (15 : 17), ongehuwd en zonder kinderen (16 : 1 v.v.), door zijn verwanten vervolgd en verstooten (11 : 15—23, 12 : 5—8) en voor zijn bemoeiingen ten goede met kwaad beloond (18 : 18—20), lijdt in zijn persoon wat de Heere lijdt in zijn volk. En dat is niet maar een gevolg van het getuige-zijn, maar maakt deel uit van zijn profetische werkzaamheid. Jesaja duidt niet alleen zichzelf en zijn kinderen aan

als teekenen en wonderen in Israël, door den Heere aan zijn volk gegeven, opdat zij zich daarnaar zouden richten (Jes. 8 : 18 v.v.), maar telt het ook tot de hem van God bevolen profetische werken, wanneer hij geslachtelijken omgang heeft met zijn vrouw (8 : 3) of wanneer hij drie jaren lang „naakt en barrevoets” door Jeruzalem loopt (20 : 3). Hozea eindelijk huwt tot tweemaal toe met een wellustige vrouw en tracht door liefde en gestrengheid haar en haar kinderen tot zich op te heffen (1—3). Zoo moet de profeet in zijn eigen leven het wezen van het goddelijke liefdeswerk en van des Heeren barmhartigheid doorleven en tevens tot een profetie worden in het midden van Israël.

Indien dus Ezechiël ook zulk een levende profetie had moeten zijn voor zijn medeballingen, zou hij zich daarin in wezen niet van zijn medeprofeten hebben onderscheiden, die ook met hun gansche zijn in dienst stonden van hun goddelijken Zender. Waarom zou de zieke Ezechiël niet evengoed een werkzaam dienaar van zijn God kunnen zijn als de gevangen Jeremia of de aanstoot gevende Jesaja? En wanneer God zich van het huwelijksleven en in verband daarmee van het zielelijden van Hozea bedient om hem te maken tot een geschikt getuige van de ondanks alle gestrengheid toch blijvende liefde des Heeren tot zijn volk, waarom zou God zich dan niet hebben kunnen bedienen van Ezechiëls leven in zijn breedsten omvang om zijn woord de gewenschte plaats te doen innemen in het midden der ballingen?

Het is intusschen maar de vraag of men — hoe men die ziekteverschijnselen dan ook moge noemen — bij het aannemen van de realiteit daarvan recht doet aan de gegevens, die we in de profetieën van Ezechiël vinden. Daarbij treft het ons echter onmiddellijk, dat zij, die met de gedachte van Klostermann medegaan, gaarne Ezechiëls visioenen verklaren als gezichts- en gehoorshallucinaties en dus de realiteit van de werking van Gods geest in diens bewustzijnsleven ontkennen. Zij willen zijn uit eerbied neervallen op zijn aangezicht beschouwen als een epileptischen aanval en hebben dus geen oog voor de geweldige ontroering, die den mensch vervult, zoodra hij tegenover God staat. Wat ons in 2 : 8—3 : 3 wordt geteekend, wordt verklaard als een benauwd gevoel van te moeten slikken, en zoo schuiven ze dus datgene, waar het hier op aankomt: de tegenstelling van het weerzinwekkende en het zoete, geheel op den achtergrond. Zelfs het voelen van des Heeren hand (1 : 3, 3 : 33 enz.) wordt als epileptisch verschijnsel verklaard. Nu is het intusschen ook zonder meer duidelijk, dat, indien inderdaad Ezechiëls ervaringen en handelingen op deze wijze moeten worden verklaard, heel wat objecten van Gods openbaringswerkzaamheid voor psychopathisch aangelegde personen, indien al niet voor epileptici e.d. moeten gehouden worden. Ik noem slechts Abraham, die in Gen. 15 ook dergelijke „gehoors- en gezichtshallucinaties” heeft

en in Gen. 17 : 3 op zijn aangezicht valt. Jozua ligt een groot gedeelte van den dag „op zijn aangezicht” (Joz. 7 : 6) en Bileam is er zich van bewust geweest, dat dergelijke „hallucinaties” herhaaldelijk over hem kwamen (Num. 24 : 4, 16). Zullen dan ook Jesaja, Jeremia en Amos voor pathologische gevallen moeten worden verklaard? (Jes. 6, Jer. 1 : 9. 11, Am. 7 : 1).

Ook is het duidelijk, dat, indien we inderdaad met dergelijke pathologische verschijnselen te doen hadden als epilepsie of katalepsie of katatonie of hoe men deze ook verder noemen moge, deze dan van zulk een diep ingrijpenden aard moeten geweest zijn, dat de gevolgen daarvan zich in het geheele zenuwleven van den profeet hadden moeten openbaren, misschien zelfs wel in den vorm van krenking der geestvermogens. En dat is zeker *niet* het geval. Immers is het aan geen twijfel onderhevig, of we staan bij Ezechiël voor een wel poëtisch aangelegde, maar dan toch volkomen evenwichtige persoonlijkheid, die zich goed rekenschap geeft van wat hij zelfs in visio-nairen toestand ziet, hoort, die precies uitvoert wat hem wordt opgedragen en die zelfs door de hem toch vijandige omgeving beschouwd wordt als een man, met wiens woord zoo ernstig rekening moet worden gehouden, dat Israëls oudsten herhaaldelijk uren bij hem doorbrengen.

Daarbij komt dan nog, dat Klostermann en de zijnen zeer wel gevoeld hebben, dat hun verklaring van de bekende handelingen van Ezechiël niet geringe bezwaren met zich medebrengt. Een voorbeeld slechts. Klostermann's hoofdstelling is zijn verklaring van het langdurig nederliggen van den profeet (4 : 4 v.v.). Ware dit een aanval geweest van Ezechiëls ziekte, dan zou het nederliggen absoluut hebben moeten zijn. Maar hfdst. 4 geeft een gansch anderen indruk. Voortdurend moeten allerlei handelingen door den profeet worden verricht. Hij moet zich omleggen (vs 6), zijn aangezicht in een bepaalde richting wenden, zijn arm ontblooten en spreken (vs 8). Bovendien moet hij zich een bepaalde spijsz toebeiden en bakken, gedeelten daarvan afwegen en die dan opeten, ook water drinken (vs 10—12). Eindelijk is de profeet bij dit alles zoozeer „bij zijn verstand”, dat hij tegenwerpen maakt en een gesprek voert met Hem, die dit alles beveelt. Met andere woorden: Ezechiël treedt hier actief op. Nu past dit alles allermint in Klostermann's opvatting. Daarom beweert deze, dat eigenlijk de vrouw van den profeet dit alles heeft gedaan. Een ander, Hans Schmidt, Die Schriften des A. T., II 2 bl. 387 noot 16, beweert daarentegen, dat 4 : 4—8 op een verkeerde plaats staat en dat deze ziekteaanval gevolg is van den plotseligen dood van Ezechiëls vrouw, 24 : 15—24 (zie a.w. bl. 434). Zoo wordt de vrouw, die door den eenen voorstander der hypothese ten tooneele wordt gevoerd pour le besoin de la cause, door den anderen voorstander reeds als dood beschouwd.

En wat het stom-zijn van Ezechiël betreft (3 : 22—27), dat heeft met vallende ziekte niets te maken, gelijk bij de korte verklaring nader wordt in het licht gesteld. We staan daar voor een verandering in de wijze van prediking, die alleen betrekking heeft op wat in hfdst. 4 en 5 aangaande de daadwerkelijke prediking van Ezechiël wordt medegedeeld.

Intusschen, met de ontkenning van de juistheid der door Klostermann naar voren gedrongen verklaring van verschillende profetische handelingen van Ezechiël zijn we er nog niet van af. De vraag blijft zich altijd weer aan ons opdringen: wat hebben we van die verschijnselen te denken? Immers, zoodra we de levenservaringen van Ezechiël vergelijken met die van de andere profeten, dán laat het zich toch niet ontkennen, dat die van Ezechiël een geheel eigenaardig cachet vertoonen. En wijl de Heere zijne dienstknechten nimmer als machines behandelt, maar, ook wanneer Hij ze op zeer bijzondere wijze in zijn dienst neemt, eerbied heeft voor het fijne raderwerk van het persoonlijke leven, dat Hij hun bij de geboorte gaf, zoo is het toch duidelijk, dat er in Ezechiëls persoonlijkheid elementen aanwezig moeten zijn geweest, die hem juist geschikt maakten tot dergelijke handelingen als van hem ons worden medegedeeld. Dus dan toch ziekelijk geaffecteerd? Neen. Veeleer moge ik op het volgende wijzen. De bestudeering van het leven van bepaalde personen, die boven het gewone niveau uitsteken, heeft in den laatsten tijd geleerd, dat bij hen gemakkelijk verschijnselen kunnen optreden, die tal van punten van overeenkomst vertoonen met de ziekteverschijnselen van lijdens aan psychose. Het geniale en het ziekelijke zijn geen opposite toestanden, maar ze raken elkander, hebben tal van punten van overeenkomst. Zoo vinden we bij een man als Napoleon momenten, waarin hij daden doet, die we nu en dan bij een epileptikus waarnemen. En toch was hij zeer zeker geen lijder aan vallende ziekte. Van uit dezen gezichtshoek vindt datgene, wat een eigensoortige structuur geeft aan Ezechiëls leven, een goede verklaring. We staan hier voor een geniaal aangelegd man, wiens zenuwleven dientengevolge zoo fijn „beanlagt” was, dat hij in een periode van buitengewone zenuwspanning, derhalve in den tijd, voorafgaande aan Jeruzalems val, in staat kon worden gesteld tot daden en lichaamshoudingen als bij anderen — maar dan onafhankelijk van hun wil! — optreden ten gevolge van ziekelijke affecten. Daarbij mag dan tevens niet vergeten worden, dat de oosterling te dezen opzichte tot veel in staat is, wat voor den westerling ten eenenmale onbereikbaar is. Men denke maar eens aan hetgeen fakirs e. d. te dezen opzichte presteeren. Daar staan we voor een knechting van het lichaam, die altijd weer onze verwondering gaande maakt; zie o. a. Prof. Dr L. Bouman, Degeneratie, in het Organ van de Chr. Vereeniging van Natuur- en Geneeskundigen in Nederland, 1908/09, bl. 52—84, bijzonder bl. 80 v.

In dezen zin wil ik het dan ook verklaard hebben, wanneer ik zeg, dat de Heere zich voor zijn arbeid bediend heeft van de geheele persoonlijkheid van Ezechiël. En deze heeft zich in geduldige zelfovergave door Gods hand laten buigen. Ja, hij heeft zich aan die hem nederbuigende hand Gods vastgeklemd en weder opgericht en, onbekommerd om goed en kwaad gerucht, gunst en ongunst, gedaan wat zijn God hem te doen gaf. De verschijnselen, die hij bij zichzelf waarnam, zag hij in goddelijk licht. Wat hij in dien van den gewonen zoozeer afwijkenden toestand zag en leed, was hem een vrucht van goddelijke openbaring en wilsbepaling. Ook het langdurig liggen in dien als 't ware verlamden toestand was hem tot teekening van den toestand, waarin Israël verkeerde. Hij voelde zich dan ook niet als iemand, die lijdt, maar als een, die in opdracht des Heeren zoo handelt, als 't best kan strekken tot heil zijns volks. Daarbij zij er intusschen nog eens op gewezen, dat die psychische verschijnselen, waarvan sprake was, bijna uitsluitend optraden in de eerste jaren van zijn profetischen arbeid, dus in die, waarin hij vóór alle ding den naderenden val van Jeruzalem moet aankondigen en door een voortdurend wijzen op Juda's zonden dezen val voor het bewustzijn der ballingen moest rechtvaardigen d.w.z. in een tijd, waarin de spanning van zijn zieleleven het hoogst is geweest en deze het verrichten van dergelijke, van het normale afwijkende verrichtingen mogelijk maakte.

Tot wie gezonden ?

Er heeft onder de O. T.ici — zoo b.v. Smend in zijn commentaar — geruimen tijd de neiging bestaan om den indruk te geven, alsof taak Ezechiëls het geweest is om naast Jeremia invloed uit te oefenen op het bewustzijnsleven van Zedekia en de zijnen en dat hij daarom wel genoodzaakt was zich schriftelijk te richten tot het volk, waarvan hij zoo ver verwijderd was. „Franchissant par l'esprit ce qui l'en sépare, il se croit, il se sait pour ainsi dire au milieu de ses compatriotes” (Reuss). Daarom heeft men hem gaarne den naam van prediker ontzegd en hem bij voorkeur een „schrijvend profet” genoemd, hem gekwalificeerd als „Stubenprophet” en het volle licht laten vallen op Ezechiëls „Schreibtisch”.

Het komt mij voor, dat deze beschouwingwijze ten eenenmale onjuist is. Ezechiëls hart en geest, zijn gedachten en wenschen zijn te midden der ballingen, onder wie hij leeft en in wie zijn God hem leert de bakermat te zien van het toekomstig Israël. Voor Ezechiëls bewustzijn is de stam des volks in Jeruzalem doodelijk ziek, en zijn de ballingen een levende tak daarvan. Ze zijn als een bijenzwerm, die de moederkorf heeft verlaten, maar straks weer tot een nieuwe moederkorf worden zal, terwijl de bewoners van de oude moederkorf zullen

worden vernietigd. Gelijk Jeremia kort na 597 in hfdst. 24 en in zijn brief aan de ballingen (29 : 16—29), moet ook Ezechiël zijn medebalingen ervan overtuigen, dat het zwaartepunt van het volk des Heeren niet meer ligt waar zij het zelf zoeken. Zij zoeken het in Jeruzalem, het ligt in hun eigen midden.

Dat Ezechiël niet tot Zedekia en de zijnen, maar wel degelijk tot zijn medebalingen gezonden is, blijkt reeds uit 3 : 11. Tot hen moet hij komen met zijn „zoo zegt de Heer Heere.” Wanneer dan ook in 3 : 17 sprake is van „het huis Israël”, waarover Ezechiël als wachter is aangesteld, of in 2 : 3 van „de kinderen Israëls”, tot wie hij gezonden is (vgl. ook 3 : 1, 4), dan worden daarmede de ballingen aan den Kebar bedoeld, te meer waar van dat Israël gezegd wordt, dat zij naar hem niet zullen willen hooren.

Trouwens, indien Ezechiëls zending niet gericht was tot de ballingen, dan zou heel zijn wijze van werken onbegrijpelijk zijn; bovenal zouden de symbolische handelingen, die we in grooten getale in zijn boek vinden, ten eenenmale raadselachtig blijven. Men leze maar eens beschrijvingen van handelingen als die in hfdst. 4, 5, 12, 21, 24, 27 en onderstelle eens een oogenblik, dat dit alles niet in werkelijkheid is verricht, maar alleen in teekening naar Jeruzalem is gezonden, meent men dan waarlijk, dat dit nog eenigen indruk op Zedekia en de zijnen zou maken, waar Jeremia's levend woord in gebreke bleef? Hoe kan nu de beschrijving van symbolische handelingen leven? Die moet men zien om indruk te kunnen maken. Trouwens, men kan zelfs niet zeggen, dat Ezechiël een beschrijving geeft van zijn symbolische handelingen. Hij vermeldt ze met eenige woorden. En men moet er bijstaan en zien hoe de profeet zich van de allereenvoudigste dingen bedient: leemen tegel, ijzeren plaat, scheermes (4 en 5) om den indruk der handeling te ondergaan.

Het is dan ook in strijd met de feiten, wanneer men altijd weer tracht die symbolische handelingen voor te stellen als literarische ficties, rhetorische stijlbloemen. Het geheel draagt de duidelijkste sporen van werkelijk te zijn uitgesproken. We staan hier voor redevoeringen met gestes en mimiek. Nu zijn deze laatste ongetwijfeld somtijds zoo realistisch, dat ze niet altijd naar onzen smaak zijn. Maar nooit mogen we vergeten, dat onze westersche smaak hier nooit als rechter zitting mag nemen. De Semiet houdt nu eenmaal van beeldspraak en van alles, wat tot de zinnen spreekt.

Daarbij mogen we nooit uit het oog verliezen, dat Ezechiëls symbolische handelingen de heel spontane en uiterst eenvoudige begeleiding zijn van de vermaningen en waarschuwingen, die de profeet tot zijn omgeving richtte. Zoodra we ze houden voor geleerde combinaties en fijne berekeningen, door hem bedacht om effect te maken op ver verwijderde lezers, doen we hem onrecht. Dergelijke handelingen hebben alleen recht van bestaan, wanneer ze verricht worden à bout portant ten aanschouwe van

ooggetuigen, die zien, dat de spreker het eerste het beste voorwerp neemt, dat hij bij de hand heeft.

Zeker, de inhoud van Ezechiëls symbolische handelingen is gericht tegen Jeruzalem; maar de profeet heeft daarmee altijd de ballingen op het oog. Hij verdient dan ook allermint den naam van een „Stubenprophet”. Hij staat midden in het volle leven, arbeidt tot heil zijner medeballingen en geeft eigen leven en dat van zijn vrouw gewillig aan den wil des Heeren over, indien het maar dienen kan tot redding van het volk, in welks midden hij leeft.

Ezechiëls visioenen en hun plaats in zijn leven.

Gelijk we reeds zagen, had Ezechiël ten taak zijn medeballingen op te wekken tot berouw en bekeering, hun hunne illusies en valsche verwachtingen te ontnemen en hun oog te richten op den Heere, Israëls God, die tuchtigt, maar ook vergeeft, die vernietigt, maar ook hernieuwt, die wegvoert, maar ook terugbrengt. Opdat hij echter daartoe in staat zou zijn, was het vóór alle dingen noodig, dat hij ten volle overtuigd was van de realiteit zijner roeping en van de realiteit van hetgeen hij had te prediken.

Heel duidelijk nu blijkt uit zijn geschrift, hoe groot Ezechiëls verbazing is geweest, toen hij in het land der ballingschap zag verschijnen „de heerlijkheid des Heeren”. Telkens en telkens herinnert hij er aan, dat de Heere tot hem sprak „bij de rivier den Kebar” in het midden der ballingen. „Daar was de hand des Heeren op mij” (1 : 3, 3 : 23, 8 : 4, 10 : 15. 20. 22, 43 : 3). In 3 : 15 wordt door hem gezegd, dat hij na zijn roeping zeven dagen lang sprakeloos zitten bleef onder zijn medeballingen, wat zich alleen laat verklaren uit zijne groote verbazing. Nooit zou hij er aan gedacht hebben, dat een profeet zou kunnen worden verwekt in het land der ballingschap. Zijn medeballingen trouwens evenmin, gelijk blijkt uit 2 : 5 en 33 : 33. Wat voor Jeruzalems inwoners een heel gewoon feit was, vooral in de dagen der laatste koningen, was voor Ezechiël en de zijnen oorzaak van buitengewone verbazing.

Een profeet, maar dan niet een als die, van wie de ballingen naar Jeruzalem schreven (Jer. 29 : 15) en over wie Jeremia het oordeel des Heeren uitsprak (Jer. 29 : 8 v. 21. 23), evenmin als die, tegen wie Ezechiël zijn volk had te waarschuwen (13 : 2). Neen, een profeet des Heeren.

Vanwaar die verbazing? Om deze te verstaan, hebben we op twee dingen vooral te letten. Allereerst hierop. Van het begin tot het einde van het O. T. vinden we twee gedachtenlijnen naast elkander: God is alomtegenwoordig en alles is Hem onderworpen, en: Israël is zijn volk, Kanaän zijn land en Jeruzalem de plaats zijner woning. Maar hoe kan dan een profeet des

Heeren zijn werkzaamheid aanvangen in een land, bezoedeld door heidenen en hun afgoden, in een land van onderdrukkers, die prat gaan op hun meerderheid? Voorts mag niet vergeten worden, dat de wegvoering uit Kanaän voor Ezechiël een ware katastrofe is geweest: weg uit het land des Heeren, uitgeworpen uit het volk Gods. Ieder vrome balling voelde zich diep ongelukkig (vgl. Ps. 120 : 5).

Ezechiël had dus heel wat te leeren, zou hij tot zijn taak in staat zijn. Vandaar die visioenen, welke in de eerste plaats voor hem bestemd waren evengoed als dat van 1 Kon. 19 allereerst Elia gold, dat van Hand. 10 in de eerste plaats Petrus en dat van Hand. 16 : 9 allereerst Paulus.

Wat geschiedt bij een visioen? Dit: dat beelden en gestalten voor ons geestesoog verrijzen, welke onafhankelijk van onzen wil, derhalve als vrucht van de inwerking van een vreemde macht op ons vallen, welke macht voor een oogenblik de zelfstandige werking van onze verbeelding terugdringt en ons dus als het ware buiten ons zelf brengt. Dit laatste mag echter niet zóó worden verstaan, als zou het visioen ieder persoonlijk uitwendig handelen uitsluiten. De visionaire mensch kan volkomen wakker zijn en de een of andere handeling verrichten, die in het nauwste verband staat met wat hij visionair ziet. Daarbij vertoonen zich dan voor ons geestesoog scherp geteekende gestalten, die voor ons zoo reëel worden, dat ze straks, wanneer we weer tot ons gewone bewuste leven zijn teruggekeerd, zulk een levendigen en helderen indruk bij ons achterlaten, dat we ons gaan afvragen, of dat toch inderdaad geen werkelijkheid was. Visioenen onderstellen derhalve geen slapenden toestand. Het bewustzijn is niet geheel of ook maar ten deele onderdrukt. Zelfs leert ons Ez. 8, dat visioenen in anderer bijzijn kunnen worden ontvangen, die daarvan eerst dan iets bemerken, wanneer het visionair geziene hun wordt medegedeeld (11 : 25). Ook leeren b.v. Jes. 6, Jer. 1 en Zach. 1 v.v., dat zij, die het visioen ontvingen, bleven zien, hooren, denken, spreken, vragen, antwoorden en later in staat waren zich alles te herinneren wat geschied was en het nauwkeurig aan anderen mede te deelen. Een visionaire toestand is dan ook niets anders dan een losmaking van den band, die tusschen lichaam en geest bestaat, zoodat een zelfbewuste geestelijke aanschouwing ontstaat.

Een visioen is dus, op en voor zich zelf bezien, niet iets buitengewoons. Het is niet anders dan dat God zich van een bepaalde hebbelijkheid der menschelijke ziel bedient om zijn gedachten door het inwendig gezicht of gehoor aan den visionairen mensch kenbaar te maken. Het buitengewone bestaat uitsluitend hierin, dat God zich in het visioen aankondigt, dat Hij zien laat wat komt en dat de visionaire persoon weet, dat hij met God te doen had.

Of intusschen dit visionaire vermogen bij een bepaald mensch bestaat, hangt af van diens innerlijke en uiterlijke gesteldheid.

In tijden van spanning en bijzondere ontroering treedt het eerder in werking dan in dagen van kalme rust. Ook zijn niet alle volken even vatbaar voor visioenen. Zoo heeft bij de Semieten dit vermogen zich sterker ontwikkeld dan bij de volkeren van West-Europa. En zoo baart het dan ook niet de minste verwondering, dat in de Schrift dit visionaire vermogen ook aan de valsche profeten wordt toegekend; men zie slechts Jes. 28 : 7, Jer. 14 : 14, Ez. 12 : 24.

Bij Ezechiël is dit visionair vermogen op buitengewone wijze ontwikkeld en meer dan bij eenig ander profeet nemen de visioenen bij hem een groote plaats in. Vandaar dat er zulk een breede beschrijving van gegeven wordt. Dit geschiedt reeds onmiddellijk bij het eerste visioen, waar de worsteling van den menschelijken geest om het visionair geziene helder voor eigen bewustzijn te stellen, duidelijk aan het licht treedt. Geen bijzonderheid wordt ons gespaard evenmin als dat trouwens bij de latere visioenen het geval is.

Die breede beschrijvingen nu hebben in de eerste plaats Ezechiël zelf op het oog. Hem mag geen onderdeel ontsnappen, opdat de realiteit van het geziene zich onwrikbaar in zijn bewustzijnsleven ankere en hem den weg wijze in des Heeren dienst. Maar ze hebben ook in den kring zijner hoorders wat te zeggen.

Allereerst moet Ezechiëls kring weten, waarop toch diens overtuiging van zijn bijzondere zending berust. Maar voorts moet ieder hunner den overweldigenden indruk ondergaan, dien Ezechiël onderging. We kunnen echter de beschrijving van dit eerste visioen niet ten volle verstaan zonder het in 't nauwste verband te zien met het tweede, dat van hfdst. 8—11. Eerst dan wordt duidelijk waarom de heerlijkheid des Heeren bij Tel Abieb kon worden gezien. Jeruzalem, door zoovele ballingen geacht als de bakermat des volks, is tot in zijn tempel toe vervuld van afschuwelijkheden en geweldenarij. Daarom ziet de profeet de heerlijkheid des Heeren den ouden tempel verlaten. Eertijds begenadigd is Jeruzalem nu een schuldige en zondige stad. Maar heeft God dan voorgoed stad en tempel verlaten? Daarop geeft het derde visioen een antwoord in hfdst. 40—48. De tempel is hersteld, maar nog onbewoond. Maar ineens, daar komt de heerlijkheid des Heeren terug van het Oosten (43 : 2—7). Ze neemt nu weer woning in het nieuwe, gereinigde heiligdom. Daarom kan Jeruzalem nu ook een nieuwen naam ontvangen, die spreken gaat van een eeuwigen vredebond: De Heere is daar (48 : 35).

Ezechiël en zijn volk.

De profeet had, gelijk we zagen, in de eerste plaats ten taak den zondigen weg te teekenen van zijn volk. Dat geschiedt hoofdzakelijk in hfdst. 6, 8, 9 en 10. Daar worden de afgodische

praktijken geschilderd van het toenmalige Juda. Eerst wordt in hfdst. 6 gesproken van de afgoden, beelden en altaren, waarop wierook wordt gebrand (vs 4. 6. 13) en vooral van de z. g. zonnebeelden, eigenlijk kalksteen altaartjes voor reuk- en plengoffers (zie Böhl, Palestina, bl. 111 v., vgl. Lev. 26 : 30, Jes. 17 : 8, 27 : 9, 2 Kron. 14 : 5, 34 : 3. 7). Voorts vinden we in hfdst. 8—10 de teekening van Ezechiëls bezoek aan den tempel, welke tegen den achtergrond van wat wij reeds uit Koningen en Jeremia weten in volle waarheid glanst. Ook zij gewezen op hfdst. 16 en 23, waar evenals bij Hozea de gedachte van een huwelijksband tusschen den Heere en zijn volk den achtergrond vormt van Ezechiëls teekening. In hfdst. 16 zien we in een beeldspraak, die soms onze westersche ooren vreemd aandoet, een arm en verlaten schepsel door God aangenomen; maar met welk een ondank wordt zijn liefde beloond. Juda nog schuldiger dan Samaria en Sodom! In hfdst. 23 is Sodom weggefallen. We hooren alleen van de twee zusters, Ohola en Oholiba, waarbij de laatste — de meest begenadigde! — als de meest schuldige geteekend wordt. Een pendant op deze beide hoofdstukken vormt hfdst. 20, waarin zonder beeldspraak de geschiedenis van Israëls ontrouw wordt geteekend. Het oordeel *moet* komen! Deze gedachte is nader uiteengezet in 11 : 5—12 : al meent Juda even veilig te zijn voor het vuur als vleesch in een pot, de pot kan worden geopend, het vleesch worden verteerd. Iets verder gaat 24 : 1—14 : de pot, die verroest is, zal — leeg op 't vuur gezet! — tot stof worden. Alleen het koperroest zal blijven, „uwe onreinheid, de ontucht” (vs 13). Van het vuur spreekt ook hfdst. 15, waar de wijnstok ten vure wordt gedoemd, en hfdst. 21 : 1—5, waar het Zuiderbosch Juda eenzelfde lot ondergaat.

Nu moeten de ballingen echter goed weten, dat dit van te voren is voorspeld. Vandaar 't opteekenen van een datum (24 : 1), waarbij de profeet de belofte ontvangt van een vluchteling bericht te zullen ontvangen van Jeruzalems ondergang (24 : 25—27). Maar is dan het verderf in alle rangen en standen gelijkelijk doorgedrongen? Zeer zeker niet. In het bijzonder staan de koningen, de priesters en de profeten hier schuldig. Van de eerste spreken de drie aangrijpende schoone parabels, die we vinden in hfdst. 17, 19 en 24. In 17 zien we Babel en Egypte als twee groote arenden op beurten boven het land van Israël zweven, een vruchtbare grond met een Libanon-ceder — het Davidische huis — waar telkens een takje wordt afgebroken en door een ander vervangen : Jojachin en Zedekia, welke laatste als woordbreukig wordt geteekend. In hfdst. 19 : 2—9 gaat het over leeuwen. De Davidische dynastie is een leuwin, die verschillende welpen heeft voortgebracht : Joahaz, Jojachin ; maar beide zijn weggevoerd en terugkeeren zullen zij niet. In hfdst. 19 : 10—14 hooren we van een wijnstok, hier — in onderscheiding van Jes. 5 — beeld van Davids huis. Hier

zingt de profeet een klaagzang over den ondergang van de geheele dynastie.

Maar vooral in hfdst. 34 hooren we het oordeel over het koningshuis. Daar vinden we alle koningen bij elkander als herders (vgl. Jer. 23 : 1—8), die alleen hun eigen voordeel op het oog hebben. Zie voorts hfdst. 12, waar Zedekia's trouweloosheid wordt gegeeseld; hfdst. 21 : 30 v.v., waar Zedekia een goddeloos vorst wordt genoemd; en hfdst. 22 : 6, 27, waar Israëls vorsten wolven heeten; zie ook 45 : 9.

De ballingen hebben dus niets meer van Israëls vorsten te verwachten.

Na de koningen de priesters. De profeet spreekt er opvallend weinig van. Afgezien van het visioen van 40—48 gewaagt Ezechiël in het eerste deel van zijn boek van hen slechts tweemaal. Juist door hun afval hadden de priesters de plaats verbeurd, waarop hun ambt hun recht gaf. In 7 : 26 wordt hun machteloosheid geteekend: ze hebben geen *thora* meer, Gods wil is hun onbekend. Erger klinkt het nog in 22 : 26. De priesters doen wat vooral bij hen op geen verontschuldiging hopen mag: de *thora* wordt geweld aangedaan, de heiligdommen worden ont-heiligd. Zie ook 44 : 10—14.

En dan eindelijk de profeten. Zeer scherp trekt Ezechiël tegen hen te velde: men leze slechts hfdst. 13, waar ook afgerekend wordt met de z.g. profetessen.

Ezechiëls heilsprediking.

Maar met deze teekening van het diepe bederf, dat zoowel in den breeden kring van het volk als van de drie gezags-groepen onder het volk zich openbaarde, heeft de profeet des Heeren zijn laatste woord niet gezegd. Dat kan ook niet. De Heere bouwt van afbraak. Daarom moet zijn knecht niet alleen de zonden des volks aanwijzen, maar ook de oogen des volks richten op den genadigen en barmhartigen God en nieuwe denklijnen doen geboren worden. Dat laatste geschiedt dan natuurlijk in nauw verband met de wijze, waarop het volk zich stelt tegenover den profeet. Behalve spotters (12 : 22) vindt de profeet ook positieve tegenstanders. Zij bedienen zich van het spreekwoord, dat ook tegen Jeremia was gebruikt (Jer. 31 : 29 v.) en de schuld van hetgeen nu gebeurt op de vadersen schuift (18 : 2). Jeremia had zich toen tevreden gesteld met de belofte, dat in de dagen der herstelling niemand meer zich van dat spreekwoord zou bedienen, omdat dan ieders verantwoordelijkheid zou worden erkend. Ezechiël geeft een ander antwoord op dit probleem, dat daarom zoo moeilijk is, omdat we eenerzijds niet de solidariteit der geslachten kunnen ontkennen en anderzijds gevoelen, dat deze hereditieit niet de individueele schuld opheft. Ezechiël handhaaft

de individualiteit der schuld (18 : 20). De Heere richt ieder naar zijn eigen wandel (18 : 30, 33 : 20), wat nader geteekend wordt in een drievoudig beeld : 18 : 5—9, 18 : 10—13, 18 : 14—20.

Men heeft bij monde van Wellhausens school beweerd, dat Ezechiël zich daarmee stelt tegenover den dekalooq. Maar ten onrechte. De dekalooq wijst den mensch, ten einde hem af te houden van mogelijke zonde, er op, dat hij door zijn overtreding van het gebod de straf des Heeren niet alleen over zich zelf brengt maar ook over zijn kroost. Dan staan we dus voor een nog niet bedreven kwaad. Maar Ezechiël staat voor iets gansch anders. Het kwaad *is* reeds bedreven. De profeet moet niet afhouden van zonde, maar opwekken tot zondebelijdenis en berouw. Zijn hoorders moeten erkennen, dat zij — wat hun vaders dan ook gedaan hebben! — voor hun persoon den wil van den heiligen en rechtvaardigen God hebben overtreden. Want tot berouw moet hij hen brengen, opdat zij deel mogen hebben aan het heil der schuldvergeving, precies zooals Johannes de Dooper (Matth. 3 : 9, Luk. 3 : 8) en ook de Heere Jezus (Joh. 8 : 39) het later zullen doen.

Maar evenmin als er solidariteit bestaat in de geslachten in dien zin, dien Ezechiëls tijdgenooten er aan hechtten, evenmin toont het leven van den enkeling een eenheid. De opeenvolgende geslachten kunnen een varieerend beeld vertoonen, ook de enkeling kan een volkomen verandering ondergaan. De rechtvaardige kan zondigen, de goddelooze kan het goede gaan doen. Hoe zal God hen dan oordeelen? Ezechiël antwoordt : de val des rechtvaardigen brengt des Heeren straf over hem (18 : 24); de bekeering van den goddelooze schenkt dezen het leven (18 : 21). Vandaar de omschrijving van des Heeren wil als in 18 : 23 geschiedt, welke in 18 : 32 en 33 : 11 door een dringende opwekking tot bekeering wordt gevolgd.

Intusschen, juist dit laatste brengt Ezechiëls tegenstanders tot een andere bewering : „de weg des Heeren is niet recht” (18 : 25 v., 33 : 17. 20). Voor hen is het even onmogelijk, dat een leven, in den dienst der zonde besteed, weer zou kunnen worden opgericht, als dat een lang leven van getrouwe wetsbetrachting zijn verdienste zou verliezen door zondeval. Het antwoord des Heeren vinden we Ezech. 18 : 29 v. Hij zal ieder naar zijn wegen richten. De onschuldige heeft niets te vreezen van het recht. Alleen de schuldige siddere. Indien dus de ballingen niets van den Heere te vreezen hebben en de wijze, waarop Ezechiël van Hem spreekt, hun onjuist voorkomt, welnu, zij kunnen gerust zijn : ieder naar zijn wegen !

Zijn dan de schatten van des Heeren barmhartigheid nu uitgeput? Zeker niet; de schuldigen worden opgeroepen tot berouw en bekeering. Zij moeten *sjoeb* d. i. volte face maken, terugkeeren naar het punt van uitgang : inkeer, omkeer, terugkeer; *sjoeb*, het preludeum op de wedergeboorte van Joh. 3. Immers

op dit *sjoeb* volgt de belofte van het „nieuwe hart” (36 : 26 v.), ook die van het „en zij zullen mijn volk zijn en Ik zal hun God zijn” (11 : 19 v.). Des Heeren werk is niet alleen negatief (36 : 29, redden uit onreinheden), maar ook positief: vernieuwing van den ouden mensch.

Maar niet alleen de enkeling, ook Israël zelf heeft nog een toekomst. Efraïm en Juda zullen weer hereenigd worden in het opnieuw geheiligde land (37 : 1—14), wat echter tevens een geestelijke vernieuwing zal zijn (37 : 14, 36 : 29. 33), gevolg van het sluiten van een eeuwiggen vredebond (16 : 60, 37 : 26) en het altijd plaatsnemen van het nieuwe heiligdom in hun midden (37 : 28, hfdst. 40—48). De grondslag van dat nieuwe verbond, waarvan ook reeds Jeremia gesproken had (31 : 31—40), is vergeving, en het gevolg daarvan zal zijn, dat Israël beschaamd zal staan. Israël keert tot zichzelf in, *niet* om vergeving te erlangen, *maar* omdat het vergeving ontving (vgl. 1 Joh. 4 : 19). Aan deze belofte der vergeving verbindt zich de belofte der reiniging (36 : 25. 29. 33) of liever, de vergeving bestaat in reiniging en de kastijding heeft ten doel het opwekken van afkeer van het vroegere gedrag (vgl. 6 : 8 v.).

Indien God echter niet vergeeft op grond van de smeeking van zijn volk, waarom vergeeft Hij dan? „Om den wille van zijnen heiligen Naam” en opdat „gij ervaart (c. q. zij ervaren), dat Ik de Heere ben”, gelijk duidelijk wordt uitgesproken in hfdst. 20 en 36 : 19—24. Israël kan rekenen op zijn God. Daarvan spreekt ook hfdst. 34, waar eerst een ontroerend beeld geteekend wordt van de plichtvergeten herders (vs 1—10), maar daarna gezegd wordt hoe de Heere als Opperherder zijn volk verzamelen en verzorgen zal (vs 11—16), waarbij dan de „vette schapen”, die zich verrijkt hebben ten koste van de andere, geoordeeld zullen worden (vs 17—22). Maar dan zal „mijn knecht David” komen als herder van des Heeren volk (vs 23 v.v.). Het koninklijk geslacht, dat met David begon en nu zoo vervallen is, zal zich weer tot heerlijke hoogte verheffen en zijn meest volmaakte vertegenwoordiger zal als een regeneratie zijn van den eersten koning. Hier teekent de profeet dus de persoonlijkheid van Hem, die in de nieuwe bedeeeling over Israël heerschen zal. De messiaansche belofte is hier vastgehecht aan de parabel van herder en kudde (vgl. Jer. 23 : 3—8). Daarbij wijst Ezechiël er tot tweemaal toe op, dat zij „rustig zullen wonen” (34 : 25. 28) evenals 28 : 26.

Ook elders gewaagt hij van het toekomstige hoofd des volks. In 29 : 21 onder het beeld van een „horen”, in 17 : 22—24 onder het beeld van een teer twijgje van den Libanonceder, dat geplant zal worden „op Israëls verheven berg” en worden zal tot een machtigen ceder (vgl. Jes. 11 : 1, Jer. 23 : 5, Zach. 3 : 9). Eindelijk is nog van den Messias sprake in Ezech. 37 : 21—28, waar opnieuw gesproken wordt van de toekomstige

hereeniging van Efraïm en Juda, beide weer onder „mijn knecht David” (vs 24a, 25b).

Zoo opent de profeet dus voor zijn medeballingen een toekomst, waarin de volle rijkdom van het verbond genoten zal worden, wanneer „David” over hen heerschen zal.

Ezechiël en de heidenvolken.

In hfdst. 25—32 kondigt de profeet aan de heidenvolken van Godswege het oordeel aan. Hiervan gewaagt hij ook 21 : 31—37, 35 en vooral 38 v. Daarbij heeft hij echter evenmin als bv. Jesaja, Jeremia, Nahum en Obadja de bedoeling gehad die prediking te doen toekomen aan die vreemde volken. Hij richt zich hier in de eerste plaats tot zijn eigen landgenooten. Die moeten weten wat er gebeuren zal met die volken, wier steun ze zochten of wier druk ze ondergingen. Soms ter waarschuwing om hen niet na te volgen, maar altijd om diep onder den indruk te komen van de manifestatie van des Heeren almacht, wiens gerechtigheid de zonde altijd en overal straft. Daarbij treft het ons, dat Ezechiël van Babel niet gewaagt in onderscheiding van Jer. 25. Toch laat zich dit zeer wel verstaan. Ezechiël moest zijn medeballingen leeren, dat ze rustig in Babel moesten blijven, totdat de Heere zelf hen zou terugvoeren. Maar daar kwam bij, dat Babel niet bestemd was om lang te duren. Egypte en Tyrus daarentegen hadden nog een toekomst en konden dus beter dan Babel representanten zijn der komende menschheid. Voor Egypte blijkt dit uit 29 : 13—15, wat ons leert, dat we hfdst. 30—32 niet mogen opvatten als teekeningen van den uiteindelijke ondergang van Egypte, maar van tijdelijke bezoeken, welke de Heere door Nebukadnezar over het Nijldal brengen zal. Niet anders staat het met Tyrus. Ongetwijfeld geeft hfdst. 26 den indruk, als zou hier de ondergang der stad door Nebukadnezar worden geteekend, evenals hfdst. 27, de tweede klaagzang over Tyrus, dat nu het voorwerp geworden is van alle ontzetting, alsook hfdst. 28, waar sprake is van het droeve lot van Tyrus' koning en van de rampen, die Sidon zullen treffen. Maar 29 : 18—20 bewijst, dat Tyrus niet door wapengeweld in de handen gevallen is van Nebukadnezar, die nu in Egypte zijn loon zal vinden.

Voor de profetieën tegen Egypte en Tyrus zijn het voorwerp geweest van breede discussie, zie o.a. P. Cheminant, *Les prophéties d'Ézéchiël contre Tyr*, Ez. 26—28, 1912, en J. Plessis, *Les prophéties d'Ézéchiël contre l'Égypte*, Ez. 29—32, 1912. Er zijn er, die beweren, dat Ezechiël de volkomen vernietiging van Tyrus door Nebukadnezar heeft willen teekenen, maar dat de gebeurtenissen zijn hoop hebben beschaamd. De profeet zou zich vergist hebben; hij zou zijn hoop voor werkelijkheid

hebben willen houden. Nu helpt het tegenover dezulken niet er op te wijzen, dat dit in strijd is met wat de H. S. ons zegt met betrekking tot aard en wezen van het profetische ambt. Maar wat alles afdoet. De geschiedenis vertelt ons niets anders dan dat Nebukadnezar Tyrus gedurende 13 jaar (386—574) heeft belegerd, wat echter niet tot haar volkomen ondergang heeft gevoerd. Nog eeuwen later heeft ze macht uitgeoefend. Eerst Alexander de Groote heeft haar ingenomen (332). Nu heeft Ezechiël nog na het opbreken van het beleg door Nebukadnezar geleefd (in ieder geval tot 571), is hij dus getuige geweest van het opbreken van het beleg. Maar hoe laat het zich dan verstaan, dat hij in zijn profetisch geschrift die uitspraken heeft gehandhaafd, waarvan ieder zijner tijdgenooten wist, dat ze door de gebeurtenissen als onwaar op de kaak waren gesteld? Juist 29 : 18—20 bewijst, dat er voor Ezechiëls bewustzijn geen tegenspraak is tusschen zijn profetieën tegen Tyrus en het feit, dat de stad toch niet door wapengeweld in de handen van Babel gevallen is.

Nu zijn er intusschen anderen, die beweren, dat Tyrus ten slotte toch wel door Nebukadnezar is ingenomen, ondanks het stilzwijgen der historie en het getuigenis van het tegendeel van Ezechiël zelf. En weer anderen trachten aan te toonen, dat — al moge Tyrus toen dan ook niet ingenomen zijn — deze stad toch feitelijk reeds destijds haar einde heeft bereikt. Het eerste echter is niet anders dan een *stat pro ratione voluntas* en het tweede is met de feiten in strijd, die zeggen, dat Tyrus nog eeuwen lang geschitterd heeft.

Wat de profetieën tegen Egypte betreft, ook daarvan is gezegd, dat ze door den gang der historie zijn geloochenstraft en dat ook Jeremia zich heeft vergist (43 : 8—13, 46 : 13—20). Maar hier spreekt de geschiedenis nog duidelijker. Tot tweemaal toe schijnt Nebukadnezar tegen Egypte te zijn opgetrokken: in 572 tegen Hofra en in 568 tegen Amasis.

Behalve van Tyrus en Egypte, die op herstel hebben te rekenen, spreekt Ezechiël ook nog van andere volken, wier lot een aangrijpende tegenstelling vormen zal met Israëls bevrijding. Dat zijn de Ammonieten en Moabieten, de Edomieten en de Filistijnen, die hun wraak hebben botgevierd bij Jeruzalems ondergang en daarover hebben gejubeld (hfdst. 25). Nu is echter ook in hfdst. 35 nog van Seïr sprake. Waarschijnlijk hebben we hier hetzelfde als in Jes. 34, waar Edom het type is van de Gode vijandige en daarom aan den ondergang gewijde volkeren, waarbij het merkwaardig is, dat zoowel bij Ezechiël als bij Jesaja de profetie over Edom gevolgd wordt door een profetie over de heerlijke toekomst van Israël (vgl. Am. 1 : 11 v., Joël 3 : 19, Jes. 11 : 14, Jer. 25 : 21, 49 : 7—22, Klaagl. 4 : 21 v., Ps. 137 : 7). Edom is langzamerhand de incarnatie geworden van de vijandschap tegen Israël.

Een volkomen eigensoortig karakter vertoont de profetie

tegen Gog uit het land Magog (38 v.), den leider van den laatsten aanval der heidensche volkeren tegen Israël, de incarnatie van de aardse machten in hun verschrikkelijksten vorm. Deze aanval wordt geteekend als eenerzijds door den Heere zelf gewild (38 : 4—7, 39 : 2), maar als anderzijds vrucht van de begeerte der heidensche volkeren om zich meester te maken van de rijke goederen, welke de Heere aan zijn hersteld volk schenken zal. Israël zal zich echter niet tegen dien aanval behoeven te verdedigen; de natuurkrachten zullen door den Heere ontketend worden ter vernietiging.

De structuur van het boek.

Geen profetisch geschrift maakt het ons zoo gemakkelijk een uiteenzetting van zijn structuur te geven als het boek Ezechiël. In overeenstemming met de twee onderscheiden perioden van Ezechiëls profetische werkzaamheden, valt het in twee hoofdgedeelten uiteen. Het eerste omvat hfdst. 1—24 en eindigt met het begin van Jeruzalems beleg door Nebukadnezar (593—588). Het tweede omvat hfdst. 33—48 en begint met de verwoesting der stad (begin 586). Daartusschen ligt een tijd, waarin Ezechiël niet profeteeren kan. Deze ruimte wordt passend gevuld door de minder chronologisch geordende profetieën tegen de heidensche volkeren. Het begin van die beide perioden wordt telkens gemarkeerd door met elkander parallele omschrijvingen van de beteekenis en de verantwoordelijkheid van het profetische ambt (3 : 16—27, 33 : 1—20).

Beide afdeelingen zijn ook naar hun inhoud onderscheiden. In het eerste gedeelte wordt het naderend gericht over stad en tempel aangekondigd. In het tweede gedeelte kan een begin worden gemaakt met den wederopbouw van het volk des Heeren. Volkomen scherp is deze onderscheiding echter niet. Zakelijk behoorden 33 : 21—33 en 34 : 1—10 tot de eerste afdeeling en de uitspraken tegen Ammon (21 : 33—37) en Seïr (35 : 1—15) tot de profetieën tegen de heidensche volkeren.

Binnen deze hoofdgroepen laten zich weer onderafdeelingen vaststellen, meestal ingeleid door de formule „En het woord des Heeren geschiedde tot mij” of bij de visioenen: „toen was (of viel) op mij de hand des Heeren”. Zoo valt de eerste hoofdgroep in vijf onderafdeelingen uiteen:

- a. Ezechiëls roeping tot profet, 1 : 1—3 : 21.
- b. De eerste reeks bedreigingen tegen Jeruzalem en Juda, 3 : 22—7 : 27.
- c. Het gezicht van Jeruzalems zonde en verlating, 8 : 1—11 : 25.
- d. De tweede reeks bedreigingen tegen Jeruzalem en Juda, 12 : 1—19 : 14.
- e. De derde reeks bedreigingen tegen Jeruzalem en Juda, 20 : 1—24 : 27.

De tweede hoofdgroep valt in twee onderafdeelingen uiteen:

a. Het aanbreken van den heilstijd, 33 : 1—39 : 29.

b. Het nieuwe heiligdom en zijn inzettingen, 40 : 1—48 : 25.

Tusschen deze beide in ligt de groep van de profetieën tegen de heidensche volkeren, welke is opgebouwd als volgt:

a. de orakels tegen Juda's naaste bureu: Ammon, Moab, Edom, Filistijnen, 25 : 1—17.

b. het oordeel tegen Tyrus en Sydon, 26 : 1—28 : 26.

c. het orakel tegen Egypte, 29 : 1—32 : 32.

Bij verschillende stukken vinden we dateeringen, die echter door den Masoretischen tekst en door de Septuaginta niet gelijk zijn overgeleverd. De dateeringen liggen tusschen Juli 593 en April 571. Ze zijn, voorzoover we ze in de beide hoofdgroepen vinden, volkomen chronologisch gerangschikt, zie 1 : 1 v., 3 : 16, 8 : 1, 20 : 1, 24 : 1, 33 : 21 en 40 : 1. Ze leiden ons van Juli 593 tot Oct. 573. De dateeringen, welke we in de profetieën tegen de heidensche volkeren vinden, zijn echter niet chronologisch gerangschikt. Hier heerscht blijkbaar de zaakorde, zie 26 : 1, 29 : 1, 17, 31 : 1, 32 : 1, 17. De oudste dateering is van Jan. 587, de jongste van April 571.

Nu heeft het feit, dat slechts eenige stukken gedateerd zijn, de meening doen geboren worden, als zou zulk een datum niet alleen gelden voor het stuk, aan welks begin hij staat, maar ook voor de volgende hoofdstukken tot aan een nieuwe dateering toe. Zoo zou b.v. door 8 : 1 het geheele stuk van 8 : 1—19 : 14 worden gedateerd in Sept. 592. Maar hoe kan nu hfdst. 19, de klaagzang op de wegvoering van Zedekia, in 592 geschreven zijn? Zulk een datum schijnt dus veeleer slechts te gelden voor de onderafdeelingen, aan welker begin hij staat. Weer anderen hebben uit het feit, dat de dateering van de stukken der beide hoofdgroepen een chronologische orde aanwijst, geconcludeerd, dat ook de niet gedateerde stukken in chronologische orde zijn gerangschikt. Dan zouden dus b.v. hfdst. 12—29 moeten vallen tusschen Sept. 592 (8 : 1) en Aug. 591 (20 : 1). Maar behalve dat ook hiertegen hfdst. 29 zich verzet, mag niet worden vergeten, dat we slechts één dateeringsmiddel hebben bij de ongedateerde stukken: den inhoud. En deze stelt ons niet altijd tot goede dateering in staat. We moeten ons dikwijls vergenoegen met de stukken te dateeren vóór of na Jan. 585, het bekend worden van Jeruzalems val bij de ballingen.

Wanneer we nu het boek Ezechiël van dichterbij gaan bezien, dan blijkt ons, dat we hier voor een veel systematischer opbouw staan dan ons b.v. de boeken Jesaja en Jeremia te zien geven. In de beide hoofdafdeelingen, die we leerden onderscheiden, komen dikwijls dezelfde gedachtenreeksen of de tegenovergestelde daarvan voor. Ik moge slechts wijzen op het volgende:

Over de geweldige verantwoordelijkheid van den profeet

wordt gesproken in hfdst. 3 : 16—21 en in hfdst. 33 : 1—20; over Israëls bergen in hfdst. 6 en in hfdst. 36 : 1—15; over het oordeel, door Ezechiëls medebalingen over zijn profetischen arbeid uitgesproken, vinden we iets gezegd in 12 : 27 v., 20 : 49, 33 : 30—33; over de ontwijding van den tempel wordt gehandeld in hfdst. 8, over de vernieuwde heiliging daarvan in hfdst. 40—48; over het weggaan van de heerlijkheid des Heeren in 10 : 18—22 en 11 : 22 v., over den terugkeer daarvan in 43 : 1—12; over de valsche profeten in hfdst. 13 en over de ware priesters in hfdst. 44 : 4—31; over de goddelooze vorsten en herders in hfdst. 17, 19 en 34 : 1—8 en over den waren vorst in hfdst. 17 : 22—24, 34 : 10—31, 45 : 9—17, 46 : 16—18; over de heidenvolkeren als overwinnaars in hfdst. 21 en over hen als overwonnenen in hfdst. 38 v.; over Jeruzalems ondergang in hfdst. 24 en over haar vernieuwing in 48 : 30—35; over het gescheiden volk in hfdst. 23 en over het hereende volk in 37 : 15—28.

Dit heeft echter Zunz niet verhinderd om in zijn Gottesdienstl. Vorträge der Juden bl. 165 vv. en in ZDMG XXXVII bl. 676 vv. de persoonlijkheid van Ezechiël naar het rijk der fabelen en zijn boek naar den tijd der Perzen te verwijzen, circa 440—400, noch P. Volz om in zijn Die vorexilische Jahve-Prophetie und der Messias 1897 bl. 84 hfdst. 40—48 aan een verder niet bekende leerling van Ezechiël toe te schrijven, noch G. Hölscher om in zijn Hesekiel, der Dichter und das Buch, 1924, aan Ezechiël alleen toe te kennen de hoofdzaak uit de visioenen van 1—3 en 8—11, de gedichten van 4 en 5, de liederen over Jeruzalem in 15—17 en 19, het zwaardlied in 21, het lied over de twee zusters in 23, dat van den pot in 24 : 3—5, van het niet-treuren in 24 : 16 v., de beide liederen in 27 en 28 en de 5 liederen over Egypte in 29, 30 : 20 v.v., 31 : 1 v.v., 32 : 1 v.v. en 32 : 17 v.v. Al het andere zou vinding zijn van een lateren wetgeleerde en van nog anderen na hem, aan wie onder meer te danken zou zijn het groote gewicht, dat aan den sabbat gehecht wordt. Zoo zou het boek — dat dan feitelijk een pseudepigrafisch geschrift is — geleidelijk geworden zijn en tegen den tijd van Nehemia den huidige vorm gekregen hebben, wat uit het noemen der Perzen in 27 : 10 en 38 : 5 zou moeten blijken. Van den laatsten redactor zou dan tevens de structuur van het boek, die een zoo eenheitlichen indruk maakt, afkomstig zijn.

Het is intusschen duidelijk, dat we hier voor een bouwwerk staan, dat wel met groote scherpzinnigheid is opgetrokken, maar welks fundament niet anders is dan de op geen enkel feit berustende bewering, dat Ezechiël uitsluitend dichter is geweest en dat hij daarom niet met de woorden en in den stijl van de thora kan hebben geschreven. Bovendien is Hölscher in gebreke gebleven ons duidelijk te maken, hoe de redactor, die toch ten slotte niet anders gedaan heeft dan enkele stukken van den

profeet Ezechiël in zijn eigen boek een plaats te geven, achter dien profheet is teruggetreden.

Zoo kan dan ook Hölscher's breedvoerig betoog ons niet verleiden om de stukken, waaruit het boek Ezechiël is opgebouwd, anders te beschouwen dan als vrucht van diens profetischen arbeid. Daarmede zijn we echter van de moeilijkheden nog niet af. Een drietal vragen dringt zich dan nog aan ons op.

1. De eerste is deze: zijn deze stukken precies zoo uitgesproken als ze nu voor ons liggen of heeft de profheet slechts dezen vorm gekozen voor zijn schriftelijken arbeid? Het tweede alternatief is dat van *Reuss* en *Kuenen*, die Ezechiël voor een schriftprofeet in den eigenlijken zin des woords houden. Daarvoor werden vier gronden aangevoerd:

a. een groot gedeelte dier stukken is gericht tot de Jeruzalemmers en de heidensche volken, die de profheet alleen langs schriftelijken weg kon bereiken.

Voorzoover hierin de gedachte mocht schuilen, dat Ezechiël inderdaad de bedoeling heeft gehad deze stukken als brieven aan de Jeruzalemmers en aan de heidensche volken te doen toekomen, oordeelt deze bewering zichzelf. Daarbij komt echter: de inhoud van Ezechiëls profetisch woord geldt zijn medeballingen. Ook zijn symbolische handelingen hebben, al zijn ze tegen Jeruzalem gericht, de ballingen op het oog. Wie ze tot stijffiguren maakt, ontkracht ze en maakt den profheet tot een leugenaar. Immers, deze verzekert, dat zijn medeballingen hem naar den zin zijner symbolische handelingen hebben gevraagd. En wat de profetieën tot de heidensche volkeren betreft: evenals Jesaja en Jeremia heeft ook Ezechiël daarbij zijn eigen volk op 't oog, dat uit hun lot leeren moet, dat Israëls God aller Heer is.

b. Het tempelvisioen van hfdst. 40—48 met zijn technische details en getallen kan alleen na zorgvuldige studie begrepen worden.

Deze opmerking is juist, maar men vergeet hierbij twee dingen. Allereerst dat dit slechts een gedeelte van het boek betreft. En voorts dat nergens gesproken wordt van een opdracht aan den profheet om dat stuk, zooals het daar ligt, mondeling aan de ballingen over te brengen, ook niet in 40 : 4 en 43 : 10. Alleen 44 : 6 is sprake van mondelinge mededeeling, maar dan is er in den inhoud niets, dat aan die mondelinge mededeeling in den weg zou staan.

c. Ezechiël zelf zegt 3 : 26, 24 : 27, dat zijn mond gesloten was juist in den tijd, waaruit het grootste gedeelte zijner profetische redevoeringen stammen zou.

Maar dit berust op een misverstand. Immers 3 : 27 beperkt uitdrukkelijk 3 : 26. Bovendien is de onderstelling van een zevenjarig stom zijn van Ezechiël in strijd met de hem 2 : 4, 7, 3 : 1, 4 v.v. 10 v. gegeven opdracht

om des Heeren woord door middel van het gesprokene woord tot zijn medeballingen te brengen.

- d. Ezechiël ontvangt naar 2 : 9—3 : 3 het woord des Heeren in boekvorm.

Vergeeten wordt, dat we hier voor een symbolische handeling staan, die moet aanduiden de inspiratie van wat de profeet tot zijn volk brengen moet. Voorts, dat op tal van plaatsen van Ezechiëls mondelinge werkzaamheid gewag wordt gemaakt, b.v. 2 : 4 v.v., 3 : 27, 11 : 25, 20 : 1 v.v., 33 : 30 v.v.

Op grond van deze overwegingen handhaaf ik dus behalve voor hfdst. 40—48 het eerste alternatief: Ezechiëls redenen zijn langs mondelingen weg tot kennis zijner medeballingen gebracht, voordat zij te boek werden gesteld.

2. De tweede vraag is deze: heeft Ezechiël zelf deze profetische redenen te boek gesteld?

Het wil mij voorkomen, dat deze vraag bevestigend moet worden beantwoord. Maar dat geschiedt dan niet op grond van *Smend's* overweging, als zoude de planmatige orde, waarvan het geheele boek blijk geeft, in die richting dringen. Immers deze zou ook nog wel de vrucht kunnen zijn van den arbeid van een redactor, die Ezechiëls nagelaten redevoeringen kan hebben gerangschikt. Veeleer wijzen hierop de volgende twee feiten. Allereerst de ik-vorm van de verhalende gedeelten en de wijze, waarop de profetische toespraken zijn ingeleid, een regel waarop alleen 1 : 3 een uitzondering maakt. Voorts het feit, dat we soms aanvullingen vinden, die 't best kunnen begrepen worden, als ze van den profeet zelf afkomstig zijn. Zoo is 29 : 17—21 een op 16 jaar later (April 571) gedateerd toevoegsel bij de op Jan. 587 gedateerde profetie tegen Egypte. Dit laatste wijst er intusschen op, dat de eindredactie van het boek, gelijk Ezechiël het voor zich had, in ieder geval niet eerder dan 22 jaar na den aanvang zijner profetische werkzaamheid kan hebben plaats gegrepen.

3. Nu doet zich echter nog een derde vraag op, en wel deze: mogen we ons boek Ezechiël zonder meer met dat van den profeet zelf identificeeren, of ligt tusschen hem en ons nog een redactor?

Deze vraag wordt bevestigend beantwoord door hen, die o. a. met *Kraetzschmar* en *Herrmann* van oordeel zijn, dat ons boek resultaat is van de samenvloeiing van twee z.g. recensies, waarvan de langste Ezechiël sprekend zou hebben ingevoerd, de kortste over hem gesproken zou hebben. Sporen van deze laatste zouden te vinden zijn in 1 : 2 v. en 24 : 24, terwijl ook de z.g. dubletten daarvan zouden spreken (vgl. b.v. 2 : 3—7 met 3 : 4—9, 7 : 2—4 met 7 : 5—9). Op het bestaan van die twee recensies zou ook wijzen de mededeeling van Flavius Jozefus in zijn Oudheden X 5₁, dat Ezechiël twee boeken schreef, terwijl in

ieder geval van belangrijken redactioneelen arbeid zou getuigen de bewering der Joodsche traditie, te vinden in een baraita, opgenomen in den Babylonischen Talmoed, Baba bathra 14b, volgens welke Ezechiël, die hier tusschen Jeremia en Jesaja een plaats vindt, evenals het Twaalfprofetenboek, Daniël en Esther door „de mannen der groote synagoge” geschreven is, wat volgens *Kraetzschmar* en *Herrmann* alleen zin kan hebben, indien Ezechiël als boek voor jonger werd gehouden dan Jeremia en het Twaalfprofetenboek.

Wat nu de plaats van Ezechiël tusschen Jeremia en Jesaja betreft, daarvan wordt in Baba bathra de reden opgegeven. Uitdrukkelijk toch wordt in datzelfde verband gezegd: „Jesaja is ouder dan Jeremia en Ezechiël . . . Maar omdat Koningen eindigt met verwoesting en Jeremia niets dan verwoesting is, terwijl Ezechiël begint met verwoesting en eindigt met vertroosting en Jesaja gansch en al vertroosting is, wordt verwoesting met verwoesting en vertroosting met vertroosting verbonden.” Het is dus ten eenenmale onjuist op grond van Baba bathra 14b te beweren, dat de rabbijnen Ezechiël als boek voor jonger zouden gehouden hebben dan Jeremia en voor ouder dan Jesaja.

Inzake de boven genoemde mededeeling van Flavius Jozefus, als zou Ezechiël twee boeken hebben geschreven, merk ik op, dat dit blijkbaar ziet op de twee hoofddeelten van het boek 1—24 en 25—48 (c.q. 1—32 en 33—48) die in de handschriften misschien ook uiterlijk onderscheiden en gescheiden waren (zie ook *Klostermann* in *Studien und Kritiken* 1877 bl. 407).

En wat de verschillende oneffenheden in het boek zelf aangaat, deze zijn niet van dien aard, dat we daarom aan zulk een redactioneelen arbeid moeten denken, die verschil in omvang of ordening tusschen Ezechiëls boek en ons boek ook maar waarschijnlijk maakt.

De taalkundige zijde van het boek.

Wie een indruk wil hebben van de moeilijkheden, waarmede de vertaler van dit boek heeft te worstelen, en van de vele vragen, die zich daarbij als van zelf aan hem opdringen, moet maar eens kennis nemen van hetgeen *S. Baer* in zijn *Liber Ezechielis* (1884), *C. H. Cornill* in zijn *Das Buch des Propheten Ezechiel* (1886), *C. H. Toy* in zijn *The book of the Prophet Ezechiel* (1889), *G. Jahn* in zijn *Das Buch Ezechiel auf Grund der LXX* hergesteld (1905) en *C. D. Ginsburg* in zijn *Ezechiel* (1910) hebben gedaan om een eenigszins vertrouwbaaren tekst te geven.

Dat juist hier de tekst zooveel moeilijkheden biedt, hangt ten deele samen met de eigenaardige spreekwijze van den profeet, ten deele met de technische moeilijkheden van sommige deelen,

ten deele ook met de houding, door de rabbijnen tegenover Ezechiël aangenomen. Juist omdat tal van uitspraken van dezen profeet in strijd waren met uitspraken van de thora, welke door de rabbijnen als canon canonicitatis was aangenomen, is in den loop der jaren menige uitspraak van den profeet, die of direct met de thora of met de op grond van een bepaalde verklaring der thora opgebouwde opvattingen in strijd waren, op de een of andere wijze verzacht of weggewerkt. Dit leert ons een eenvoudige vergelijking met oudere vertalingen. Daarbij treft het ons onmiddellijk, dat juist de tekstverschillen tusschen den Hebreeuwschen tekst, zooals die in de Masora voor ons ligt, en den Griekschen tekst, zooals die in den codex Vaticanus tot ons is gekomen, dikwijls zoo groot zijn, dat ik voor mij kan begrijpen, hoe *Jahn* tot de meening kon komen, dat de beknopte tekst van den codex Vaticanus tot grondslag moest worden gekozen bij de poging tot herwinning van den oorspronkelijken tekst van Ezechiël, en niet de Hebreeuwsche tekst, die door de zorg der Masoreten tot ons is gekomen. Daarbij leert ons de codex Alexandrinus, hoe reeds in de eerste eeuwen der Christelijke Kerk ernstige pogingen zijn gedaan om de groote verschillen tusschen den Hebreeuwschen en den Griekschen tekst zooveel mogelijk op te heffen.

Nu heeft men wel getracht aan de moeilijkheid van de groote verschillen tusschen den Masoretischen en den Griekschen tekst in den codex Vaticanus te ontkomen door de stelling te poneeren, dat deze laatste een vrije weergave zou zijn van den eerste, maar wie kennis neemt van de boven geciteerde boeken kan dit moeilijk waar maken. Veeleer doet aandachtige vergelijking het vermoeden rijzen, dat de Grieksche vertaler een korteren tekst heeft gekend, waarvan meerdere gedeelten boven die van den Masoretischen tekst moeten worden gesteld. In welke verhouding echter die kortere tekst tot den oorspronkelijken Ezechiëltekst heeft gestaan, laat zich vooralsnog niet uitmaken. Ik vermoed, dat we hier boven een „non liquet” niet uitkomen. Wie Ezechiël vertaalt, zal dikwijls maar moeten kiezen, ik zou haast zeggen: op het gevoel af.

Wat Ezechiëls woordenschat betreft, dat is niet meer die van het klassieke tijdperk. De invloed van het Arameesch doet zich hier reeds ernstig gelden, *Hölscher* maakt van dit verschijnsel voor zijn hypothese (zie boven) gebruik door te poneeren, dat die min of meer Arameïseerende gedeelten aan Ezechiël zelf ontzegd moeten worden. Hij vergeet daarbij echter, dat ook deze profeet geen uitzondering maakt op den algemeenen regel, dat niemand ontkomt aan den invloed van den kring, waarin hij leeft. En zooveel weten we toch wel van het Babel van die dagen, dat het Arameesch hier min of meer de gemeenschapstaal geworden was. En hoe Ezechiël dien invloed heeft ondergaan, kan men nog altijd nagaan in *Keil's Einleitung*

bl. 56 v., al is het sindsdien langzamerhand duidelijk geworden, dat meerdere uitdrukkingen, die men voor Arameïsmen heeft gehouden, veel meer aan het Babylonisch zelf te danken zijn. Misschien zullen we het dan ook wel aan die vreemde invloeden te danken hebben, dat we bij hem zooveel woorden aantreffen, die of bij hem alleen en dan nog soms slechts een enkele maal voorkomen, of die we nog slechts een enkele maal buiten Ezechiëls geschrift vinden. Sommige daarvan zijn intusschen aan tekstcorruptie te danken.

Ofschoon Ezechiël dus niet staat op de hoogte van een Jesaja, toch werkt de lezing van zijn geschrift dikwijls aangrijpend. Zijn beschrijvingen zijn gloedvol; zijn betuigingen en opwekkingen zijn krachtvol, zijn uitdrukkingen teekenachtig. Het voortdurend gebruik van sommige, bij Ezechiël als het ware vaststaand geworden uitdrukkingen laat niet na aan het geheel een eigenaardig cachet te geven. Van God spreekt hij voortdurend als „de Heer Jahwe”, wat we niet minder dan 217 maal bij hem aantreffen. Daarentegen spreekt hij nooit van „Jahwe der heirscharen”, wat we bij zijn ouderen tijdgenoot Jeremia 80 maal vinden. Bijna 100 maal hooren we hem aanspreken als „mensch-kind” d. i. menschelijk schepsel. Israël wordt 122 maal een „weerspanning huis” genoemd; de afgoden heeten 39 maal „steen”. Het woord „gruweldaden” vinden we 42 maal; de uitdrukking „het woord des Heeren” 84 maal. Niet minder dan 80 maal ontmoeten we bij hem het voegwoord „omdat”, terwijl we het slechts 76 maal in het overige gedeelte van het O. T. aantreffen, wel een bewijs, dat we hier met een logischen geest te doen hebben. Hierop wijst trouwens ook de 66 maal voorkomende uitdrukking „zoo zult gij ervaren” of „zoo zullen zij ervaren, dat.” Interessant is het voorts te constateeren, dat Ezechiël 174 maal van Israël spreekt en slechts 10 maal van Juda, terwijl bij Jeremia de verhoudingen zijn 111 en 120. Eindelijk zij opgemerkt, dat Ezechiël veel beelden gebruikt, niet alleen in den vorm van gelijkenissen maar ook in den vorm van vergelijkingen.

Zoo neemt het boek Ezechiël en naar zijn vorm en naar zijn inhoud een bijzondere plaats in onder de boeken van het O. T., beide te danken aan de bijzondere persoonlijkheid van den man, die door den Heere geroepen was om de aandacht der ballingen van Zedekia en van Jeruzalem af te trekken en ze te richten op den nieuwen David en het nieuwe Jeruzalem, m. a. w. op een toekomst, waarin de Heere zijne ontfermingen weer aan Israël zou openbaren, als Hij door den nieuwen David zijn volk zou doen weiden en het zijnen vrede zou doen genieten.

Enkele data uit Ezechiëls tijd.

640 Josia bestijgt den troon zijner vaderen, 2 Kon. 22 : 1.

- 628 Jeremia wordt tot profeet geroepen, Jer. 1 : 2.
- 627 Aanvang van Josia's reformatie. arbeid, 2 Kron. 34 : 3.
- 623/2 Het hervinden van Deuteronomische wetboek, 2 Kon. 22 : 8.
- 617/6 Josia door Psamtik van Egypte gedwongen diens suzeriniteit te erkennen.
- 609 Josia wil zich vrij maken van Egypte, maar wordt op diens tocht naar Haran door farao Necho verslagen, 2 Kon. 23 : 29. Joahaz volgt hem op, 2 Kon. 23 : 30 v.
- 608 Joahaz door Necho van Ribla naar Egypte gevoerd en opgevolgd door zijn broeder Eljakim-Jojakim, 2 Kon. 23 : 33—37, Jer. 22 : 10—12, Ez. 19 : 3 v.
- 605 Necho wordt volkomen door Nebukadnezar bij Karchemis aan den Eufraat verslagen, tengevolge waarvan Jojakim vazal van Babel wordt, 2 Kon. 24 : 7, Jer. 46 : 2.
- 604 Nebukadnezar wordt de opvolger van zijn vader Nabopolassar.
- 600 Jojakim tracht onder Egyptischen invloed zich aan Babel te ontworstelen; Arameërs, Ammonieten en Moabieten plunderen met „de benden der Chaldeënen” het land, 2 Kon. 24 : 1 v.v.
- 598 Jeruzalem wordt door de Chaldeënen belegerd.
- 597 Jojakim sterft en wordt opgevolgd door zijn zoon Jojachin, die 3 maanden later, wanneer Nebukadnezar zelf de leiding op zich neemt, gedwongen wordt de stad over te geven en nu met de kern des volks naar Babel wordt gebracht. Zijn oom Mattanja volgt hem onder den naam Zedekia op, 2 Kon. 24 : 6—18.
- 594 Gezanten van Tyrus en Sidon, Ammon, Moab en Edom in Jeruzalem om met Psamtik II van Egypte zich aan Babel te ontworstelen, Jer. 27. Hananja, de tegenstander van Jeremia, prikkelt het fanatisme van het volk, Jer. 28. Zelfs de ballingen komen in beweging onder invloed van de valsche profeten Achab en Zedekia, Jer. 29 : 21—23. De balling Semaja raadt Jeremia te dooden, Jer. 29 : 24—32. Jeremia bezweert koning en volk trouw te blijven aan Babel, Jer. 2 : 14—37, Ez. 17 : 5 v.v. Een gezantschap naar Babel, Jer. 29 : 1 v.v., 51 : 59—64.
- 593 Op 5 Tammoez (Juni/Juli) wordt Ezechiël tot profeet geroepen, Ez. 1 : 1 v. Een week later verschijnt hem de heerlijkheid des Heeren voor de tweede maal, Ez. 3 : 16. 22.
- 592 Het tempelgezicht van Jeruzalems afgoderij op den 5den Eloel (Aug./Sept.), Ez. 8 : 1—11 : 25.
- 591 Het derde bezoek der oudsten op den 10den Ab (Juli/Aug.), Ez. 20 : 1 v.v.
- 589 Sterfjaar van farao Psamtik II, die door Hofra wordt

- opgevolgd. Afval van Zedekia, Jer. 4 : 7. 13, 5 : 15—17, Ez. 17 : 11 v.v.
- 588 Op den 10den Tebet (Januari) begint het beleg van Jeruzalem onder leiding van Nebukadnezar, 2 Kon. 25 : 1, Jer. 52 : 4, Ez. 24 : 1 v. Hofra's komst dwingt de Chaldeëen korten tijd het beleg op te breken, Jer. 37 : 6—10. Na diens nederlaag begint de 2de fase van het beleg.
- 587 Profetie tegen Egypte op den 12den Tebet (Januari), Ez. 29 : 1. Den 7den Nisan (Maart/April) de uitspraak van de vernietiging van Egypte's macht, Ez. 30 : 20 v.v., en op 1 Siwan (Mei/Juni) de teekening van den farao als de omvergeworpen pijnboom, Ez. 31 : 1 v.v.
- Op den 9den Tammoez (Juni/Juli) valt Jeruzalem in Babels handen en wordt de vluchtende Zedekia naar Ribla gevoerd, Jer. 52 : 5—11. Van 7—10 Ab (Juli/Aug.) wordt Jeruzalem aan plundering en vernieling prijs gegeven, Jer. 52 : 12—14. Tweede wegvoering, waarvan het aantal zich niet meer laat vaststellen, 2 Kon. 24 : 13 v., 25 : 11, Jer. 52 : 28—30. In de maand Tisri (Sept./Oct.) wordt Gedalja, de door Babel aangestelde landvoogd, door een Davidide vermoord, Jer. 41 : 1 v.v.
- 586 Op den 5den Tebet (Januari) krijgt Ezechiël bericht van Jeruzalems val, Ez. 33 : 21. Op den 1sten Sjebet (Jan./Febr.) spreekt Ezechiël van Tyrus' val, dat sinds 598 belegerd wordt, Ez. 26, zie ook Ez. 29 : 17 v.v.
- Op den 1sten Adar (Febr./Maart) zingt hij een spottend klaaglied over den farao, Ez. 32 : 1—16. Op den 15den Nisan (Maart/April) spreekt hij van Egypte's nederdaling in de onderwereld, Ez. 32 : 17 v.v.
- 583 Derde wegvoering, Jer. 52 : 30.
- 573 Na een langdurig zwijgen ontvangt Ezechiël op den 10den Nisan (Maart/April) het gezicht van den nieuwen tempel, Ez. 40 : 1 v.v.
- 571 Op den 1sten Nisan (Maart/April) profeteert Ezechiël, dat Nebukadnezar Egypte onderwerpen zal, Ez. 29 : 17.
- 568 Nebukadnezar trekt op tegen Egypte.
- 561 Op den 27sten (zoo naar 2 Kon. 25 : 27) of 25sten (zoo naar Jer. 52 : 31) Adar (Febr./Maart) hergeeft Evil-Merodach van Babel de vrijheid aan Jojachin van Juda.

Literatuur.

Ik moge hen, die nadere opgave wenschen van wat over

Ezechiël en zijn boek geschreven is, verwijzen naar *J. Herrmann*, die in zijn *Ezechiel übersetzt und erklärt* (1924) bl. XXXVI—XLV een vrij volledige opgave daarvan geeft. Daarnaast kunnen ook nog *Von Orelli's* artikel over Ezechiël in de derde uitgave van de *Real-Encyclopaedie* van Herzog-Hauck, deel V, bl. 704—713 en *W. Gronkowski's* *Le Messianisme d'Ezechiel* (1900) diensten bewijzen. Voorts ook *Troelstra's* Ezechiël, in '31 verschenen in *Tekst en Uitleg*.

Opschrift.

1 : 1—3.

- 1¹ Het geschiedde in het dertigste jaar, in de vierde maand, op den vijfden dag dier maand, toen ik onder de ballingen was aan de rivier den Kebar, dat de hemel geopend werd en ik gezichten Gods zag.
- 2² Op den vijfden dag van de maand, d.i. het vijfde jaar van
- 3³ de wegvoering van koning Jojachin, ³ geschiedde het woord des Heeren tot Ezechiël, den zoon van Boezi, den priester, in het land der Chaldeënen aan de rivier den Kebar, en daar was de hand des Heeren op hem.

Dit zijn verzen vol moeilijkheden. Men heeft gemeend, dat vs 2 een glosse is bij „op den vijfden dag dier maand” van vs 1. Waarschijnlijk lijkt mij dat niet, omdat een glossator alleen de gewoonte heeft een paar verklarende woorden toe te voegen, maar niet gewoon is de laatste woorden van het zindeel, dat hij wil verduidelijken, nog eens te herhalen. Indien we dus in vs 2 met een glosse te doen hadden, zouden we alleen het tweede gedeelte van het vers mogen verwachten. Ook heeft men vs 3 tot aan „en daar . . .” voor een opschrift gehouden, dat oorspronkelijk boven het boek stond, maar in den tekst werd ingedragen, toen de z.g. glosse van vs 2 er in werd gebracht. Maar ook dat is niet heel waarschijnlijk, want dan zou het slot van vs 3 „en daar was de hand des Heeren op hem” een vervolg zijn op vs 1. Dan zouden we echter in ieder geval „op mij” verwachten inplaats van „op hem”, omdat vs 1 geheel in den eersten persoon gehouden is. Dat alles is dus wel heel gekunsteld.

Eén ding is volkomen duidelijk: bij het „ik zag gezichten Gods” van vs 1 sluit zich als van zelf vs 4 aan: „en ik zag en zie”. Dat wil dus zeggen, dat vs 2 en 3 den samenhang breken tusschen vs 1 en 4. Het is duidelijk, dat ze van jongere hand zijn, mede wijl hier over Ezechiël gesproken wordt,

terwijl overal elders in het boek (24 : 24 is geen uitzondering) de profeet zelf verhalend optreedt.

Zijn derhalve vs 2 en 3 van de hand van den redactor van het boek? Dat is op en voor zichzelf zeer wel mogelijk. Maar dan is het begin toch wel heel abrupt. Immers de vraag dringt zich als van zelf naar voren: van welke maand hebben we hier den vijfden dag? Ik heb den indruk, dat hiervoor wat is weggevallen. Hoe dit laatste nu echter ook zij, de huidige plaats van deze verzen is en blijft raadselachtig, ze mogen dan van de hand van den redactor of van een nog lateren glossator zijn.

Niet minder moeite geeft vs 1. Het begint met „het geschiedde in het dertigste jaar”. Maar hier ontbreekt de aanduiding, van wien we hier het dertigste jaar hebben. Men heeft hier al van allerlei geraden. Men wil gedacht hebben aan: na het laatst gevierde jubeljaar, wat ons echter in het geheel geen houvast geeft. Ook aan het 30ste jaar van het in 625 v. Chr. met Nabopolassar begonnen Nieuw-Babylonische rijk. Dat zou ons dus in 595 v. Chr. brengen. Maar hoe laat zich dan „het vijfde jaar van de wegvoering van koning Jojachin” verklaren, dat ons toch in ieder geval in 593/2 brengt? Trouwens, daarbij komt nog, dat — al moge dan in 2 Kon. 24 : 12 en 25 : 8 en in Jer. 52 : 12, 28—30 gerekend worden naar de regeeringsjaren van Nebukadnezar — daarvan bij Ezechiël geen spoor te vinden is.

Anderen willen gedacht hebben aan het dertigste jaar van de naar Jer. 25 : 12, 29 : 10 aan het Nieuw-Babylonische rijk toegeschreven zeventig jaren, en brengen dit dan weer in verband met de 40 dagen, gedurende welke Ezechiël „de ongerechtigheid van het huis van Juda” dragen moet (4 : 6). Maar behalve dat daar niet gesproken kan zijn van het nog resterende gedeelte der ballingschap, zou de profeet, indien hij in 1 : 1 op de eerste dertig jaren daarvan gedoeld had, dit en in 1 : 1 en in 4 : 6 nader hebben moeten aanduiden.

Weer anderen willen gedacht hebben aan het dertigste levensjaar van den profeet zelf. Nu was dit in het leven van een priester zeer zeker van groot gewicht, zie Num. 4 : 3, en uit dien hoofde zou het zich laten begrijpen, dat de profeet zijn lezers er opmerkzaam had willen maken, dat het jaar zijner roeping samenviel met dat, waarin hij naar Mozes' wet zijn priesterlijk ambt had moeten beginnen. Maar indien dit inderdaad zijn bedoeling ware, waarom heeft hij het dan niet duidelijk gezegd?

Een vierde opvatting is deze. Uit vs 2 blijkt, dat het in vs 1 bedoelde dertigste jaar „het vijfde jaar van de wegvoering van koning Jojachin” geweest is. Daar deze wegvoering plaats greep in 597/6, brengt „het dertigste jaar” van vs 1 ons naar 623/22, het jaar der terugvinding van het wetboek, waarvan 2 Kon. 22 : 8 spreekt. Dit jaar nu was voor Ezechiël, die daarin het begin van een nieuw tijdperk kon zien, van zooveel gewicht,

dat hij het moment van zijne roeping tot profeet daarnaar dateerde. Ik moge echter opmerken, dat de terugvinding van het wetboek niet de aanvang van Josia's reformatie is geweest, maar een moment, zij het dan ook een zeer belangrijk moment daarin geweest is (vgl. 2 Kron. 34 : 3 en 2 Kon. 22 : 3 v.v.). Indien hij zijn roeping naar het aanvangsmoment van deze reformatie had willen dateeren, zouden we een ander jaarcijfer verwacht hebben.

Een laatste opvatting berust op de overweging, dat Ezechiël altijd dateert naar het jaar van de wegvoering van Jojachin. Indien nu eens het in vs 2 bedoelde „vijfde jaar van de wegvoering van koning Jojachin" niet hetzelfde ware als het in vs 1 bedoelde „dertigste jaar", maar met dat laatste het dertigste jaar van de wegvoering van koning Jojachin bedoeld ware, dan zou dit ons brengen naar 568/7 en zouden we, wijl het jongste stuk uit Ezechiëls boek, 29 : 17 v.v., uit 571 dateert, in dit „dertigste jaar" een aanduiding kunnen hebben van de voltooiing van ons boek Ezechiël. Maar hiertegen zij opgemerkt, dat deze opvatting lijdt aan een overmaat van scherpzinnigheid en reeds dadelijk door de duidelijke uitspraak van vs 1 wordt weersproken, wijl — wat we dan ook onder dit dertigste jaar te verstaan mogen hebben — daarin volgens den schrijver zelf het aanvangsmoment zijner profetische werkzaamheid gezien moet worden en niets anders.

Men ziet: van alles is hier al geraden, maar een oplossing, die allen bevredigt, is nog niet gevonden. We moeten ons dus tot nader orde tevreden stellen met een „wij weten het niet."

De man, die hier in het middenpunt staat, heet *Jêchezq'el*. Dit kan een vervorming zijn van *Jêchezq'el* = God is sterk, maar evengoed een vervorming van *Jêchazzeq'el* = God maakt (of make) sterk. Deze naam, die behalve 24 : 24 nog slechts 1 Kron. 24 : 16 voorkomt van een der hoofden der 24 priesterfamilies (vgl. Luk. 1 : 5), is dus ten nauwste verwant met (*Jê*)*chizqijjahoe* = mijne sterkte is de Heere. De Grieksche vertalers hebben dien naam weergegeven als *Jezechiël* en *Ezechiël*, wat we in de Latijnsche vertaling terugvinden als *Ezechiël*.

Zijn vader heette *Boezi* (vgl. den naam *Boez* in 1 Kron. 5 : 14). Daar men dezen naam in verband bracht met het Hebr. werkw. *boes* = verachten, en Jeremia door zijn tijdgenooten zoo verachtelijk werd behandeld, hebben sommige rabbijnen Jeremia gaarne tot den vader van Ezechiël gemaakt. Het eenige echter, wat we van hem weten, is, dat hij een priester was d. w. z. tot het geslacht der Zadokieten behoorde.

Het moment, dat over Ezechiëls verder leven besliste, viel „in de vierde maand, op den vijfden dag dier maand," d. w. z. op den vijfden Tammoez, genoemd naar den in geheel West-Azië vereerden vegetatie-god, in wien de telkens over den dood triomfeerende levenskracht der natuur verpersoonlijkt werd gedacht. Van zijne vereering spreekt ook Ez. 8 : 4. Daar nu naar Israëlietische

jaarrekening de maand Nisan (onze Maart/April) als de eerste gold (Ez. 45 : 18 v.v.), staat Tammoez gelijk met onze maand Juni/Juli.

Ezechiël bevond zich toen „onder de ballingen” d. w. z. te midden van hen, die in 597 met Jojachin „naar Babel” werden gevoerd (2 Kon. 24 : 15 v.) en die destijds woonden „aan de rivier den Kebar”. Deze mag niet, gelijk vroeger te doen gebruikelijk was, gelijkgesteld worden met den Chaboras, die bij Circesium in den Eufraat stroomt en waarheen naar 2 Kon. 17 : 6, 18 : 11, 1 Kron. 5 : 26 de inwoners van het rijkje Samaria in ballingschap werden gevoerd. Trouwens, reeds de schrijfwijze is verschillend: *Kbr* en *Chbr*. Daarbij komt, dat in Ps. 137 : 1 uitdrukkelijk gesproken wordt van „de rivieren van Babel”, terwijl de Chaboras in Assyrië stroomt.

Ook is daarmee in strijd de toevoeging „in het land der Chaldeën”, waaronder naar Jer. 25 : 12, 50 : 1. 45, 51 : 24. 35 uitsluitend dat gebied mag worden verstaan, dat wij gewoon zijn Babyloonië te noemen en in de H. Schrift „het land van Sinear” (Gen. 10 : 10, 11 : 2, 14 : 1. 9, Dan. 1 : 2, Zach. 5 : 11) genoemd wordt. Nu hebben contracttafeltjes uit 424 v. Chr., aan het licht gebracht bij de opgravingen van Nippoer (zie Noordzij, Gods Woord² blz. 24 v.), ons in kennis gebracht met de *nā-roe ka-ba-roe* d. i. „het groote kanaal”, dat door het gebied van Nippoer stroomde en daarom ook reeds zeer vroeg „de Eufraat van Nippoer” heette. Met groote waarschijnlijkheid mogen we dit „kanaal” gelijk stellen met den huidige *Sjatt en-Nil*, die ten N. van Babel zuidoostwaarts uit den Eufraat vloeit om oudtijds blijkbaar vlak bij Ur zich weer met deze rivier te vereenigen. Dat de profeet hier niet slechts bij de ballingen vertoefde, maar in hun midden woonde, blijkt uit het geheele boek.

Hier wordt deze man, evenals zijn tijdgenoot Jeremia uit priesterlijk geslacht, tot profetische werkzaamheid geroepen. De hemel ontsluit zich voor hem (zie ook Mark. 1 : 10, Hand. 7 : 56, 10 : 11 en Openb. 4 : 1) en hij schouwt „gezichten Gods” (zie ook 8 : 3, 40 : 2) d. w. z. zijn oog wordt geopend voor hetgeen de natuurlijke mensch niet zien kan; de onzichtbare hemelwereld wordt zichtbaar voor hem, zoodat hij ziet wat daarin is en gebeurt.

De vraag is gedaan, of misschien Ezechiëls roeping tot profeet nauw verband houdt met en zich aansluit aan iets, wat terzelfdertijd in het midden der Jeruzalemmers is gebeurd. Nu staat het boven iederen twijfel vast, dat er voortdurend contact is geweest tusschen de ballingen en hen, die in het land der vaderen waren achtergebleven.

Jeremia zendt door bemiddeling van een gezantschap, door Zedekia waarschijnlijk kort na zijn troonsbestijging naar Babel gezonden, brieven tot de ballingen (Jer. 29 : 1) en voegt daaraan

ook een antwoord toe op een brief van Semaja, door dezen reeds vroeger naar Jeruzalem gezonden. Bovendien geeft Jeremia aan Seraja, die in 593 in het gevolg van Zedekia naar Babel gaat, een rol mede, die deze eerst voorlezen en dan in den Eufraat werpen moet (Jer. 51 : 59 v.v.).

Ook staat vast, dat evenals Jeremia de Jeruzalemmers ervan moest overtuigen, dat de val van stad en tempel aanstaande was, omdat zij „rotte vijgen” waren (Jer. 24 ; 1 v.v.), zoo ook Ezechiël zijn medebalingen iedere hoop op Zedekia en de zijnen moest ontnemen en de gedachte bij hen levendig moest doen worden, dat in het land der ballingschap een nieuw Israël zou geboren worden.

Waar dan nu tusschen 597 en 573 de verwachtingen der ballingen op een spoedige terugkeer tot het uiterste gespannen waren, ligt het vermoeden voor de hand, dat de Heere juist in dien tijd den man verwekte, die, meer dan aan Jeremia mogelijk was, in het midden der ballingen arbeiden kon en er voortdurend het woord des Heeren kon doen weerklinken.

Ezechiëls roepingsvisioen.

1 : 4—28a.

- 1 ⁴ En ik zag en zie, een stormwind kwam uit het Noorden: een groote wolk met dooreen zich slingerende vuurvlammen, omgeven van vuurgloed; daar middenin was zoo iets als glanzend ⁵ metaal, midden uit het vuur. ⁵ En daar midden in zoo iets als vier wezens. Zóó zagen ze er uit: ze hadden iets van een ⁶ mensch; ⁶ ieder had vier gezichten en ieder had vier vleugels. ⁷ Tot beenen hadden zij (elk) een recht been, waarvan de voet er uitzag als die van een stierkalf, en zij glansden als gepolijst koper. ⁸ En menschenhanden waren onder hun vleugels aan hun vier zijden. En wat hun gezichten en hun vleugels betreft, die van ⁹ de vier: ⁹ hun vleugels waren onderling gepaard en hun gezichten wendden zich niet om als ze gingen; ze gingen allen recht voor ¹⁰ zich uit. ¹⁰ En hun gezichten zagen er uit als dat van een mensch. Rechts hadden zij alle vier een leeuwengezicht, en links hadden zij alle vier een stierengezicht, en van achteren hadden zij alle ¹¹ vier een adelaarsgezicht. ¹¹ En hun vleugels waren naar boven uitgespreid; ieder had er twee, onderling gepaard, en twee, die ¹² hun lichamen bedekken. ¹² Zij bewogen zich allen recht voor zich uit; zij gingen waarheen de geest ging en wendden zich niet om, als zij gingen.

¹³ En tusschen de wezens was zoo iets als gloeiende kolen, die precies als fakkels vlamden ; dat ging tusschen de wezens heen en weer. En het vuur glansde en uit het vuur kwamen ¹⁴ bliksemen te voorschijn. ¹⁴ En de wezens schoten telkens uit precies als bliksemstralen.

¹⁵ En ik lette op de wezens en zie, op den grond naast de wezens aan hun vier kanten was telkens één rad. ¹⁶ En die raderen zagen er uit en waren bewerkt als glanzend kristal. Alle vier hadden éénzelfden vorm en ze zagen er zóó uit en waren ¹⁷ zóó bewerkt, alsof er een rad in het rad was. ¹⁷ Als ze gingen, gingen ze naar alle vier zijden ; ze wendden zich niet om, als ze gingen. ¹⁸ En hun velgen, die hadden majesteit, vreeselijkheid.

¹⁹ En hun velgen waren alle vier rondom vol oogen. ¹⁹ En als de wezens gingen, gingen de raderen naast hen, en als de wezens zich van den grond verhieven, verhieven zich de raderen. ²⁰ Waarheen de geest wilde gaan, daarheen gingen zij, en de raderen verhieven zich naast hen, want de geest der wezens was in de raderen.

²¹ Als die gingen, gingen deze ook ; stonden die, dan stonden deze ook ; verhieven die zich van den grond, dan verhieven de raderen zich naast hen, want de geest der wezens was in de raderen.

²² En boven de hoofden der wezens was zoo iets als een uitspansel, glanzend als bergkristal, boven hun hoofden opwaarts uitgespreid. ²³ En onder het uitspansel waren hun vleugels naar elkander toe uitgespreid. En ieder had er twee, die hun lichamen ²⁴ bedekten. ²⁴ En als ze gingen, hoorde ik het geluid hunner vleugels als dat van veel water, als dat van den Almachtige, een gedruisch als dat van een legerplaats. En toen zij stil stonden, lieten ze hun vleugels hangen.

²⁵ Toen kwam er een geluid van boven het uitspansel, dat ²⁶ boven hun hoofd was. ²⁶ En boven het uitspansel, dat boven hun hoofd was, zag het er uit als saffiersteenen, precies als een troon. En boven dat, wat er als een troon uitzag, was een ²⁷ gedaante, die er uitzag als een mensch ; daarop opwaarts.

²⁷ En ik zag iets als glanzend metaal, rondom besloten door iets, dat er uitzag als vuur, van hetgeen er uitzag als zijn lendenen, en opwaarts. En van hetgeen er uitzag als zijn lendenen en benedenwaarts zag ik iets, dat er uitzag als vuur, omgeven van vuurgloed. ^{28a} Zooals de boog er uitziet, die in de wolken verschijnt ten dage van een stortregen, zoo zag die vuurglans rondom er uit.

Zoo zag de verschijning van de heerlijkheid des Heeren er uit. En als ik dat zag, viel ik op mijn aangezicht.

Dat is het beroemde roepingsvisioen van Ezechiël, door den grooten Rafaël in kleuren vastgelegd op een doek in het paleis Pitti te Florence. De vertaling is op meerdere punten onzeker en wil niet meer zijn dan een poging tot benadering van den oorspronkelijken tekst, die onder allerlei invloeden verworden is. Reeds onmiddellijk komen we onder den indruk van de wijze, waarop de profeet getracht heeft in woorden neer te leggen wat zijn verrukt geestesoog aanschouwde. Door de keuze zijner woorden maakt hij het ons duidelijk, dat we hier staan voor iets, dat zich eigenlijk niet in menschentaal laat vastleggen. Vandaar dat regelmatig terugkeerende: zagen er uit als; precies als; ze hadden iets; was zoo iets als.

Maar hoe meer we deze verzen lezen, hoe meer onze ooren vervuld worden van een gedruisch van raderen en een geruisch van vleugels. Gevleugeld zijn ze, die vier bovenaardsche wezens met hun vier aangezichten, die zooveel gemeen hebben met den mensch, maar tevens de karakteristieke eigenschappen vertoonen van den koninklijken leeuw, den in ongebroken kracht staanden stier en den hoog opstrevenden adelaar. „Wezens” zijn het, die Ezechiël eerst bij het tweede visioen (zie hfdst. 10 : 15. 20) herkent als cherubs, dragers en bewakers der goddelijke heerlijkheid (zie Chr. Enc. art. *Cherub*). Eigenlijk „levenden”, in wie het leven van den levenden en levenwekkenden God in hooge mate bruist. Vier zijn het met vier gezichten, vier vleugels en vier armen, waarbij het viertal op de alzijdigheid wijst. Nooit wenden zij zich om. Geen kniegewricht is er in hun been, dat weer vierhoekig uitloopt op een stierenhoef. Vrij bewegen zij zich in alle richtingen op vleugelparen, die onderling weer een eenheid vormen.

En alsof deze vleugels niet voldoende zijn, vergezellen hen nog reusachtige wielen, die zich, weer zonder draaien, in onverschillig welke richting kunnen voortbewegen. En toch wordt hun richtingskeuze nimmer door het blinde toeval beheerscht. Oogen zijn in grooten getale te vinden op de velgen, die dus als het ware bezielde zijn door een groot aantal waakzame, geestelijke krachten.

En dit alles vormt weer een afgesloten vierhoek, waarbij men van alle zijden als het ware op de voorzijde daarvan stuit en de vierhoek, zonder ooit iets den rug toe te keeren, zich in alle richtingen vrijelijk bewegen kan, snel als de bliksem (vs 14).

Binnen in den vierhoek straalt en glanst het, precies als metaal (vs 4); neen, daar vlamt het zoo als fakkels dat kunnen doen; neen, daar bliksemt het (vs 13). Alles vuur, reinigend en heiligend, maar ook glanzend. En zoo geweldig is hier de gloed, dat deze ook buiten den vierhoek treedt en alles hult in een krans van vuur.

Waartoe die wezens? Wat wil die vliegende en voortijlende vierhoek?

Ze dragen. Het lijkt een uitspansel, maar het glanst als bergkristal. En boven dat uitspansel zoo iets als een troon. En daarop een gedaante, die doet denken aan een mensch. En verder? Verder niets dan vuur en nog eens vuur en glans en schittering. De troonzetel kan visionair worden geschouwd; *Hij die op den troon zit, niet.* Dat is de Heere, Israëls God. Wanneer dan ook Ezechiëls oogen bij het spannend doorzoeken van de vlamme wolk, die daar uit het Noorden komt aansuizen als een waterstroom (vs 24), zich meer en meer op dat centrum richten, dan is het ook met het profetische schouwen gedaan. Dan heeft de geestesspanning haar hoogtepunt bereikt. Nog even flitst het: „des Heeren heerlijkheid!” En dan valt de boven duizenden begenadigde „op zijn aangezicht.” Maar in zijn geest blijft het leven: „de Heere is mij verschenen, in de ballingschap, ver van de heilige plaats; de Heere, aan tijd noch plaats gebonden!”

Geen wonder dat de profeet telkens en telkens weer terugkomt op dit voor hem zoo geweldige feit: des Heeren heerlijkheid verschenen aan mij, aan de oevers van den Kebar. Zoo dikwijls hij van dit visioen spreekt, herinnert hij met nadruk aan dit laatste. Men zie slechts 3 : 23, 8 : 4, 10 : 15. 20. 22, 43 : 3. Hij, Ezechiël, geroepen! En dat in der heidenen land! De Heere niet alleen in Kanaän, maar ook in Babel, ja overal!

Wanneer we nu, na dezen algemeenen indruk, trachten de bijzonderheden van dat visioen zooveel mogelijk te benaderen, dan begin ik met op te merken, dat, gelijk we bij de Godsopenbaring bij den Sinai hooren van begeleidende natuurverschijnselen: een wolk met stormwind, donder en bliksem (Exod. 19 : 16), welke ook Elia bij den Sinai hoorde (1 Kon. 19 : 11 v.v.), en gelijk de Heere tot Job „uit een onweder” sprak (Job 38 : 1), welke ervaringen ook de dichter van Ps. 18 : 8—15 opdeed, waarom de Heere dan ook in Deut. 4 : 24 geteekend wordt als „een verterend vuur” en in Nah. 1 : 3 gezegd wordt, dat zijn weg is in „wervelwind en storm”, we ook bij Ezechiël van dezelfde verschijnselen hooren. Ook hier „een groote wolk met dooreen zich slingerende vuurvlammen, omgeven van vuurgloed” (vs 4).

Die wolk komt uit het Noorden. Men heeft de reden daarvan gezocht in het vermoeden, dat de Heere na de wegvoering van Jochin Jeruzalem verlaten zou hebben en zich op den mythischen godenberg hoog in het Noorden zou hebben teruggetrokken. Nu laat het zich allerminst betwisten, dat ook in Israël die gedachte van „den godenberg diep in het Noorden” (Jes. 14 : 13, zie ook Job 37 : 22) niet onbekend is geweest en dat Ezechiël hierop in 28 : 14. 16 zinspeelt. Maar in hfdst. 11 wordt de troonwagen van des Heeren heerlijkheid gedacht als in den tempel van Jeruzalem verblijf houdend. En dan gaat deze niet naar het Noorden, maar naar het Oosten (vs 23), precies zooals hij later weer van het Oosten Jeruzalem binnenkomt (43 : 2). Daaruit blijkt toch wel heel duidelijk, dat Israël zijn

eigen God nooit met dien godenberg in verband heeft gebracht. Als men dan nog Jahwe een berg buiten Kanaän ter woning wil aanwijzen, dan kan met veel meer recht op den Sinaï worden gewezen, gelijk uit Deut. 33 : 2, Richt. 5 : 4, Hab. 3 : 3 en Zach. 9 : 14 blijkt, al moet er ook onmiddellijk aan worden toegevoegd, dat ook hier van „wonen” in den zin, dien de polytheïsten daaraan hechten, geen sprake is.

Ter rechtvaardiging van het komen der door Ezechiël geschouwde wolk uit het Noorden, heeft men ook op tal van plaatsen uit Jeremia (b.v. 1 : 13 v.v., 4 : 6) gewezen, die spreken van het komen van het Godsoordeel uit het Noorden. Daarbij wordt echter vergeten, dat dit alleen geldt voor wie in Juda woont. Veeleer staat de zaak hier zoo : wie uit Kanaän naar Babel trekt, kan niet oostwaarts trekken, want voor den mensch van die dagen is de woestijn een bijna onoverkomelijke barrière : hij moet door Syrië naar den Eufraat trekken en dan den grooten heirweg zuidwaarts volgen. Voor wie in Nippoer woont, komt dus wie uit Kanaän naar Babel gaat, uit het Noorden. En nu moge men met een beroep op Jes. 40 : 3 zeggen, dat de Heere zelf toch wel door de woestijn kan trekken, men vergete toch niet, dat hier op anthropomorfe wijze van God gesproken is, precies zooals ook Debora het doet (Richt. 5 : 4).

Onmiddellijk treft den profeet het eigenaardig karakter van deze wolk. Ziet men in de vlakte een stormwind, die een wolk voortdrijft, dan is dat een zandwolk met donker getinte randen. Hier ziet Ezechiël precies het tegenovergestelde. Ik sprak van „dooreen zich slingerende vuurvlammen”, „omgeven van vuur-gloed” met daar middenin „zoo iets als glanzend metaal, midden uit het vuur” (vs 4). Die vuurvlammen spreken van onafgebroken bliksemflitsen, vuur, wat den indruk geeft van een onweder. Maar dat is het toch ook weer niet. De kern van een onweder is donkerzwart ; lichtflitsen komen er slechts uit voort ; maar het donkere centrum blijft. Hier is het anders. Hier hebben we een lichtend centrum. „Middenin zoo iets als glanzend metaal”, eigenlijk „als *chasjmal*”, welk woord behalve hier nog slechts in vs 27 en in 8 : 2 voorkomt. Wat het beteekent, weten we niet. De Grieksche en de Latijnsche vertaling denken aan electron, een mengsel van 4 deelen goud en 1 deel zilver. Anderen willen aan barnsteen gedacht hebben. In ieder geval moeten we hier iets hebben, dat zeldzamen glans van zich geeft, uitdrukking is van de zuiverheid en reinheid van de goddelijke heerlijkheid.

Dat centrale glanspunt trekt nu de aandacht van den profeet. Maar naarmate hij zoo het centrum benadert, naar diezelfde mate wordt hij met schroom vervuld. En daarom zegt hij — die nu het goddelijke gaat schouwen en bij het omschrijven van het geziene gebruik moet maken van menschenlijke woorden, waardoor hij voor eigen bewustzijn gevaar loopt het bovenzinnelijke binnen de sfeer van het zinnelijke te trekken — dat het „er

uitziet als," waardoor hij het geschouwde toch weer overbrengt in de geheimnisvolle sfeer van het ongeziene. Vandaar reeds onmiddellijk in vs 5 die aanduiding „zoo iets als vier *chajjoth*". Dat onvertaalde woord is eigenlijk een neutraal woord, voorzover het iets aanduidt, dat leeft. Het taalgebruik echter heeft de beteekenis van het woord verengd en duidt daarmee allerlei dieren aan, vooral viervoetige. Maar de profeet gebruikt het weer in den oorsponkelijken zin: drager van leven, waarom dan ook Johannes, wanneer hij in Openb. 5 ons het gezicht teekent van den troon der goddelijke Majesteit, in vs 6 spreekt van „vier levenden" of „wezens" en niet van „dieren", zooals ook onze St. Vert. wil. Wat voor „wezens" dat eigenlijk zijn, zegt Ezechiël hier niet. Eerst in 10 : 1. 20, wanneer hij dus blijkbaar er over heeft kunnen nadenken, noemt hij ze „cherubs", als dragers en bewakers der goddelijke heerlijkheid. Het viertal van deze „wezens" duidt waarschijnlijk op de vier windstreken (Jer. 49 : 36), in verband waarmede de aarde als vierhoek wordt gedacht (Jes. 11 : 12). Reeds de Soemerische koningen gingen prat op den titel „beheerscher der vier wereldstreken" en kenden zich op die wijze de wereldheerschappij toe. Sindsdien kenden Babels beheerschers zich dien eertitel toe. Door van de vier wezens te spreken, die den troonzetel dragen, teekent de profeet den Heere als den eenigen wereldbeheerscher. In ieder geval echter gaat het niet aan in deze vier wezens de engelen Uriël, Michaël, Gabriël, en Rafaël te zien, want nergens worden cherubs engelen genaamd, afgezien nog van het feit, dat Uriël en Rafaël eerst deel uitmaken van de Joodsche angelologie en in het O. T. uitsluitend namen van menschen zijn.

En nadat hij ze door den naam „wezen" geteekend heeft als drager van leven, gaat de profeet ze nu in vs 6 teekenen naar hetgeen hen onderscheidt van de wezens, zooals wij die kennen. Daarbij treedt het viertal naar voren: vier gezichten, vier vleugels en vier handen. Voorts het staan van ieder wezen op één been, waardoor zij zich niet behoeften om te keeren, in welke richting zij ook gingen. Het viertal van hun aangezichten heeft natuurlijk niets te maken met het viertal evangelisten, al heeft men sinds Ireneus (einde 2de eeuw) getracht er verband tusschen te leggen en met de scherpzinnigheid, die alle typologie kenmerkt, beproefd Mattheus te teekenen als den mensch, Markus als den leeuw, Lukas als het rund en Johannes als den adelaar, wat intusschen zich wijzigt naar de orde, waarin de vier evangeliën in de handschriften voorkomen. Ook mogen we in dat viertal gezichten geen goddelijke attributen zien: verstand, majesteit, kracht en snelheid (of alwetendheid), want indien één ding duidelijk is, dan is het wel dit, dat de profeet God en wezens scherp onderscheidt. Het gaat dus ook niet aan zich op zulke uitspraken der H. Schrift te beroepen, waar de Heere vergeleken wordt bij een leeuw (Jer. 25 : 38) of bij een stier (Jes. 1 : 24) of bij een adelaar (Deut. 32 : 11).

Dat zij vier gezichten hebben wijst op zulk eene levensvolheid, dat ze alleen uitdrukking vinden kan in de zielegrootheid van den mensch, in de onverschrokken dapperheid van den koninklijken leeuw, in de ongebroken kracht van den stier en in het hoog opstrevend vermogen van den adelaar. Dat zij vleugels hebben wijst er op, dat zij als hemelwezens niet onderworpen zijn aan de ruimtetwet, maar volkomen vrij zijn in hun beweging. Van die vleugels gebruiken zij er twee om den troonzetel des Almachtigen te dragen, waarbij telkens de rechtervleugel van het eene wezen den linkervleugel van het andere wezen raakt, gelijk ook het geval is bij de cherubs in Salomo's heiligdom (1 Kon. 6 : 27), waardoor de uitgespreide vleugels weer een kwadraat vormen. Met de twee andere vleugels bedekken zij het lichaam (vgl. Jes. 6 : 2) als om daardoor te kennen te geven, dat ook deze troongeeften zich moeten bedekken voor de aldoordringende heiligheid des Heeren. En ook hebben zij vier menschelijke handen onder de vier vleugels (vs 8). Waarvoor zij dienen moeten wordt eerst in 10 : 8 duidelijk. Daarmede volbrengen zij des Heeren bevelen. En eindelijk kenmerken zij zich hierdoor, dat zij slechts één been hebben, zoodat ze dus ten eenenmale geslachtsloos zijn. En dat ééne been heeft geen kniegewricht, is dus recht en onbuigbaar, en steunt op de voetzool van een stierkalf. Door dit laatste wil de profeet zeker weer den kwadraatvorm aanduiden, zoodat ook de voetzool altijd recht voor zich uit kan gaan zonder zich om te wenden. Sommigen willen dat 'egel (= stierkalf) veranderen in 'agulla (= rond), wat we ook reeds bij oude vertalingen vinden. Noodig is dat niet; de gedachte wordt er niet anders om. Nu wordt er echter aan deze teekening van die beenen nog iets toegevoegd: „zij glansden als gepolijst koper” (vs 7). Het is niet geheel duidelijk, waarom dit juist van die beenen wordt gezegd. Daarom geven anderen er den voorkeur aan dit niet op de beenen, maar op de wezens te laten slaan. Maar dat zou dan toch midden in de beschrijving van de wezens een eigenaardige opmerking zijn, wjl het dan midden in de beschrijving van de deelen zou staan. Daarom komt het mij waarschijnlijker voor, dat dit inderdaad van de beenen gezegd wordt en dat dit in het nauwste verband staat met wat straks van de raderen gezegd wordt (vs 15 v.v.). Immers, nadat de profeet onze aandacht er op gevestigd heeft, dat bij dat kwadraatcomplex van wezens alles voortdurend in beweging was, dat de wezens zelf uitschoten als bliksemstralen en ook datgene, wat tusschen die wezens kon worden gezien en op gloeiende kolen gelek (vgl. vs 4), niet alleen vlamde, maar tevens tusschen de wezens heen en weer ging (vs 13 v.), laat hij ons daarna zien, dat deze bewegelijkheid niet door het blinde toeval wordt beheerscht. En hoe zeer hem dat ter harte gaat, blijkt ten duidelijkste uit het feit, dat hij niet minder dan 6 verzen wijdt aan de „raderen”, die de volstrekte

bewegingsvrijheid der wezens mogelijk maken (vs 15—21).

De profeet begint met er op te wijzen, dat eerst bij scherper toezien van de wezens zijn oog viel op de raderen, die wel naast de wezens en dus op zichzelf schijnen te staan, maar toch blijkbaar meer in het nauwste verband tot de wezens staan en in hun beweging geheel en al door deze beheerscht worden. Geen wonder, want de ontleding van het geschouwde maakt als vanzelf den indruk, alsof we hier voor een samenstel d.i. voor een mechanisme staan. En toch, we staan hier voor iets, dat een organische eenheid uitmaakt en waarvan dus de onderdeelen niet alleen op elkander zijn aangelegd, maar tevens onderling deel uitmaken van eenzelfde levensbeweging. Vandaar dat de raderen eenerzijds naast de wezens zijn en anderzijds in hun beweging door die der wezens beheerscht worden. Op de hoeken van het kwadraat zijn vier raderen ; bij ieder wezen één. Daarbij treft hier in de eerste plaats, dat ze gemaakt zijn van kristal en daardoor de stralenbundels van de vlamme fakkels en van de bliksemschichten en van het glanzende koper vertienvoudigen. Daarom spreekt de profeet ook van „glanzend kristal” (vs 16a). Het tweede, wat hem treft, is dit : ze zagen er precies uit, alsof er een rad in een rad zat. Dat dit inderdaad het geval is, zegt de profeet niet. Daarom spreekt hij dan ook van „als een rad in het rad”. Maar hij drukt zich zoo uit om ons te doen zien, dat evenals de beenen der wezens zoo ook de daarnevens staande raderen in staat waren altijd rechtuit te gaan. Vandaar dat in vs 17 uitdrukkelijk juist deze hoedanigheid der raderen in het volle licht wordt gesteld precies zooals dat van de wezens is gezegd.

Maar dan is er nog een derde, dat hem treft (vs 18b, 19). Die velgen hebben „majesteit en vreeselijkheid” d.w.z. ze zijn vol van datgene, wat het geheele samenstel van wezens en vlamme kolen en bliksemschichten karakteriseert. Ze zijn dus niet maar iets van geringe waardij. Integendeel, daarin concentreert zich als het ware datgene, waardoor het andere zich kenmerkte. Ze zijn dan ook vol oogen (vgl. 10 : 17, Openb. 4 : 6), d.w.z. vol van leven en intelligentie ; ze zijn symbool van des Heeren alziendheid, alwetendheid en voorzienigheid, waardoor hij tevens in staat is al het goede te beloonen en al het kwade te straffen (vgl. 2 Kron. 16 : 9, Zach. 3 : 9, 4 : 10). Ze maken dan ook deel uit van dezelfde organische eenheid, die al het tot dusver geschouwde samenbindt. Dezelfde geest, die de wezens beheerscht, beheerscht ook de raderen. Waar de wezens zijn, zijn ook de raderen. Nooit wordt hun eenheid verbroken en nooit is er iets anders tusschen hen dan eenswilligheid, vrucht van de kracht Gods, die alles vervult. Hoe alles ook wentele en keere, het geschiedt alles naar het bestel van Hem, die in allen en alles werkt. Op dit laatste komt het den profeet bijzonder aan. Vandaar dat hij het tot tweemaal toe zegt, vs 20 en vs 21.

Intusschen, de profeet ziet nog meer. Na zijn volle aandacht aan het onderstel gewijd te hebben, blikht hij opwaarts en ziet nu (vs 22) boven de hoofden der wezens „zoo iets als een uitspannel". Of het op de hoofden rust, blijkt niet. Het hier gebruikte voorzetsel kan zoowel „boven" als „op" beteekenen. Het wil mij echter voorkomen, dat „boven" hier bedoeld is, want de profeet spreekt van een „uitspannel", niet van een vloer als Exod. 24 : 10, noch van een glazen zee als Openb. 4 : 6, dus van iets bolvormigs. Hij vergelijkt het met glanzend bergkristal (anderen „ijskristal") en ziet het „boven hunne hoofden opwaarts uitgespreid", waardoor hij zeker wil te kennen geven, dat dit „uitspannel" een groote ruimte inneemt en dus wat straks komen gaat niet gedacht mag worden als in onmiddellijk of nauw contact met de wezens. Er bestaat een belangrijke afstand tusschen de troondragers en den troon zelf. Deze troondragers zelf dragen als het ware den troon door de bliksemsnelle beweging der twee vleugels, die we zeker naar Assyrisch voorbeeld ons moeten denken als uitgegroeid uit de schouders, terwijl de twee andere het lichaam bedekken (ook vs 11). De wieslag der vleugels maakt op den profeet niet den regelmatigen indruk van den vleugelslag der vogels. Het is als het bruisen van vele wateren (ook 43 : 2, Openb. 1 : 15). Neen meer nog, het is alsof het onweert, waarom hij er dan ook aan toevoegt „als de stem des Almachtigen" (vgl. 10 : 5, Ps. 29, Job 37 : 4). Maar zelfs dat is hem niet genoeg. „Een gedruisch als dat van een legerplaats", waarbij de profeet misschien gedacht wil hebben aan de heirscharen des Almachtigen, vgl. Jes. 6 : 3, 9 : 6, Dan. 7 : 10. Ezechiël kan niet meer zeggen welken overweldigenden indruk dat steeds meer naderende wolkgevaarte op hem maakt. Daarom stapelt hij in vs 24 de beelden op elkander.

Maar ineens houdt dit alles op. De vleugels ruischen niet meer, maar hangen slap neer. De wolk is vlak bij den profeet gekomen. Nu hoort de profeet een nieuw geluid, dat ditmaal echter van boven het uitspannel komt. Daardoor wordt nu zijn aandacht gevestigd op het bovenste gedeelte. Het ziet er uit als saffier, is dus hemelsblauw van kleur (zie ook Ex. 24 : 10), precies zooals in het bergkristal (vs 22) het blauw des hemels weerkaatst. Het maakt den indruk van een troon, gehouwen uit saffier. Dat deze troon den vorm zou moeten hebben van de ark, zooals sommigen meenen, komt mij niet waarschijnlijk voor, daar deze nooit „troon" wordt genoemd, al heeft de gedachte van het „zitten op de cherubs" (1 Sam. 4 : 4, 2 Sam. 6 : 2) ook onder Israël geheerscht. Trouwens, de profeet is hier uiterst voorzichtig in zijn uitdrukkingen. Hij spreekt van „precies als een troon", of „wat er als een troon uitzag".

Nog schuchterder wordt hij, wanneer hij met woorden zal weergeven de gestalte van Hem, dien hij op den troon zag.

Dan spreekt hij van „een gedaante, die er uitzag als een mensch (vs 26). Maar hoe schuchter ook, hij legt er den nadruk op, dat niet het woord *chajja* (dier, wezen) uitdrukking kan geven aan wat hij zag, maar alleen het woord 'adam (mensch), Gods evenbeeld (Gen. 1 : 26, vgl. ook Dan. 7 : 9, Openb. 4 : 2 v.) Zeer treffend zegt Calvijn, dat deze menschengedaante op den troon een schaduw is van het mysterie, dat God openbaar is in het vleesch. Maar verder dan dit „als een mensch” komt de profeet ook niet. Dan heet het weer „glanzend metaal”, of „wat er uitzag als vuur”. Nog spreekt hij wel even van „hetgeen er uitzag als zijn lendenen”, maar ook dan grijpt hij weer naar het beeld van het vuur en van den vuurgloed. Weer wordt hij getroffen door die gelijkenis met *chasjmal*, waarvan hij reeds in vs 4 sprak. Zoo verschijnt God hier als een brandende oven evenals Gen. 15 : 17, waaruit straks de engel gloeiende kolen moet strooien over Jeruzalem (10 : 2). De Heere toch is een verterend vuur, Ez. 24 : 17, Deut. 4 : 24, Jes. 10 : 17, 30 : 27 v., 33 : 14, Hebr. 12 : 29; vgl. ook Ps. 18 : 9, 97 : 3. Maar Hij is ook nog wat anders. Die vuurglans, welke van den Almachtige uitstraalt, ziet er uit „als de boog, die in de wolken verschijnt ten dage van een stortregen”. Daarmede herinnert hij aan de taak, die sinds Noachs dagen aan den regenboog is opgedragen: onderpand te wezen van het verbond, dat het behoud wil van den zondaar. Uit den regenboog straalt het vertroostend licht van Gods barmhartigheid. In den regenboog ontmoeten de oogen Gods en die der menschen elkander. Deze boog is boog van vrede en liefde.

Zoo ziet de profeet des Heeren heerlijkheid, culmineerend in de lichtende troongestalte en daarin ook haar grootste volheid uitstralend (3 : 12, 9 : 3, 10 : 4).

Nu is het in den laatsten tijd gewoonte geworden dit visioen te verklaren uit Babels denkvorm. Zoo zouden de vier wezens astrologisch geweest zijn, waarbij er aan herinnerd wordt, dat Babel vier stierbeelden als mythische monsters heeft gedacht, die het firmament dragen: stier, leeuw, scorpioen en adelaar (*Brouwer*, *Wereldeinde* bl. 128 v.). Daarbij worden intusschen twee dingen vergeten: ¹⁰ dat al wordt bij Babel de scorpioen als mensch voorgesteld, bij Ezechiël de mensch volstrekt niet scorpioen wordt genoemd; ²⁰ dat deze wel in Openb. 4 : 6 v., als „wezens” gedacht zijn, maar dat in Ez. 1 de vier de gezichtsvormen van ieder wezen aangeven. En wat nu voorts de elementen betreft, waarop *Dr L. Dürr* in zijn *Ezechiëls Vision von der Erscheinung Gottes im Lichte der vorderasiatischen Altertumskunde*, 1917, den nadruk ligt, zoo kan het verschijnen des Heeren in den storm zeer zeker niet op vreemden invloed teruggaan, omdat deze gedachte een algemeen Semietische is en dan ook bij tal van O. T. ische schrijvers voorkomt. Met betrekking tot het begrip „troonwagen” moet worden opgemerkt, dat

Ezechiël zelf dezen term niet gebruikt, al spreekt hij van raderen. Dat vinden we eerst bij den veel jongeren schrijver van Kronieken, die I 28 : 18 de cherubs, die de ark bedekken, „wagen” noemt. En wanneer *Dürr* dan herinnert aan den wagen, dien Mardoek beklimt bij zijn strijd tegen *Tiāmat*, of aan dien, waarop de goden in de processies werden meegevoerd en welke soms den vorm hadden van schepen met raderen, dan zij er op gewezen, dat ook Israël de gedachte wel kent van des Heeren strijd-wagens, maar nooit zegt, dat Hij er op klimt (Jes. 66 : 55, Hab. 3 : 8, Zach. 6 : 1—3), en voorts dat Babels godenwagens zich niet vrij kunnen bewegen in de lucht. Wat eindelijk de vier aangezichten betreft, welke ieder „wezen” vertoont, zoo vergeet *Dürr*, dat deze door den profeet volstrekt niet bedoeld zijn als de symbolen des Heeren, waarom het er dan ook niets aan toe doet, dat b.v. Enlil „stier” of „oeros” wordt genoemd, of dat Ningirsoe, de stadsgod van Lagasj, afgebeeld wordt als een leeuw of dat deze later het heilige dier is van Istar, of dat de adelaar het symbool is van den zonnegod. Dat tenslotte Ezechiël aan deze „wezens” ook een menschengezicht, toekent, kan te minder aan Babylonischen invloed worden toegeschreven, omdat zoo alleen de gedachte der intelligentie van deze „wezens” in het licht kon worden gesteld, welke zóó voor de hand lag, dat het daarvoor niet noodig was, dat Ezechiël zich eerst nog eens de gevleugelde stierkolossen herinnerde met hun menschelijk gelaat, die tempels en paleizen moeten beschermen. Het wil mij dan ook voorkomen, dat de stelling, als zou dat visioen zich uitsluitend laten verklaren uit Babels denkvorm, zich niet laat handhaven. Men vergete toch niet, dat en Israël en Babel deel hadden aan den algemeen Semietischen denkvorm en dat zij daarom veel met elkander gemeen hadden ook in uitdrukkingswijze. Dat we nu juist bij Ezechiël zulk een breede teekening vinden van het hem geworden visioen, vindt dan ook veelmeer zijn verklaring hierin, dat en hij en zijn kring diep onder den indruk moesten zijn eenerzijds van de bewegingsvrijheid des Heeren, die waarlijk niet aan Kanaän noch aan Jeruzalem en aan den tempel gebonden was, zooals Ezechiëls tijdgenooten geloofden, waarom zij dan ook recht meenden te hebben de onmogelijkheid van Jeruzalems val te mogen handhaven, en anderzijds aan des Heeren onvergelykelijke macht en grootheid, openbaar wordend in de ontzagwekkende heerlijkheid van zijn door „wezens” gedragen saffierentron, welks aanblik geen mensch kan verdragen. Die beide gedachtenreeksen moesten weer binnen den kring der ballingen gaan leven, wilden ze des Heeren komst in hun midden geloovig verwachten en zeker zijn van des Heeren macht om hen zelfs uit Babels macht te bevrijden.

Zoo is dit eerste visioen niet alleen aanvangsmoment, maar tevens middelpunt van Ezechiëls profetische werkzaamheid.

De indruk, dien dit visioen op het bewustzijn van Ezechiël

maakt, is zoo groot, dat hij op zijn aangezicht valt. De overtuiging, dat in dit land van Mardoek, Sin en Ea, in dit land van honderden goden en godinnen, in dit land van afgodische gebruiken en schandelijke zeden, dat in *dit* land, zoo ver verwijderd van Sions tempel, des Heeren heerlijkheid zich in haar stralende schittering en ontzagwekkende majesteit vertoond heeft aan *hem*, den uit den tempel verbannen en van zijn voorvaderlijken dienst beroofden priesterzoon: de indruk van dit alles is zoo groot, dat hij als ontkracht ter aarde stort, vgl. Gen. 17 : 3, Richt. 13 : 20, 1 Kon. 10 : 5, 18 : 7, Dan. 8 : 17 v., 10 : 9, Hand. 9 : 4, Openb. 1 : 17. Een eerbiedvolle schrik vervult hem bij het aanschouwen van de grootheid van Israëls God, die — wel verre van aan Sions tempel gebonden te zijn — zich ook kan neerbuigen tot hen, die aan Babels rivieren als ballingen nederzitten.

Maar nog is Ezechiël zich er niet van bewust, dat dit visioen in de allereerste plaats hemzelf geldt, dat daarmee een keerpunt in zijn leven is gekomen, dat van nu af geheel zijn leven in zeer bijzonderen zin in den dienst staat van den Almachtige, die zich straks bewijzen zal de meerdere te zijn van alle goden der aarde. Dit zal hem nu worden geopenbaard.

Ezechiëls roeping.

1 : 28b— 3 : 15.

- 1 ^{28b} En ik hoorde iemand spreken,
 2 ¹ en die zeide tot mij: Menschenkind, sta op uw voeten,
 3 dat Ik tot u spreke! ² Toen kwam de geest in mij, zoodra Hij tot mij sprak, en deze stelde mij op mijne voeten. En ik hoorde
 4 Hem met mij spreken. ³ En hij zeide tot mij: Menschenkind, Ik zend u tot de kinderen Israëls, die oproerlingen, die tegen Mij zijn opgestaan, zij en hunne vaders; afgevallen zijn zij van
 5 Mij tot op dezen zelfden dag, ⁴ en de kinderen zijn star van aangezicht en verstokt van hart. Ik zend u tot hen en gij moet
 6 tot hen zeggen: „Zoo zegt de Heer Heere!” ⁵ En zij, hetzij zij hooren of niet — want een weerspanning huis is het! — ze
 7 zullen ervaren, dat er een profeet in hun midden is. ⁶ En gij, menschenkind, vrees niet voor hen en vrees niet voor hun woorden, wanneer zij u weerstaan en verwerpen en gij bij schorpioenen woont, vrees voor hen niet en wees voor hun aangezicht niet verschrikt, want het is een weerspanning huis.

7 En gij moet mijne woorden tot hen spreken, hetzij zij hooren of niet, want een weerspanning huis zijn zij.

8 En gij, menschenkind, hoor wat Ik tot u spreek; wees niet weerspanning als het weerspanning huis. Doe uw mond open en eet wat Ik u geven ga. 9 En ik zag en zie, een hand was naar mij uitgestrekt en zie, er was een boekrol in. En deze rolde haar voor mij uit en ze was van voren en van achteren beschreven en daarop was geschreven weeklacht, zuchten, jammeren.

3 1 En Hij zeide tot mij: Menschenkind, wat ge vindt, eet dat! Eet deze rol en ga dan, spreek tot het huis Israëls! En 2 ik opende mijn mond en Hij liet mij die rol opeten. 3 En Hij zeide tot mij: Menschenkind, laat uw lijf deze rol, die Ik u geef, opeten en vul uw ingewand er mede. En ik at ze op en ze was in mijn mond als honig zoo zoet.

4 En Hij zeide tot mij: Menschenkind, kom, ga tot het huis 5 Israëls en spreek tot hen mijne woorden. 5 Want gij wordt niet gezonden tot een volk, onbegrijpelijk van taal en stamelend van 6 tong, maar naar het huis Israëls. 6 En niet naar vele volken, onbegrijpelijk van taal en stamelend van tong, wier woorden gij niet verstaat. Als Ik u tot hén gezonden had, zij zouden 7 naar u hooren. 7 Maar het huis Israëls wil niet naar u hooren, want zij willen naar Mij niet hooren, want het geheele huis 8 Israëls heeft een stalen voorhoofd en een verhard hart. 8 Zie, Ik maak uw aangezicht even hard als het hunne en uw voorhoofd 9 even hard als het hunne. 9 Als een diamant, harder dan een kei-steen, maak Ik uw voorhoofd; vrees niet voor hen en wees voor hun aangezicht niet verschrikt, want een weerspanning huis zijn zij.

10 En Hij zeide tot mij: Menschenkind, neem al de woorden, die Ik tot u spreek, in uw hart op en hoor ze met uw ooren, 11 en kom, ga tot de ballingen, tot de kinderen uwṣ volks, en spreek tot hen en zeg tot hen: „Zoo zegt de Heer Heere!”, hetzij ze naar u luisteren of niet.

12 Toen nam de geest mij op en ik hoorde achter mij het geluid van een geweldig gedruisch, toen de heerlijkheid des 13 Heeren zich van haar plaats verhief: 13 het geluid van de vleugels der wezens, die elkander raakten, en het geluid van de raderen nevens hen, het geluid van een geweldig gedruisch. 14 En de geest hief mij op en nam mij weg en ik ging heen, verbitterd, in heftigen toorn, terwijl des Heeren hand zwaar op mij drukte.

¹⁵ Zoo kwam ik tot de ballingen in Tel Abiëb, die aan de rivier den Kebar woonden, waar ze woonden, en zeven dagen bleef ik daar sprakeloos in hun midden.

Zoo staat dan des Heeren heerlijkheid voor den ter aarde liggenden Ezechiël. Maar het geestesbewustzijn is in hem niet gedooft. Hij hoort tot zich spreken. Wie? Dat weet hij niet onmiddellijk. „Iemand”. Straks „Hij”. Wie dat is, wordt den profeet echter volkomen duidelijk door de tot hem gerichte woorden. De Heere zelf spreekt tot hem en komt tot hem met een opdracht. Ezechiël zal des Heeren bode zijn. Bode, meer niet. Daarom wordt hij aangesproken als „mensch-kind”, teekening van zwakheid en sterfelijkheid, krachteloosheid en afhankelijkheid, nederigheid en onderworpenheid. „Mensch-kind”. De oneindig verre afstand tusschen Zender en bode moet diep in Ezechiëls hart worden gegrift. Bode is hij; meer niet; veeleer nog minder: werktuig, want meer dan van eenig ander profeet zal het van hem gelden, dat hij in dienst staat des Heeren, naar ziel, ja maar ook naar lichaam.

„Mensch-kind, sta op uw voeten, dat Ik tot u spreke!” Dat is nederbuigende genade. Het in het stof liggende Adams-kind wordt verwaardigd recht op voor zijnen God te staan, zooals „des konings dienaar” (vgl. 2 Sam. 15 : 37, 16 : 16, 1 Kon. 4 : 5, 1 Kron. 27 : 33) voor den koning „staat” (vgl. Deut. 1 : 38, 10 : 8, 1 Kon. 10 : 8, 17 : 1, 18 : 15, Jer. 15 : 19, Dan. 1 : 5), terwijl „het volk” voor den koning in het stof ligt.

Maar zelf heeft Ezechiël de kracht niet om op te staan. De mensch ligt, en alleen wanneer God wil, dat hij staat, dan eerst staat hij. „De geest kwam in mij”. Hij voelt weer in zich indalen die zielsenergie, die den mensch tot een daad in staat stelt, welke zielsenergie alleen kan nederdalen van Hem, die den mensch heeft geformeerd (Job 33 : 4) Deze geest is dus meer dan de levenskracht, die den mensch van nature eigen is (1 Kon. 10 : 5). Door dezen geest wordt hij weer krachtig genoeg om naar des Heeren eisch zich op te heffen en het ambt van des Heeren dienaar aan te vangen door „voor zijn aangezicht te staan.”

Wonder! Terwijl Jesaja zich bij zijn roeping tot profeet bovenal zondaar weet en zich diep bewust is van den oneindigen afstand tusschen den driemaal heiligen God en den man van onreine lippen (Jes. 6); terwijl Jeremia in het besef staat zijner onmondigheid en aan zijn jeugd herinnert om toch maar niet te behoeven te spreken, wordt Ezechiël ten eenenmale overweldigd, zoodat hoogere kracht noodig is om hem recht op te doen staan. Die hoogere kracht is „de geest”, dezelfde, die ook de „wezens” beheerscht (1 : 12) en ook in „de raderen” zijn macht betoont (1 : 21). Dus niet, gelijk sommigen willen, een der hemelsche troongeesten, gelijk trouwens zeer duidelijk uit 39 : 29 blijkt.

En nu hij staat, gaat de Heere spreken. Zoo heft de Heere op wat Hij eerst door zijne Majesteit heeft neergeworpen en werkt door Geest en Woord om den mensch geschikt te maken voor zijn dienst.

En nu komt de boodschap, Ontroerend, want nu wordt Ezechiël een teekening gegeven van zijn eigen volk, zooals hij dit nog nooit had gezien. Die ballingen, die met zoo smachtend verlangen uitzien naar redding en verlossing, die haken naar Babels ondergang en Juda's herstel, die voortdurend in nauw contact leven met Zedekia en de zijnen in Jeruzalem (zie Jer. 29), ze zijn oproerlingen en afvalligen (vs 3). Geen leven Gods ritselt er meer. Hun hart kent geen berouw, zelfs geen oogenblik teekent zich schaamte af op hun gelaat, den spiegel hunner ziel. Uiterlijk en innerlijk zijn ze verhard. Hun gansche bestaan is ontrouw en weezin. „Een weerspanning huis” zijn ze, gelijk de profeet nog 121 maal herhalen zal. Erger nog: schorpioenen, die doodelijk verwonden wie hen nadert. Zoo luidt het oordeel des Heeren over hen, met wie Ezechiël verbonden is door de banden van gemeenschappelijke afkomst, van gemeenschappelijke geschiedenis en van gemeenschappelijk lijden. Tot hen moet hij het woord Gods brengen. Wat er de inhoud van zal zijn, dat zegt de Heere nu nog niet. Maar de gegeven teekening schijnt recht te geven den inhoud van dat Godswoord reeds nu te vermoeden. Spreken moet de profeet, altijd maar weer: „Zoo zegt de Heer Heere”, een uitdrukking, die niet minder dan 217 maal voorkomt. Wat de Heere zeggen wil, dat staat niet aan den dienstknecht ter beoordeeling Hij moet zijn boodschap brengen. En dan zich door niets laten weerhouden. Voor vrees en schrik mag in Ezechiëls ziel geen plaats zijn. Door succes mag hij zich niet laten aanmoedigen, door tegenstand en afwijzing mag hij zich niet laten weerhouden (vs 7). De dienaar des Heeren spreke slechts! Intusschen, de Heere zal er toch voor zorgen, dat ééne voldoening den dienaar niet zal ontgaan: hoe Israëel zich ook tegenover Ezechiëls woorden mag weerhouden, het oogenblik zal komen, dat zij de waarachtigheid zijner zending niet zullen kunnen ontkennen. Ze mogen dan naar hem luisteren of niet, in den weg der historie zal ook Ezechiëls woord als „woord des Heeren Heeren” glanzen voor elks oog. De Zender zal zorgen voor des dienaars eere! (vs 5). De toekomst zal hem in het gelijk stellen.

Om dat werk echter te kunnen doen, moet de dienaar het verrichten in volkomen zelfovergave. Wie tot anderen van gehoorzamen spreekt moet zelf beginnen met gehoorzamen. En toch, het gevaar is niet denkbeeldig, dat Ezechiël uit vrees voor zijn volk weerspanning wordt aan des Heeren gebod. Daarom moet hij eerst het meest doorslaande bewijs leveren van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid. Hij moet opeten wat niet anders dan weezin bij hem kan opwekken: een boekrol. Waarvan die gemaakt is, wordt niet gezegd: dierenhuiden naar ouderen of papy-

rus naar jongeren trant. In ieder geval iets oneetbaars. Een hand reikt hem deze rol toe. Van wien die hand is, wordt weer niet gezegd. Dat doet er ook niet toe. Het komt nu maar op het eten aan. In ieder geval: de hand komt van bij God. Intusschen, het eten mag niet zonder meer gebeuren als in Openb. 5 : 1. Eerst moet Ezechiël zien wat hij gaat opeten. Het is een rol, ja maar een buitengewone: aan beide kanten beschreven; met een jammerlijken inhoud: weeklacht, zuchten, jammeren. Dien inhoud moet Ezechiël in zich opnemen, hoe weerzinwekkend hij ook zij. Maar in die handeling ligt meer. Ze vraagt niet alleen Ezechiëls volkomene zelfovergave, ze geeft aan zijn profetischen arbeid ook zijn wezenlijken inhoud. Het is geen blijde boodschap, die hij brengen moet. Hij moet spreken van ondergang en dood, van verwoesting en ballingschap, al zal het straks wel duidelijk worden, dat deze geen einddoel zijn doch middel, dat het oordeel den weg baant voor genade, dat verwoesting het aanvangsmoment is van herbouw. Ezechiël moet des Heeren woord ten volle in zich opnemen, zoodat het in hart en nieren overgaat, een deel wordt van hem zelf, opdat straks niet de minste aarzeling bij hem zij, of wat hij spreekt wel een woord des Heeren is. En dan moet hij spreken, hoe lief hij zijn volk ook hebbe, spreken van het verderende vuur van des Heeren gramschap. Ezechiël gehoorzaamt. Hij oppert geen bezwaren als Mozes en Jeremia, wanneer de roeping tot hen komt om des Heeren boodschapper te zijn, Exod. 3 : 11, 4 : 1. 10, Jer. 1 : 6. Hij doet als des Heeren Knecht in Jes. 50 : 5 en hij eet als Jeremia (15 : 16). En nu geschiedt als bij Jeremia weer het wonder. Wat weerzin opwekte wordt, nu het eenmaal door Ezechiël in zich is opgenomen, „als honig zoo zoet”. Het is de verlustiging, die aan het dienen des Heeren onlosmakelijk is verbonden; het is de zieleweelde, welke den mensch doortintelt, die tot zulk een bijzonderen dienst in het koninkrijk Gods wordt verwaardigd. Jeremia's ervaring wordt ook die van Ezechiël: vreugde en blijdschap is het deel van wie onvoorwaardelijk den Heere dient (vgl. ook Ex. 16 : 31, Deut. 8 : 3, Ps. 19 : 11, 119 : 103. 105).

Nu kan Ezechiël dan ook de verdere onthulling dragen van wat hem wacht. Wat in 2 : 5 v. als onderstelling was geuit, wordt nu als ontwijfelbaar zeker vlak voor den profeet geplaatst. Ze zullen niet hooren. Des Heeren volk! Neen, hij wordt niet gezonden tot vreemden, wier taal voor hem onbegrijpelijk is en die hem tegenklinkt als het onverstaanbare gestamel van een kind (vgl. Jes. 33 : 19, Ps. 114 : 1). Was dat het geval, er zou geen contact zijn tusschen spreker en hoorders en toch, het wonder zou gezien worden, dat die vreemden naar de boodschap des profeten zouden hooren. Het profetische woord zou ingang bij hen vinden evenals bij de mannen van Ninevé, toen Jona tot hen kwam (Jona 3 : 6 v.v.). Maar Ezechiël wordt gezonden tot zijn eigen volk. Ze verstaan elkander zelfs met

een half woord. En toch, hooren zullen ze niet! Gelijk het den Heere zelf vergaan is, zoo zal het ook den dienstknecht vergaan (3 : 7). Ze willen niet! Maar daarom mag de profeet niet aflaten. Tegenover de volharding in het weigeren stelt de Heere de volharding in het prediken. Voor wat zijn volk hem straks zal aandoen moet de profeet even onaandoenlijk zijn als zijn volk onaandoenlijk zal blijken voor zijne prediking. Hebben de hoorders door hun onbeschaamdheid en onboetvaardigheid een „stalen” voorhoofd, welnu, de Heere zal aan zijn dienstknecht een „diamanten” voorhoofd verleen. Een diamant maakt krassen in het staal en schrijft daarin al wat het wil. Maar het staal kan zelfs niet één krasje maken in een diamant! Daarom mag er voor vrees geen plaats zijn bij Ezechiël. Onvervaard volbrengt hij zijn ontroerende taak!

Nu moet Ezechiël ook nog weten tot wie hij eigenlijk gezonden wordt. Tot nu toe heeft het zeer in het algemeen geheeten: tot de kinderen Israëls (2 : 3), tot het huis Israëls (3 : 1. 4. 7). Dus tot Jeruzalem, tot Zedekia en de zijnen, tot hen, die in het land der vaderen althans nog den schijn van een zelfstandig volksbestaan hebben gered en die tegenover de verstrooide ballingen *het* volk schijnen te vertegenwoordigen? Neen, zoo klinkt het nu (vs 11): „tot de ballingen, tot de kinderen uws volks”; tot hen, in wier midden Ezechiël woont; die hem kennen met al zijn zwakheden en tekortkomingen; die hij kent, de zoon van een eenvoudigen priester, en tot wie hij zoo dikwijls heeft opgezien als de grooten en machtigen zijns volks. Tot hen moet hij gaan, hun des Heeren woord brengen, waarnaar ze niet zullen hooren.

Ingespannen heeft Ezechiël geluisterd. En dat niet alleen. Hij heeft ook gegeten. In zijn visionaire geesteswerkzaamheid is het lichaam zóó ten nauwste betrokken geweest, dat hij lichamelijke den honingsmaak ervaren heeft, al zal hij evenals Paulus wel moeten erkennen: of het in het lichaam of buiten het lichaam was, dat weet ik niet, God weet het (2 Cor. 12 : 3).

Nu voelt hij weer een vreemden invloed over zich komen. Hij voelt zich opgeheven en weggenomen. Daarbij wordt zijne verhouding tot het visionair geschouwde ten eenenmale gewijzigd. Des Heeren heerlijkheid staat niet meer vóór hem, maar achter hem. Deze is tot hem van het Noorden gekomen gelijk alles, wat uit de Syrische kustlanden naar Zuid-Babylonië gaat, voor den aldaar wonende uit het Noorden komt. Keert ze nu ook weer naar Jeruzalem terug? Dat behoeft de profeet niet te weten. Het zij hem genoeg te weten, dat deze vrij bewegende goddelijke heerlijkheid niet bij hem blijft. De opdracht is gegeven. De taak roept. Nu niet omzien naar die heerlijkheid, maar voorwaarts naar de ballingen! Het ruischen der vleugels en het ijlen der raderen spreekt echter tot den profeet van scheiding, in dézen zin althans, dat hij des Heeren heerlijkheid niet meer schouwt.

De taak roept. En nu stelt zich met ontstellende klaarheid het ontzaglijke, neen meer, het weerzinwekkende van de tot hem gekomen roeping voor Ezechiëls geestesbewustzijn. Tot de ballingen moet hij gaan met dat geweldige „Zoo spreekt de Heer Heere!” en dan getuigen van komende jammer. En dat tot zijn eigen volk, zijn eigen vleesch en bloed, tot hen, die toch al zooveel te lijden hebben in dit vreemde land. Hun lijden moet hij verzwaren, hun horizon verdonkeren, hij, Ezechiël! En uit de onpeilbare diepten van zijn zieleleven borrelt met onweerstaanbaren drang bitterheid en gramschap naar boven. Een storm wordt ontketend en zijn gansche persoonlijkheid is er bij betrokken: hoofd en hart en hand. Het „waarom ben ik daartoe geroepen?” welt uit de ziel. Aangeprepen in de diepten van zijn meest innerlijke zijn, zoo komt Ezechiël weer tot zichzelf en daarmede tot de zijnen terug, naar *Tel Abieb*, nu voor hem geen „korenheuvel” meer, maar voor hem geworden tot wat de Babyloniërs getuigen: een *Til Aboebi*, een zondvloedheuvel, die met een dikke zandlaag de ruïnen van vroeger leven overdekt.

Zoo worstelt hij twee lange dagen, met zichzelf . . . en met zijn God. Ja, ook met zijn God. Want al is „des Heeren heerlijkheid” van hem weggegaan, „des Heeren hand” is op hem blijven rusten. Zwaar voelt hij den druk ervan. Sprakeloos moge Ezechiël neerzitten in het midden der zijnen, daar binnen in hem, daar wordt een ontroerende sprake gehoord. Daar wordt een ontzaglijke worsteling gestreden: van God en mensch, van mensch en God. Aan wien zal de overwinning zijn? „Toen ik zweeg, verteerden mijne beenderen in mijn brullen den ganschen dag, want dag en nacht was uw hand zwaar op mij” (Ps. 32 : 3 v.).

Nog een tweetal opmerkingen ten slotte. Ezechiëls terugkeer tot de zijnen kan ik niet zien als een lichamelijken terugkeer. In 1 : 1 is uitdrukkelijk sprake van een verkeerren „onder de ballingen aan de rivier den Kebar”, die blijkens 3 : 15 in *Tel Abieb* wonen. Van een zich verwijderen uit hun kring wordt dus met geen enkel woord gesproken. Hij zelf woont er ook en heeft er een huis (3 : 24, 8 : 1). Uit 3 : 15 schijnt te volgen, dat bij zijn „terugkeer” — dan toch zeker in zijn huis — menschen daar zaten. Dat wijst er dus op, dat ze er ook zaten, toen hij die „gezichten Gods” schouwde. Of ze er ook iets van gemerkt hebben, dat hij in den geest iets zag, weten we niet. Er wordt niets van gezegd. Als hij weer tot zichzelf komt, zit hij ter plaatse, waar hij voordien ook zat. Maar de daarop volgende verbijstering, die 7 dagen lang aanhoudt, kan zijn kring niet ontgaan zijn. Zoo wordt hij hun reeds dadelijk tot een teeken.

De tweede opmerking is deze. Men heeft in het neervallen van 1 : 28 en in het verbijsterd neerzitten gedurende 7 dagen (3 : 15) benevens de andere verschijnselen, die straks te plaatse zullen besproken worden, evenzoovele bewijzen gezien, dat Ezechiël aan

een bepaalde ziekte leed (zie Inleiding bl. 13—18). Maar wat de hier gegeven verschijnselen betreft, zij opgemerkt, dat we hier uitdrukkelijk gewezen worden op een belangrijke medewerking van de zijde van Ezechiël, waarbij diens geest volkomen actief en helder blijft, waardoor het geschouwde tot in onderdeelen in zijn geestesbewustzijn gegrift is en hem zijn gansche leven bij blijft.

Ezechiëls taak.

3 : 16—21.

- 3 ¹⁶ En na afloop van die zeven dagen geschiedde het woord
¹⁷ des Heeren tot mij, zeggende: ¹⁷ Menschenkind, tot een wachter heb Ik u aangesteld over het huis Israël, en zoo dikwijls gij een woord uit mijn mond hoort, moet gij hen van Mijnentwege waarschuwen.
- ¹⁸ Wanneer Ik tot den goddelooze zeg: „gij zult zeker sterven”, en gij waarschuwt hem niet en gij spreekt niet om den goddelooze af te manen van zijn boozen weg ten einde hem in het leven te houden, dan zal wel deze goddelooze door zijn eigen zondesschuld sterven, maar zijn bloed zal Ik van uw
¹⁹ hand eischen. ¹⁹ Maar gij, als gij dezen goddelooze gewaarschuwd hebt en hij keert zich niet af van zijn goddeloosheid en van zijn boozen weg, dan zal hij door zijn eigen zondesschuld sterven, maar gij hebt dan u zelf gered.
- ²⁰ En wanneer een rechtvaardige zich afkeert van zijn rechtvaardigheid en onrecht doet, en Ik leg voor hem een struikelblok, zoodat hij sterft — indien gij hem niet gewaarschuwd hebt in zijn zonde, zoo zal hij sterven; zijn rechtvaardige daden, die hij verricht heeft, komen niet in aanmerking; maar zijn
²¹ bloed zal Ik van úw hand eischen. ²¹ Maar gij, als gij den rechtvaardige gewaarschuwd hebt om niet te zondigen, en hij zondigt niet meer, dan zal hij zeker in leven blijven, want hij heeft zich laten waarschuwen; maar gij hebt dan uzelf gered.

De zevendaagsche strijd is uitgestreden. De Heere is — hoe kon het ook anders? — overwinnaar gebleven. Of komt nu niet een tweede woord tot den profeet, dat hem zijn ontzaglijke verantwoordelijkheid op het harte bindt? Weer begint het met dat „Menschenkind”, herinnerend aan het zwakke en gebrekkige van eigen wezen: niets door hemzelf, maar alles door zijnen Zender, aan Wien hij het recht ontleent gehoord te worden

niet alleen, maar ook absoluut gezag voor zijn woord op te eischen.

Maar wel verre in die opdracht bron te zien van eigen grootheid, moet de profeet zich ten allen tijde bewust zijn van de groote verantwoordelijkheid, welke daarmede op hem wordt gelegd. Hij is een „wachter”, als een dier mannen, die op den wachttoren moeten uitzien of er geen gevaar dreigt om dan bij de eerste nadering onmiddellijk alarm te blazen, vgl. 2 Kon. 9 : 17—20, Jer. 6 : 17, Hab. 2 : 1, Jes. 21 : 6. Niet een *sjomër* is hij, die des nachts de wacht houdt over de hem toevertrouwde kudde (zie Jes. 21 : 11 v., 62 : 6), maar een *tsofè*, iemand, wien de veiligheid van een gansche stad is toevertrouwd en die nu dag en nacht uit moet zien of er geen vijand nadert. Alleen maar, achter Ezechiël staat de Heere. Dat is de eigenlijke bewaker der veste en de profeet heeft ook niet anders te doen dan de waarschuwing, door Dezen gegeven, overbrengen. Maar intusschen, Ezechiël moet ten allen tijde gereed staan om zonder ophouden te waarschuwen, zoodra er gevaar dreigt voor de zielen van hen, tot wie hij gezonden is. Een uiterlijk gevaar? Neen, het gevaar, dat vrucht is van het doen der zonde, het gevaar van Gods vernietigenden toorn. Als de profeet zwijgt, hetzij dan door achteloosheid of door valsche schaamte of wat dan ook, dan laadt hij een verschrikkelijke verantwoordelijkheid op zich: èn tegenover zijnen Zender èn tegenover den mensch, wien de waarschuwing geldt, èn tegenover zichzelf. Tegenover God, omdat hij Diens woord niet heeft overgebracht en daarmede krachteloos heeft gemaakt. Tegenover den mensch, omdat hij dezen het oordeel Gods over zijn daden niet heeft gebracht, hem niet tot inkeer en terugkeer heeft opgeroepen en hem ongewaarschuwd den ondergang tegemoet heeft laten gaan. Ook tegenover zichzelf, omdat hij nog minder dan eenig ander zich er van af kan maken met de vraag: „ben ik mijns broeders hoeder?” en daarom zijn eigen leven gesteld zal worden in de plaats van dat van een van deze.

En opdat het Ezechiël volkomen duidelijk worde, dat hij niet maar tot het volk in zijn geheel, doch tot ieder lid van het volk in het bijzonder gezonden is en dus een taak tegenover ieder van hen op zich heeft genomen, worden twee mogelijkheden voor zijn zielsbewustzijn gesteld. De eene betreft een „goddelooze”, een van hen, die meenen eigen wil tot levenswet te kunnen maken en God in dit aardsche leven te kunnen uitschakelen. Zoo dikwijls de profeet met betrekking tot een hunner het woord des Heeren verneemt, dat spreekt van dood en oordeel (naar Gen. 2 : 17), dan moet de profeet — in welchen kring hij den goddelooze ook vinde, hoe ver deze ook boven hem moge staan, hoezeer deze hem zijn ongenoegen ook moge kunnen doen gevoelen — hem waarschuwen d.w.z. tot den Heere trachten terug te voeren. Doet hij dit niet, dan is hij

den moordenaar gelijk en zal hij diens straf dragen. Intusschen, meer dan waarschuwen wordt niet van hem gevraagd. Van een wachter wordt niet meer verlangd dan dat hij getrouw is in zijn ambt. Hij draagt nimmer de verantwoordelijkheid voor het geval de gewaarschuwde zijn woorden in den wind slaat. Zoo zal Ezechiël dus *niet* hebben te boeten voor den dood der goddeloozen.

De andere mogelijkheid geldt den „rechtvaardige”, een van hen, wier levensopenbaring er op scheen te wijzen, dat ze God altijd voor oogen wilden houden en in zijne wegen wilden wandelen. Maar ineens openbaart zich bij hem een andere levensrichting. Hij kiest niet meer de rechte wegen des Heeren, maar hij buigt af: er komt een kromming in; hij doet „het kromme” door de overtreding van Gods wet. Hier treedt de Heere hem tegen. Deze legt op zijn weg iets, waarover hij struikelen en vallen moet, indien hij daarop verder gaat; iets, dat hem den ondergang waardig maakt, zoodat het lot der goddeloozen hem treft. Maar nu moet de wachter in den Naam des Heeren optreden. Hij moet waarschuwen, weerhouden van verder gaan, Gods wil en wet op het hart binden om zoo dezen „rechtvaardige” te redden van het verderf. Zoo niet, dan is hij verantwoordelijk voor diens ondergang, want hij heeft niet gedaan wat God van hem vroeg.

Het heeft de aandacht getrokken, dat we 3 : 17—20 soms woordelijk terugvinden in hfdst. 33 : 7—9, 13, 18, 18 : 24. Slechts vs 21 vinden we uitsluitend hier, al vloeit ook de hierin uitgesproken gedachte als vanzelf uit de voorafgaande vragen voort. Daaruit heeft men afgeleid, dat 3 : 17—21 niet anders is dan een résumé van 33 : 1—20, waarbij men het dan in het midden laat, of we dit te danken hebben aan Ezechiël zelf of aan den redactor. In ieder geval zou het noodig geacht zijn na Ezechiëls roeping een omschrijving te plaatsen van zijn taak als wachter, Zij, die alzoo redeneeren, gaan daarbij uit van de onderstelling, dat den profeet niet onmiddellijk, maar eerst later duidelijk werd gemaakt, dat hij tegenover zijn medebalingen een taak als wachter had te vervullen, Dat wil dus zeggen, dat vs 16a een onwaarheid inhoudt en dat we hier staan voor een antedateering. Hetzij men nu die onwaarheid op rekening schrijft van den profeet of van den een of anderen redactor, een onwaarheid blijft het. Daarbij laat zich echter de vraag niet terugdringen, waarom Ezechiël c.q. de redactor — gesteld eens, hij heeft geredeneerd, gelijk men beweert — het zich niet gemakkelijker heeft gemaakt door eenvoudig de eerste helft vs 16 uit de pen te laten en het z.g. résumé eenvoudig te laten aanvangen met „En het woord des Heeren geschiedde tot mij”. Nu moet men onderstellen, dat hij — in plaats van zijn résumé onmiddellijk na vs 15 een plaats te geven — het tusschen het huidige vs 16a en 22 heeft ingeschoven, waardoor

het den schijn kreeg, alsof het zindeel „En het geschiedde na 7 dagen” behoorde bij het résumé, terwijl het behoorde bij vs 22—27. Dat die onderstelling ook maar eenige aanspraak kan maken op waarschijnlijkheid, kan men niet zeggen. Voorts dringt zich de opmerking aan ons op, dat, indien vs 17—21 niet van den aanvang af behoord heeft tot de omschrijving van Ezechiëls taak, dan zoude deze omschrijving een zeer ernstige leemte hebben vertoond. Of moet hem niet van den aanvang af zijn groote verantwoordelijkheid tegenover den enkeling op het hart worden gebonden? Later zullen we wel eens zien, of Ezechiël den enkeling heeft uitgevonden, gelijk men beweert. Die kwestie doet hier niets ter zake. Genoeg is het reeds hier op te merken, dat juist bij zulke verhoudingen als waarvoor de ballingschap de Judeërs stelde en waarbij als vanzelf de individu meer op den voorgrond trad, het van 't grootste gewicht was, dat Ezechiël daarin van den aanvang af het juiste inzicht had. En eindelijk, indien we hier voor een résumé staan, hoe verklaart men het dan, dat hier slechts twee mogelijkheden worden gedacht: die van den goddelooze en die van den rechtvaardige? Bij ieder van beide bestaan toch ook weer twee mogelijkheden, gelijk later blijken zal (hfdst. 18 en 33). Deze overwegingen dwingen mij tot de conclusie dat 3 : 16—21 in het verband *niet* kan worden gemist en geen résumé is van jongere stukken.

EERSTE HOOFDDEEL.

De aankondiging des gerichts over land en volk.

3 : 22—24 : 27.

I. De eerste reeks bedreigingen tegen Jeruzalem en Juda.

3 : 22—7 : 27.

A. De spanning begint.

3 : 22—27.

3²² En de hand des Heeren was daar op mij en Hij zeide tot mij: „Sta op, ga uit naar het dal en daar zal Ik met u spreken”.²³ En ik stond op en ging uit naar het dal en zie, daar stond de heerlijkheid des Heeren gelijk de heerlijkheid, die ik bij de rivier den Kebar had gezien. En ik viel op mijn aangezicht.²⁴ En de geest kwam in mij en zette mij op mijne voeten en sprak met mij. En hij zeide tot mij: Ga, sluit u op in uw huis; ²⁵ en u menschenkind, zie, banden zullen u worden aangelegd en Ik bind u daarmee, zoodat gij niet in hun midden uitgaat.²⁶ En uw tong doe ik aan uw gehemelte kleven, zoodat gij verstomt en hun niet tot een strafprediker wordt, want een wederspannig huis is het.²⁷ Als Ik echter met u spreek, dan zal Ik uw mond openen en dan zult gij tot hen zeggen: „Zoo zegt de Heer Heere!” Wie dan hoort, die hoort, en wie afluat, die laat af, want een wederspannig huis is het.

Ezechiël bespeurt weer in zich diezelfde geesteswerking als in 3 : 14. Niet in dezelfde mate, want Ezechiël heeft leeren buigen. Nu niet meer als 3 : 14: „de hand des Heeren drukte zwaar op mij”; maar: „de hand des Heeren was op mij”. Maar dan toch krachtig genoeg om de drijving des Heeren te be-

speuren. De Heere dwingt hem uit te gaan naar „het dal”, dat we ons niet al te ver van het op een heuvel gelegen Tel Abieb zullen hebben te denken, een inzinking van het terrein, waaraan de ballingen — en niet de Babyloniërs zelf, want het hier voor „dal” gebruikte woord vinden we in het Babylonisch niet terug — dien naam hadden gegeven. Dit dal wordt ook vermeld 8 : 4 en 37 : 1 v.

Hier komt weer over den profeet het visionaire schouwen. Daar staat weer voor hem „des Heeren heerlijkheid”, precies zooals hij ze reeds eenmaal had aanschouwd. Ze komt hem niet tegemoet als in hfdst. 1, maar ze staat als het ware op hem te wachten. Opnieuw moet Ezechiël diep onder den indruk worden gebracht van de majesteit van zijnen goddelijken Zender en van Diens onbepaalde vrijmacht. En bij het aanschouwen daarvan is er geen „geest” meer in hem. Hij, zwak en nietig menschenkind, opnieuw verwaardigd den troonzetel des Heeren te zien! Hij valt neer. „Als dood”, zegt later Johannes, wanneer hij de heerlijkheid des Verheerlijkten aan des Vaders rechterhand aanschouwt (Openb. 1 : 17). Ezechiël zegt: het indalen van den geest is noodig om hem weer de kracht te geven recht op te staan. Nieuwe levensstuwung dus, maar dan van buiten, van boven tot hem komend.

En dan komt het wondere bevel tot hem. Hij, de wachter, die toch eigenlijk midden in het volksleven moet staan, moet zich afzonderen. Niet zóó, dat niemand bij hem kan komen, gelijk 8 : 1, 14 : 1, 20 : 1 leeren. Maar dan toch zóó, dat hij zijn huis niet verlaat. Hij zal het trouwens niet kunnen. Hij zal aan zijn huis worden gebonden. De Joodsche synagoge heeft gemeend: door de ballingen zelf, en heeft dus aan „binden” in den eigenlijken zin gedacht. Dienovereenkomstig heeft ze dan ook de medeklinkers van den Hebreuwschen tekst van de bij die idee passende klinkers voorzien. De St. Vert. heeft reeds het onwaarschijnlijke hiervan gevoeld en daarom zoo vertaald, als zou Ezechiël zich in huis moeten opsluiten, omdat anders de ballingen hem zouden binden. Maar behalve dat de Hebreuwsche taalwetten zich hiertegen verzetten, wijst ook vs 26 en niet minder 4 : 8 in een gansch andere richting. De Heere zelf bindt. Hoe, wordt hier niet gezegd. Wel is nog in het bijzonder sprake van de tong. Ezechiël mag alleen spreken, wanneer de Heere hem daartoe de vrijheid geeft. Vandaar de boven gegeven vertaling, vrucht van klankwijziging (zullen worden aangelegd i. pl. v. zij zullen aanleggen) en het invoegen van een medeklinker (Ik bind u i. pl. v. zij binden u).

Hoe hebben we dit te verstaan? Als een verlamming, die den profeet van het vrije gebruik zijner ledematen berooft en het hem dus fysisch onmogelijk maakt om in het openbaar op te treden? Daarnaast zou dan eene tijdelijke verlamming der spraakorganen optreden, die hem, zoo dikwijls de Heere dit wilde, ook het spreken onmogelijk zou maken. Dit is de meening van hen, die hier willen gedacht hebben aan bepaalde ziekte-

verschijnselen, waarbij sommigen zelfs er niet voor zijn teruggedeinsd den profeet ons te teekenen als een pathologisch geval. Ik heb hierover reeds nader gehandeld in de Inleiding, waarheen ik dus mag verwijzen (bl. 13—18). Hier wil ik intusschen nog opmerken, dat hier van tweeërlei gesproken wordt. De profeet zal verhinderd worden vrijelijk onder de ballingen te verkeeren en vrijelijk met hen te spreken. Terwijl echter het niet-kunnen-uitgaan zonder eenige beperking wordt vastgelegd, wordt met betrekking tot het niet-kunnen-spreken gezegd, dat er oogenblikken zullen komen, waarop de profeet niet alleen zal *kunnen* maar zelfs zal *moeten* spreken. Het „zoo zegt de Heer Heere” zal niet in het midden der ballingen verstommen, maar slechts weerklinken, wanneer en zoo dikwijls de Heere zelf het wil.

Waarom deze „binding” over den profeet wordt beschikt en waarom hem het vrijelijk spreken wordt verboden, wordt niet met even zoovele woorden gezegd. Waarschijnlijk hebben we het ons zóó te denken. Na de woorden van 3 : 16—21, waarbij de zielen zijner volksgenooten den profeet met zoo grooten ernst op het hart gebonden worden en zijne ontroerende verantwoordelijkheid tegenover hen op zoo onmiskenbare wijze wordt geteekend, is Ezechiël uitgegaan en heeft gesproken van wat hij gezien en gehoord had van des Heeren heerlijkheid. Ook van het oordeel, door den Heere uitgesproken over het leven der ballingen. Opgeroepen heeft hij tot berouw en bekeering en Hozea's woorden : „Komt, laat ons wederkeeren tot den Heere” (6 : 1) hebben in het midden der ballingen weerklonken. Maar op pijnlijke wijze heeft hij ervaren wat de Heere bedoelde, toen Hij Israël „een weerspanning huis” noemde. De ballingen hebben den profeet wel aangehoord, maar naar hem geluisterd hebben zij niet. Ezechiëls oproep stuitte af op hun stalen voorhoofd, zijn ontroerende zielszorg werd smadelijk afgewezen.

Maar zoo zal het nu niet verder gaan. Met even zoovele woorden wordt Ezechiël verboden zijn arbeid in het midden van zijn volk op deze wijze voort te zetten. Geen vermaningen zullen meer weerklinken; geen zielszorg zal meer uitgaan. Althans niet zoo dikwijls de profeet zelf het gaarne zou willen. Ook in dezen moet hij leeren achter den Heere aan te wandelen en Diens wil in allen deele tot eigen levenswet te maken. Daarom moet hij zich in eigen woning terugtrekken. Daar zullen onzichtbare handen hem vasthouden. Daar zal zelfs zijn tong den dienst weigeren. Een boetprediker is en blijft hij, maar nu een zwijgende, althans in woorden. Prediken zal hij nu door teekenen, die door hun symboliek een geweldige sprake van zich zullen laten uitgaan. Toch zullen er oogenblikken komen, waarin ook het profetische woord in het midden der ballingen weerklinken kan. Maar de Heere zelf zal den tijd daarvoor bepalen en de kring der hoorders zal zich beperken tot hen, die den profeet in zijn huis zullen opzoeken. Ezechiël zal niet

als de andere profeten zich vrijelijk onder zijn volk mogen bewegen. Zijn gehoor zal niet rondom hem kunnen samenvloeien, daar buiten op de straat. Wie het Godswoord hooren wil, moet tot den profeet komen in zijn huis. Daar zal worden gepredikt. Hoe? dat wordt niet gezegd. Dat zal Ezechiël straks wel aan den lijve gevoelen.

B. Vier symbolische handelingen.

4 : 1—5 : 17.

a. Het belegerde Jeruzalem.

4 : 1—8.

¹ En gij, menschenkind, neem een kleitegel en leg dien
² voor u en teeken daarop een stad, Jeruzalem. ² Maak dan tegen haar een belegering, bouw tegen haar een belegeringstoren, werp tegen haar een belegeringswal op, stel legerafdeelingen tegen haar op en richt van rondom stormrammen
³ tegen haar. ³ Neem dan een ijzeren bakplaat en stel die als een ijzeren muur tusschen u en de stad. Richt dan uw aangezicht tegen haar, zoodat zij in staat van beleg komt en beleger haar.
⁷ Een teeken is dit voor het huis Israël. ⁷ En op het beleg van Jeruzalem moet gij uw aangezicht richten met uitgestreken arm
⁴ en tegen haar profeteeren. ⁴ En gij, leg u op uw linkerzijde, dan zal Ik daarop leggen de ongerechtigheid van het huis Israël. Naar het getal der dagen, dat gij daarop ligt, moet gij hun
⁵ ongerechtigheid dragen. ⁵ En Ik, Ik stel voor u de jaren hunner ongerechtigheid naar het getal dagen : honderd en negentig dagen.
⁶ Zoo moet gij de ongerechtigheid van het huis Israël dragen. ⁶ Hebt gij deze vervuld, dan moet gij u nog eens op de rechterzijde leggen en de ongerechtigheid van het huis van Juda dragen, veertig
⁸ dagen ; voor elk jaar leg Ik u een dag op. ⁸ En zie, Ik leg u banden aan, zoodat gij u niet van de eene zijde op de andere kunt keeren, totdat gij de dagen van uw beleg hebt beeindigd.

b. De uitgehongerde en met ballingschap bedreigde stad.

4 : 9—17.

⁹ En gij, neem, tarwe en gerst en boonen en linzen en gierst en spelt, doe ze in één pot en bereid u daaruit brood. Zoolang

- gij op uw zijde ligt, honderd en negentig dagen, moet gij het eten.
- ¹⁰ En uw spijsze, die gij eet, tegen een gewicht van twintig sikkels per
- ¹¹ dag moet gij van tijd tot tijd daarvan eten. ¹¹ Ook water moet gij
- afgemeten drinken: het zesde deel van een hien; van tijd tot tijd
- ¹² moet gij daarvan drinken. ¹² Als gerstekoek moet gij het eten en
- die moet gij voor hun oogen bakken op stukken menschendrek.
- ¹³ En de Heere zeide tot mij: Zoo zullen de kinderen Israëls
- hun brood onrein eten onder de volken, waarheen Ik hen ver-
- ¹⁴ stooten ga. ¹⁴ En ik zeide: och Heer Heere, van der jeugd af
- is mijn ziel niet verontreinigd noch at ik van een doodgegaan of
- verscheurd dier tot nu toe noch is in mijn mond bedorven vleesch
- ¹⁵ gekomen. ¹⁵ Toen zeide Hij tot mij: Ik geef u dan rundermest
- in plaats van menschendrek om daarop uw brood te bakken.
- ¹⁶ En Hij zeide tot mij: Menschenkind, zie, Ik verbreek den staf
- des broods in Jeruzalem en zij zullen hun brood afgewogen en
- met kommer eten en hun water zullen ze afgemeten en vol stomme
- ¹⁷ smart drinken, ¹⁷ opdat zij aan brood en water gebrek hebben en
- zich met elkander ontzetten en in hun ongerechtigheid wegterren.

c. De vernietigde stad.

5 : 1—4.

- ⁵ ¹ En gij, menschenkind, neem een scherp zwaard, neem
- het u bij wijze van scheermes; laat het over uw hoofd en
- baard gaan. Neem dan een weegschaal en verdeel het haar.
- ² Een derde deel moet gij midden in de stad met vuur ver-
- branden, wanneer de dagen van het beleg ten einde loopen;
- een derde deel moet gij rondom haar met het zwaard slaan en
- een derde deel moet gij verstrooien in den wind; dan zal Ik
- ³ het zwaard trekken achter die aan. ³ Dan moet gij daarvan een
- ⁴ paar nemen en die wikkelen in een slip van uw mantel. ⁴ En
- daarvan moet gij weer wat nemen en die midden in het vuur
- werpen en ze in het vuur verbranden; van deze zal dan een
- vuur uitgaan tegen het gansche huis Israël.

d. De verklaring van het profetische doen.

5 : 5—17.

- ⁵ Zoo spreekt de Heer Heere: Dit is Jeruzalem. In het midden
- der volken heb Ik haar gesteld en rondom haar waren de

- 6 landen. ⁶ Maar ze was weerspannig tegen mijne inzettingen, in goddeloosheid boven de volken, en tegen mijne rechtsbepalingen, meer dan de landen, die rondom haar waren; want mijne inzettingen hebben zij verachtelijk verworpen en naar mijn rechtsbepalingen hebben zij niet gewandeld.
- 7 Daarom, zoo spreekt de Heer Heere: Omdat gij weerspanniger geweest zijt dan de volken, die rondom u waren: naar mijn rechtsbepalingen hebt gij niet gewandeld en mijn inzettingen hebt gij niet gehouden; zelfs hebt gij niet gehandeld
- 8 naar de inzettingen der volken, die rondom u zijn; ⁸ daarom, zoo spreekt de Heer Heere, zie, Ik kom u tegen, ja Ik, en Ik ga in uw midden gerichten voltrekken ten aanschouwe der
- 9 volken, ⁹ en vanwege al uw gruweldaden ga Ik aan u doen
- 10 gelijk Ik nog nimmer deed en nooit meer doen zal. ¹⁰ Daarom zullen de vaders hun kinderen opeten midden in u en de kinderen zullen hun vaders opeten en Ik zal in u gerichten voltrekken en al wat er van u overblijft naar alle winden verstrooien.
- 11 Daarom, zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere, omdat gij mijn heiligdommen verontreinigd hebt met al uw afschuwelijkheden en met al uw gruweldaden, nu ga ook Ik, ja Ik, mij onttrekken en mijn oog zal geen erbarming hebben en
- 12 ook Ik, ja Ik, zal niet sparen. ¹² Een derde deel van u zal door de pest sterven en van den honger zal het in uw midden omkomen en een derde deel zal door het zwaard vallen rondom u en een derde deel zal Ik naar alle winden verstrooien en het
- 13 zwaard trekken achter dit aan. ¹³ Uitwoeden zal zich mijn toorn en koelen zal zich mijn gramschap aan hen en wraak zal Ik nemen. Zoo zullen zij ervaren, dat Ik, de Heere, in mijn ijver gesproken heb, als Ik mijn gramschap tegen hen laat uitwoeden,
- 14 opdat Ik u make tot een puinhoop en tot een smaad onder de volken, die rondom u zijn, ten aanschouwe van iederen
- 15 voorbijganger. ¹⁵ Zoo wordt gij tot een smaad en hoon, tot waarschuwing en ontzetting onder de volken, die rondom u zijn, wanneer Ik aan u gerichten ga voltrekken in toorn en gramschap en tuchtiging. Ik, de Heere, heb het gesproken!
- 16 Als Ik de booze pijlen van den honger op u afzend, die een verderver moeten worden en welke Ik afzend om u te verderven, en den honger over u vermeerder, dan verbreek Ik u den

¹⁷ staf des broods ¹⁷ en zend tegen u honger en wilde dieren en ze zullen u van kinderen berooven, en pest en bloed zullen over u heengaan en het zwaard zal Ik over u brengen. Ik, de Heere, heb het gesproken!

De eigenlijke prediking van Ezechiël gaat aanvangen. Maar dan niet met woorden. Een prediking met daden, waarbij ook het lichaam ten nauwste betrokken is (vgl. Jes. 20 : 2 v., Jer. 13 : 1 v.v., 27 : 2, ook Hand. 21 : 11). Men heeft dit ontkend; beweerd, dat de symbolische handelingen, die in zoo grooten getale in Ezechiëls boek voorkomen, niet in werkelijkheid zijn uitgevoerd, mede omdat we hier geen opzettelijke mededeeling vinden van het gehoorzamen van het bevel als 12 : 7, 24 : 18. We zouden hier staan voor een didactische inkleeding. De profeet zou de bedoeling gehad hebben op die wijze een dieperen indruk bij zijn lezers in Jeruzalem na te laten dan eenvoudige toespraken konden bewerkstelligen. Hierover sprak ik reeds in de inleiding (bl. 18 v.v.). Hier zij slechts opgemerkt, dat dit al heel onwaarschijnlijk is. De wijze, waarop deze handelingen worden beschreven, heeft niets levendigs, niets indrukwekkends, niets dramatisch aan zich. Zelfs worden ze niet in den breede beschreven: enkele trekken, en het is genoeg. Dat kan alleen, wanneer de handelingen inderdaad zijn uitgevoerd en door toeschouwers kunnen worden gevolgd. Ezechiëls woorden zijn vervlogen. Nu moeten zijn daden gaan spreken.

De eerste reeks daden richt zich tegen de stad, die in het denken der ballingen de eerste plaats innam: Jeruzalem, „de stad des grooten Konings”. In Hiskia's dagen is ze op wonderse wijze gered uit Sanheribs hand (2 Kon. 18 v.). Ook nu nog troont daar Israëls Koning, wien de offeranden gelden in den tempel op Moria's top. Jeruzalem, de onverwinlijke stad, en door haar wonderse ligging en door haar machtigen God. Zal de Heere straks niet blinkende verschijnen uit Sion en des vijands „harigen schedel” vellen? Dat hopen de ballingen. Daar zijn ze zeker van. Jeruzalem *kan* niet vallen; de tempel *kan* niet vergaan! Maar nu komt het daad-woord des profeten in opdracht van Sions koning. Dat laat een gansch andere spraak hooren.

1—8 Allereerst de teekening van het belegerde Jeruzalem. Op een tegel, zooals men er in Babylonië zoo vele vindt en die gebruikt werden als bouw- maar ook als schrijfmateriaal — gelijk de Assyrische bas-reliefs ons leeren — moet Ezechiël een schetsteekening maken van een stad door in de — nog niet hard gedachte — klei een paar lijnen aan te geven. En rondom die stad moet hij den belegeraar teekenen met zijn belegerings-torens, die, tot de hoogte der stadsmuren opgebouwd, ook de geringste beweging van den belegerde konden laten bespieden en tevens den belegeraar in staat stelden den vijand

van de muren te verdringen ; met zijn belegeringswal, die dienen moest eigen legerplaats te beveiligen en de stad ten eenenmale in te sluiten (2 Sam. 20 : 15, 2 Kon. 6 : 25 v.v., 25 : 3, Jes. 37 : 33 e.a.) ; met zijn stormrammen, van schutdaken voorzien, waaronder zware balken hingen, aan de verdekte voorzijde door ijzeren platen versterkt ; en eindelijk met zijn legerafdeelingen, die aan de verschillende zijden der stad weer eigen lagere moesten vormen.

Zoo is dan Jeruzalem belegerd. Door wie ? Dat behoeft de profeet niet nader aan te duiden. Er is slechts ééne macht, die haar legers tegen Jeruzalem in het veld kan zenden : Babel. Zeker, Zedekia's suzerain ! Maar nu, de bloedige wreker van Jeruzalems trouweloosheid en weerspannigheid. Is de Heere er dan niet meer ? Zal Israëls bondsgod stad en tempel dan niet redden ?

Het antwoord op deze vraag zal nu verder door des Heeren profeet gegeven worden. Een ijzeren bakplaat, zooals er in ieder huishouden wordt gevonden en o.a. gebruikt wordt om broodvladen te bakken (zie Lev. 2 : 5, 6 : 14, 7 : 9) moet opgesteld worden tusschen de belegerde stad en Ezechiël, den vertegenwoordiger des Heeren. De ijzeren plaat moet spreken van een ondoordringbaren scheidsmuur, opgericht tusschen den Heere en zijn volk, waartegen alle beden van Israël zullen afstuiten. En boven die plaat zal moeten worden gezien het toornige aangezicht en de uitgestrekte arm van des Heeren profeet, ten teeken dat des Heeren gramschap ontstoken is tegen zijn volk en dat zijn oordeel komen gaat, onafwendbaar en ontzettend. Ten slotte valt dus niet Babel des Heeren troonstad aan. De belegeraars zijn niet anders dan werktuigen in des Heeren hand (vgl. Jes. 10 : 5). De Heere zelf belegert in de persoon van zijn dienstknecht (vgl. Jes. 13 : 2 v.v., Jer. 2 : 9). „Een teeken is dit voor het huis Israël” (vs 3d). Iedere balling, die deze teekening aanschouwt en den daarnaast ter aarde uitgestreken profeet ziet, moet weten : straks zal werkelijkheid worden wat hier staat afgebeeld. Hier in Babel heb ik gezien wat straks over Jeruzalem komen zal. Jeruzalems beleg is van den Heere.

Maar nog duidelijker moet de sprake worden van dit daadwoord. Het voor de spraak der symboliek zoo ontvankelijke Israëlietische gemoed zal nu des Heeren woord zien. En ditmaal zal de profeet niet des Heeren doen afbeelden, maar de plaats des volks innemen en in eigen lichaam de smarten dragen van het drinken van Gods zwijmelbeker in het land der ballingschap. Niet minder dan 190 dagen — zoo zullen we wel met de beste Grieksche handschriften hebben te lezen in plaats van het „driehonderd en negentig” van den Hebreuwschen tekst, wijl tusschen den 12den dag van de vierde maand van het vijfde jaar (Ez. 3 : 16) en den 5den dag van de zesde maand

van het zesde jaar (Ez. 8 : 1) voor zulk een langen tijd geen ruimte is en omdat de bevrijding der noordelijke stammen uit de ballingschap naar Ez. 16 : 53, 20 : 33 v.v., 37 : 15 v.v., 48 onmogelijk 200 jaar na die van Juda vallen kan — moet de profeet vlak voor de teekening van de belegerde stad op zijn linkerzijde liggen. Daarmede wordt voor den altijd naar het Oosten zich oriënteerenden Semiet — niet dus, gelijk wij naar het Noorden ; vandaar oriënteeren, zich naar den Oriënt, naar het Oosten keeren — de geografische ligging aangeduid van het noordelijke rijk van Israëel. En dat liggen moet 190 dagen lang duren. Want op die linkerzijde zal dan de Heere — niet, gelijk de Hebr. tekst wil, de profeet zelf, want hoe kan deze iets op de zijde leggen, waarop hij zelf ligt? — de ongerechtigheid leggen van Jerobeams rijk, dat immers 190 jaren (een benaderingscijfer!) in ballingschap zal doorbrengen. Ezechiël moet die ongerechtigheid dragen, want ze is een onverzoende schuld. En dan voor ieder jaar één dag (vgl. Num. 14 : 34). Dragen, maar dan niet plaatsvervangend als de lijdende Knecht des Heeren (Jes. 53), doch symbolisch : in den profeet draagt Israëel zelf deze schuld. En daarna moet de profeet veertig dagen lang op zijn rechterzijde gaan liggen, dragende Juda's ongerechtigheid en schuld.

Liggen moet de profeet. En dan machteloos. Hij zal zich niet van de eene zijde op de andere kunnen leggen. De Heere zelf zal hem dat onmogelijk maken. „Zie, Ik leg u banden aan" (vs 8). Van welken aard die zijn, wordt niet gezegd. Meerdere Schriftverklarenders willen hier gedacht hebben aan een ziekte-toestand van Ezechiël, dien men in het einde der vorige eeuw gewoon was als de *katalepsie* aan te duiden, maar welke bij *katatonie*, gevolg van een ernstige storing in het zenuwleven, gevonden wordt. In mijn inleiding heb ik reeds gezegd, waarom deze opvatting mij voorkomt in strijd met hetgeen hier door den profeet wordt medegedeeld (bl. 13 v.v.). We staan hier voor een handeling, die niet ten eenenmale buiten het wilsleven van den profeet zelf omgaat en dan ook, gelijk uit het verdere gedeelte van dit hoofdstuk blijkt, door andere handelingen wordt onderbroken. Maar de tijd en de aard van elk dier handelingen worden niet door den profeet zelf vastgesteld, doch door den Heere: Des profeten wil is ten eenenmale geknecht door dien des Heeren, maar dan zoo, dat de wil van den profeet bij deze knechting actief werkzaam is, zich aan den wil Gods onderwerpt. Het is een ontroerend feit. Immers welk ontzaglijk lichaamslijden daarmee over den profeet wordt gebracht, is ook zonder meer duidelijk. Onbewegelijkheid toch sluit in zich verstijving en verzwakking van geheel het spierstelsel, inzinking van kracht en vernietiging van leven.

Welke prediking komt nu hierin tot de ballingen? Wel geen andere dan deze: dat de tijd der genade voorbij is, die der bezoeking gaat aanvangen. De ongerechtigheid zal moeten worden gedragen. Ondragelijk lijden komt over *gansch* Israëel. Op dat

laatste moet hier goed worden gelet. De 190 dagen, waarin Ezechiël, op zijn linkerzijde liggend, de ongerechtigheid van Noord-Israël dragen moet, zijn natuurlijk wel slechts een rond cijfer, maar ze teekenen dan toch den tijdsduur van Efraïms ballingschap. Maar ballingschap is niet alleen Efraïms lot. Juda moge zich over Samaria's ondergang hebben verheugd; in de redding uit Sanheribs hand het onderpand hebben gezien van altijddurende veiligheid; in des Heeren tempel het ontwijfelbare bewijs hebben geëerd van des Heeren voortdurend wonen op den Sion; ook over Juda zal het oordeel Gods komen en de jammer der ballingschap. Niet deze ballingen zullen binnenkort naar Jeruzalem terugkeeren (zie Jer. 29); maar wie nu nog in Jeruzalem zijn zullen straks ook worden weggevoerd. Stad en tempel zullen vallen!

In dat tweede gedeelte doet vs 7 vreemd aan. Terwijl toch in vs 4—6 en 8 de profeet Israëls zondesschuld draagt en in eigen lichaam de smarten lijdt der ballingschap, m. a. w. terwijl in deze verzen Ezechiël de vertegenwoordiger is des volks, moet hij in vs 7 weer de vertegenwoordiger zijn des Heeren, gelijk hij het in de verzen 1—3 was. In vs 7 toch moet hij hetzelfde doen als in vs 3b. Alleen wordt er nu nog *dit* aan toegevoegd, dat hij met uitgestreken arm des Heeren woord moet doen weerklinken tegen stad en tempel. Vers 7 is dus een aanvulling van vs 3. Vandaar dat ik het onmiddellijk na vs 3 plaatste.

9—17 Maar Ezechiëls daadwerkelijke prediking moet aan de ballingen ook doen zien welk een jammer en ellende over Juda en Jeruzalem zullen worden uitgestort, voordat het uur der ballingschap slaat. In eigen levensverrichting moet de profeet de uitgehongerde stad afteekenen. Hoe hoog de nood hier stijgen zal, laat Ezechiël zien door de vermenging van niet minder dan zes soorten graan. En dat mengsel moet gegeten worden door een volk, voor wie iedere vermenging van dezen aard onreinheid bewerkte en dat daarom geen veld of wijnberg mocht bezaaien met tweeërlei zaad (Deut. 22 : 9); dat geen gewaad mocht dragen, geweven van tweeërlei stof (Deut. 22 : 11), geen tweeërlei dieren voor eenzelfden ploeg mocht spannen (Deut. 22 : 10); dat geen tweeërlei dier geslachtsgemeenschap met elkander mocht laten hebben (Lev. 19 : 19). Hoe onrein was dus reeds uit dien hoofde brood, uit zesderlei graan gebakken! Het spreekt echter niet alleen van onreinheid. Ook van nijpend gebrek. Reeds gerst is hoofdzakelijk veevoeder, alleen bij groote schaarschte ook door menschen gegeten, 2 Kon. 4 : 42; hoeveel te meer dan mindere granen als gierst en spelt. En dan nog peulvruchten in het brood! Maar in tijden van hongersnood kan alles dienen. En dan mag dat brood niet op de gewone wijze worden gebakken in den daarvoor gebruikelijken, min of meer trechtervormigen bakoven, tegen welks verhitten wand de broodvladen worden opgehangen. Als gerstekoek moet het gebakken

worden. Hoe, dat weten we niet. En dan nog niet op gloeiend gemaakte steenen als in 1 Kon. 19 : 6. Zelfs niet op gewone heete houtasch. Maar deze asch zal moeten worden verkregen door de verbranding van het onreinste en vuilste, dat de mensch zich denken kan: zijn eigen drek (zie Lev. 5 : 3, 7 : 21, Deut. 23 : 13). Zoo moet de onreinheid van het brood tot den hoogsten trap worden opgevoerd. En dat mag niet in het geheim geschieden. In het openbaar, ten aanschouwe van iedereen moet Ezechiël zoo zijn brood bakken, opdat ieder wete hoe onrein het is. Daarbij mag de profeet niet meer eten dan ruim drie ons per dag (20 sikkels = 327.4 gram), welke dan over verschillende maaltijden moeten worden verdeeld. Uiterst karig is dus de voeding en elk oogenblik wordt de tegenzin tegen zulke en op deze wijze gebakken broodkoeken opnieuw opgewekt. Hoe de werkelijkheid was, leeren ons de Klaagliederen, zie b.v. 1 : 11. 19, ook Jer. 37 : 21, 2 Kon. 25 : 3.

Intusschen, geen stad kan weerstand bieden tegen den dorst. Jeruzalem heeft slechts één bron, die het geheele jaar door water geeft: den Gihon, waarvan sinds Hiskia's dagen een tunnel het water binnen de stadsmuren bracht naar het Tyropéondal, waar de vijver van Silóa in den rotsgrond was uitgehouwen. Wel zijn daarnaast en op het tempelplein en onder de grootere huizen waterreservoirs in de rots uitgehouwen, maar die hangen af van den regenval en alleen de grootste zijn in staat geruimen tijd in de behoeften van een kleinen kring te voorzien. Maar met dit alles blijft de watervoorziening het zwakke punt bij de verdediging van Jeruzalem (zie ook Jes. 7 : 3). Daarom wordt nu ook het water van den profeet gerantsoeneerd. Het zesde deel van een *hien*, d. i. slechts weinig meer dan 1 L. per dag (1 hien = 6.074 L) is voor hem en dus voor ieder inwoner van Jeruzalem beschikbaar, misschien voldoende om het leven te rekken, maar niet om het dorstgevoel in den zomertijd afdoende te bestrijden. Zoo teren ze weg bij levenden lijve, onder den druk van hun schuld.

Zoo zal dan Ezechiël in zijn dagelijksch ontberen de ellende laten zien van de bewoners eener belegerde stad, die aan honger en dorst is overgegeven en in haar begeeren naar voedsel ook het onreinste niet versmaadt. En daarbij moet den toeschouwer duidelijk worden gemaakt, dat dit eten van de meest onreine spijs niet slechts met Jeruzalems beleg zal gepaard gaan, maar daarop ook zal volgen. Opnieuw moet de aandacht der ballingen gevestigd worden op Israëls verstrooiing onder de volken. Wie nu nog in Jeruzalem wonen, in het land van Israëls God, en in het „heilige land” „reine spijs” kunnen eten, en op wie daarom de hoop der ballingen aan „Babels rivieren” was gevestigd, ook zij zullen straks in ballingschap gaan, waar ze verstrooid zullen worden onder de heidenen, die naar gansch andere wetten leven, van rein en onrein een gansch andere

voorstelling hebben. En de voortdurende aanraking met deze heidenen zal voor Israëls zonen een onuitputtelijke bron zijn van verontreiniging. In hun „onreine land” (Amos 7 : 7, Hoz. 9 : 3) zullen ze verontreinigend treurbrood eten (Hoz. 9 : 4).

Onreine spijze! Het ergste, dat den Israëliet kan overkomen! En dan de onreinheid tot den hoogsten trap opgevoerd: onrein brood, gebakken op menschendrek. Zelfs mest van koeien en kameelen is nog te rein! Ezechiëls geheele wezen komt hier in verzet. De priester, van der jeugd af gewend aan de meest pijnlijke eerbiediging van de regelen van rein en onrein, vermag hier niet zich te buigen onder den wil zijns Heeren. Alles, maar dat niet! Wat hem nu wordt bevolen, vervult zijn ziel zóó van afkeer, dat hij het waagt uiting te geven aan den diepen weerzin, dien des Heeren bevel bij hem wekt, en om wijziging daarvan te bidden. Neen, met even zoovele woorden doet hij het niet; maar de bede ligt wel in de uitgesproken gedachte. Noch in het land der vaders noch in dat der ballingschap heeft deze priesterzoon zich aan eenige verontreiniging schuldig gemaakt (vgl. Hand. 10 : 14 v.v.). Het vleesch van een niet geslacht maar ten gevolge van ziekte gestorven dier heeft hij evenmin gegeten als dat van een verscheurd dier, waarvan het nuttigen Israël verboden was (zie Lev. 5 : 2 e. e.), omdat het bloed d. i. de ziel van het dier in het lichaam achter blijft. Ook at hij nimmer „bedorven vleesch,” waaronder Lev. 7 : 18, 19 : 7 offervleesch wordt verstaan, dat nog op den derden dag over is gebleven, maar hier waarschijnlijk in ruimeren zin moet worden verstaan als kultisch onrein en dus verboden vleesch. Hoe zou de profeet dan zulk brood kunnen eten?

Ezechiëls bede wordt verhoord (vs 15). De menschendrek wordt veranderd in rundermest. De onreinheid wordt wel niet opgeheven, maar het weerzinwekkende wordt getemperd. Maar met dat al, in Ezechiëls doen zullen de ballingen zien hoe „de staf des broods” van Zedekia en de zijnen „gebroken” wordt d. i. hoe de steun, dien de mensch uit brood trekt, hem wordt onthouden (vgl. Lev. 26 : 26, Ps. 105 : 16; ook Ez. 5 : 16, 14 : 13).

Intusschen, nog duidelijker zal Ezechiëls daadwerkelijke prediking aan de ballingen doen zien hoe zeer al hun verwachtingen, gebouwd op de onaantastbaarheid van Jeruzalem, in rook zullen opgaan en hoe het lot van Zedekia en de zijnen nog veel zwaarder zijn zal dan dat, hetwelk hen zelf trof. Een nieuw daad-woord moet hen doen zien wat met Jeruzalems inwoners gebeuren gaat, wanneer straks de stad is gevallen. Voorafgaande verzen hadden nog de hoop gelaten, dat met het vallen in Babels hand de ellende der inwoners ten einde zou zijn, al zou dan ook de weg der ballingschap zich voor hen ontsluiten. Maar nu zal blijken, dat deze ballingschap zelfs een begeerlijk lot zal zijn in de oogen van menigen Judeër, wien een rampzaliger lot wacht.

5:1-4 Reeds het eerste daad-woord des profeten spreekt van geweld en verderf. Een vlijmscherp zwaard is in Ezechiëls hand. Op wondere wijze bedient hij er zich van. Alsof het een scheermes ware, laat hij het gaan over hoofd en aangezicht en berooft zich op die wijze van wat de trots is van den man: de lokken van het hoofdhaar en de breed neergolvende baard. Getuigen zijn het van de buitengewone levenskracht van den man, en deze scheert ze dan ook alleen af, wanneer hij in rouw neerzit en moet laten zien hoe door het geleden verlies de levenskracht gebroken is (zie Jes. 22 : 12, Jer. 16 : 6, 41 : 5, 47 : 5, 48 : 37 e.e.). Voor Israëls priesters is het zelfs wetsovertreding (Lev. 21 : 5). En als ware de spraak, die uitgaat van dezen kaal geschoren profeet, die de verbreking des volks moet afbeelden, nog niet krachtig genoeg, nu moet hij ook nog het ter aarde liggende haar in drie deelen verdeelen, die onderling nauwkeurig tegen elkander zijn afgewogen op een fijne weegschaal, zinnebeeld der goddelijke gerechtigheid, zie Jes. 28 : 17. Een deel daarvan moet uitgestrooid worden midden op de teekening, die Ezechiël met enkele trekken heeft ingegrift op den leemen tegel, die altijd nog voor hem ligt en spreekt van het belegerde Jeruzalem. En dan moet het haar „midden in de stad” met vuur worden verbrand: de teekening van het lot der Jeruzalemmers, die gedurende het beleg en de moordtooneelen bij de inname der stad den dood zullen vinden, hetzij dan door pest en honger (vs 12), hetzij ook door het zwaard van den belegeraar.

Het tweede deel van het ter aarde liggende haar moet de profeet nemen en rondom de op den tegel geteekende stad strooien en er dan met het zwaard op in slaan, blijkbaar totdat het geheel zal zijn stuk geslagen. Dat is de teekening van hen, die zoowel gedurende het beleg als na de inname der stad trachten althans het veege lijf te redden. Ervaren zullen zij, dat er geen ontkomen aan is en dat des Heeren zwaard hen reeds in de onmiddellijke nabijheid van de nauw door hen ontvloden stad ten doode wijdt. Vluchtelingen zijn het, die alleen op eigen lijfsbehoud bedacht zijn en hun volk verlaten in de ure des gevaars. Maar ook hun listig beraamde plannen zullen niet gelukken. Vlak bij de stad reeds treft hun het verderf.

Zoo blijft dan alleen het derde deel over. Zal dat althans worden gered? Is dit dan „het overschot”, waarvan des Heeren knechten zoo dikwijls hebben gesproken (zie o. a. Jer. 31 : 7, Micha 2 : 12, 5 : 6)? Neen, zegt het daad-woord van den profeet. En hij neemt die haren op en strooit ze in den wind, zoodat ze overal verspreid liggen: de ballingschap. Maar ook daar zal des Heeren zwaard onder hen woeden; onderweg zullen er sterven. Slechts „een paar”, een ontstellend klein gedeelte mag door den profeet in veiligheid worden gesteld „in een slip van zijn mantel”, vgl. Ex. 12 : 34. Behouden zullen ze ter plaatse hunner ballingschap aankomen. Zal dan levensrust hun

deel zijn? En nog eenmaal klinkt Ezechiëls daadwoord ontkenkend. Ook van die paar haren verbrandt hij nog een deel. Ook in het vreemde land zal het vuur der vernietiging hen treffen en zoo tot „het gansche huis Israël”, derhalve niet alleen tot de ballingen in Babel maar ook tot die aan den Chaboras en in de steden der Mediërs spreken van oordeel en gericht.

5:5—17 Een duidelijke spraak is daarmee tot Ezechiëls kring gekomen. Op niet te miskennen wijze heeft het teekenachtige doen des profeten gesproken van het ontzaglijke oordeel, dat aan stad en tempel zal worden voltrokken en het afvallige Israël aan den lijve zal doen ervaren, „hoe vreeselijk het is te vallen in de handen des levenden Gods.” Maar nog is het niet duidelijk genoeg. Hier moet het gesproken woord de symboliek der handelingen nog indrukwekkender maken. Ezechiël moet dus nog twee dingen doen. Allereerst moet hij (vs 5—10) met even zoovele woorden den ballingen aanzeggen, dat en waarom dit oordeel komen gaat. En daarna moet hij (vs 11—17) het oordeel zelf door de kracht zijner woorden in hun bewustzijn indragen, zoodat het geziene door het gehoorde onuitwischbaar in hun zielen wordt ingegrift.

„Dit is Jeruzalem”. Daarmede vangt hij aan, wijzend op de schets der belegerde stad, die daar voor hem ligt. Geen twijfel mag in de ziel der toeschouwers wonen, of met die belegerde veste en haar zoo vernietigend getroffen inwoners inderdaad wel bedoeld is „de plaats, door den Heere verkoren om zijn Naam aldaar te doen wonen” (zie Deut. 16 : 2). „Dit is Jeruzalem”, vroeger op zoo wondere wijze aan David gegeven (2 Sam. 5 : 6 v.v.), in Hiskia's dagen op niet minder wondere wijze gered uit Sanheribs hand (2 Kon. 19). Boven alle andere steden is het begunadigd geworden. De Heere zelf heeft het tot het middenpunt der volken gemaakt. Hier is (zie 38 : 12) „de navel der aarde.” Maar dat wordt niet, gelijk de andere volken doen, wanneer ze hun hoofdstad tot „navel der aarde” verklaren, uitsluitend in geografischen zin bedoeld. Jeruzalems centrale beteekenis is veelmeer van geestelijken aard, wijl van hier een Godswoord uitgaat ter onderrichting der volken (Jes. 2 : 2—4, Micha 4 : 1—3), die in de rondom liggende heidenlanden wonen.

En nu dat Jeruzalem geteekend op een leemen tegel, van alle zijden door vijanden omgeven, bedreigd door den Heer der Heeren! Want ontzaglijk is haar schuldregister. Weerspannigheid, goddeloosheid, rechtsovertreding. Neen, niet kultische tekortkomingen worden haar hier verweten. Israëls zonden zijn van ethischen aard en raken de diepten van het religieuze leven en doen daarom haar invloed gelden over alle levensterrein. Al wat door den Heere als levensnorm was gesteld en als rechtsregel was vastgelegd, is door Israël als verachtelijk verworpen. Israëls eer is hier zijn schande geacht; Israëls wijsheid is dwaasheid gerekend — en dat door het volk, dat die eer

zoo dikwijls heeft zien glanzen, die wijsheid zoo dikwijls heeft zien stralen. De heidenvolken klemmen zich aan hun eigen goden vast. Maar Israëls schande is het, dat het den Heere verworpen heeft en zijn dienst veracht. Meer dan eenig volk ter aarde heeft het in zondigen zijn heerlijkheid gezocht, en zelfs wanneer aan het bondsvolk des Heeren niet anders zou worden aangelegd dan de rechtsnormen der omwonende volken, zelfs dan nog zou het den ontzettenden ondergang, die komen gaat, ten volle hebben verdiend (vs 7). Daarom zal nu Israël en zullen nu de volkeren van rondom zien hoe de Heere op ontzettende wijze zijn straffen over zijn verdwaasd volk zal doen komen.

Van welken aard die straffen zullen zijn, hebben de ballingen reeds gezien. Maar nu zullen ze het ook hooren en Ezechiëls woorden zullen de verschrikkingen van het geziene verre achter zich laten (vs 9). Onrein brood eten? Neen, „vaders hun kinderen” en „kinderen hun vaders” (vs 10). Het ongehoorde zal werkelijkheid worden. Het zwaard zal woeden. Ja, maar ook pest en honger; ook wilde dieren ten gevolge van de ontblooting van het land. En dan, van de zijde der omwonende volkeren, die met grooten weezin Israël hebben zien prat gaan op eigen geestelijke meerderheid, zal het ééne spotlach worden, wanneer „de stad des grooten Konings” zal zijn vernietigd, de tempel van „den Heere der heirscharen” tot een puinhoop zal zijn gemaakt, „de slagorden van den levenden God” als slachtschappen zullen zijn weggevoerd. Israëls meerderheid zal worden omgezet in ongekende minderheid, als wat nimmer is vermoed tot werkelijkheid is geworden en de Heere gaat „uitwoeden” tegen zijn volk. Israël zal niet meer een toonbeeld zijn van goddelijke genade en barmhartigheid, maar van goddelijken toorn en strafende gerechtigheid. Aan Israël zal worden gezien, dat de Heere zijn wet niet ongestraft overtreden, zijn gunst niet ongestraft verzondigen laat (Lev. 26 : 35). Dan snijdt Hij zelf den door Hem geknoopten band met zijn volk door en geeft het prijs met alles, wat Hij zelf het gaf: land en stad en tempel. En Israël zal gedwongen worden tot de erkenning, dat de door hen verworpen profeten niet anders tot hen hebben gebracht dan het woord van den grooten „Ik”, die „de Heere” heet en Wiens woord is, zoodra Hij maar spreekt. „Ik de Heere, heb het gesproken!”

C. Het oordeel over het land Juda.

6 : 1—14.

- 6 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij zeggende:
² Menschenkind, richt uw aangezicht naar Israëls bergen en
³ profeteer tegen hen en zeg: ³ Bergen Israëls hoort het woord
van den Heer Heere! Zoo zegt de Heer Heere tot de bergen

en de heuvels en de valleien en dalen ; zie, Ik breng tegen u
4 het zwaard en verdelg uw hoogten. 4 En verwoest zullen worden
uw altaren en verbroken uwe wierookbranders en Ik vel uwe
5 verslagenen voor het aangezicht van uw schandgoden 5 en Ik
leg de lijken van Israëls zonen voor hun schandgoden neer en
6 strooi uw beenderen rond uwe altaren. 6 Waar gij ook woont
zullen de steden verwoest en de hoogten verlaten zijn, zoodat
verwoest en verlaten worden uwe altaren en verbroken en
vernietigd worden uwe schandgoden en in stukken gehouwen
7 uwe wierookbranders en uitgewischt uwe werken; 7 en te midden
daarvan zullen de verslagenen liggen. Zoo zult gij ervaren, dat
Ik de Heere ben

8 Wanneer die van u aan het zwaard ontkomen zijn onder
de volkeren zullen wezen, wanneer gij verstrooid zult zijn
9 over de landen, 9 dan zullen aan Mij denken uwe ontkomenen
onder de volkeren, waarheen ze zullen zijn weggevoerd. Maar
breken zal Ik hun afhoereerend hart, dat mij ontrouw werd,
en hun oogen, die hun schandgoden achterna hebben gehoereerd.
Zoo zullen zij een walg krijgen aan zich zelf over het kwaad,
10 dat zij gedaan hebben bij al hun gruweldaden. 10 En zoo zullen
zij ervaren, dat Ik, de Heere, niet tevergeefs gezegd heb hun
dit kwaad te zullen aandoen.

11 Zoo spreekt de Heer Heere : klap met de hand en stamp
met den voet en roep wee over al de booze gruweldaden van
het huis Israël : door het zwaard en door den honger en door
12 de pest zullen zij vallen. 12 Wie ver weg is zal door de pest
sterven en wie dicht bij is zal door het zwaard vallen en wie
overgebleven en gespaard is zal door den honger sterven. Zoo
13 zal Ik mijn toorn tegen hen laten uitwoeden 13 en zult gij
ervaren, dat Ik de Heere ben, wanneer hun verslagenen midden
onder hun schandgoden liggen rondom hun altaren op iederen
hoogen heuvel, op al de toppen der bergen en onder iederen
groenen boom en onder iederen dichtgebladerden terebint, ter
plaatse waar zij aan al hun schandgoden geurige offers brachten.
14 Zoo strek Ik mijn hand tegen hen uit en maak hun land tot
een puinhoop en een verwoesting van de woestijn af tot Ribla
toe, waar zij ook maar wonen. En zoo zullen zij ervaren, dat
Ik de Heere ben.

Nog steeds ligt de profeet in belegeringshouding voor den tegel, waarop hij het belegerde Jeruzalem heeft afgebeeld. Naar de hem (4 : 7) gegeven opdracht spreken echter niet alleen zijn dreigend gezicht en zijn uitgestrekte arm van des Heeren gram-schap. Ook het profetische woord laat hij tegen hare inwoners en gansch Israëel hooren. Terwijl nu in 5 : 5—17 uitsluitend gesproken is over het oordeel Gods, dat Jeruzalem en hare inwoners treffen zal, wordt in hfdst. 6 de aandacht der vol ontzetting luisterende ballingen gevestigd op de goddelijke straffen, die over het land zelf komen zullen. En dan wordt daarmee niet bedoeld Juda in engeren zin. Precies zooals de profeet niet alleen de zonde van Juda, maar ook die van Israëel dragen moet, zoo wordt hier niet alleen van het kleine Juda gesproken, maar ook van „Israëls bergen” (vs 2) en van het land tusschen „woestijn” en Ribla (vs 14) — zoo zal wel moeten gelezen worden in plaats van het ten eenenmale onbekende Dibla; de vertaling der St. Vert. „ja woester dan de woestijn naar Dibla heen”, die hier blijkbaar wil gedacht hebben aan Diblataïm in Moab (zie Num. 33 : 46 v., Jer. 48 : 22), is allereerst in strijd met den Hebr. tekst en voorts af te wijzen, wijl Diblataïm niet in een woestijn ligt — m. a. w. van Israëls zuidergrens bij Berséba af tot Ribla aan den Orontes toe (zie 2 Kon. 22 : 33, 25 : 6 v.), gelegen vlak bij Hamath, zoo herhaaldelijk genoemd in verband met Israëls noordergrens (b.v. Num. 13 : 12, Joz. 13 : 5, Richt. 3 : 3). Bij Juda's ondergang zal gansch Israëel betrokken zijn. Vandaar dat herhaalde „waar gij ook woont” (vs 6, 24).

De profeet moet beginnen met zijn aangezicht te richten naar „Israëls bergen”. De woorden, die hij spreekt, gaan daarbij als daden het luchtruim door en hechten zich als het ware aan die bergen en brengen dus het oordeel Gods latent over hen om dan straks op des Heeren tijd in het volle licht te treden, wij zouden zoo zeggen: zich te realiseeren, uit den latenten toestand tot werkelijkheid te worden.

Waarom „Israëls bergen”? Die zijn de aanschouwers geweest van Israëls natuurdienst en hebben gezien hoe Israëel in breeden kring is overgegaan op de Kanaänietische denklijn, den Heere heeft gelocaliseerd in plaatselijke heiligdommen, deze naar Kanaänietischen trant heeft gezocht op de „hoogten”, in de vrije natuur: op de hoogten van bergen en heuvels of, als er een heilige bron was, onder in de dalen (vandaar „waterbeddingen en dalen”), of zelfs dicht bij een stadspoort (zoo 2 Kon. 23 : 8, waar gelezen moet worden: de hoogte der woestijn-geesten, die bij de poort van den stadsoverste Jozua was). Die hoogtedienst met zijn sterk Kanaänietischen inslag, zich uitsprekend in het plaatsnemen van de heilige stenen en de heilige palen, symbolen van den manlijken Baäl en de vrouwelijke Astarte, altijd weer drijvend in de richting van het stellen van

het geslachtsleven in den dienst der goden (de z.g. schandjongens en schandmeisjes) heeft in klimmende mate degenererend op het bewustzijnsleven van Israël ingewerkt. Overdekt was het land met dergelijke „hoogten”, waar de dienst des Heeren in zulk een mate was „gebaäliseerd”, dat de Heere weigerde dit als *zijn* dienst te erkennen en de uitdrukking „offeren op allen hoogen heuvel en onder iederen groenen boom” ging dienen tot aanduiding van het bedrijven van afgoderij (zie Jes. 2 : 20). Deze hoogtedienst is dan ook altijd de brug geweest, waarover de dienst der buitenlandsche goden, die in hun wezen zooveel trekken van overeenkomst vertoonen met die der Kanaänieten, in Israël doordrongen, ten gevolge waarvan niet alleen Jeruzalem, maar ook het gansche land overdekt werd met afgoden, die ieder weer hun eigen altaren en de daarbij behorende symbolen hadden. Daartoe behoort ook dat cultusvoorwerp, dat we gewoon waren door „zonnezuil” of „zonnebeeld” te vertalen, alsof ze op de vereering van de zon betrekking hadden, waarom men ze zich heeft willen denken als spits toeloopende zuilen, waarop naar Assyrischen trant een gevleugeld rad is aangebracht, symbool van den rijdenden zonnegod. Palmyra heeft ons echter geleerd, dat we hier staan voor altaartjes tot het brengen van reuk- en plengoffers ter eere van Astarte (vgl. Jer. 44 : 17, 2 Kron. 34 : 4, ook Jes. 17 : 8).

Hoe dit laatste intusschen ook zij, de profeet richt zich tegen deze rijk vloeiende bron van afgoderij. Daarbij spreekt hij eerst de bergen zelf toe (vs 3 v.). Maar reeds in vers 4 zijn deze teruggetreden achter hen, die op die bergen en in die dalen zich overgeven aan dien syncretistischen godsdienstvorm, die wel beweert den Heere zelf te willen verheerlijken, maar in wezen niet anders is dan „afgoderij en beeldendienst”. Een ontzaglijk oordeel zal over hen losbreken. Gewaand hebben Israëls zonen, dat, nu ja, de geestelijke zegeningen wel tot hen neerdalen uit de hand des Heeren, maar dat binnen den kring van het natuurlijke leven veel meer met de baäls rekening moest worden gehouden (zie b.v. Hoz. 2 : 4). Ze stelden dus althans met betrekking tot deze dingen de baäls boven den Heere.

Nu zal de Heere zijn macht over de baäls bewijzen. Allereerst door de beelden, waarin de god, althans de godskracht, op mysterieuze wijze geacht werd te wonen, te pletter te slaan. Daarna door de altaren te vernielen, waaromheen de god geacht werd te vliegen ten einde van de hem door zijne aanbidders gegeven spijs te genieten. En eindelijk door hun ver eerders, die in ruil voor al die vereering met offergaven dan toch ten minste op bescherming van de zijde dier goden aanspraak mochten maken, voor hun beelden te vellen d. i. op hun „heilige plaatsen”, waar ze immers „woonden” (!). Ja meer nog! Zelfs zal aan hun lijken iedere begrafenis worden onthouden, zoodat hun „ziel” d. i. het eigenlijke hunner persoonlijkheid

— de Israëliet immers heeft niet maar een „ziel” zooals wij, doch hij is een „ziel”! — rusteloos zal omzwerven en zelfs in de onderwereld uitsluitend in het meest oneervolle gedeelte een plaatsje zal moeten zoeken (Deut. 28 : 26, 1 Kon. 14 : 11, Jes. 14 : 18 v., Jer. 8 : 1 v.v., Ez. 32 : 20 v.v.) En doordat die lichamen daar liggen weg te rotten op die „heilige plaatsen”, worden deze verontreinigd en ontheiligd in zulk eene mate, dat nimmer meer van bebouwing en bewoning daarvan, laat staan dan van godsvereering daarop sprake zal kunnen zijn ; vgl. 1 Kon. 13 : 2, 2 Kon. 23 : 14, 20, Jer. 7 : 32 v.; ook Lev. 26 : 30. Daarbij zal dit lot niet alleen de hoogten treffen, welke langs de heirwegen gelegen zijn en dus het eerst het vijandelijke geweld te duchten hebben. Des Heeren macht zal ervaren worden „waar gij ook woont” (vs 6) en dat in zulk een mate, dat niets meer heel blijft. Alles wat Israëls zonen daar op die hoogte hebben gemaakt : al die kunstwerken ; al die gebouwen ; al die rijkdommen ; van dit alles zal niets overblijven (vs 6b). Zoo wordt het land getuchtigd en worden die goden aan de verachting prijs gegeven (Jer. 2 : 28, Hoz. 2 : 7) en blijkt het zonneklaar, dat ze niet anders zijn dan *gilloelim*, een woord dat Ezechiël 39 maal op hen toepast en dat ik vertaalde door „schandgoden” maar ze misschien aanduidt als „steen poppen”, die niet anders dan „afschuw” kunnen opwekken.

Zullen dan allen vallen? Neen, maar wie aan het zwaard ontkomen zal, zal toch in 's vijands hand vallen en naar een vreemd land worden weggevoerd (vs 8). Daar zal de taal der feiten duidelijk gaan spreken tot hen, die met den Heere in het geheel niet meer rekenden, deden alsof Hij niet meer bestond, zijn bedreigingen langs zich heen lieten gaan, uitsluitend dachten aan de baäls en wat daarmee samenhangt. Dan zullen zij aan Hem weer gaan „denken” (vs 9) d. w. z. Hem weer zien zoowel in zijn ontzettend gericht als in zijn genadig erbarmen ; Hem weer zien zoowel in de trouw aan zijn woord als in de trouw aan zijn verbond. Zoo zal over de verschrikkelijke ervaringen der laatste jaren het door den Heere zelf gewilde licht opgaan en in dat licht zal de Heere zelf weer worden aanschouwd als de Heilige maar ook als de Genadige. Dat „gedenken” zal het begin zijn van indenken en nadenken en doordenken, van inkeer en omkeer en terugkeer. Dan zullen zij hun pogen om naast den Heere ook de baäls te dienen zien als ontrouw. Dan zal hun duidelijk worden hun „hoererijs”, het verbreken van de huwelijksrouw bij het uiterlijk handhaven van het huwelijk d. i. het vereeren van vreemde goden naast den Heere (zie Hoz. 2), maar ook het zich daadwerkelijk overgeven aan onzedelijkheid, die bij de heidensche diensten zulk een groote rol heeft gespeeld (zie Am. 2 : 7, Hoz. 4 : 13 v.). Dan zal het door hen bedreven kwaad hun in 't oog springen, zullen ze hun „zonde” zien en dientengevolge een walg krijgen aan zich zelf. Want dan

zullen ook voor hun eigen bewustzijn in het volle licht staan des Heeren daden en hun eigene: trouw tegenover ontrouw, liefde tegenover afkeer, genade tegenover verharding. Dan zal door hen worden erkend hoe ernstig de trouwe Verbondsgod hen heeft gewaarschuwd, dat de door Hem tot hen gezonden profeten de trouwe vertolkers geweest zijn van des Heeren woord en dat de mannen, die zij zelf als „profeten” hebben geëerd, niet anders hebben gedaan dan „spreken uit hun eigen hart”. En zoo zal dit „gedenken” hun „het hart breken”, wanneer ze niet alleen zullen hebben erkend, dat des Heeren woord „enkel waarheid” is, dat het zich realiseert ondanks al den schijn van het tegendeel, maar ook het recht des Heeren zullen hebben onderschreven in de vernietiging van het „volk des verbonds”, hun eigen volk (vs 10).

Maar nu mogen de ballingen, die reeds met Jojachin naar „de rivieren van Babel” zijn weggevoerd, niet meenen, dat daarmede des Heeren toorn zal zijn „uitgewoed”. Ook zij, die wonen tusschen „woestijn” en Ribla (vs 14), zullen evenzeer als de Jeruzalemmers de drie plagen over zich zien komen: zwaard, honger en pest. Maar dan niet in dezelfde orde als bij Jeruzalems beleg, waarbij de pest voorop ging, gevolgd door honger en zwaard (5 : 12). Opeengehoopt binnen Jeruzalems muren, zijn er veel meer door de pest ten grave gevoerd dan er door het zwaard zijn gevallen. Maar op het platteland zal het zwaard vooropgaan. De plattelandsbevolking, weinig of niet beschermd door dikke muren, zal aan de moordzucht der vijanden in grooten getale ten offer vallen. Toch zullen ook hier honger en pest hun aandeel opeischen, wanneer de vijand het geheele land zal hebben afgestroopt en op alle wegen de rottende lijken allerlei ziekten zullen verspreiden. Hier baat geen afstand (ver en nabij, vs 12a), hier helpt geen uitstel (overgebleven en gespaard, vs 12b); één der drie treft altijd. Israëls land wordt eene woestenij, waar gebroken afgodsbeelden en onbegraven lijken zullen spreken van „den billijk ontstoken toorn des Heeren Heeren.”

En wat bedoelt de Heere met dit alles? Is vernietiging hier einddoel? Israël moet „ervaren”, zoowel die met Jojachin zijn weggevoerd, als die met Zedekia zijn achtergebleven. Ervaren, ondervinden, aan den lijve gevoelen: dat geldt van Zedekia en de zijnen (vs 14c). Ervaren, met eigen oogen zien en op dien grond erkennen en weten: dat geldt van Jojachins lotgenooten (vs 13a). „Ervaren”, want noch de Jeruzalemmers noch de mannen van Tel Abieb mogen wanen, dat bij den Heere „zeggen” en „doen” niet hetzelfde is, dat de Heere straffeloos zich zijn eer laat rooven.

Zulk een ontzaglijk oordeel zal de Heere over zijn volk brengen. En in plaats van daarover rouw te mogen bedrijven, moet de profeet daarover „in de handen klappen” en „met de

voeten stampen" (vs 11), vreugde bedrijven, heilig leedvermaak vertoonen, want de profeet moet aan de zijde des Heeren staan. Zoo wordt Ezechiël persoonlijk betrokken in het oordeel, dat hij aankondigt. Hij moet vreugde bedrijven, ook al breekt hem het hart. Daarvoor is hij des Heeren dienaar!

D. Het einde nadert.

7 : 1—27.

- 7 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende:
² En gij, menschenkind, zeg: Zoo zegt de Heer Heere tot het land Israëls: *Einde!* Het einde komt over de vier hoeken des
³ lands. ³ Nu komt het einde over u: Ik ga mijn toorn tegen u loslaten en u richten overeenkomstig uwe wegen en al uwe
⁴ gruweldaden op u leggen. ⁴ Mijn oog zal geen erbarming hebben en Ik zal niet sparen, want uwe wegen ga ik op u leggen en uwe gruweldaden zullen in het midden van u zijn; en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben.
⁵ Zoo zegt de Heer Heere: ramp op ramp, zie, ze komt!
⁶ Het einde komt! Daar komt het einde! Ontwaakt is het tegen u! Zie, het komt! ⁷ Het ongeluk komt over u, gij inwoners des lands! Gekomen is de tijd! Nabij is de dag! Verschrikking
⁸ op de bergen! ⁸ Nu ga Ik binnenkort mijn gramschap over u uitgieten en laat Ik mijn toorn tegen u uitwoeden en ga Ik u richten overeenkomstig uwe wegen en al uw gruweldaden op
⁹ u leggen. ⁹ Mijn oog zal geen erbarming hebben en Ik zal niet sparen, want uwe wegen ga Ik op u leggen en uwe gruweldaden zullen in het midden van u zijn, en zoo zult gij ervaren' dat Ik, de Heere, het ben, die slaat.
¹⁰ Zie de dag, zie, hij komt! Opgekomen is het ongeluk!
¹¹ Gebloeid heeft de aarde! Overmoed bot uit! ¹¹ De geweldenarij is opgeschoten tot een roede der goddeloosheid! Niets is er van hen over noch van hun menigte noch van hun massa!
¹² Geen heerlijkheid is er meer aan hen! ¹² Gekomen is de tijd, genaderd de dag! Laat de koper niet blijde zijn noch de verkooper bedroefd, want toorn ontbrandt over hen allen. ¹³ Want de verkooper zal niet terugkeeren tot wat hij verkocht heeft, al blijft de begeerte daarheen levendig, want toorn ontbrandt over hen allen, deze wendt zich niet, en om den wille van zijn zondenschuld zal niemand sterk kunnen worden.

¹⁴ Men steekt wel de trompet en maakt wel alles gereed, maar niemand gaat ten strijde, want mijn toorn ontbrandt over
¹⁵ hen allen; ¹⁵ het zwaard buiten, pest en honger binnen. Wie op het veld is sterft door het zwaard. Wie in de stad is, dien
¹⁶ verteren honger en pest. ¹⁶ Ontkomen van hen eenige vluchtelingen en zijn ze op de bergen als kirrende duiven, de dood
¹⁷ treft hen, ieder om zijn ongerechtigheid. ¹⁷ Alle handen zijn
¹⁸ slap; alle knieën smelten weg tot water. ¹⁸ Zakken doen ze om en siddering omhult hen. Op aller aangezicht is schaamte en
¹⁹ op aller hoofd een kale plek. ¹⁹ Hun zilver gooien ze op straat en hun goud wordt vuilnis. Hun zilver en hun goud kan hen
²⁰ niet redden ten dage van des Heeren ziedenden toorn. ²⁰ Die kunnen hun ziel niet verzadigen en hun ingewanden niet vullen, want aanstoot tot hunne ongerechtigheid zijn ze geweest. Op het daarvan gemaakte kunstvoorwerp zijn zij prat gegaan en daarvan hebben zij hun gruweldaden gemaakt, hun afschuwelijkheden. Daarom maak Ik het voor hen tot vuilnis ²¹ en geef het in de hand van vreemden als buit en voor de meest goddeloozen der aarde ten roof en zij zullen het ontwijden. ²² Ik ga mijn aangezicht van hen afkeeren en ontwijden zal men mijn kleinood: geweldenaars dringen er binnen en ontwijden het, ²³ die grondig vernielen, want vol is het land van bloedschuld en de stad is vol van geweldenarij. ²⁴ Brengen ga Ik de kwaadste der volken en die zullen hun huizen in bezit nemen. Ook ga Ik een einde maken aan hun trotsche pracht en hun heiligheden zullen ontwijd worden.
²⁵ Angst komt en vrede zoeken zij, maar die is er niet.
²⁶ Onheil na onheil komt; het eene gerucht is vlak bij het andere! Zij verlangen een gezicht van een profeet, maar het is er niet. Geen onderricht is er meer bij den priester, geen raad
²⁷ bij de oudsten. ²⁷ De koning hult zich in rouw en de vorst bekleedt zich met ontzetting en de handen van het volk des lands zijn van schrik verlamd. Naar hun wandel ga Ik hun doen en naar hun eigen rechtsregelen hen richten. En zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben.

Dit hoofdstuk — waarvan de vertaling echter op meerdere punten onzeker is, omdat naar de beteekenis van sommige woorden moet worden geraden of de tekst herhaaldelijk corrupt is — vormt het aangrijpend slot van het eerste ge-

deelte van Ezechiëls profetische werkzaamheid. Begonnen met het schetsen van Jeruzalems beleg (hfdst. 4) en de in daad-woorden gegeven teekening van de daarbij over Jeruzalems inwoners komende ellenden (hfdst. 5), waarna in hfdst. 6 geheel het land Israël in de komende catastrofe betrokken wordt, laat de profeet nu het einde ons zien als staande vlak voor de deur. Daarbij zij er aan herinnerd, dat dit woord gesproken is in een tijd, toen in Jeruzalem nog volkomen rust heerschte en er althans in de regeeringsdaden van Zedekia nog geen duidelijke aanwijzingen te vinden waren van een streven zijnerzijds om zich aan Babels macht te ontworstelen en in samenwerking met Egypte en de andere Palestijnsche vorsten een poging te doen om gewapenderhand het rijk van Nebukadnezar te vernietigen. Toch waren blijkens Jer. 27 v. de diplomaten van die dagen reeds in de weer om ook Juda in zulk een tegen Babel gericht verbond te betrekken. Ook schijnt uit Jer. 51 : 59 v.v. te mogen worden opgemaakt, dat men in Babel niet zoo geheel zeker was van de trouw van Zedekia, waarom dezen het gewenscht voorkwam persoonlijk naar Babel te gaan om den koning van zijn oprechtheid te overtuigen.

Treffend is het dan ook den profeet Ezechiël juist in deze dagen, toen niets de waarachtigheid van zijn woord scheen te kunnen bewijzen, op zulk een niet te miskennen wijze te hooren spreken van het komende einde. Daarbij kiest hij zijn woorden zoo, dat niemand kan twifelen aan hetgeen de Heere bedoelt.

Het begint reeds dadelijk met het eerste woord. Einde! Niet gelijk sommigen met herhaling van het volgende werkwoord hebben willen lezen: „Het einde komt”, maar „Einde”, het *is* afgelopen: al wat nu komen gaat, zit met zoo onverbreekelijke logica aan elkander vast, dat zoodra het eerste zich gaat realiseren, het „einde” er tevens is, onafwendbaar. Dat „einde!” is de klaroenstoot, die zelfs de ooren der ballingen zal doen tuiten (Jer. 19 : 3). En opdat het reeds onmiddellijk duidelijk zou worden, dat niemand daaraan ontkomen zal, voegt de profeet er aan toe, dat „de vier hoeken des lands” er bij betrokken zijn. Dat is weer het „waar gij ook maar woont” van hfdst. 6 : 6, 14.

„Het einde komt”. Wat dat inhoudt, wisten de ballingen. „Het einde” had sinds lang zijn inhoud in het profetisch spraakgebruik en daarmee ook in het bewustzijn van het volk. Amos had er reeds van gesproken (8 : 2), daarna Habakuk (2 : 3). Na Ezechiël (ook 21 : 30, 34, 35 : 5) zal ook Daniël er van spreken (8 : 17, 19, 9 : 26, 11 : 27 v.v.). Het is het zitten ten gerichte van Israëls Verbondsgod, van den „ijverigen God”, die alles weerstaat, wat in strijd is met de heiligheid van zijn wezen en de zonde in de eerste plaats straft aan zijn eigen volk. Het is het „loslaten” van den toorn (vs 3), die hier gedacht is als een persoon, als een engel des verderfs (zie ook

Job 20 : 23, Ps. 78 : 49) evenals het zwaard (Jer. 25 : 15. 27) en het woord (Jes. 9 : 7, Ps. 107 : 20, 147 : 15). Het is het „opleggen” van de schuld, die als een zware last blijft drukken, totdat volkomen betaling is geschied, de straf gedragen, de zonde verzoend is. Want „gewelddaden” zijn bedreven, met welk woord wordt samengevat alles wat met de vereering van „vreemde goden” samenhangt: het verlaten van den Heere, het loopen achter wat „niet-god” is (Deut. 32 : 21), de daarmee samenhangende ontucht, het daaraan verbonden eten van onreine spijzen, in één woord: het doen van wat men (in Israël niet mag doen, de geheele levensrichting en levensopenbaring. Vandaar dat „uwe wegen” naast „gewelddaden” (vs 3 v., 8 v.).

Daarbij doet de profeet zijn hoorders op allerlei wijze gevoelen hoe dichtbij dat einde toch wel is. Men zie slechts vs 5—7, 10, 12a, 26. Reeds ziet hij de rampen, die het ongeluk zullen brengen en de verschrikking, vrucht van des Heeren gramschap, die als een stroom („uitgieten” vs 8) over Israël komen zal. Daarbij mag Israël niet rekenen op erbarmen (vs 4. 9). De ontbrande toorn wendt zich niet (vs 13). De Heere keert zich af (vs 22).

Waarom dit geschieden zal, daarover laat de Heere hen niet in het onzekere. Met dramatische kracht laat de profeet zien hoe ook *dit* heden van ellende en jammer zijn oorsprong heeft in het verleden van overmoed en geweldenarij. Zoo groeide uit dien bodem de „roede der goddeloosheid”, de roede waarmede Israëls goddeloosheid wordt getuchtigd (vs 10 v.).

De profeet ziet Zedekia en de zijnen worstelen tegen den komenden ondergang. Te Jeruzalem wordt alles gereed gemaakt tot het laatste verzet tegen den belegerenden vijand. De trompet wordt gestoken, maar niemand geeft aan den oproep gehoor. Zoowel in de stad als daarbuiten woedt het drietal plagen des Heeren: zwaard, honger, pest (vs 14 v.; zie ook 5 : 12, 6 : 12). Zelfs zij, die zich in de bergen met hun vele hollen en schuilplaatsen in veiligheid schenen te hebben gesteld, zullen klagen als „kirrende duiven” (Jes. 38 : 14, 59 : 11, Nah. 2 : 7), want ook zij zullen de volle zwaarte van des Heeren hand ervaren (vs 16). Zoo zijn alle plannen gedoemd tot mislukking, wordt aller machteloosheid openbaar (vs 17). Nog vóór het bittere einde komt, weet iedereen, dat het komen *moet* en is aller ziel vervuld van angst en rouw (vs 18) gelijk blijken zal niet alleen uit het om de heupen gebonden ruw-haren-kleed („zak”) van geiten- of kameelenhaar, maar ook uit het laten wegnemen van een gedeelte van hun hoofdhaar (zie Lev. 19 : 27, Deut. 14 : 1).

Maar hun rijkdommen dan? Kunnen die hen niet helpen? Hoe menige stad heeft haar redding te danken aan haar rijkdom! Maar zoo zal het met Jeruzalem niet gaan. Ja, wel zijn er, die nog trachten te redden wat er te redden valt, terwijl anderen

zelfs nu nog een poging zullen doen om geld te maken. Beide groepen meenen blijkbaar, dat ook nu weer geschieden zal wat in 597 is gebeurd. Toen heeft Nebukadnezar alleen de voornaamsten en besten weggevoerd (2 Kon. 24 : 14), die natuurlijk verplicht waren zich zoo snel mogelijk van hun bezittingen te ontdoen. Hun goederen zijn toen ten deel gevallen aan hen, die onder de achtergeblevenen nog 't meest kapitaalcrachtig waren. In de meening, dat dit ook nu weer geschieden zal — eene gedachte, voortvloeiend uit deze andere, dat de Heere zijn volk niet verlaten kan, zijn heilige stad niet overgeven *kan* — trachten de rijken zich weer van hun bezit te ontdoen, zij het ook met droefheid in het hart, om zoo althans nog eenig geld te redden. En anderen trachten weer van hun verlegenheid gebruik te maken en tegen den laagst mogelijken prijs oude erfgoederen te koopen. Dat zijn de bedroefde verkoper en de lachende koper van vs 13. Maar voor de droefheid is geen reden en het lachen zal vergaan. Niemand „wordt sterk”, noch door baar geld noch door grondbezit. Bij het branden van des Heeren toorn wordt alles waardeloos. Goud en zilver hebben geen waarde meer in een stad, waar honger en pest woeden; in een land, waar het zwaard hoogtij viert. Gods toorn kunnen zij er niet mede afkopen en voedsel kunnen zij er niet mee koopen. In hun wanhoop gaan ze nu weggeven wat hun vroeger het meest begerlijk toescheen (vs 19), omdat het in deze dagen van verwording en ondergang de roofzucht maar opwekt (Hoz. 8 : 4, Jes. 2 : 20). Welk een rol heeft het geld vroeger in hun leven gespeeld! Ze hebben er hun persoonlijke ijdelheid mede voldaan („kunstvoorwerp”, vs 20) en hun hang naar de vreemde goden met hun schitterende beelden en vleesch-streelenden dienst daardoor gesterkt („gruwelbeelden” vs 20). Maar nu verliest dat alles zoozeer zijn waarde, dat het in de oogen van hen, die er vroeger prat op gingen, tot „vuilnis” wordt, eigenlijk als iets, dat even onrein en weezinwekkend is als maandstondelijk bloed. En de vijand kan er niet mede worden afgekocht: het valt zonder meer in de hand van hen, die niet slechts „vreemden” zijn, maar „de meest goddeloozen der aarde” (vs 21), de Chaldeëen, die niet slechts als behoorend tot de heidenvolken goddeloos zijn (zie o. a. Hab. 1 : 4, 13, Jes. 13 : 11, Ps. 125 : 3), maar die het in buitengewone mate zijn om hun in den loop der eeuwen steeds grooter geworden godental, ook om hun voorliefde voor tooverij en waarzeggerij (o. a. Dan. 1 : 4, 2 : 2). Zoo wordt het volk door de vreemden geplunderd, wier goden het eertijds zocht.

Maar waar is in dit alles de Heere dan, Israëls Verbondsgod? Zal Hij ten allerlaatste dan niet redden? En dan klinkt het snijdend en scherp: de Heere kijkt zelfs niet meer naar zijn volk en naar alles, wat Hij aan dit volk gaf (vs 22). Zelfs het nooit vermoede zal geschieden. De Heere zal in zijn brandenden toorn

er zelfs niet voor terugdeinzen om zijn eigen tempel met ark en heilig vaatwerk in de hand van den vijand te geven, zoodat die onreine de heilige plaats betreedt, waar buiten Aärons zonen niemand komen mocht. Die zal aan de heilige ark, welke zelfs de hooge priester niet mocht naderen dan gehuld in wierookwalm, de schennende hand slaan en het heilige vaatwerk als buit naar Babel voeren. Dit „kwaadste der volken” (vs 24) zal nu aan Jeruzalem zijn moedwil bot kunnen vieren, want gebroken moet worden Israëls „hoogmoedige kracht”, waar het waande den Heere dienstbaar te kunnen maken aan eigen grootheid, en ontheiligd moeten worden Israëls „heiligdommen”, waar het den Heere heeft neergehaald tot het niveau van „vreemde goden” (vs 24).

Zoo heerscht er dan angst in het hart van Israëls zonen. De onheilen stapelen zich opeen en allerlei geruchten doen de ronde (vs 26). Vrede zoeken zij; maar hoe dien te verkrijgen? Hier moeten hun leiders hen helpen. Allereerst de weleer zoo gesmade profeten, die immers langs den weg van een visioen tot in den kring der onzichtbare wereld kunnen doordringen en aan het licht kunnen brengen wat ver boven het verstand van eenig mensch gaat. Intusschen, visioenen moeten worden gegeven . . . , en de Heere houdt zich verre! Dan naar de priesters, die immers krachtens hun ambt een diep inzicht moeten hebben in des Heeren „onderricht” (*thora*) en aan wie dus uit dien hoofde de wil des Heeren bekend moet zijn. Maar hier laat hun kennis, die zich immers uitsluitend op het cultische heeft gericht, hen in den steek. Ten slotte zullen dan de oudsten hulp moeten bieden, wier levenservaring en geestesrijpheid hun middelen ter ontkoming aan de hand kunnen doen. Doch ook dat baat niet: ze hebben zelf „slappe handen”, en „wegsmeltende knieën” (vs 17) en zoo onontwarbaar is de toestand, dat ook zij geen raad weten. Zoo laten dan de drie zuilen van den staat hen in den steek en het gevolg is, dat de koning, als ware hij zelf niet mede schuldig aan het komende einde, niet beter weet te doen dan zich te hullen in rouwgewaad, onmachtig tot eenige daad, zelfs tot die, waartoe Jeremia hem tracht te prikkelen (zie Jer. 21 : 1—10, 34 : 1—3, 37 : 6—10, 17, 38 : 17—23). De vorsten, die reeds lang vergeten zijn, dat zij den zwakken Zedekia tot afval hebben verleid en tot het bieden van het uiterste verzet hebben gedwongen (zie Jer. 37 : 13 v.v., 38 : 1 v.v.) „bekleeden zich met ontzetting”. En eindelijk, het gewone volk, dat zoo hard heeft mede gezongen in het lied der vrijheid, weet nu geen tegenstand te bieden en is „van schrik verlamd” (vs 27).

Zoo zinkt Juda machteloos ineen. Roemloos gaan volk en staat te gronde, verpletterd door bloedschuld en geweldenarij (vs 23). Maar ook voor hun schuldig bewustzijn zal bij Jeruzalems ondergang het recht des Heeren schitteren, om zulk een gewetenlooze regeering, zulk een misbruik van verleende macht, zulk een verkrachting van goddelijk recht op zulk een wijze te ver-

nietigen in bloed en tranen. „Zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben”. Nu is het nog een bedreiging. Maar er zal een tijd komen, dat die ervaring het aanvangsmoment wordt van berouw en bekeering.

II. Het tempelvisioen.

Hfdst. 8—11.

A. Jeruzalems afgoderijen.

8 : 1—18.

- 8 ¹ En het geschiedde in] het zesde jaar, in de zesde maand, op den vijfden dag van die maand, toen ik in mijn huis zat en de oudsten van Juda voor mij zaten, dat daar de hand van ² den Heer Heere op mij viel. ² En ik zag en zie daar was iets, dat er uitzag als een man. Van wat er uitzag als zijn heupen en verder naar beneden was er vuur; en van zijn heupen en verder naar boven was er zoo iets als een lichtgloed, als glanzend metaal. ³ En [hij strekte iets uit, dat er uitzag als een hand en greep mij bij de haren van mijn hoofd. En de geest hief mij op tusschen hemel en aarde en bracht] mij in gezichten Gods naar Jeruzalem bij den ingang van de binnenste poort, die op het Noorden is, waar het beeld der hartstochten opgesteld was, dat hartstochten opwekte. ⁴ En zie, daar was de heerlijkheid van den Heere, den God van Israël, gelijk de verschijning, die ik in het dal gezien had.
- ⁵ En Hij zeide tot mij: Menschenkind, sla uw oogen op in noordelijke richting. En ik sloeg mijn oogen op in noordelijke richting en ziet, ten Noorden van de altaarpoort stond dat ⁶ beeld van den hartstocht aan den ingang. ⁶ En Hij zeide tot mij: Menschenkind, ziet gij wat die doen? Groote gruwelen zijn het, die het huis Israël hier doet om Mij van mijn heiligdom te verwijderen. Maar gij zult nog andere, grootere gruwelen zien!
- ⁷ En Hij bracht mij naar den ingang van den voorhof, en ik ⁸ zag toe en zie: een gat in den muur! ⁸ En Hij zeide tot mij: Menschenkind, breek toch door den muur heen! En ik brak ⁹ door den muur heen en zie: een deur! ⁹ En Hij zeide tot mij: ga binnen en zie de geweldige gruwelen, die zij hier doen.

- ¹⁰ En ik ging binnen en zag toe en zie: allerlei afbeeldingen van kruipend gedierte en van afschuwelijke dingen en alle schandgoden van het huis Israël, rondom op den muur ingebeiteld! ¹¹ En zeventig van de oudsten van Israël stonden daarvoor en Jaänzanja, de zoon van Safan, stond te midden van hen. Ieder had zijn wierookpan in zijn hand en de geur van een wolk wierook steeg omhoog. ¹² En Hij zeide tot mij: Hebt gij gezien, menschenkind, wat de oudsten van Israël in het duister doen? Ieder kiest zijn afbeelding uit! Zij toch denken: de Heere ziet ons niet! de Heere heeft het land verlaten!
- ¹³ En Hij zeide tot mij: Gij zult nog andere, grootere gruwelen zien, die zij doen.
- ¹⁴ En Hij bracht mij naar den ingang van de poort van het huis des Heeren, die op het Noorden is, en zie, daar zaten vrouwen Tammoez te beweenen. ¹⁵ En Hij zeide tot mij: Hebt gij het gezien, menschenkind? Gij zult nog andere, grootere gruwelen zien dan deze.
- ¹⁶ En Hij bracht mij naar den binnensten voorhof van het huis des Heeren en zie: aan den ingang van het huis des Heeren tusschen de voorhal en het altaar waren ongeveer vijf en twintig mannen, met hun rug naar den tempel en hun aangezicht naar het Oosten, en zij wierpen zich naar het Oosten voor de zon neer. ¹⁷ En Hij zeide tot mij: Hebt gij het gezien menschenkind? Was het voor het huis van Juda nog te weinig om de gruwelen te doen, die zij hier doen, dat zij bovendien het land vol geweldenarij maken en Mij opnieuw vertoornen?
- ¹⁸ Zie, daar brengen zij takjes naar hun neus! ¹⁸ Maar nu wil Ik ook, ja Ik, in gramschap met hen handelen. Mijn oog zal geen erbarming hebben en Ik zal niet sparen. Al roepen zij ook met groot geweld in mijn oor, naar hen hooren zal Ik niet!

Zal het nu echter niet alleen voor den profeet zelf, maar bovenal voor het bewustzijn van de ballingen duidelijk worden, dat de Heere met recht op zulk een ongekende wijze aan Zedekia en de zijnen den zwijmelbeker van zijn toorn te drinken geeft en stad en tempel terecht aan de vernietiging en de ontwijding prijs geeft, dan moet in het volle licht worden gesteld aan welke schandelijke ongerechtigheden dat gedeelte des volks zich schuldig maakt, dat in 597 was gespaard en daaraan nu het recht ontleent om uit de hoogte der zelfvoldaanheid neer te zien op den kring van Jojachin en de zijnen, die immers „om hunner

zonden wil" in ballingschap zijn gevoerd. Des Heeren recht moet worden gezien tegen den donkeren achtergrond van Juda's geestelijke en zedelijke verwording.

Zoo volgt dan nu op de eerste openbaring (1 : 2) een tweede. We zijn nu veertien maanden later, dus in Aug./Sept. 592. In dien tijd heeft Ezechiël door zijn „daadwoordelijke" prediking voor de oogen van Israëls oudsten, die met hem in ballingschap zijn, de naaste toekomst onthuld en hun oogen geopend voor het komende gericht. De oudsten — niet de geslachtshoofden maar de leiders en vertegenwoordigers der groepen ballingen (33 : 31, Jer. 29 : 1), waarom we dan ook in 11 : 25 van „ballingen" inplaats van „oudsten" gewag hooren maken; zie ook 3 : 15 — zitten bij den profeet. Of ze dat gewoon waren, omdat ze getrokken werden door Ezechiëls uitbeelding van Jeruzalems komend beleg, of hooren wilden naar wat hij wel verder van de naastbij zijnde toekomst zeggen zou, dan wel omdat nieuwe geruchten binnen den kring der ballingen in omloop waren, die spraken van een nieuwe coalitie tegen Babel en dus de hoop op een spoedigen terugkeer verlevendigden, waarover ze dan nader met den profeet spreken wilden — dat alles zijn even zoovele vermoedens, die alle evenveel recht hebben, omdat ze alle niet meer dan vermoedens zijn.

Hoe dit ook zij: de oudsten zijn bij Ezechiël. Merkwaardig! De profeet, die eerst tot hen kwam, heeft zich moeten terugtrekken (3 : 24 v.v.). Nu komen de ballingen tot hem. Terwijl zij daar bij den profeet zitten, komt ineens weer die wondere macht over hem, die Ezechiël reeds vroeger ervoer en waardoor hij aan zijn kring en aan zichzelf onttrokken wordt en in staat wordt gesteld dingen te zien en te hooren, die voor zijn naaste omgeving ten eenenmale onbekend zijn. „De hand des Heeren" komt over hem; plotseling en onverwachts: ze valt op hem (1 : 3, 3 : 22 is ze op hem). En dan ziet hij iets. Zijn eerste indruk zegt hem: dat is een man. En toch, hij durft niet zeggen, dat het ook inderdaad een man is. Het lijkt op een menschengestalte. Daarom durft hij ook niet — althans niet in eerste instantie — spreken van „heupen", die dan toch bij een mensch behooren, maar stelt zich tevreden met de uitdrukking: „wat er uitzag als zijn heupen". Want, neen, een mensch is het toch niet. Beneden ziet de profeet „vuur", boven „lichtgloed", waarbij hij een woord kiest, dat herinnert aan het in het Oosten zoo wonderbaar glanzende hemelgewelf (Dan. 12 : 3). Maar met dat laatste is hij toch ook nog niet tevreden. Daarom voegt hij er hetzelfde woord aan toe, waarvan hij zich ook 1 : 4. 27 bediende, en dat de naam is van het een of andere glanzende metaal, dat we verder niet kennen. Wie die „man" is, dat zegt hij niet met even zoovele woorden. Maar met dat „glanzend metaal" en met die aarzelende omschrijving herinnert hij ons aan zijn teekening van „Hem, die daar zit op den troon", zooals hij Dien zag in 1 : 27.

Hij ziet den Heere, wiens gedaante en heerlijkheid iedere beschrijving te boven gaat.

Maar nog meer ziet hij. Van Hem, die „er uitzag als een man”, ziet hij iets uitgaan. Men zou zoo zeggen : het is een hand. En toch, dat is het ook weer *niet*. Daarom „iets, dat er uitzag als een hand”. Maar het begrip van een hand blijft den profeet bij. Want dan voelt hij zich aangrijpen bij zijn hoofdhaar en opnemen. Heeft dat de Heere zelf gedaan? Dat durft de profeet niet zeggen. Hier staat het levende geloof aan de grens van wat het van zijn God zeggen durft. Dat de Heere in eigen persoon hem, onwaardig menschenkind, door de lucht zou hebben gedragen, neen, dat zegt Ezechiël niet. Maar gelijk een „geest”, een van God zelf uitgaande levenskracht, den profeet opheft. wanneer hij machteloos voor zijn God is neergevallen (2 : 2), zoo is het ook nu weer de „geest”, die hem opneemt en wegvoert. Zoo wordt Ezechiël gebracht naar Jeruzalem. In levenden lijve? Neen, *dat* zegt de profeet niet. Hij zegt wel : „de geest hief mij op” en in Jeruzalem „zeide hij tot mij” en „ik sloeg de oogen op” en „ik zag toe” enz. Maar hij haast zich er aan toe te voegen, dat een en ander geschiedt in „gezichten Gods” en dat hij, na alles gezien en gehoord te hebben, in een „gezicht Gods” weer wordt teruggevoerd „naar Chaldea tot de ballingen”, waar het gezicht, dat hij gezien had, van hem wegtrekt en hij aan de ballingen al het visionair geschouwde mededeelt (11 : 24 v.). En dit laatste wil toch zeker niet anders zeggen dan dit : dat Ezechiëls geest door de ruimte ijlt, elders ziet en hoort met zulk een klare bewustheid, dat het geziene en gehoorde zoozeer zijn geestelijk eigendom wordt, dat hij straks in staat is nauwkeurig dat alles te kunnen vertellen aan den kring van hen, die hij lichamelijk niet verlaten had en die daarom ook geen vermoeden hadden van wat de zwijgende profeet, die daar bij hen neerzat, op hetzelfde oogenblik hoorde en zag. Dus : Ezechiëls ziel heeft het lichaam verlaten? Zoo zegt de profeet het ook niet, omdat hij nu eenmaal geen westerling is. *Wij* zien het zóo : de mensch *heeft* ziel en lichaam. In dien gedachtengang kan de vraag opkomen van een scheiding van ziel en lichaam. Maar voor Israël staat het zoo *niet*. Dat zegt : de mensch *is* een levende ziel (Gen. 2 : 7) met twee zijden : de eene, die men ziet (ons „lichaam”) en de andere, die men niet ziet (ons „ziel”). Daarbij wordt de onzichtbare zijde niet beheerscht door de vormen van ruimte en tijd, zoodat des menschen „geest” door beide kan heendringen. Zoo ziet Israël het en daarom zegt Ezechiël in dezen vorm wat hij ervoer. „Ik” werd opgenomen en weggevoerd en „ik” hoorde en zag en „ik” werd teruggevoerd. Dat is de eerste maal, dat we bij een profeet van zulk een visionaire verplaatsing hooren. Vaker in de latere apokalyptiek, vgl. ook 2 Cor. 12 : 2 v.v. Daarbij treedt „de geest” als bewegende kracht op.

Ezechiëls „ik” is dus in Jeruzalem; nader: „bij den ingang van de binnenste poort, die op het Noorden is” (vs 3). Daarmede zal wel bedoeld zijn de binnenste ingang van de Noordpoort van den binnensten voorhof, die vs 5 „altaarpoort” wordt genoemd, omdat men daardoorheen moest naar het brandofferaltaar (zie Lev. 1 : 11, 6 : 18, 7 : 2). Waarschijnlijk hebben we hier dezelfde poort als die, welke in 9 : 2 genoemd wordt „de bovenste poort, die op het Noorden is” en naar 2 Kon. 15 : 35 door Jotham is gebouwd. In Jer. 26 : 10, 36 : 10 heet zij „de nieuwe poort”. Ezechiël staat derhalve bij deze Noordpoort, de eerste, die men doorgaat, wanneer men, gelijk de profeet, uit het Noorden komt.

Maar deze plaatsbepaling is den profeet nog niet duidelijk genoeg. Hij voegt er een paar woorden aan toe, die ons verre van duidelijk zijn. Gewoonlijk vertaalt men ze door: „waar het ijverbeeld was opgesteld, dat de ijver opwekte” en denkt daarbij dan aan Ex. 20 : 5, Deut. 4 : 24, 32 : 16. 21, alsof het zou beteekenen: dat de ijverzucht des Heeren opwekte. Maar dat lijkt mij niet waarschijnlijk. Immers des Heeren „ijver” d. w. z. zijn weerzin en verzet tegen alles, wat met de heiligheid van zijn wezen in strijd is, wordt door iedere afbeelding eener godheid opgewekt, zoowel door de zijne als door die van een ander: in het eerste geval, omdat Hij daardoor getrokken wordt binnen den kring van het natuurlijke en dus aangetast wordt in zijn grenzelooze verhevenheid boven de natuur en in zijn eer als Schepper en Onderhouder van al wat bestaat; en in het tweede geval, omdat daardoor zijn eenigheid ontkend wordt en Hij daardoor beperkt wordt in zijn God-zijn. Het is dus niet duidelijk, hoe nu juist een bepaald beeld zijn „ijver” zou kunnen opwekken, en nog minder hoe dat aan den breeden kring der ballingen zoo bekend kan geweest zijn, dat de aanduiding van een beeld als „het ijverbeeld, dat de ijver opwekt” voldoende zou geweest zijn om het onmiddellijk door hen te doen herkennen. Daarom vertaalde ik: „waar het beeld der hartstochten was opgesteld, dat hartstochten opwekte”, waarbij dus niet gedacht wordt aan het opwekken van iets bij den Heere zelf maar bij de menschen. Zoo alleen wordt de plaatsbepaling begrijpelijk. Daarbij herinner ik er aan, dat het gebruikte woord *kin'a*, dat zeer zeker gewoonlijk gebruikt wordt tot aanduiding van des Heeren „ijver”, in Hoogl. 8 : 6 gebruikt wordt ter aanduiding van de hartstochten der liefde, wil men: de minnedrift, en dat de geheele wet der „ijverzucht” in Num. 5 : 11 vv. hierop gebaseerd is. We zullen hier dus wel staan voor een beeld, dat in bijzondere mate op het opwekken van de geslachtsdrift gericht was, hetzij we hier dan te denken zullen hebben aan een (vrouwelijk) Astarte-beeld dan wel aan een (manlijk) Adonis-beeld. Wil men hier vrij vertalen, dan zou men kunnen zeggen „het ergerlijke afgodsbeeld” of iets dergel-

lijks. Daarbij zou ik willen herinneren aan wat in 2 Kon. 21 : 7 v. gezegd wordt van het Astartebeeld, door Manasse in den tempel geplaatst (zie ook 2 Kron. 33 : 7. 15), door Josia hieruit verwijderd (2 Kon. 23 : 4). Blijkbaar was het in 597, bij Ezechiëls wegvoering, nog niet weer in den tempel teruggebracht, ook al was na Josia's dood de vereering van vreemde goden weer in eere hersteld (Zef. 1 : 5, Jer. 44 : 4). Immers in vs 5 wordt gezegd, dat de profeet tot zijn schrik ziet hoe dit beruchte beeld weer zijn plaats in den tempel herkregeen heeft, zij het dan ook in een ander gedeelte.

Nauwelijks echter is Ezechiël bij den noordelijken tempelingang geplaatst, of hij aanschouwt weer „des Heeren heerlijkheid”, „gelijk de verschijning, die ik in het dal gezien had.” Met deze laatste woorden herinnert hij aan 3 : 23, waar we echter teruggedleid worden naar de verschijning aan den Kebar in hfdst. 1. Weer openbaart zich dus aan hem de geheele troonwagen Gods met zijn wezens en raderen, met zijn stralende lichtglansen en flikkerende bliksemstralen. Ook met „Hem, die daar zit op den troon.” Maar zonder het met even zoovele woorden te zeggen, doet Ezechiël ons gevoelen, dat des Heeren zelfopenbaring ook buiten dien troonwagen omgaat. Vandaar dat hij ons reeds in vs 2 gesproken heeft van den „Man” met zijn helder stralend licht, wiens „hand” hem aangrijpt.

Waar hij „des Heeren heerlijkheid” ziet, zegt hij niet precies. Hij stelt zich met een „daar” tevreden. Waarschijnlijk zullen we het ons wel zóó te denken hebben, dat ze als op den dag der tempelwijding het geheele huis vervult (1 Kon. 8 : 11), uitstralend van uit het Allerheiligste met zijn ark en cherubs. Precies dus zooals ook Jesaja haar zag (6 : 1). Daarbij zij er nog eenmaal aan herinnerd, dat de profeet, van het Noorden komend en plaats nemend vlak bij het tempelgebouw, met zijn aangezicht naar het Zuiden gekeerd staat en dus de eigenlijke „woning des Heeren” vlak voor zich heeft.

Terwijl Ezechiël vlak bij den noordelijken tempelingang staat, hoort hij zich toespreken door „Hem”. Wie dat is, weet hij onmiddellijk. Ook weet hij, dat zijn lezers het weten. De Heere zelf ontsluit hier voor zijn dienstknecht wat daar binnen den tempel aan heimelijke afgoderij wordt gedaan. Want èn Ezechiël èn zijn kring moeten het recht des Heeren erkennen om op zoo voorbeeldelooze wijze zijn eigen volk te tuchtigen tot vernietigens toe.

Het eerste, waarop zijn aandacht gevestigd wordt, is het ergerlijke afgodsbeeld, dat vlak bij den ingang staat, waardoor men gewoon is van uit den buitensten voorhof de offerdieren naar het altaar des Heeren te geleiden, en die daarom hier altaarpoort wordt genoemd. Daar moeten dus niet alleen allen het zien, maar ook er eere aan bewijzen, alsof de te brengen offers de godheid van het beeld gelden en alsof de geheele tempeldienst staat in het teeken van de vuigste wel-

lusten. Hier wordt dus de baäliseering van des Heeren dienst ten top gevoerd. Maar de Heere weigert dien dienst als den zijne te erkennen, karakteriseert dit bedrijf als een „grootte gruwel”, die zijn weerzin gaande maakt en reeds daarom alleen Hem dwingt zich van zijn heiligdom te verwijderen. Maar de verwijdering des Heeren houdt in zich de vernietiging van Israël, want Hij heeft Israël gemaakt, opdat het Hem dienen en vreezen zoude. Zoodra het dus daarmee ophoudt, den Heere niet meer als zijn God erkent, dan houdt het tevens op een „volk” te zijn, zie Ex. 6 : 6.

Maar de Heere voert den profeet verder. Ditmaal naar den ingang van den „voorhof”, waarmee wel zal bedoeld zijn de buitenste voorhof, de „grootte voorhof” van 1 Kon. 7 : 12, die den eigenlijken tempel en de koningsburcht beide omgaf. Indien dit juist is, zullen we het ons dus zóó hebben voor te stellen, dat Ezechiël uit den binnensten voorhof door het poortgebouw van de Noordpoort gevoerd is naar de noordzijde daarvan en dus staat ter plaatse, waar men van den buitensten naar den binnensten voorhof gaan kan. Daar ziet hij in den binnenmuur van het poortgebouw een gat. Hoe groot het is en waartoe het dient, zegt hij ons niet. Maar blijkbaar is hij er wel verwonderd over : een gat in den muur ! (vs 7).

Dan krijgt de profeet een bevel, dat ons op 't eerste hooren eenigszins verwondert. *Chëtar-na baqqir*. Dat kan niet — gelijk sommigen gemeend hebben — beteekenen : kruip door dien wand. Immers, waar dit werkwoord *chatar* ook voorkomt, overal beteekent het : door iets heen breken (zie Am. 9 : 2, Job 24 : 16, Ez. 12 : 5. 7. 12 ; in Jona 1 : 13 door het water breken, roeien). Hier ontvangt de profeet derhalve het bevel : „breek door dien muur heen”. Blijkbaar is dus het gat niet zoo groot geweest, dat een mensch er door kon. Waartoe het dan diende ? Waarschijnlijk om wat licht te krijgen en zoo aan hen, die langs een geheimen gang in de straks te noemen kamer wilden komen, in de gelegenheid te stellen deze deur te vinden.

Zoodra Ezechiël door dezen muur is heengebroken — ik herinner er aan, dat hier van niets anders sprake is dan van visionair handelen ! — bemerkt hij een deur. De gewone deur ? Men heeft dit ontkend en beweerd, dat het straks te noemen vertrek ook van een andere zijde betreden zou kunnen worden. Men vergeet daarbij echter, dat we hier staan voor het uitoefenen van godsdienstige mysteriën, die zich altijd hulden in een waas van grootte geheimzinnigheid. Blijkbaar staan we ook hier voor een later in het poortgebouw gemaakt vertrek, dat alleen door een geheime deur betreden kon worden.

Ezechiël gaat binnen. Het eerste, wat hem hier treft, dat zijn de wanden. Die zijn niet, gelijk overal elders in den tempel, versierd met „cherubs, palmboomen en bloemslingers” (1 Kon. 6 : 29), maar met „kruipend gedierte”, slangen, slakken, kroko-

dillen, kevers e. d., en met „vee”, waaronder wij wel te verstaan zullen hebben de viervoetige dieren als stieren, jakhalzen, katten e. d. Deze zijn op de wanden „ingebeiteld”, dus niet „en relief” als bij de oud-Egyptische graven, maar als fresco-teekeningen. Ezechiël noemt ze samenvattend „afschuwelijke dingen”, omdat ze deel uitmaken van heidensche godsdiensten, die heel gaarne dieren zien als incarnaties van goden. Zoo is de stier vereerd als god der vruchtbaarheid en der manlijke teelkracht; zoo worden in het slijk of in de aarde levende dieren als kikvorsch, mestkever e. d. vereerd als dragers van leven. Vooral in Egypte neemt deze diervereering een groote plaats in. Ook noemt hij deze dierafbeeldingen: „alle schandgoden van het huis Israël”.

Met dit laatste wijst hij er reeds op, dat we hier staan voor dier-vereering binnen den kring van Israël. Ook de vereerders ziet Ezechiël. Niet minder dan zeventig mannen bevinden zich hier. De profeet noemt hen „oudsten”, wat we wel niet uitsluitend zullen hebben te verstaan in den zin van „geslachts-hoofden”, evenmin als dat in vs 1 het geval was. Veeleer worden daarmede aangeduid de voornaamsten van Israël, de aristocraten, de leiding gevende mannen, in wier handen Israëls politiek en maatschappelijk lot ligt. Zeventig, een rond getal als in Gen. 46 : 27, Ex. 15 : 27, Richt. 9 : 18, 2 Kon. 10 : 7, Jer. 25 : 11, dat echter tevens herinnert aan de vertegenwoordigers van Israël in Ex. 24 : 1, Num. 11 : 16. 24 v. Hun namen noemt de profeet niet. Slechts voor één maakt hij een uitzondering. Allereerst omdat deze de leidende plaats onder hen inneemt. Hij is wat de Grieken noemden: de mystagoog, de man die in de mysteriën moest inleiden en de met pijnlijke nauwkeurigheid voorgeschreven gebruiken moest aangeven. En voorts ook, omdat we juist dezen man hier niet zouden verwachten. Jaāzanja, de zoon van Safan! Ezechiëls hoorders kennen allen Safan, den kanselier van koning Josia, die zulk een belangrijke rol heeft vervuld bij diens reformatie, 2 Kon. 22 : 3 v.v., 2 Kron. 34 : 8 v.v. Ook kennen ze diens zoon Ahikam, die reeds in de dagen van Josia (2 Kon. 22 : 12 v.) op den voorgrond trad en onder Zedekia voor den verdrukten Jeremia in de bres sprong (Jer. 26 : 24, 36 : 10. 21), de vader van den in 586/5 zoo droef vermoorden Gedalja (2 Kon. 25 : 22 v.v., Jer. 40 v.), die eveneens Jeremia beschermde (Jer. 39 : 14, 40 : 5 v.v.). En nu deze Jaāzanja, wiens naam getuigt hoe „de Heere vertroost”, mystagoog in den tempel van Hem, in wiens dienst voor mysteriën geen plaats was en allerminst voor dergelijke!

Wat hier geschiedt is niet minder dan het brengen van goddelijke eer aan deze afbeeldingen van dieren. Ieder der zeventig mannen heeft een wierookpan in de hand en de kamer is vol wierookgeur. Het is er donker. Alleen de gloeiende kolen van de wierookpannen verspreiden eenig licht, waardoor

het geheimzinnige van hun verrichtingen nog wordt verhoogd. De wierook moet deze mannen beschermen voor den gevaarlijken aanblik der als goden gedachte dieren en de donkerheid moet hun ziel vervullen van die huivering, welke naar heidenschen trant den mensch moet beheerschen, als hij zich in den dienst der godheid stelt.

Hierop volgen nu nog in vs 12 de woorden : „ieder in de kamers van zijn afbeelding”. Dat is raadselachtig. Allereerst omdat de profeet eerst heeft gezegd, dat allen in één kamer waren. Daarom hebben sommigen hier aan een soort nissen willen denken. Dus ieder in zijn eigen nis? En dan toch een leider? Bovendien, hoe kon de profeet hen dan allen tegelijk zien? Maar daarbij komt dan nog dit. Iedere kamer één afbeelding? Dat laat zich denken. Maar niet: de kamers van *zijn* afbeelding. De oude vertalingen hebben er ook al mee gezeten. Het beste lijkt mij met geringe tekstverandering te lezen: „ieder kiest zijn afbeelding uit.” De 70 mannen waren dus vrij in de keuze van het „goddelijk dier”, dat ze wilden vereeren.

Hoe kwamen nu deze leiders van Juda er toe om dergelijke gruwelen te doen en deze „goddelijke dieren” te vereeren, en dat in des Heeren tempel te Jeruzalem? Deze vraag is niet zoo gemakkelijk te beantwoorden. Wat in vs 12 wordt gezegd, brengt ons eigenlijk niet veel verder. „Zij toch denken: de Heere ziet ons niet! de Heere heeft het land verlaten!” Want dan komen deze twee andere vragen: hoe komen zij tot die gedachte? en hoe komen zij tot dezen vorm van vereering?

Om hierop een antwoord te geven, moeten we ons goed de geestesgesteldheid indenken van hen, die na de ramp van 597 met Zedekia in Jeruzalem achterbleven. Ten allen tijde heeft er binnen den kring van Israël eene strooming bestaan, die de verhouding tusschen den Heere en zijn volk beschouwd wilde zien als eene van natuurnoodwendigheid. De Heere en Israël behoorden bij elkander. Zeker, op grond van het verbond. Maar nu dat er eenmaal was, nu kon die verhouding niet verbroken worden, zoolang Israël er maar voor zorgde, dat in des Heeren tempel de voorgeschreven offers werden gebracht. Zij wandelen dus eigenlijk op de denklijn der omringende volken. Kamos behoort bij Moab, Dagon bij de Filistijnen, de Heere bij Israël. God dienen is zorgen, dat de offers op de juiste wijze worden gebracht.

De wondervolle uitredding uit Sanheribs hand in 701 scheen hun gelijk te geven. De Heere moge dan een oogenblik toornen op zijn volk; wanneer de nood op het hoogste geklommen is, dan gedenkt Hij toch weer aan zijn verbond en houdt Hij zijn hand beschermend boven stad en tempel uitgespreid.

Daarna komt de reformatie van Josia, die in het terugvinden van het wetboek in 623 (zie 2 Kon. 22 v.) nieuwe stuwkracht vinden zou. Al wat niet naar des Heeren wil is wordt uitge-

bannen. Het verbond wordt vernieuwd en in plechtige vergadering belooft het volk om zijn offers alleen den Heere te brengen. Zoo worden de banden tusschen den Heere en zijn volk weer vaster aangeknoopt. „Des Heeren tempel, des Heeren tempel, des Heeren tempel is dit!” (Jer. 7 : 4). Jeruzalem is veilig.

Dan komen de slagen. Allereerst (609) de onverwachte dood van Josia bij Megiddo (2 Kon. 23 : 29). Juda staat machteloos tegenover de sinds Necho's vader Psamtik snel groeiende macht van Egypte onder den krachtigen farao Necho II, die van uit Ribla vrijelijk over den troon in Jeruzalem beschikt. Joahaz wordt naar het Nijldal gevoerd, Jojakim wordt Necho's zaakgelastigde (2 Kon. 23 : 34), en het kleine Juda moet niet minder dan 13 ton schatting betalen (vs 33). Straks komen de Chaldeën. Als Necho verpletterend bij Karchemis wordt verslagen, moet Juda schatting betalen aan Babel, nadat Jeruzalem Nebukadnezars macht aan den lijve heeft gevoeld (605/4, zie 2 Kron. 36 : 6 v., Dan. 1 : 1). In 601 valt Jojakim af, maar dan wordt eerst het platteland afgestroopt door Moabieten en Ammonieten en daarna Jeruzalem door de Chaldeën belegerd. In 597 moet de jonge Jojachin, die drie maanden tevoren zijn vader is opgevolgd, de stad op genade en ongenade overgeven. Hij zelf wordt met de besten van zijn volk naar Babel gevoerd, gevolgd door de schatten van paleis en tempel (2 Kon. 24 : 1—16). Zoo bewijst Babel zijn meerderheid boven Jeruzalem. De schijnregering van Zedekia kan dit feit allerminst verbloemen voor wie iets verder ziet dan de oppervlakkige menigte, die zich ook nu weer door den schijn laat bedriegen.

Al deze ellenden zijn binnen den korten levensduur van nauwelijks meer dan tien jaren over Juda en over Davids huis gekomen. In 610 schijnt Juda bij het ineenstorten van het Assyrische rijk niet alleen zijn onafhankelijkheid herwonnen te hebben, maar ook het oude gebied van Efraïm tot Davids schepter te hebben teruggevoerd. In 597 heeft de „heilige stad” haar poorten moeten openen voor den Babylonischen overwinnaar en is de Sion van al zijn heerlijkheid beroofd.

Maar feiten roepen om verklaring. Wat hebben nu Juda's leiders van dit alles te denken? Dat de schuld bij hen en bij hun volk zou liggen, die gedachte komt zelfs niet bij hen op. De offers zijn toch gebracht?! Aan alle verplichtingen is toch voldaan?! Dus: de schuld ligt bij den Heere. Die bemoeit zich met Israël niet meer, ziet er niet meer naar om. „De Heere heeft het land verlaten” (vs 12). Nergens is meer een spoor van zijn aanwezigheid te vinden.

Op de lijn van deze laatste gedachtengang ligt het, wanneer we nu Juda's leiders zich tot andere goden zien wenden. Tot welke? Sommigen willen hier gedacht hebben aan Egypte. Daarvoor kunnen twee overwegingen worden bijgebracht. Allereerst dat de Egyptische godenfiguren een zeer grilligen vorm

hebben : menschen met de kop van een dier, b.v. valk, koe, kat, jakhals, ram, ibis. Voorts dat we juist hier diervereering vinden : van katten en van krododillen. En eindelijk, dat juist naarmate het van de zijde van Babel dreigende gevaar grooter werd, de leiders van Juda als van zelf er toe gebracht werden hulp te zoeken bij Egypte, wat dan weer met zich meebrengt het vereeren van Egyptische goden, ten einde deze gunstig voor Juda te stemmen. Daarbij wijst men dan niet alleen op Ezech. 23 : 8. 19, maar ook op Jes. 10 : 4, waar men met een kleine wijziging in de indeeling der medeklinkers — men herinnert zich : die worden in het Hebreeuwsch *alleen* geschreven ; de klinkers zijn er eerst tusschen 400 en 600 na Chr. aan toegevoegd — lezen wil : „Beltis zinkt ter aarde, Osiris is moedeloos”, waaruit dan blijken moet de groote bekendheid onder de Judeërs van de Egyptische godin Beltis (of Baältis)-Isis en van haar „zoon” Osiris. En eindelijk, dat in den Egyptischen cultus het branden van wierook een groote plaats innam.

Anderen echter willen gedacht hebben aan Babel. Allereerst op grond van de overweging, dat onder een Babylonisch vazalvorst als Zedekia wel het eerst gedacht moet worden aan de vereering van Babylonische goden, vooral bij de politieke leiders des volks. Daarbij wordt herinnerd aan het feit, dat toenadering tot Fenicië onder Achab de vereering van Baäl Melkart in de hand werkte, toenadering tot Assyrië onder Achaz en Manasse de invoering van Assyrische praktijken. Voorts wordt gewezen op de in Babel zeer verspreide vereering van demonen, die men zich gaarne dacht in allerlei, soms fantastische diervormen, en op de stierkolossen, die tot afweer der demonen bij paleis- en tempelpoorten hun plaats kregen. En eindelijk, dat de hierna te noemen Tammoez-dienst evenzeer van Babylonischen huize is en Ez. 23 : 14 in dezelfde richting wijst.

Het lijkt mij, gezien de vage omschrijving van Ezechiël, niet doenlijk hier een keuze te doen. Beide onderstellingen laten zich verdedigen. Wat men echter ook kieze, het is duidelijk, dat we hier staan voor een tot dusver ongekende zedelijk-godsdienstige verwording van Juda's leidlieden, die er niet voor terugschrikken zelfs binnen den heiligen tempel des Heeren zich af te geven met de meest onwaardige karikaturen, die het verdwaasde menschenkind zich van God heeft kunnen maken, en dan nog wanen Israëls trouwen Verbondsgod te mogen beschuldigen van trouwelooze verlating ! Dat ze dit in het duister doen, kan niet tot hun verontschuldiging worden ingebracht. Of wordt de godheid niet geacht juist in het donker te wonen ? Geen wonder dan ook, dat we ook hier weer het refrein van dit hoofdstuk hooren weerklinken (vs 6. 13. 15. 17).

Maar nog meer zal Ezechiël zien. Hij wordt van den noordelijken ingang van de Noordpoort, die toegang gaf tot den binnensten voorhof, overgebracht naar een nog noordelijker

poort, die leidt naar den buitensten voorhof. Daarbij is het intusschen, al wordt dit niet met even zoovele woorden gezegd, waarschijnlijk, dat Ezechiël niet naar de buitenkant maar naar de binnenkant van genoemde poort wordt gebracht. Immers het gaat in dit hoofdstuk om „gruwelen”, gedaan op het aan den Heere gewijde terrein van den tempel. Ook nu blijft de profeet op het tempelplein. Daar zitten „vrouwen Tammoez te be-weenen.” Ze zitten op den grond zooals rouwdragenden ge-woon zijn, zie o. a. Job 2 : 8, Jes. 3 : 26, Klaagl. 2 : 10, Ez. 26 : 16.

Tammoez wordt alleen hier in het O. T. genoemd. Maar, gelijk de opgravingen ons geleerd hebben, het is een god, die reeds in de zuidelijke helft der Eufraat-Tigris-vlakte vereerd werd, toen de Soemeriërs hier nog de overheerschende bevolking waren. Reeds zij spraken van een god *Doe'oezoe* of *Doezoe*, eene vervorming van *Doemoezi* of *Damoezi*, wat beteekent „zoon des levens” of misschien juister nog „wettig kind” (van de *abzoe* = den zoetwaterocean, waarop de aarde rust). Uit dit *Damoezi* ontstond *Tamoezoe*, welken naam we ook in een persoonsnaam aantreffen, en hiervan is het Hebreeuwsche Tam-moez weer een benadering. Deze Tammoez, wiens dienst over geheel West-Azië verspreid is geweest en die onder den naam van Adonis (vervorming van *adón* = heer) ook bij de Grieken een groote rol heeft gespeeld — de mythe van Venus en Adonis! — is een typische natuurgod. Hij is de korengod, aan wien daarom de vierde maand (Juni/Juli) was gewijd. Eigenlijk is hij een vergoddelijking van het altijd weer uit den graankorrel uitbottende leven. Terwijl de mannen het koren maaien, be-weenen de vrouwen het droeve lot van den jeugdigen koren-god, die nu, stervend onder de sikkel van den maaier, in de onderwereld moet afdalen om daar de worsteling aan te vangen met de machten der duisternis en des doods, waaruit hij dan in het vroege voorjaar weer opkomt, wanneer nieuwe levenskracht alles weer doet uitspruiten tot voeding van den mensch. Wanneer hij in de onderwereld op zijn herdersfluit blaast, dan wordt het doodenrijk ontvolkt en keeren de schimmen tot het leven terug. Zijn dood is het wegsterven van de levenskracht der aarde; zijn herleving is de vernieuwing daarvan.

We staan bij dezen Tammoez-dienst dus voor een echten natuurdienst, eene vergoddelijking van het natuurlijke leven, waarom dan ook de Tammoez-dienst in nauw verband staat met dien van Istar-Astarte. Deze heet dan ook zijn „zuster” en „geliefde” en men zingt haar toe: „Voor Tammoez, den beminde uwer jeugd, hebt gij van jaar tot jaar de weklacht vastgesteld”. In groote elegische gezangen klaagt Istar over den dood van haren beminde en de vrouwen zingen in haar naam.

Deze dienst nu, die waarschijnlijk reeds in dezen tijd gepaard ging met de vele uitspattingen, die hem later hebben geken-

merkt, is ook in Juda doorgedrongen. In Jes. 17 : 10 wordt gezinspeeld op het aanleggen van Adonis-tuintjes en in Dan. 11 : 37 wordt Tammoez „de lieveling der vrouwen” genoemd. Geen wonder, dat blijkbaar niemand zich eraan ergert, wanneer de Jeruzalemsche vrouwen op het den Heere gewijde tempelplein in Zedekia's dagen de drankoffers plengen en de elegieën zingen, die spreken van den dood van Istar's minnaar.

Maar nog meer zal Ezechiël zien. Hij wordt nu van de buitenste Noordpoort teruggebracht naar den binnensten voorhof. De juiste plaats wordt niet nader aangegeven. Maar blijkbaar staat hij vlak bij het brandofferaltaar en de voorhal van het eigenlijke tempelgebouw. Dit is een hoogheilige plaats, want van hier rijzen de gebeden der priesters omhoog naar het aangezicht des Heeren (zie Joël 2 : 17). Maar nu ziet Ezechiël hier „ongeveer 25 man”. Men heeft hier willen denken aan de hoofden der 24 priesterklassen met den hooge priester aan het hoofd. Intusschen, als de profeet dat inderdaad had bedoeld, dan zou hij zich toch wel niet van dit „ongeveer” hebben bediend, maar eenvoudig gezegd hebben: er waren 25 mannen. Trouwens, niets wijst er hier op, dat we met priesters hebben te doen. Ezechiël spreekt van „mannen”, die in 9 : 6 „grijsaards” worden genoemd.

Deze mannen nu hebben den rug gekeerd aan de eigenlijke „woning des Heeren” en dus hun gezicht gewend naar het Oosten. Reeds deze houding spreekt van minachting van den Heere en volkomen afwending van zijnen dienst, vgl. o. a. Jes. 1 : 4, Jer. 15 : 6, Ps. 44 : 19. Van Israël „Licht” (zie Jes. 10 : 17, Ps. 27 : 1) hebben zij zich afgekeerd en nu bewijzen zij goddelijke eer aan de opgaande zon, die over den Olijfberg heen zijn stralen uitzendt naar het tempelplein. Eerbiedig buigen zij zich neer voor den algemeen Semietischen zonnegod Sjasasj, wiens dienst reeds met de Assyriërs was binnengedrongen, zoodat tot aan Josia's hervorming in des Heeren tempel zelfs de aan Sjasasj gewijde zonnepaarden met den zonnewagen gevonden werden, waarmede de zonnegod geacht werd door het hemelruim te rijden (2 Kon. 23 : 11). Hoewel door Josia verwijderd, hadden ze waarschijnlijk reeds onder Jojakim hun intrede weer gedaan en nu was blijkens de daarvoor gereserveerde plaats de vereering van den zonnegod een der meest beoefende geworden.

Zoo heeft dan Ezechiël, steeds begeleid door den „Hij” van vs 3, die op zulk eene mysterieuze wijze in het allernauwste verband staat met „de heerlijkheid van den Heere, den God van Israël”, op de vier gedeelten van het tempelplein, welke voor den gewonen Israëliet toegankelijk waren, vier afgodische vormen van godsvereering gezien, die in klimmende mate spreken van de ontheiliging van „het huis van des Heeren heiligheid”. Maar dit is nog niet alles. Het is dezen zonen van Juda nog niet genoeg „hier” op den Sion hun gruweldaden te bedrijven.

Geen stukje van het land is er, of zij vullen het land met „geweldpleging”. Daarbij gebruikt de profeet een woord, dat spreekt van rechtsverkrachting, machtsmisbruik, onderdrukking, onrecht, in één woord, van die handelingen, welke lijnrecht indruischen tegen Gods wil en wet, zooals Hij die voor het sociale en oeconomische leven heeft vastgesteld. Die „geweldpleging” gaat naar het oordeel des Heeren nog boven de ontheiliging van den tempel en de vereering van vreemde goden uit. In vergelijking daarmede zijn die gruwelen nog „licht”, leggen ze nog weinig gewicht in de schaal. Een aangrijpende teekening van de buitengewone waarde, door den Heere gehecht aan het doen van gerechtigheid op het breede terrein des levens; eenzelfde prediking als b.v. Jes. 1 : 16 v., Micha 6 : 6 v.v.

Intusschen, nu volgt op deze duidelijke woorden een uitspraak, die ernstige moeilijkheden met zich meebrengt. Wanneer we den Hebr. tekst nemen, zooals die nu voor ons ligt, dan staat er: zie, zij brengen de *zëmorá* naar hun neus”. Dit *zëmorá* nu beteekent Num. 13 : 23, Jes. 17 : 10 en Nah. 2 : 3 (St. V. vs 4) ongetwijfeld de rank van een wijnstok. Ook in Ez. 15 : 2 wordt het gebruikt ter aanduiding van rankenschietend hout. Maar daarvan kan hier geen sprake zijn. Nu willen velen hier gedacht hebben aan het *bareçman* der Perzen, een bundeltje van dadel-, granaat-, tamarisk- of homa-takjes, die ze bij het uitspreken hunner gebeden voor hun mond houden, waarschijnlijk om niet door hun adem den atmosfeer der lichtgoden te verontreinigen. Sommigen willen daarbij zelfs het Hebr. *zëmorá* veranderen in *barzam*, een gewelddadige tekstwijziging, waarvoor niet de minste objectieve grond kan worden bijgebracht. Het is echter duidelijk, dat het ook niet aangaat bij het Hebr. *zëmorá* eenvoudig aan het Perzische *bareçman* te denken. Immers, waaruit kan toch blijken, dat de profeet hier aan den Perzischen zonnecultus wil gedacht hebben? En hoe zal men het waarschijnlijk maken, dat reeds vóór Jeruzalems val zulk een typisch-Perzische vereeringsvorm zijn weg gevonden had naar het verre Jeruzalem? De Perzen waren toch immers nog slechts een onbekend, in den grooten groep der Oemman-Manda-volken verloren bergvolkje? Daarbij komt dan nog: indien in vs 17c sprake ware van een nieuwen vorm van zonsaanbidding, wat beteekent dan vs 17a en b? Ik zou zoo zeggen: gesteld eens, dat vs 17c doelt op een nieuwen cultusvorm, dan zeer zeker niet op zonnecultus. Het is dan ook volkomen begrijpelijk, dat men bij de poging tot verklaring van dit versgedeelte een anderen weg heeft ingeslagen. Daarbij heeft men eraan herinnerd, dat *zëmorá* in het Nieuw-Hebreeuwsch niet alleen „rank” beteekenen kan, maar ook „het mannelijke lid”, en tevens dat naar Joodsche traditie hier oorspronkelijk moet gestaan hebben „mijn neus” in plaats van „hun neus”. Die willen dan vertalen: „zie, daar steken zij het manlijk lid naar mijn neus uit”, wat dan spreken zou van

eenzelfden ontuchtigen cultus als waarop in 16 : 17 schijnt te worden gezinspeeld en misschien ook in Jes. 57 : 8, in welke laatste plaats een huiselijke cultus zou zijn bedoeld. Dat komt mij echter al heel onwaarschijnlijk voor. Allereerst omdat het hier gebruikte werkwoord juist bij dit object ten eenenmale onpassend zou zijn. Voorts omdat een beroep op Ez. 16 : 17 en Jes. 57 : 8 hier niet helpt, wijl in beide plaatsen de personificatie van Jeruzalem den inhoudsvorm ten eenenmale beheerscht, zoodat hieruit geen conclusie te trekken valt met betrekking tot den aard en het wezen der bedoelde afgoderijen. En eindelijk omdat de in deze vertaling belichaamde gedachte moeilijk voorstelbaar is.

Anderen grijpen naar de bewering van de Joodsche exegeten Kimchi en Rāsji, dat *zēmora* hier moet beteekenen „*crepitus ventris*”, wat dan „vrij vertaald” wordt door „offer-stank”. En doordat ze tegelijkertijd de Joodsche traditie aanvaarden, dat hier oorspronkelijk gestaan heeft „mijn neus” inplaats van „hun neus”, krijgen ze deze vertaling : „Zie, zij laten zelfs hun offer-stank in mijn neus opstijgen.” Daarbij wordt echter vergeten, dat het hier gebruikte werkwoord nergens „doen opstijgen” beteekent en dat de bewering van Kimchi en Rasji op geen enkelen bekenden taalkundigen grond rust.

Weer anderen hebben verondersteld, dat hier moet gedacht worden aan het ruiken van het levenskruid en herinneren aan een Assyrischen brief, waarin we lezen : „wij waren doode honden ; de koning heeft ons weer levend gemaakt door de levensplant in onzen neus te leggen” (Harper, Assyrian letters, n. 771). Maar daarbij wordt vergeten, dat we hier staan voor een figuurlijke uitdrukking : „heeft ons weer levend gemaakt”, en voorts, dat we — gesteld eens, die levensplant heeft bij den dienst van den een of anderen god een rol gespeeld, waarvan we echter niets weten — er niet de minste reden is om te vermoeden, dat de aanbidders van dezen god zelf daarover beschikten, gelijk hier dan het geval zou moeten zijn. Wel kennen we een voorstelling uit den tijd der Ur-dynastie, waar een god een aanbidder een takje toesteekt, dat misschien een soort levensboom is, zie Obbink, Paradijsverhaal bl. 53 v.

De oude vertalingen kunnen hier niet helpen. Ieder van hen heeft weer wat anders. De Grieksche meent, dat hier sprake is van den neus optrekken, maar ik vermoed, dat dit op louter willekeur berust. Daarom lijkt het mij in de gegeven omstandigheden nog maar het best mij te houden aan de bekende vertaling : „Zie, daar brengen zij takjes naar hun neus”, ook al is het ons niet mogelijk daaraan een wel omschreven zin te hechten.

Geen wonder dat bij al die afgoderij, bedreven ter plaatse, waar de Heere zelf woont en alles dus uitsluitend voor zijn dienst is afgezonderd, des Heeren toorn ontbrandt. Hier is geen plaats meer voor genade noch voor sparen. De komende ellende zal deze Abrahamszonen wel dwingen tot roepen, zelfs tot

„roepen met groot geweld”, maar hooren zal de Heere niet, want roepen zonder oprecht berouw vindt bij Hem geen gehoor, vgl. Jes. 1 : 15. Jer. 11 : 11.

B. Het komend gericht.

9 : 1—11.

9 ¹ Toen riep Hij met luider stem te mijnen aanhoore: „doet het oordeel der stad naderbij komen, en ieder hebbe zijn vernietigingswapen in zijn hand”. ² En zie, zes mannen kwamen van de kant van de bovenste poort, die tegen het Noorden is, ieder met zijn verpletteringswapen in zijn hand, en in hun midden was er een, in linnen gekleed en met schrijfgereedschap aan zijn middel. En zij kwamen en gingen naast het koperen ³ altaar staan. ³ En de heerlijkheid van den God van Israël had zich van boven de cherubs, waarop zij rustte, opgeheven naar den dorpel van het huis. En Hij riep den man, die in linnen ⁴ gekleed was met het schrijfgereedschap aan zijn middel. ⁴ En de Heere zeide tot hem: „trek midden door de stad, midden door Jeruzalem en teeken met een kruis het voorhoofd der mannen, die zuchten en klagen over al de gruweldaden, die in haar geschieden”. ⁵ En tot de anderen zeide Hij te mijnen aanhoore: „trekt achter hem de stad door en slaat neder; laat uw oog ⁶ geen erbarming hebben en spaart niet. ⁶ Doodt grijsaard, jongeling, maagd, kind en vrouw, tot alles verdelgd is. Maar ieder, die het teeken draagt, hem zult gij niet aanraken. Begint bij mijn heiligdom!” Toen begonnen zij met de mannen, de oudsten, ⁷ die vóór het tempelhuis waren. ⁷ Toen zeide Hij tot hen: „verontreinigt het huis en vult de voorhoven met verslagenen! Gaat uit!” En zij gingen uit. „En slaat in de stad!”

⁸ En toen zij zoo neersloegen en ik alleen achtergebleven was, viel ik op mijn aangezicht en riep en zeide: „Ach Heer Heere, gaat Gij nu geheel het overblijfsel van Israël vernietigen, nu Gij uw gramschap over Jeruzalem uitstort?” ⁹ En Hij zeide tot mij: „Buitengewoon groot is de ongerechtigheid van de huizen van Israël en Juda en vol bloedschuld is het land en vol rechtsverkrachting is de stad, want zij zeggen: de Heere ¹⁰ heeft het land verlaten en de Heere ziet het niet. ¹⁰ Nu zal ook Ik, neen mijn oog zal geen erbarming hebben en Ik zal niet ¹¹ sparen; hun weg ga Ik over hun hoofd brengen”. ¹¹ En zie, de

man, die in linnen gekleed was en schrijfgereedschap aan zijn middel had, bracht bericht, zeggende: „ik heb gedaan gelijk Gij mij bevolen hebt”.

De bedreiging van 8 : 18 zal onmiddellijk in vervulling gaan. Ezechiël, die nog immer in den geest in Jeruzalem vertoeft in het heiligdom des Heeren, hoort des Heeren stem weerklinken. Tot wie die stem zich richt, wordt niet met even zoovele woorden gezegd. Het bevel gaat uit om de door den Heere zelf voor Jeruzalem vastgestelde straffen over de stad te doen komen. Niet eenzelfde oordeel zal over allen komen. De hemelboden, aan wie gewoonlijk de voltrekking der godsoordeelen is opgedragen en tot wie ook nu, zonder dat ze nader zijn aangeduid, het woord zal zijn gericht, moeten ieder met hun vernietigingswapen voor den Heere treden. Deze wordt hier gedacht als zittende op zijn troon, als een heerscher, die in zijn troonzaal zijne bevelen doet uitgaan, waarbij ieder der aanwezigen weet wat hem te doen staat. Of worden allen niet beheerscht door eenzelfde geest (1 : 12)?

Zonder meer treedt dan ook een zevental hunner naar voren om de bevelen in ontvangst te nemen van den Hemelkoning. Maar deze troont nu niet meer in het Allerheiligste, zwevend boven de cherubs, die de ark des verbonds met hun vleugelen bedekken. Israëls bondsbreuk maakt het wonen in den tempel verder onmogelijk voor Israëls heiligen God. Zoo heeft dan ook zijn bewegelijke troonzetel, die alleen uit nederbuigende genade op den Sion was neergedaald en allerminst aan Salomo's tempel gebonden was, reeds het Allerheiligste, vanwaar tot dusver de Heere met Ezechiël gesproken had gelijk in Eli's dagen met Samuël (1 Sam. 3 : 4 v.v.), verlaten. Ze heeft zich opgeheven van boven de cherubs der ark en is nu den dorpel van het huis genaderd ten teeken dat straks de laatste band zal worden doorgesneden en de Heere zijn huis aan den vijand prijs zal geven (vs 3). Hoe dit opheffen heeft plaats gehad, daarover spreekt Ezechiël met teedere terughouding *niet*. Alleen het feit vermeldt hij.

Maar terwijl des Heeren troon zich er op voorbereidt om het huis te verlaten, is de aandacht van den profeet geboeid door de verschijning van hen, die straks des Heeren oordeel aan stad en tempel zullen voltrekken. Een zevental is het. Reeds hun aantal geeft uitdrukking aan des Heeren heiligheid, vgl. Zach. 4 : 10, 5 : 6, Openb. 1 : 12, 4 : 5, 8 : 2, 15 : 6, 16 : 1, al zal waarschijnlijk dat cijfer ook wel te gereeder zijn gekozen door de herinnering aan de zeven booze geesten, die naar de Babylonische voorstelling zulk een groote rol spelen als de bewerkers van alle rampen, die over de menschen komen. Ze komen van de in 8 : 3. 5 genoemde binnenste Noordpoort,

„bovenste” genoemd, omdat de binnenste voorhof hooger lag dan de buitenste, vgl. ook Jer. 36 : 10. Ze komen van die zijde, omdat van daar ook de vijand te verwachten is, die straks het instrument zal zijn in de hand des Heeren om het oordeel aan stad en tempel te voltrekken. „Mannen” noemt de profeet hen, om daarmede hun uiterlijken verschijningsvorm te teekenen, die zich van dien der „wezens” van den troonzetel onderscheidt, voorzoofer zij uitsluitend menschelijke gestalte vertoonen. Zoo ziet ook Abraham „mannen” (Gen. 18 : 2. 22) en Lot (Gen. 19 : 1. 5. 8. 10. 12. 16). Ook worstelt een „man” met Jakob aan den Jabbok (Gen. 32 : 24) en ziet Manoach een „man Gods”, wiens gelaat hem denken doet aan een „engel Gods”. Evenzoo ziet Zacharia een „man” (Zach. 1 : 8. 10, 2 : 1).

Allereerst treft den profeet een zestal. Over hun kleeding zegt hij niets. Slechts door één ding wordt hij getroffen. Ieder heeft „zijn verpletteringswapen in zijn hand” (vs 2). Van welken aard dit is, wordt niet gezegd. In 1 Kron. 21 : 16 wordt gesproken van een zwaard, dat in de hand van den verderfengel was. Maar het hier gekozen woord (*mappāts*) maakt het niet erg waarschijnlijk, dat we ook hier aan een zwaard zullen moeten denken, Veeleer schijnt de sterke overeenkomst met het woord voor „hamer” (*mappets*, Jer. 51 : 20) aanleiding te geven om hier te denken aan een knots. De Grieksche vertaling wil aan een strijdbijl gedacht hebben. Op grond van deze plaats spreekt de Talmoed van 6 verderfengelen.

Maar daarna wordt Ezechiëls aandacht geboeid door een zevende. Hij staat niet apart, is dus ook een „man”. Maar hij staat „in hun midden”. Hij is dus de eerste onder hen (vgl. 8 : 11), een echte „Vorst van het heir der Heeren” (Joz. 5 : 14). Het zestal omgeeft hem als een lijfwacht. Ook in kleeding is hij van hen onderscheiden. Hij draagt het „linnen gewaad”, niet zoozeer omdat daardoor ook de dienstdoende priesters van de levieten onderscheiden worden (Exod. 28 : 42, Lev. 6 : 3, 16 : 4 v.v.) maar omdat dit het hemelsch gewaad is. Hij is de „man met het linnen gewaad” van Dan. 10 : 5, 12 : 6 v. Men heeft in hem den hemelschen Heerscher meenen te moeten zien, wat echter in strijd is met wat we hem in hfdst. 10 zien doen. Waarschijnlijk echter treedt hier voor ons de „Engel des Heeren”, die zoo nauw met den Heere zelf verbonden is, dat hij, hoewel van Hem onderscheiden, niet alleen in Diens naam spreekt, maar zich ook met Hem vereenzelvigd, vgl. Gen. 16 : 10, Exod. 3 : 2 v.v., Richt. 6 : 12. 16. Hij is Israëls „Engel” in den zeer bijzonderen zin van het woord, dien de Heere dan ook „mijnen Engel” noemt (Mal. 3 : 1) en die ook in Zach. 1 : 7 v.v. de aanvoerder is van des Heeren heirscharen.

Maar deze „man” onderscheidt zich niet alleen hierin van de zes anderen, dat hij boven hen staat en hun meerdere is. Hij onderscheidt zich ook door de hem opgedragen taak. Aan deze

gedachte geeft Ezechiël uitdrukking door hem niet een „verpletteringswapen” in de hand te geven, ‘maar hem ons te teekenen met „schrijfgereedschap aan zijn middel”, eigenlijk „aan zijn heupen”, gelijk nu nog in het Oosten de beroepsschrijver het „inktpotje” (vgl. Jer. 36 : 18) en het puntige „rietstaafje” in den gordel bij zich draagt. Hij zal straks hen „teekenen”, die tot het „ware Israël” behooren en naar des Heeren „onderricht” (*thora*, gewoonlijk „wet”) hebben gewandeld.

Dit zevental „mannen” neemt plaats bij „het koperen altaar”. Hiermede wordt niet bedoeld het altaar van 8 : 16, waarbij de zonanabidders hun afgoderij uitoefenden. Trouwens, dit laatste altaar, door Achaz naar Assyrisch voorbeeld gebouwd op de plaats van het Salomonische brandoffer-altaar, was van steen. Maar met dit „koperen altaar” wordt het Salomonische bedoeld (1 Kon. 8 : 64, 2 Kron. 4 : 1), dat door Achaz bij het bouwen van het zoeven genoemde naar de noordzijde van den tempel was overgebracht (zie 2 Kon. 16 : 14). Van de Noordpoort komende, houden zij dus bij de noordzijde van het eigenlijke tempelgebouw stil. Zoo spreekt alles hier van de komst der vijanden, die straks van het Noorden „het land der vadersen” zullen binnenvallen, dragers en voltrekkers van het oordeel Gods over land en volk.

Maar voordat dit zal worden voltrokken, zullen allen „geteekend” worden, die zich niet door den heerschenden tijdstroom hebben laten medevoeren tot afval en ongerechtigheid, maar in hun hart rouw dragen over al wat in en rondom den tempel geschiedt. Die „zuchten en klagen” — eene vertaling, die niet volkomen het beeld weergeeft, dat de profeet wil wekken. Hij spreekt zelf van *'anach* en *'anaq*, door welke klankverbinding hij het diepgaande lijden wil teekenen, dat over deze getrouwen gekomen is, nu ze dagelijks moeten aanschouwen al dien afval en al die ongerechtigheid. Geen woorden kunnen daaraan uiting geven. Ze doen niet anders dan zuchten en steunen; ze klagen den Heere achterna. En deze heeft hun lijden gezien. Daarom moet nu de „Engel des Heeren”, de schutsengel van Abrahams zaad, bij zijn ommegang door de stad er voor zorg dragen, dat zij niet door het straks komende oordeel getroffen worden. Dit geschiedt, doordat op hun voorhoofd een teeken wordt gemaakt. Van welken vorm dat teeken is, wordt niet met even zoovele woorden gezegd. Maar het hier gebruikte woord dient ook ter aanduiding van de laatste letter van het Hebreeuwsche alfabet: de *t*, die in het Oud-Hebreeuwsche schrift den vorm heeft van een liggend kruis (×). Vandaar de vertaling: „en teeken met een kruis het voorhoofd” (vs 4). Op het voorhoofd, niet alleen omdat het daar voor allen zichtbaar is, maar ook omdat daar uit kracht der eeuwenoude traditie de plaats is, waar „het teeken des Heeren” wordt gedragen ten bewijze dat de drager onder de bijzondere bescherming des

Heeren staat. Daarom moet Kaïn zulk een teeken dragen (Gen. 4 : 15). Zulk een teeken droegen, althans in Achabs dagen, waarschijnlijk ook des Heeren profeten (1 Kon. 20 : 41). Van zulk een teeken spreekt ook Openb. 7 : 3, 14 : 1. Het is het oude teeken der stamgemeenschap, dat zelfs nu nog bij de Arabische bedoeïenen gevonden wordt en bij Israël is overgebracht op het gebied van het religieuze leven, precies zooals het teeken der besnijding bij hen niet meer is het optreden in de rechten en verplichtingen van een volwassen lid van den stam, maar het treden in de rechten en verplichtingen van het verbond des Heeren. Daarbij is het treffend op te merken : het liggende kruis teeken van het staan onder de bijzondere bescherming des Heeren, het overwinnend opgerichte kruis teeken van de herstelling in de kindsgemeenschap! En dat teeken wordt gegeven, eerst door den „Engel des Heeren”, den „Man met het linnen gewaad”, den *Christos asarkos*, den ongeschapen Christus Gods, en daarna door den „Zoon des menschen”, „den geliefden Zoon”, in wien al des Vaders welbehagen is en wiens spijs het is den wil te volbrengen Desgenen, die Hem gezonden heeft. Welk een verschil met het teeken in Egypte, Ex. 12 : 12 v.! Dat was onpersoonlijk en werd aangebracht op de deurposten en den bovendorpel van het huis. Dit is persoonlijk, vrucht van het geloof (Hab. 2 : 4).

Nadat nu zoo het „ware Israël” van den komenden ondergang is gered door het kruisteeiken, dat ze onbewust dragen, gaat des Heeren bevel uit tot het zestal „mannen” met het verdelgingswapen in de hand. Zij moeten „achter hem” de stad doortrekken. „Hij” blijft dus hun aanvoerder. „Hij” wijst hun dus den weg en zegt hun wien ze wèl en wien ze niet ten doode mogen treffen. En waar „Hij” de „Vorst van het heir des Heeren” is, moet zijn aanwijzing voor hen beslissend zijn. De geteekende moet worden gespaard. Maar de niet-geteekenden moeten dan ook allen worden gedood (zie 2 Kron. 36 : 17). Met betrekking tot hen mag geen der zes ook maar een enkel oogenblik erbarming hebben. Leeftijd noch sexe mag reden zijn van versooning. Alleen het kruisteeiken van den „Man in het linnen” kan hier redding geven. Wie dat draagt, mag zelfs niet worden aangeraakt (vs 6). En dan moet in den tempel des Heeren zelf met het bloedbad worden begonnen. Ontroerend van heiligen ernst! De tempel toch is naar Semietische voorstelling, die ook in het Westen niet onbekend is geweest, een schuilplaats. Wie zich onder bescherming stelt der godheid, is voor het strafrecht onaantastbaar. Zoo is ook onder Israël het altaar vrijplaats voor den schuldige, Exod. 21 : 13, 1 Kon. 1 : 50, 2 : 28. 32. Maar hier niet onvoorwaardelijk. Wie overtredt is van des Heeren heilige wet, hem biedt zelfs het altaar geen bescherming, Ex. 21 : 14. Dat zal ook in Juda worden ervaren. Hier zal het oordeel juist van het heiligdom uitgaan, want de

Heere wil geëerd worden waar Hij woont. Hier zal het in de allereerste plaats duidelijk worden, dat „Israëls Heilige” niets gemeen heeft met het onheilige en weerstaat wat en wie met zijn wezen in strijd is. Bij het heiligdom zal worden begonnen. Dat wil ook zeggen: onmiddellijk, zonder uitstel; de brandende toorn des Heeren duldt geen verder verwijl. Ook dit: Israëls geestelijke en nationale leiders zullen in de allereerste plaats boeten.

Onmiddellijk wordt des Heeren bevel uitgevoerd. Dat treft dan natuurlijk allereerst de mannen, die buiten het eigenlijke tempelgebouw „tusschen de voorhal en het altaar” (8 : 16) bezig waren met het vereeren van den zonnegod. Hier worden ze opzettelijk „de oudsten” genoemd (vs 6), om daardoor te laten uitkomen, dat de zedelijk-godsdienstige verwording het ergst woedt binnen de kringen van hen, die juist uit kracht van hun sociale positie geroepen waren leiding te geven aan hun volk en wier voorbeeld dus het diepst ingrijpend is. Maar daarna gaan de verderfengelen het tempelgebouw binnen, vroeger vervuld van des Heeren heerlijkheid (1 Kon. 8 : 11), nu van afgoderij en beeldendienst. Ook hier zal de bloedstroom vloeien, die, verontreinigend als hij is, voortaan ieder symptoom van heiligheid ontnemt aan des Heeren „heiligen berg”, welke nu bovendien worden zal tot een knekelhuis, waar de onbegraven lijken aan de verachting zullen worden prijs gegeven en de zielen der verslagenen tot omzwerven gedoemd zullen zijn (vs 7).

Na den tempel de stad. Op een vernieuwd bevel des Heeren ziet de profeet de zeven mannen uitgaan en hij weet: straks zal een ontzettende weeklacht rijzen in Jeruzalems straten. Alleen is Ezechiël op den tempelberg overgebleven; alleen met de lijken; alleen ook met den troonzetel des Heeren, die gereed staat den Sion te verlaten. Ontzet is hij over de snelle uitvoering van des Heeren bevel. Ontzet, want de onafwendbaarheid van het oordeel Gods dringt zich onweerstaanbaar aan zijn bewustzijn op. Nu hoort hij niet slechts, dat het einde nadert (7 : 2). Nu ziet hij het. Des Heeren gramschap stort zich over Jeruzalem uit. Maar die mannen en vrouwen en kinderen, ze zijn „been van zijn been, vleesch van zijn vleesch”. Al heeft hij ze misschien nooit gezien en al woont hij ver van hen, hier is de band des bloeds. Neen meer nog: met ontroering denkt hij aan „het overblijfsel van Israël”, dat eerst in 721 bij den ondergang van Samaria zoo gesmaldeeld is en daarna in 597 de besten van zich zag henengaan. Wat er sindsdien is overgebleven, is toch reeds den ondergang nabij. Als nu ook nog over hen des Heeren gramschap wordt uitgestort, dan blijft er niets over. Ezechiëls brandende liefde voor zijn volk doet hem den „Man in het linnen” vergeten. De vlammen van des Heeren brandenden toorn houden gansch zijn aandacht gespannen en doen hem „de uit het vuur geredde brandhouten”

(zie Zach. 3 : 2) uit het oog verliezen. „Geheel het overblijfsel” ziet hij vergaan en dat brengt hem tot bidden, in zijn liefdesgloed vergetend, dat hij slechts spreken mag, wanneer de Heere hem den mond opent (3 : 27).

Gelijk Abraham eens bad voor Sodom (Gen. 18 : 23 v.v.), zoo gaat nu ook Ezechiëls bede op voor „de heilige stad”, wier levensverwording haar tot Sodoms zuster heeft gemaakt (Jes. 1 : 9, Jer. 23 : 14, Klaagl. 4 : 6, Ezech. 16 : 46 v.v.). Maar terwijl Abrahams voorbede genadig werd verhoord, wordt die van Ezechiël afgewezen, evenals die van Jeremia (14 en 15). Jeruzalems zonde is nog erger dan die van Sodom! Daarbij wordt de profeet er aan herinnerd, dat Israël en Juda een organische eenheid vormen; dat ieders zonden door beiden moeten worden geboet. Opgestapeld is de ongerechtigheid; ontzaglijk de bloedschuld, vrucht van het spreken van valsche getuigenis voor den rechter (dat b.v. Lev. 19 : 16, Jes. 59 : 3 v.v., Ps. 94 : 21, Klaagl. 4 : 13 bloedstorten wordt genoemd); allerwege rechtsverkrachting, waardoor armen en geringen, weduwen en weezen zich het hun rechtens toekomende zien onthouden. Treffend; ook nu wordt alleen gesproken van de verwording van het gemeenschapsleven, van de overtreding van de geboden van de tweede tafel der wet! Maar onmiddellijk daarna wordt de diepste grond hiervan blootgelegd met dezelfde woorden als 8 : 12. En die hangt ten nauwste samen met de eerste tafel der wet. Israël waant zich verlaten en dat door Hem, die het „uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid” heeft. Het meent, dat des Heeren macht niet buiten Israëls grenzen gaat en zijn oog niet ver genoeg doordringt. Het heeft een waanbeeld van den Heere gemaakt in flagranten strijd met wat aangaande Hem in den dekalooq is geopenbaard. En daarom, geen voorbede kan hier baten. Voor geen erbarmen is hier plaats. Op de ontzaglijkste wijze zal vergelding worden geoefend. „Hun weg over hun hoofd”. Niets zal worden vergeten; niets zal worden vergeven. Boete zal moeten worden gedaan voor alles.

Nauwelijks heeft de Heere op Ezechiëls toch zoo korte bede met een bijna even kort woord geantwoord, of „de Man in het linnen” is reeds weer op den tempelberg teruggekeerd. Precies als in een goed geordend leger aan den generaal rapport wordt uitgebracht over de wijze, waarop zijn bevel is uitgevoerd, zoo geschiedt het ook hier. En op even zakelijken toon. „Wat bevolen is, is gedaan.” En dat heeft niet alleen betrekking op het teekenen der vromen. Al geeft „de Man in het linnen” hier verslag van wat gedaan is, Hij is „de Overste van het heirleger des Heeren.” Al was Hem een eigen taak opgedragen, het werk der anderen gaat niet buiten Hem om; het staat met het zijne in het allernauwste verband. Dat daarbij uitsluitend van zijn terugkeer sprake is en niet tevens van die der anderen, vindt zijn gereede verklaring hierin, dat het werk der anderen

hiermede is afgelopen. Dat van „den Man in het linnen” wordt straks nog voortgezet; zie 10 : 2. 6.

„Wat bevolen is, is gedaan”. In zulk een ontzaglijk kort tijdsbestek! Wel moet des Heeren gramschap „brandende” zijn! Wee Jeruzalem's inwoners, wanneer straks verwerkelijkt zal worden wat de profeet hier „schouwt”!

C. Jeruzalem verwoest en door den Heere verlaten.

10 : 1—22.

- 10 ¹ En ik zag toe en zie: op het uitspansel, dat boven het hoofd der cherubs was, daarboven verscheen zoo iets als een saffiersteen; het zag er uit als iets, dat op een troon gelijkt. ² En Hij zeide tot den Man, die in linnen gekleed was: ga tusschen het raderwerk onder de cherubs en vul uw handen met gloeiende kolen van tusschen de cherubs en strooi die over de stad. En ³ hij ging voor mijn oogen naar binnen. ³ En de cherubs stonden rechts van het huis, toen de Man naar binnen ging, terwijl de wolk den binnensten voorhof vervulde.
- ⁴ Toen verhief zich de heerlijkheid des Heeren van boven den dorpel van het huis, en het huis was vervuld van de wolk en de voorhof was vol van de glans van de heerlijkheid des ⁵ Heeren. En het geruisch van de vleugelen der cherubs was te hooren tot aan den buitensten voorhof als de stem van den Almachtigen God, wanneer Hij spreekt.
- ⁶ En toen Hij den Man, die in linnen gekleed was, beval, zeggende: „neem vuur van tusschen het raderwerk van tusschen ⁷ de cherubs”, ging deze naast het rad staan. ⁷ En de cherub strekte van tusschen de cherubs zijn hand uit naar het vuur, dat tusschen de cherubs was, en hij nam en gaf aan den in het linnen gekleede de handen vol. En deze nam het en ging weg.
- ⁸ Toen verscheen bij de cherubs onder hun vleugels iets, dat ⁹ er uitzag als een menschenhand. ⁹ En ik zag toe en zie: vier raderen naast de cherubs; naast iederen cherub telkens een rad. ¹⁰ En de raderen zagen er uit als glanzend kristal. En zij zagen er zóó uit: alle vier zagen zij er eender uit, alsof er een rad ¹¹ in het rad was. ¹¹ Als zij gingen, gingen ze naar hun vier zijden. Ze wendden zich niet bij hun gaan, want waarheen de voorste zich keerde, gingen de andere hem achterna; ze wendden zich ¹² niet om bij hun gaan. ¹² En geheel hun lijf en hun rug en hun

handen en hun vleugels en de raderen waren rondom vol oogen
 13 bij alle vier. 13 En de raderen werden te mijnen aanhoore „het
 14 raderwerk” genoemd. 14 En ieder had vier aangezichten : het eerste
 was dat van een stier, het tweede dat van een mensch, het
 15 derde dat van een leeuw, het vierde dat van een adelaar. 15 Toen
 verhieven de cherubs zich. Dat is het wezen, dat ik aan de
 16 rivier den Kebar gezien had. 16 En als de cherubs gingen, gingen
 de raderen naast hen, en als de cherubs hun vleugels verhieven
 om op te stijgen van de aarde, wendden ook de raderen zich niet
 17 van naast hen. 17 Als gene stilstonden, stonden ook deze stil; als
 gene zich verhieven, verhieven deze zich met hen, want daarin
 was de geest van het wezen.

18 En de heerlijkheid des Heeren ging weg van boven den
 19 dorpel van het huis en ging op de cherubs staan. 19 En de cherubs
 verhieven hun vleugels en stegen voor mijn oogen van de aarde
 op, toen ze weggingen, en de raderen gelijktijdig met hen. En
 stil stond het bij den ingang van de Oostpoort van het huis des
 Heeren. En de heerlijkheid van den God van Israël was op
 20 hen naar boven toe. 20 Dat is het wezen, dat ik aan de rivier den
 Kebar onder den God van Israël gezien had, en ik begreep,
 21 dat het cherubs waren. 21 Ieder had vier gezichten en ieder had
 vier vleugels en onder hun vleugels was iets, dat er uitzag als
 22 een menschenhand. 22 En hun gezichten zagen er precies uit als
 die, welke ik aan de rivier den Kebar gezien had. En zoo zagen
 zij er uit, toen zij weggingen : ieder ging recht voor zich uit.

Maar niet alleen de inwoners van Jeruzalem zullen den vuur-
 gloed van des Heeren brandenden toorn ervaren. Ook de stad
 zelve, schouwtooneel van zoovele gruwelen, zal dien vuurgloed
 over zich heen zien gaan. De inwoners ten doode gewijd, de
 stad ten vure gedoemd.

De profeet is nog steeds op den binnensten voorhof. Vlak bij
 hem liggen de lijken der verslagenen, en hij weet : nog meer
 liggen er in de tempelgebouwen, en nog veel meer vullen de
 straten der stad. Behalve de door „den Man in het linnen” ge-
 teekenden, waarvan hij niet weet of ze nog wel in Jeruzalem
 zijn dan wel of ze reeds naar elders zijn gebracht, is hij de
 eenigste mensch, die nog in leven is. Vlak bij hem staat „de
 heerlijkheid van den God van Israël”, vanwaar die ontzaglijke
 stem uitgaat, die spreekt van oordeel en gericht. En naast het
 tempelgebouw staat de ledige troonwagen met die wondere
 wezens en raderen, als wachtte hij, wanneer het „de heerlijk-

heid van den God van Israël" behagen zal zich van den troonwagen te bedienen en den tempel te verlaten. Ja, de troonwagen is het. Dat ziet de profeet nu heel duidelijk. Want van de wezens richt zich zijn aandacht naar wat er boven de wezens was en boven dat donkerblauw, dat als een uitspannel zich welft als het hemeldoek. Ook hier glanst het van blauw als ware het één stuk saffier, „klaar en helder als de hemel zelf" (Exod. 24 : 10). Ezechiël krijgt den indruk van een troon. Maar in onderscheiding van 1 : 26 is deze nu ledig. De Hemelkoning heeft een oogenblik zijn troon verlaten. „De heerlijkheid van den God van Israël" staat vlak bij den profeet op den dorpel van het huis, maar tevens zich ver daarboven verheffend; zie Jes. 6.

Opnieuw weerklinkt des Heeren stem. Een bevel gaat uit tot „den Man, die in linnen gekleed was", den „Vorst van het heirleger des Heeren". Maar nu zal het niet zijn als in 9 : 4 tot behoudenis. Nu zal juist door Hem, die Israëls schutsengel is, het vuur worden gestrooid, dat Israëls „heilige stad" zal verteren. „In het doen van uw welbehagen, o God, is mijn welgevallen; uw wil is in het binnenste van mijn ingewand" (Ps. 40 : 9). Hem wordt bevolen naar den troonwagen te gaan, die naast het tempelgebouw staat. Onder de cherubs, die met hun uitgestrekte vleugels den troonzetel van „de heerlijkheid van den God van Israël" dragen, is een „raderwerk", opdat de troonwagen niet alleen door de lucht kan zweven, maar ook over de aarde zich voortbewegen kan. „Raderwerk", want de vier raderen, die naast de vier wezens zijn (1 : 15), staan niet ieder op zich zelf. Ze vormen een organische eenheid, beheerscht als ze worden door eenzelfde geest (1 : 20). In dat „raderwerk" moet de „Man in het linnen" ingaan en dan „gloeïende kolen" nemen uit den vuurgloed, welke naar 1 : 13 de vuurhaard is der bliksems, die ten teeken van ongenaakbare heiligheid en van heiligen toorn uit den troonwagen voortkomen. En dan moet hij die „gloeïende kolen" uitstrooien over „de stad" (vs 2). Nu zullen ze niet tot loutering dienen als in Jes. 6 : 6, maar tot volkomen vernietiging. Door een hemelschen vuurregen zal Jeruzalem ondergaan als weleer Sodom en Gomorra (Gen. 19 : 24).

Ezechiël kan den „Man in het linnen" het raderwerk van den troonwagen zien binnengaan. Hij zelf staat blijkbaar bij den zuid-oostelijken hoek van het tempelgebouw. De troonwagen staat rechts d. i. ten Zuiden daarvan (vs 3), waarschijnlijk niet zoo ver van den voorhal, op den dorpel waarvan „de heerlijkheid van den God van Israël" staat. Nadat deze den troonwagen verlaten heeft (9 : 3), is deze laatste ter zijde gegaan en dan natuurlijk naar de zuidzijde van het gebouw, omdat aan de noordzijde daarvan toen niet alleen het koperen altaar maar ook de zeven troongeesten stonden (9 : 2), terwijl

de oostzijde van het gebouw toen nog werd ingenomen door de zoonanbidders (8 : 16).

Intusschen, Ezechiël kan van uit zijn standplaats niet alleen den troonwagen zien, binnen welks raderwerk „de Man in het linnen” binnengaat, maar ook kan hij zien wat aan de oostzijde van het gebouw geschiedt, waar „de heerlijkheid van den God van Israël” op den dorpel staat. Daar ziet hij iets, wat hij tot dusver niet had aanschouwd. De Heere is bezig den tempel te verlaten! Immers „de wolk” vervult den binnensten voorhof (vs 3b); „de wolk”, de bekende, die spreekt van des Heeren tegenwoordigheid en zich daarom tusschen Israël en het vervolgende leger der Egyptenaren stelt (Exod. 14 : 20), Israël den weg wijst (Exod. 13 : 21 v., 24 : 19. 24, 33 : 9 v., Num. 12 : 5, 14 : 14, Deut. 31 : 15, Ps. 99 : 7), den tabernakel overschaduwet (Num. 9 : 15—22) en ook bij de inwijding van Salomo’s tempel het geheele gebouw vervult (1 Kon. 8 : 10 v.). Dus reeds verlaten? Neen, nog niet. De voorbereiding is wel getroffen, maar het feit zelf nog geen werkelijkheid geworden. Nog is het huis vol van de wolk. Nog eenmaal een uitstraling van het goddelijk vermogen van Hem, die op den Sion troont. De binnenste voorhof is vol van des Heeren heerlijkheid, die nu glans van zich doet uitgaan als de stralende zon. Maar reeds verheft ze zich even boven den dorpel, waarop ze sinds 9 : 3 haar plaats heeft gehad. En reeds ruischen de vleugelen der cherubs van den troonwagen. Het is alsof een heilig ongeduld zich van de „heerlijkheid des Heeren” en van den — immers door eenzelfden geest beheerschte — wezens van den troonwagen meester maakt. De wezens slaan met de vleugels, als willen zij zich in het luchtruim verheffen en deze zoo verontreinigde plaats verlaten. En zoo ontzaglijk is het geluid, dat het zelfs tot op den buitensten voorhof te hooren is. Het klinkt zelfs als de donder, de stem des Almachtigen (1 : 24; vgl. Ps. 29 : 1).

Maar nog is het oordeel niet voltrokken. Wel is „de Man in het linnen” het raderwerk binnengetroden, maar de hem opgedragen taak is nog niet volbracht. De profeet ziet hem staan „naast het rad” d. w. z. dat het dichtst bij dezen „Man” was en waarop hij dus toetrad tot het volvoeren zijner opdracht. Maar reeds voorkomt de cherub, op wiens rad hij toegetroden is, zijn wensch. De profeet ziet, hoe deze een zijner handen (zie 1 : 8) uitstrekt, vurige kolen neemt en daarmee de handen van „den Man in het linnen” geheel vult. En deze gaat er mede weg. Waarheen, wordt niet met even zoovele woorden gezegd. Tot het volvoeren van zijn taak. Maar daarbij schreit Ezechiëls hart. Daarom bepaalt hij er zich toe, om te zeggen, dat de Man weggaat.

Intusschen wacht de troonwagen op hetgeen „de heerlijkheid des Heeren” nu verder doen zal. En Ezechiël ziet toe. Aller-

eerst wordt zijn aandacht getrokken door iets, wat op hem den indruk maakt van een hand te zijn. Dus zulk een hand heeft niet alleen de eene cherub, waarvan in vs 7 sprake was; maar ook de anderen, geheel in overeenstemming met wat hij reeds in 1 : 8 zag. En naast de cherubs ziet hij weer de raderen, wier uitstraling hem opnieuw herinnert aan „glanzend kristal” (zie 1 : 16). Daarbij treft het hem opnieuw, dat die raderen zonder zich te wenden alle richtingen kunnen uitgaan en dat eenzelfde beweging en richting bij alle raderen op te merken valt (vs 10 v.) Maar tevens ziet hij nu iets, wat bij het eerste visioen nog niet, althans niet in die mate zijne opmerkzaamheid getrokken had. Toen had hij alleen op de raderen „oogen” gezien (1 : 18). Nu ziet hij ook de wezens zelf vol „oogen”. Wel wordt dit laatste niet met even zoovele woorden gezegd. Maar uit het feit, dat in vs 12b uitdrukkelijk de raderen weer als subject worden genoemd, wat ze ook in vs 11 waren, volgt, dat het „hun” van „lijf” enz. niet op de raderen slaat, afgezien trouwens nog van dit andere feit, dat van de raderen onmogelijk kan gezegd zijn, dat ze lijf, rug, handen en vleugels hadden. Daartegen kan niet worden ingebracht, dat in den Hebreeuwschen tekst na „bij alle vier” het woord „hun raderen” staat. Immers het Hebreeuwsche taaleigen bewijst reeds op en voor zichzelf, dat dit woord hier niet oorspronkelijk is. Dan had er moeten staan: bij het viertal van hun raderen” en niet, gelijk nu het geval is, „bij hun viertal, hun raderen”. De profeet heeft dus wel inderdaad willen zeggen, dat niet alleen de raderen, maar ook de wezens vol „oogen” waren. Daarbij gewaagt hij allereerst van hun „vleesch”, waarmede de niet door ribben en ruggewervels gedekte voorzijde van het lijf wordt bedoeld; voorts van hun rug. Daarmede wordt weer uitdrukking gegeven aan de gedachte, welke de profeet bij het aanschouwen van den troonwagen des Heeren het meest met verwondering heeft vervuld: dat de wezens zich nooit behoefden om te wenden. Dat behoefden zij niet te doen bij het gaan en ook niet, gelijk hij nu uitdrukkelijk vermeldt, bij het zien (zie Openb. 4 : 6). Maar nog meer „oogen” ziet Ezechiël. Ook de handen zijn er vol van; ook de vleugels. Daarmede wordt uitdrukking gegeven aan de gedachte, dat deze niet maar instrumenten zijn, maar deel hebben aan het bewuste leven, dat de wezens vervult en tot handelen in staat stelt. Zoo wordt hier dus alles beheerscht door eenzelfden geest, gelijk ook reeds in 1 : 20 was opgemerkt.

In vers 12 is sprake van alles, wat bij en aan de wezens behoort. Alleen van hun hoofd niet. Dat geschiedt in vs 14. Wanneer we hier nu den Hebreeuwschen tekst vertalen gelijk hij voor ons ligt, dan wordt hier gezegd: „En ieder had vier aangezichten. Het aangezicht van het eerste (wezen) was het aangezicht van den cherub; het aangezicht van het tweede was het aangezicht van een mensch; en het derde was het aange-

zicht van een leeuw en het vierde was het aangezicht van een adelaar." Daarbij treffen ons echter meerdere dingen. Allereerst dit. Terwijl we op grond van het begin van het vers mochten verwachten, dat we nu de beschrijving van die vier aangezichten zouden krijgen evenals in 1 : 10 het geval was, wordt deze wel aan het einde maar niet in het middelste gedeelte van het vers gegeven. Daar wordt in eens de schijn gewekt, als krijgen we hier een beschrijving van het aangezicht van ieder der vier wezens, die dan ook geen vier aangezichten kunnen gehad hebben, maar ieder slechts één gelijk in Openb. 4 : 7 het geval is. Nu heeft men wel beproefd dit te ontkennen en daartoe het middelste gedeelte van vs 14 vertaald door: „het tweede aangezicht was . . .” en „het derde aangezicht was . . .” Maar dit is slechts mogelijk met volstrekte miskenning van de Hebreeuwse taalwet. Een beroep op Jer. 28 : 1 en 46 : 2 helpt hier niet. Dit springt zoo zeer in het oog, dat men getracht heeft het zóó voor te stellen: Ezechiël ziet van ieder wezen een ander gezicht. Maar daartegen verzet zich weer het begin en het eind van vs 14. Immers behalve dat, gelijk reeds werd opgemerkt, het begin een omschrijving der vier aangezichten doet verwachten, kan het einde onmogelijk aldus worden vertaald: „en het derde had het aangezicht van een leeuw, het vierde had het aangezicht van een adelaar”. Dan had er moeten staan *lasj-sjelisji* en *lārebīi*. Zonder tekstverandering zal het dus niet gaan. Welke mij het meest waarschijnlijk voorkomt, blijkt uit de gegeven vertaling. Ik schrap tweemaal „het aangezicht van”. Zoo vinden we het ook in de Syrische vertaling.

Het tweede, dat ons hier treft, is dit. Terwijl in 1 : 10 de vier aangezichten der wezens worden geteekend als die van mensch, leeuw, stier en adelaar, worden ze hier beschreven als die van „den cherub”, van „een mensch”, „een leeuw” en „een adelaar”. Onmiddellijk worden we hier getroffen door dat „den cherub”. En de vraag dringt zich op: waarom *de* cherub? waarom niet *een* cherub, zooals er ook sprake is van *een* mensch, *een* leeuw, *een* adelaar? De vraag is gemakkelijker gesteld dan beantwoord? Alleen in vs 7 is sprake van „den cherub”, waarmede, gelijk we zagen, wel bedoeld zal zijn de cherub, naast wien het rad stond, waarop de „Man in het linnen” toetrad. Maar dat kan hier onmogelijk zijn bedoeld, omdat niets er op wijst, dat deze zich ook maar in eenig opzicht van de andere cherubs onderscheidde. Zullen wij dan „een cherub” moeten lezen? Dat is ook al niet waarschijnlijk, want het typeerende van een cherub bij Ezechiël is juist, dat hij vier aangezichten heeft. Dus kan hij onmogelijk van een der vier aangezichten van de „wezens”, die volgens hem niet anders waren dan cherubs, gezegd hebben, dat dit „het aangezicht van een cherub” was. Het wil mij dan ook voorkomen, dat er hier geen ontkomen is aan de conclusie, dat we ook hier voor een tekst-

corruptie staan. Het meest voor de hand ligt het vermoeden, dat we hier evenals in 1 : 10 zullen moeten lezen : „het eerste was dat van een stier”.

Terwijl Ezechiël zoo den troonwagen beziet en daarbij opmerkt, dat deze in alle deelen dezelfde is als die, welke hij aan den Kebar zag, waarmede hij ons dus naar hfdst. 1 terugleidt, verheffen de cherubs zich (vs 15). Waarom, wordt nog niet gezegd. Maar uit vs 18 blijkt, dat „de heerlijkheid des Heeren” zich verwijderen gaat. Blijkbaar heeft deze, die geacht moet worden niet alleen *in* den tempel zich te openbaren, maar ook het tempelgebouw te beheerschen, gezien hoe de „Man in het linnen” de vurige kolen van Gods gramschap over Jeruzalem heeft uitgestort en de „heilige stad” ten ondergang heeft gewijd. Nu het oordeel voltrokken is, is voor „de heerlijkheid des Heeren” het oogenblik aangebroken om Jeruzalem te verlaten. Vandaar dat de „troonwagen”, die, gelijk we zagen, aan de zuidzijde van het tempelgebouw zijn standplaats had, nu in beweging komt, blijkbaar om vlak bij „den dorpel van het huis” te gaan staan, ten einde „de heerlijkheid des Heeren” in staat te stellen zonder tijdverlies den troonwagen te beklimmen.

Weer ziet Ezechiël nauwkeurig toe. En daarbij treft het hem opnieuw (vs 16 v.), hoe alle onderdeelen van den troonwagen samenstemmen in gelijkheid van beweging en van richting. Eenzelfden geest ontdekt hij daarin.

Door den troonwagen zelf weer teruggedleid met zijn aandacht naar „de heerlijkheid des Heeren”, die nog steeds den tempel vervult, ziet de profeet hoe deze als het ware „den dorpel van het huis” overschrijdt en op de cherubs plaats neemt. Het oogenblik is aangebroken, waarop de Heere zijn „woning” verlaat. Daar ziet Ezechiël hoe de machtige vleugels der cherubs zich verheffen in de lucht, „de heerlijkheid des Heeren” wegdragend van de plaats, waar zij zoo langen tijd haar levenswerkzaamheid had geopenbaard. Reeds hebben zij het binnenste voorhof achter zich gelaten. Reeds naderen zij de grens, waar het heilige gebied ophoudt, waar de tempelberg een einde neemt. Reeds zijn ze vlak bij „den ingang van het huis des Heeren” (vs 19). Zal „Israëls Heilige” nu waarlijk een afgesneden zaak maken, den „tempel zijner heiligheid” voor goed verlaten? Een oogenblik herleeft de hoop in Ezechiëls hart. De troonwagen staat stil. Het schijnt, alsof „de heerlijkheid des Heeren” een oogenblik als het ware aarzelt, onzeker is wat te doen. Treffend! Ontroerend! Zelfs na zoovele eeuwen van trouweloosheid van Israëls zijde valt het den „God des eeds en des verbonds” niet gemakkelijk den door Hem verkoren Sion te verlaten! De troonwagen houdt stil. Duidelijk ziet het schouwend oog van den profeet „de heerlijkheid van den God van Israël” boven den wagen glanzen en stralen. En opnieuw wordt zijn aandacht geboeid door den troonwagen zelf. De „vier wezens”, die den

troon dragen, ziet hij nu als één enkel „wezen”. Ze vormen een organisch geheel, beheerscht als ze worden door één geest. „Het wezen”. En toch, er zijn vier „wezens”. Cherubs zijn het. Toen Ezechiël den troonwagen voor het eerst zag, noemde hij ze „wezens”. Nu begrijpt hij, dat het „cherubs” zijn, hemelwezens, dragers en bewakers der goddelijke heerlijkheid. En opnieuw treft het hem, dat ze vier gezichten en vier vleugels hebben, precies zooals hij dat bij den Kebar had gezien. Ook dat ieder zoo iets als een „mensenhand” had (vs 21). En dan, dat zich-niet-wenden. Geen verandering noch omkeer! „Recht voor zich uit”!

D. Des Heeren gericht aan de hoofdschuldigen voltrokken.

11 : 1—13.

- 1 Toen hief een geest mij op en bracht mij naar de Oostpoort van het huis des Heeren, die op het Oosten is. En zie : aan den ingang van de poort waren vijf en twintig mannen. En ik zag onder hen Jaänzanja, den zoon van Azzoer, en Pelatja, den zoon van Benaja, de vorsten van het volk.
- 2 En Hij zeide tot mij : Menschenkind, dat zijn de mannen, die zonde uitdenken en verkeerden raad geven in deze stad ;
- 3 die zeggen : „zijn niet onlangs huizen gebouwd ? dit is de pot
- 4 en wij zijn het vleesch.” Daarom, profeteer tegen hen, profeteer, menschenkind !
- 5 Toen viel de Geest des Heeren op mij en zeide tot mij : „zeg : zoo zegt de Heere : zóó hebt gij gezegd, huis Israëls !
- 6 Ik, Ik weet wel wat in uw geest opkomt ! ⁶ Gij hebt in deze stad velen verslagen en haar straten met verslagenen gevuld.
- 7 Daarom, zoo spreekt de Heer Heere : uw verslagenen, die gij in haar hebt gemaakt, die zijn het vleesch en zij is de pot,
- 8 maar u voer Ik uit haar weg. ⁸ Het zwaard vreest gij ; nu breng
- 9 Ik het zwaard over u, spreekt de Heer Heere ; ⁹ en Ik voer u uit haar weg en geef u in de hand van vreemden en voltrek
- 10 aan u gericht. ¹⁰ Door het zwaard zult gij vallen, aan Israëls grens ga Ik u richten en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere
- 11 ben. ¹¹ Zij zal u niet tot een pot zijn en gij zult niet vleesch
- 12 zijn : aan Israëls grens ga Ik u richten, ¹² en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben, in wiens inzettingen gij niet gewandeld hebt en naar wiens recht gij niet gehandeld hebt ; maar naar de rechtsgebruiken van de volken, die rondom u zijn, hebt gij gehandeld.

13 Toen ik zoo profeteerde, is Pelatja, de zoon van Benaja, gestorven. Toen viel ik op mijn aangezicht en schreeuwde met luider stemme en zeide: „ach, Heer Heere, Gij vernietigt ten eenenmale het overblijfsel van Israël!”

Nu zal blijken, dat des Heeren troonwagen niet stil heeft gehouden bij de Oostpoort des tempels, omdat er eenige aarzeling was bij Israëls heilige. Neen, het oordeel Gods is onherroepelijk. Slechts toeft de Heere een oogenblik, omdat het gericht nog niet gansch voltrokken is. Wel is de tempel zelf vol verslagenen. Wel zijn Jeruzalems straten, nadat ze met lijken waren gevuld, aan de vlammen prijs gegeven. Maar de hoofdschuldigen zelf leven nog.

Hen treft Ezechiël bij de Oostpoort, waarheen „de heerlijkheid des Heeren” hem is voorgegaan, een groep van mannen. Het zijn er vijf en twintig. Ze zijn dus niet dezelfde als die van 8 : 16, want behalve dat dezen „ongeveer 25” sterk zijn, wordt hun heel wat anders verweten dan aan deze mannen bij de Oostpoort. Blijkbaar hebben we hier te doen met een college, (24 + 1) dat hier gewoonlijk zitting had. Hier en niet bij de stadspoort, want daar komt „men”. Hier, op een bijzonder heilige plaats; zie 44 : 2. Het zijn menschen van staatkundig gewicht. Althans twee van hen zijn vorsten, afstammelingen van de oude stamhoofden. Waarschijnlijk vormen ze een soort van „Raad van State”. Ze komen dan ook in Jeruzalem bijeen.

Onmiddellijk herkent de profeet twee van hen. Wij kennen ze niet. Slechts weten we uit de toevoeging „zoon van Azzoer”, dat deze Jaäzanja niet dezelfde is als die van 8 : 11, want die was een zoon van Safan.

Blijkbaar zijn ze bijeen ter beraadslaging. In het geheim. Maar de Heere weet wel wat er in hen omgaat (5b). Het wordt nu van de daken gepredikt. Het geheele tempelplein moet hooren wat de Heere tot Ezechiël zegt. Die leidlieden des volks, die uiteraard wanen het goede voor land en volk te zoeken, worden geteekend als schuldig aan aller ondergang. „Zonde” denken zij uit. Bij hun beraadslagingen wordt alleen datgene geboren, dat 'awen is d. i. wat, uit onreine en verkeerde bron opgeweld, niet het karakter vertoont, dat de Heere eischt, daarom zonde is en misdaad, en uitsluitend ellende en jammer brengt over hen en hun volk. „Verkeerden raad geven zij” d. i. wanneer zij bijeen komen, wordt geboren wat kwaad is, verkeerd, en dus slechte gevolgen met zich medebrengt. Hun raadsvergaderingen baren onheil. Bewust daarvan zijn ze zich niet. Dat het oordeel des Heeren straks over hen komen zal, dat vermoeden ze niet. Integendeel, zij voelen zich volkomen veilig in deze heilige stad, waarin immers de machtige „God van Israël” troont. „Dit is de pot, wij zijn het vleesch”. Zij vergelijken de stad (*ir*) bij

een pot (*sér*). Die moge dan op het vuur staan, van alle zijden door de vlammen omgeven zijn; het vleesch, dat in de pot is, behoeft die vlammen niet te vreezen. Integendeel, die vuurgloed zal juist dienen om scheiding te maken tusschen de waarde-looze beenen en vliezen en het eigenlijke vleesch. Dat laatste wordt uitgezuiverd en komt, juist als de vlammen geweldig om de pot opschieten, in zijn waardij uit. „De stad de pot; wij het vleesch”. De ballingen, die in 597 met Jojachin in ballingschap zijn gevoerd, hadden geen waarde. Evenmin zij, die bij het eerste beleg en sindsdien zijn omgekomen. Wij, wij zijn eigenlijk Israëel, het echte „vleesch”, zonen van Abraham, Izak en Jakob. En daarom zijn wij veilig in de stad van „Jakobs Gods”, die immers „Abrahams vriend” was. Hier gaan derhalve zelfoverschatting en miskennis van anderen hand in hand. Maar tevens openbaart zich hier een volkomen blind-zijn voor de zedelijke eischen des Heeren, die niet door natuurlijke banden aan Israëel gebonden is als ware Hij in wezen gelijk aan de andere goden, maar die alleen woont bij hem, die nederig van hart is en in zijn wegen wandelt.

„De stad de pot; wij het vleesch”. En om dit zelfvertrouwen althans eenigermate te fundeeren, herinneren deze mannen aan wat onlangs — dat wil waarschijnlijk zeggen: sinds het laatste beleg in 597, dat eindigde met de wegvoering van Jojachin en de zijnen — onder hunne leiding voor Jeruzalem is gedaan. De toen geslagen wonden zijn geheeld; de huizen weer gebouwd. Jeruzalem is opnieuw de stad van weleer. En daarin zien zij dan het bewijs, hoe goed ze het wel met land en volk meenen, en wordt hun dit tot een grond voor een rustig verder-gaan in de verwachting, dat Jeruzalems God wel met hen zijn zal.

Maar het profetische woord komt al hun verwachtingen den bodem inslaan. „Profeteer, profeteer!” De drang van Gods heiligen toorn tegen zulk een onheilig bestaan spreekt zich in de herhaling van het werkwoord uit. Des Heeren geduld is ten einde. De waarheid Gods zal zich ook voor de oogen van deze blinde leidslieden van blinden onthullen. Terwijl zij zich beroepen op wat onder hun leiding gedaan is, ten einde duidelijk te maken waarom zij met vertrouwen de toekomst kunnen tegemoet gaan, herinnert de Heere hen aan wat zij gedacht hebben. Zelfs datgene, wat ze onder in hun ziel verborgen waanden, wordt nu bekend verklaard door Hem, die de harten kent en de nieren proeft. Hun geheime drijfveeren en hun onbewuste verlangens; alles, wat opkomt in 's menschen geest (vs 5).

Maar daarbij blijft het niet. Ook aan hun „verslagenen” worden deze leiders van Israëel herinnerd (vs 6). En dan hebben we dit „verslagenen” niet op te vatten in den eigenlijken zin, als ware hier sprake van menschen, die door dit college ter dood zijn gebracht. Immers, die „verslagenen” blijken straks het „vleesch” te zijn, dat behouden zal worden. Nog minder mag

gedacht worden aan hen, die ten gevolge van hun verkeerde politiek in 597 het leven hebben gelaten of bij Nebukadnezars tweede beleg in 586 het leven zullen laten. De verslagenen, waarvan hier sprake is, zijn zij, die op de een of andere wijze hun slachtoffer geworden zijn, hetzij doordat het recht hun onthouden werd, hetzij doordat het machtsmisbruik der heerschers hen beroofde van wat rechtmatig hun eigendom was. Verslagenen dus in den zin van 7 : 23, 9 : 9, 22 : 6. Verre hebben deze mannen zich boven hun slachtoffers verheven gewaand. Zij „de vorsten”; die anderen „het gepeupel”, nauwelijks goed genoeg om bestolen en uitgeknepen te worden. Maar nu laat de Heere het hun precies omgekeerd zien. Niet de vorsten zijn „het vleesch” en de anderen „het afkooksel”, alleen waard om weggeworpen te worden. Hun slachtoffers, dat is het „vleesch”, het eenige waardevolle binnen Jeruzalems wallen. Zij zelf, als ballingen zullen zij uit de stad worden weggevoerd, arm en naakt, rechteloos tegenover den overwinnaar, nauwelijks goed genoeg om gedood te worden (vs 7). En daar zal hun overkomen wat zij boven alles vreezen. Hun zelfoverschatting is voor een niet onbelangrijk gedeelte opgeschoten uit den wortel der vrees. Door hun „wij het vleesch” hebben zij getracht aan hun angst het zwijgen op te leggen en zichzelf de zekerheid op te dringen, dat zij achter de dikke muren van Jeruzalem veilig waren. Niemand heeft dat ook maar vermoed. Maar de „hartenkenner” zegt het hun ronduit. Bang zijn ze voor het zwaard (vs 8). Maar er aan ontkomen zullen ze niet. Door vreemde handen zal Israëls God zijn strafgerichten doen voltrekken aan deze vorsten van Israël. En daarmee zal Hij tweeërlei bewijzen. Allereerst dat Hij geen ledig aanschouwer is van het kwaad, allermint bij zijn eigen volk. En voorts dat Hij, Israëls God, ook gebiedt over wie zich de zonen van een anderen god wanen. De vreemde koningen zijn niet anders dan instrumenten in des Heeren hand (vs 8 v.). Wáár dit Godsoordeel deze mannen treffen zal, wordt niet met even zoo vele woorden gezegd. Het zal zijn „aan Israëls grens” (vs 10 v.). Maar uit 6 : 14 blijkt op voldoende wijze, dat het te Ribla zijn zal. In deze aan den Orontes niet ver van Hamath gelegen stad, reeds in 608 voor het volk van zoo droeve vermaardheid geworden (2 Kon. 23 : 34 v.v.), zal straks Babels koning ten gerichte zitten en het oordeel Gods laten voltrekken niet alleen aan Davids huis maar ook aan Juda's „vorsten” (Jer. 52 : 10). Daar zullen deze onrechtvaardige „aarde-rechters” vallen in de handen van den rechtvaardigen „Hemelrechter”. Hem zullen zij dan leeren kennen als „den Heere”, den God des eeds en des verbonds, die een „ijverig God” is (Exod. 20 : 5). Dit laatste en niet het straffen zelf is einddoel. De Heere wil gekend zijn in de volstreckte heiligheid van zijn wezen, opdat Hij „gevreesd” worde. Gedurende hun leven hebben deze mannen gewaand straffeloos

naar eigen wet te kunnen leven en naar eigen recht te kunnen handelen en daarvoor te leer te mogen gaan bij de heidensche volken van rondom (vs 12). In Ribla zullen zij ervaren hoe zeer zij daarin hebben gedwaald. Dan zullen zij „des Heeren recht” zich voor hun oogen zien onthullen en zal wraak worden gedaan over hun ongerechtigheid.

Zoo hoort Ezechiël zich profeteeren in het midden van den kring, dien hij visionair schouwt bij de Oostpoort van Jeruzalems tempel. Ineens ziet hij een der twee mannen, dien hij (zie vs 1) kende, Pelatja, den zoon van Benaja, plotseling dood neervallen. Dat dit een gevolg is van de aangrijpende woorden, die Ezechiël uitspreekt, zegt hij niet. Hij wijst alleen op het samenvallen van beide gebeurtenissen. Trouwens, wij mogen niet vergeten, dat Ezechiël slechts „in den geest” tegenwoordig is geweest in de hier geschilderde raadsvergadering van deze 25 mannen, dat dus deze woorden niet „in werkelijkheid” maar „in den geest” gesproken zijn, dat deze mannen ze dus niet inderdaad hebben gehoord en dat Pelatja's dood toch onmogelijk gedacht kan worden als gevolg van den indruk van woorden, die hij niet heeft gehoord. De zaak staat dan ook veeleer zoo: Ezechiël, met zijn geest heendringend door de ruimte en dus „in den geest” in de vergadering der 25 mannen tegenwoordig, ziet ineens Pelatja dood neervallen, juist wanneer hij deze visionair gesproken en straks aan zijn medeballingen „met levende stem” overgebrachte (11 : 25) woorden heeft beëindigd. En dit visionair getuige zijn van dezen plotseligen dood, die alleen vrucht kan zijn van en dus met onweerstandelijke kracht getuigt van een onmiddellijk ingrijpen des Heeren, die daarmede als het ware de woorden van Ezechiël verzegelt (vgl. Jer. 28 : 17. Handel. 5 : 5), maakt op den profeet zulk een ontzaglijken indruk, dat hij zich ter aarde voelt vallen en zich overweldigd voelt door de gedachte, dat de Heere, die met een enkele machtsontploffing aan het leven van dezen zoo even nog krachtigen man een einde maakt, in zijn brandenden toorn allen en alles vernietigen zal (zie 9 : 8 v.v.). Vandaar zijn „Ach, Heer Heere, Gij vernietigt ten eenenmale het overblijfsel van Israël”: van de met Zedekia in Jeruzalem achtergeblevenen zal niemand ontkomen! De profeet staat dus ook nu nog in de gedachte, dat „Israël” — zij het dan nog slechts als overblijfsel — gezocht moet worden in Jeruzalem. Nog zijn zijne oogen er niet voor geopend, dat de ballingen van Jojachins dagen „Israël” zijn. Dat zal de Heere hem nog moeten leeren.

E. De verbanning en haar vrucht.

11 : 14—21.

11¹⁴ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :

- ¹⁵ Menschenkind, uw broeders, uw broeders, de mannen, met wie gij in ballingschap zijt gevoerd, en gansch het huis Israël, het gansche, van wie de inwoners van Jeruzalem zeggen: „ver zijn ze van den Heere en aan ons is het gegeven, het land, tot een erfelijke bezitting”, ¹⁶ daarom zeg: zoo zegt de Heer Heere: omdat Ik ze ver weg heb gedaan onder de volken en ze verstrooid heb over de landen en Ik voor hen slechts weinig tot heiligdom geweest ben in de landen, waarheen zij gegaan zijn; ¹⁷ daarom spreek: zoo zegt de Heer Heere: samenbrengen wil Ik u uit de natiën en verzamelen wil Ik u uit de landen, waarheen gij verstrooid zijt geworden, en geven wil Ik u het ¹⁸ land Israël; ¹⁸ en zij zullen daarheen gaan en daaruit wegdoen al zijn afschuwelijkheden en gruweldaden; ¹⁹ en geven ga Ik hun een ander hart en een nieuwen geest zal Ik leggen in hun binnenste en verwijderen zal Ik het steenen hart uit hun ²⁰ lijf en geven zal Ik hun een vleezen hart, ²⁰ opdat zij in mijne inzettingen wandelen en mijne rechten bewaren en ze doen, en ²¹ Mij tot een volk worden en Ik hun tot een God. ²¹ Maar zij, wier hart wandelt in hun afschuwelijkheden en gewelddaden, hun weg ga Ik over hun hoofd brengen, zegt de Heer Heere.

De Heere gaat Ezechiël, die nog steeds „in den geest” in Jeruzalem is en blijkens zijn laatste woord Israëls toekomst zich afhankelijk denkt van Jeruzalems lot, nu leeren, dat dit *niet* het geval is. Daartoe richt Hij nu allereerst de aandacht van den profeet op hen, die met grooten nadruk — vandaar de herhaling! — zijne „broeders” worden genoemd, wat niet alleen van lijfelijke broeders wordt gezegd (b.v. Gen. 24 : 29. 50, 37 : 2) of van bloedverwanten (b.v. Gen. 13 : 8), maar ook in breederen zin van stamverwanten en volksgenooten (b.v. Exod. 1 : 11, Num. 8 : 26), gelijk ook hier zonder twijfel bedoeld is. Maar dit „broeders” wordt weer eenigermate beperkt door het volgende: „de mannen, met wie gij in ballingschap zijt gevoerd”, waarmede dus bedoeld wordt op de ballingen van Jojachin, die in 597 zijn weggevoerd. Behalve van hen is echter ook nog sprake van „gansch het huis Israel”, waarmede bedoeld wordt op hen, die in 734, 721 en daarna uit Samaria en het stamgebied van „Efraïm” waren weggevoerd. De Heere spreekt hier derhalve van *alle* weggevoerden, zoowel van hen, die door de Assyriërs naar Noord-Mesopotamië en Medië waren overgebracht (2 Kon. 17 : 6) als van hen, aan wie door de Babyloniërs plaatsen in de vlakke van Sinear ter woning waren aangewezen. Daar echter Ezechiël tot deze laatste groep behoort, wordt uitsluitend aan deze Judeërs gedacht, wanneer ge-

sproken wordt over menschen, van wie de Jeruzalemmers zeggen : „ver zijn ze van den Heere en aan ons is het gegeven, het land, tot een erfelijke bezitting”.

Dit laatste is weer een ontzaglijke scherpe teekening en tegelijkertijd veroordeeling van de verblindings, die zich van Zedekia en de zijnen had meester gemaakt. In tweeërlei opzicht zijn ze aan des Heeren „onderricht” ontzonken. Allereerst zijn ze verstrikt in den waan der omwonende volken, die van oordeel zijn, dat ieder land zijn eigen god heeft, wiens macht dan ook niet de politieke grenzen overschrijdt. Wanend, dat de Heere een god is als de anderen, zijn ze er zeker van, dat wie gedwongen is Kanaän, het „land des Heeren” te verlaten, daarmede „ver van den Heere” is (zie ook 1 Sam. 26 : 19, 2 Kon. 17 : 26 v., Hoz. 9 : 15). Zij zien dus in het lot, dat Jojachin en de zijnen trof, uitsluitend een straf, eene verstooting. En daartegenover staat — ziedaar het tweede — het feit, dat zij nog steeds in „het heilige land” mogen wonen, in te heerlijker licht. Wat zijn zij toch gezegend! De rijken en voornamen hebben alles achter moeten laten en dat is nu ten deel gevallen aan hen, die voordien zoo arm waren (2 Kon. 14 : 24). Nu zijn ze ineens de menschen, van wie Israëls „wel en wee” afhangt; ook de menschen, die als grootgrondbezitters hunne tentpinnen vast in den grond hebben gestoken. „Een erfelijke bezitting”. Iedere gedachte aan een naderend Godsoordeel is ver van hen. Zij zijn de gelukkige bezitters en dat voor goed. Zou de Heere hen zoo verrijkt hebben, als ze het niet verdiend hadden?

Dat Ezechiëls medeballingen er in den grond der zaak ook zoo over dachten en daarom met reikhalzend verlangen uitzagen naar den dag, waarop Babels rijk ineenstorten en de terugkeer naar Jeruzalem voor hen ontsloten worden zou, blijkt uit meerdere plaatsen in Ezechiël en Jeremia. Daarom zijn Ezechiëls woorden dan ook niet gericht tot de Jeruzalemmers, maar tot de ballingen in Tell Abieb. Vandaar dat „u” in vs 17. Evenals Ezechiël moeten ook zij leeren waar „Israël”, des Heeren volk, eigenlijk te zoeken is. Zij zijn die „ze” van vs 16.

De Heere begint met de Jeruzalemmers, die in vs 15b sprekend waren ingevoerd, schijnbaar gelijk te geven. Inderdaad, ver zijn de ballingen weggevoerd, ontzaglijk uiteengeslagen en verstrooid. Ook hebben zij slechts weinig bescherming van de zijde des Heeren ontvangen. „Weinig” is Hij hun tot een „heilighdom” geweest, waarheen zij in de dagen van gevaar konden vluchten en welks muren den vijand konden tegenhouden. Zij waren aan de vijanden overgeleverd en genoten slechts weinig des Heeren beschermende nabijheid (vs 16). Maar straks zal des Heeren aangezicht weer in vrede over hen gaan lichten. De Heere zelf zal weer samenbrengen en verzamelen. Hoever ze ook mogen zijn weggevoerd, allerwege zal de Heere zijn macht doen ervaren. De overwinnaars zullen gedwongen worden

de overwonnenen weer in vrijheid te stellen en door de verbindende kracht van des Heeren vermogen zullen deze ballingen weer een eenheid gaan vormen, een volk, waardig om weer bezit te nemen van „het land der vaderen” (vs 17). Want niet zullen zij terugkomen gelijk zij weg zijn gegaan. „Zij zullen wegdoen” (vs 18). Niet meer als in vs 17 „u”, maar „zij”. Dat dit aanduiding zou zijn van het feit, dat die „zij” een ander geslacht zullen zijn dan die „u” en dat eerst het volgend geslacht naar Kanaän zal terugkeeren, lijkt mij weinig waarschijnlijk. Die snelle overgangen zijn zeer gewoon in de profetische rede. Bovendien, de gedachte van de saamhoorigheid der geslachten doet den Semiet niet ieder geslacht op zichzelf zien. Van het gestorven geslacht kan zeer wel gezegd worden, dat het terugkeert in zijn kinderen. Eindelijk mag niet worden vergeten, dat de profetische ontvouwing der toekomst nooit dergelijke tijdrekenskundige bijzonderheden op dergelijke wijze vastlegt. Dan wordt uitdrukkelijk van het volgend geslacht gesproken, zie b.v. Deut. 29 : 21, Richt. 2 : 10. Intusschen, hoe dat ook zij, die terugkeerenden zullen uit het „heilige land” alles verwijderen, wat scheiding gemaakt had tusschen den Heere en Israëel en het land gedwongen had zijn bewoners uit te spuwen (zie Lev. 18 : 25, 20 : 22).

En waaraan zal die ommekeer te danken zijn? Aan de ballingen zelf? Neen, maar aan „Ik”. Merkwaardig die afwisseling van onderwerp in het toekomstbeeld. In vs 17 : Ik; in vs 18 „zij”; in vs 19 „Ik”; in vs 20 „zij”. *Ik* verzamel en *zij* gaan. *Ik* verander en *zij* wandelen. De Heere brengt „zijn” volk naar „zijn” land terug. Maar niet gelijk het gegaan is. Met „een ander hart en een nieuwen geest”, waarbij nader het „andere hart” omschreven wordt als een „vleezen hart”, dat de plaats moet innemen van het „steen hart”. Een „ander” hart. Zoo zal hier inderdaad wel gelezen moeten worden (verandering van γ in γ) inplaats van „eenerlei” hart. Deze laatste lezing is hier binnengedrongen uit Jer. 32 : 39. Maar hier is niet als in Jeremia sprake van de eenheid der gezindheid en der handelwijze. Bij Ezechiël is sprake van de inwendige verandering, die de Heere bewerken zal in Israëls levensopenbaring.

„Een ander hart”. Nu is hart voor Israëel niet geheel hetzelfde als voor ons. Israëel ziet het zóó. De mensch *is een ziel*. Deze heeft een zichtbare zijde; wij noemen deze „lichaam”. Ook een onzichtbare zijde; wij noemen deze „ziel”. „Ziel” in den zin van het O. T. is dus heel wat meer dan bij ons. Wanneer Israëel nu die „ziel” als werkend vermogen wil teekenen, als drang tot actie, dan spreekt het van „hart”. De „ziel” werkt dus door het „hart”. Wanneer hier derhalve aan Israëel een „ander hart” gegeven wordt, wordt een geheel ander complex van wilsbepalingen in uitzicht gesteld, zich uitend in een reeks daden. Israëls levensopenbaring zal dan anders worden.

„Een nieuwe geest”. „Geest” is levensbeginsel, stuwkracht

der „mensch-ziel”. Van die „mensch-ziel” gaat kracht uit, omdat ze een „levende ziel” is, want „leven” is niet zijn maar doen. Het indragen van een „nieuwen geest” spreekt dus van het in actie zetten van een nieuwe stuwkracht, waardoor een ander geheel van daden aan het licht zal treden.

Beide woorden tezamen spreken dus van een volledige regeneratie. Het zal bij het wederkerende Israël alles anders en nieuw worden. Dezelfde gedachte ligt achter de verandering van het „steenen hart” in het „vleezen hart”. Het „steenen hart”: de wilsbepaling, die koud en onaandoenlijk was voor des Heeren lokkingen, die met den Heere niet rekende en zich naar Diens wil niet richtte. Het „vleezen hart”: de wilsbepaling, die ontvankelijk is voor levensstrooming en zich openbaart in een reeks daden, welke de Heere zelf in vs 20 karakteriseert als een „wandelen in mijne inzettingen en mijne rechten bewaren en doen”, m. a. w. des menschen wilsbepaling ligt dan in het verlengde van des Heeren wil. Het botst niet meer tusschen deze beide. Overeenstemming is er en harmonie. Vandaar dat nu ook het doel bereikt is, dat de Heere reeds tegenover Mozes in het oog vatte (zie Exod. 6 : 6): „gij mijn volk. Ik uw God”, beide bij elkander behoorend, beide op elkander aangewezen, beide in volstreckte harmonie met elkander levend.

Dit is de genaderijke toekomst, welke hier ontsloten wordt voor Ezechiëls medeballingen.

En wat zal er nu geschieden met Zedekia en de zijnen, met hen, die zoo hoog van zichzelf denken en tegen wie ook de ballingen zoo hoog opzien?

Met één zin worden zij afgedaan. Zij willen immers niet anders dan „afschuwelijkheden en gruweldaden”. Dat is de atmosfeer, waarin ze wandelen; de omgeving, waarin zij zich thuis gevoelen. Hier is de scherpste botsing tusschen den Heere en de Jeruzalemmers. Wat des Heeren afschuw opwekt, omdat het Hem miskent in zijn wezen en den mensch neerstort van de hoogte, waarop des Heeren scheppingsordinantie dezen gesteld had, vinden de Jeruzalemmers „begeerlijk”: daarnaar gaat hun verlangen uit. Wat de Heere een „gruweldaad” noemt, omdat het voortkomt uit en in zijn wezen beheerscht wordt door den aan den Heere vijandigen en tegenovergestelden kring van „de goden der volken”, dat vinden de Jeruzalemmers „goed”: het draagt hun goedkeuring weg. Een volledige botsing dus. Maar dan blijft des Heeren rechtvaardige straf niet uit. De Jeruzalemmers zullen maaien wat zij gezaaid hebben. „Hun weg” komt op „hun hoofd” (vs 21) d. i. hun geheele levensopenbaring zal naar de strengste eischen van des Heeren wet worden geoordeeld. Een volkomen vernietiging zal hiervan het gevolg zijn.

De toekomst is dus voor de ballingen, *niet* voor Jeruzalem. Niet rondom den Sion is het „Israël Gods”, maar rondom Tel Abieb, in het land der ballingschap.

F. Des Heeren heerlijkheid verlaat den tempel.

11 : 22—25.

11 22 Toen verhieven de cherubs hun vleugels en de raderen tegelijk met hen. En de heerlijkheid van den God van Israël was
 23 op hen naar boven toe. 23 En de heerlijkheid des Heeren verhief zich van uit de stad en bleef staan op den berg, die ten
 24 Oosten van de stad ligt. 24 Toen nam de geest mij op en bracht mij naar Chaldéa, naar de ballingen, in een gezicht, door den Geest Gods. Toen trok het gezicht, dat ik gezien had, van
 25 mij weg. 25 En ik deelde aan de ballingen alle woorden des Heeren mede, die Hij mij had doen zien.

Nu de profeet visionair het oordeel heeft zien voltrekken aan Jeruzalem en des Heeren woord weerklonken heeft, dat voor hare inwoners geen verwachting is, is ook het oogenblik aanbroken, waarop hij nu ook zal aanschouwen, hoe deze stad verlaten zal worden door „de heerlijkheid des Heeren”, teeken en onderpand van des Heeren wonen in het midden van zijn volk. Reeds heeft Ezechiël in 10 : 19 gezien, hoe des Heeren heerlijkheid zich voor het vertrek gereed maakte door plaats te nemen bij de uiterste grens van het heilige tempelgebied. Nu ziet hij de cherubs hun vleugelen uitslaan en des Heeren heerlijkheid over het dal oostwaarts dragen naar den top van den Olijfberg. Waarheen nu verder? Dat ziet de profeet niet. Dat ze daar blijft om den ondergang van de stad te zien, gelijk sommigen hebben vermoed, is zeker niet juist, want deze was in het visionair geschouwde reeds voorbij. Het eenige, wat hij ziet, dat is, dat ze de heilige stad verlaat en bezit neemt van den Olijfberg, den eenige van Juda's bergen, die de profeet oostwaarts zien kan. In 43 : 2 v.v. zal hij die heerlijkheid des Heeren weer van het Oosten zien komen. Waar is ze in dien tusschentijd geweest? Op den Sinai? Neen; dan ware ze uit Jeruzalem zuidwaarts gegaan. Bij de ballingen? Neen; dan ware ze uit Jeruzalem noordwaarts gegaan. Waar is ze dan geweest? Mysterie! Voordat Ezechiël haar volgen kan, voelt hij zich teruggevoerd tot de ballingen, doch Jeruzalem wordt aan zijn geestesoog onttrokken. Nog ligt het visioen als een zware druk op hem. Dan heeft hij het gevoel van bevrijding: de druk wijkt en Ezechiël zit weer in het midden der ballingen aan den Kebar. Hoe lang is hij „weg” geweest? Dat weet hij niet en zal hij ook nooit weten. Maar de oudsten, die naar 8 : 1 bij hem zaten, zitten er nog. Misschien hebben ze van zijn „afwezigheid” niets bemerkt. Maar hoe kort het ook moge geduurd hebben en met hoe groote

snelheid zijn „geest” de ruimte moge zijn doorgesneld, wat hij gezien, gehoord en gesproken heeft, dat heeft zich onuitwischaar in zijn bewustzijn gegrift. En wanneer des Heeren Geest hem tot spreken dringt (3 : 27), dan deelt hij aan zijne medeballingen al zijne ervaringen mede, eigenlijk al de „woorddingen”. Immers, die betreffen niet alleen Jeruzalem. Ze richten zich ook tot de ballingen. Deze laatsten moeten niet alleen van Jeruzalems komenden ondergang hooren; zij moeten ook de sprake des Heeren verstaan, welke daaruit tot hen komt. Daarom vertelt Ezechiël „alle woorddingen des Heeren”.

III. De tweede groep oordeelsaankondigingen.

Hfdst. 12—19.

A. De onafwendbare ballingschap.

12 : 1—20.

- 12 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, in het midden van een wederspannig huis woont gij; oogen hebben zij om te zien, maar zij zien niet; ooren hebben zij om te hooren, maar zij hooren niet, want een ³ wederspannig huis zijn ze. ³ Gij nu, menschenkind, maak bij lichten dag voor hun oogen uw reisgereedschap gereed en trek voor hun oogen uit uw plaats naar een andere plaats. Misschien gaan dan hun oogen open, want een weerspannig huis zijn ze.
⁴ Naar buiten brengen moet gij bij lichten dag voor hun oogen uw benooidgheden als reisgereedschap, en gij zelf moet 's avonds ⁵ voor hun oogen naar buiten gaan zooals ballingen doen. ⁵ Maak voor hun oogen een gat in den wand en ga er door naar ⁶ buiten. ⁶ Voor hun oogen moet gij uw benooidgheden op uw schouder nemen, in het donker uitgaan met omhuld aangezicht zonder naar het land te zien, want tot een wonderteeken heb Ik u gesteld voor het huis Israël.
⁷ En ik deed precies zooals mij bevolen was: mijn benooidgheden bracht ik bij lichten dag naar buiten als reisgereedschap en des avonds maakte ik met mijn hand een gat in den wand; in het donker ging ik naar buiten en droeg het op mijn schouder voor hun oogen.
⁸ En het woord des Heeren geschiedde tot mij den volgenden

- ⁹ morgen, zeggende: ⁹ Menschenkind, heeft het huis Israëel, het
¹⁰ wederspannige huis, niet tot U gezegd: wat doet gij? ¹⁰ Zeg
 tot hen: zoo zegt de Heer Heere: gericht is deze uitspraak
 tegen Jeruzalem en geheel het huis Israëel, dat daarin woont.
¹¹ Zeg: ik ben een wonderteeken voor u. Zooals ik gedaan heb,
 zoo zal het hun gaan. In ballingschap, in gevangenschap zullen
¹² zij gaan ¹² en de vorst, die in hun midden is, zal zijne schouders
 beladen, in het donker, en weggaan; in den muur zal men een
 gat maken om hem erdoor te laten weggaan; zijn aangezicht
¹³ zal hij bedekken om het land niet te zien. ¹³ Maar Ik zal mijn
 net over hem heen werpen en hij zal gevangen worden in mijn
 garen en zoo breng Ik hem naar Babel, naar het land der Chal-
 deën; maar het zien zal hij niet! En daar zal hij sterven.
¹⁴ En zijn geheele omgeving, zijn helpers en zijn troepen, ver-
 strooien zal Ik ze naar alle winden en het zwaard zal Ik trek-
¹⁵ ken achter hen aan, ¹⁵ en ervaren zullen zij, dat ik de Heere
 ben, wanneer Ik hen verstrooi onder de volken en hen over
¹⁶ de landen verspreid. ¹⁶ Maar Ik zal van hen een klein aantal
 overlaten van het zwaard, den honger en de pest, opdat zij 'al
 hun gruweldaden vertellen onder de volken, waarheen zij gaan
 zullen, en ervaren, dat Ik de Heere ben.
¹⁷ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende:
¹⁸ Menschenkind, uw brood moet gij al bevend eten en uw water
¹⁹ moet gij vol onrust en angst drinken, ¹⁹ en dan tot het volk
 des lands zeggen: Zoo zegt de Heer Heere met betrekking tot
 de inwoners van Jeruzalem op Israëls bodem: hun brood zullen
 zij vol angst eten en hun water zullen zij vol stomme smart
 drinken, opdat hun land in al zijn volheid zich ontzette over
²⁰ de geweldenarij van allen, die erin wonen. ²⁰ En de steden, die
 er bewoond zijn, zullen verwoest zijn en het land zal een
 woestenij zijn, en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben.

Maar al heeft Ezechiël aan zijn medeballingen „alle woord-
 dingen des Heeren” verhaald, al de bedreigingen te hunner
 kennis gebracht, door den Heere uitgesproken over Juda en
 Jeruzalem, over Zedekia en de zijnen, Ezechiëls medeballingen
 gelooven het niet, dat Jeruzalems einde nadert. Te lang hebben
 zij geleefd in den waan, dat die band, welke den Heere aan Jeru-
 zalem bond, onverbrekkelijk was. Te lang hebben zij gemeend,
 dat Zedekia en de zijnen daarom niet in 597 met Jojachin zijn
 weggevoerd, omdat zij „het ware Israëel” zijn, in wie de Heere

een welgevallen heeft. Daarom weigeren zij geloof te slaan aan Ezechiëls woorden, als hij hun zegt door des Heeren Geest in Jeruzalem te zijn rondgeleid, daar afschuwelijkheden en gruweldaden te hebben gezien en het voltrekken van het oordeel aan stad en tempel te hebben geschouwd. Zij weigeren in Ezechiëls prediking het woord te beluisteren van Sions Koning. Weerspanning zijn ze. Ze willen niet van hun waan genezen worden, want anders zien ze den ondergang van de stad, waaraan ze uit nationalen trots hun liefde hebben verpand; anders hooren ze den donder van Gods gericht, dat komt over hun eigen volk, dat ze zoo ver boven de andere volken hebben verheven en welks rijkdom zij een onuitputtelijke bron hebben gewaand voor zelfverheffing en zelfoverschatting. Met hun oogen zien ze niet; met hun ooren hooren ze niet; ze *willen* niet (vs 2).

Daarom zal de Heere nu langs anderen weg hen dwingen om te zien wat ze zien *moeten*, te hooren wat ze hooren *moeten*. Hun nieuwsgierigheid zal worden geprikkeld door een ten eenenmale onbegrijpelijke dadenreeks van den profeet. Daardoor zal hun aandacht worden gespannen en oog en oor zoo ontvankelijk worden voor wat getoond en gezegd worden zal, dat het geziene onuitwischbaar afgeteekend zal blijven op het netwerk van hun geestelijk oog en het gehoorde zal blijven weerklinken in de zalen hunner eigen persoonlijkheid. Want Ezechiëls doen zal niet alleen openbaring zijn van Ezechiëls zielsinhoud, maar deze zal bovendien door hun zien en hooren ingaan in hun eigen ziel en deze zoo vervullen, dat zij zich aan het geziene en gehoorde niet meer onttrekken *kunnen*.

Twee dadenreeksen moet Ezechiël van zich doen uitgaan.

Allereerst moet hij bij klaarlichten dag „reisgereedschap” klaar maken. Hij moet al die dingen in gereedheid brengen, die een mensch noodig heeft of noodig hebben zou, wanneer hij hetzij voor langen tijd hetzij voor goed zijn huis verlaat: sandalen, kleederen, levensmiddelen, waterzak, kookgerei; voorts alles, waar het hart aan hangt en dat men dus in den vreemde gaarne bij zich wil hebben om te herinneren aan wat misschien voor goed, in het beste geval voor langen tijd voorbij is. Dat alles moet dan vóór Ezechiëls huis worden neergelegd. En dat moet dan bij klaarlichten dag gebeuren. Niet omdat de profeet dan ook zijn reis moet aanvangen. Men reist 's avonds. Maar juist daarom moet het ieders aandacht trekken, dat al die reisbenodigdheden daar vlak voor Ezechiëls huis liggen, den heelen dag door. En zoo moet in ieders ziel de vraag geboren worden: wat wil toch die man?

Daarna moet Ezechiël tegen het vallen van den avond, als de grootste hitte dus voorbij is en de mogelijkheid van reizen geopend wordt, een gat maken „in den wand” (vs 5). Dat kan niet de stadsmuur zijn, want die wordt zonder nadere bepaling nooit onder dien naam aangeduid. Trouwens, we hadden mogen

verwachten, dat — gesteld eens: deze Joodsche nederzetting had een muur, wat uit militaire overwegingen erg twijfelachtig is — dit er dan ook uitdrukkelijk zou bij gezegd zijn. Ook kan dat niet de muur zijn van den hof, die Ezechiëls huis omgaf, want niets wijst er op, dat de profeet zich de weelde kon veroorloven van een eigen hof. Trouwens, ook dan ware een nadere bepaling noodig geweest. En het hier gebruikte woord en het geheele verband doen hier denken aan den wand van Ezechiëls huis. De profeet moet hierin bij het vallen van den avond een gat maken en ten aanschouwe zijner medeballingen langs dezen zeer ongewonen weg zijn woning verlaten. Daarna moet hij alle reisbenodigdheden, die hij in gereedheid had gebracht, op zijn schouders laden en dan weggaan. „Zooals ballingen dat doen” (vs 5). Treffend! Hoe ballingen dat doen, behoeft aan Ezechiël niet nog eens gezegd te worden. Dat weet hij wel uit eigen ervaring. Weggaan met wanhoop in de ziel, wat zich weerspiegelt in de trekken van het gelaat en in den sleependen gang, als weigerden de voeten den vaderlandschen grond te verlaten. Maar dan bovendien weggaan „in het donker”. En dan kiest de profeet hier het sterkste woord, dat ter zijner beschikking staat: pikkedonker, dikke duisternis (Gen. 15 : 17). Een ten eenenmale ongewoon uur om op reis te gaan, zelfs voor een balling! En dan nog wel „met omhuld aangezicht” (vs 6). Maar hoe dan den weg te vinden? Wat Ezechiël hier afbeelden moet, is dus wel een „werk der duisternis”. Wie het doet, wil tot iederen prijs niet gezien worden; wil ook zelf niets zien, zelfs niet den grond, waarop hij zijn voeten zet.

Waarom moet de profeet dat alles doen? Voorloopig krijgt hij geen ander antwoord op al de vragen, die ongetwijfeld ook in zijn eigen ziel rijzen, dan dit wonderspreukige: „want tot een wonderteeken heb ik u gesteld voor het huis Israël”. Dat „huis Israël” is niet in Jeruzalem; het zijn Ezechiëls medeballingen, zie vs 11. „Een wonderteeken”, d.w.z. een toekomstige gebeurtenis, waarvan niemand vermoeden hebben kan, noch in Jeruzalem noch hier in Tel Abieb, waaraan dus ook Ezechiël zelf onmogelijk zou hebben kunnen denken; een gebeurtenis, die Gode alleen bekend is en die eerst na verloop van tijd zich zal realiseeren. Deze zal hier door Ezechiël niet maar worden afgebeeld, neen ze zal in Ezechiëls doen zich reeds nu gaan verwerkelijken, zoodat Ezechiëls kring ziet wat straks in Jeruzalem zal plaats grijpen. „Een wonderteeken”, omdat hier de toekomst niet slechts wordt onthuld, maar in een reeks daden wordt vastgelegd, zoodat het toekomstige een oogenblik heden wordt, in zijn realiteit wordt gezien. Want zoo en zoo alleen kan aan Ezechiëls medeballingen de hoogste zekerheid gegeven worden, dat wat de profeet straks onder woorden brengen zal, ook inderdaad realiteit is; *is*, niet *worden zal*; realiteit *is*; want ze hebben die realiteit gezien; in Ezechiëls doen is het

toekomstige heden geworden. En dat kan slechts vrucht zijn van onmiddellijke werking Gods: een wonder, een wonder-teeken. Zie ook Jes. 8 : 18, 20 : 3, Zach. 3 : 8.

Ezechiël heeft aan des Heeren opdracht gevolg gegeven; *precies*, zooals hem bevolen was (vs 7). Niet omdat hij de strekking ervan begreep; niet omdat hij de volle draagwijdte ervan doorzag; maar omdat het hem *bevolen* was. En opdat de lezers dat „precies” zouden kunnen controleeren, zegt hij, zoo kort als hij kan, nog even wat hij deed: het in gereedheid brengen der reisbenoodigdheden; het uitdragen naar buiten, „bij lichten dag”; het maken van een opening in den wand van zijn huis, „s avonds”; het uitdragen van dat alles op den schouder, „in het donker”.

Zoo staat hij daar dus, bepakt en gezakt, als iemand, die een verre reis gaat ondernemen, voor goed afscheid nemen gaat van den kring, waar hij tot dusver heeft geleefd.

Wat nu verder? Dat weet Ezechiël niet. Dat heeft de Heere hem niet gezegd. Dat kan hij dus ook niet zeggen aan zijn medebalingen, die met stijgende nieuwsgierigheid het doen des profeten hebben gevolgd en er niets van begrijpen. „Maar de profeet moet toch weten wat hij doet?” En dus omringen ze hem met allerlei vragen: „wat doet gij?” Maar daarop kan Ezechiël ook geen antwoord geven. De Heere heeft hem *wel* gezegd, *dat* hij dit alles moet doen; maar niet waarom; zelfs niet wat dit alles te beteekenen heeft.

Ezechiël staat dus buiten zijn huis. Waarheen hij nu gaan moet, weet hij niet. Hij wacht. Straks zal de Heere wel zeggen wat hij verder moet doen. Straks! Ja, maar dat duurt den geheelen nacht. Eerst „den volgenden morgen” daalt weer een Godswoord in Ezechiëls ziel (vs 8). Het knoopt aan bij de vraag, die men hem zonder ophouden gedaan heeft en waarop hij geen antwoord geven kon, omdat hij het zelf tevergeefs zocht: „wat doet gij?” (vs 9). Nu zal het antwoord gegeven worden, allereerst aan Ezechiël, daarna door zijne bemiddeling aan „het weerspannige huis”, dat altijd weer des Heeren weezin gaande maakt, omdat zij wel den dienstknecht des Heeren achtervolgen met hun vragen, die uitsluitend uit nieuwsgierigheid voortspruiten, maar de vraag weer vergeten, zoodra het antwoord maar gegeven is en hun nieuwsgierigheid is voldaan.

Twee dingen worden al dadelijk in het volle licht gesteld. Allereerst, dat Ezechiëls dadenreeks, die hun zoo raadselachtig voorkomt, niet uit de wilsbepaling van den profeet zelf is voortgekomen, maar een „uitspraak” is, die van den Heere zelf uitgaat, een oordeel Gods inhoudt en opgelegd worden zal aan hen, wien deze uitspraak geldt. En voorts, dat deze „uitspraak” zich allereerst richt tegen Jeruzalem en in nauw verband daarmee ook hunzelf aangaat, de ballingen, door Ezechiël steeds „het huis Israël” genoemd. Hun gaat het aan,

inzooverre deze wonderspreukige Ezechiël, wiens doen hun zooten eenenmale onbegrijpelijk is, voor hen een „wonderteeken” is, in zijn dadenreeks sprekend van onmiddellijke inwerking Gods, omdat deze het toekomstige tot heden maakt en zoo de onontkoombare vervulling predikt van deze „uitspraak” des Heeren.

Maar in de allereerste plaats gaat deze uitspraak Jeruzalem aan. Haar doen en dat van haar vorst wordt hier gerealiseerd. Wat Jeruzalem nog niet vermoedt en waaraan Jeruzalems koning nog niet denkt, wordt hier als reëel geschied voor de ballingen gesteld. Het is Jeruzalems ballingschap, die hier in het doen des profeten wordt gerealiseerd. Straks zullen deze inwoners ervaren, dat hun blind vertrouwen op „des Heeren tempel” niet in staat is des Heeren oordeelen ver van hen te houden; dat hun offeranden aan „den God van Israël” „des Heeren heerlijkheid” niet aan den Sion kunnen binden; dat des Heeren „heirscharen” „de godstad” niet onder alle omstandigheden als een vurige muur omringen. Jeruzalems muren zullen vallen, Jeruzalems tempel zal aan den ondergang worden prijs gegeven en Jeruzalems inwoners zullen in ballingschap gaan. En hun koning? Wat zal er geschieden met dezen „zoon van David”? Wat zal het lot zijn van den drager der beloften van „Davids zaad”? Hoog hebben de ballingen tegen Zedekia opgezien, waardig gekeurd om „Davids troon” te beklimmen, toen zij zelf met Jojachin in ballingschap werden weggevoerd. Nu wordt hij hun afgemaald in zijn jammerlijke kleinheid: bij den ondergang van zijn volk — vrucht van *zijn* verblindings en slapheid! — denkt hij aan niets anders dan aan eigen lijfsbehoud. Heimelijk verlaat hij zijn stervende koningsstad in den waan het leven te zullen vinden bij den Overjordaanschen ervvijand. Langs even ongewonen weg als Ezechiël zijn huis, zoo verlaat ook Zedekia zijn stad (2 Kon. 25: 4 v.v.). Dikke duisternis omgeeft hem en angst vervult hem. Niets zien en zelf niet gezien worden; dat is het eenige begeeren zijner ontkrachte ziel (vs 12). Maar Ezechiëls daad en woord teekenen hem als een, die met schuld en vloek beladen is en die hen verlaat, wier ondergang de vrucht is van zijn politieke verdwazing.

Ontkomt dan Zedekia? Redt hij het veege lijf bij den ervvijand zijns volks? Met goddelijke majesteit laat de Heere zijn „maar Ik” hooren. De Onzichtbare treedt naar voren. Het listig beraamde plan, dat scheen te *moeten* gelukken, is niets dan een net en een strik. Deze koning, met wien Jeremia zulk een bangen strijd te voren heeft gehad en wiens ziel zich zelfs niet verheffen kon tot een manlijk besluit, hij is als een vogel, die in het net wordt gevangen. Hij zal vallen in de hand van den „levenden God”, die den machtigen Nebukadnezar geroepen heeft als uitvoerder van zijnen goddelijken wil en die door bemiddeling van den Chaldeër zijn ontroerend vonnis aan dezen Davidszoon zal laten voltrekken. De gansche omvang daarvan wordt nu nog niet geteekend. Slechts drie trekken van het gruwzaam

lot, dat Zedekia wacht, worden voor het bewustzijn van Ezechiëls medeballingen gesteld: zijn eerlooze vlucht baat hem niet, maar de ballingschap is ook *zijn* lot; naar Chaldea zal hij worden weggevoerd met zijn volk, dat hij zoo trouweloos had verlaten, maar zien zal hij het land *niet*, in dezen dus de mindere zijn van zijn volksgenooten; sterven zal hij in ballingschap. Zoo staat de Heere achter de Chaldeënen, niet achter Zedekia en de zijnen. En wat Zedekia's kring betreft, die hem het naast staat en hem gesteund heeft bij zijn verblinde staatkunde: naar alle winden zullen ze verstrooid worden, vorsten en helden. Zijn helpers (*èzrō*) waren zij; verstrooien zal Ik hen (*èzarè*). En zullen ze dan althans in den vreemde rust en vrede hebben? „Het zwaard zal Ik trekken achter hen aan” (vs 14). Wie op het zwaard leeft, zal door het zwaard vergaan. Maar deze vernietiging van Juda is geen einddoel, doch slechts middel. De Heere zal in die oordeelen, welke over vorst en volk zullen komen, zichzelf doen kennen. Zij hebben Hem gelijk geacht aan de goden van rondom; ja, wel in macht boven die andere goden verheven, maar in wezen aan hen gelijk; evenals dezen gevoelig voor offeranden, begeerig naar spijsje. „Ervaren zullen ze, dat Ik de Heere ben” (vs 15). In zijn oordeelen zal Hij openbaar worden als de Almachtige en Onvergelijkelijke, als de Rechtvaardige en Ijverige, die weerstaat wie zijn wezen miskent.

En dus geen toekomst meer voor Juda? Zeker! Een „klein aantal” zal overblijven. Zwaard, honger noch pest zullen hen vellen. Dat zijn dus „de rechtvaardigen”, die bestaan kunnen in het gericht? Neen, zeker niet! Want die redding vindt haar grond niet in henzelf. Het zal zijn „om des Heeren, des Heiligen Israëls wil”. Zijn eer verlangt, dat ook de heidenen weten, waarom de Heere zoo met zijn volk heeft gedaan. Die heidenen meenen, dat Israëls ondergang het bewijs is van de onmacht van Israëls God; dat de Heere in Mardoek zijn meerdere heeft gevonden. Maar dat mag niet. „Om zijns Naams wille” zal de Heere er voor zorgen, dat de heidenen precies weten wat er gebeurd is en waarom. En daarvoor zal dat „kleine aantal” moeten zorgen. Die moeten zelf hun „gruweldaden” alom vertellen, hun trouweloosheid en afval, hun opstand en bondsbreuk. Zij zullen het recht des Heeren moeten erkennen in hun eigen tuchtiging. Predikers zullen ze moeten worden van des Heeren gerechtigheid, ook wanneer deze voor hen tot een „straffende gerechtigheid” geworden is.

Maar nog een tweede dadenreeks moet van Ezechiël uitgaan. Zijn medeballingen moeten niet slechts weten wat het einde wezen zal van Jeruzalems beleg. Zij zullen ook met eigen oogen iets moeten zien van de ellende *gedurende* het beleg. Daarom moet ook deze door den profeet worden gerealiseerd. Ezechiël moet ostentatief, zoodat ieder het zien kan, zijn brood al bevend eten en zijn water vol onrust en angst drinken (vs 18).

Alleen brood en water, de meest eenvoudige en onmisbare levensmiddelen. En dan moeten de siddering, die telkens den profeet bevangt; de onrust en angst, die voortdurend uit zijn geheele houding spreken, getuigen van wat er in de ziel omgaat. Daaraan zal Ezechiëls kring zien, hoe het Zedekia en den zijnen zal vergaan. Ja, zij zullen Jeruzalem verdedigen, zich met het allernoodigste vergenoegen; maar geen hoop zal er gloren in hun ziel; geen kracht zal er worden geput uit de verwachting van uiteindelijke overwinning. De ontstellende en ontkrachtende zekerheid van te strijden voor een verloren zaak zal wonen in hun ziel en hen zoo beheerschen, dat zij zelfs niet kunnen eten en drinken zonder dat openbaar wordt wat hun ziel vervult. En dan zal dit het tragische zijn, dat zij in hun angstige haast er aan zullen medewerken, dat de ondergang des te sneller over hen komt. „Opdat hun land en al zijn volheid zich ontzette over de geweldenarij van allen, die erin wonen” (vs 19). Dat zal het gevolg zijn. Het *gevolg*; want wat *wij* zien als gevolg, ziet Israël als *doel*; *wij* staan aan het eind van den weg, *Israël* aan het begin. *Wij* zouden dus zeggen: zoodat hun land zich ontzet enz. Ontzetting zal er komen over het land, dat de gevolgen gaat dragen van Juda's „geweldenarij”, samenvatting van alles, wat tegen des Heeren wil en wet indruischt, teekening van goddeloosheid en onrecht. Want de Chaldeër zal zijn hand zoo zwaar laten drukken op land en volk, dat niet alleen de inwoners worden weggevoerd om deze dan, gelijk in het land van Samaria het geval was, door anderen te vervangen (2 Kon. 17 : 24 v.v.), maar ook de steden zullen aan de verwoesting worden prijs gegeven en het land zal worden een groote woestenij, die zoo luid spreken zal van des Heeren gerechtigheid en heiligheid, dat zelfs de mannen van Tel-Abieb het zullen moeten hooren.

B. Het gericht is nabij.

12 : 21—28.

- 12²¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende:
 22 Menschenkind, wat is dat voor een gezegde bij u over het
 land van Israël, zeggende: „veel dagen gaan voorbij en geen
 23 gezicht komt uit”? ²³ Zeg daarom tot hen: zoo zegt de Heer
 Heere: Ik maak aan dit gezegde een einde en ze zullen het in
 Israël niet meer gebruiken. Zeg veeleer tot hen: de dagen zijn
 24 nabij en ieder gezicht komt! ²⁴ Want er zal in het huis Israël
 volstrekt geen leugenachtig gezicht meer zijn noch een onware
 25 voorspelling. ²⁵ Want Ik, de Heere, Ik zal spreken; wat Ik zeg,
 gebeurt ook; het vertoeft niet. Ja, nog in uw dagen, gij weder-

spannig huis, ga Ik iets zeggen en doen, spreekt de Heer Heere.

- 26 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
 27 Menschenkind, zie, het huis Israël zegt : „Het gezicht, dat hij
 28 schouwt, is op langen tijd en hij profeteert op verre tijden”. 28 Zeg
 daarom tot hen: Zoo zegt de Heer Heere: al mijn woorden zullen
 niet meer vertoeven; wat Ik zeg gebeurt ook, zegt de Heer Heere.

Zoo heeft Ezechiël dus niet alleen van het komende oordeel gesproken, maar het ook in feiten voor het bewustzijn zijner medeballingen gesteld. Blijkbaar heeft dit laatste althans eenigen indruk op hen gemaakt. Dit blijkt wel uit het wapen, waarnaar zij grijpen, nu hun op grond van Ezechiëls woorden gemaakte berekening niet uitkomt. Zij hebben verwacht reeds enkele dagen later het bericht te zullen ontvangen van Jeruzalems ondergang. Nu dit niet geschiedt, gaan zij spotten. Zichzelf willen zij niet uitlachen. Daarom lachen zij Ezechiël uit. Zij veinzen niet te gelooven in de goddelijkheid zijner zending, stellen hem op eenzelfde lijn met zooveel anderen, die ook pretendeeren gezanten des Heeren te zijn, ook spreken van toekomstige gebeurtenissen, die echter nimmer worden vervuld. Daarom zeggen zij: „veel dagen gaan voorbij (eig.: lang worden de dagen) en geen gezicht komt uit” (eig.: ieder gezicht komt om). Achter Ezechiëls woorden is dus, naar zij meenen, niets reëels, dat aan die woorden inhoud kan geven, en zijn gezichten komen niet uit een door God gevulde ziel; ze hebben dus geen inhoud, kunnen zich derhalve niet realiseeren; de vervulling blijft uit. Wat zij daarbij op het oog hebben, blijkt uit hun woorden niet. Maar wel uit wat de Heere tot Ezechiël zegt. Het heeft betrekking op „het land van Israël”, op Jeruzalem en Zedekia. Een oogenblik zijn zij werkelijk onder den indruk geweest van Ezechiëls woord. Maar, wederspannig als zij zijn, schudden zij het weer van zich af. Ze *willen* niet gelooven aan den naderenden ondergang, want die treft niet alleen hen, die in Juda achterbleven, maar ook henzelf. Deze oordeelt allen zonder uitzondering. En dat *willen* zij niet. En daarom: er komt niets van!

Zoo spotten zij. Maar in den dienaar hoonen zij den goddelijken Meester. Die heeft zijn woord in Ezechiëls mond gelegd (3 : 27). Wie dus van Ezechiëls woord zegt, dat het zonder inhoud is en zich daarom niet verwerkelijken *kan*, die zegt het in den grond der zaak van des Heeren woord. Die hoont „den levenden God”. Daarom wordt Ezechiël opnieuw tot zijn medeballingen gezonden. Ditmaal met een vlijmscherp woord. Ieder zindeel snijdt alle verwachtingen af, alsof van Ezechiëls prediking toch niets komt. „Ik maak een einde aan dit gezegde” (eig.: ik beëindig dit gezegde). De taal der feiten zal zich zoo duidelijk laten hooren, dat niemand het meer wagen zal „het te gebruiken”. Maar wanneer dan? Nu! „Nabij zijn de dagen;

het komt, ieder gezicht!" Maar hier kunnen de ballingen wijzen op het feit, dat zoovelen binnen Israëls kring spreken van gezichten en droomen, die, al werden ze dan ook ingeleid door een „Zoo zegt de Heere!", toch van den Heere niet kwamen en daarom zich niet verwerkelijken konden. Daarom heeft de profeet aan zijn eerste nog een tweede woord des Heeren toe te voegen. „Geen leugenachtig gezicht meer in Israël; geen onware voorspelling meer!" (vs 24). Voortaan zal niemand meer spreken van „vrede, vrede en geen gevaar" (Jer. 8 : 11, 14 : 14 e.d.). De onmiskenbare sprake van des Heeren oordeel zal iedere poging doen wegsterven om van heerlijke toekomst en vreedzaam leven te spreken. „Geen onware voorspelling meer, eig. geen gladde, vleierende, menschen behagende waarzeggerij meer". Een ontzaglijke veroordeeling van de tegenstanders van Jeremia en Ezechiël. Al namen ze een „zoo zegt de Heere, de God van Israël" op de lippen, ze zijn niet beter dan die waarzeggers onder de heidenen, die ook de pretentie hebben de toekomst te ontsluiëren en niet anders doen dan anderen en ten slotte ook zichzelf het slachtoffer te maken van eigen waan.

Maar zal het „Zoo zegt de Heere" dan niet meer weerklinken? Ja zeker! Spreken zal de Heere zelf. Maar nu in daden. Voortaan zal des Heeren woord zich onmiddellijk gaan verwerkelijken. In de toekomst? Neen, neen, „nog in uwe dagen, gij weder-spännig huis!" (vs 25). De naaste toekomst zal dus de oordeelen Gods over Juda en Jeruzalem brengen.

Maar zelfs dat ontroerende Godswoord kan aan het spotten der ballingen niet het zwijgen opleggen. Het wordt zelfs nog scherper. Ze kleeden hun spot in nog verachtender vorm. „Het gezicht, dat hij schouwt", eigenlijk: „dat die daar schouwt". Ze wijzen hem met de vingers aan, maar vinden hem zoo minderwaardig, dat ze het beneden hun waardigheid achten Ezechiëls naam ook maar uit te spreken. Diens gezicht, meenen zij, is „op langen tijd" eigenlijk: „vele dagen". Ezechiël waagt het niet, zoo spotten zij, zich al te veel bloot te geven. Hij spreekt altijd van iets toekomstigs, maar zegt niet wanneer. Hij profeteert, ja, maar „op verre tijden", als iemand, die zelf niet gelooft aan wat hij zegt.

Opnieuw komt het antwoord des Heeren. Niet met vele woorden. De tijd der vele woorden is voorbij. De donder van het gericht zal nu spreken. „Wat Ik zeg, gebeurt ook". Wie zegt dat? „De Heer Heere", die in Israëls geschiedenis bewezen heeft te zijn „een waarmaker van zijn woord".

C. Tegen de valsche profeten.

13 : 1—16.

13 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :

² Menschenkind, profeteer tegen de profeten van Israël, profeteer en zeg tot die profeten-uit-hun-eigen-hart : hoort het woord des
³ Heeren ! ³ Zoo zegt de Heer Heere : wee dien profeten, dien
dwazen, die hun eigen geest volgen en wat zij niet hebben
⁴ gezien. ⁴ Als vossen in bouwvallen zijn uw profeten, Israël !
⁵ Gij zijt niet in de bres gaan staan en gij hebt geen muur op-
getrokken ten behoeve van het huis Israël, zoodat het stand
⁶ kon houden in den krijg op den dag des Heeren. ⁶ Een schouwen
van wat bedriegelijk, een voorspellen van wat leugenachtig is !
Zij zeggen : „Zoo spreekt de Heere !”, terwijl de Heere hen
niet gezonden heeft ; en dan wachten zij nog op de vervulling van
⁷ het woord ! ⁷ Hebt gij dan geen bedriegelijk gezicht geschouwd
en een leugenachtige voorspelling gesproken, toen gij zeidet :
⁸ „zoo spreekt de Heere !”, en Ik, gesproken had Ik niet ! ⁸ Daarom
alzo zegt de Heer Heere : omdat gij gesproken hebt wat be-
driegelijk is en geschouwd hebt wat leugenachtig is, daarom
⁹ zie, Ik stel Mij tegen u, spreekt de Heer Heere, ⁹ en mijn hand
is tegen de profeten, die schouwen wat bedriegelijk is en voor-
spellen wat leugenachtig is. Tot den raadskring van mijn volk
zullen zij niet behooren en in het boek van het huis Israël
zullen zij niet opgeschreven worden en in het land Israëls zullen
zij niet komen. En zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heer Heere ben.
¹⁰ Daar en omdat zij mijn volk hebben doen dwalen door van
vrede te spreken, terwijl er geen vrede was ; bouwt het een
leemen wand, zie, dan bepleisteren zij dien met looze kalk ;
¹¹ zeg nu tot die strijkers met looze kalk, en die valt er af ! :
„zie, een stroomende regen ! en hagelsteenen vallen en een
¹² stormwind breekt los ; ¹² en zie, daar valt de wand ! Zal men
dan niet tot u zeggen : „Waar is nu de looze kalk, waarmede gij
¹³ gepleisterd hebt ?” ¹³ Daarom, zoo zegt de Heer Heere : Doen los-
breken zal Ik een stormwind in mijn gramschap en een stroomende
regen zal er zijn door mijn toorn en hagelsteenen in verbolgen-
¹⁴ heid tot vernietigens toe ! ¹⁴ En neerhalen zal Ik den wand, dien
gij met looze kalk bepleisterd hebt, en dien tegen den grond
werpen, zoodat zijn fundament bloot komt ; en dan valt hij en
¹⁵ komt gij daarin om en ervaart, dat Ik de Heere ben. ¹⁵ Zoo
zal Ik mijn gramschap laten uitwoeden tegen den wand en tegen
hen, die hem met looze kalk bepleisteren, en dan zal Ik u zeggen :
¹⁶ weg is de wand en weg zijn zij, die hem bepleisteren, ¹⁶ die

profeten van Israël, die over Jeruzalem profeteerden en haar een gezicht van vrede schouwden, terwijl er geen vrede was, spreekt de Heer Heere.

Met het onmiddellijk voorafgaande stuk, waarin in het licht werd gesteld, dat geen der ballingen Ezechiëls bedreigingen van het komend gericht ernstig opnam, heeft de profeet den overgang gemaakt naar een nieuw gedeelte zijner profetische werkzaamheid, waarin duidelijk zal moeten worden gemaakt welke factoren in Israëls volksleven hebben medegewerkt tot zulk eene religieus-ethische verwording, als èn de ballingen èn de achtergeblevenen in Jeruzalem te zien geven. Daarbij wordt allereerst de aandacht gevestigd op het droef bedrijf van die mannen, die het wagen als „tolken des Heeren” op te treden en een „zoo zegt de Heere” in het midden van Israël te doen weerklinken, terwijl zij in den grond der zaak niet anders doen dan hun eigen volk tot slachtoffer maken van hun eigen waan.

Treffend is het daarbij te zien hoe de innerlijke zielsontroering, die zich bij het overbrengen van des Heeren woord van Ezechiël meester maakt, hem alle regelen van de syntaxis zijner eigen taal doet vergeten. Niet alleen stapelt hij het eene beeld op het andere, maar ook breekt hij zinnen af, voegt ongelijksoortige stukken bij elkander, schuift tusschenzinnen in enz. Het is als een bergstroom, die in onstuimige vaart alles meesleept.

Het begint al dadelijk met dat herhaalde: profeteer d.w.z. wees mijn tolk, mijn woordvoerder; breng mijn woorden getrouwelijk over; zeg niet wat *gij* over hen denkt, maar wat *Ik* over hen oordeel. En dan dat „tegen de profeten van Israël”, zooals men die heden ten dage binnen den kring van Israël vindt. Jeremia en Ezechiël zijn uitzonderingen. De anderen vormen de overweldigend-groote meerderheid. Ze staan dan ook bij Israël zóó in eere, dat alleen met hen gerekend wordt en niet met die twee anderen. *Hun* woord wordt aanvaard. Dat en dat *alleen* is het woord des Heeren. Zoo meent Israël. Daarom zijn het „profeten van Israël”. Maar de Heere heeft een anderen naam voor hen: profeten-uit-hun-eigen-hart (vs 2). Vlijmscherp! Want een profeet kenmerkt zich juist hierdoor, dat hij alleen de woorden van zijn lastgever overbrengt en *niet* wat zijn eigen hart hem ingeeft. Profeet en eigen-hart vormen dus een absolute tegenstelling. Wie uit zijn eigen hart spreekt, is geen profeet. En omgekeerd. Daarom zijn het „dwazen” (vs 3). Een woordspeling, die aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat: geen *něbi'im* maar *něbalim*. „Dwazen”, maar dan vooral in religieus-ethischen zin: slechte, goddelooze menschen, die doen wat in strijd is met het door God geheiligd verstand, met wat in het O. T. *chokma* = wijsheid heet. En die „verdwaazing” gaat zóó ver, dat ze niet zien, dat ze „hun eigen

geest volgen" (vs 3). „Geest" d. i. de zielsenergie, die de ziel tot daden dringt; de strevende kracht der ziel, die den zielsinhoud naar buiten dringt, zoodat we in de daden kunnen zien wat er in de ziel woont en werkt. Wie dus „zijn eigen geest" volgt, doet niets anders dan zijn eigen zielsinhoud in daden omzetten. Wat er uit hen uitgaat is verdichtsel van eigen hart. En dat houden die „dwazen" dan voor vrucht van de inwerking van „den geest des Heeren" ! „Profeet" willen ze zijn. Maar een profeet moet door ruimte en tijd zich vrijelijk kunnen bewegen. Hij moet kunnen „zien", „schouwen", een „gezicht" hebben. Maar om iets te „zien", moet er iets gebracht worden voor den spiegel van mijn geestelijk oog. Anders „zie" ik niet. Maar dan moet er dus Iemand zijn, die iets voor dien spiegel brengt: God. Maar waar ze Gods profeten, Gods tolken en woordvoerders niet zijn, daar brengt God ook niets voor hun zielsoog. Welnu, dan beelden zij zich in iets gezien te hebben en spreken van „wat zij niet gezien hebben" (vs 3). Hoe ver staan deze „profeten van Israël" af van „de profeten des Heeren", die zich er zoo diep van bewust zijn niets uit eigen zielsinhoud te putten maar dragers te zijn van een „woord des Heeren", dat zij dit spreken, ook al gaat het vierkant tegen hun eigen zielsbegeeren in !

„Als vossen in bouwvallen zijn uw profeten, Israël !" Ezechiël spreekt hier tot Israël over zijn profeten, alsof ze hem in 't minste niet aangingen. Hij wil evenmin met hen te doen hebben als indertijd Amos, die er zich op verhief „noch profeet noch profetenzoon" te zijn (Am. 7 : 14). Hij vergelijkt hen met „vossen in bouwvallen". In huizen vindt men geen vossen. Die wonen gaarne ter plaatse, waar ze zonder te veel moeite zich hollen kunnen graven en er niet aan denken, dat ze, al gravende, ondergraven wat nu nog staat. Ze leven in puinhoopen en bouwvallen en doen niet anders dan die nog meerder te maken. Zoo ook die profeten. Ze hebben zich ingedrongen in, zich een goede plaats veroverd te midden van Israëls „woningen", waarvan ze echter, doordat ze slechts gaven wat uit hun eigen hart voortkwam, de fundamenten hebben ondergraven en tot wier val ze krachtig hebben medegewerkt.

Hoe geheel anders was hun roeping geweest, indien ze in waarheid profeten des Heeren waren geweest. Die hebben geen roeping om af te breken, wel om op te bouwen. Zij moeten het erfdeel des Heeren verdedigen tegen iederen aanval, niet als vossen wegkruipen in hun hol. En wanneer hier en daar een bres wordt geslagen, dan moeten zij in de bres gaan staan, hun volk met hun eigen lichaam dekken. Dan moeten zij, wanneer de oude muur dreigt te vallen, een nieuwen muur optrekken ten behoeve van hun volk. Want al die aanvallen zijn nog niet anders dan voorpostgevechten. Het groote gevecht komt nog. Dat is „de krijg op den dag des Heeren", wanneer het wereldgericht komen gaat en de vraag zich sterker dan ooit naar

voren zal dringen, of Israël dan in dien dag zal bestaan, of Israëls „woning” zal zijn uitgebouwd naar goddelijk bestek, of Israëls profeten aan den opbouw van hun volk krachtig zullen hebben gearbeid.

Maar dat alles hebben ze *niet* gedaan, zij, die zich den eere-titel van „Israëls profeten” hebben aangematigd, en dat in zulk eene mate, dat zij recht meenen te hebben dien aan Jeremia en Ezechiël te mogen ontzeggen. Wat zij dan *wel* hebben gedaan? Ezechiël zegt het weer met snijdende scherpte: „een schouwen van wat bedriegelijk, een voorspellen van wat leugenachtig is!” (vs 6). Zij geven zich den schijn, dat ze inderdaad „profeten”, gezanten, herauten, tolken, woordvoerders van den levenden God zijn. Zij „schouwen” en „voorspellen” immers! Maar „aan hunne vruchten zult gij ze kennen”; dat geldt ook van deze mannen. Ezechiël teekent die ééne vrucht met een tweetal synonieme woorden. Het eene wijst er op, dat ze geen inhoud heeft. Het lijkt wel op een vrucht, maar het is er geen. Het lijkt wel op een gebouw, maar alleen de voorgevel staat. De vrucht is ledig; geen levenskern zit er in. Ook het gebouw is ledig; achter den gevel is er *niets*. En het tweede woord laat ons hun schouwen en voorspellen zien als „leugen”. Zoo op het eerste hooren lijkt het waarheid, maar het is er mede in flagranten strijd. Het schijnt betrouwbaar, maar het is bedrog. Hun voorspellen is een luchtspiegeling, een fantasmagorie. En dan trachten die mannen hun inhoudlooze „gezichten” en „voorspellingen” te doen voorkomen als nederdalende van, gegeven door den Heere! Maar wie daarvan de dupe worde, Ezechiël niet. Die weet veel te goed uit eigen ervaring wat de Heere „schouwen” en „voorspellen” laat. Hij kent te goed de sprake des Heeren, om niet onmiddellijk te weten, dat de Heere die „profeten Israëls” onmogelijk gezonden hebben *kan*. „En dan wachten zij nog op de vervulling van het woord!” (vs 6). Dat is voor Ezechiël het toppunt. Zij kennen aan hun eigen woorden zooveel inwonende kracht toe, zooveel scheppend vermogen, dat hun woorden in staat zijn zich van uit zichzelf te verwerkelyken, zich als een reële macht te bewijzen. Alsof dat ooit gelden kon van een menschenwoord! Alsof niet alleen van den Heere gold: „Hij spreekt en het is; Hij gebiedt en het staat” (Ps. 33 : 9)! Daarom nog eens: bedriegelijk is het en leugenachtig. En ten einde dat nu in volle duidelijkheid voor het bewustzijn en van die mannen en van Israël te stellen, klinkt het weer zoo ontzaglijk scherp: „Gij zeidet: zoo spreekt de Heere!, en Ik, gesproken had Ik niet!” (vs 7).

Zoo staan de feiten. Nu komt de conclusie. De Heere stelt eerst die feiten in het helderste licht, eindigend met een vraag. De beschuldigten hebben het recht van antwoorden. Maar als zij er het zwijgen aan toe doen, omdat hun antwoord hen zelf zou veroordeelen, dan trekt de Heere zelf de conclusie met zijn

„Daarom” (vs 8). Dan wordt eerst de rechtsgrond aangegeven van wat volgen gaat. „Gij hebt gesproken wat bedriegelijk en geschouwd wat leugenachtig is”. Israël mag niet wanen, dat de Heere is als de goden der omwonende volkeren, die even luimig zijn en even onberekbaar als hun vereerders. De Heere heeft de gerechtigheden lief (Ps. 11 : 7) en is een „rechtvaardig rechter” (Jer. 11 : 20). Ook in zijn straffende oordeelen. Van daar eerst de rechtsgrond. Dan de rechtshandeling: „Ik tegen U”, d.w.z. de Heere tegenover den mensch, die Hem aan zich dienstbaar heeft willen maken, en daarom dezen aangrijpend en vernietigend. En met bijtend sarcasme gebruikt nu Ezechiël ter teekening van dit ontzaglijk Godsoordeel de uitdrukking, die hij anders uitsluitend gebruikt voor het aangegrepen worden der ware profeten door den hier in alles beheerschenden Geest des Heeren. „Mijn hand is op de profeten” (zie 1 : 3, 3 : 14, 22, 8 : 1, 33 : 22, 37 : 1, 40 : 1). Maar hier wordt dat „op” tot „tegen”, want wie Hem aantast in zijn eer, ervaart zijn macht. Hun straf is uitroeijing uit de gemeenschap van het volk des Heeren, uit den met zijn God in vertrouwelijken omgang levenden kring van hen, die in waarheid Israël zijn, zie Jer. 23 : 18, 22, Ps. 89 : 8, 111 : 1. Dit wordt nu naar twee zijden nader uitgewerkt. Allereerst dat hunne namen niet zullen worden ingeschreven „in het boek van het huis Israël”, waarin slechts zij een plaats vinden, die waardig zijn gekeurd aan het komende Messiasrijk deel te nemen (zie 9 : 2). En daarom zullen ze ook niet terugkeeren naar het land der vaders, vanwaar straks de Messiasheerlijkheid zal uitstralen; zie ook 20 : 38.

Maar ook de vernietiging van deze „profeten-uit-hun-eigenhart” is geen einddoel. Einddoel is, dat de ballingen ervaren wie en wat de Heere is, dat zij Hem leeren kennen in zijn straffende oordeelen en oneindige macht, zoodat straks het wonder der genade, dat over hen komen zal, te grooter zij en de zelfovergave te volkomener (vs 9b).

Intusschen, tot dusver heeft Ezechiël het doen dezer valsche profeten nog slechts geteekend als poging om des Heeren macht aan eigen bedoelen dienstbaar te maken. Nu gaat hij de andere zijde van dit goddeloos bedrijf in het licht stellen. „Ze hebben mijn volk doen dwalen” (vs 10). Weer dat „mijn volk” als in vs 9, om daardoor duidelijk te maken, dat zij zich vergrepen hebben aan het eigendomsrecht des Heeren. Opgeworpen hebben zij zich als herders van dit volk; neen, meer nog: zij hebben gedaan, alsof het *hun* volk was en het geleid op *hun* wegen. Ze hebben hun eigen gedachten aan het volk opgedrongen door altijd maar weer van vrede te spreken. Zoo hebben zij het volk in slaap gewiegd. En wanneer dit al een oogenblik vermoeden kreeg van komend gevaar en daartegen een muur trachtte op te richten, de komende rampen beproefde af te wenden, wat deden dan die profeten-uit-hun-eigen hart? Dan openden

zij de oogen van het volk er niet voor, dat hun bouwsel toch niet meer was dan een leemen wand, die noodzakelijk bij den eersten stoot den beste in puin moest vallen. Neen, dan „bepleisterden zij dien met looze kalk”, zoodat de zwakheid en bouwvalligheid ervan niet gezien kon worden, en werkten er zoo toe mede, dat ook de bouwers van den wand in den waan konden verkeerden, dat zij inderdaad iets duurzaam hadden gemaakt, waarachter het volk veilig kon zijn, gerust de toekomst kon afwachten, hopen op des Heeren genadige hulp en bijstand (vs 10b). Zoo wordt hun geheele profetische prediking in al haar waardeloosheid geteekend, verderfelijk in haar gevolgen voor predikers en volk beiden.

Daarom wordt nu het oordeel aangekondigd aan die „strijkers met looze kalk”. Klemmend is de wijze, waarop de profeet aan zijne verontwaardiging uiting geeft. In vs 9 heeft hij hun nog den naam gelaten, waarmede zij zich — zij het ook bedriegelijk! — hadden gesierd. Nu geeft hij hun zelf een naam, die tekenend is voor de waardeloosheid van hun gansche bedrijf. Wat ze gebruiken is geen kalk, maar „looze kalk”. Het heeft wel den schijn, dat het helpen kan, maar het helpt niet. De leemen wand wordt er niet sterker door. Het is alles bedrog. Het houdt niet. „De kalk valt er af” zooals Ezechiël in een snijdend scherp tusschenzinnetje nog uitdrukkelijk zegt. Dat doet „looze kalk” altijd. Hoeveel te meer, wanneer storm en ontij losbreken.

De profeet blijft bij zijn beeldspraak. Daarom teekent hij nu de Godsoordeelen, die over land en volk worden uitgestort, met kleuren, ontleend aan de ongetemde natuurkrachten, die in den wintertijd zoo ontzaglijk op het Palestijnsche land kunnen losstormen. Zwaar beladen zijn de wolkenmassa's, die uit het Noordwesten uit de zee komen aandrijven. Een enkele aanraking met Israëls bergen is voldoende om ze uiteen te scheuren! En dan stroomt de regen neer op een wijze, waarvan de „zoon der westerstranden” zich bijna geen voorstelling kan maken. Tot overmaat van ramp wordt die regen voortgezweept door den stormwind, waardoor de vernielende kracht van het water tot in het duizendvoudige wordt vergroot. En als ware dat nog niet genoeg, wordt de regen afgewisseld door hagelsteenen, die alles te pletter slaan. Zoo kent Israël het van ouder tot ouder; ieder geslacht opnieuw. Ieder weet: niets is daartegen bestand. Wat zou dan zoo'n „leemen wand” met „looze kalk”! Vallen moet hij. Welk oordeel, zoo vraagt de profeet aan zijn hoorders, denkt ge, dat geveld zal worden over hen, die den schijn wekten, als hadden ze dien wand tegen regen en hagel voldoende beveiligd?

Is dat niet meer dan een onderstelling? Heeft de profeet aan wat in Israëls land zoo dikwijls werd gezien, slechts een beeld ontleend voor wat ook nu komen kan? Neen zeker niet. De stormwind komt. De regenlag komt. De hagelsteenen zullen

vallen. Losbarsten zal des Heeren gramschap, toorn en verolgenheid en die zal geen einde nemen, voordat de wand gevallen is. Is het dan genoeg? Neen, want zoo'n wand kan men gemakkelijk weer opbouwen, zolang maar het fundament er nog is: die opeengestapelde natuursteenen, die in keurige orde en rijen worden gelegd om een stevigen onderbouw aan het geheel te geven. Daarom zal het woeden van des Heeren gramschap geen einde nemen, voordat ook het fundament weg is en dus aan herbouw niet meer kan worden gedacht. Is het dan genoeg? Neen, nog niet: die bouwers zijn er nog. Zij zullen een jammerlijk einde vinden onder de ruïnen van hun eigen bouwsel. „Weg is de wand en weg zijn zij, die hem bepleisterden (vs 15).

Zoo wordt hier het oordeel Gods aangekondigd over die mannen, die gebouwd hebben — maar op *hunne* wijze; die geprofeteerd hebben — maar uit hun *eigen* hart; die van heerlijkheid hebben gesproken — maar naar hun *eigen* verbeelding; en die zoo zichzelf schuldig hebben gemaakt en medegewerkt hebben aan den ondergang van hun eigen volk.

D. Tegen de valsche profetessen.

13 : 17—23.

13 17 En gij, menschenkind, richt uw aangezicht tegen de dochteren uws volks, die als profetessen optreden uit haar eigen hart, en 18 profeteer tegen haar 18 en zeg: Zoo zegt de Heer Heere: Wee haar, die banden naaien voor alle armgewrichten en sluiers maken voor de hoofden van groot en klein om zielen te jagen! Zoudt gij zielen jagen van mijn volk en voor u zielen in het 19 leven houden? 19 En gij ontheiligt Mij bij mijn volk voor een paar handen gerst en een paar beten brood, zoodat gij zielen doodt, die niet sterven moesten, en zielen in het leven laat, die niet moesten leven, doordat gij mijn volk voorliegt, dat naar leugen hoort.

20 Daarom, zoo zegt de Heer Heere: Zie, Ik stel Mij tegen uw banden, waarmede gij de zielen vangt als vogels, en scheur ze van uw armen af en de zielen, die gij jaagt, laat Ik vrij als 21 vogels. 21 En Ik verscheur uw sluiers en red mijn volk uit uw hand. Zij zullen niet langer in uw hand tot een buit zijn. En zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben.

22 Omdat gij het hart des rechtvaardigen bedriegelijk bekommerd hebt gemaakt, terwijl Ik, Ik hem niet bekommerd maakte, en omdat gij de handen des goddeloozen hebt gesterkt, zoodat

deze zich niet bekeert van zijn boozen weg en in het leven ²³ blijft; ²³ daarom zult gij niet langer schouwen wat bedriegelijk is noch waarzeggerij meer bedrijven; maar redden zal Ik mijn volk uit uw hand, en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben.

Een nieuwe bladzijde wordt opengeslagen van Israëls schuldregister. Naast de mannen treden ook de vrouwen op als verleders des volks. Maar terwijl de mannen althans nog den schijn aannemen van door den Heere gezonden te zijn en zich aandienen als profeten des Heeren, grijpen de vrouwen de handgrepen aan der mantiek; die kleine manipulaties met geheimzinnig gefluisterde formules, die een huivering jagen door de ziel en de gedachte wekken van onberekenbare geestesmachten, die te vriend moeten worden gemaakt ten einde aan ramp en onheil te ontkomen.

In voor ons niet altijd even duidelijke termen wordt haar angstwekkend bedrijf geteekend. We vinden haar bezig met het naaien van „banden”. Daarbij moeten we niet met de oude vertalingen en onze Staten-vertaling denken aan „kussens”, die onder de armgewrichten (St. V. „oksels”) werden gelegd om deze daarop te laten rusten. Trouwens, waartoe zou dat dienen? Nog minder mogen we deze „kussens” vergeestelijken tot „zondekussens” of „kussens voor het geweten”. De ontsluiting der Assyrische taal heeft ook hier licht gebracht. We hebben hier te denken aan „banden”, die om de armen werden gewikkeld, vooral om de armgewrichten, en waaraan een magische kracht werd toegeschreven, waarbij herinnerd zij aan de gebedsriemen der Joden, strooken perkament, met allerlei spreuken beschreven, die bij het bidden om den linkerarm en het voorhoofd worden gewikkeld. Uit vs 20 blijkt, dat deze vrouwen dergelijke banden zelf droegen. Of daarmede ook omwikkeld werden de armen van hen, die naar hare „voorspellingen” en „waarzeggingen” kwamen luisteren, wordt niet met even zoo vele woorden gezegd. Toch mag het waarschijnlijk worden geacht, gedachtig aan den indruk, die dergelijke „inwikkelingen” op den daarbij onmiddellijk betrokkene maken. Ook in verband met het volgende.

Deze vrouwen bedienden zich ook van „sluiers”, ondoorzichtige doeken, geworpen over het hoofd van hen, die de diensten dezer vrouwen kwamen inroepen. Die mochten natuurlijk niet alle manipulaties zien, niet zoozeer om die manipulaties zelf, maar omdat de indruk van wat *niet* gezien en toch in de onmiddellijke nabijheid verricht wordt, veel grooter is dan die, welke we in alle bijzonderheden kunnen nagaan. Het onderfragen der geestenwereld heeft zich dan ook altijd in zeer mysterieus gewaad gehuld. Natuurlijk worden ook aan deze sluiers magische krachten toegeschreven, die zich dan door het dragen daarvan aan den betrokkene mededeelen. Zoo wordt deze binnen

den magischen kring getrokken en in directe aanraking met de geestenwereld gebracht. Daarbij zullen tevens wel „tooverformules” dienst hebben gedaan. Te vergelijken hiermede is weer de *tallith*, de lange, breede doek, die de Joden bij het uitspreken van het morgengebed en steeds in de synagoge over het hoofd hangen. De „sluiers” waren blijkbaar van verschillende grootte naar gelang van den aanvrager en overdekten in dat geval het geheele lichaam. In die richting wijst althans het „klein en groot” van vs 18 ; eigenlijk „voor de hoofden van iedere lichaamslengte”.

Die banden en sluiers ziet de profeet als gereedschap om zielen te jagen. En dat niet zoozeer wijl die banden en sluiers hem aan netten deden denken, als wel hierom, wijl de Semiet gaarne de ziel zich denkt als een vogeltje, dat dan ook — zoo de Egyptenaren — door den graftunnel vliegt om de mummie in de grafkamer weer te gaan opzoeken. Zielen worden gevangen, verstrikt. Zoo worden hier zielen „gejaagd”. Dat wil allereerst zeggen : van hun rust beroofd, en heeft dan betrekking op de zielen der afgestorvenen, die bij al deze bezweringspraktijken zoo nauw betrokken waren en geacht werden uit de rust des grafs te worden opgeschrikt en door deze vrouwen zoo te worden beheerscht, dat ze aan haar bedoelen dienstbaar werden. Maar dat „zielen jagen” heeft ook betrekking op de zielen van hen, die — begeerig de toekomst te weten of met geheime middelen hun wil aan anderen op te leggen en aan anderen kwaad te berokkenen — zich tot deze vrouwen wenden om een orakel. En deze doen met haar geheimzinnige manipulaties en haar wonderspreukige formules niet anders dan deze zoekers van de hun nog restende zielsrust te berooven. En bleef het daar dan nog maar bij! Maar het rampzalig gevolg van dit bedrijf is, dat de Heere bij zijn eigen volk ontheiligd wordt (vs 19). Of gebruiken zij niet Diens heiligen Naam bij haar heidensche praktijken en wekken zij niet den schijn, alsof Diens Geest het is, die haar in staat stelt de toekomst te ontsluiëren en haar wil aan anderen op te leggen. Zoo brengen zij deze zonen en dochteren van Israël — „mijn volk” zegt de Heere — er als vanzelf toe om den Heere op-eenzelfde lijn te stellen als de goden der andere volken, in wier dienst ook zoo-vele elementen waren van tooverij en waarzeggerij. Daardoor wordt Israëls Heilige ontheiligd, ontwijfd, van zijn eigensoortig karakter beroofd, gemaakt tot een „maaksel van 's menschen hand”.

En deze doodzonde (zie Exod. 20 : 7) wordt door deze vrouwen bedreven om den wille van iets, dat toch eigenlijk door ieder mensch als minderwaardig moet worden erkend, in ieder geval als iets, dat bij den zielenood van deze zoekers niet in de weegschaal mag worden gelegd : „een paar handen gerst en een paar beten brood” (vs 19). Zoo miskennen zij de waarde eener menschenziel en brengen door hare pretentie, dat zij dit werk doen in den dienst van den Heere der heirscharen, deze

orakelzoekers er als van zelf toe minachtend te denken van Hem, die zijne dienaren vergunt voor zôo gering loon in zijnen Naam te spreken.

Zoo handelen deze vrouwen. En het gevolg? Zielen worden gedood, „die niet sterven moesten” en andere worden in het leven gelaten, „die niet moesten leven” (vs 19b). Doordat zij haar heidensch bedrijf dekken met den Naam des Heeren, dragen zij als des Heeren wil voor wat toch ten eenenmale daarmede in strijd is. En zoo wordt de rechtvaardige (zie vs 22) d. w. z. die in overeenstemming is met wat de Heere van hem vraagt, onder allerlei bedriegelijke voorwendsels „bekommerd” gemaakt, doordat hem nu als „woord des Heeren” wordt voorgedragen wat in strijd is met hetgeen hij van den Heere meende te weten, tengevolge waarvan hij bij „het zoeken van den Heere” het spoor bijster dreigt te worden, zijnen God dreigt te verliezen, zoodat zijn geloof — dat immers, zal het leven, den Heere moet zien als den Waarachtige — verflauwt en bekommernis de ziel gaat vervullen. Dat is „zielen doden”, want „ziel” is levenskracht, is Godsgemeenschap, omdat de mensch eerst een „levende ziel” werd, toen de Heere hem den levensadem gaf (Gen. 2 : 7). En terwijl deze zielen worden gedood, worden andere in het leven gelaten. Dat zijn de goddeloozen, die aan God niet de allesbeheerschende plaats in hun leven geven en wanen dit naar eigen wil en lust te kunnen richten, die dan ook praktisch God niet erkennen, tenzij ze in de ellende zitten, maar ook dan God afmeten naar zichzelf. Die menschen voelen zich gesteund door het bedrijf dezer vrouwen, die dan ook eigenlijk niet anders doen dan zichzelf, omdat zij van Hem een karikatuur maken, meenen Hem naar haar hand te kunnen zetten. En dat is te erger, omdat zij dit doen in het midden van Israël, dat zoo gaarne hoort naar hen, die van den God des verbonds een god maken, in alles gelijk aan die der andere volken. Israël, dat den Heere niet kennen *wil*, omdat het Hem niet wil gehoorzamen, Israël hoort zoo gaarne in dit opzicht naar leugen, omdat de waarheid van Israël iets vragen zou, wat Israël niet geven *wil*. Zoo wordt Israël verleugend door haar, die zich van den leugen bedienen om daarvan te leven.

Ziedaar weer als in vs 3—7 de acte van beschuldiging, opgesteld door den Heere zelf. Nu volgt in vs 20 v. v. het vonnis. Het wordt weer als in vs 8 ingeleid met „daarom”. Beschuldiging en vonnis kloppen, want „de Rechter der gansche aarde doet recht” (Gen. 18 : 25). Door het bedrijf dezer vrouwen is de Heere in zijn wezen aangetast. Daarom komt nu dat wezen in verzet. Vandaar dat „Ik stel Mij tegen” . . . Merkwaardig! Dan volgt niet „tegen u”. Niet aan deze vrouwen wordt het oordeel aangekondigd. De Heere zal aan dit leugenachtig bedrijf zelf een einde maken. Hij zal er voor zorgen, dat die banden geen dienst meer kunnen doen; dat ook die sluiers geen dienst meer kunnen doen. De gelegten-

heid zelfs zal aan deze vrouwen ontnomen worden om van gezichten te spreken en waarzeggerij te bedrijven. Op welke wijze de Heere dit doen zal, wordt hier niet gezegd. Maar het wil mij voorkomen, dat dit buiten werking stellen van „banden” en „sluiers” ten nauwste samen hangt met het oordeel, dat over stad en tempel komen zal. Dan zal de jammer zoo groot worden, dat èn deze vrouwen èn het volk gaan begrijpen, dat daartegen noch „banden” noch „sluiers” iets vermogen. Dan zal de Heere zulk een duidelijke taal spreken, dat èn vrouwen èn volk Hem zullen leeren kennen in de heiligheid van zijn wezen en zelfs geen poging meer zullen wagen om tegenover zulk een God de hulp van „banden” en „sluiers” te gaan inroepen. In dien weg zal de Heere den mond der vrouwen stoppen en zijn volk uit hare hand redden (vs 23).

E. Geen Godswoord voor afgodendienaars.

14 : 1—11.

- 14 ¹ En er kwamen mannen tot mij van de oudsten van Israëel en ² zij zetten zich voor mij neder. ² En het woord des Heeren geschiedde tot mij zeggende : ³ Menschenkind, deze mannen dragen hun schandgoden in hun hart en zij hebben den aanstoot tot hun ongerechtigheid vlak voor zich gezet : zou Ik Mij dan door hen nog laten ondervragen ?
- ⁴ Daarom, spreek met hen en zeg tot hen : zoo zegt de Heer Heere : Ieder lid van het huis Israëel, dat zijn schandgoden in zijn hart draagt en zelf den aanstoot tot zijn ongerechtigheid vlak voor zich zet, en dan naar den profeet gaat — Ik, de Heere, Ik zal zelf hem antwoord geven trots zijn vele schandgoden, ⁵ ten einde het huis Israëel in het hart te grijpen, dat van Mij vervreemd is met al zijn schandgoden.
- ⁶ Daarom, zeg tot het huis Israëel : zoo zegt de Heer Heere : Bekeert u en laat af van uwe schandgoden en wendt u af van ⁷ al uwe gruwelen ; ⁷ want ieder lid van het huis Israëel en iedere vreemde, die onder Israëel verblijft, die van achter Mij vervreemdt en zijn schandgoden in zijn hart draagt en den aanstoot tot zijn ongerechtigheid vlak vóór zich zet, en dan naar den profeet gaat, opdat deze Mij voor hem ondervrage — Ik, de ⁸ Heere, Ik zal hem zelf antwoord geven ! ⁸ En stellen zal Ik mijn aangezicht tegen dien man en maken zal Ik hem tot een teeken en tot een spreekwoord en hem uitroeien uit het midden van mijn volk ; en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben.

- ⁹ En als de profeet zich verleiden laat en een woord geeft, dan heb Ik, de Heere, dien profeet verdwaasd, en Ik zal mijn hand tegen hem uitstrekken en hem verdelgen uit het midden van mijn volk Israël; ¹⁰ en beiden zullen zij hun schuld dragen; zoo als de schuld van den ondervrager, zóó zal de schuld van den profeet zijn, ¹¹ opdat het huis Israël niet meer van achter Mij afdwale en zij zich niet meer verontreinigen met al hun overtredingen. Dan zullen zij Mij tot een volk zijn en Ik, Ik zal hun tot een God zijn, spreekt de Heer Heere.

De profeet ontvangt bezoek van de „oudsten van Israël”. Dat juist de hoofden der ballingen van Tel Abieb en omgeving gezamenlijk tot hem komen, wijst er op, dat iets belangrijks hem drijft. Dat ze zich daarbij vóór hem nederzetten, wijst er op, dat zij niet meer met hem over iets te spreken hebben, maar dat zij iets van hem te vragen hebben. Daarbij zal Ezechiël de meerdere zijn, want de mindere stelt zich vóór den meerdere. Blijkbaar geldt het bezoek hier den profeet, den tolk des Heeren. Deze mannen komen om door zijne bemiddeling den Heere te „ondervragen”, wat altijd wijst op het werpen van het licht op een duister geval (zie b.v. Gen. 25 : 22, Exod. 18 : 15, 1 Sam. 9 : 9, 2 Kon. 22 : 18). Deze oudsten staan dus voor iets, dat hun niet helder is en waarover ze toch meer licht moeten hebben. Daarom komen zij nu tot den profeet, wiens profetische roeping zij dus nu erkennen, wiens woord nu voor hen wél een woord des Heeren is, dat niet slechts gezag heeft maar ook de waarheid onthult. Dat zij die waarheid niet eerst elders hebben gezocht, wordt noch ontkend noch met even zoo vele woorden gezegd. Maar uit het „dragen van de schandgoden in 't hart” laat zich wel afleiden, dat zij zich niet onmiddellijk tot den profeet des Heeren hebben gewend. Blijkbaar moet Ezechiël ook nu weer als laatste redmiddel dienen. Wanneer de „schandgoden” niet helpen kunnen, dan maar tot den Heere!

Maar zoo zal het nu niet gaan. Onmiddellijk spreekt de Heere tot den profeet, die misschien uit liefde tot zijn volk zich zou hebben laten verleiden om naar de woorden van Israëls oudsten te luisteren. En daarbij wordt duidelijk voor Ezechiëls bewustzijn gesteld wat de oudsten zoo gaarne verborgen hadden willen houden. „Zij dragen hun schandgoden in hun hart”, eigenlijk : „zij hebben hun schandgoden hun hart doen beklimmen”. Een eigenaardige beeldspraak. Het hart is gedacht als een oude offertroon, waarop nu eens dit, dan weer dat beeld werd geplaatst van de godheid, wien het offer gold, dat op dat oogenblik gebracht werd. Zoo werden ook in hun hart allerlei goden ten troon geheven, nu eens deze dan weer die. Maar daar is voor den Heere geen plaats. Tot Hem richten zij zich niet. Wel tot de anderen, die hier vlijmscherp

weer „schandgoden” worden genoemd, zooals Ezechiël altijd doet (niet minder dan 38 maal op de 48 plaatsen, waar dat woord in het O. T. voorkomt; nog 6 maal in Koningen en telkens eenmaal in Exod., Levit., Deut. en Jeremia). Schandgoden; het meest verachtelijke woord, dat ter beschikking staat. Het houdt verband met het woord, waarmede menschendrek wordt aangeduid. Vandaar de St. Vert.: dreggoden. Deze goden, die innerlijk niet meer waarde hebben dan drek, zijn ten troon verheven in het hart van deze oudsten van Israël. Dezen hebben daarmede „den aanstoot tot hun ongerechtigheid vlak vóór zich gezet”, want wat in de ziel woont dringt tot bewustwording en daarna tot daad. Zoo staan de beelden der in de ziel wonende goden voor het bewustzijn der vereerders, gelijk in den tempel de vereerder zich stelt voor het beeld van den god, wien hij eer wil bewijzen. En het „zien” dier godenbeelden wekt de zondige begeerte om die goden te vereeren, want het zien van het verbodene is het beste middel om aan de verzoeking ten offer te vallen (zie Gen. 3 : 6). Zoo worden die godenbeelden „aanstoot”, wil men: „valstrik”, waardoor hun ongerechtigheid zich in daden gaat omzetten en de kromme lijn — dat is de hoofdgedachte van het woord, hier door ongerechtigheid vertaald — in hun leven heerschen gaat.

Desondanks wanen deze oudsten van Israël, dat zij het recht hebben ook tot den Heere zich te wenden. Blijkbaar zien zij Hem uitsluitend als „Israëls God”, welken band zij dan zuiver als een van natuurnoodwendigheid zien. Zooals Kamos behoort bij Moab, behoort de Heere bij Israël. En zooals Moab altijd weer het recht heeft op Kamos terug te vallen, zoo heeft Israël altijd weer het recht des Heeren hulp in te roepen. Dat de verhouding tusschen den Heere en Israël die is van een verbond, derhalve *niet* natuurnoodwendig is, maar bepaald door zedelijke voorwaarden — daarvoor zijn hun oogen evenzeer gesloten als voor het andere feit, dat de Heere niet met Kamos op één lijn kan worden gesteld, maar geheel eigensoortig is (zie Deut. 6 : 4). Daarom komt het heilige wezen des Heeren onmiddellijk in verzet, zoodra Israëls oudsten een poging doen Hem te behandelen op de wijze der andere goden. Vandaar die vraag: „zou Ik Mij dan door hen nog laten ondervragen?”, waarin eenerzijds verwondering tot uiting komt over zoo verregaande miskennis van zijn wezen, en anderzijds opvlammende toorn over zulk een wijze van behandelen van de zijde van Israëls oudsten.

Vandaar dan ook, dat Ezechiël het oogenblik niet af mag wachten, dat deze mannen het doel van hun komst zullen hebben uiteengezet. Nog vóór ze dit hebben kunnen doen, moet Ezechiël hun hebben bewezen, dat hij in dienst staat van Hem, die „harten kent en nieren proeft” (Ps. 7 : 10). Om twee redenen. Allereerst om den profeet zelf er voor te vrijwaren den invloed

hunner woorden te ondergaan. En voorts om hun een diepen indruk te geven van het wezen van Hem, die hun „onderfragen” zoo ten eenenmale afwijst, opdat zij, Hem ziende als den Alwetende, zich alleen tot Hem zouden wenden.

En wanneer dan de profeet des Heeren woord overbrengt, dan klinkt het met bijtend sarkasme, dat de Heere geen „ondervrager” het hem passende antwoord onthouden zal. „Ik zelf zal hem antwoord geven” (vs 4b), waarbij dan een werkwoordsvorm wordt gebruikt, waaruit duidelijk wordt, dat dit antwoord in overeenstemming zal zijn met zijn door de ballingen zoo ten eenenmale miskend wezen, dat den goddelooze weerstaat, en dat zijn ijver geprikkeld wordt door iedere poging, om Hem af te meten naar de maat der andere goden. Zijn antwoord zal er dus een zijn van vlammenden toorn over zooveel miskennis en trouweloosheid van de zijde van zijn eigen volk. Het zal een vernietigend antwoord zijn. En daarbij zal des Heeren almacht duidelijk blijken, want al roepen deze ballingen dan ook de schuts in van nog zoovele goden, baten zal het hun niet. Het antwoord zal komen „trots zijn vele schandgoden”.

Maar ook nu zal dit straffend en vernietigend antwoord weer geen einddoel zijn, doch slechts middel. Het zal moeten dienen tot redding en behoud van allen, die het zullen zien. Daarmede wil de Heere „Israël in het hart grijpen”, daarin beweging brengen en ontroering, inkeer, afkeer en terugkeer, „opdat het zich bekeere en leve”. En dat, hoewel het „van Mij vervreemd is met al zijn schandgoden”. De Verbondsgod is voor hen een vreemde geworden: zijn wezen kennen zij niet meer; zijn daden zien zij niet meer; zijn woorden hooren zij niet meer; naar zijn wet leven zij niet meer. En toch . . . Hij laat hen niet los!

Daarom gaat dan ook, wijl het „in het hart grijpen” van Israël einddoel is, nu reeds de oproep tot bekeering naar hen uit (vs 6), wat dan natuurlijk in zich sluit het aflaten van de schandgoden en het zich afkeeren van de „gruwelen” d.w.z. die kultische verrichtingen, welke met den dienst der schandgoden ten nauwste samenhangen: het brengen van offers aan deze niet-goden, het eten van hun offervleesch en andere onreine spijzen, het overnemen van onzedelijke levensvormen; van dat geheel dus van daden en verrichtingen, die den afschuw en weerzin des Heeren opwekken en daarom ook dien van des Heeren volk opwekken moesten. Daarbij wordt nog eenmaal in het volle licht gesteld wat de Heere doen zal aan wie op den ingeslagen weg voortgaat. Zelfs wordt het nu nog scherper gezegd door aan vs 7, dat bijna een woordelijke herhaling is van vs 4, nog de ontroerende bedreiging toe te voegen van vs 8, waardoor dat „antwoord geven” in zijn wezen en gevolgen geteekend wordt. Allereerst zal de verhouding worden omgekeerd. Wie tot de godheid komt ter ondervraging, stelt zich voor het aangezicht van dien bepaalden god. Maar nu zal de Heere zijn „aange-

zicht" stellen tegen dien man, die Hem komt ondervragen. En gelijk in het aangezicht van den mensch de inhoud van des menschen ziel naar voren treedt, zoo treedt in des Heeren „aangezicht" het geheel van zijn daden naar voren. Des Heeren „aangezicht" is dus de samenvatting van, wil men: de concentratie van het dadencomplex, dat de Heere als de „levende God" van zich doet uitgaan, hetzij ter redding en verlossing (zoo b.v. in den hooge priesterlijken zegen van Num. 6 : 24—26), hetzij ter vernietiging van wie Hem weerstaat (zooals hier). En dat dadencomplex zal van dien aard zijn, dat ieder aan het leven van den daarbij betrokkene zal kunnen zien wie en wat de Heere is. Die mensch zal wezen tot een „teeken", waardoor de anderen langs den weg van logische deductie kunnen zien wat het zeggen wil te vallen „in de handen van den levenden God". En dat „teeken" zal niet maar voor een oogenblik zijn. Deze man zal worden tot een „spreekwoord", eigenlijk tot „spreekwoorden". Zijn rampzalig levenslot en levenseinde zullen zoo in het bewustzijn zijner volksgenooten worden ingegrift, dat het bij de opvolgende geslachten in al zijn ontroerenden ernst zal blijven voortleven en korte spreuken de herinnering zullen levendig houden van wat des Heeren toorn hier wrocht evenals dat met den levensjammer van Dathan en Abiram het geval was (Num. 16). En opdat er nu niet meer de minste onzekerheid blijve omtrent de vraag, wat met dien mensch geschieden zal, wordt er nog aan toegevoegd: „en uitroeien zal Ik hem uit het midden van mijn volk", zoodat Abrahams zegen hem ontgaat evenals de blijde toekomst der Messiaansche heerlijkheid. En in dezen vuurgloed van zijn vlammenden toorn zal de Heere zich „openbaren", zoodat wie dien vuurgloed ziet, niet meer behoeft te vragen wie en wat de Heere is. „Zoo zult gij ervaren". De Heere laat zich aan niemand onbetuigd noch in zijn zegeningen noch in zijn oordeelen.

In vs 4 en 7 was telkens sprake van een „gaan naar den profeet". Wie daaronder verstaan moest worden, werd niet gezegd. Of daarmee een valsche dan wel een ware profeet werd bedoeld, bleek niet. Trouwens, dat deed hier ook niet ter zake, want wie een afgodendienaar een antwoord geeft op zijn „ondervragen van den Heere", heeft daarmee opgehouden profeet des Heeren te zijn. Daarmee heeft hij zichzelf het kenteken van „valsche profeet" op het voorhoofd gedrukt. Opdat dit nu echter ten volle door de ballingen zou worden verstaan, wordt het in vs 9—11 nog nader in het licht gesteld.

„Als de profeet zich verleiden laat". Eigenlijk staat het er veel ontzettender: „Als hij zich verdwazen laat"; zich van zijn verstand laat berooven, doet als iemand die niet nadenkt, en dat opzettelijk: uit medelijden of om er iets mede te verdienen, maar altijd tegen beter weten in. Wie zoo dwaas handelt, dat hij den afgodendienaar een „woord des Heeren" geeft — en

dan natuurlijk niet een woord van ernstig vermaan (zie 3 : 16—21), een oproep in den zin van vs 6, maar een woord van schijnbare onthulling van de toekomst of van oplossing van moeilijkheden — die zal des Heeren toorn ervaren. Eenzelfde lot zal zijn deel worden als dat den man treffen zal, die hem kwam raadplegen. Ook hij zal verdelgd worden „uit het midden van mijn volk Israël”. Immers een nieuwe tijd zal aanbreken. Des Heeren strafgerichten zullen aan Israëls afdwalingen voor goed een einde maken. Dan zal eindelijk werkelijkheid worden wat reeds bij de openbaring aan Mozes als einddoel was gesteld (Exod. 6 : 6): Israël des Heeren volk en de Heere Israëls God. De weg der strafgerichten leidend tot de Messiaansche heerlijkheid!

Maar hoe zal het mogelijk zijn, dat een profeet des Heeren zoo verdwaasd kan handelen, zoo ten eenenmale in strijd met de grondwet der verhouding van den Heere tot zijn volk? „Ik, de Heere, heb dien profeet verdwaasd” (vs 9). Zulk een profeet handelt daarbij dus niet als bewuste bedrieger, maar als een verdwaasde, omdat hij meent, dat het genademiddel van het profetisch licht ook hem ten goede kan komen, voor wien slechts strenge boetprediking dienen kan. De Heere heeft zich aan hem onttrokken en zoo valt hij zijn eigen dwaasheid ten prooi (zie 1 Kon. 22 : 20).

F. Onverbiddelijk gericht en onbegrijpelijke genade.

14 : 12—23.

- 14 ¹² En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
¹³ Menschenkind, wanneer een land tegen Mij zondigt door trouwbreek te begaan en Ik mijn hand er tegen uitstrek en mijn staf des broods verbreek en er hongersnood in zend en er
¹⁴ mensch en vee uit verdelg, ¹⁴ en wanneer dan deze drie mannen in zijn midden waren : Noach, Daniël en Job, dan zouden alleen zij door hun rechtvaardigheid zichzelf kunnen redden, spreekt de Heer Heere.
¹⁵ Of als Ik wilde dieren over dat land bracht en die ontvolkten het, zoodat het tot woestenij werd, waar vanwege de
¹⁶ wilde dieren niemand doortrekt, ¹⁶ en als dan die drie mannen in zijn midden waren — zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere ! zonen noch dochteren zouden zij kunnen redden ; alleen zichzelf zouden zij kunnen redden en het land zou een woestenij zijn.
¹⁷ Of als Ik het zwaard over dat land bracht en zeide : „Zwaard, gij moet het land doorgaan : verdelgen wil Ik daarin

18 mensch en vee!" 18 en als dan die drie mannen in zijn midden waren — zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere! zonen noch dochteren zouden zij kunnen redden; zij, zij alleen, zouden gered worden.

19 Of als Ik de pest naar dat land zond en mijn toorn erover
20 uitgoot met bloed om daarin mensch en vee te verdelgen, 20 en als dan Noach, Daniël en Job daarin waren — zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere! zoon noch dochter zouden zij kunnen redden; zij, zij zouden door hunne rechtvaardigheid alleen zichzelf kunnen redden.

21 Maar zóó zegt de Heer Heere: Al zond Ik mijn vier ergste strafgerichten: zwaard, honger, wilde dieren en pest tegen Jeru-
22 zalem om daarin mensch en vee te verdelgen — 22 zie, toch blijven er ontkomenen in over, die zonen en dochteren eruit brengen. Zie, zij zullen tot u uitgaan en gij zult hun wandel en hun daden zien en getroost worden over het kwaad, dat Ik over Jeruzalem gebracht heb, over alles, dat Ik erover gebracht
23 heb. 23 En zij zullen u ten troost zijn, wanneer gij zien zult hun wandel en hun daden, en erkennen zult gij, dat Ik niet zonder grond gedaan heb alles wat Ik daarin heb gedaan, spreekt de Heer Heere!

Toen Israëls oudsten zich voor den profeet neerzetten (14: 1), geschiedde dit, gelijk uit de volgende verzen duidelijk blijkt, met de bedoeling den Heere te „ondervragen” d.w.z. licht te doen verspreiden over de toekomst. Waarop deze „ondervraging” betrekking had, wordt daar niet met even zoovele woorden gezegd. Maar wie een oogenblik zich herinnert de spanning, waarmee de ballingen de worsteling hebben gevolgd van Zedekia en de zijnen, die begrijpt, dat hun vragen Jeruzalem bedoelde. Nu is in vs 2—12 hun onomwonden gezegd, dat de Heere zich niet laat ondervragen door wie in zijn hart andere goden ten troon verheft, en dat de profeet, die zich daartoe leenen mocht, aan zijn eigen dwaasheid ten prooi zal vallen. Zulk „ondervragen” zal dus niet beantwoord worden. Maar dit wil niet zeggen, dat de Heere zelf hen in het onzekere zal laten omtrent het lot, dat Jeruzalem wacht. Immers, ook dát deel van Israël moet in het tijdsgebeuren het doen des Heeren zien en daardoor niet alleen den Heere leeren kennen, maar daaruit ook richtsnoer leeren voor eigen daden. Dit nu geschiedt in vs 12—23, welk gedeelte spreken zal van onverbiddelijk gericht en onbegrijpelijke genade.

De onverbiddelijkheid van het gericht wordt geteekend in vs 13—20. Jeruzalem is weggezakt beneden het peil van Sodom.

Dit ware gered geworden om den wille van tien rechtvaardigen (Gen. 18 : 22 v.v.). Voor Jeruzalem bestaat zelfs deze mogelijkheid niet. Om deze gedachte tot het bewustzijn der ballingen te brengen, wordt vier maal achtereen gesproken van „een land”. Het heeft tegen den Heere gezondigd door trouwbrek te begaan. Daarbij wordt een woord gebruikt, dat spreekt van een tegenstelling tusschen wat is en wat schijnt te zijn, tusschen den uitwendigen schijn en inwendige werkelijkheid. Het spreekt van heimelijke ontrouw, van een opzettelijk verborgen handelwijze, welke vloekt tegen wat men van zijn wezen zien laat. En die trouwbrek vindt haar toppunt in de gedragingen tegenover den Heere. Men schijnt Hem te zoeken, maar in het hart wonen andere goden. Men schijnt Hem te dienen, maar houdt het hart verre

Waar ligt dat land? Welk volk is hier bedoeld? Dat wordt niet gezegd. Zulk een land wordt slechts verondersteld om hetgeen straks met betrekking tot Jeruzalem gezegd zal worden den noodigen achtergrond te geven en den indruk ervan te versterken. Maar de nadere toevoeging: „het heeft tegen den Heere gezondigd door trouweloosheid te bedrijven”, doet ons zien, hoe over dat hypothetische land heen Juda en Jeruzalem in het oog worden gevat. Immers, alleen van hen kan gezegd worden, dat ze trouweloos tegen den Heere hebben gehandeld. Alleen wie den schijn wekt Hem te dienen, kan daarvan worden beschuldigd. En dat is met de heidenvolken zeker niet het geval. Het kan alleen van Israël worden gezegd. Trouwens, het is volkomen duidelijk, dat en waarom de profeet Juda en Jeruzalem op den achtergrond van zijn denken heeft. Hun zondig bedrijf heeft des Heeren gramschap gaande gemaakt en zoo de ballingschap ook over Ezechiël gebracht.

Intusschen, dat hypothetische land ervaart des Heeren toorn. Hij strekt zijn hand er tegen uit, wat hier niet alleen geste is van bedreiging als b.v. Job 15 : 25, maar ook een doen ervaren van vernietigend vermogen. Daarbij worden vier vormen hiervan naar voren gebracht, wat weer er op wijst, dat Israëls zonde nog steeds op den achtergrond van Ezechiëls denken blijft staan (men leze slechts Lev. 26 : 21. 25 v.). Allereerst het verbreken van den „staf des broods” (vs 13), een teekenende uitdrukking, die ons het brood laat zien als datgene, waarop de mensch steunt, zoodat hij den dood ten offer vallen moet, wanneer deze „staf” hem ontvalt (zie Gen. 18 : 5, Richt. 19 : 5, Ps. 104 : 15). Voorts het zenden van „wilde dieren” (vs 15), eigenlijk „slechte, kwade dieren” (zie ook Gen. 37 : 20, Lev. 26 : 6), waartegenover de mensch van dien tijd met zijn primitieve verdedigingsmiddelen machteloos stond, zoodra deze in grooten getale optraden. In de derde plaats het zenden van het zwaard (vs 17), hetzij dan door den buitenlandschen vijand, hetzij door burgeroorlog, want in beide gevallen wordt op de gruwelijkste wijze

geroofd en geplunderd, vermoord en verkocht. Eindelijk het zenden van de pest (vs 19), welke ziekte juist daarom genoemd wordt als vertegenwoordigster van allerlei kwalen, omdat de pest in het Oosten met zijn uiterst primitieve woningtoestanden en zorgeloze onreinheid zoo gemakkelijk optreedt en zoo ontelbare slachtoffers maakt (zie Exod. 5 : 3, 2 Sam. 24 : 13, Ps. 91 : 3, Hab. 3 : 5), waarbij ook het vee gemakkelijk wordt aangetast (zie Exod. 9 : 3, Jer. 21 : 6). Daarbij wordt naast de pest ook bloed genoemd evenals in 5 : 17. Dat hierbij aan bloedregen zou moeten worden gedacht, lijkt mij niet waarschijnlijk. Allereerst wijl het moeilijk is zich daarvan een voorstelling te maken. En voorts omdat telkens slechts één vorm van des Heeren vernietigend vermogen wordt genoemd. Het bloed zal dus in nauw verband moeten gedacht worden met de pest. Waarschijnlijk zal hier dus wel aan builenpest moeten gedacht worden, waarbij zich bloederige builen in liezen en onder oksels vormen.

Deze vier openbaringsvormen van des Heeren toorn woeden op ontzettende wijze. Door den hongersnood wordt mensch en vee verdelgd (vs 13). De wilde dieren, die niet met een beroep op 19 : 2 tot menschen, tot vijanden mogen worden gemaakt, ontvolken het land, dat nu tot een woestenis vervalt en door iedereen vermeden wordt (vs 15). Aan het zwaard vallen mensch en vee ten offer (vs 17) en door de pest wordt mensch en vee verdelgd (vs 19). Hetzij dus de eene vorm of de andere komt, steeds wordt op ontroerende wijze des Heeren gramschap openbaar.

Heeft God dan zijn gena vergeten? Wil de Eeuwige niet meer van ontferming weten? Neen! En om dit zoo scherp mogelijk tot het bewustzijn van zijne medeballingen te brengen, onderstelt de profeet, dat er in dat land een drietal mannen woont, „rechtvaardig en Godvreezend”, „hatende het kwade en doende het goede”. En aan die drie geeft hij de namen van mannen, die ieder Israëliet kent en van wie ieder weet met hoeveel welgevallen des Heeren oog op hen heeft neergezien. Allereerst Noach, de eenige uit de eerste menschheid, dien de Heere rechtvaardig zag (Gen. 7 : 1). Voorts Daniël, in 28 : 3 genoemd als een, die ingewijd is in de goddelijke geheimen. En eindelijk Job, de groote lijder der oudheid, die al worstelend overwint en zijn oprechtheid en vroomheid (Job 1 : 1) niet verliest.

Het noemen van Daniël te midden van de twee groote geloofshelden der oudheid baart groote moeilijkheid, indien daarmee namelijk de ons bekende Daniël uit Nebukadnezars dagen wordt bedoeld. Immers dit in het naar hem genoemde boek vermelde „opperst hoofd over alle wijzen van Babel” (Dan. 2 : 48) was tijdgenoot der ballingen, en al is het niet onwaarschijnlijk, dat de bekende droom van Nebukadnezar, waardoor Daniëls roem als „wijze” bevestigd werd, in 593 v. Chr. zal moeten worden gesteld,

het is toch merkwaardig, dat hij een paar jaar later — tusschen 592 en 589 — reeds de eer wordt waardig gekeurd naast mannen als Noach en Job te worden genoemd als iemand, aan wiens gebed buitengewone waardij moet worden toegekend. Het is dan ook volkomen begrijpelijk, dat men zich de vraag heeft gesteld, of Ezechiël hier wel den opperwijze van Nebukadnezar bedoelt en of niet veeleer aan een anderen Daniël moet worden gedacht. En deze vraag dringt zich te meer aan ons op, wanneer we zien, dat ook in 28 : 3 van Daniël sprake is d. w. z. in een profetie tegen den koning van Tyrus. Deze Daniël moet dus ook in den kring der Feniceërs geen onbekende zijn geweest. Hoe zou de profeet den Tyriër anders hebben kunnen toevoegen: „gij meent wijzer te zijn dan Daniël”? Dat dit nu met den ons bekenden Daniël het geval zou kunnen zijn, is, gezien de tijd van zijn optreden, niet mogelijk.

Op grond van een en ander heeft men getracht Daniël honderd jaar vroeger te laten leven als balling uit het Noordelijk rijk. Maar dit brengt weer nieuwe moeilijkheden, want het boek Daniël plaatst hem niet in Ninevê maar in Babel.

Een betere oplossing van de moeilijkheid lijkt mij de volgende. In een der teksten, tot ons gekomen door de opgravingen van Ras Sjamra (zie Noordt zij, Gods Woord² bl. 458) is sprake van een *Dn-'El*, welke figuur ons nog wel niet geheel duidelijk is, maar die een helper is van zwakken en verdrukten en bij wien weduwe en wees recht vinden. Nu is het vermoeden uitgesproken, (zoo R. Dussaud in Syria 1931 bl. 77), dat we in dezen *Dn-'el* den Daniël zullen moeten zien van Ezech. 14 : 14. 20 en 28 : 3. Aanvaarden we dit, dan begrijpen we hoe deze man èn bij de Feniceërs èn bij Israël bekend kan zijn geweest en hoe hij een plaats kan krijgen naast Noach en Job als een dier mannen, wier voorbedding groote kracht had. Daartegen kan nu niet worden ingebracht, dat deze *Dn-'el* = Daniël toch geen vroom man in den zin van Israël is geweest. Immers niet dáárom worden deze drie mannen genoemd. De ballingen meenen, dat de voorbede van verdienstelijke mannen der oudheid hen zal kunnen redden. Had Noachs rechtvaardigheid niet het leven zijner kinderen gered (Gen. 7 : 1) en Jobs voorbede dat zijner vrienden (Job 42 : 8)? Was Daniël dan geen man, wiens invloed armen en ellendigen, weduwen en weezen ten goede kwam? Zeer zeker, is het antwoord van den profeet. Maar nu zal zelfs de voorbede van deze drie mannen, die toch niet tot Abrahams zaad behooren en wier bede dus niet aan nevenoverwegingen te danken zal zijn, *niet* baten.

Om dit laatste nu is het den profeet te doen. Hij wil aan zijn hoorders en lezers duidelijk maken, dat des Heeren toorn zoozeer tegen dat hypothetische land ontstoken is, dat zelfs het gebed van deze drie mannen in dat geval niet in staat is het woeden van hongersnood of wilde dieren, van zwaard of pest

te keeren. Zelfs meer nog. Hoewel in de dagen van den zondvloed zelfs zonder bede Noachs rechtvaardigheid de redding was van zijn gezin, zal nu noch zijn gebed noch dat van Daniël en Job in staat zijn ook hun eigen kinderen aan een dezer plagen te ontrukken. De wig der persoonlijke verantwoordelijkheid slaat zelfs de eenheid van het gezin uiteen. Alleen zichzelf zouden zij kunnen redden. En dat staat zoo vast, dat de Heere zelfs voor een eed niet terugdeinst om de onafwendbaarheid van dit oordeel te bevestigen. Vandaar dat telkens herhaalde „zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere!”

Zoo onverbiddeijk is het gericht! En zal dat nu ook in die mate over Jeruzalem komen? Een benauwende vraag, waarop vs 21—23 het antwoord geeft.

Het begint met een „Maar”. Het wil dus een tegenstelling maken. Maar die schijnt hierin te liggen, dat, terwijl het hypothetische land door één der vier plagen getroffen stond te worden, Jeruzalem de volle zwaarte van alle vier tegelijk zal hebben te dragen. De „vier ergste strafgerichten” zullen terzelfder tijd tegen haar worden uitgezonden (vs 21). Dus allen vernietigd? Het ware te verwachten, maar, zoo zegt vs 22, het onverwachte geschiedt. Vandaar dat „zie”, dat de oogen ontsluit voor het bevreemdende van wat nu komen gaat. Er zullen er zijn, die aan deze viervoudige bezoeking ontkomen zullen. Maar dan zeker enkel op zichzelf staande menschen, die al blij mogen zijn het veege lijf te redden? Neen, heele gezinnen! Zij zullen „zonen en dochteren er uitbrengen” (vs 22). Natuurlijk niet als vrijen. Dat kan niet. Voor wie uit zulk een belegerde veste uitgaat, voor hem staat slechts één weg open: die der ballingschap. „Zij zullen tot u uitgaan”. De ballingen uit Jojachins dagen zullen die ontkomenen uit het Jeruzalem van Zedekia tot zich zien komen om de ellende der ballingschap met hen te deelen. Onbegrijpelijke genade! Wel roemt ze hier tegen het oordeel! Maar al zijn deze ontkomenen het voorwerp dier genade, ze heeft toch niet in de eerste plaats hen zelf op het oog. Ze richt zich over hen heen tot Ezechiëls medeballingen, die — opziende tegen Zedekia en de zijnen en in hen de trouwe dienaren des Heeren eerende! — niets van des Heeren doen begrijpen. Die moeten nu de laatste ballingen zien, hun daden aanschouwen, hun woorden hooren. Niet zien op een afstand, maar van dichtbij, zoodat het aureool verdwijnt en hun zondelust in het oog springt. Want zoo alleen leeren de ballingen uit Jojachins dagen des Heeren recht tot volkomen vernietiging erkennen, zullen zij getroost worden over Jeruzalems lot. Die ballingen uit Zedekia's dagen zullen hen leeren, dat de Heere het aan de eere zijns Naams verplicht was Jeruzalem ten ondergang te doemen en Israëel uiteen te slaan. „Zoo zullen zij u een troost zijn” (vs 23). En dan zullen Ezechiëls medeballingen den Heere aanbidden? Ach neen, zooveel vraagt de Heere zelfs

niet. Slechts één ding verlangt Hij van hen: „erkennen zult gij, dat Ik niet zonder grond gedaan heb alles, wat Ik daarin gedaan heb”. „Niet zonder grond!” Kan het liefdevoller? Kan het genaderijker?

G. Jeruzalem, de onnutte wijnstok.

15 : 1—8.

- 15 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, wat heeft het hout van den wijnstok vóór boven alle andere hout? die wijnrank, die onder het hout van het woud
³ is? ³ Wordt daaruit hout gekozen om dat te verwerken tot eenig ding? Of maakt men daarvan een pin om het een of
⁴ ander aan op te hangen? ⁴ Zie, aan het vuur wordt het overgegeven tot voedsel: zijn beide uiteinden heeft het vuur al verteerd en zijn middenstuk is verzengd; deugt het dan nog tot
⁵ eenig ding? ⁵ Zie, toen het nog gaaf was, kon het niet verwerkt worden tot eenig ding. Hoe kan het dan, nu het vuur het verteerde en het verzengd is, nog tot eenig ding worden verwerkt?
⁶ Daarom, zoo zegt de Heer Heere: Zooals onder het hout van het woud het hout van den wijnstok is, dat Ik aan het vuur
⁷ ten spijsze gaf, zóó maak Ik de inwoners van Jeruzalem. ⁷ Ik stel mijn aangezicht tegen hen: uit het vuur zijn zij gekomen, het vuur zal hen verteren. Zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere
⁸ ben, wanneer Ik mijn aangezicht tegen hen richt ⁸ en Ik het land ga maken tot een woestenijs, omdat zij trouweloos tegen Mij gehandeld hebben, spreekt de Heer Heere!

Eene gelijkenis met hare verklaring, blijkens vs 7 geschreven vóór het begin van het laatste beleg. Hier is Jeruzalem niet maar een wijnstok, zij het dan ook een, die zijn vruchten misbruikt (Hoz. 10 : 1), of een verwilderde, die tot een bastaard werd (Jer. 2 : 21), of een, die afval voortbrengt (Jes. 5 : 2). Hier is het een complex van ranken. De wijnstok is niet een boom, die ten slotte toch ook nog waarde in zichzelf heeft, ook al brengt hij dan geen vruchten voort. Het hout van een boom kan men althans nog bewerken voor allerlei huisraad en gereedschap, voor fraaie of nuttige dingen. Desnoods kan men er dan nog houten pinnen van maken, die in den wand kunnen worden aangebracht om er iets aan op te hangen. Maar zoodra een wijnstok geen vruchten voortbrengt, dan heeft hij in zichzelf niet de minste waarde meer. Dan is hij niet meer dan

een verzameling ranken, die voor niets, maar dan ook letterlijk niets meer dienstig zijn. Men kan er zelfs geen pin van maken! En wanneer hij eenmaal kennis gemaakt heeft met het vuur, dan deugt hij heelemaal voor niets.

Hoe verder de gelijkenis komt, hoe duidelijker het wordt wat de profeet eigenlijk op 't oog heeft. Reeds het begrip „wijnstok” wijst op Israël (Jes. 5 : 1 v.v., zie ook Joh. 15 : 5) dat zich zoo verhief op het verbond des Heeren voor zijn nationalen trots. En nu weer in vs 4 die twee uiteinden en dat middenstuk! De beide uiteinden zijn de beide rijken, waarvan het Noorderlijke in 722 ten eenenmale is verteerd en waarvan het Zuidelijke feitelijk in 597 is ondergegaan. Alleen het middenstuk van Israël, alleen Jeruzalems naaste omgeving is overgebleven. Maar reeds is het verzengd, gedeeltelijk verbrand. Reeds heeft het van zóó dichtbij den schroeienden vuurgloed ervaren (in 597), dat de levenssappen eraan onttrokken zijn. Toen is het ontkracht geworden. Zedekia's stadsrijkje leeft alleen bij de gratie van Nebukadnezar en is ten ondergang gedoemd. Er kan niets meer van gemaakt worden.

Dat is duidelijk voor wie oogen heeft om te zien. Maar nog duidelijker zal dit aan de ballingen worden gezegd. Met wortel en tak moet hier de gedachte worden uitgeroeid, alsof er voor Jeruzalem nog een toekomst zou zijn weggelegd en er voor Zedekia nog eenige verwachting ware. Vandaar vs 6. Maar treffend. Hier wordt niet gezegd, dat „de inwoners van Jeruzalem” niet meer zijn dan „het hout van den wijnstok”, maar wel, dat de Heere hen tot wijnstokranken maakt. Wanneer de Heere zich onttrekt, vergaat alle levenskracht, alle levensmogelijkheid, wordt de wijnstok Israël tot een hoop waarde-looze ranken. Dat zal nu gebeuren. In plaats dat des Heeren aangezicht *met* hen gaat (Exod. 33 : 14 v.), stelt de Heere het nu *tegen* hen. Jeruzalem is rijp voor het oordeel. In 597 is het als een brandhout uit het vuur gerukt (Zach. 3 : 2). Nu zal er niemand zijn, die redt (Ps. 50 : 22). Trouweloos hebben zij gehandeld tegen den Heere van 597 tot 586 toe, vóór en onder het beleg. Schijn hebben ze voor wezen uitgegeven. Nu zal het land tot een woestenijs worden gemaakt, want ervaren moet ook Jeruzalem wie en wat de Heere is. Het heeft Hem gelijk gewaand aan de andere goden, die afhankelijk zijn van en daarom een speelbal zijn voor hun vereerders, die ze niet kunnen missen. Nu zal het zien, dat de Heere Jeruzalem niet noodig heeft; dat Hij den tempel niet noodig heeft; dat Hij geen vereerders noodig heeft; dat Hij de zelfgenoegzame is, die zijn „eer” aan geen ander geeft (Jes. 42 : 8).

H. Het echtbreukige Jeruzalem.

16 : 1—63.

a. Des Heeren weldaden.

16 : 1—14.

16 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
^{2,3} Menschenkind, doe Jeruzalem al hare gruweldaden kennen ³ en zeg tot haar : Zoo zegt de Heer Heere tot Jeruzalem : Uw afkomst en geboorte is uit het land van den Kanaäniet : uw vader ⁴ was een Amoriet en uw moeder een Hetietische. ⁴ En wat uw geboorte betreft : toen gij geboren werdt, werd uw navelstreng niet afgesneden en werdt gij niet met water afgewasschen ter reiniging en met zout niet ingewreven en in windselen niet gewikkeld. ⁵ Geen oog zag op u neder om u een van deze dingen te doen uit medelijden. En zoo werdt gij op het veld geworpen, daar ze uw leven versmaadden, toen gij geboren werdt. ⁶ Maar Ik kwam bij u voorbij en zag u trappelen in uw bloed en Ik zeide tot u in uw bloed : leef ; ja, Ik zeide tot u in uw ⁹ bloed : leef ! ⁹ En Ik wiesch u met water en spoelde uw bloed ⁷ van u af en zalfde u met olie. ⁷ Zoo maakte Ik u frisch als de bloemen des velds, en zoo groeidet gij op en werdt groot en kwaamt in den tijd der stonden. Uw borsten zwollen en ⁸ uw schaamhaar groeide. Maar naakt waart gij en ontbloot. ⁸ Toen kwam Ik bij u voorbij en zag u, en zie : uw tijd was de tijd ¹⁰ der minne. Toen spreidde Ik mijn gewaad over u uit en bedekte uw schaamte en Ik zwoer u trouw en ging een verbond met u aan, spreekt de Heer Heere, en zoo werdt gij mijne. ¹¹ En Ik bekleedde u met veelkleurige gewaden en gaf u fijn schoeisel en een hoofddoek van byssus en hulde u in zijde en versierde u met sieraden en deed armbanden om uw armen ¹² en halssieraden om uw hals ¹² en een ring in uw neus en ringen ¹³ in uw ooren en een prachtige kroon op uw hoofd. ¹³ Zoo werdt gij gesmukt met goud en zilver en uw gewaad was byssus en zijde en veelkleurige kleederen. Fijn meel en honig en olie aat gij en buitengewoon schoon werdt gij en geschikt voor het ¹⁴ liefdeswerk. ¹⁴ En om uw schoonheid ging uw roep uit onder de volken, want volkomen was deze door mijn sieradiën, die Ik u aangedaan had, spreekt de Heer Heere.

Had de profeet in 6 : 9 Israëls zonden geteekend als een afhoereeren van den Heere, in dit hoofdstuk, dat de Schriftgeleerden niet in de synagogen wilden laten voorlezen, omdat zij het voor schandelijk hielden zóó de eigen moeder op de kaak te stellen, geeft hij in forsche en dikwijls zeer aangrijpende lijnen, met vasthouding van dezelfde hoofdgedachte, eene teekening van Israëls geschiedenis als voortdurende ontrouw en afval. Ezechiël, die waarlijk niet, gelijk men beweerd heeft, een sprookje van eene te vondeling gelegde prinses of van eene vondeling, die ten slotte koningin werd, noodig had om tot deze teekening te komen, bedient zich van het sinds Hozea bij de profeten zoo geliefde en ook in het N. T. niet onbekende (zie Openb. 21 : 2. 9, 22 : 17) beeld, dat ons de verhouding van den Heere tot Israël laat zien als die van man en vrouw, waarbij deze laatste zich voortdurend door anderen verleiden laat tot het verbreken der huwelijksrouw, zie Hoz. 1—3, Jes. 1 : 21, Jer. 2 v., Klaagl. 1 : 8. Deze laatste gedachte drong zich trouwens te eerder op, daar bij de West-Aziatische godsdiensten, waarmede Israël voortdurend in aanraking kwam, de ontucht een groote rol speelde (Astarte!) en deze vooral bij de hoogtediensten sterk op den voorgrond trad (zie Am. 2 : 7, Hoz. 4 : 13 v., Ez. 20 : 29).

Ezechiël legt daarbij allen nadruk op het feit, dat Israël alles, wat het is en heeft, dankt aan zijnen God, die het uit loutere genade heeft aangenomen, leven en schoonheid heeft gegeven en ondanks ontrouw en afval altijd weer met liefde ontvangen heeft. Met de zwartste kleuren stelt hij daartegenover den snoeden ondank des volks, dat altijd weer zijn hoerachtige neigingen bot heeft gevierd. Dat de profeet daarbij niet voor allerlei detailteekening terugschrikt, die ons min of meer pijnlijk aandoet, kan alleen hem verwonderen, die vergeet, dat het Ezechiël er juist om te doen was om bij zijn lezers afschuw en weerzin tegen Israëls bedrijf te wekken. Trouwens, er mag nog wel eens op gewezen worden, dat de Oosterling over het geslachtsleven en alles, wat daarmede samenhangt, met veel grootere onbevangenheid spreekt dan wij. Ook dat kieschheid en kuischheid niet altijd hand in hand gaan.

Tot den profeet komt des Heeren bevel om aan Jeruzalem al hare gruweldaden te doen kennen (vs 2). Jeruzalem is hier de vertegenwoordigster van Israël. Hier is het individueele dus weer geheel op den achtergrond gedrongen en staan we weer met beide voeten in het collectieve. Men kan ook zeggen : Jeruzalem is de personificatie van Israël. Allereerst omdat de stad het eenige was, dat nog van Israëls volk was overgebleven. En in de tweede plaats, omdat in den koningstijd Jeruzalem — ondanks reformatorische pogingen — in klimmende mate de leiding had gegeven bij den afval des volks.

Daarbij begint Ezechiël allereerst Israëls afkomst te teekenen.

Nu kan zeer zeker van Jeruzalem gezegd worden, dat het van huis uit een Kanaänietische stad is. We vinden het reeds als Oeroesalim (= de stad van [god] Salem) in de Amarnabrieven vermeld. Israël kan het niet bemachtigen. Tot Davids dagen blijft het de burcht der Jebusieten, die waarschijnlijk een sterk Hetietischen inslag hebben vertoond, gelijk enkele namen (*Poet-i-chepa*, *Arauna*) bewijzen. Ook kan van Juda gezegd worden, dat het zeer vele niet Israëlietische elementen in zich heeft opgenomen. De Kenieten, Kenezieten en Jerachmeëlieten (Richt. 1 : 13. 16, 1 Sam. 15 : 6, 27 : 10, 30 : 29) zijn in den vóór-koningstijd langzamerhand geabsorbeerd door Juda, dat toen eerst zijn eigenlijke wordingsgeschiedenis heeft doorgemaakt. Eindelijk is het aan geen twijfel onderhevig, of in de dagen van David en Salomo heeft een groot opsmeltingsproces plaats gehad en zijn de Kanaänieten in Israël opgegaan (zie *Noordt zij*, Gods Woord² bl. 390). Maar al zullen deze ethnologische feiten wel op den achtergrond gestaan hebben van het denken van den profheet en al zal dus zijn uitdrukkingwijze daarvan wel den invloed hebben ondergaan, het is allermintst zijn bedoeling geweest te zeggen, dat Israël van Kanaänietischen bloede is geweest, vrucht van de vermenging van Amoriet en Hetiet. Immers, al is het volkomen juist, dat binnen den kring van Israëls volksleven steeds meerdere vreemde elementen zijn opgenomen, daarmede wordt Israël nog volstrekt tot een volk van Kanaänietischen bloede. Ezechiël denkt hier dan ook veeleer aan den zedelijk-godsdienstigen gedachtenkring van Israël, die immers zooveel sporen van verwantschap vertoont met dien van de West-Aziatische volkeren in het algemeen en die van de Kanaänietische stammen in het bijzonder, en aan den invloed, die voortdurend van de zijde van Kanaän op Israël is uitgegaan (zie *Noordt zij*, Gods Woord² bl. 84 v.v.). Dat blijkt niet alleen uit den verderen inhoud van dit hoofdstuk, maar ook hieruit, dat hij tot teekening van Israëls levensvorm den nadruk legt op zijn verwantschapstrekken met de twee groepen, die binnen den kring der Kanaänietische stammen op den voorgrond treden en aan het Kanaänietische leven zijn signatuur hebben gegeven: de Amoriëten en de Hetiëten.

De Amoriëten toch, die in taal en ras nauw verwant zijn met de groep der Hebreëen, zijn waarschijnlijk tegen 2700 v. Chr. binnengedrongen in de cultuurlanden, die zich ten W. en ten N. W. van de Arabische woestijn uitstrekken, waarom de Babyloniërs langen tijd hiervan spreken als „land der Amoriëten”. Geruimen tijd zijn ze de beheerschers geweest ook van Babylonië (dynastie van Chammoerapi) en waarschijnlijk hebben zij het hoofdbestanddeel uitgemaakt der Hyksos, die zoo langen tijd Egypte hebben beheerscht (tot pl.m. 1600 v. Chr.). In den Amarna-tijd is Kades de hoofdstad van een niet onbelangrijk Amoriëtisch rijk, dat Zuid-Syrië beheerscht. Bekend zijn ook de twee Amoriëtische rijken in het Over-Jordaansche, waaraan de

namen van Sihon en Og verbonden zijn (Num. 21). In het West-Jordaanse vormen zij de overheerschende bevolking, wanneer Israël onder Jozua binnentrekt (zie verder *Noordt Zij*, Gods Woord² bl. 257 v.v.).

De Hetieten zijn van Indo-Germaanschen stam. De eerste sporen van hen vinden we in de 29ste eeuw v. Chr., wanneer de Babylonische handelskolonie in de Klein-Aziatische stad Ganesj de hulp van den stamverwanten Sargon van Akkad in Babylonië moet inroepen tegen de invallen van den Hetietischen koning van Boeroesjchanda. In de 20ste eeuw v. Chr. staan we ineens voor een groot Hetietisch rijk, in strijd met Akkad. En in de 15de eeuw v. Chr. vinden we weer een groot Hetietisch rijk, dat zich nu uitstrekt van Klein-Azië tot in Noord-Syrië en Mesopotamië. Wanneer Israël Kanaän binnentrekt, treft het hier ook Hetieten, die hier nog eeuwen lang van de grootste beteekenis en invloed zijn geweest. In den tijd van Abraham vinden we hen in Hebron (Gen. 23 : 3). In den Amarnatijd heeft Jeruzalem een Hetietischen stadskoning, Poet-i-chēpa. In Joz. 1 : 4 wordt Kanaän „het land der Hetieten” genoemd en in Davids tijd vinden we Hetieten in hooge regeeringsposten (2 Sam. 11 : 3). Dit laat zich natuurlijk alleen verklaren, wanneer de Hetieten een zeer belangrijk element in de bevolking van West-Jordaanland hebben uitgemaakt (zie verder *Noordt Zij*, Gods Woord² bl. 30 v.v.).

Deze twee volkengroepen hebben dan ook op Israël zulk een diepgaanden invloed uitgeoefend, dat de profeet zonder vrees voor tegenspraak van de zijde van hen, die toch op hun afstamming van Abraham zoo prat gingen (Ez. 33 : 24), zeggen kon, dat Amorieten en Hetieten hun stempel op Israël in zulk eene mate hadden gezet, dat de Amoriet Israëls vader en de Hetiet Israëls moeder kon worden genoemd.

Nadat hij nu zoo het zedelijk-godsdienstig milieu heeft aangegeven, waaruit Israël was voortgekomen, brengt hij ons in vs 4 v. bij Israëls geboortestonde. Hij laat het ons zien als een kind, wiens ouders zich niet alleen niet het minst om de pas geborene bekommeren, maar die aan hun kind zelfs alle levens-mogelijkheid ontnemen. Het was immers slechts een meisje! Nog heden ten dage geldt in Egypte haar geboorte als een ongeluk en worden de meisjes niet gerekend bij „de kinderen” (*A. Kaufmann*, *Ewiges Stromland*, 1927, bl. 152). Meisjes worden dan ook dikwijls onmiddellijk na haar geboorte verstooten. De oude Arabieren begroeven ze vaak levend. De profeet blijft dus geheel binnen het kader van het gedachtenleven van dien tijd, wanneer hij ook het pas geboren Israël teekent als een meisje, waaraan niet de minste zorg wordt besteed. De navelstreng wordt niet afgesneden, als ware het kind het leven niet waard. Het kind wordt niet afgewasschen, omdat ze het kostbare water niet waard is. Het wordt dan ook met

zout niet ingewreven, wat niet zoozeer uit hygienische motieven zou moeten geschieden, ofschoon de fellahs beweren, dat het kind daardoor sterker wordt, als wel uit religieuze overwegingen, om het kind door het zoutverbond aan de godheid te wijden of voor demonische invloeden te vrijwaren, gelijk nu nog in Perzië en Griekenland geschiedt. Ook die voorzorg wordt niet genomen: het kind is immers ten doode opgeschreven! Daarom wordt het ook niet in windselen gewikkeld, maar eenvoudig op 't veld geworpen. Noch vader noch moeder heeft medelijden. Ten eenenmale waardeloos wordt het leven der jonggeborene geacht. Naar buiten dus met haar, waar rondzwervende honden of wild gedierte zich met haar lijf mogen voeden!

Een aangrijpende teekening dus van het volkomen waarde-looze van Israël, dat noch door afkomst noch door geslacht de aandacht trok of eenigen blik waardig werd gekeurd.

Nu komt in vs 6 de groote tegenstelling met een „Maar Ik”. „Ik ging voorbij.” Vanwaar de Heere kwam, wordt niet gezegd. Waarom Hij juist daar voorbij kwam wordt ook niet gezegd. Dat geschiedt nergens in de Heilige Schrift, waar zijn bestaan zonder meer wordt gepostuleerd (zoo reeds dadelijk in Gen. 1 : 1). Alleen op des Heeren daden komt het aan, want daar schittert genade.

„Ik kwam voorbij”; blijkbaar teekening van den tijd der patriarchen, toen Israël nog klein en onaanzienlijk was; geen volk, maar een enkele familie. „En Ik zag”. Des Heeren „zien” is aanzien en gedenken, is erbarmen en ontfermen, is redden uit den nood (zie Exod. 4 : 31, 1 Sam. 1 : 11, Ps. 9 : 14, 10 : 11, 25 : 18, 31 : 8, 35 : 22). Hij ziet dat ongereinigde („in uw bloed”), ten doode prijs gegeven kind liggen en in scherpe tegenstelling met de ouders zegt Hij: „leef” d.w.z. Hij neemt het tot zich, wettigt het, maakt het tot het zijne, gelijk de vader, die een kind als het zijne erkent, het in zijn armen leggen laat. En dat „leef” wordt tot tweemaal toe gezegd, ¹⁰ om de tegenstelling met de ouders scherper te doen uitkomen, ²⁰ om de zekerheid der toe-eigening duidelijker te stellen.

Israël een verworpene; Israël een vondelinge; Israël tot kind aangenomen. Door „Ik”. Wie die „Ik” is, behoeft de profeet niet meer te zeggen. Zijn hoorders kennen „Hem” wel. En daarnaar kunnen ze afmeten de grootheid der ongehoorde genade. Deze wordt nu nader geteekend. Allereerst in een vers, dat in den overgeleverden tekst tusschen vs 8 en vs 10 staat. Maar daar past het niet. Want, wel is het volkomen juist, dat aan het Semietische huwelijk wasschingen en zalvingen der bruid voorafgaan (Ruth 3 : 3, Esther 2 : 12); maar in vs 8 wordt niet de sluiting van het huwelijk geteekend en dan kan natuurlijk in vs 9 niet gehandeld zijn over iets, dat aan het huwelijk voorafging. Bovendien missen we iets tusschen vs

6 en vs 7. Immers hoewel het begin van vs 7 niet geheel zeker is, toch is hier heel duidelijk sprake van de jaren, die aan de geslachtsrijpheid der vondeling vooraf zijn gegaan. Zoo moet dus tusschen vs 6 en vs 7 gezegd zijn geworden, dat de pleegvader aan het kind doet wat de moeder aan haar had moeten doen; m. a. w. het huidige vs 9 moet tusschen vs 6 en vs 7 geplaatst worden.

Het onreine Israël wordt nu gereinigd. Daarbij wordt op water niet gezien. Niet alleen wordt het gewasschen, maar zelfs wordt het afgespoeld, ten teeken hoe de Heere de uiterste prijs stelt op reinheid. Dat hier over de lichamelijke reinheid heen op de geestelijke wordt gedoeld, is duidelijk. Van die reinheid spreekt ook het zalven met olie, waarbij voor „zalven” niet het werkwoord wordt gebruikt, dat dient om uitdrukking te geven aan het storten van zalfolie op het hoofd b.v. van een koning (1 Sam. 16 : 3, 1 Kon. 1 : 34) of van een priester (Exod. 29 : 7, Lev. 8 : 12) of op den tabernakel en zijn heilig vaatwerk (Exod. 30 : 26, Num. 7 : 1), maar aan het met zalfolie inwrijven van het pas gewasschen lichaam, waardoor dit gemasseerd en gesterkt wordt (Deut. 28 : 40, 2 Sam. 14 : 2, Micha 6 : 15). Aan het jeugdige Israël wordt dus buitengewone zorg besteed, meer dan andere ouders gewoon zijn aan pasgeborenen te besteden.

Geen wonder, dat Israëls groei hiervan getuigt. „Ik maakte u . . . , als de bloemen des velds”. Het woord, dat de plaats van de . . . moet innemen, is onzeker. De Hebreuwsche tekst heeft hier „tot myriaden”, waarbij dan echter moet worden opgemerkt, dat dit toch wel een verbazingwekkende beeldspraak zou zijn, te meer waar in de onmiddellijk daarop volgende woorden de enkeling weer op den voorgrond treedt. En dat, terwijl de profeet de verpersoonlijking van Israël als een meisje zoo goed vasthoudt. De Grieksche vertalers wilden aan een werkwoordsvorm gedacht hebben, maar dan moet de tweede werkwoordsvorm „Ik maakte u” wegvallen, wat een zeer geweldadige operatie is. Het wil mij met anderen voorkomen, dat hier een adjectief heeft gestaan; misschien „frisch”. Dat past althans heel goed bij „de bloemen des velds”.

Zoo groeit Israël op. Het wordt groot. Dit brengt ons blijkbaar in den Egyptischen tijd, toen het volk langzamerhand opwies uit het familie kader. De profeet blijft ook nu aan zijn beeldspraak getrouw en zegt: „zoo kwaamt gij . . . .” De Hebreuwsche tekst laat hierop volgen: „in het hoogste sieraad”, wat dan zou moeten beteekenen „tot den hoogsten (lichamelijken) bloei”. Maar dat beteekent het hier gebruikte woord nooit; het wordt uitsluitend gebruikt van tooi en opschik. In verband met het volgende komt het mij waarschijnlijk voor, dat we hier moeten lezen „in den tijd der stonden”. Het kind is tot maagd geworden, waaraan ook het zwellen (eig.: het stijf-

worden) der borsten en het groeien van het schaamhaar (dat is bedoeld; zie ook Jes. 7 : 20) getuigt. „Maar naakt waart ge en ontbloomt”. Dit wordt er weer opzettelijk aan toegevoegd om duidelijk te maken, dat ook deze frisch opgroeijende maagd niets had, wat het oog kon bekoren. Ze had niets, dat haar eenige „charme” kon geven.

Weer dat „Toen kwam Ik voorbij”, sprekend van de nederbuigende genade van Hem, die Israëls levensschreden verzorgde. En daarna heeft de Heere niets voor Israël gedaan? Dat Hij iets deed, heeft de profeet niet met even zoo vele woorden gezegd. Maar men vergete twee dingen niet. Allereerst, we staan hier voor een beeldspraak, die slechts de hoofdmomenten van Israëls geschiedenis in het licht wil stellen. In de tweede plaats, de profeet richt zich tot hoorders en lezers, die als van zelf aanvulden wat in het donker bleef. Ieder wist wat er tusschen Abrahams roeping en de zelfopenbaring des Heeren aan den Sinaï geschied is. Daarnaar brengt de profeet hen nu.

Israëls volk is rijp geworden; de maagd is huwbaar geworden. Het oogenblik is dus aangebroken, waarop de Heere door de volheid zijner zelfopenbaring in nadere verhouding tot Israël treden zal. Vasthoudend aan het beeld, dat hij eenmaal koos, maakt de profeet ons nu tot getuige van „het huwelijk”, gesloten tusschen den Heere en Israël. Natuurlijk geeft hij hier van eene teekening, die geheel in overeenstemming is met de wijze, waarop onder Israël een huwelijk werd gesloten. Prachtig uitgedoscht (zie Jes. 49 : 18, Jer. 2 : 32), door haar gezellinnen begeleid (zie Ps. 45 : 15), wordt de bruid geleid naar de bruidskamer in het huis van den bruidegom (zie Jer. 7 : 34, 16 : 9, 25 : 10). Hier legt ze haar sluier af (zie Gen. 29 : 25), waarna de jonge man de handeling der huwelijks-gemeenschap aan haar symbolisch voltrekt door haar te overdekken met zijn gewaad (zie Richt. 3 : 9). Dit geschiedt nu ook met deze maagd „Israël”, aan wie de Heere trouw zweert en met wie Hij een verbond aangaat.

Treffend is het hierbij op te merken, dat deze maagd nergens handelend wordt voorgesteld, ofschoon dat bij den betrekkelijk vrijen omgang der beide geslachten (Richt. 14 : 1 v.v., 1 Sam. 9 : 11, 18 : 20, zie ook Gen. 24 : 11) toch wel zal zijn voorgekomen, gelijk trouwens uit Gen. 24 : 58 blijkt. Daarmede stelt de profeet in helder licht het eenzijdige karakter der verhouding van den Heere en Israël. De Heere maakt met Israël een verbond, maar het blijft *zijn* verbond. De Heere maakt Israël tot een volk, maar het blijft *zijn* volk. Alles wat Israël is en heeft, is van den Heere en niet van Israël. De Heere geeft aan Israël; maar Israël moet bezitten als niet-bezittende.

„Zoo werd gij mijne”. Dus des Heeren „ega” „naakt en ontbloomt?” (vs 7). Zeer zeker niet! Nu gaat de profeet de weldaden des verbonds uitstellen. Natuurlijk weer in overeenstem-

ming met de beeldspraak, dus als versierselen der bruid (vs 11 v.v.). Maar deze versierselen worden niet, gelijk toch het geval had moeten zijn, gegeven door de ouders der bruid, die haar immers als pasgeborene verstooten hadden, doch door den bruidegom zelf (vgl. Hoz. 2 : 10 v.v. [St. Vert. 2 : 7 v.v.]). Daarbij kiest de profeet die versierselen, die het luidst spreken van den rijkdom van den bruidegom. Allereerst „veelkleurige gewaden”, in Richt. 5 : 30 genoemd als het fijnste van den buit, in Ps 45 : 15 als het gewaad van de bruidsmeisjes der koningin. Voorts „fijn schoeisel”, waarbij de profeet gebruik maakt van een woord, dat fijn-gelooïd leder aanduidt, waarvan ook een der dekkleeden van den tabernakel waren gemaakt (Num. 4 : 6. 8 e.e.). Vervolgens een „hoofddoek van byssus”, het fijne lijnwaad, dat alleen door priesters (Exod. 39 : 27 v.) en voornamen (Gen. 41 : 42) werd gedragen en voor de afscheiding van den voorhof van den tabernakel werd gebruikt (zie Ex. 28 : 39, 36 : 8 e.e.). Eindelijk ragfijne zijde, die als sluier het geheele lichaam sierde. Zoo was het beste nog niet goed genoeg voor haar. Maar daarbij kwamen dan nog allerlei sieradiën, zooals de Oostersche bruid die gaarne draagt. Armbanden (Gen. 24 : 22), ringvormig gebogen zonder aaneenvoeging der, gewoonlijk trouwens verdikte, uiteinden; hals sieraden, dikwijls bestaande uit veelkleurige kralen, metalen voorwerpen, halve maantjes, soms van goud of zilver (Jes. 3 : 18); een neusring, gestoken door den rechter neusvleugel en meestal over den mond hangend; oorringen, soms versierd met kralen (Richt. 8 : 26, Jes. 3 : 19); eindelijk een kroon of krans van verguld blik of zilver, die het voorhoofd bedekte en het haar samenbond (Jes. 3 : 18). Zoo uitgedoscht trad des Heeren „bruid” de echtelijke woning binnen. Daar genoot zij de fijnste spijze (zie Esther 2 : 9), opdat het lichaam tot vollen wasdom zou komen. Geen wonder, dat zij „buitengewoon schoon” werd en geschikt voor . . . „het koningschap”, zegt de Hebreeuwsche tekst, m. i. ten onrechte; we zullen hier wel met zeer geringe wijziging moeten lezen „voor het liefdeswerk”. Israël was zoo toegerust, dat het door den Heere beoogde doel kon worden bereikt: Israël des Heeren volk en de Heere Israëls God (Exod. 6 : 6). Geen wonder, dat van Israëls schoonheid de omwonende volkeren gewaagden. Het was rijk geworden door het wonen in des Heeren huis.

Nadat nu de profeet in deze streng volgehouden beeldspraak den rijkdom geteekend heeft van des Heeren genadige liefde, bewezen aan een volk, dat allerminst hierop ook maar de geringste aanspraak kon doen gelden, en een diepen indruk heeft gewekt van de vele redenen van dank en zelfovergave, die Israël tegenover den Heere had, gaat hij nu in het tweede onderdeel van dit hoofdstuk er toe over ons te laten zien op welk een ontroerende wijze Israël deze rijkdommen misbruikte.

b. Israëls ondank.

16 : 15—34.

- 16 ¹⁵ Maar gij vertrouwdet op uw schoonheid en hoereerdet op uw naam en goot uw hoererijen uit over iederen voorbijganger :
¹⁶ „mijn moet hij zijn !” ¹⁶ En gij naamt van uw gewaden en maaktet u daarvan veelkleurige hoogten en hoereerdet daarop. ¹⁷ En gij naamt uwe versierselen van mijn goud en mijn zilver, dat Ik u gegeven had, en maaktet u daarvan mansbeelden en hoereerdet daarmede. ¹⁸ En gij naamt uw veelkleurige kleederen en huldet ¹⁹ die daarin en mijn olie en mijn wierook zettet gij hun voor. ¹⁹ En mijn spijsze, die Ik u gegeven had : fijn meel en olie en honig had Ik u doen eten, maar gij hebt ze hun voorgezet tot een lieflijken offergeur; zóó geschiedde het, spreekt de Heer Heere.
²⁰ En gij naamt uw zonen en dochteren, die gij Mij hadt gebaard, en gij hebt ze hun ten offerspijs gegeven. Was het u niet genoeg zelf ²¹ te hoereeren, ²¹ dat gij ook nog mijn zonen slachtet en ze overgaaft om ze voor hen door het vuur te doen doorgaan ? ²² En bij al uwe gruweldaden en hoererijen dacht ge niet aan de dagen uwer jeugd, toen gij arm waart en naakt en trappelend in uw bloed.
²³ En na al uw misdaden — wee ! wee u ! spreekt de Heer ²⁴ Heere — ²⁴ hebt gij u een verhooging gebouwd en u een verhevenheid gemaakt op iedere open ruimte. ²⁵ Op den hoek van iedere straat bouwdet gij uw verhevenheid en schondt gij uw schoonheid en spreiddet gij uw beenen voor iederen voorbijganger en bedreeft gij veel hoererij. ²⁶ En gij hoereerdet met de zonen van Egypte, uw burenen met het groote lid, en bedreeft ²⁷ veel hoererij om Mij te vertoornen. ²⁷ En zie, Ik strekte mijne hand tegen u uit en kortte het u toegewezen deel in en gaf u prijs aan de lusten uwer haatsters, de dochteren der Filistijnen, die zich schaamden over uw schandelijken wandel. ²⁸ En gij hoereerdet met de zonen van Assyrië, omdat gij u niet verzadigen kondt ; ja, gij hoereerdet met hen en werd ook daarvan niet ²⁹ verzadigd. ²⁹ En veel hoererij bedreeft gij met het kramersland der Chaldeënen ; maar ook daarvan werdt gij niet verzadigd.
³⁰ Wat is uw hart toch smachtend, spreekt de Heer Heere, dat ³¹ gij dit alles gedaan hebt, het werk van een aartshoer ! ³¹ dat gij uw verhooging bouwdet op den hoek van iedere straat en uw

verhevenheid maaktet op iedere open ruimte. En toch waart gij
 32 er niet als een hoer op uit om hoerenloon te verzamelen! 32 Gij
 echtbreukige vrouw! onder uw man zijnde neemt gij vreemden!
 33 Aan alle hoeren geeft men een gave, maar gij gaaft uw ge-
 schenken aan al uw liefhebbers en kocht ze om, opdat ze van
 34 rondom tot u zouden komen in uw hoererijen. 34 Zoo was het
 bij u omgekeerd als bij de vrouwen, daar gij hoereerdet zonder
 dat gij nageloopten werdt en hoerenloon gaaft, terwijl u geen
 hoerenloon gegeven werd. Zoo was het met u de omgekeerde
 wereld!

Op ontzaglijk scherpe wijze, waarbij hij zelfs niet terugdeinst
 voor realistische uitdrukkingen, aan het geslachtsleven ontleend,
 gaat nu de profeet een beeld ontwerpen van wat Israël met de
 haar verleende „schatten der wijsheid en der kennis Gods”
 heeft gedaan. Getrouw aan het beeld, dat hij eenmaal koos,
 teekent hij ons de „ega des Heeren” als een echtbreukige, wie
 het hoereeren tot een tweede natuur is geworden en die op
 allerlei wijze aan hare vuige lusten bot viert. Israël heeft alles
 misbruikt, wat haar God haar gegeven had. Haar schoonheid
 d.w.z. haar land en goed, haar aanzien en macht, het geheel
 van haar staatkundig en maatschappelijk leven, haar geschenken
 om daarmede den Heere groot te maken, heeft zij gebruikt als
 lokmiddel. Van haar naam d.w.z. de roep, die van haar uit-
 ging als niet alleen een groot, maar ook een wijs en verstandig
 volk (zie Deut. 4 : 6), heeft zij zich bediend om anderen tot
 zich te trekken en hun alles doordringenden invloed te onder-
 gaan (zie ook Deut. 32 : 15, Hoz. 13 : 6).

Precies zooals de hoeren langs den weg gaan zitten om den
 voorbijganger te lokken en haar lijf hun te bieden (Gen. 38 : 14,
 Jer. 3 : 2), zoo heeft ook Israël gedaan. Wonend in Kanaän,
 aan den heirweg der volkeren, op de brug, die de twee oude
 cultuurcentra der oudheid: het Nijldal en de Eufraat-Tigris-
 vlakte met elkander verbond, heeft het allen tot zich geroepen.
 Terwijl de Heere dit volk voor zich had afgezonderd (Lev.
 20 : 24, 26, 1 Kon. 8 : 53), heeft Israël er met alle macht naar
 gestaan om aan de volkeren van rondom gelijk te worden.
 Daartoe heeft het des Heeren „onderricht” verworpen en zich
 gewend tot de andere goden. Deze worden hier geteekend
 als „voorbijgangers”, van wie Israël zeide: „mijn moet hij
 zijn!” (vs 15).

De wijze, waarop Israël dit vurig begeerde doel nastreefde,
 wordt geteekend in de volgende verzen. Allereerst het hoereeren
 met de baäls (vs 16). Dit geschiedde op de „hoogten”, hetzij
 deze natuurlijke verhevenheden waren (1 Sam. 9 : 13, 10 : 5)
 of kunstmatige (zoo b.v. de hoogte in het dal van Hinnom,

Jer. 7 : 31). Hier vierde onder allen groenen boom en op allen hoogen heuvel (1 Kon. 14 : 23 e. e.) een zuivere natuurvereering hoogtij, waarbij uiteraard de vereering van de manlijke en de vrouwelijke zijde der natuurkrachten op den voorgrond trad, verpersoonlijkt in Baäl en Astarte, waarvan de eerste wonend werd gedacht in den wijsteen en de laatste in de asjēra (St. Vert. : bosch), herinnering aan het schaduwrijke boschje, welks geheimzinnig schemerlicht bij voorkeur gezocht werd door de aanbidders der „goede godin” en waar de wellust zich hulde in het reine gewaad der religie. Hier werden ware orgiën gevierd, waarbij wijngenot en muziek geliefde middelen waren om stemming te maken, zoodat bedwelming der zinnen en opwekking van ekstatische excessen de meest voorkomende verschijnselen waren.

Hieraan denkt de profeet, wanneer hij spreekt van „veelkleurige hoogten”, waarbij gehoereerd werd, wat hij dan zoowel in eigenlijken als in kultischen zin wil verstaan hebben. Hij noemt ze „veelkleurig” en spreekt van daarbij gebruikte „gewaden”, omdat de vrouwen, die zich hier aan „kultische prostitutie” prijs gaven ter eere van Astarte, daarbij met allerlei doeken een soort van tent maakten (zie 2 Kon. 23 : 7 en de naam Oholibama [tent der hoogte] van Gen. 36 : 2). Of moeten we hier denken aan op den grond uitgespreide gewaden, waarvan Am. 2 : 8 spreekt ?

Vervolgens herinnert de profeet aan den beeldendienst. Deze hing ten nauwste met den hoogtedienst samen. Niet zoozeer omdat ook daar beelden werden vereerd — want daarvan hooren we niets — als wel hierom : de hoogtedienst was het middel, waardoor God werd neergehaald binnen de verschijningsvormen der natuur, waardoor dus de gedachte van de afbeeldbaarheid Gods zich steeds meer aan Israëls bewustzijn opdrong, waarom we ze dan ook vinden bv. bij een man als Micha den Efraïmiet, die daarmede toch den Heere wil eeren (zie Richt. 17 : 13), maar niet tevreden is, voordat hij ook een beeld in zijn privaatheilighdom heeft. Zoo wordt dan ook in den lateren koningstijd „hun land vol afgoden” (Jes. 2 : 8, 17 : 8, 30 : 22, Jer. 2 : 28 e. e.). Deze godenbeelden werden gaarne gemaakt van sieradiën, vgl. Exod. 32 : 2 v. v., 33 : 5 v., Richt. 8 : 21. 24 v. v., waarschijnlijk omdat de meeste sieradiën in het Oosten als amuletten dienst doen en dus als dragers van goddelijke kracht beschouwd werden. Ezechiël spreekt hier uitdrukkelijk van „mansbeelden”. Dit zal wel niet uitsluitend zijn verklaring vinden in het feit, dat Israël hier als eene vrouw wordt voorgesteld. Er zal ook wel een herinnering in liggen aan den phallusdienst, waarbij het manlijk lid als zinnebeeld der genereerende natuurkracht op den voorgrond trad (zie Jes. 57 : 8, waar *zikkarōn* [St. Vert. : gedenkteeken] op zulk een heidensch symbool wijst).

Deze menschvormige beelden waren natuurlijk bekleed, maar

werden bij feestelijke gelegenheden nog in speciale gewaden gehuld, dikwijls geschenken van vereerders (zie Jer. 10 : 9). Vandaar het verwijt, dat Israël de veelkleurige gewaden, die het van den Heere ontvangen had, gebruikte tot opsiering der goden (vs 18). Dit zal wel niet anders beteekenen dan dat het datgene, wat het met betrekking tot de kennis van het wezen Gods door zijne zelfopenbaring had leeren kennen, nu zonder meer op die goden overbracht en zoo de grenslijn verflauwde tusschen den Heere en de goden der andere volken. Geen wonder dan ook, dat Israël aan deze goden de offeranden bracht, die alleen den Heere toekwamen. „Mijn olie en mijn wierook”, wat niet beteekent „de door mij gegeven olie en wierook”, gelijk sommigen op grond van Hoz. 2 : 10 hebben vermoed — dit zou toch bij wierook slecht passen, wijl deze uit het Zuiden werd aangebracht — maar de mij toekomende olie (zie Micha 6 : 7) en wierook (b.v. Levit. 10 : 1, 16 : 13). En bovendien: wat de Heere aan Israël gegeven had tot voeding, de opbrengst dus van het heilige land, en wel het beste daarvan: fijn meel, olie en honig, bracht Israël den goden tot offer. Opzettelijk wordt daarbij ook honig genoemd, omdat het honigoffer in Lev. 2 : 11 verboden was, maar o.a. bij den Babylonischen cultus een breede plaats innam.

Ja, meer nog deed Israël. Het is er zelfs niet voor teruggeëind in zijn streven naar gelijkheid met de volken, om ook naar het afschuwelijke instituut der kinderoffers te grijpen: het kinderoffer, het uiterste redmiddel van den benauwden mensch om den wil der goden te zijnen gunste te doen wijzigen en hun macht in zijn eigen dienst te stellen. Het kinderoffer, van oude tijden binnen den kring der Kanaänietische volken bekend (zie Gen. 22, Richt. 11 : 31), is vooral sinds Achaz (736—728) algemeen bij Israël in gebruik geweest (2 Kon. 16 : 3) en heeft vooral onder Manasse (698—634) welig getierd (2 Kon. 21 : 6; vgl. voorts 2 Kon. 17 : 17, Jer. 7 : 31, 19 : 5, 32 : 35, Jes. 57 : 5). Dit Kanaänietisch gebruik, dat ook bij de Moabieten (2 Kon. 3 : 27) en de Arameërs (2 Kon. 17 : 31) in zwang was en waarvan de opgravingen in Palestina zooveel droeve bewijzen hebben bijgebracht, was in flagranten strijd met des Heeren wil (Gen. 22). In Israël behoorden de kinderen van rechtswege aan den Heere, in wiens verbond ze waren opgenomen (zie Deut. 14 : 1, Jes. 1 : 2 e.e.). En nu werden deze kinderen, alsof het dieren waren, eerst geslacht en daarna als brandoffer aan de afgoden gebracht (2 Kon. 3 : 27, Jer. 19 : 5). Dat ging waarlijk nog boven het hoereeren uit (vs 20 v.)!

En dat deed Israël met volkomen vergeten van des Heeren weldaden: zijn neerbuigende liefde, zijn ondoorgrondelijke verkiezing! In plaats van dank — waartoe dan toch reeds alleen de herinnering aan de redding van den wissel dood had moeten dringen! — nu gruweldaden en hoererijen!

Maar nog is het einde niet van den ondank van Israël. Het heeft zich niet er mede tevreden gesteld binnen den kring der Kanaänietische volken aan zijn zucht naar gelijkheid bot te vieren. Het vergenoegde zich niet met het dienen van Baäl en Asjêra. Overal heeft het gezocht naar gelegenheden om in den kring der volken als gelijkwaardig te worden erkend. Daartoe richtte het zich tot „iederem voorbijganger” (vs 25), een vingerwijzing naar de vele volken, met wie Israël, ook door de uit een handels-oogpunt zoo centrale ligging van Palestina, in aanraking kwam. En ten einde nu hun aandacht tot zich te trekken, heeft het overal „verhoogingen” en „verhevenheden” gebouwd, waarmee wel bedoeld zullen zijn verhoogde plaatsen voor allerlei altaren. Zooals later Athene en Rome in de dagen van het verval, heeft Israël altaren gebouwd voor de goden van alle mogelijke volkeren, met wie het in politieke of in handels-gemeenschap kwam. Zoo b.v. in de dagen van Salomo, 1 Kon. 11 : 1 v., van Achab, 1 Kon. 16 : 31; en in klimmende mate na het opdringen der Arameërs, Assyriërs en Babyloniërs. Daartoe deinsde het zelfs voor provocatie niet terug, gelijk de profeet op zeer realistische wijze in vs 25 laat zien. Het bood zich als het ware aan de volken aan.

Allereerst aan Egypte. Hiermede brengt de profeet ons niet terug naar den tijd der dienstbaarheid als b.v. in 20 : 7 v., 23 : 3. 8. 19. 21; maar, gelijk uit de hierop volgende straf, de overheersching door de Filistijnen blijkt, brengt hij ons naar den tijd der Richteren. Van zoo nauw contact met Egypte wordt ons in het Richterenboek wel niets verteld, maar dat wil dan ook geen aaneengeschakeld verhaal geven van Israëls lotgevallen. Dat er intusschen ook in dien tijd tal van punten van aanraking tusschen Egypte en Kanaän zijn geweest, hebben ons de opgravingen in voldoende mate geleerd. De Egyptenaren worden hier, in verband met de voorstelling van Israël als een hoer, zeer teekenend genoemd mannen met „het groote lid”. De Egyptenaren waren van oude tijden berucht om hun zinlijkheid. Vele van hun verhalen getuigen ervan en de vereering van den heiligen bok in Mendes in de Oostelijke Nijldelta is daarvan een sprekend bewijs; zie *Erman-Ranke*, Aegypten, 1923, bl. 181 v.v. Maar des Heeren straf treft het overspelige volk, dat het juk moet torsen der „onbesneden” Filistijnen, die van de dagen van Simson af tot aan de inname van Jeruzalem door David (2 Sam. 5 : 7) in meerdere of mindere mate geheel West-Jordaanland hebben beheerscht; zie Richt. 10 : 7, 15 : 11, 1 Sam. 4 : 1, 5 : 1 enz. Dit is de droevigste tijd geweest in Israëls geschiedenis. Alles sprak van Israëls volkomen ondergang. Geen wonder, dat de profeet in vs 27 spreekt van een „inkorten van het toegewezen deel”. De uitdrukking zelf is ontleend aan het algemeen Semietische huwelijksrecht. Bij het aangaan van het huwelijk gaf de aanstaande man niet alleen een z.g. koopprijs, waarvan het als

vanzelfsprekend werd aangenomen, dat deze niet aan den vader maar aan de bruid ten goede kwam (zie Gen. 31 : 15), maar bovendien brengt deze haar eigen bezit mede (Gen. 16 : 1, 24 : 59, 29 : 24, 29, Joz. 15 : 16 v.v., Richt. 1 : 12 v.v.) en dit bleef het hare. Eindelijk werd vóór het sluiten van het huwelijk bepaald, waarop de vrouw van de zijde van haar man aanspraken mocht laten gelden, wat haar alleen in bepaalde gevallen geheel of ten deele mocht worden ontnomen enz., zie Exod. 21 : 10. Dit laatste doet nu de Heere. Onder den druk der Filistijnen wordt Israëel tot een arm volk; men vergelijke maar eens wat de Filistijnen voor Simson geven (Richt. 16 : 5) en wat Joab voor Absalom zou gegeven hebben (2 Sam. 18 : 11). Merkwaardig is hierbij dat „die zich schaamden over uw ontuchtigen wandel”. Voortdurend leggen de profeten er nadruk op, dat Israëls gedrag tegenover den Heere ongehoord was en in lijnrechten strijd met wat de andere volken deden tegenover hun stamgoden. De heidenen blijven hun goden trouw, maar Israëel! (zie b.v. Jer. 2 : 10, 5 : 30, 18 : 13, 23 : 14). Zoo worden ook hier de Filistijnen in dit opzicht verre boven Israëel gesteld. Israëls gedrag staat zoo laag, dat zelfs de onbesnedenen zich er over schamen. De profeet kon geen vernietigender vonnis vellen.

Daarna treden de Assyriërs binnen Israëls gezichtskring, dat — onverzadiglijk als het is! — den gunst van Nineve's goden tracht te koopen door ook aan hun vereering een plaats in te ruimen binnen des Heeren tempel. Nadat Jehu in 852/1 zijn bloederigen troon heeft trachten te stevigen door den steun te koopen van Salmanassar III van Assyrië (zie *Noordt Zij*, Gods Woord² bl. 404 v.v.), wordt het „hoereeren met Assyrië” steeds algemeener. Reeds Am. 5 : 26 spreekt van den planetendienst. Onder Achaz, die in 735 Assyrië's hulp inroept tegenover Damaskus en Samaria (Jes. 7 : 1 v.v.), dringt deze ook in Jeruzalem door, 2 Kon. 16 : 7—10 v.v., 23 : 5 v.v.

En wanneer in 612 Nineve valt en het Nieuw-Chaldeesche rijk onder Nebukadnezar op verrassende wijze Assyrië's plaats inneemt, dan zijn het de Chaldeesche goden, wier gunst door Jeruzalem wordt afgebeden. „Het kramersland” noemt Ezechiël Chaldea minachtend. Babel was sinds overoude tijden een der belangrijkste handelssteden der West-Aziatische wereld en werd onder Nebukadnezar de zetel van den wereldhandel (Jes. 47 : 15). De dienst hunner goden verschilde in beginsel niet van dien der Assyriërs. Bij beide vinden we vereering der hemellichamen. Ezechiël noemt hen dan ook slechts om te doen zien, hoe Israëel altijd weer trachtte de gunst te verwerven van de goden der overwinnende volken, overtuigd als het in den grond er van was, dat de onzichtbare God van Israëel niet voldoende in staat was zijn eigen volk te beschermen. Zoo toont het zich onverzadiglijk. Nooit wordt het bevredigd. Zoodra een nieuw volk

zich voordoet, haast Israël zich diens goden te vereeren (vs 29).

Met bijtenden spot geeselt de profeet deze liefdeshartstocht van Israël. Wat heeft het toch een smachtend hart (vs 30), eigenlijk : verwelkt, en wel door vleeschelijke hartstochten. Maar weldra wijkt de spot weer voor grimmige verontwaardiging. Israël is een „aartshoer”. Neen, minder nog. Want deze geeft haar lichaam slechts veil om geld te verdienen. Voor haar is het lichaam althans nog koopwaar, den meestbiedende aangeboden. Maar die verontschuldiging kan Israël niet doen gelden. Het heeft een man, die immers voor haar zorgt (vs 32)! En toch geeft zij zich aan „vreemden”. En dan geeft ze nog geld toe! Hier zinspeelt de profeet eenerzijds op de schatting, door Assyrië en Babel beide aan Israël opgelegd; zie b.v. 2 Kon. 15 : 19, 16 : 8, 17 : 3, 18 : 14, 23 : 33. 35. Maar anderzijds zeker ook op de handelvoordeelen, verleend aan de vreemde kooplieden, die bazars hadden in de steden van Israël, hoewel we er slechts eenmaal van hooren (1 Kon. 20 : 34). Zookocht Israël haar boelen om. De omgekeerde wereld!

c. Israëls straf.

16 : 35—58.

16^{35,36} Daarom, hoer, hoor des Heeren woord! ³⁶ Zoo zegt de Heer Heere : omdat gij uw schande onthuld en uw schaamte ontbloot hebt door uw hoereeren met uw liefhebbers en met al de schandgoden, en om den wille van het bloed uwer zonen, die gij hun ³⁷ gegeven hebt; ³⁷ daarom zie, Ik ga al uwe liefhebbers, naar wie gij verlangd hebt en die gij allen hebt liefgehad, met allen, die gij verstooten hebt, verzamelen, en Ik ga hen van rondom tegen u verzamelen en uw schaamte voor hen ontblooten, zoodat zij ³⁸ heel uw schaamte zien. ³⁸ En Ik ga u richten naar de rechtsregels der echtbreeksters en bloedvergietsters en tegen u stellen ³⁹ bloed, gramschap en ijvergloed. ³⁹ En Ik ga u in hunne handen geven, dat ze uwe verhooging neerhalen en uwe verhevenheid vernielen en u uwe kleederen uittrekken en uwe sieradiën ont- ⁴⁰ nemen en u naakt en bloot laten staan. ⁴⁰ En zij zullen tegen u een vergadering samenroepen en u met steenen en met hun ⁴¹ zwaarden in stukken slaan. ⁴¹ Dan zullen zij uw huizen met vuur verbranden en u terechtstellen ten aanschouwe van vele vrouwen. Zoo maak Ik aan uw hoererij een einde en geeft gij ⁴² geen hoerenloon meer. ⁴² Zoo breng Ik mijn gramschap tegen u tot rust en wijkt mijn ijvergloed van u en kom Ik tot rust

⁴³ en ben Ik niet meer toornig op u. ⁴³ Omdat gij niet gedacht hebt aan de dagen uwer jeugd, maar Mij met dit alles tot toorn hebt geprikkeld, zoo breng Ik, zie Ik, uw wandel over uw hoofd, spreekt de Heer Heere! Och of gij geen ontucht bedreven hadt boven al uw gruweldaden!

⁴⁴ Zie, iedere spotvers-dichter zal over u dit spotvers dichten:

⁴⁵ zoo moeder, zoo dochter! ⁴⁵ Gij zijt de dochter uwer moeder, die haar man en kinderen verafschuwde, en gij zijt de zuster van uw zusters, die haar mannen en kinderen verafschuwden.

⁴⁶ Uw moeder was een Hetietische en uw vader een Amoriet. ⁴⁶ En uw grootere zuster is Samaria, zij en haar dochters, die links van u woonde; en uw kleinere zuster, die rechts van u woonde,

⁴⁷ is Sodom met haar dochter. ⁴⁷ Maar niet in haar wegen hebt gij gewandeld noch naar hare gruweldaden gedaan, maar gij zijt boven hen uitgegaan en hebt het nog erger gemaakt dan

⁴⁸ zij op al uw wegen. ⁴⁸ Zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere: uw zuster Sodom, zij en haar dochters, deed niet

⁴⁹ zooals gij gedaan hebt, gij en uw dochters. ⁴⁹ Zie, dit was de ongerechtigheid van uw zuster Sodom: hoogmoedig, oververzadigd van spijze en in zorgeloze rust leefde zij met haar dochters, maar de hand van den neergebogene en arme greep

⁵⁰ zij niet. ⁵⁰ Hoogmoedig waren zij en gruweldaden bedreven zij onder mijn oogen. Toen deed Ik hen weg, zoodra Ik het zag.

⁵¹ En Samaria heeft niet de helft uwer zonden gezondigd. Maar gij hebt uw gruweldaden meer gemaakt dan de hare, en door al uw gruweldaden, die gij gedaan hebt, hebt gij uw zusters gerechtvaardigd.

⁵² Zoo draag dan ook gij uw schande, die voor uwe zusters tusschen beide zijt getreden; door uwe zonden, die gij boven de hare afschuwelijk hebt gemaakt, zijn zij rechtvaardiger dan gij. Zoo schaam gij u dan ook en draag uw schande, daar gij

⁵³ uw zusters gerechtvaardigd hebt. ⁵³ Haar lot ga Ik wenden, het lot van Sodom en hare dochters en het lot van Samaria en hare dochters. En uw lot ga Ik wenden midden onder haar,

⁵⁴ opdat gij uw schande draagt en u schaamt over alles wat gij gedaan hebt, haar ten troost. ⁵⁴ En uw zusters: Sodom en hare dochters zullen tot haar vroegeren stand terugkeeren, en Samaria en hare dochters zullen tot haar vroegeren stand terugkeeren. Ook gij en uw dochters zult tot uw vroegeren stand terug-

56 keeren. 56 En was niet uw zuster Sodom tot een kwaad gerucht
 57 in uw mond, toen gij zoo trotsch waart, 57 voordat uw kwaad
 openbaar werd gemaakt, gelijk gij nu voorwerp van smaad zijt
 voor de dochters van Edom en al de dochters der Filistijnen,
 58 die u rondom honen? 58 Uw ontucht en uw gruweldaden, dragen
 moet gij ze, spreekt de Heere!

Met een „daarom” leidt de Heere de strafaankondiging in. Gods gerichten zijn geen vrucht van willekeur, gelijk die der andere goden. Zij vloeien voort uit, houden ten nauwste verband met de zonden der menschen. Vandaar dat in vs 36 nog eens eene samenvatting gegeven wordt van Israëls goddeloos bedrijf. Daarbij worden weer de twee dadenreeksen naar voren gedrongen, die het meest des Heeren gramschap hebben gaande gemaakt: het hoereeren met andere goden en het brengen van kinderooffers. De Heere zal zijn straf aan zijn volk doen voltrekken door de volken, om de gunst van welker goden zij op de meest weerzinwekkende wijze hebben gebedeld. Welk een heilige ironie! Israël heeft den Heere verlaten in den waan, dat de goden der vreemde volken machtiger waren dan Hij. Nu zal de Heere die volken verzamelen — natuurlijk met hun goden, want god en volk behooren naar Semietische voorstelling bij elkander! — en zoo bewijzen, dat Hij niet alleen heer is over Israël, maar ook over Egypte en Assur en Babel, de machtigste volken van dien tijd, doordat Hij hen en hun goden oproept en hen stelt in zijnen dienst. Nog meer ironie! Israël heeft naar hun komst verlangd. Welnu komen zullen ze! Nog meer! Israël heeft haar schaamte voor hen willen ontblooten. Welnu, dat zal geschieden! Maar dan „schaamte” niet in den zin, die bij „hoererij” past, maar „schaamte” ter aanduiding van dat gedeelte des lands, waar het open en bloot ligt en niet verdedigd kan worden (zoo ook b.v. Gen. 42 : 9. 12). Nog meer! Israël zal tot zich niet alleen zien komen haar „liefhebbers”, die derhalve door eigen begeerte worden geprikkeld, maar ook de „verstoottenen”, die nu dus door haat worden gedreven na de behandeling, welke Israël hun aandeed. Zoo zullen die volkeren „heel uw schaamte” zien: hoe zwak en krachteloos Israël toch eigenlijk is, ook al lijkt Jeruzalem een onneembare vesting (vs 37).

En wat zullen nu deze volken, voltrekkers van de oordeelen des Heeren, aan Israël en Jeruzalem doen? Recht zal geschieden. Israël is echtbreekster en bloedvergietster (zie vs 36). Welnu, dienovereenkomstig zal het behandeld worden. Wat dat inhoudt, wordt — natuurlijk in de kleuren van het toenmaals geldende recht — in vs 39—42 nader geteekend. De straf der hoeren en echtbreeksters was onder Israël, dat ze eerst naakt aan den schandpaal werden gebonden en zoo aan den smaad der omstanders

werden prijsgegeven (Hoz. 2 : 5). Daarna werden ze gesteeningd (Lev. 20 : 10, Deut. 22 : 21 v., Joh. 8 : 5), welk vonnis voltrokken moest worden door den volkskring, omdat haar zonde ook het voortbestaan van den kring in gevaar bracht. Dit lot zal nu ook Jeruzalem treffen. Zinspelend op de hooge heuvels, waarop Jeruzalem is gebouwd, en deze vergelijkend met de verhevenheid, waarop de hoer aller aandacht trekt, zegt de profeet, daarbij blijkens zijn uitdrukkingen denkend aan Jeruzalems wallen, dat alles zal worden neergehaald en vernield. Daarna zullen Jeruzalems „kleederen” en „sieradiën” haar ontnomen worden. Alles, wat ook maar eenige waarde heeft in de stad, zal den overwinnaar ten buit worden. Zoo zal Jeruzalem „naakt en bloot” aan den schandpaal staan, En dan komt de „steeniging”: gelijk dan zoolang met steenen wordt geworpen, totdat de gesteeningde er onder begraven ligt (zie Joz. 7 : 25 v.), zoo zal Jeruzalem onder haar eigen muren begraven worden. En de inwoners dan? Om dat onder beeld te brengen, voegt de profeet een nieuwen trek aan de teekening toe: de volken zullen Jeruzalem met de zwaarden in stukken slaan (vs 40). Dit is nu niet meer iets, dat in Israël met de hoeren en echtbreeksters placht te geschieden. Maar de profeet voegt dezen trek aan het geheel toe, omdat hij eigenlijk van tweeërlei Jeruzalem spreekt: van de stad en hare inwoners. De eerste zal tot een steenhoop worden; de andere zullen op gewelddadige wijze uiteengeslagen worden (vs 40). En de huizen dan? Die zullen worden verbrand, gelijk het lichaam der hoereerende dochter in Lev. 21 : 9.

Zoo zal Jeruzalems terechtstelling geschieden ten aanschouwe van „vele vrouwen”, d.w.z. de omwonende volken, die naijverig waren op Israël en Jeruzalem; een echt Semietisch trekje, waar de naijver der vrouwen op allerlei wijze zich baan breekt (zie b.v. Gen. 30). Van „hoereriĳ” zal nu geen sprake zijn, niet omdat Jeruzalem niet meer *wil*, maar omdat het niet meer *kan*. Ook met het lokken is het dan uit: het heeft niets meer te geven (vs 41). Zoo komt „bloed, gramschap en ijverglod” over Jeruzalem (vs 38). En dan ten volle! Want gelijk een mensch eerst dan bevredigd is, wanneer zijn toorn is uitgewoed, zoo gaat het ook met den Heere: geen rust, voordat de volle gramschap is uitgestort (vs 42), die door Israël zelf tot uitbarsting is gebracht, maar het eigen verleden vergat, dat sprak van liefde en genade, en in flagranten strijd daarmede haren „Man” verachtte. Zoo brengt de Heere Israëls wandel over haar hoofd (vs 43).

Maar nauwelijks heeft de Heere dit ontroerende beeld ge-teekend van het ontzettende oordeel, dat over Jeruzalem komen zal, of te midden van den vuurgloed van zijn toorn laat de vlam der reine liefde weer op, die Hem aan Israël bond, en met een „Och of gij . . .” geeft de Heere uiting aan het liefdes-

begeeren, dat over Israël zoo gaarne wat anders had willen brengen dan oordeel en dood (vs 43 v.). Maar waarom dan toch oordeel en dood? En dan stelt de Heere nog eenmaal voor Zich wat Israël heeft gedaan. Gruweldaden, die afschuw verwekken bij wie ze aanschouwt, en ontucht, eigenlijk: verdwazing.

Maar opnieuw brandt de ijvergloed. Tot dusver zijn Jeruzalems zonden op en voor zichzelf gezien zonder dat daarbij in vergelijking getreden werd met die van anderen. Jeruzalems gedrag is boven alle beschrijving schandelijk, omdat het zoo onbeschrijfelijk veel van zijn God had ontvangen. Maar niet minder schandelijk is het, wanneer Jeruzalem vergeleken wordt met anderen. En dan kiest de profeet juist een tweetal uit, waarop Jeruzalem zoo uit de hoogte neerzag. Allereerst Samaria. Het wordt Jeruzalems „grootere zuster” genoemd, omdat het Noorderlijke rijk tien stammen onder zich vereenigde (zie vs 61). „Grootere zuster”, maar dezelfde uitdrukking kan ook verstaan worden als „oudere zuster”. En zoo wordt het voor Jeruzalem nog pijnlijker! Samaria heeft meer van het vaderlijk erfdeel ontvangen dan Jeruzalem, dat — prat als het was op des Heeren tempel en de Aäronietische priesterschap, beide verkoren door den Heere zelf — zich zoo gaarne verhief boven Samaria, dat tempels had in Bethel en Dan, maar waaraan zooveel onge-rechtigs kleefde (zie 1 Kon. 13, Richt. 18) en een priesterschap, uit de heffe des volks opgebouwd (zie 1 Kon. 12 : 31). Samaria, dat reeds in 722 rijp was voor het oordeel, toen Jeruzalem nog onder Hiskia en Josia de meest treffende blijken ontving zich des Heeren liefde(!) waardig gemaakt te hebben. Samaria „de grootere zuster”, waarop Jeruzalem zoo gaarne uit de hoogte neerzag! En dan Sodom! Op ontzettende wijze door den vuurgloed van des Heeren toorn vernietigd in Abrahams dagen (Gen. 19), sinds overoude tijden aan Israël als afschuwwekkende waarschuwing gesteld (Deut. 29 : 23, Am. 4 : 11, Hoz. 11 : 8, Jes. 13 : 19, Jer. 49 : 18, 50 : 40). Met Samaria verbonden Jeruzalem dan althans nog banden des bloeds. Maar met het Kanaänietische Sodom! En nu wordt het hier de kleinere zuster genoemd van Jeruzalem, dat er immers zoo prat op ging, dat het van zuiveren bloede was!

Scherper nog dan in de verzen 35—43 wordt Jeruzalem hier gekastijd. Hoe wordt hier het wapen van den spot gehanteerd! Allereerst door die herinnering aan haar afkomst: haar moeder verkrachtte de wetten der natuurlijke liefde, die immers de vrouw bindt aan den man harer keuze en de moeder aan de vruchten harer schoot. Maar deze verafschuwde beide, eigenlijk: wierp ze weg als oud vuil. Dat was een Hetietische, dus zelfs niet van Semietischen bloede, een van dat vreemde volk met dat achteruitwijkend voorhoofd en dien grooten neus; met die wondere taal, die nergens op geleek, en die wondere goden, die zulk

een gansch ander type vertoonden dan de Semietische goden. En dan Jeruzalems vader: een Amoriet, lid dus van het volk, dat reeds in het Over-Jordaansche Mozes' meerderheid had moeten erkennen (Num. 21 : 11 v.v.) en ook in West-Jordaanland door Israëel onderworpen was! En dan Jeruzalems zusters, die precies hetzelfde deden als haar moeder: man en kroost verafschuwen. Jeruzalem verheft zich? „Zoo moeder, zoo dochter” is het striemend antwoord (vs 44). Ja, meer nog; want terwijl Samaria en Sodom — wat lijken die namen op elkander, Sjömrön en S'döm! — zich er mede tevreden hebben gesteld haar moeder precies na te doen, is Jeruzalem daar nog boven uitgegaan. En toch, gemakkelijk was dat niet, gelijk de profeet laat zien door even Sodom ten voete uit te teekenen, eerst positief, dan negatief. Het positieve is: hoogmoed, waardoor het bij zichzelf zoekt wat het toch niet had, ten gevolge waarvan het in zelfgenoegzaamheid eigen wil tot wet maakte en eigen begeeren tot levensdoel; voorts oververzadiging van spijs met als noodzakelijk gevolg weelderigheid en geilheid, waardoor de lusten des vleesches werden gediend tot verkrachting der meest elementaire natuurwetten toe; en eindelijk onbezorgdheid, alsof er geen God meer was, die recht doet op deze aarde. En het negatieve is: het niet-grijpen van de hand van den neergebogene en arme, wier lot immers juist den Heere ter harte gaat (zie Exod. 23 : 6, Deut. 15 : 7. 9. 11, 24 : 14, Am. 4 : 1, Jes. 11 : 4, 25 : 4, Ps. 72 : 13. 82 : 3 v.). Hierboven is Jeruzalem zeer verre uitgegaan. Het door Jeruzalem zoo verachte Samaria heeft nog niet de helft gedaan van wat Jeruzalem deed (vs 51), dat en Samaria en Sodom „gerechtvaardigd” heeft. In vergelijking met Jeruzalem hebben Samaria en Sodom als het ware niets gedaan. En dat terwijl toch zóó ontzettend lot Sodom trof (vs 50) en Samaria werd vernietigd. Wat recht heeft Jeruzalem dan om nog te hopen?

Met een herhaald „zoo draag dan ook gij” geeft de profeet hierop het antwoord (vs 52). Dat alles, waarover Jeruzalem zich te schamen heeft en dat tot zulk een geweldige massa geworden is, dat moet het dragen. De straf zal in overeenstemming zijn met de begane zonde, die zoo groot is, dat Samaria en Sodom niet alleen in vergelijking daarmede rechtvaardig schijnen (vs 52b), maar ook dat het den schijn heeft, alsof Jeruzalem voor haar beide zusters, die zoo des Heeren gramschap hebben ervaren, is „tusschen beide getreden”. Jeruzalem met haar ontzaglijken zondenlast heeft zich als het ware gesteld tusschen den Heere en hare „zusters”, zoodat het is, alsof de Heere de zonden van deze beide laatste niet ziet of althans niet zoo groot ziet als ze inderdaad zijn (vs 52a). Weer dus die voor Jeruzalem zoo pijnlijke vergelijking met het zoo verachte Samaria en Sodom!

Zal er dan voor Jeruzalem geen toekomst meer dagen?

Zeker, maar ná haar „zusters” en dan zóó, dat door de wending van het lot harer zusters Jeruzalem zich leert schamen over wat het deed. Er zal een oogenblik komen, dat des Heeren gramschap over Samaria een einde neemt en dat het zijn plaats weer inneemt binnen het kader van het heilige land (zie Ezech. 37 : 15 v.v., 48). Zelfs voor Sodom zal dit oogenblik aanbreeken; zie Ezech. 47 de teekening van het nieuwe leven in de wateren der Doode Zee en de beschrijving van de nieuwe grenzen van het heilige land. Eerst daarna breekt het licht ook voor Jeruzalem door. Maar hoe bitter zal het ook dan nog voor haar zijn! Jeruzalem rechtvaardigt haar zusters en wordt zoo ten troost voor Samaria, dat het haat, en voor Sodom, dat het verafschuwt (vs 54). Schande over Jeruzalem! Hoe ver heeft het zich niet boven Sodom verheven! Het heeft Sodom gemaakt tot voorwerp van „kwaad gerucht”. Al het kwaad, dat het ervan vertellen kon, heeft het ervan verteld en daarbij God gedankt, dat het niet was als „deze”. En nu, nu dient het zelf tot trooster voor Sodom en tot voorwerp van smaad voor Edom en Filistea: Edom, het gehate broedervolk (Am. 1 : 11, Obadja, Ps. 137 ; 7, Klaagl. 4 : 21), dat juicht bij Jeruzalems ondergang; Filistea, het land der onbesnedenen.

Zoo gaat dus de straal der hope weer onder in het duister van het oordeel. „Uw ontucht en uw gruweldaden, dragen moet gij ze, spreekt de Heere!” (vs 58).

d. Toch erbarmen!

16 : 59—63.

16 ⁵⁹ Voorwaar, alzoo zegt de Heer Heere: heb Ik u gedaan gelijk gij gedaan hebt, toen gij den vloek heb veracht, zoodat ⁶⁰ gij het verbond braakt, ⁶⁰ dan gedenk Ik, ja Ik, aan mijn verbond met u in de dagen uwer jeugd en richt met u een eeuwig ⁶¹ verbond op, ⁶¹ en dan zult gij gedenken aan uwe wegen en u schamen, wanneer Ik uw grootere en uw kleinere zusters neem en u die tot dochters geef, maar niet uit kracht van uw ⁶² verbond. ⁶² Zoo zal Ik, ja Ik, mijn verbond met u oprichten en ⁶³ zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben, ⁶³ opdat gij u herinnert en u schaamt en er om uw schande voor u geen gelegenheid meer zij uw mond open te doen, wanneer Ik voor u verzoening doe over alles, wat gij gedaan hebt, spreekt de Heer Heere.

Waar het zijn volk geldt, is straf echter nooit des Heeren laatste woord. Niet als zou aan den eisch van het goddelijke recht kunnen worden te kort gedaan. Dragen zal Jeruzalem! Het

heeft „den vloek veracht” (vs 59), die altijd deel uitmaakte van de Semietische bondssluiting en die de wraak Gods inroept over ieder, die aan de overeengekomen bepalingen te kort doet (zie b.v. Deut. 27 v.). Als ware die vloek niet iets reëls, iets dat waarlijk inhoud heeft en dus zich ook realiseeren moet, zoodra de tijd daarvoor gekomen is; als ware dus de God, in wiens Naam die vloek is uitgesproken, niet in staat dezen ook te verwerkelyken, heeft Jeruzalem „dien vloek veracht”, gering geschat als iets, waarmede men eigenlijk geen rekening behoeft te houden, omdat het „licht” is, geen inhoud heeft. En het gevolg daarvan is geweest de verbreking van het verbond, dat immers juist berust op den wil en het vermogen van beide daarbij betrokken partijen om overeenkomstig de bondsbepalingen te handelen. Dat heeft Israël gedaan. Daarmede zou het verbond automatisch vervallen zijn, indien het niet „des Heeren verbond” ware, dat door Hem wel aan anderen „gegeven” wordt (b.v. Gen. 9 : 12, 17 : 2, Num. 25 : 12) of met anderen wordt opgericht (b.v. Gen. 6 : 18, 9 : 9, 11, 17 : 7, 19, 21) maar dat toch altijd „mijn verbond” blijft en in den Heere zelf zijn bestand en levensgrond heeft. Israël heeft het verbond „gebroken” (vs 59); maar de Heere „gedenkt” aan dat overoude verbond, dat reeds dateert uit de dagen van Israëls jeugd (vs 60, zie ook Jer. 2 : 2). „Gedenken” d. w. z. niet slechts zich herinneren, dat het bestaat, maar ook de alle daaruit voortvloeiende verplichtingen op zich nemen en alles doen, wat tot de realiseering van de bepalingen van dat verbond noodig is (zie b.v. Exod. 6 : 4). Dan wendt de Heere zich dus weer tot Israël. Dan komt Hij voor Israël weer tusschenbeide. Dan steunt Hij het weer met zijn macht. Dan leidt Hij het weer door zijn goddelijk vermogen. En terwijl het bij Jeruzalems ondergang den schijn had, als ware het verbond voorgoed verbroken, dan bloeit als het ware uit de ruïne van dat verbond een „eeuwig verbond” op, een verbond dus, dat nooit meer dergelijke „collapsen” zal hebben te ondergaan, maar welks inhoud zich altijd zal blijven ontvouwen (zie ook Jer. 31 : 31). En opdat Israël zich nu goed bewust worde van het wondere erbarmen, dat zich hier openbaart, wordt uitdrukkelijk gezegd : „Ik, ja Ik”. *Ik*, die „gramschap en ijvergloed” (vs 38) over Jeruzalem heb gebracht en geen rust vinden kon, voordat wrake werd gedaan (vs 42), *Ik* gedenk. Neen, meer nog : Ik richt op d. w. z. Ik stel het op de been, Ik geef het de hem toekomstige plaats door een geheel van daden, waardoor dat verbond zich realiseert, omdat het daarop is aangelégd. Hoe dat geschieden zal, zegt vs 61 met woorden, die geheel en al in overeenstemming zijn met de voorafgaande teekening van de verhouding van Jeruzalem tot Samaria en Sodom. De grootere en de kleinere zusters — niet *zuster*, want zoowel Samaria als Sodom hadden dochters — worden Jeruzalems „dochters”. Ze zullen deel uitmaken van

Jeruzalems „gezin", voorzoover haar een plaats wordt ingeruimd in Jeruzalems land. Zoo zal de Heere dit overstelpen met zijn zegeningen. En wat zal Jeruzalem dan doen? Zal het die weldaden des verbonds dan weer misbruiken? Zal het van zijn rijkdom dan weer gebruik maken tot zelfverheffing en tot het „opendoen van den mond"? Neen, het zal „zich herinneren", „zich schamen". Nu maken de weldaden Jeruzalem het klein, want het ziet, dat het er geen recht of aanspraak op had (vs 61c). En zoo leert het den Heere kennen, nu niet in zijn rechtmatigen ijvergloed, maar in zijn vaderlijk erbarmen. Want de grootste rijkdom wordt Jeruzalems deel: verzoening over alles, wat het gedaan heeft (vs 63): Israëls zonde wordt weggedaan „zoover het West verwijderd is van 't Oosten" (Ps. 103 : 12).

Is dan nog twijfel mogelijk? Neen, want dat „spreekt de Heer Heere"! (vs 63c). Zoo breekt het licht ook door deze duisternis heen.

I. Zedekia's trouwbreuk.

17 : 1—24.

a. Het raadsel van de twee adelaars.

- 17 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Geef aan het huis Israël een raadsel te raden en spreek een
³ sproke ³ en zeg : zoo zegt de Heer Heere :
 De groote adelaar, breed van vleugel en lang van wiek,
 vol veelkleurig gevederte, kwam naar den Libanon
⁴ en nam den top van den ceder weg. ⁴ Zijn hoogste uitspruitsels brak hij af
 en bracht die naar een kramersland, legde ze neer in een stad van kooplieden.
⁵ Toen nam hij een stekje des lands en plantte dat in een toebereid veld ;
 zonnig, bij groote wateren plantte hij het als een oevergewas.
⁶ En het schoot op en werd tot een breedvertakten wijnstok, laag van stam,
 opdat zijn ranken zich tot den adelaar zouden keeren en zijn wortels onder hem zouden zijn.
 Zoo werd het een wijnstok en maakte takken en schoot twijgen uit.
⁷ En er was een andere groote adelaar, breed van vleugel en met dicht gevederte ;

en zie, deze wijnstok boog zijn wortelen naar hem heen en zond zijn ranken naar hem uit, opdat die hem drenken zou meer dan het bed zijner planting.

8 Toch was hij in een goed veld, bij groote wateren geplant om ranken te schieten en vrucht te dragen, om een pracht-wijnstok te zijn!

9 Daarom zeg: zoo zegt de Heer Heere: zal het gelukken? Zal gene niet zijn wortels uitrukken en zijn vrucht wegnemen,

zoodat al zijn uitgesproten bladeren verdorren?

En niet met sterken arm en veel volk zal hij geholpen worden

ten dage waarop men hem losrukt van zijn wortels.

10 Wel is hij geplant, maar zal het gelukken?

Zal hij niet, zoodra de oostenwind hem aanraakt, verdorren op het bed zijner planting?

b. De oplossing van het raadsel.

17 : 11—24.

17 11 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende:

12 Zeg toch tot dit weerspannige huis:

Weet gij niet wat dat beteekent?

zeg: Zie, de koning van Babel kwam naar Jeruzalem en hij nam haar koning en haar vorsten weg en bracht ze tot zich in Babel.

13 En hij nam een van het koninklijk huis en sloot met hem een verbond en legde hem een eed op.

En de grooten des lands nam hij weg,

14 opdat het een zwak koninkrijk zou zijn, zoodat het zich niet kon verheffen,

maar het verbond houden moest, zou het bestaan.

15 Maar deze stond tegen hem op door zijn gezanten naar Egypte te zenden om hem paarden en veel volk te geven.

Zal het gelukken? Zal ontkomen wie dat doet?

Het verbond heeft hij verbroken en hij ontkomt?!

16 Zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere: in de

woonplaats van den koning, die hem koning maakte, wiens eed hij verachtte en wiens verbond hij verbrak, bij hem, midden
 17 in Babel zal hij sterven. 17 En niet met een groot heir en talrijke scharen zal de farao gemeene zaak met hem maken in den krijg, wanneer men een wal opwerpt en een belegeringswal
 18 bouwt om veel zielen te vernietigen. 18 Veracht heeft hij den eed, zoodat hij het verbond verbrak; zie zijn hand heeft hij er op gegeven, en dat alles heeft hij gedaan: ontkomen kan hij niet!

19 Daarom, zoo zegt de Heer Heere :

Zoo waarachtig als Ik leef: mijn eed, dien hij verachtte, en mijn verbond, dat hij verbrak, Ik breng het over zijn hoofd

20 en Ik spreid mijn net over hem uit en gevangen wordt hij in mijn strik!

Dan breng)Ik hem naar Babel en richt daar met hem over de trouwbreuk, die hij tegenover Mij beging.

21 En de besten van al zijn legerafdeelingen zullen door het zwaard vallen

en de overgeblevenen naar alle winden verstrooid worden. En zoo zult gij ervaren, dat Ik, de Heere, het gesproken heb.

22 Zoo spreekt de Heer Heere :

Dan zal Ik, ja Ik, nemen van den top van den ceder, van zijn hoogste uitspruitsels een stekje afbreken, en dan zal Ik; ja Ik, het planten op een hoogen en verheven berg.

23 Op de berghoogte van Israël zal Ik het planten en het zal twijgen dragen en vrucht voortbrengen en worden tot een prachtceder, zoodat onder hem woont allerlei gevogelte van allerlei vleugel :

in de schaduw zijner takken zal het wonen.

24 Zoo zullen alle bewoners des velds erkennen, dat Ik, de Heere, vernederd heb den hoogen boom, verhoogd heb den nederigen boom, heb doen verdorren den sappigen boom en heb doen uitspruiten den dorren boom! Ik, de Heere, heb het gezegd en gedaan.

Heeft de profeet in hfdst. 16 in een ontroerende teekening de zonden van het volk doen zien als oorzaak van Jeruzalems val, in hfdst. 17 gaat hij spreken van wat de Davidische koning heeft misdreven. En als hij dan Zedekia's ontrouw en echtbreuk ten voeten uit schildert zonder ook maar met een enkel woord te gewagen van wat de vroegere koningen hebben misdaan, dan laat hij ook zonder meer zien, dat de ondergang van stad en tempel niet, gelijk Ezechiëls tijdgenooten waanden, getuige is van de zonden van het verleden, maar dat de zonden van het heden meer dan voldoende zijn om des Heeren vlammende wraak over Davids huis en Davids stad te doen komen.

Het is niet geheel duidelijk in welk jaar van Zedekia's regeering dit hoofdstuk moet worden gedateerd. Gewoonlijk wordt uit het feit, dat in 8 : 1 sprake is van Augustus-September van het jaar 592 v. Chr. en in 20 : 1 van Augustus van het jaar 591, geconcludeerd, dat hfdst. 17 tusschen deze beide data moet worden gesteld.

Maar dit brengt toch groote bezwaren met zich mede. Immers, uit 2 Kon. 25 : 1 blijkt, dat Jeruzalem van 588 tot 586 belegerd is geworden als gevolg van het in 2 Kon. 24 : 20 vermelde feit, dat „Zedekia opstond tegen den koning van Babel”; zie ook Jer. 32 : 1 v.v., 52 : 3—5. Voorts leert ons Jer. 37 : 5, dat een Egyptisch leger de Chaldeënen tijdelijk heeft gedwongen tot het opbreken van het beleg, en Jer. 44 : 30, dat Hofra de toenmalige farao was. Daar deze van 588—569 geregeerd heeft en in Ezech. 17 : 15 zeer duidelijk gezinspeeld wordt op een destijds reeds bestaand verbond van Zedekia met Egypte, moeten zij, die Ezech. 17 tusschen 592 en 591 plaatsen, veronderstellen dat Nebukadnezar drie of vier jaar onkundig is geweest van Zedekia's daadwerkelijk verraad of even zoovele jaren gewacht heeft, voordat hij naar het Westen trok om Zedekia te tuchtigen. Het een is al even onwaarschijnlijk als het ander. Ook moeten ze veronderstellen, dat reeds Hofra's vader Psamtik II (593—588), van wien we weten, dat hij de handen vol had aan de Ethiopiërs, die de Zuidergrens ernstig bedreigden, tevens in staat zou geweest zijn in Palestina zooveel macht te ontvouwen, dat Zedekia het wagen durfde in vertrouwen op Egypte tegen Babel op te staan. Ook daarvoor ontbreekt ons alle bewijs. Nu wijst men wel op Jer. 27 v., maar deze hoofdstukken kunnen hier niet dienen. Immers Jer. 28 leert ons niets anders dan dat in den breeden kring van het volk de verwachting leefde, dat Babels ondergang aanstaande was. Maar met geen enkel woord wordt gezegd, dat dit berustte op een verbond met Egypte. Trouwens, als het toen reeds aan het volk bekend was, dat Zedekia een verbond met Egypte had gesloten, hoe kan men dan meenen, dat dit aan Nebukadnezar niet ter oore gekomen zou zijn? En wat Jer. 27 aangaat, hier is wel sprake van pogingen, aangewend door Edom, Moab, Tyrus

en Sidon om Zedekia over te halen tot het aangaan van een verbond tegen Babel; maar met geen enkel woord wordt hier ook maar op Egypte gedoeld. Het wil mij dan ook voorkomen, dat we Ezech. 17 veel dichter bij 588 moeten stellen dan gewoonlijk geschiedt. Waarom het dan hier en niet in den cyclus van hfdst. 20—24 een plaats heeft gekregen, laat zich niet meer vaststellen.

De profeet begint met een wonderspreukig verhaal, niet om langs dien omweg aan zijne toehoorders een bittere waarheid bij te brengen, maar omdat hij, wetend hoe zeer dergelijke raadsels een groote bekoring uitoefenen op den geest van den Oosterling in het algemeen en van den Israëliet in het bijzonder (zie Richt. 14.: 12 v.v., 1 Kon. 10 : 1), aller aandacht op buitengewone wijze wil spannen. Daartoe was ditmaal te meer aanleiding, omdat hij hen er toe wilde brengen de gebeurtenissen van den laatsten tijd, waarvan zij allen getuige waren geweest en waarvan zij toch de sprake niet hadden verstaan, in een voor hen geheel nieuw licht te zien.

Hij begint met hun een „grooten adelaar” voor te stellen, welke tekening de gedachte moet wekken van den op zijn buit losstormenden veroveraar (Hoz. 8 : 1, Jer. 4 : 13, 48 : 40, 49 : 22, Jes. 46 : 11). Maar deze is heerscher van een machtig rijk („breed van vleugel en lang van wiek”), dat zich over tal van volken uitstrekt („vol veelkleurig gevederte”). Hij snelt op den Libanon toe, het machtig gebergte, dat als het ware de bekroning is van Israëls bergland, dat daarheen opziet als naar zijn meerdere; de Libanon, het stamland der veelgezochte cederboomen, die ook in Jeruzalems paleizen bij voorkeur werden gebruikt (1 Kon. 7 : 2 v.v., Jes. 10 : 33 v., Jer. 22 : 6. 23). Daar treft zijn blik een ceder, die op den hoogen Libanon met zijn geweldigen stam hemelwaarts streeft; gelijk straks nader blijken zal: beeld van het Davidische koningshuis, dat als de ceders de eeuwen trotseert en in telkens vernieuwde scheuten blijk geeft van krachtig en altijd weer zich vernieuwend leven.

Evenals veel andere vogels, die bij voorkeur de hoogste uitspruitsels trachten af te breken (b.v. kraai en korhoen), zoo breekt ook deze „grooten adelaar” van den Davidischen stamboom deze spruiten af, hoop en verwachting der toekomst: Jojachin en zijn geheelen kring, de leiders des volks (2 Kon. 24 : 15).

Tot zoover is alles raadselachtig gebleven. Geen enkel woord heeft de profeet gebruikt, waardoor zijn hoorders op het vermoeden konden worden gebracht, dat in dit alles een diepe zin verborgen lag. Van nu af wordt het anders. In plaats dat de adelaar die uitspruitsels weggooit, gelijk een vogel zou doen na zijn vernielzucht te hebben botgevierd, laat hij den geweldigen vogel met die „hoogste uitspruitsels” vliegen naar „een kramersland”. Maar de wijze, waarop hij dit land aanduidt, is

bij uitstek geschikt om zijn hoorders in verwarring te brengen en het raadsel nog raadselachtiger te maken. De adelaar brengt deze uitspruitsels naar „het land Kanaän”. Hier speelt Ezechiël met de begripsverschuiving, die zoo wel „Kanaän” als „Kanaäniet” hebben ondergaan. Immers nadat in den Davidisch-Salomonischen tijd de Kanaänieten in Israël waren opgesmolten, is „Kanaäniet” de aanduiding geworden van den rondtrekkenden handelsman of kramer (zie Jes. 23 : 8, Zach. 14 : 21, Job 40 : 20, Spr. 31 : 24), zoodat „het land Kanaän” de beteekenis kon krijgen van „kramersland”. Wanneer men daarbij nu ook nog bedenkt, dat Israël als volk van landbouwers en herders ondanks de herhaalde pogingen van zijn koningen (bv. 1 Kon. 9 : 26 v.v., 10 : 22. 28 v., 22 : 49 v.v.) tot aan de ballingschap altijd min of meer vreemd gestaan heeft tegenover het handelsverkeer van die dagen en daarop in tweeërlei zin van uit de hoogte heeft neergezien, dan begrijpt men onmiddellijk welke gedachten dit bij zijn hoorders wekken moest, toen Ezechiël hun den „adelaar” teekende, die deze „uitspruitsels” bracht naar dit „kramersland”, waarin zij zelf nu woonden. Maar als ware dit nog niet genoeg, voegt de profeet hier nog aan toe, dat de „uitspruitsels” werden neergelegd „in een stad van kooplieden”, wat onmiddellijk hun gedachten richten moet op Babel, dat onder Nebukadnezar, mede door Nineve's val, zulk een wonderen opbloei beleefde.

Maar al laat de profeet eenig licht glanzen over den diepen zin zijner woorden, de sluier wordt niet geheel opgelicht. Veel eer wordt het nauwelijks opgegane licht weer verdonkerd. Met dit wegbrengen van de „uitspruitsels” is de „adelaar” niet tevreden. Dat hij terugkeert naar het land, vanwaar hij ze nam, wordt niet met even zoovele woorden gezegd. Slechts even wordt dit aangeduid door dat „stekje des lands”, eigenlijk : zaad des lands, vrucht des lands, in het land zelf gewassen. Van welken aard dat „stekje” is, zegt hij niet duidelijk. Eerst uit vs 6 blijkt, dat het van een wijnstok is. Nu is de wijnstok ook wel een edele plant, maar toch verre de mindere van den nog veel waardevolleren ceder. Zoo wordt dat „stekje” verre gesteld beneden de „hoogste uitspruitsels” van den ceder. En dat is den profeet nog niet genoeg. Zijn wijze van zeggen drukt nog meerdere minachting uit voor dit „stekje”. Want eigenlijk zegt hij : „en hij nam van het zaad des lands”; hij nam zoo maar wat, in het wilde weg, den een of den ander, het kwam er niet op aan wie. Wat een minachting voor Josia's jongsten zoon Mattanja, die onder den naam van Zedekia het type zou worden van zedelijke en geestelijke verwording en door zijne verdwazing Jeruzalem ten val zou brengen! En toch, hij is nog van „het zaad des lands”. De „adelaar” neemt niet een vreemde, lijft „het land van den ceder” nog niet bij zijn eigen gebied in. Zelfs verzorgt hij dat „stekje”; hij geeft het

de meest gunstige levensvoorwaarden: een goed toebereiden bodem, ook volop zon en water. Zoo wordt dat „stekje” tot een „breedvertakten wijnstok”, „laag van stam”, zoodat alle zonnewarmte onder zijn bladeren de vruchten tot volle rijpheid brengen kon. Maar dat doet de adelaar niet om den wille van dat „stekje”. Hij verzorgt het, maar slechts om van zijn vruchten te kunnen genieten. Zedekia is slechts op Jeruzalems troon geplaatst om den overwinnaar in de gelegenheid te stellen Juda, dien voorpost tegen Egypte, aan zijn vèrstrekkende plannen dienstbaar te kunnen maken. Jeruzalem heeft slechts daarom een Davidischen koning uit Nebukadnezars hand ontvangen, wijl deze het sterke en daarom gevaarlijke Jeruzalem slechts toevertrouwt aan een man, die in alles zijn creatuur is. Dat „stekje” moest naar zijn bedoelen worden tot een „wijnstok”, maar alleen opdat de vruchten door Babel zou kunnen worden geplukt („de ranken”) en de plant zelf in alles van Babel afhankelijk zou zijn („de wortels onder hem” d.i. onder den adelaar).

Het plan van den „adelaar” schijnt te zullen slagen. Het stekje gedijt en belooft vrucht.

Maar ineens treedt een andere „adelaar” naar voren. Hij is niet zoo schitterend als de eerste. Wel „breed van vleugel”, maar niet „lang van wiek”. Wel met „dicht gevederte” maar niet „vol veelkleurig gevederte”. Egypte is dan ook in vergelijking met Babel slechts een wereldmacht van den tweeden rang. De Egyptische farao *Weh-eb-re*, door Israël *Hofra*, door de Grieken *Apriès* genoemd, is de mindere van Nebukadnezar. Maar hij is groot genoeg om Zedekia's aandacht te trekken en zijn hoop gaande te maken. Zoo buigt dan ook de „wijnstok zijn wortelen naar hem” in de meening, dat Zedekia's rijkje voor zijn verdere ontwikkeling meer van den beheerscher van het Nijldal te verwachten had dan van Babels koning, die toch alles gedaan had om Juda's bestaansmogelijkheid te verzekeren (vs 8).

Zal het gelukken?

Met deze vraag vestigt de profeet ineens aller aandacht op het doen van den wijnstok. In den opzet van zijn „raadsel” had het eerst den schijn, alsof hij veeleer de beide „grootte adelaren” in het middenpunt der belangstelling wilde plaatsen en aan den wijnstok slechts een passieve rol wilde toebedeelen. Maar met dat „zal het gelukken?” wordt de positie veranderd en het volle licht geworpen op den wijnstok zelf. Nog niet onmiddellijk in vs 9a. Daar wordt nog van het doen van den eersten „adelaar” gesproken en de vraag gesteld, of deze zich zonder meer bij het dwaze bedrijf (zie vs 8) van den „wijnstok” zal neerleggen, waarbij door den vorm der vraag de gedachte gesuggereerd wordt, dat nu het oogenblik gaat aanbreken, waarop de „wijnstok” ten eenenmale zal worden vernietigd. Maar

dat is voor den profeet slechts een overgang geweest. In vs 9b en 10 treedt „de wijnstok” zelf op den voorgrond, waarbij het merkwaardig is, hoe de profeet ook hier evenals vs 4b een enkel oogenblik zijn wonderspreukigen vorm loslaat en zijn hoorders duidelijk laat merken, dat hij met den „wijnstok” iemand op het oog heeft. Immers hij zegt in vs 9b, dat de „wijnstok” „niet met sterken arm en veel volk geholpen worden zal”. Van welke zijde die ten eenenmale onvoldoende hulp komen zal, wordt niet met even zoo vele woorden gezegd; maar ieder zijner hoorders zal wel begrepen hebben, dat deze kwam van den tweeden „adelaar”. Of hun daarbij niet de teekening te binnen geschoten zal zijn, die Sanheribs rabsjak in Hiskia’s dagen gaf van „den gebroken rietstaf” (2 Kon. 18 : 21)? Daarbij gaat de profeet nog boven het gezegde in vs 9a uit. Immers, terwijl daar nog slechts de vraag gesteld wordt, of de „wijnstok” niet zal worden uitgerukt, zij het dan ook dat reeds door den vorm het antwoord werd gesuggereerd, wordt in vs 9b het „losrukken van zijn wortels” als onvermijdelijk aangegeven. Maar alsof hij zich te rechter tijd herinnert een „raadsel” te hebben opgegeven, gaat Ezechiël in vs 10 weer tot den vragenden vorm over met een herhaling van dat „zal het gelukken”? Daarbij spreekt hij van den Oostenwind, dien ook in Palestina zoo gevreesden, alles verzengenden woestijnwind (zie Gen. 41 : 6, Hoz. 13 : 15, Jes. 27 : 8), waarbij hij als van zelf de aandacht zijner hoorders, die in vs 9b op het Nijldal was gericht, weer terugvoert naar het land van den eersten „adelaar”, die nu „door den hittegloed van zijn brandenden toorn” den „wijnstok” verschroeien en vernietigen zal.

11—21 Zoo heeft Ezechiël dan het „raadsel” voor zijn hoorders neergelegd. Daarbij heeft hij hen herhaaldelijk doen gevoelen zoowel *dat* hij met die „adelaars” en dien „wijnstok” personen bedoelde, als *wie* hij daarmee op het oog had. Maar daarmee mag hij niet tevreden zijn. De gedachte, dat Jeruzalem niet ondergaan *kon*, dat de Heere zijn tempel niet verlaten *kon*, dat Davids huis zijn troon niet verliezen *kon*, moest met wortel en tak werden uitgeroeid, zou Israël ooit Gods doen leeren verstaan. Daarom mag de profeet niets overlaten aan de scherpzinnigheid zijner hoorders, al heeft hij hun ook een en andermaal den weg ter oplossing aangegeven. Zelf zal hij de oplossing moeten geven en wel op zoo duidelijke wijze, dat bij de ballingen niet de minste onzekerheid meer blijft bestaan over de vraag, of wel inderdaad Zedekia’s val en Jeruzalems ondergang aanstaande zijn. Vandaar dat hij in de volgende verzen boven het „raadsel” zelf uitgaat en niet alleen de historische feiten aangeeft, die tot het „raadsel” hebben geleid, maar ook een vernietigend oordeel uitspreekt over Zedekia’s doen en de onafwendbaarheid van zulk een vernietigende straf. Daarbij worden de ballingen weer

aangesproken als „dit weerspannige huis” (vs 12a), wyl zij weigeren het historisch gebeuren te zien in het licht, dat de Heere zelf door zijn profeet daarover deed opgaan.

De feiten zelf kennen ze wel. Zelf zijn ze er getuige van geweest, hoe Nebukadnezar in 597 na een langdurig beleg een einde maakte aan Jochachins kortstondige regeering en dezen met zijn stamvorsten naar Babel wegvoerde (vs 12b). Ook weten ze, hoe daarna „een van het koninklijke huis” — Zedekia's naam behoeft niet te worden genoemd evenmin als die van Jochachin; beide *leven* bij Israëls ballingen! — den troon van zijn vader David beklom (vs 13a). Niet minder is het hun bekend, dat dit slechts geschiedde, nadat Zedekia op plechtige wijze Babels koning als zijn soeverein had erkend en zich met eede verplicht had tot gehoorzaamheid en trouw (vs 13b, zie 2 Kron. 36 : 13). Eindelijk, dat Nebukadnezar alle voorzorgsmaatregelen trof om te voorkomen, dat Zedekia ook maar de neiging bij zich voelde opkomen om felonie te bedrijven en zich aan Babels greep te ontworstelen (vs 14).

Aan deze feitenreeks voegt de profeet intusschen nog een laatste feit toe. Of ook dit aan zijn hoorders bekend is geweest, laat zich niet vaststellen. Indien wel, dan moet — zie het boven opgemerkte — daarin een grond te meer gevonden worden voor de onderstelling, dat hfdst. 17 niet heel lang voor het begin van Jeruzalems beleg moet zijn uitgesproken. Immers, het is al heel onwaarschijnlijk, dat de ballingen iets zouden geweten hebben en daarover vrijelijk met elkander zouden gesproken hebben, waarvan Nebukadnezar — die immers eerst in 588 tegen Jeruzalem optrok — nog niets wist, waarom hij daartegen ook geen enkelen maatregel trof. Hoe dit intusschen ook zij, met woorden, die aan duidelijkheid niets te wenschen overlaten, wordt in vs 16a gesproken van Zedekia's afval en van diens pogen om zich van Egypte's hulp te verzekeren.

Zoo zijn de feiten. Nu de vraag, wat daarvan het gevolg zal zijn. De profeet stelt weer dezelfde vraag als in vs 9 en 10: „zal het gelukken”? Maar onmiddellijk laat hij er nu twee andere vragen op volgen, die het antwoord moeten suggereeren op de eerste. Wie *dat* doet, *kan* niet ontkomen! En wat heeft hij dan gedaan? Het verbond verbroken! (vs 15b). Daarmede is de profeet bij het beslissende punt aangekomen: de heiligheid en onverbreekbaarheid van het verbond, aangegaan in den Naam van den levenden God. Het is *Zijn* verbond (vs 19), omdat Hij bij het sluiten daarvan tot Beschermers en Wreker is uitgeroepen. Met zijn vrijen wil heeft Zedekia het aangegaan. Gezworen heeft hij de bepalingen daarvan te zullen houden en Gods vloek heeft hij over zich ingeroepen bij het verbreken daarvan. De Heere is het dus aan zijn eigen eer verplicht geen ledig aanschouwer te blijven bij Zedekia's bondsbreuk. Noch Zedekia en de zijnen, noch Nebukadnezar en zijn volk mogen

meenen, dat een verbond, aangegaan in den Naam van Israëls God, geen rechtskracht heeft en dat de mensch daarmede handelen mag naar eigen willekeur. Geen oogenblik mag voet gegeven worden aan de gedachte, alsof trouwbreuk, begaan tegenover een vreemden overheerscher en ten doel hebbend Israëls bevrijding, geen trouwbreuk is en daarover zelfs des Heeren zegen mag worden afgebeden (zie Job 34 : 10). Hier komt des Heeren heiligheid in verzet. Vandaar dat herhaalde „zoo waarachtig als Ik leef”, de hoogste eed, waartoe de Heere zich verheffen kan: de eed bij Zichzelf (Hebr. 6 : 13). De ergste straf, die naar oude voorstelling over den mensch komen kan, zal dan ook Zedekia's deel zijn. Hij zal in de handen gegeven worden van den man, aan wien hij niet alleen alles te danken had („die hem koning maakte”), maar wiens brandenden toorn hij heeft opgewekt en wiens vlamme wreake hij heeft te vreezen („wiens eed hij verachtte en wiens verbond hij verbrak”). En deze zal hem overbrengen naar zijn eigen land, dat voor den Israëliet een „onrein land” is in tegenstelling met Kanaän, dat alleen een „heilig land” is, wijl het het land is des Heeren Heeren. Ja meer nog. Daar in dat „onreine land” zal hij sterven, zoodat hij niet naar Israëls overtuiging „met zijn vaderen verzameld” kan worden, maar alleen zal moeten afdalen bij de schimmen in de onderwereld, waar hij dan ook weer alleen zijn zal, ver van zijn eigen vaderen en zijn eigen volk. Zoo zwaar zal Zedekia's straf zijn (vs 16). Maar daarbij zal het niet blijven. Hij zal met eigen oogen zien welk een dwaasheid hij beging, toen hij hulp zocht bij Egypte. Ja, in de ure des gevaars, bij Jeruzalems beleg („wanneer men een wal opwerpt en een belegeringswal bouwt”) zal Hofra zijn bondgenoot wel te hulp snellen. Maar in plaats van de geheele macht van Egypte in de weegschaal te leggen en den ver van zijn land strijdenden Nebukadnezar daarmede te verpletteren, zal farao Hofra „niet met een groot heir en talrijke scharen” komen, zoodat het zelfs den schijn heeft, alsof we hier meer staan voor schijn dan wezen (vs 17). Zoo moet Zedekia en met hem zijn gansche volk leeren, dat des Heeren vlamme wreake treft wie den eed veracht, het verbond verbreekt, hoewel de koning dit onder aanroeping van Gods Naam met handslag heeft bevestigd (zie 2 Kon. 10 : 15, 1 Kron. 29 : 24, 2 Kron. 30 : 8, Jer. 50 : 15, Gal. 2 : 9). Daarom kan Zedekia niet ontkomen.

Maar nog is het einde niet. Zoo grimmig brandt des Heeren toorn, dat Hij met een „Zoo waarachtig als Ik leef” opnieuw aanvangt met het teekenen van Zedekia's overtreding. Maar nu treedt de Heere zelf in Nebukadnezars plaats. In vs 16 heette het nog, dat Zedekia Nebukadnezars eed verachtte en Nebukadnezars verbond verbrak. Maar in vs 19 heet het: *mijn* eed, *mijn* verbond. Niet om daarmede te kennen te geven, dat deze op één lijn stonden met wat in het leven van Abraham en David en bij den Sinaï geschied was, toen de Heere zelf als

het ware „partij” was in het gesloten verbond. Het verbond is en blijft er een tusschen Nebukadnezar en Zedekia, maar het is des Heeren verbond geworden, omdat en voorzöover des Heeren volk daarbij betrokken was, dat in den Naam des Heeren den eed van trouw had afgelegd en zoo den Heere zelf tot oppersten Beschermmer van het in zijn Naam gesloten verbond had gemaakt. Als zoodanig straft Hij nu Zedekia. De Heere zal te zijnen opzichte doen wat een jager doet bij het jagen naar wild. Met net en strik achtervolgt deze, totdat hij zijn buit gevangen heeft (zie Ez. 12 : 13). Als ook Zedekia zoo gevangen is, zal de Heere zelf hem naar Babel brengen en daar met dezen Davidszoon richten. In Babel, waar niet Mardoek regeert, maar Israëls God! Een ontzaglijke les èn voor Zedekia èn voor de ballingen! In Babel; want al is de Heere Israëls God, ver over Kanaäns grenzen strekt zich zijn machtsgebied uit (vs 20). Ja, verzet zal Zedekia bieden! Maar baten zal het niet. De besten zullen vallen en anderen verstrooid worden.

Nog is het niet geschied. Maar geschieden zal het. Reeds nu wordt het voorzëgd, opdat, wanneer het godsoordeel aan Zedekia en de zijnen voltrokken zal zijn, Israëls ballingen zich deze uitspraak des Heeren zullen herinneren en dan niet alleen tot de erkenenis komen, dat de Heere het sprak, maar ook, dat Hij machtig is het gesprokene te realiseeren (vs 21b).

22—24 Maar daarmede kan het laatste woord niet gezëgd zijn. Met Zedekia's ondergang kan Davids huis niet eindigen. En nu moge Babels koning wraak oefenen aan den verblinden koning, dat doet hij niet, omdat hij de beheerscher der wereld is, maar omdat hij het instrument is in des Heeren hand, die overal en te allen tijde zijn Raad uitvoert en dezen voor aller oog zal ontvouwen. En deze Raad is een heilsraad, heeft niet vernietiging maar verlossing en zaliging ten doel, vervult zich in en strekt zich uit naar de komst van het Messiasrijk. Nu moge de „hooge ceder” van het Davidische huis door den „adelaar” beroofd zijn van zijn „hoogste uitspruitsel” en nu moge „het stekje des lands” in Babel ten ondergang zijn gedoemd, daarmede is de wasdom van dien „hoogen ceder” niet uitgeput. Opnieuw zullen „hoogste uitspruitsels” uitbotten. En dan zal de Heere zelf gaan doen wat eens de Babylonische „adelaar” deed. En toch ook weer anders. Deze wilde vernietiging; daarom brak hij dit „hoogste uitspruitsel” af en voerde het ver weg. De Heere wil nieuwe levensuitstraling. Daarom neemt Hij van dien Davidsstam een stekje, eigenlijk „iets teeders”, „iets zwaks”, dus iets, dat niet door uiterlijke kracht de aandacht trekt, dat onaanzienlijk en gering is, en plant dat eigenhandig op „Israëls berghoogte”, d.i. op den Sion, die hier evenals Ezech. 40 : 2, Jes. 2 : 2 en Micha 4 : 2 vgl. ook Dan. 2 : 35 en Zach. 14 : 10 in overeenstemming met zijn geestelijke beëteekenis als buitengewoon hoog, als het hoogtepunt van Israël

en centrum der wereld wordt gedacht. Niet in de lage vlakke van Babel, maar op Israëls bergen, want dat „stekje” zal straks aller aandacht moeten trekken, wanneer het door den wonderen wasdom des Heeren geworden zal zijn tot „een prachtceder”, een koninklijke onder deze koninklijke boomen. Daarbij zullen zijn takken zich zoo ver uitstrekken, dat „allerlei gevogelte van allerlei vleugel” daaronder wonen kan, beeld van de alles en allen omvattende uitbreiding van de koningsmacht van dezen Davidszoon, die Israël maken zal tot zegenscentrum, tot levensbron en tot hereenigingspunt, vgl. o.a. Ezech. 31 : 6, Dan. 4 : 9. 18 v., Matth. 13 : 31 v. En wanneer dan zoo deze Davidszoon zijn onderdanen uit alle „volken en talen en natiën” zal hebben verzameld, dan zal tot „alle boomen des velds”, d. w. z. tot alle volken — hier evenals het Davidische rijk als een boom gedacht — het bewustzijn doordringen, dat het niet *hun* goden zijn, die den Davidsboom hebben vernederd en verhoogd, hebben doen verdorren en doen uitspruiten. De Heere zelf was het, die dit deed. Toen deze koningsceder „hoog” was en in zijn „hoogheid” den Heere verliet, heeft Deze zelf den ceder vernederd en hem zijne macht doen gevoelen. Maar toen deze van zijn machteloosheid bewust was, weer „nederig” werd, het weer van den Heere alleen verwachtte, toen was het oogenblik aangebroken, waarop deze nederige boom werd verhoogd. Toen hij waande „sappig” te zijn en dus het leven in zich zelf te hebben, werd verdorring over hem gebracht; maar toen de boom was „verdord” en den ondergang nabij, toen was voor den Heere het oogenblik aangebroken door nieuwe levensstuwung te bewijzen, dat Hij ten allen tijde de waarmaker is van zijn woord. „Ik, de Heere, heb het gezegd en gedaan” (vs 24d). Zoo zullen alle volken Israëls Messias-heerlijkheid zien en erkennen.

]J. De maatstaf van Gods gerechtigheid.

18 :²1—32.

¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² hoe komt gijlieden er toch bij, dat gij dit spreekwoord gebruikt over het land Israëls, zeggende :

de vaderen hebben onrijpe druiven gegeten
 en de tanden der kinderen zijn stroef geworden.

³ Zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere, gijlieden
⁴ zult in Israël dit spreekwoord niet meer gebruiken! ⁴ Zie, alle zielen zijn van Mij; zoowel de zielen der vaderen als de zielen der zonen zijn van Mij; de ziel, die zondigt, die zal sterven!

⁵ Wanneer iemand rechtvaardig is en recht en gerechtigheid
⁶ betracht, ⁶ op de bergen niet eet en zijn oogen niet opheft tot
de schandgoden van het huis Israël, de vrouw van zijn naaste
niet verontreinigt en niet nadert tot een maandstonde vrouw ;
⁷ die niemand onderdrukt en het onderpand nauwgezet teruggeeft,
geen roof pleegt, zijn brood aan den hongerige geeft en den
⁸ naakte met een kleed overdekt ; ⁸ die niet tegen rente uitleent
en geen woeker neemt, zijn hand afhoudt van onrecht, naar
⁹ waarheid recht doet tusschen man en vrouw ; ⁹ die in mijn in-
zettingen wandelt en mijn rechten houdt door naar waarheid te
handelen — die is rechtvaardig, gewis zal hij in leven blijven,
spreekt de Heer Heere.

¹⁰ Brengt deze nu een gewelddadigen zoon voort, een bloed-
¹¹ vergieter en die al die dingen wèl doet, ¹¹ terwijl hij zelf al die
dingen niet deed : op de bergen eet hij en de vrouw van zijn
¹² naaste verontreinigt hij, ¹² den neergebogene en arme onder-
drukt hij ; roof pleegt hij, het onderpand geeft hij niet terug,
maar tot de schandgoden heft hij zijn oogen op ; gruwel doet
¹³ hij, ¹³ tegen rente leent hij uit en woeker neemt hij. En dan
leven ? Leven zal hij niet ! Al deze gruwelen heeft hij gedaan :
sterven zal hij ; zijn bloed zal over hem zijn !

¹⁴ Brengt deze nu een zoon voort en die ziet al de zonden van
zijn vader, welke deze gedaan heeft, en deze vreest en doet
¹⁵ zoo iets niet : ¹⁵ op de bergen eet hij niet en zijn oogen heft
hij niet op tot de schandgoden van het huis Israël, de vrouw
¹⁶ van zijn naaste verontreinigt hij niet, ¹⁶ niemand onderdrukt hij,
geen onderpand neemt hij, geen roof pleegt hij ; zijn brood
geeft hij den hongerige en den naakte overdekt hij met een
¹⁷ kleed ; ¹⁷ van onrecht houdt hij zijn hand af, rente en woeker
neemt hij niet ; mijn rechten doet hij en in mijn inzettingen
wandelt hij — die zal niet sterven om de ongerechtigheid van
¹⁸ zijn vader ; leven zal hij ! ¹⁸ Zijn vader zal, omdat deze af-
persingen heeft begaan, roof heeft gepleegd en in het midden
van zijn volk gedaan heeft wat niet goed is, zie, sterven zal
hij om zijn ongerechtigheid.

¹⁹ En dan zegt gijlieden : waarom draagt de zoon niet de onge-
rechtigheid van den vader ? Terwijl toch de zoon recht en
gerechtigheid gedaan heeft, al mijn inzettingen gehouden en ze
²⁰ gedaan heeft ! Leven zal hij ! ²⁰ De ziel, die zondigt, die zal

sterven. De zoon zal niet dragen de ongerechtigheid van den vader en de vader zal niet dragen de ongerechtigheid van den zoon. De rechtvaardigheid van den rechtvaardige zal op dezen zijn en de goddeloosheid van den goddelooze zal op dezen zijn.

- ²¹ Bekeert echter de goddelooze zich van al zijn zonden, die hij gedaan heeft, en houdt hij al mijn inzetten en doet hij ²² recht en gerechtigheid: leven zal hij; sterven zal hij niet! ²² Al zijn overtredingen, die hij gedaan heeft, ze zullen hem niet worden toegerekend; om den wille van zijn gerechtigheid, die ²³ hij deed, zal hij leven. ²³ Zou Ik dan een welgevallen hebben in den dood des goddeloozen, spreekt de Heer Heere?! Niet veel meer daarin, dat hij zich bekeert van zijn wegen en leeft?! ²⁴ Maar wanneer een rechtvaardige aflaat van zijn gerechtigheid en onrecht doet naar al de gruweldaden, die de goddelooze doet — ze doen en dan leven?! Al zijn gerechtigheden, die hij gedaan heeft, ze zullen hem niet worden toegerekend. Om de trouwbreuk, die hij beging, en om zijn zonde, die hij bedreef, daarom zal hij sterven.

- ²⁵ En dan zegt gijlieden: des Heeren weg is niet recht?! Hoort toch, gij huis Israël, is mijn weg niet recht? Zijn niet veeleer úw wegen niet recht?

- ²⁶ Wanneer een rechtvaardige aflaat van zijn gerechtigheid en onrecht doet en daarbij sterft, dan sterft hij om zijn onrecht, dat hij beging. ²⁷ En wanneer een goddelooze zich bekeert van zijn goddeloosheid, die hij gedaan heeft, en recht en gerechtigheid doet, hij, hij houdt zijn ziel in het leven. ²⁸ Hij heeft het ingezien en zich bekeerd van al zijn overtredingen, die hij begaan heeft: leven zal hij; sterven zal hij niet!

- ²⁹ En dan zegt het huis Israël: des Heeren weg is niet recht?! Zijn mijne wegen niet recht, huis Israël? zijn niet veeleer ³⁰ úwe wegen niet recht? ³⁰ Daarom, een ieder naar zijn wegen, zoo wil Ik u richten, huis Israël, spreekt de Heer Heere. Bekeert u en laat af van al uw overtredingen, dan zal de ongerechtigheid u niet ten valstrik worden. ³¹ Werpt al uw overtredingen van u, waarmede gij overtreden hebt en maakt u een nieuw hart en een nieuwen geest. Waarom zoudt gij sterven, ³² huis Israël? ³² Want Ik heb geen welgevallen in den dood des stervenden, spreekt de Heer Heere. Laat dan af en leeft!

Nadat de profeet in de voorafgaande hoofdstukken de zonde van Juda en Jeruzalem onder leiding van Davids huis in helder licht had gesteld en daarmee de onafwendbaarheid van het komende oordeel des Heeren over land en volk duidelijk voor het bewustzijn van zijne medebalingen had gesteld, komt nu de vraag naar voren naar de schuld, die het huidig levende geslacht heeft aan het ontbranden van des Heeren gramschap. En dat te meer, nu èn in Jeruzalem èn onder de ballingen de gedachte leefde, dat, indien zij met allerlei ellenden en tegenspoeden hadden te worstelen en met den ondergang van stad en tempel werden bedreigd, dit niet zoozeer vrucht was van hun eigen daden als wel van het onverantwoordelijk gedrag der voorgeslachten, waarvan zij het slachtoffer dreigden te worden. En deze gedachte leefde zoo zeer in aller hart, dat ze zelfs een spreekwoordelijken vorm had aangenomen, die sprak van het eten van „onrijpe druiven” door de vaderen, ten gevolge waarvan „de tanden der kinderen stroef geworden” waren (zie ook Jer. 31 : 29). Eigenlijk op en voor zichzelf een ongerijmdheid. Immers het eten van onrijpe en dus zure druiven, gelijk dat nog heden ten dage in Syrië zoo gaarne geschiedt, heeft tot onmiddellijk gevolg het stroef-worden der tanden. Daarom is het in strijd met de dagelijksche ervaring, wanneer in dit spreekwoord de „stroeve tanden” der zonen in oorzakelijk verband worden gebracht met het eten van „onrijpe druiven” door de vaderen. Maar daarom is het de Judeërs dan ook juist te doen. Immers het is er hun om begonnen de ongerijmdheid en daarmee de volstrekte onrechtvaardigheid van des Heeren doen in het volle licht te stellen. Even ongerijmd als het is van „stroeve tanden” te spreken bij de kinderen van hen, die „onrijpe druiven” aten, even ongerijmd is het, wanneer het nu levend geslacht de rampen draagt, die het noodzakelijk gevolg zijn van de daden der voorgeslachten.

Onschuldige slachtoffers achten Ezechiëls tijdgenooten zich van het schuldig bedrijf der vaderen. Daarmede wasschen zij eenerzijds zich zelf schoon, verklaren zij althans minder schuldig te staan dan de vaderen. Maar anderzijds spreken zij daarmee uit, dat het onrechtvaardig zou zijn hen te doen boeten voor het misdrijf der voorgeslachten, en kennen zij zich het recht toe den Heere alle gerechtigheid te ontzeggen, indien Hij zijn oordeelen over stad en tempel doet komen. „Des Heeren weg is niet recht” ! (vs 25).

Hiertegen richt zich nu des Heeren woord in aansluiting aan het leidende beginsel, uitgesproken in 3 : 16—21. Immers, als deze gedachten onder het volk blijven voortleven, dan wordt het doel, dat de Heere met deze straffen beoogde, verijdeld; dan wordt het geweten afgestompt en de ziel ten eenenmale ontkracht; dan wordt geen bekeering, maar voortgaande verharding gezien. Daarom gaat de profeet zoo in den breede als het ware de beginselen ontvouwen, waardoor de Heere zich in zijn

handelen met den mensch leiden laat, waarbij Ezechiël, gedreven door de vrees niet duidelijk genoeg geweest te zijn, zelfs niet terugschrikt voor het verwijt van in herhalingen te vallen en dezelfde dingen tweemaal te zeggen (vgl. vs 21—25 en vs 26—29).

Het is dan ook wel een ontzaglijk probleem, waarover hij het goddelijk licht werpen moet. Eenerzijds staat daar de solidariteit der geslachten; anderzijds de verantwoordelijkheid van den enkeling voor zijn eigen daden. De Judeërs en de ballingen leggen allen nadruk op het eerste en werpen de verantwoordelijkheid voor wat staat te geschieden op de dooden, maar ontkennen daarmede hun eigen verantwoordelijkheid en vernietigen in zich alle zondebewustzijn en berouw. En Ezechiël?

Onder de drijvende kracht van des Heeren Geest begint hij met in den naam des Heeren zijn diepe verontwaardiging er over uit te spreken, dat zulk een spreekwoord, dat zoo ten eenenmale aan den Heere zelf ontzegt wat Hij van zijn menschenkinderen vraagt: het doen van recht en gerechtigheid, heeft kunnen opkomen in het midden van een volk, dat in zijn eigen geschiedenis de meest doorslaande bewijzen vinden kan van het feit, dat „de Rechter der gansche aarde recht doet” (Gen. 18 : 25). „Hoe komt gijlieden er toch bij”? (vs 2). Niet minder spreekt deze verontwaardiging uit dat „Zoo waarachtig als Ik leef” (vs 3). De Heere zweert bij Zichzelf, dat de feiten zoo duidelijk zullen spreken, zijne gerechtigheid in zoo helder licht zal treden, dat de onwaarachtigheid van dit, in Ezechiëls dagen toch zoo geliefde spreekwoord in aller oog springen zal en niemand meer in de verleiding komen zal zich daarvan te bedienen (vs 3).

Onmiddellijk daarna wordt in den vorm van een korte uitspraak het groote beginsel aangegeven, waardoor de Heere zich in zijn doen tegenover de menschenkinderen leiden laat (vs 4). Daarbij wordt natuurlijk de vorm van deze uitspraak beheerscht door het spreekwoord, dat aan de tegenovergestelde gedachte uiting geeft. Vandaar dat hier gesproken wordt van „de zielen der vaderen” en van „de zielen der zonen”. Toch laat het eerste gedeelte van de uitspraak „alle zielen zijn van Mij” aan duidelijkheid niets te wenschen over. Hier wordt op volkomen onmiskenbare wijze alle nadruk gelegd op de zelfstandige waarde van iedere menschenziel.

Dit is niet een nieuwe gedachte, geboren eerst in de dagen van Jeremia en Ezechiël. Al treedt, wijl het verbond zich hult in nationalistisch kleed, de collectiviteit der natie in het O. T. zeer sterk op den voorgrond, het individueele karakter van het religieuse leven is toch altijd scherp belicht. Dat blijkt niet alleen uit den enkelvoudigen vorm, die o.a. in de wet der tien geboden naar voren treedt, maar ook uit het geheel persoonlijke, dat we hooren b.v. aangaande Hanna en Samuël, David en Obed-Edom, en dat we ook vinden in een naam als dien van Elia: „mijn God is de Heere”. Maar bij Ezechiël wordt dat

individuele in buitengewoon helder licht gesteld, omdat zijn tijdgenooten in het collectieve, in de solidariteit der geslachten een welkom middel zagen tot ontkenning van hun eigen verantwoordelijkheid bij den ondergang van stad en tempel.

Hij formuleert het zeer scherp aldus: „alle zielen zijn van Mij”. Hier teekent hij den mensch allereerst naar zijn goddelijke afkomst: geschapen door het indragen van den goddelijken levensgeest in de aardsche stof, welke op deze wijze niet *drager* wordt van „een levende ziel”, maar welke zoo zelf „een levende ziel” wordt (Gen. 2 : 7). Maar ook wordt hier Gods volstrekt eigendomsrecht over iederen mensch scherp geaccentueerd. Dat kan door niets en door niemand worden beperkt, ook niet door de verhouding, waarin de zoon tot den vader staat. En hieruit vloeit weer voort, dat geen natuurlijke afhankelijkheid, gelijk die in de opeenvolging der geslachten naar voren treedt, het laatste woord heeft, maar de scheppings-afhankelijkheid, die iedere ziel en tot vrucht en tot voorwerp van zijn Scheppers-liefde maakt. Vandaar dat ieder mensch door zijn Schepper behandeld zal worden en beoordeeld zal worden overeenkomstig de door den individueelen mensch tegenover de door God zelf gegeven levenswet aangenomen houding. „De ziel, die zondigt, die zal sterven”, d. w. z. de mensch, die Gods levenswet en daarmede ook de zijne verbreekt en dientengevolge zijn eigen levensdoel mist, zooals God in zijn scheppingsactie dat voor hem gesteld heeft, die zal, wijl hij zich daarmede losmaakt van zijn eigen levensbron, „sterven”, m. a. w. hij doet daardoor over zich komen dat proces van tegen-elkander-inwerken van levenskrachten, dat levensvernietiging ten gevolge heeft. Daarbij moeten we dan „leven” zien in het licht, waarin Oud-Israël het zag: deel hebben aan den van God nederdalenden levensgeest, die in het „zielevat” werkt, in het „vleesch” zich belichaamt en in des menschen daden zich veruitwendigt. Dat leven zal vergaan, omdat God, die het gaf, het aan den mensch, die zich dat leven onwaardig heeft gemaakt, onttrekt uit kracht van zijn goddelijke gerechtigheid, waardoor Hij weerstaan moet wie zich aan den rijkdom van zijn Wezen vergrijpt en zich aan de inwerking daarvan onttrekt. Wanneer hier dus van „sterven” sprake is, wordt daarmede bedoeld het niet-bestaan in het komende gericht en in nauw verband daarmede het geen-deel-ontvangen aan de levensheerlijkheid van den Messiaanschen tijd.

Na nu op deze wijze in een korte formule, die zich door haar korthed aan het bewustzijn van den mensch opdringt en aanbeveelt, de zelfstandige waarde van iedere menschenziel onder woorden te hebben gebracht en in nauw verband met het beruchte spreekwoord aan ieder te hebben duidelijk gemaakt, dat dus iedere mensch door God behandeld wordt naar zijn persoonlijke verhouding tegenover Gods levenswet, gaat de profeet deze „grondwet” nu verder uitwerken en toepassen.

5—9 Daartoe laat hij ons eerst in vs 5—9 een „rechtvaardige” zien, d.w.z. iemand, die in overeenstemming is met de goddelijke levensnorm. En dat zoowel in hetgeen deze doet als in hetgeen hij *niet* doet. Daarbij is het treffend om te zien hoe — in onderscheiding met de religies der andere Semietische volkeren, waar het cultische alles beheerscht — niet het cultische, maar het ethische op den voorgrond treedt. Rechtvaardig is hij, die „recht en gerechtigheid betracht”. Een en twintig maal komt de uitdrukking „recht en gerechtigheid” (of omgekeerd) in het O. T. voor, waarvan vijfmaal bij Jeremia en achtmaal bij Ezechiël, wel een bewijs welk een plaats het doen van „recht en gerechtigheid” juist in dézen tijd in het geheel van het leven naar Gods wet inneemt. Wat hier onder te verstaan is, is duidelijk. Het woord, vertaald door „recht”, geeft aan den maatstaf, waarnaar recht moet worden gesproken en waarnaar dus de mensch zijn handelingen heeft te richten. Het woord, vertaald door „gerechtigheid”, geeft aan het in-overeenstemming-zijn met de in God zelf aanwezige levensnorm, waarnaar de mensch zich in zijn doen en laten heeft te richten. We staan in vs 5—9 dus voor een mensch, voor wien Gods wet de uitsluitende maatstaf van handelen is in de veelzijdige verhoudingen, waarin hij tot zijn medemensen gesteld is.

Vervolgens worden in nauw verband hiermede in vs 5—9 vijftien verschillende handelingen opgesomd, de meeste om daarmede aan te geven wat een „rechtvaardige” *niet* doet. Hiervan zijn slechts twee aan het cultisch-religieuze leven ontleend; al de andere hebben betrekking op het sociale leven. Allereerst het „eten op de bergen”, waarvan behalve in vs 6, 11 en 15 ook nog 22 : 9 sprake is en welke uitdrukking niet naar 33 : 25 veranderd moet worden in „eten (van vleesch) met het bloed”, wyl het omgekeerde veel meer voor de hand ligt. Hier wordt dus gesproken van deelname aan den Kanaänietischen hoogtedienst (zie ook 16 : 16), die van Jozua's dagen af zulk een verderfelijken invloed op het geheele leven van Israël heeft uitgeoefend en die, wyl altijd ten nauwste verbonden met vroolijke maaltijden, de zedelijke verwording door den Astarte-dienst krachtig in de hand heeft gewerkt. In nauw verband hiermede staat dan ook het „opheffen van de oogen tot de schandgoden” d.w.z. het bidden tot, het aanroepen van, het hulp zoeken bij al wat niet God is, bij die gansche „godenwereld”, waarvan de Semietische wereld vol was en die op Israëls denken zoo dikwijls een diepgaanden invloed heeft uitgeoefend. Vandaar de aanduiding „de schandgoden van het huis Israël”, waarbij Ezechiël zulk een naam aan die afgoden geeft, dat duidelijk de verachting uitkomt, die hij voor hen heeft. Hij noemt ze „drekdingen”, gelijk Jesaja ze „nieten” (b.v. 10 : 10) noemt.

Daarna worden vs 6b twee dingen genoemd, die voor ons bewustzijn uitsluitend liggen op het terrein van het geslachtsleven, maar voor Israël een duidelijk uitgesproken religieus karakter dragen.

Dat bewijst reeds de uitdrukking „verontreinigen”, waarbij de profeet een woord gebruikt, dat spreekt van het ten gevolge van cultische „onreinheid” tijdelijk buitensluiten buiten de gemeente des Heeren en dientengevolge buiten de directe gemeenschap met God. En in dezelfde richting wijst het feit, dat het naderen tot een maandstonde vrouw op één lijn wordt gesteld met de zonde van den echtbreuk. In beide gevallen wordt door de geslachtsgemeenschap het bloed verontreinigd, dat — wijl noodig voor het leven van de „ziel” en dus drager van leven — in zeer bijzonderen zin aan God behoort en dus rein moet gehouden worden. Vandaar dat omgang met eene menstrueerende in de wet met den dood wordt gestraft (Lev. 18 : 19, 20 : 18).

Eerst nu volgen de zedelijke verplichtingen tegenover den naaste. Allereerst mag niemand worden „onderdrukt” (vs 7a). De wet in Leviticus (19 : 13, 25 : 14, 17) spreekt hier van „den naaste”, eigenlijk : den stam- of volksgenoot; elders wordt de in het midden van Israël wonende „vreemde” genoemd (Exod. 22 : 20, 23 : 9), terwijl Deut. 24 : 14 den armen daglooner noemt. Daarbij gebruikt de profeet een woord, dat wijst op het misbruik maken van zijn macht, zijn overwicht, zijn invloed om den ander in een voor hemzelf schadelijke positie te brengen, ten einde daarvan zelf voordeel te genieten. Vervolgens het „nauwgezet teruggeven van het onderpand”, dat 's avonds aan den pandgever moest worden teruggegeven, opdat deze niet de in Palestina steeds zoo koude nacht moest ingaan zonder deken, waarvoor het „opperkleed” dienst deed; zie Exod. 22 : 25 v., Deut. 24 : 12 v. Daarna noemt de profeet vs 7b het „plegen van roof”, het tot-zich-nemen van wat een ander toebehoort, van welken aard dit ook zij, wat natuurlijk in de Oostersche samenleving nog veel gemakkelijker is dan in de onze (zie Lev. 5 : 20 v.v., Jes. 3 : 14, Micha 2 : 2, Ezech. 33 : 15 e.e.).

Deze dingen waren in zekeren zin negatief. Nu laat de profeet twee positieve dadenreeksen volgen, vs 7c. Het slechte niet doen houdt in het goede wél doen. En gelijk hij in de negatieve reeks juist die dingen heeft opgenoemd, die dagelijks voorkwamen, zoo noemt hij in de positieve reeks juist die dingen, die de egocentrische mensch altijd weer „vergeet”: het geven van het hoognoodige voedsel aan den hongerige en van de hoognoodige verwarming — koude nachten! — aan den „naakte” d. i. aan hem of haar, die geen ander kleed heeft dan wat noodig is om de schaamte te bedekken. Het zijn dus werken van barmhartigheid tegenover hen, die de rijke niet „ziet”.

Hierop volgen weer twee negatieve daden : het niet-uitleenen tegen rente en het niet-nemen van woeker (vs 8a). Daarbij moet er intusschen wel op worden gelet, dat hier op heel wat anders bedoeld wordt dan wat wij verstaan onder „geldhandel”. Hier gaat het evenals Exod. 22 : 24, Levit. 25 : 26 v. en Deut. 23 : 20 v. over het uitleenen van geld of naturalia

(b.v. zaaikoren e. d.) aan den arme. Daarbij mag van hen niet meer worden teruggevraagd dan hun geleend werd, omdat tegenover de armen altijd barmhartigheid moet worden betracht. De sociaal zwakken worden door de wet beschermd (zie ook Spr. 28 : 8, Ps. 15 : 5). Het woord, dat ik door „woeker” vertaalde, beteekent dat eigenlijk niet. Het wil zeggen: provisie nemen, er wat bovenop leggen. In de praktijk zal dit echter veelal wel geweest zijn wat wij onder „woeker” verstaan. Maar met dit negatieve is de profeet niet tevreden. Hij vat beide samen in dit positieve: zijn hand afhouden van onrecht. Daarbij kiest hij het meest algemeene woord, dat alles samenvat, wat een afbuigen inhoudt van de rechte lijn, zooals die door God zelf is gewild op alle levensterrein. De rechtvaardige mag daartoe op geenerlei wijze medewerken.

Vervolgens is sprake van datgene, wat in ieder sociaal milieu, maar vooral in het Oosten, zoo bitter moeilijk en zwaar is: de rechtspraak. Daarbij is hier vooral gedacht aan het doen van scheidsrechterlijke uitspraken. Daartoe kan in het Oosten ieder worden opgeroepen door de betrokken partijen. Hier gaat het dus vooral over de betrekkelijke kleinigheden, die in een kleinen kring zoo gemakkelijk grootigheden worden en waarin het den „scheidsrechter”, die zelf ook tot dien kring behoort, zoo ontzettend moeilijk valt om recht te spreken zonder aanzien des persoons. Want morgen of overmorgen kan men zelf voor zulk een uitspraak den man noodig hebben, dien men heden voor het hoofd stoot en dus tegen zich inneemt door een uitspraak, dien hij in het beste geval toch als schade aanziet. De rechtvaardige „buigt” het recht echter niet; hij volgt uitsluitend de uitspraak van zijn geweten, richt zich alleen naar den uitgesproken wil des Heeren, er kome dan van wat wil!

In vs 9 vinden we dan als het ware samenvattend het wandelen in des Heeren inzettingen en het houden van zijne rechten door „naar waarheid” te handelen. „Wandelen in”, zoodat des Heeren inzettingen het levensmilieu worden; altijd heeft men ze voor oogen; aan hun bestaan wordt men altijd herinnerd; tot het volbrengen daarvan wordt men altijd geprikkeld. Voorts het „houden” van des Heeren „rechten”, eigenlijk: rechtsnormen, de leidende beginselen, waarnaar recht gesproken moet worden. Die worden altijd in het oog gevat, in acht genomen, tot rechtsgeldigheid gebracht. Dat is het „naar waarheid” handelen, zoodat ieder er op aan kan, omdat uitsluitend gehandeld wordt naar de rechtsbeginselen van Hem, die „geen menschenkind is”.

Dat is het, wat de Heere van zijn volk vraagt. Wie dat doet, is „rechtvaardig”, beantwoordt aan de rechtsnorm en kan daarom zeker zijn van het leven, dat immers de vrucht is van het doen van des Heeren geboden (b.v. Deut. 4 : 1, 5 : 33, 30 : 6).

10—13

In vs 10—13 geeft de profeet een geheel tegenovergesteld beeld, dat van den „geweldenaar”, eigenlijk: van den

man, die niet anders doet dan ergens binnendringen met de slechtste bedoelingen, die vernietigt wie en wat hem in den weg staat, die leeft van het plegen van geweld en bloedvergieten. En deze „geweldenaar” wordt nu in het nauwste verband gesteld tot den „rechtvaardige”. Het is zijn zoon. De profeet doet dit zeer opzettelijk. Het spreekwoord sprak van de solidariteit der geslachten om de levenden vrij te pleiten van alle schuld. Met wortel en tak wil de profeet deze gedachte uitroeien. Daarom maakt hij den „geweldenaar” tot zoon van den „rechtvaardige” om te doen zien, dat niemand van de gerechtigheid van zijn vader zich bedienen mag om er een soort vrijbrief van te maken, die hem in staat stelt zich ongestraft aan de zonde over te geven.

Even scherp als het beeld van den „rechtvaardige” teekent de profeet dat van den „geweldenaar”. Eerst door een enkelen trek: beider doen staat diametraal tegenover elkander. De afstand tusschen beiden is even groot als die tusschen *wel* en *niet*, tusschen *ja* en *neen*. En dan maakt Ezechiël positief wat in vs 5—9 negatief was en omgekeerd. Maar daarbij gaat hij niet mechanisch te werk, zooals uit eene vergelijking van beide teekeningen duidelijk blijkt. En dan breekt hij ineens die lange zondenrij af met een „en leven”? Natuurlijk moet deze abrupte wijze van zeggen uitdrukking geven aan de verontwaardiging, die den profeet vervult bij de gedachte, dat zijn medeballingen ook maar een oogenblik kunnen gemeend hebben, dat dit mogelijk zou zijn. Des Heeren heiligheid komt hier in het geding. Vandaar dat vlijm-scherpe „leven zal hij niet!” (vs 13). En nadat de profeet dan nog eenmaal dergelijk bedrijf geteekend heeft als „gruwelen”, dingen, die den heiligen weerzin des Heeren gaande maken en waarvan het verdragen in strijd zou zijn met zijn Wezen, wordt het doodvonnis over den „geweldenaar” geveld met een „sterven zal hij”, waarbij echter niet vergeten wordt door het toegevoegde „zijn bloed zal over hem zijn” het voor iedereen duidelijk te maken, dat de schuld daarvan ligt bij hem zelf. Bloedschuld heeft hij op zich geladen. En bloedschuld roept om straf.

14—18 Zoo is dus „gerechtigheid” geen goed, dat overgaat van vader op zoon. De goddelooze zoon kan niet worden behouden door de gerechtigheid van den vader. Maar is dan misschien het omgekeerde mogelijk? Op die vraag wordt het antwoord gegeven in vs 14—18, waar het beeld geteekend wordt van den vromen zoon van een goddeloozen vader. Weer worden dezelfde dadenreeksen als in de vorige verzen ons geteekend en worden we er op gewezen, dat de zoon in alle opzichten het tegenbeeld van zijn vader is. En daarna wordt met alle gewenschte duidelijkheid uitgesproken: „leven zal hij”. De zonde van den vader kan den zoon niet medeslepen in den dood.

19 v. Met dit laatste is de profeet vierkant tegenover de meening zijner tijdgenooten komen te staan, zooals die haar uitdrukking vond in het bekende spreekwoord. Dit wordt nu nog

eens in het helderste licht gesteld. Allereerst door de medeballingen de gedachte te laten uitspreken, die aan het spreekwoord ten grondslag ligt (vs 19a) en daarna door al het revolteerende te laten zien, dat gelegen zou zijn in het laten-dragen van de zonden des vaders door den rechtvaardigen zoon (vs 19b). En vervolgens wordt in vs 20 de gedachte, die de profeet in het bewustzijn der ballingen moet indragen, opnieuw geformuleerd in overeenstemming met de drievoudige teekening, die in vs 5—9, vs 10—13 en vs 14—18 gegeven was.

21—24 Maar daarmee kan de profeet niet eindigen. Immers als van zelf dringt zich de vraag op : wat zal er gebeuren met den goddelooze, wanneer deze zich bekeert, en wat met den rechtvaardige, wanneer deze zich wendt tot de ongerechtigheid ? Hierop wordt in vs 21—24 antwoord gegeven. Daarbij spreekt de profeet, in overeenstemming met het doel, dat door den Heere met al deze uiteenzettingen beoogd werd, allereerst van de bekeering van den goddelooze (vs 21—23). Hier glanst Gods gerechtigheid in het licht van genade en erbarmen, waardoor de bekeering uitwissching van zondesschuld en vrijspraak van zondestraf met zich medebrengt. Geen toerekening ! Eigenlijk : ze zullen met betrekking tot hem niet meer worden gedacht. Geworpen in de zee van eeuwige vergetelheid ! Dus geen dragen meer van eigen schuld ; hoe veel te minder dan van anderer schuld, zij het dan ook die van zijn eigen vader. Maar van waar dat alles ? Uit de diepste diepten van het Wezen Gods. Niet straf, maar genade ; niet dood, maar leven ; dat is het einddoel des Heeren, en in het bereiken daarvan realiseert zich des Heeren „lust”, zijn meest innerlijke wezensrichting ; men zou kunnen zeggen ; daarin leeft Hij zich uit. Intusschen, het is rechtvaardige genade. Gods recht ook in Gods genade. En daarom, voor genade geen plaats, wanneer het recht daaraan geen plaats geven kan, wil het recht blijven. Wie van zijn gerechtigheid aflaat en de zonde kiest als zijn deel, hij komt met de zonde om. Daaraan doet de vroegere gerechtigheid niets af.

25 Met dat laatste heeft de profeet intusschen eene bewering geraakt, die naast het bekende spreekwoord binnen den kring der ballingen werd gehoord (zie ook 33 : 17. 20). Heeft het spreekwoord uitdrukking gegeven aan de gedachte, dat het huidige geslacht boet voor de zonden van het verleden, ook al heeft het er zelf geen deel aan, anderen gaan nog een stap verder en wagen het den Heere van onrecht te beschuldigen als ware Hij een luimig heerscher, die den een zus, den ander zoo behandelt. „Des Heeren weg is niet recht” (vs 25) d.w.z. zijn wijze van doen tegenover den mensch wordt niet beheerscht door vaststaande, in zijn Wezen zelf levende rechtsbeginselen, maar door louter willekeur. Nu was echter reeds uit de laatste voorbeelden gebleken hoe weinig constant het doen der menschenkinderen is en hoe daarin veranderingen van levens-

richting openbaar worden, die allerminst op grond van de voorafgaande levensbeweging konden worden voorzien: de bekeering van den goddelooze, de goddeloosheid van den rechtvaardige. Onbestendig is de mensch: heden zoo, morgen anders. Maar des Heeren doen óók tegenover den mensch wordt beheerscht door de eeuwige en onveranderlijk vaststaande wetten, die haar wortel en levensgrond hebben in de diepten van het Wezen Gods. De Heere zou ontrouw worden aan Zichzelf, wanneer Hij niet Zichzelf gelijk bleef.

26—28 Om dit nu nog eens helder voor het bewustzijn zijner medeballingen te stellen, wordt ten slotte nog het levens-einde getoond van den zich afkeerenden rechtvaardige en van den zich bekeerenden goddelooze. Het moet Israël volkomen duidelijk worden, dat de Heere recht doet en rechtvaardig is zoowel wanneer Hij den eerste doodt als wanneer Hij den tweede in het leven laat (vs 26—28). Treffend is hier in vs 28 de uitspraak: „hij heeft het ingezien”, eigenlijk: „hij heeft gezien”. Wat, wordt niet gezegd. Hij heeft alles gezien: zichzelf en de zonde en God. En dat brengt hem terug.

Israël had dat kunnen weten. Zijn eigen geschiedenis spreekt er van, b.v. Joas en Manasse van Juda. Daarom te meer is er verontwaardiging bij den profeet, wanneer Israël den Heere onrecht toeschrijft, en nog eens geeft hij daaraan uiting (vs 29).

30—32 En nu wendt hij zich als drager van het woord des Heeren met een „daarom” tot zijn medeballingen en maakt een korte toepassing (vs 30—32). Waar dus leven en dood vrucht zijn van de verhouding, waarin de mensch zich stelt tot des Heeren „wetten en inzettingen”, komt het er voor ieder op aan zijn „wegen” zoo te richten, dat hij in het oordeel Gods kan bestaan. Streng richt de Heere zich naar de daden der menschen. „Ieder naar zijn wegen”. Dat zal ook Israël ervaren. Daarom gaat de ernstige roepstem tot bekeering tot hen uit. Het lijden van het heden brenge hen niet tot verharding zooals die in het spreekwoord tot uiting komt. Ook niet tot het lasteren van het Wezen Gods zooals dit in de aanklacht van des Heeren wegen aan het licht treedt. Maar het lijden, dat van zonde spreekt en van overtreding, zij een roepstem tot inkeer, omkeer en terugkeer, tot aflaten van overtredingen, eigenlijk: van rebellie, verwerpen van des Heeren heerschappij (vs 30b). Meer nog: afgeworpen moeten de overtredingen worden (vs 31a) als een last, die niet langer mag worden getorst. Gevolg zal daarvan zijn het zich-maken van „een nieuw hart en een nieuwen geest” (vs 31b). Vernieuwd moet worden „het hart” d.i. het werkend vermogen der ziel, die weer in een bepaalde richting gestuwd wordt door „den geest” d. i. wat achter „de ziel” ligt, de motorische kracht daarvan is en zijn voortdurenden invloed op „de ziel” uitoefent. Zoo niet, dan wordt Israëls ongerechtigheid Israëls valstrik, eigenlijk: struikelblok, valt Israël daardoor in de macht van den dood (vs 30c). En dat is niet naar des Heeren wil. Israël, het volk van den „levenden God”, moet

leven. Waarom wil het toch sterven? (vs 31c). Geen welgevallen heeft de Heere in den dood „des stervenden”, van hem, dien de dood reeds als zijn buit beschouwt en die ook zijnerzijds (zie spreekwoord) zichzelf ziet als onvervreemdbaar bezit van de doodsmachten, welke rondom hem woeden (zie Deut. 17 : 6). Alleen de onboetvaardige zondaar zinkt weg in den dood.

„Laat dan af en leeft!” Met dezen bazuinstoot eindigt de profeet de hoogst ernstige prediking van de gerechtigheid van Hem, die de macht van zijn heiligen arm ter redding en verlossing slechts ontplooit voor wie rechtvaardig is, maar aan kastijding en ondergang overgeeft wie zijn heiligen wil weerstaat, al is het ook zijn eigen volk! Schatten van ontferming en meedoogen echter zijn bij Hem, zelfs voor het zondige volk, dat berouwvol Hem weer zoekt.

Is des Heeren woord hier niet in strijd met des Heeren wet, die immers spreekt van een „ijverig God, die de misdaden der vaders bezoekt aan de kinderen, aan het derde en vierde geslacht van hen, die Hem haten”? Men heeft het om strijd verzekerd. Daarbij heeft men echter één allesbeheerschend feit uit het oog verloren. De wet der tien geboden heeft ten doel den mensch af te houden van het doen der zonde. Daartoe herinnert ze hem er aan, dat hij in geval van overtreding Gods straffen niet alleen brengt over zichzelf, maar ook over zijn nakroost. Maar bij Ezechiël komt het er op aan om in het hart van zondige en schuldige menschen kinderen het bewustzijn te wekken der zonde en te dringen naar berouw en bekeering. Daarom wordt in de wet de saamhoorigheid der geslachten scherp belicht en wordt bij Ezechiël de eigen verantwoordelijkheid op den voorgrond geplaatst.

K. Het klaaglied over Juda's laatsten vorst.

19 : 1—14.

- 19^{1,2} En gij, hef een klaaglied aan over Israëls vorst ² en zeg :
 Wat was uw moeder een leeuwin! Tusschen leeuwen!
 Onder jonge leeuwen legerde zij bracht zij hare welpen
 zich, groot.
 3 Een harer welpen groeide op, werd tot een jongen leeuw
 en leerde buit te behalen. Menschen verslond hij!
 4 Toen riep men volkeren tegen in hun kuil werd hij
 hem op; gevangen
 en met haken bracht men hem naar Egypteland.
 5 Toen zij zag, dat hij weggevoerd en haar hoop was ver-
 was gaan,
 nam zij een ander van haar maakte hem tot een
 welpen, jongen leeuw.

- 6 Deze liep rond onder de leeuwen,
en leerde buit te behalen.
- 7 Hij vernielde hun burchten
zoodat het land en zijn bewoners
- 8 Toen legerden zich tegen hem volkeren,
en spreidden hun net over hem uit ;
- 9 Met haken deden ze hem in een kooi
opdat zijn stem niet meer zou worden gehoord
- 10 Uw moeder was als een wijnstok uit uw wijnberg,
Rijk aan vruchten en scheuten was deze
- 11 Die kreeg een machtigen tak,
Hoog werd zijn top
en door zijn hoogte liet hij zich zien
- 12 Daar werd deze in gramschap uitgerukt,
De oostenwind deed hem verdorren,
Dor werd zijn machtige tak,
- 13 En nu is hij geplant in de woestijn,
- 14 En vuur is uitgegaan van zijn tak,
en hij heeft geen machtigen tak,
Een klaaglied is dit en het is tot een klaaglied geworden.
- werd tot een jongen leeuw
Menschen verslond hij !
en hun steden verwoestte hij,
zich ontzetten over zijn brullende stem.
rondom uit de landen,
in hun kuil werd hij gevangen.
en brachten hem in burchten,
op Israëls bergen.
aan water geplant.
door het vele water.
wordend tot heerschershaf.
tusschen het dichte gewas,
met zijn vele ranken.
ter aarde geworpen.
zijn vrucht werd afgescheurd.
een vuur verteerde dien.
in een dor en dorstig land.
verteerde zijn scheuten en vrucht
geen heerschershaf.

Een klaaglied moet Ezechiël zingen. Niet over Israëls „vorsten”, gelijk in den Hebreeuwschen tekst staat, waar de eerste letter van Israël ten onrechte tweemaal is geschreven, waardoor het den schijn kreeg, als ware hier van meerdere vorsten sprake. Maar reeds de aanspraak „uw (enk. !) moeder” bewijst, dat hier slechts

een enkeling toegesproken wordt. De Grieksche vertaling heeft dan ook slechts het enkelvoud „vorst”.

Een klaaglied, waarbij elke regel als het ware bestaat uit een jammerkreet en een snik: de eerste met drie versvoeten, de tweede met twee, b.v. vs 2b: *má' immechá lëbijjá ben 'ërajoth*. Ik heb getracht dit in den druk zooveel mogelijk weer te geven:

2—4 Een klaaglied, waarin het droeve lot geteekend wordt van „uwe moeder”. Aangesproken wordt hier „Israëls vorst”, d. w. z. Zedekia, die 12 : 12 en 21 : 30 (St. V. vs 25) alzo wordt genoemd en „Israëls vorst” heeten kon, omdat na Samaria's val in 722 Israël tot Juda was beperkt. Hem heeft de profeet eigenlijk op het oog, ofschoon hij niet zoozeer van hem als van zijn moeder schijnt te spreken. Maar dit laatste geschiedt slechts om het klaaglied voor Israëls laatsten vorst nog pijnlijker te maken. Deze wordt het diepst getroffen door het voornamelijk door hemzelf over zijn moeder gebracht lijden. Nog steeds wordt de zoon het pijnlijkst in de moeder getroffen (zie ook Richt. 5 : 28 v.v. en 1 Sam. 20 : 30).

De hier bedoelde „moeder” is Hamoetal, de dochter van Jeremia uit Libna. Eerst is zij „de vrouw” van Josia, (den laatsten Judeeschen koning „bij de gratie Gods”, wiens zonen nog slechts koning zijn geweest bij de gratie van vreemden. Daarna is zij „koningin-moeder”, die, zooals haar titel *gëbirá* (heerscheres, 1 Kon. 15 : 13, 2 Kon. 10 : 13, Jer. 13 : 18, 29 : 2) bewijst, een buitengewoon eervolle en invloedrijke plaats aan het hof van haar zoon innam en daarom ook Jer. 13 : 18 en 2 Kon. 24 : 12 onmiddellijk na den koning wordt genoemd en van wier verbanning dan ook uitdrukkelijk melding wordt gemaakt in 2 Kon. 24 : 15 en Jer. 29 : 2 (zie ook 1 Kon. 2 : 19). Hoe weinig we ook van deze „koningin-moeder” weten, één ding staat vast: haar leven is ten nauwste verbonden met de lotgevallen van de laatste levensjaren van het koninkrijk Juda. Blijkbaar is zij een krachtige persoonlijkheid geweest en mede daaraan zal het wel te danken zijn geweest, dat bij Josia's dood niet diens oudste zoon Jojakim, maar haar toch twee jaar jongere zoon Sallum onder den naam van Joahaz den ouden troon van David beklom (2 Kon. 23 : 30 v., Jer. 22 : 11).

Ezechiël begint haar te teekenen als een leeuwin. Men heeft beweerd, dat dit onjuist is en dat met de leeuwin-moeder een personificatie bedoeld is van het volk of den staat van Juda. Maar dat kan niet juist zijn. Allereerst omdat wel de afzonderlijke leden van het volk als zonen van deze volksmoeder kunnen worden aangeduid zooals in Hoz. 2 : 4:6 v., maar dat toch niet in uitsluitenden zin gezegd kan worden van de leden van het Davidische koningshuis. Bovendien zou, indien dit hier toch het geval ware geweest, hier ook van Jojakim en diens zoon Jojachin moeten gesproken zijn geweest, van wie vooral de eerste veel meer

een leeuw genoemd zou kunnen worden dan Joahaz en Zedekia. Nu heeft men wel gezegd, dat Jojakim hier niet genoemd is, omdat Ezechiël hem met Jojachin samenvat of omdat de straf eerst over Jojachin kwam, maar dit kan reeds hierom niet worden aanvaard, omdat in vs 5 v.v. niet van Jojachin, maar van Zedekia sprake is, gelijk nader blijken zal.

Hamoetal is dus de leeuwin-moeder. Ze wordt geteekend als legerend onder jonge leeuwen, met het oog zoowel op de koninklijke omgeving, waarin zij leefde, als op de machtspositie, die zij daarin innam. Meerdere „jonge leeuwen” waren daar. Op meerdere zonen kon Josia bogen. Maar de hare traden bijzonder op den voorgrond. Allereerst Sallum-Joahaz, die gedurende drie maanden regeerde (609/8). Blijkbaar niet, gelijk het van een Davidszoon mocht worden gevraagd. Dat volgt nog niet zoozeer hieruit, dat hij leert „buit te behalen”. Dat behoort bij het beeld van den leeuw. Maar wanneer de profeet er aan toevoegt „mensen verslond hij” (vs 3c), dan wijst hij daarmede op een verschijnsel, dat bij leeuwen wel niet ongewoon, maar toch niet de allesbeheerschende trek is zooals hier. Hiermede wordt zeer zeker bedoeld op gewelddaden zooals ook in 2 Kon. 23 : 32 in het oog worden gevat.

Maar niet lang duurt Joahaz' regeering. Blijkbaar heeft hij getracht de gunst te winnen van den krachtigen beheerscher van het Nijldal, farao Necho II (610—594), die met den Assyrischen beheerscher van het nieuwe rijk van Haran, Asjoer Oeballit, tracht zich te verzetten tegen het doordringen der Oemman-Manda en van de Chaldeën van Nabopolassar en Nebukadnezar (zie *Noordtij*, Gods Woord² bl. 439 v.). Maar gelukt is hem dat niet. Opontboden naar Ribla, waar Necho destijds vertoefde ten einde dichter bij het terrein der krijgsvorrichtingen te zijn, die zich in Noord-Mesopotamië afspeelden, wordt hij gevangen genomen en vandaar naar Egypte gevoerd (2 Kon. 23 : 33 v.). Ezechiël teekent deze gebeurtenissen onder het beeld van een drijfjacht tegen den leeuw, die in den valkuil geraakt en dan met een haak in zijn neus wordt weggebracht (vs 4).

5-9 Daarna wordt ons de leeuwin-moeder geteekend in haar tweede poging om van haar welp een „jongen leeuw” te maken. Dat deze niet onmiddellijk na de eerste mislukking plaats grijpt, al wordt die indruk in het klaaglied wel gewekt, doet niets ter zake. Het is den profeet hier niet begonnen om een historisch relaas, maar om de teekening van hetgeen Hamoetal ervoer bij haar pogen om eerst den eenen en daarna den anderen zoon tot Juda's koning te maken. Daarbij moet er goed op worden gelet, dat zij een harer welpen „maakte tot een jongen leeuw”. Dat wil toch zeker wel niet anders zeggen dan dit: deze krachtige vrouw heeft al haar invloed bij Nebukadnezar doen gelden, dat deze na Joachins wegvoering uit de vele prinsen van het Davidische huis (zie o.a. Jer. 41 : 1) juist haar zoon

Mattanja koos. Stond zij als anti-Egyptisch bekend en was dat misschien ook de reden, waarom Joahaz niet bij Necho in de gunst komen kon?

Bij de teekening van dezen tweeden leeuwenwelp krijgen we trekken, die boven het beeld van Joahaz uitgaan. Immers, hier is niet alleen vs 6b sprake van het behalen van buit en het verslinden van menschen, maar ook wordt in vs 7b van de ontzetting gesproken, die het land en zijn bewoners (eigenlijk: zijne volheid) beving bij het gewelddadig bedrijf van dezen „jongen leeuw”. Van welken aard dit geweest is, laat zich nu helaas niet meer met alle gewenschte zekerheid vaststellen. Immers in het eerste gedeelte van den huidige Hebreuwschen tekst van vs 7a staat: „en hij bekende zijne weduwen”. Dat kan echter niet de oorspronkelijke tekst zijn. Allereerst omdat hier van de beeldspraak dan wel heel erg zou zijn afgeweken. Voorts omdat „bekennen” hier den zin van „schenden”, „schoffeeren” zou moeten hebben, die het nergens elders heeft. En eindelijk omdat de vraag niet voor beantwoording vatbaar is, wiens weduwen dat dan wel zouden moeten zijn. Over dit negatieve resultaat zijn alle huidige exegeten het eens. Maar niemand durft zeggen, wat er nu dan wel heeft gestaan. De door mij gekozen lezing blijft nog het dichtst bij den huidige Hebreuwschen tekst en maakt het ons mogelijk de verwording daarvan te begrijpen. In ieder geval blijkt hoeveel ellende door Zedekia's regeering over Juda gekomen is. Maar ook over hem komt het lot, dat eens Joahaz trof. Met dit verschil echter! Hier zijn het de volken van rondom, die erbij betrokken zijn. Waarop hier gezinspeeld wordt, weten we niet. Voorts wordt hier gesproken van een net, dat bij het vangen dienst moet doen naast den valkuil, wat wel een herinnering zal zijn aan Jeruzalems beleg, dat als een net de bewegingsvrijheid van Zedekia wegnam. Eindelijk is hier sprake van een kooi, waarin de gevangen leeuw werd weggevoerd, van welke kooien we meerdere vinden op de Assyrische voorstellingen. Zoo „brachten ze hem in burchten” (vs 9b). Hier staat nog bij: „en zij brachten hem tot den koning van Babel”. Het wil mij voorkomen, dat dit laatste eene randlezing is, die dus niet in den tekst behoort. Allereerst omdat de klaaglied-vorm hier — en uitsluitend hier — zou zijn opgegeven door den profeet, die hem overal elders zoo uitstekend weet te handhaven. Voorts omdat de profeet, wyl hier in tegenstelling met Joahaz' lot (vs 4) sprake is van een nog toekomstige gebeurtenis, uit den aard der zaak in zulk een klaaglied overeenkomstig de geheele beeldspraak hiervan in veel vager termen spreekt dan in een directe profetie het geval moest zijn. Intusschen, ook zóó is het volkomen duidelijk, dat hier van Zedekia's toekomstige ballingschap wordt gesproken. De leeuw wordt opgesloten in „burchten”, dus achter muren en grendels als een gevangene bewaard en evenals Joahaz zal hij in ballingschap sterven. Op Isralës bergen wordt zijn stem niet meer gehoord.

10 v. In nauwe aansluiting hieraan geeft de profeet, die daarbij opnieuw van een reeds uit hfdst. 15 en 17 bekende beeldspraak gebruik maakt, een nieuwe teekening van het droeve lijden der koningin-moeder. Evenals in vs 2—9 is zij het echter eigenlijk niet, die hij op het oog heeft. Hij spreekt slechts van den wijnstok, omdat hij het hebben wil over den machtigen tak, die daaruit voortkwam. Daarvan wil hij de heerlijkheid, maar ook het jammerlijke einde ons teekenen. Dat hij hiermede opnieuw Zedekia bedoelt, is duidelijk. Deze wordt trouwens weer aangesproken evenals vs 2.

De koningin-moeder wordt vergeleken met een wijnstok. Waarom, is ook zonder meer duidelijk. Daarop volgt in den Hebreeuwschen tekst een woord, dat reeds veel moeilijkheden heeft bereid. Er staat „in uw bloed”, wat hier natuurlijk geen zin geeft, al heeft men daaraan zeer scherpzinnig de beteekenis gegeven van „in het leven van de stam van Juda”. Waarschijnlijk is *bdmk* (בדמך) echter eene verwording van *krmk* (כרמך). Dan wordt van den wijnstok gezegd, dat deze niet in de vrije natuur opgroeide, maar, omdat hij in een wijnberg geplant was, voorwerp was van meerdere zorg en daarom krachtiger van leven en rijker van vrucht. Vandaar ook dat „aan water geplant”, wat vooral in Palestina van het grootste gewicht is, in overeenstemming met het karakter van den wijnstok, die voor de vorming van zijn vruchten veel behoefte heeft aan vocht. Het ontbrak Zedekia's moeder dus aan niets. Zoo wordt dan ook een krachtige groei (scheuten) en rijkdom van vrucht gezien (vs 10).

Hierop volgt nu in den Hebreeuwschen tekst: „Die kreeg machtige takken, wordend tot heerschersstaven”. Maar dat kan toch niet juist zijn. Immers in de volgende verzen wordt slechts van een enkelen tak gesproken, want het enkelvoudige „zijn” in vs 11b en 12c kan nooit, gelijk men beweerd heeft, op den wijnstok slaan, daar „wijnstok” in het Hebreeuwsch steeds vrouwelijk is, terwijl „tak” manlijk is. Vandaar mijn vertaling „die (wijnstok) kreeg een machtigen tak, wordend tot heerschersstaf”. Dit is zeer duidelijk een teekening van Zedekia, bij zijn troonsbestijging met groote verwachtingen begroet, omdat men nu zich zeker waande van het voortbestaan van stad en tempel. Uitvoerig wordt dan ook zijn koningsmacht geteekend als aller aandacht tot zich trekkend door zijn hoogte, omstuwd door „dicht gewas”, waarmede wel de breede kring van prinses van het Davidische huis bedoeld zal zijn. Ook wordt gesproken van de „vele ranken”, aan dezen tak ontkomen, de koningszonen, die de verwachting op een blijvend voortbestaan van Davids koningshuis schenen te wettigen (2 Kon. 25 : 7).

12—14 Nu gaat de beschrijving ineens weer over naar den wijnstok, waaruit die tak ontsproten was. Van Zedekia wordt de aandacht gericht op zijn moeder in tegenstelling met de vorige beeldspraak, waar de jonge leeuwen op den voorgrond traden. Dat geschiedt om een zijde naar voren te laten treden van de gevolgen van Zedekia's bewind, welke voor den zoon

wel zeer pijnlijk moet geweest zijn : het droeve lot zijner moeder. De profeet spreekt hiervan dan ook slechts om het jammerlijke van Zedekia's bedrijf in het helderste licht te stellen. Vandaar dan ook de climax in vs 14. Zedekia heeft zijn moeder in het verderf meegesleept. De wijnstok wordt uit den wijnberg uitgerukt en als nietswaardig op den grond geworpen, in bittere tegenstelling met de vroegere zorg, waarmede hij omringd werd. En als ware dat nog niet genoeg, komt nu ook nog „de Oostenwind“, de alles verzengende sirokko, een treffend beeld voor den uit het Oosten aanrukkenden Nebukadnezar (zie 17 : 10). Zoo wordt alle leven er uit weggezengd. Wat nog van vroeger leven sprak (de vrucht) wordt gewelddadig afgescheurd. De moeder wordt gescheiden van haar kinderen. En hij, die eertijds haar trots was, wordt door het vuur van Nebukadnezars gramschap verteerd (vs 12). Maar ook daarmede is haar lijden niet ten einde. Eertijds in een wijnberg, vertroeteld en verzorgd : vlak bij water, levend in rijkdom en weelde. Nu „in de woestijn“, waar geen mensch er naar omkijkt ; „in een dor en dorstig land“, met gebrek zelfs aan het hoognoodige (vs 13). En dat alles door „den tak“, die eens aan „den wijnstok“ zijn leven dankte. Van Zedekia is een vuur uitgegaan, dat Hamoetals „scheuten en vrucht“, geheel haar gezin vernietigde (vs 14a).

Is daarmede nu het klaaglied uit ? Nog niet ! Nog eenmaal moet als in een laatsten snik al de ellende geteekend worden, die Zedekia over de zijnen heeft gebracht. Onder de schande zijner daden moet Juda's laatste koning begraven worden. Nu heeft hij — de wijnstok — geen machtigen tak meer, geen heerschersstaf. Hamoetals rijkdom is haar ten dood geworden.

Daarmede besluit Ezechiël zijn klaagzang over den man, die zoo eindig veel jammer over zijn huis en zijn volk heeft uitgestort. En zijn medeballingen, die juist op Zedekia al hun hoop en verwachting hadden gebouwd ? Hebben zij des profeten klaaglied laten verklinken ? Neen, de macht der feiten heeft hen gedwongen dat klaaglied tot het hunne te maken. „Het is tot een klaaglied geworden“ (vs 14c).

IV. Derde reeks.

A. De sprake der historie.

20 : 1—44.

20 ¹ En het geschiedde in het zevende jaar, in de vijfde maand, op den tienden dag der maand, dat eenigen van Israëls oudsten kwamen om den Heere te ondervragen, en zij zetten zich voor

² mij neder. ² En het woord des Heeren geschiedde tot mij, ³ zeggende: ³ Menschenkind, spreek tot de oudsten van Israël en zeg tot hen: Zoo zegt de Heer Heere: Is het om Mij te ondervragen, dat gij gekomen zijt? Zoo waarachtig als Ik leef, Ik laat Mij door u niet ondervragen, spreekt de Heer Heere. ⁴ Wilt gij hen oordeelen, menschenkind? Wilt gij oordeelen? ⁵ Maak hun dan de gruweldaden hunner vaders bekend ⁵ en zeg tot hen:

Zoo zegt de Heer Heere: Ten dage dat Ik Israël uitverkoor, zwoer Ik aan het zaad van Jakobs huis en maakte Ik Mij aan hen bekend in het land van Egypte en Ik zwoer hun, zeggende: ⁶ Ik ben de Heere uw God. ⁶ Te dien dage zwoer Ik hun, dat Ik hen zou uitleiden uit Egypteland naar een land, dat Ik hun uitgezocht had, vloeïend van melk en honig; een sieraad is het ⁷ onder alle landen! ⁷ En Ik zeide tot hen: Laat nu ieder de afschuwelijkheden zijner oogen wegwerpen en zich niet verontreinigen met de schandgoden van Egypte: Ik ben de Heere ⁸ uw God! ⁸ Maar zij waren wederspanning tegen Mij en wilden naar Mij niet hooren. Niemand wierp de afschuwelijkheden zijner oogen weg noch verliet de schandgoden van Egypte. Toen sprak Ik er van mijn gramschap over hen uit te storten, mijn toorn aan hen te laten uitwoeden in het midden van ⁹ Egypteland. ⁹ Maar Ik handelde om mijns Naams wil, ten einde dezen niet te ontwijden ten aanschouwe der volkeren, in wier midden zij woonden en voor wier oogen Ik Mij aan hen had bekend gemaakt, zoodat Ik hen uit Egypteland uitleidde. ¹⁰ Zoo voerde Ik hen dan uit Egypteland en bracht hen in de ¹¹ woestijn. ¹¹ En Ik gaf hun mijne inzettingen en maakte hun mijne rechten bekend, welke de mensch heeft te doen om daardoor te leven. ¹² En ook mijne sabbaten gaf Ik hun om tot een teeken te zijn tusschen Mij en hen, opdat zij erkennen ¹³ zouden, dat Ik de Heere ben, die hen heiligt. ¹³ Maar het huis Israël was weerspanning tegen Mij in de woestijn: in mijn inzettingen wandelden zij niet en mijn rechten verachtten zij, die de mensch heeft te doen om daardoor te leven, en mijn sabbaten ontwijdden zij ten zeerste. Toen sprak Ik er van mijn gramschap over hen uit te storten in de woestijn om hen te ¹⁴ verdelgen. ¹⁴ Maar Ik handelde om mijns Naams wil, ten einde dezen niet te ontwijden ten aanschouwe der volkeren, voor

¹⁵ wier oogen Ik hen had uitgeleid. ¹⁵ Maar Ik, Ik zwoer hun in de woestijn, dat Ik hen niet zou brengen naar het land, dat Ik hun gegeven had, vloeiend van melk en honig; een sieraad is ¹⁶ het onder alle landen! — ¹⁶ omdat zij mijne rechten hadden veracht en in mijne inzettingen niet hadden gewandeld en mijn sabbaten ontheiligd hadden, want hun hart wandelde achter ¹⁷ hun schandgoden. ¹⁷ Maar met erbarmen zag Ik op hen neer, zoodat Ik hen niet verdelgde en geen einde aan hen maakte in de woestijn.

¹⁸ En Ik zeide tot hun zonen in de woestijn: wandelt niet in de inzettingen uwer vaderen en bewaart hun rechten niet en verontreinigt u niet door hun schandgoden: ¹⁹ Ik ben de Heere uw God! Wandelt in mijne inzettingen en bewaart mijne rechten en doet ze. ²⁰ En heiligt mijn sabbaten, opdat zij ten teeken zijn tusschen Mij en u, opdat gij ervaren moogt, dat Ik de ²¹ Heere uw God ben. ²¹ Maar de zonen waren weerspanning tegen Mij: in mijne inzettingen wandelden zij niet en mijne rechten bewaarden zij niet om die te doen, welke de mensch heeft te doen om daardoor te leven; mijne sabbaten ontwijdden zij. Toen sprak Ik er van mijn gramschap over hen uit te storten, ²² mijn toorn aan hen te laten uitwoeden in de woestijn. ²² Maar Ik trok mijn hand terug en handelde om mijns Naams wil, ten einde dezen niet te ontwijdden ten aanschouwe der volkeren, ²³ voor wier oogen Ik hen had uitgeleid. ²³ Maar Ik, Ik zwoer hun in de woestijn, dat Ik hen verstrooien zou onder de volkeren en hen over de landen verspreiden zou, ²⁴ omdat zij mijne rechten niet deden en mijne inzettingen verachtten en mijne sabbaten ontwijdden en hun oogen achter de schandgoden hunner vaderen waren. ²⁵ Maar Ik, Ik gaf hun inzettingen, die niet goed ²⁶ waren, en rechten, waarbij men niet kan leven. ²⁶ En Ik verontreinigde hen door hun offergaven, doordat zij alle eerstgeboorten door het vuur lieten gaan, opdat zij zouden ervaren, dat Ik de Heere ben.

²⁷ Daarom, spreek tot het huis Israël, menschenkind, en zeg tot hen: Zoo zegt de Heer Heere: Ook hiermede hebben uwe vaders Mij gehoond, dat zij trouwbreuk tegenover Mij begingen. ²⁸ Ik bracht hen in het land, dat Ik' gezworen had hun te geven, maar zij zagen iederen hoogen heuvel en iederen dichtbebladerden boom aan en offerden daar hun offers en gaven daar

hun ergerlijke gaven en bereidden daar hun liefelijken offergeur
 29 en plengden daar hun drankoffers. 29 En Ik zeide tot hen: wat
 is dat voor een hoogte, waarheen gij opgaat? Daarom noemt
 men haar naam „Hoogte” tot op dezen dag.

30 Daarom, zeg tot het huis Israël: Zoo zegt de Heer Heere:
 Door den weg uwer vaderen verontreinigt gij u en hun af-
 31 schuwelijke goden hoereert gij achterna; 31 en door het brengen
 uwer offergaven, door uwe zonen door het vuur te doen door-
 gaan verontreinigt gij u voor al uw schandgoden tot op
 dezen dag — en dan zou Ik, Ik Mij door u laten ondervragen,
 huis Israël?? Zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere,
 Ik zal Mij door u niet laten ondervragen!

32 En wat in uw geest opkomt, zal zeker niet gebeuren, waar
 gij zegt: Als de volkeren willen wij zijn, als de geslachten der
 33 aarde, om hout en steen te dienen. 33 Zoo waarachtig als Ik
 leef, spreekt de Heer Heere: Met sterke hand en uitgestrekten
 34 arm en uitgegoten gramschap zal Ik over u heerschen! 34 En
 Ik zal u uitleiden uit de natiën en u verzamelen uit de landen,
 waarin gij verstrooid zijt, met sterke hand en uitgestrekten arm
 35 en uitgegoten gramschap. 35 En brengen zal Ik u naar de
 woestijn der natiën en daar met u richten van aangezicht tot
 36 aangezicht. 36 Zooals Ik met uw vaderen gericht heb in de
 woestijn van Egypteland, zoo zal Ik met u richten, spreekt de
 37 Heer Heere. 37 En Ik zal u onder den staf doen doorgaan en
 38 u brengen in den band van het verbond 38 en uit u wegziŕften
 die tegen Mij weerspannig en opstandig zijn geweest. Uit het
 land hunner vreemdelingschap zal Ik hen uitleiden, maar in
 het land Israëls zullen zij niet komen, en zoo zult gij ervaren,
 dat Ik de Heere ben.

39 Maar gij, huis Israël, zoo spreekt de Heer Heere: kom,
 laat ieder zijn schandgoden dienen, maar daarna zult gij zeker
 naar Mij hooren, mijn heiligen Naam niet meer ontheiligen door
 40 uw offergaven en uw schandgoden. 40 Want op mijn heiligen
 berg, op den berg van Israëls hoogte, spreekt de Heer Heere,
 daar zal heel het huis Israël in zijn geheel Mij dienen, in het
 land. Daar zal Ik een welgevallen aan hen hebben en daar zal
 Ik vragen om uw heoffers en het beste uwer gaven met al
 41 wat gij heiligt. 41 Bij een lieflijken offergeur zal Ik een welge-
 vallen aan u hebben, wanneer Ik u uitleid uit de natiën en u

verzamel uit de landen, waarin gij verstrooid zijt. En zoo zal
⁴² Ik Mij heiligen onder u ten aanschouwe der volkeren, ⁴² en zoo
 zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben, wanneer Ik u breng naar
 het land Israëls, naar het land, dat Ik gezworen heb aan uw
⁴³ vadersen te zullen geven. ⁴³ En daar zult gij gedenken aan uw
 wegen en aan al uw doen, waarmede gij u verontreinigd hebt,
 en zult gij een afkeer krijgen van u zelf om al uw slechte
⁴⁴ dingen, die gij gedaan hebt. ⁴⁴ En zoo zult gij ervaren, dat Ik
 de Heere ben, wanneer Ik zoo met u doe om mijns heiligen
 Naams wil, niet naar uw kwade wegen en naar uw verdorven
 doen, o huis Israël, spreekt de Heer Heere.

Met dit hoofdstuk opent de profeet een derde reeks van strafredenen tegen Juda en Jeruzalem, die met 24 : 27 eindigt. Deze periode van Ezechiëls profetische werkzaamheid begint elf maanden na den in 8 : 1 vermelden datum en brengt ons dus in het jaar 591, terwijl ze (24 : 1) eindigt met de eerste maand van 589. Gelijk blijkt uit het herhaalde „wilt gij hen oordeelen?“ (20 : 4, 22 : 2, 23 : 36), staat Jeruzalem, welks muren meer en meer de grenzen vormden van Zedekia's wegstervend rijkje, voor den rechterstoel des Heeren, naast wien ook de profeet geacht moet worden plaats te hebben genomen. De Heere is ook hier aanklager en rechter tegelijk.

De directe aanleiding tot deze breede acte van beschuldiging, welke in hfdst. 20 aan Israëls ballingen wordt voorgehouden, is gelegen in het feit, dat „eenigen van Israëls oudsten kwamen om den Heere te ondervragen“ d.w.z. een poging deden om met behulp van het profetische woord de hen zoo benauwende toekomst te ontsluiëren, welke zich dan uiteraard voor hen toespitste in het einde van den worstelstrijd tusschen het wereldrijk Babel en het zeer kleine Juda. Eenzelfde poging dus als reeds in 14 : 1—11 werd aangewend. Dat de oudsten van hfdst. 20 dezelfde waren als die van hfdst. 14, gelijk door sommigen is vermoed, vloeit echter hieruit allerminst voort. Trouwens, ook de antwoorden, die op beide pogingen worden gegeven, loopen ver uiteen. Terwijl in hfdst. 14 alle nadruk gelegd wordt op het tweeslachtige van het doen der ballingen, die schandgoden in hun hart dragen en toch den schijn aannemen naar des Heeren stem te willen luisteren, wordt in hfdst. 20 een breedvoerig requisitoir gehouden over Israëls gansche historie van den aanvang af tot nu toe. Tegenover het pogen van Israëls oudsten om den schijn aan te nemen, alsof zij en hun medeballingen uitsluitend den Heere als God erkennen en dus alleen van Hem de aanwijzingen voor het toekomstig gebeuren begeren, laat de Heere de sprake der historie hooren en doet Hij

hen hun eigen verleden zien in het onmeedoogende licht der goddelijke waarheid. Dat dit van dien aard is, dat de Heere reeds uitsluitend op dien grond weigeren moet zich door deze vertegenwoordigers van zijn volk te laten „ondervragen” over de beteekenis en het resultaat van hetgeen zich geleidelijk in en rondom Jeruzalem voltrok, wordt reeds onmiddellijk in de eerste verzen gezegd. Daar toch wordt in vs 3 uitdrukking gegeven aan de verontwaardiging, die het heilig Wezen des Heeren doortrilt bij het aanschouwen van de poging van Israëls oudsten om ook tegenover Hem schijn voor wezen te laten gelden. Hij zweert dan ook bij Zichzelf, dat dit goddeloos bedrijf hun niet gelukken zal. Het stuit al dadelijk af op de besliste weigering des Heeren. Dezelfde verontwaardiging trilt ook (vs 4) door in den door zijn herhaling en niet minder door zijn vragenden vorm het ongeduld van den Spreker als het ware markeerende, tot den profeet gerichtten oproep om den ballingen het oordeel aan te zeggen, waarbij ze dan in den spiegel van der vaderen goddeloos bedrijf eigen levensrichting zullen moeten zien, en in de teekening van der vaderen lot eigen levenslot zullen moeten hooren.

5-9 De Heere begint (vs 5) hen terug te voeren naar het moment, waaraan Israël zichzelf en anderen zoo gaarne herinnerde, omdat het daaraan het recht meende te mogen ontleenen onder alle omstandigheden op den Heere te kunnen rekenen en van zijn onvoorwaardelijke hulp zeker te kunnen zijn: het oogenblik van Israëls uitverkiezing d.w.z. het moment, waarop de Heere om redenen, die *niet* in Israël *maar* in Hemzelf gelegen waren en uitsluitend in Hem hun levensgrond hadden, Israël uit den kring der volkeren haalde en het tot Zichzelf in zulk een verhouding stelde, dat zich in den weg der historische ontvouwing van het, door het feit der uitverkiezing opgerichte, verbond de belofte zou gaan realiseeren „Ik zal u tot een God en gij zult Mij tot een volk zijn” (Exod. 6 : 6 e.e.). Daarbij is het intusschen volkomen begrijpelijk, dat dit moment der uitverkiezing niet gelegd wordt bij Abrahams roeping (Gen. 12 : 1 v.v.), maar bij Israëls zijn in Egypte. Immers hier wordt het goddeloos bedrijf geteekend van het *volk*, welks geboortewieg in dezen zin niet op Kanaäns bergen, maar in Gosens vlakte heeft gestaan. Vandaar dat reeds onmiddellijk gewag wordt gemaakt van „Jakobs huis” en positie wordt gekozen bij het „Ik ben” van Exod. 3 : 6 v.v. en bij den in Exod. 6 : 8 (St. Vert. vs 7) genoemden eed, welke, gelijk uitdrukkelijk vermeld wordt, afgelegd wordt met opgeheven hand (zie b.v. Gen. 14 : 22), waarbij dus God zelf als getuige wordt opgeroepen. Hierbij mag er echter zeker nog wel eens aan herinnerd worden, dat de oude eed is het inroepen van den vloek Gods over zichzelf in geval de zwerende de plechtig aanvaarde verplichtingen niet vervult. Wanneer hier dus van den Heere verzekerd wordt, dat Hij „de hand heeft

opgeheven", wordt alle nadruk gelegd op het volstrekt verbindende en dus, wat Israël betreft, ten eenenmale op onvoorwaardelijk geloof aanspraak makende karakter der goddelijke belofte.

Tevens wordt herinnerd aan den inhoud van dezen eed : het grootste wonder van de vele wonderen, waarvan Israëls historie gewaagt en waarop dan ook niet alleen Israël zelf, maar ook de Heere altijd weer terugziet en waaraan de Heere en zijn volk elkander voortdurend herinneren : de uitvoering uit Egypte (zie slechts Exod. 20 : 2, Richt. 6 : 13). En het wonder van deze alles-overtreffende machtsdaad des Heeren wordt nog scherper belicht door de teekening van Kanaän, het door den Heere voor zijn volk bestemde land. Het is in de eerste plaats een „uitgezocht" land, wat uitgedrukt wordt door hetzelfde woord, waarmede ook het verspieterswerk van Num. 13 wordt geteekend, zoodat de indruk wordt gewekt van de buitengewone nauwkeurigheid en zorgvuldigheid, waarmede het „uitgezochte" land tot woonstede van het „uitverkoren" volk wordt gemaakt. Maar ook is het een land van buitengewone vruchtbaarheid, waarin veeteelt („melk") en wijnbouw („honig", juister vruchten-honig, een soort stroop, gemaakt van druivensap) de voornaamste bronnen van bestaan zijn. Wat wonder, dat het tot tweemaal toe (vs 6 en vs 15) „een sieraad onder alle landen" genoemd wordt (vgl. Jer. 3 : 19, Dan. 8 : 9, 11 : 16. 41), het beste van het beste. Des Heeren volk in een land, dat roemend getuigt van den scheppenden rijkdom des Heeren !

Des Heeren volk ! Maar daaruit vloeit dan ook voort een breken met het onreine verleden. Alles moet uit den weg worden geruimd, waardoor het inwonen des Heeren kan worden verhinderd. Weg moeten dus „de afschuwelijkheden der oogen", teekening van de vereering van „vreemde goden", die des Heeren „afschuw", „weezin" verwekken ; „der oogen", omdat de smeekeeling met opgeheven handen staat voor het afgodsbeeld en daarheen zijn oogen opslaat. Ook moet ieder contact verbroken worden met Egypte's „schandgoden". Van welken aard dit geweest is, weten we niet. Exodus spreekt er niet van. Alleen in Joz. 24 : 14 wordt er even in het voorbijgaan melding van gemaakt. Het is echter niet juist om den kalverendienst van Exod. 32 : 1 v.v., den slangendienst van 2 Kon. 18 : 4 en den bokdienst van Levit. 17 : 7 op Egyptische invloeden terug te brengen. Men vergete niet, dat de West-Semietische dierenvereering van andere gedachtenreeksen uitgaat dan de Egyptische.

Maar ondanks den rijkdom van Gods gave weigert Israël zich af te keeren van de goden van het volk, dat hen zoo geweldig had verdrukt. Reeds in den aanvang zijner geschiedenis heeft Israël, evenals de andere Semieten de macht van de goden afmetend naar den druk, die hun volkeren op Israël uitoefenden, door het brengen van offers aan de goden dier volkeren ge-

tracht ook hun gunst te verwerven, blijkbaar in de verwachting, dat daardoor de druk zou verminderen (zie Richterentijd en lateren koningstijd). De Heere zelf noemt dit vs 8 „weerspannig zijn”, opstand tegen het uitdrukkelijk gebod des Heeren, die Israël uitsluitend voor Zich opeischt. Zelfs als de Heere zijn verdrukte volk te hulp komt, blijft Israël Egypte's goden vereeren!

Wat zal de Heere doen? Zijn gramschap „uitstorten”, zijn toorn laten „uitwoeden”? Op ontroerend menschelijke wijze spreekt de Heere hier van Zichzelf, zich teekenend als een koning, wiens wetten worden overtreden en die nu den overtreders vernietigt. „Ik sprak ervan”, wat intusschen niet bedoelt een spreken tot menschen, b.v. tot Mozes, maar een te-rade-gaan met zichzelf, een „spreken in het hart”, een nog overleggende wilsbepaling. Maar ten slotte komt er een factor, die deze wilsbepaling ten eenenmale een andere richting doet nemen. Deze factor ligt echter niet in Israël, in de volkomen levensverandering van het volk. Deze ligt in den Heere zelf. Hij wil zijnen Naam niet ontwijden (vs 9). Nu verstaat Israël onder des Heeren „Naam” de geopenbaarde zijde van zijn Wezen, het geheel zijner zelfopenbaring, het dadencomplex, waardoor de Heere Zich heeft doen kennen. Daardoor heeft niet alleen Israël, maar hebben ook de volkeren, die van zijne daden hebben gehoord, een indruk gekregen van wie en wat de Heere is, wat Hij krachtens zijn Wezen doet en dus straks ook weer doen zal. Wanneer nu de eene dadenreeks in strijd is met de andere, dan weet Israël, dan weten ook de volkeren niet meer wat zij van den Heere moeten denken. Zij weten, dat de Heere zich aan Israël „bekend heeft gemaakt”, d.w.z. door een samenhangende reeks van historische feiten een inzicht gegeven heeft in de diepte van zijn Wezen, wil men: zich aan Israël als „Heere” heeft doen ervaren. Als nu de Heere eens Israël, dat Hij pas tot „zijn volk” heeft gemaakt, d.w.z. als welks goddelijke Heerscher en Leider Hij Zich heeft doen kennen, dat volk weer van zich stoot, Israël weer laat wegzinken, wat zullen dan die volkeren zeggen? Die zullen dan Israëls ondergang wijten aan de machteloosheid van „Israëls God”. En dat mag niet! Dan wordt des Heeren heilige Naam „ontwijd” d.w.z. dan wordt deze neergehaald tot het niveau van de namen der andere goden, die voor hun aanbidders en vereerders in den diepsten grond niet anders zijn dan vraagteekens, groote raadsels, van wier doen men geen oogenblik zeker kan zijn, die nu eens zus handelen en dan weer zoo. En dat wil de Heere niet. Zijn Naam moet heilig, moet eigensoortig blijven. De Heere wil noch door Israël noch door de volkeren gelijk gesteld worden met de niet-goden, Hij, die God is, *de* God, de *eenige* God. En dáárom, maar dan ook alleen dáárom heeft de Heere Israël in Egypte niet vernietigd, maar het uit Egypte uitgeleid. Alléén om zijns Naams wille.

10—17 Zoo komt dit zondige en zondigende volk in de woestijn. Bij den Sinai ontvangt het des Heeren „inzettingen” en „rechten”, eigenlijk: kort geformuleerde rechtsregels, waarnaar het leven zich zal hebben te richten, en rechtsnormen, die als maatstaf kunnen dienen voor de beoordeeling van de handelingen des volks. Bij den Sinai wordt dus Israëls leven onder de tucht gesteld van des Heeren wet, opdat het „leven” zoude. Dit „leven” mag intuschen noch in uitsluitend fysischen noch in uitsluitend psychischen zin worden verstaan. Dit zou in strijd zijn met Israëls psychologie, die het fysische en het psychische in den mensch niet als een tweehed, maar als een eenheid ziet. „Leven” is èn fysisch èn psychisch. Het is het lang leven op aarde, in welstand en voorspoed, het niet-getroffen-worden door des Heeren straffende oordeelen, ten slotte ook het deel-ontvangen aan de rijkdommen van den Messiaanschen tijd. Het is het uitleven der „ziel” naar den door God zelf gegeven uitwendigen en inwendigen levensvorm; zie ook Lev. 18 : 5, Deut. 4 : 40, 5 : 16, 30 : 16 v.v.

Onder deze „inzettingen” en „rechten” wordt aan de sabhaten een bijzondere plaats ingeruimd. Dit hangt samen met het feit, dat in de ballingschap, toen natuurlijk geen offers konden worden gebracht, Israëls leven zich alleen door het streng vieren van den sabbat van dat der Babylonische omgeving onderscheidde. Immers, Babel kende wel zijn *sjabbat*, den vijftienden dag der maand, die als een soort rustdag werd gevierd en geteekend werd als de *oem-noech-libbi*, de „dag der kalmeeing van het hart” der goden. Ook kende het — zij het ook, voorzooover we weten, slechts in één maand — de verbijzondering van den 7den, 14den, 19den, 21sten en 28sten dag, maar dat waren dagen van gedwongen rust, doch uitsluitend voor den koning en zijn ambtenaren, omdat men meende, dat een vloek rustte op ieder werk, dat op zulk een *oemoe limnoe* „boozen dag” werd verricht. Den sabbat echter als dag der verademing van den arbeid en in zeer bijzonderen zin aan den Heere gewijd; den sabbat dus als feestdag van des Heeren volk, dien kende Israël alleen. Zoo werd dus, behalve het niet-zichtbare teeken der besnijdenis, de sabbat het groote onderscheidingsteeken voor den Judeeschen balling. Vandaar, dat de Heere het in hun gedachtengang evenals Exod. 31 : 13 een „teeken” noemt, waardoor „zij” d. i. de omwonende volkeren, zouden „erkennen” d. i. uit de feiten concludeeren, dat de Heere, die Israël den sabbat gaf, opdat het als zijn volk openbaar zou worden, zelf het is, die Zichzelf dat volk heeft „geheiligd”, d. i. voor zijn dienst heeft afgezonderd en hun daartoe een eigensoortig leven gegeven heeft.

Maar ook in de woestijn is Israël in verzet tegen zijnen Verbondsgod. Op geen enkel punt doen zij des Heeren wil. Zelfs de rustdagen worden aan des Heeren dienst onttrokken (vs 13a), zie Exod. 16 : 27 v.v., Num. 15 : 32 v.v. Gevolg hiervan is opnieuw, dat de heilige weerzin des Heeren wordt

opgewekt, zoodat de vernietiging des volks dreigt (zie Exod. 32 : 10). Maar ook nu is het des Heeren Naam, die Israël voor den ondergang behoedt (zie Num. 14 : 13 v.v.), al komt het overspelig geslacht om in de woestijn. Zoo roemt ook nu des Heeren barmhartigheid tegen het oordeel (vs 14—17).

18—26 Een nieuw geslacht komt op. Het zijn de „zonen”. Twee wegen zien ze voor zich : die hunner vaderen en die des Heeren. Voor de keuze gesteld, worden zij eraan herinnerd, dat de Heere *hun* God is. De Heere geeft zijn verbondsrechten niet op. Kiezen de zonen nu zijne wegen, dan zullen zij ervaren wat het zeggen wil, dat de Heere Israëls God is (vs 18—20). Maar de zonen handelen als de vaderen. Opnieuw dreigt de ondergang. Reeds is des Heeren hand opgeheven tot het zweren van een eed. Maar opnieuw handelt de Heere „om zijns Naams wil”. Wat daarvan het gevolg is geweest, wordt hier niet met even zoo vele woorden gezegd. Maar blijkbaar wordt bedoeld op het geven van Kanaän, waarop reeds vs 6 en 15 werd gezinspeeld. Intusschen, nog voordat Israël Kanaän binnentrok, moest reeds het dreigende oordeel der komende ballingschap hun spreken van eigen zondig verleden (zie Lev. 26 : 33 v.v., Deut. 28 : 63 v.v., 29 : 28). Voor Ezechiëls tijdgenooten hard om te hooren ! Dat Israël bezit nam van Kanaän, was voor hen de meest van zelf sprekende zaak der wereld. Dat Israël van Kanaän werd beroofd, was voor hen onbegrijpelijk onrecht. Israël en Kanaän behoorden toch bij elkander ? En nu wordt hier door den profeet het bezitnemen van Kanaän met stilzwijgen voorbij gegaan en de ballingschap geteekend als reeds in de woestijn besloten. Zoo wordt der ballingen trots vernietigd (vs 21—24).

Israël dus in Kanaän. Maar nu ook weigerend in de wegen des Heeren te wandelen. En daar het nu de goede „inzettingen en rechten”, die tot het leven voeren, niet wil, geeft de Heere hun „niet goede”, „waarbij men niet kan leven”, en Hij verontreinigt hen door hun offergaven (vs 25 v.). Een uitspraak, die reeds menig schriftverklaarder groote moeilijkheden heeft bereid, waarom men dan ook getracht heeft dit „geven” te verzwakken en het voor te stellen, alsof het zou beteekenen „toelaten” of iets dergelijks. Maar dit „geven” heeft denzelfden zin als het „overgeven” van Hand. 7 : 42 en Rom. 1 : 24 en het „zenden” van 2 Thess. 2 : 11. De H. Schrift spreekt altijd en overal van God als de alles-bewerkende oorzaak. Alles komt van Hem ; het goede, maar ook het kwade (zie Jes. 45 : 7, Ezech. 14 : 9, Am. 3 : 6). Zoo ook hier. Daar het goddelooze Israël zich niet richten wil naar des Heeren inzettingen en rechten, die toch het leven ten doel hebben, maar zijn hart uitgaat naar den levensvorm der Kanaänieten, gaat de Heere schijnbaar op hun dwaasheid in en geeft nu door middel van de daartoe gestelde organen, d.w.z. door middel van oudsten, priesters en profeten,

zulk een leiding aan Israëls volksleven, dat het zich richten gaat naar inzetten en rechten, die niet het leven maar den dood ten gevolge hebben. Zoo leiden de organen, die tot heil van Israël waren gesteld, Israël tot zijn val en ondergang. Voor de oudsten zie b.v. 1 Kon. 21 : 11; voor de profeten zie b.v. 1 Kon. 22 : 20 v.v., voor de priesters b.v. Jes. 28 : 7 v. Het „geven” is hier dus een straffend geven. Zoo betoont de Heere zich hier „verkeerd” tegenover den „valsche” (Ps. 18 : 27).

Ook nu wordt weer een voorbeeld van zulke „niet-goede” geboden gegeven. En gelijk bij de „goede” de sabbat naar voren wordt geschoven, omdat deze in den tijd van Ezechiël het meest in het oog springende onderscheid aangaf tusschen de ballingen en hun heidensche omgeving, zoo wordt nu bij de „niet-goede” het volle licht geworpen op het kinderoffer, omdat dit een der meest typeerende trekken was van den West-Semietischen eeredienst. Hierin werd het uiterste middel gezien om de goden te dwingen den mensch gunstig te zijn (2 Kon. 3 : 27). Israël mocht daaraan niet meedoen (zie Exod. 13 : 12 v., 33 : 20). Het mocht geen kinderen „door het vuur laten gaan” (Deut. 18 : 10). Toch heeft Israël het gedaan, den dood brengend aan wie voor het leven waren geschapen, vooral in de periode, die onmiddellijk aan den tijd van Ezechiël voorafging, zie 2 Kon. 16 : 3, 17 : 17, 21 : 6, 23 : 10. Daardoor werd het onrein als de andere volken en moest het — maar nu in gansch anderen zin! — ervaren wat het zeggen wil „volk des Heeren” te zijn. Zoo wordt opnieuw der ballingen trots vernietigd. Israël, dat eigen levensvormen verre stelde boven dien der omwonende volkeren en op eigen bezit prat ging, moet hooren, dat zijn vermeende rijkdom zijn ellende is, een complex van „niet-goede” inzetten en rechten, die den dood brengen en den ondergang.

27—29 Dat is Israëls zonderegister. Nu zal met een „daarom” het vonnis worden ingeleid (vs 27). Maar nauwelijks heeft dit „daarom” weerklonken, of een nieuw gedeelte wordt aan het eerste toegevoegd. Met dat doen-doorgaan van *alle* eerstgeborenen door het vuur had de profeet reeds den geweldigen invloed geteekend, dien heel Israëls omgeving op des Heeren bondsvolk alle eeuwen door heeft uitgeoefend. Maar de ballingen mogen niet meenen, dat dit het eenige is. Daar is ook nog de hoogtedienst, welke de deur is geweest, waardoor Kanaänietische praktijken in Israël hoogtij hebben kunnen vieren. Hieraan zijn vs 27 v. gewijd. Daarbij wordt dan intusschen de vorm der godspraak gewijzigd. Terwijl in de voorafgaande verzen de vorm van een historisch relaas werd vastgehouden, wordt hier een stap gedaan in de richting der hoorders en lezers en hun duidelijk gemaakt in hoeverre zij zelf daarbij betrokken zijn. Men lette slechts op dat „uw vaderen”. Voorts wordt op de scherpste wijze hun zondig bedrijf geteekend als

een „honen", waarbij dan een werkwoord wordt gebruikt, dat uitsluitend dient om de meest schandelijke wijze van doen van Israël tegenover den Heere te brandmerken. Door den hoogtedienst heeft Israël, dat daarin beweerde zijn God te eeren, Hem overladen met hoon door Hem gelijk te stellen met de baäls. Bovendien echter is het een „trouwbreuk", omdat het in strijd is met het plechtig aangegane verbond (vs 27). En dat geschiedt in het land, dat niet Israëls eigendom was, maar eigendom des Heeren, die als de Bezitter het aan Israël gaf. Daar worden de gaven den Heere onthouden en aan niet-goden gebracht. Immers, in dien gebaäliseerden dienst met al zijn losbandigheid (Amos 4 : 4, Hoz. 6 : 6, 8 : 11, 13, Jer. 2 : 20, 3 : 6) weigert de Heere zich zelf te herkennen. Het zijn „andere goden" (zie 1 Kon. 12 : 32, 14 : 9). Voor dergelijk bedrijf heeft de Heere niet anders over dan verachting. Daaraan wordt uitdrukking gegeven in een, voor het Semietische oor zoo aantrekkelijke woordspeling, die in de vertaling ten eenenmale verloren gaat : *mā hă-bamā āsjēr attēm hă-bāim sjām* dus *hă-bamā* en *hă-bāim*). Daardoor wordt de hoogte (*bamā*) geteekend als eene plaats, waar men niet den Heere dient, maar eigen vuile lust, want *ba'* beteekent niet alleen „gaan", maar ook *coïre cum femina* (b.v. Amos 2 : 7, Hoz. 4 : 13 v.). Voor de derde maal: vernietiging van Israëls trots, die juist in de veelheid der hoogten het bewijs zag van den ernst, waarmee het volk den Heere diende.

30—38 Met een tweede „daarom" richt de Heere zich nu tot de ballingen, die zich immers ten koste hunner vaders vrijgepleit hebben van iedere schuld aan het oordeel des Heeren, dat over Israël kwam (zie hfdst. 18). Nu zal het duidelijk worden, waarom de Heere zich door hen niet laat ondervragen (vs 3). Zij bewandelen denzelfden weg als hun vaders en worden daardoor onrein. Vandaar het vergeefs-wachten op een antwoord des Heeren, want de uitsluitende voorwaarde, waaronder Hij bij hen „wonen" kan, is deze: dat de reinheid des volks door geen syncretisme of heidensche afdwalingen vertroebeld wordt. Maar deze vragers doen al hun best om aan hun omgeving gelijk te worden (zie ook Jer. 2 : 25, 44 : 15) en dienen evenals deze „hout en steen", een verachtelijke benaming der afgoden naar het materiaal, waaruit ze vervaardigd worden (zie Deut. 4 : 28, 28 : 36, Jes. 37 : 19, Jer. 2 : 27) en dat dan vaak met goud of zilver werd overtrokken (Jes. 30 : 22, 40 : 19, Jer. 10 : 4). En vol heilige ironie teekent de profeet nu de ballingen, die juist op hun Israëliet-zijn prat gaan en zich verre boven de „volken" verheven wanen, als dezulken, die willen zijn „als de geslachten der aarde". De ballingen komen den Heere „vragen". Ze erkennen dus zijn macht. Welnu, dien zullen ze dan ervaren! De Heere zal nu zijn macht doen zien. Hij zal nu eens echt koning (*mèlek*, met zinspeling op den alge-

meen verbreiden *malik* of *moloch*-dienst) over hen zijn. Het uur der wegzifting (vs 38) zal over Israël komen. Daartoe zal het opnieuw in de woestijn worden gebracht. Nu niet weer die „van Egypte” (vs 36), maar die „der natiën”, waarbij — ofschoon de herinnering aan het Sinaïtisch schiereiland en de geografische structuur der Syrisch-Arabische woestijn den profeet ongetwijfeld voor oogen staan — hier niet aan een aardrijkskundig vast te stellen plaats mag worden gedacht, maar veeleer aan een complex van ervaringen. Immers de woestijn is voor Israël „een land, waar niemand doortrekt en niemand woont” (Jer. 2 : 6), een land van beproeving en ellende (Jer. 2 : 31). Wederom: heilige ironie. „De woestijn der natiën”. Israël wil immers aan hen gelijk zijn. Welnu, het zal hun woestijn binnengaan. De ballingen „ondervragen” den Heere in de hoop, dat ze hooren zullen van spoedige terugkeer en hereeniging met Zedekia en de zijnen. Hier hebben ze nu het antwoord: binnengaan in de woestijn der natiën. En daar zal het uitzuiveringsproces plaats grijpen. „Richten van aangezicht tot aangezicht” (vs 35). In die woestijn, waarin immers niemand woont, zal Israël met den Heere alléén zijn, precies als in de dagen der vaders. Dan zal de Heere Israël „onder den staf doen doorgaan” (vs 37) precies zooals een herder doet, die, 's avonds met zijn kudde naar de schaapskooi terugkeerend, zijn dieren onder den staf doet doorgaan en en ze zoo telt, waarbij dan de vreemde schapen worden buitengesloten en daarmee aan de wilde dieren worden prijs gegeven (vgl. Lev. 27 : 32, Jer. 33 : 13, Matth. 25 : 32). Zoo zal het ook dan weer een „doorgaan” zijn, maar in geheel anderen zin dan Israël met zijn eigen kinderen heeft gedaan (vs 26 en 31). Het zal zijn de ure van „den band van het verbond”, d. w. z. het verbond zal dan zijn bindende kracht bewijzen, vernietigend wie aan de bondsbepalingen te kort heeft gedaan en daardoor den bondsvloek over zichzelf heeft gebracht (zie Deut. 19 : 14, 20, Ezech. 16 : 59). Gevolg zal zijn een „wegziften” (vs 38; *barōti*, een prachtige woordspeling met het onmiddellijk voorafgaande *berīth*, verbond), het werk van den man, die met de grootste nauwkeurigheid het ondeugdelijke ter zijde legt, hier dus allen, die zichzelf buiten het verbond hebben geplaatst. Wat er dan met hen geschieden zal? Dat wordt slechts negatief gezegd: het uitgesloten worden buiten Kanaän, want daar is alleen voor Israël, het bondsvolk, plaats.

38—44 Zoo zal dus het gericht over Israël komen, zal de Heere eens laten zien wat het zeggen wil, dat Hij de Heere is (vs 38b). Maar het gericht heeft niet het laatste woord. Wie desondanks op het zondige pad wil voortwandelen, hij doe het (vs 39a; eenzelfde heilige ironie als Openb. 22 : 11). Maar er zal een tijd komen, waarop „het gansche huis Israël”, dus en Juda en Noord-Israël, weer luisteren zal en wederkeeren tot den Heere. Dan in het „heilige” land geen onheilige daden en dingen meer,

maar een dienen van den heiligen God. In dezen tijd van de wederherstelling aller dingen, van de uitstraling der Messiasheerlijkheid, zal geheel Kanaän met zijn bergen en dalen één enkele hoogte zijn — zie een dergelijke gedachte ook Jes. 2 : 1—4, Micha 4 : 1—4, Ezech. 40 : 2, Zach. 13 : 1, 14 : 8 — geconcentreerd rondom des Heeren heiligen berg, uitstekend boven alle andere landen even ver als de Heere uitsteekt boven de andere goden (Ps 89 : 7). En in dat wereldland één enkel volk, het wereldvolk, het dienende Israël, welks offergaven nu niet meer des Heeren gramschap gaande maken, maar welke de Heere zelf als een gunst van hen vragen zal (vs 40 v.). En wanneer dan zoo de weerspannigen zullen zijn weggedaan en Israëls groote liefde tot den Heere in de veelheid der offergaven aan het licht treden zal, dan zal allerwege, ook door de heidenvolkeren, die Israëls ballingschap weten aan des Heeren onmacht, erkend worden, dat de Heere „heilig” is, eigensoortig in wezen en in macht, niet te vergelijken met de andere goden, weerstaande en vernietigende alwie en alwat met zijn heiligheid in strijd is (vs 41, vgl. 28 : 22, 25, 36 : 23, 38 : 16, 39 : 27, ook Jes. 5 : 16). Dan zal Israël nog eenmaal ervaren wat het zeggen wil, dat Israëls God de Heere is; maar dan in overvloeienden zegen in der vaderen land (vs 42). Dan zal het verleden nog eenmaal herleven, maar nu in zijn weezinwekkend wezen. Israël, in Ezechiëls dagen zoo met zichzelf ingenomen, zal dan een afkeer van zich krijgen, ziende op eigen schandelijke daden (vs 43). Dan komt er inkeer en verootmoediging; zie ook 6 : 9, 16 : 61, 36 : 31. Het bewustzijn van eigen zonde en de rijkdom van des Heeren zegen zullen beide de diepten van des Heeren Wezen ontsluiten, die alleen „om zijns heiligen Naams wil” aan Israël deed *wat* Hij deed en in straffende gerechtigheid en in zegenende genade. Dan rijst het „niet ons, o Heere, niet ons!” uit Israëls ziel en is de vrede herwonnen (vs 44).

B. Des Heeren zwaard tegen Jeruzalem.

20 : 45—21 : 27.

- 20 ⁴⁵ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
⁴⁶ Menschenkind, richt uw aangezicht tegen het Zuiden en spreek u uit tegen het Zuiderland en profeteer tegen het woud van
⁴⁷ het Zuiderveld, ⁴⁷ en zeg tot het woud van het Zuiderland :
 hoor het woord des Heeren ! Zoo zegt de Heer Heere : zie, Ik ontsteek in u een vuur en het verteert in u elken groenen en elken dorren boom. Niet uitgebluscht wordt de laaiende vlam en verzengd worden daardoor alle aangezichten, van het Zuiden
⁴⁸ naar het Noorden. ⁴⁸ En alle vleesch zal het zien, dat Ik, de

⁴⁹ Heere, het heb aangestoken. Uitgebluscht wordt het niet! ⁴⁹ En ik zeide: Ach, Heer Heere! zij zeggen van mij: spreekt hij niet altijd in raadselspreuken?

¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende:

² Menschenkind, richt uw aangezicht tegen Jeruzalem en spreek u uit tegen hun heiligdom en profeteer tegen het land Israëls

³ en zeg tot het land Israëls: zoo zegt de Heere: Zie, Ik kom u tegen en trek mijn zwaard uit zijn scheede en verdelg uit u den

⁴ rechtvaardige en den goddelooze. ⁴ Omdat Ik uit u den rechtvaardige en den goddelooze verdelg, daarom gaat mijn zwaard uit zijn scheede tegen alle vleesch, van het Zuiden naar het

⁵ Noorden, ⁵ en ervaren zal alle vleesch, dat Ik, de Heere, het zwaard uit zijn scheede getrokken heb. Het komt er niet weer in!

⁶ En gij, menschenkind, zucht! Alsof u de lendenen zouden breken en in bittere smart moet gij te hunnen aanschouwe

⁷ zuchten. ⁷ En als zij dan tot u zeggen: waarover zucht gij, gij? dan zult gij tot hen zeggen: over de prediking, die zich

bewaarheidt, waarbij elk hart versmelt en iedere hand verslapt en iedere geest verstompt en alle knie tot water vergaat. Zie,

ze bewaarheidt zich, ze gebeurt, spreekt de Heer Heere!

⁸ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende:

⁹ Menschenkind, profeteer en zeg: zoo zegt de Heere:

Een zwaard! Een zwaard! Gescherpt is het en ook gewet!

¹⁰ Om een slachting te maken is het gescherpt!

opdat het bliksemen zou is het gewet!

Wee gij vorsten van den stam van mijn volk,

dat Mij versmaadt en allerlei hout dient!

¹¹ Gegeven is het aan een moordenaar om het ter hand te nemen.

Gescherpt is het, het zwaard, en ook gewet

om het in de hand van een doodslager te geven.

¹² Schreeuw en weeklaag, gij menschenkind,

want het, het is tegen mijn volk,

het is tegen alle vorsten Israëls.

Den zwaarde zijn zij vervallen met mijn volk:

sla daarom op de heup!

¹³ Want in gramschap zal Ik versmaden den stam, die Mij versmaadde.

Bestaan zal deze niet, spreekt de Heer Heere.

¹⁴ En gij, menschenkind, profeteer

en sla hand tegen hand,
opdat het zwaard zich verdubbele, verdrievoudigd worde.
Een moordend zwaard is het, een moordend zwaard,
het groote, dat hen omgeeft,

15 zoodat het hart aan de siddering wordt prijsgegeven
en er velen struikelen bij elke poort.

Gesteld heb Ik u ter slachting, o zwaard,
gemaakt tot een bliksem, gewet ter slachting.

16 Wend u achterwaarts, ga naar rechts;
ga vooruit, ga naar links,
waarheen uw snede ook gericht zij!

17 En ook Ik zal hand tegen hand slaan
en mijn toorn stillen:

Ik, de Heere, heb het gesproken!

18, 19 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende: ¹⁹ En
gij, menschenkind, teeken u twee wegen, waarlangs het zwaard
van den koning van Babel komen kan. Uit één land moeten
zij beide uitgaan. En zet aan het begin van iederen weg een
20 handwijzer naar een stad, ²⁰ zoodat het zwaard komen kan naar
Rabbat van de kinderen Ammons en naar Juda met Jeruzalem
21 in het midden. ²¹ Want de koning van Babel staat op den
kruisweg aan het begin van de beide wegen om waarzeggerij
te plegen: hij schudt de pijlen, ondervraagt de terafim, beziet
22 de lever. ²² In zijn rechterhand is het lot „Jeruzalem”, dat hij
den mond opene tot krijgsgeschreeuw, de stem verheffe met
bazuïngeschal, stormrammen richte tegen de poorten, een be-
23 legeringswal opwerpe, versterkingen bouwe. ²³ In húnne oogen
is dat als een ongegrond orakel. Heilige eeden hebben zij ge-
zworen! Maar hij brengt hun ongerechtigheid in herinnering,
opdat zij gegrepen worden.

24 Daarom, zoo zegt de Heer Heere: Omdat gijlieden een on-
gerechtigheid in herinnering hebt gebracht, daar uw overtredingen
openbaar zijn geworden, zoodat uw zonden gezien worden in
al uw doen; omdat aan u herinnerd is, zoo zult gij met de
hand worden gegrepen.

25 En gij, door goddeloosheid ontwijde, vorst Israëls, wiens dag
26 gekomen is ten tijde van de eindschuld, ²⁶ zoo zegt de Heer
Heere: weg met de tiara! af die kroon! Zoo blijft het niet!
27 Het nederige omhoog! ²⁷ Tot een puinhoop, een puinhoop,

een puinhoop maak Ik het — ook dat is nimmer gebeurd — totdat hij komt, die er recht op heeft en Ik het hem geef.

In deze profetie, welke uit den tijd is, toen Nebukadnezar tegen Jeruzalem begon op te trekken, dus uit 590/89, maar waarvan de tekst in het poëtische gedeelte op meerdere plaatsen zeer onzeker is, wordt in een reeks van vier uitspraken het naderend onheil geteekend, dat over stad en tempel, over vorst en volk losbarsten zal.

Allereerst (45 : 20—49; Hebr. tekst 21 : 1—5) onder het beeld van een fel oplaaienden brand, dat we sinds Jesaja zoo dikwijls in de profetische geschriften vinden (o. a. Jes. 9 : 17, 10 : 17 v.v., Jer. 21 : 14, Zach. 11 : 1).

45—49 De profeet moet zijn aangezicht richten (ook 6 : 2, 13 : 17, 25 : 2, 28 : 21, 29 : 2, 35 : 2, 38 : 2) tegen het Zuiden, waarvoor drie woorden gebruikt worden: *thēman*, zuidstreek, ook vaak voor Edom gebruikt; *darōm*, ook herhaaldelijk in hfdst. 40—42 te vinden en *nēgeb*, de gewone benaming voor Zuid-Palestina. Dit „richten van het aangezicht” is niet iets bijkomstigs, maar iets wezenlijks, want de woorden, die Ezechiël daarbij spreken moet, hebben een inhoud en deze moet nu uitgezonden worden naar het Zuiden, waar ze dien inhoud moeten uitstorten en zoo het oordeel brengen, dat in die woorden zelve ligt opgesloten. Het moet komen over Juda, hier in het Zuiden gesteld, omdat het land der ballingschap, waarin Ezechiël en zijn medebalingen vertoeven, voor hun bewustzijn ten Noorden van Kanaän ligt, daar men van hier uit noordwaarts gaan moet, wil men het land van den Eufraat bereiken. Dat Zuiderland ziet de profeet overdekt met een dicht woud, waarin nu — gelijk zoo dikwijls in het Oosten het geval is — brand uitbreekt. Maar nu doet het de Heere zelf. Eigenaar als Hij is van het land, dat Hij aan Israël gaf, geeft Hij het nu aan de vernietiging prijs door al wat er op is te verbranden. Daarbij ontkomt niets, zelfs niet de groene boom, beeld van den rechtvaardige (zie Ps. 1 : 3, Luk. 23 : 31). En het feit, dat het ondanks alle pogingen om te blusschen, van Zuid tot Noord branden blijft, zal „alle vleesch”, niet alleen Israël maar ook de toeziende heidenvolkeren, leeren, dat de Heere zelf dat „zuiderwoud” in vuur en vlam doet opgaan. Een ongekend schouwspel: Israëls God, die zijn eigen volk ten ondergang doemt!

21 : 1—5 Zoo moet Ezechiël „profeteeren”, eigenlijk „laten druppen” (ook Amos 7 : 16, Micha 2 : 6. 11), wat wel niet zoozeer tot voorwerp heeft de gesproken woorden als wel de zeever, die in oogenblikken van de grootst mogelijke zielespanning den spreker uit den mond drupt. Maar de vorm, waarin hij dat Godswoord brengen moet, schrikt hem terug. Het is weer vervat in raadselachtigen vorm. En bij ervaring

weet Ezechiël hoe vreemd zijn hoorders daartegenover staan, hoe sommigen klagen over, anderen spotten met deze prediking, waarvan de eigenlijke zin zoo duister en raadselachtig is. Aan hoevelen zijner hoorders biedt niet juist deze vorm gelegenheid zich aan den ernst van Ezechiëls prediking te onttrekken of hem bij anderen verdacht te maken als een, die opzettelijk zoo spreekt, opdat zijn woorden op meerdere mogelijkheden zouden passen. Vandaar Ezechiëls klacht in vs 49.

Daarom zal nu in klimmende mate duidelijker gesproken worden. Eerst zal het komende Godsoordeel geteekend worden als het woeden van des Heeren zwaard, waarbij niet meer gesproken zal worden van het Zuiderland, maar Jeruzalem en Israël als met den vinger zullen worden aangeduid (21 : 2). Dus, nog wel beeldspraak, maar dan een volkomen doorzichtige, wijl van Gideons dagen af (zie Richt. 7 : 20) „des Heeren zwaard” een breede plaats in de profetische prediking had ingenomen (zie o.a. Jes. 27 : 1, 34 : 5 v., 66 : 16, Jer. 47 : 6, Zef. 2 : 12). Zelfs kan het voor Ezechiëls hoorders niet twijfelachtig geweest zijn, wie toch wel met dat „zwaard” bedoeld mocht zijn. In Babel levende, kenden ze voldoende Babels macht om te weten, dat alleen de nieuwe beheerscher van West-Azië daarmede bedoeld kan zijn, al wordt hij dan ook alleen in het slot der profetische prediking met name genoemd (vs 21).

Eerst is de prediking nog in kalm-vloeiend proza gehouden, mededeelend wat de Heere zal doen; allen zullen vernietigd worden; waarbij door de woordelijke herhaling van de woorden van 20 : 47 „van het Zuiden naar het Noorden” en van het „alle vleesch” van vs 48 (zie 21 : 4 v.) aan Ezechiëls hoorders iedere mogelijkheid wordt ontnomen om het vermoeden uit te spreken, dat de profeet weer wat anders op het oog heeft. Zoo wordt het Godsoordeel onomwonden aangekondigd.

6 v. Maar de ballingen moeten het ook zien wat Juda en Jeruzalem te wachten staat en welken indruk dit op den breeden kring van Israël maken zal. Daartoe moet de profeet zelf dienen (zie ook 12 : 17—20), die als het ware aller lijden in eigen lichaam dragen moet. Zuchten moet hij als een, over wien het zwaarste lijden gekomen is; zuchten, zooals alleen een Oosterling dat kan. En zijn zuchten mag geen uitdrukking zijn van eigen zielestemming, maar teekening van wat in den breeden kring van Israël en in Kanaän en aan de rivieren van Babel gezien zal worden, wanneer het ongedachte zich toch gaat verwerkelijken en Jeruzalem toch ten onder zal zijn gegaan.

Deze symbolische handeling moet het gesproken woord dienen, want als de nieuwsgierigheid daardoor ten hoogste geprikkeld zal zijn en Ezechiëls hoorders zelf een verklaring zullen vragen van het wondere doen van den profeet, dan moet onomwonden worden gezegd, dat Ezechiëls zuchten het bewijs is, dat de door hen zoo dikwijls gehoorde, maar altijd weer verachtelijk

verworpen prediking van Jeruzalems ondergang zich . . . neen, niet maar realiseeren zal, doch in dit zuchten zich verwerkelijk. In dat zuchten zien de ballingen den val van stad en tempel, die op gansch Israël verpletterend werken zal (vs 7, vgl. Jes. 20 : 3, 21 : 3, Micha 1 : 8, Nah. 2 : 10).

8—11 Doch hier wordt het zacht-vloeiende proza verlaten. Hier worden de diepten der ziel geopend en in een harts-tochtelijk lied wordt uitdrukking gegeven aan wat de ziel vervult. De Heere zelf gaat het „zwaardlied” zingen en zijn woorden doen het zwaard geboren worden. In vier strofen, waarvan de vertaling helaas! gezien den toestand, waarin de tekst tot ons gekomen is, op tal van punten zeer onzeker is, al zijn de groote hoofdlijnen wel duidelijk.

In de eerste strofe (vs 9b—11) wordt „het zwaard” geteekend in zijn doodende kracht. Gescherpt is het en gewet, gevaarlijk als een bliksemstraal, beeld van de snelheid, waarmede Nebukadnezar zijn vijanden op het lijf viel. Dat zullen de vorsten — zoo zal in 10b wel gelezen moeten worden — ervaren, die in Jeruzalem wanen veilig te zijn (zie 11 : 11) en wier goddeloos bedrijf het einde onafwendbaar doet zijn. En daarbij is het gegeven aan een, wien het moorden en doodslaan tot een tweede natuur is geworden, herinnering aan den breeden bloedstroom, die in het Oosten de vestiging van ieder rijk vergezelt (vs 11).

12 v. De tweede strofe is een oproep tot den profeet om een weeklacht aan te heffen over Israël en zijn vorsten. Daarbij wordt het rythme nog korter als om uitdrukking te geven aan des Heeren smart, nu Hij het oordeel moet doen voltrekken aan zijn eigen volk (zoo tot tweemaal toe in vs 12). Des Heeren weeklacht breekt los, waarom de profeet dan ook zijn woorden vergezeld moet doen gaan van het typisch-Oostersche teeken van grooten rouw: het slaan op de heup (zie Jer. 31 : 19). Maar geschieden zal het, want wie den Heere versmaadt, zal des Heeren smaad oogsten.

14—15a In de derde strofe moet Ezechiël al profeteerend met beide handen de maat slaan bij het bliksemend zich-heen-en-weer wenden van des Heeren „zwaard”, in welk maat-slaan een begeleidende geste moet worden gezien van het verdubbelen en verdrievoudigen van de moordende werking van het zwaard, zooals die door het profetische woord niet slechts wordt voorgezegd maar bewerkstelligd; zie ook 6 : 11, 22 : 13, 25 : 6; vgl. 2 Kon. 13 : 18. Daarom wordt in vs 14b zoo sterke nadruk gelegd op het moordend werk van dat groote zwaard, waaraan geen ontkomen is, omdat het hen van alle zijden „omgeeft” d.w.z. rondom hen voortdurend in beweging is. Gevolg zal dan ook zijn, dat niemand meer den moed heeft om het te weerstaan en iedere poging om het buiten de stad te ontgaan, met onvruchtbaarheid is geslagen, omdat zelfs de kracht ontbreekt om ter poorte uit te gaan (vs 15a).

15b—17 In de vierde strofe eindelijk wordt niet meer de profeet, maar wordt het zwaard zelf toegesproken als om de toch reeds licht doorzichtbare beeldspraak voor Ezechiëls hoorders nog duidelijker te maken. Daar treedt de Heere zelf naar voren als Degene, die het zwaard heeft gemaakt tot wat het is. En nu krijgt het bevel om in alle richtingen zijn vernielende kracht te doen gevoelen (vs 16). En dan zal de Heere zelf als het ware „de maat slaan”, opdat het zwaard doe, waartoe het geroepen is en des Heeren toorn zich ten volle uitraze, die immers geen „rust” kan vinden, voordat alles is weggebrand (zie 5 : 13).

18—27 Maar nog duidelijker zal het den ballingen worden voor oogen gesteld. Ditmaal zal des Heeren profeet alle beeldspraak moeten laten varen en onomwonden zal worden gezegd, dat Babels koning des Heeren „zwaard” is (vs 18—27). Zooals de profeet in 4 : 1 v.v. aan zijn medeballingen als het ware aanschouwelijk onderwijs heeft gegeven en hun heeft afgemaald wat staat te geschieden, zoo ook nu. Met een stokje moet hij in het zand twee wegen teekenen, die uit één land moeten uitgaan en waarvan de eene blijkens den bijgestelden handwijzer naar Juda en Jeruzalem, de andere naar de hoofdstad der Ammonieten leiden moet. Men heeft de opmerking gemaakt, dat dit geografisch niet geheel in orde is, omdat met dat ééne land zeer zeker Babel bedoeld is, terwijl de wegen naar Jeruzalem en Rabbath-Ammon eerst bij Damaskus uiteenloopen. Daarbij wordt echter vergeten ¹⁰. dat de profeet hier geen college geeft als een Westersch hoogleeraar, gesteld al eens, dat hij van aardrijkskunde evenveel wist als deze, en ²⁰. dat het den profeet om niets anders begonnen was dan om zijn hoorders te doen gevoelen, dat de koning uit Babel kwam en op den tweesprong stond, in de onzekerheid waarheen zich te wenden: of naar Jeruzalem of naar Rabbath-Ammon. Dat de koning hier wordt voorgesteld als staande voor een hoogst moeilijke beslissing hangt samen met de politieke verhoudingen van die dagen. Immers, terwijl de Ammonieten in 602 aan Nebukadnezars zijde strijden tegen Juda (2 Kon. 24 : 2), trachten ze in 594 Zedekia te bewegen tot afval van Babel in bond met Edom, Moab, Tyrus en Sidon (Jer. 27 : 1 v.v.), en we hebben niet de minste reden om te vermoeden, dat Ammon daarna zijn tegenstand tegen Babel heeft opgegeven. Veeleer doet Jer. 41 : 10 ons het tegendeel vermoeden. Er zijn dus twee centra van verzet: in Ammon en in Juda. Wien zal Nebukadnezar het eerst aangrijpen? Zoo zien we hem dan op den kruisweg staan en grijpen naar alle hem ten dienste staande middelen om „den wil der goden” te leeren kennen. Alle kunsten der mantiek worden te hulp geroepen d.w.z. van die door de eeuwenoude geslachten der priesters tot in de kleinste bijzonderheden uitgewerkte wetenschap van verschijnselen, die den mensch in staat moeten stellen om te weten wat „de wil der goden” is m.a.w. te weten

wat hij doen moet, wil hij succes oogsten. Allereerst het „pijlorakel”, waarbij twee pijlen, ieder beschreven met een der twee namen: Jeruzalem en Rabba, in een helm of in een pijlkoker worden gedaan en dooreen worden geschud, waarna de koning met zijn rechterhand (zie vs 27) een der pijlen trekt, welke dan beschouwd wordt als de richting aan te geven, die hij moet inslaan. Daarnaast het „terafim-orakel”, waarbij de daarbij fungerende priester een bepaald godenmasker opzet, niet alleen om daarmee te kennen te geven, dat hij in diens dienst staat, maar ook om door het nauwe contact tusschen eigen hoofd en dat van den god diens voorkennis in zich op te nemen en zoo te kunnen zeggen wat de orakelvrager doen moet. En eindelijk het lever-orakel, dat vooral bij de Babyloniërs zeer geliefd was, waarbij de lever van een pas geslacht dier, welke bij de Semieten, ook bij Israël beschouwd werd als zetel van het leven en van het gevoel (Spr. 7 : 23, Klaagl. 2 : 11) aan een nauwkeurig onderzoek werd onderworpen, waarbij aan de bepaalde structuur van de lever tal van aanwijzingen ontleend werden voor hetgeen geschieden moest.

Waar nu het pijlorakel een duidelijke aanwijzing geeft, is daarmee aan Nebukadnezar de te nemen richting aangewezen. Bij Jeruzalem en niet bij Rabba moet het krijgsgeschreeuw weerklinken en het bazuingeschal. Juda en niet Ammon zal al den jammer van het Oosterschrijfsbedrijf over zich zien uitgestort. Voor de Jeruzalemmers een pijnlijk ontwaken. Het orakel vergist zich! Zij hebben immers heilige eeden gezworen! Deze eeden kunnen echter niet betrekking hebben op het in Jer. 34 : 8 v.v. verhaalde, omdat deze hen niet voor Nebukadnezars nadering hoeden, maar wel van des Heeren bijstand verzekeren moesten. Met die „heilige eeden” kunnen slechts die bedoeld zijn, welke herhaaldelijk door Zedekia tegenover Nebukadnezar waren gedaan en die ten doel hadden den koning van Babel van Juda's onwrikbare trouw te verzekeren m.a.w. hem blind te maken voor Zedekia's pogen om met behulp van Egypte en eenige Syro-Palestijnsche vorsten zich aan Babels greep te ontworstelen (zie Jer. 27 : 1 v.v., 37 : 5 v.v., 46 : 17). Zedekia en de zijnen hebben gewaand, dat hun dit gelukt was, en nu worden ze zóó wakker geschud! Zoo heeft hij, Zedekia, zijn volk in de ellende gestort (vs 23). Reddeloos zijn ze verloren (vs 24).

Alleen het volk? En niet de koning? Daarop geven vs 25—27 het antwoord. Een ontzaglijk requisitoir wordt tegen hem gehouden. Een „door ongerechtigheid ontwijde” wordt hij genoemd, maar dan niet door die der vaders doch door zijn eigen ongerechtigheid, die hem geheel en al heeft „ontwijd”, waardoor hij buiten Israël zal moeten worden gestooten. En om zijn bedrijf nog scherper te teekenen, wordt naast dat „door ongerechtigheid ontwijde” geplaatst „vorst Israëls”, herinnering

aan wat tot zijn voorvader David was gezegd (2 Sam. 7 : 8 v.v.). Zedekia moge in Jeruzalem al zijn krachten inspannen om — al is het dan ook maar alléén — aan het dreigend verderf te ontkomen (zie b.v. Jer. 38 : 15 v.v., 39 : 4), de afrekening komt (vs 25). En als dat gezegd is, volgt de eene uitroep op den ander om daardoor te kennen te geven, dat alles onderst boven gaat en ook de koning niet wordt gespaard. Wat nog nooit is gebeurd, zoolang de Heere in Jeruzalem „woont”, zal *nu* geschieden: het wordt tot een puinhoop, „totdat hij komt, die er recht op heeft en Ik het hem geef” (vs 27*b*). Ook nu is de puinhoop niet het laatste. Op dien ondergang volgt het komen van een rechthebbende. Wie dat is, wordt niet gezegd, wat zich alleen laat verklaren, indien deze voor ons zoo duistere zegswijze volkomen duidelijk is geweest voor Ezechiëls hoorders. Zeer terecht is er dan ook op gewezen, dat deze aanduiding sterk herinnert aan den „rechthebbende” (*Sjilo*, juister *Sjello*) van Gen. 49 : 10. Ongetwijfeld wordt hier dan ook heengewezen naar den tijd der Messiaansche heerlijkheid, wanneer de „rechthebbende” komen zal en deze uit de hand van Israëls God „het” ontvangen zal, hetzelfde „het”, dat nu door Hem tot een puinhoop is gemaakt: het vernietigde Davidsrijk met de vernietigde Davidsstad. Door dezen „rechthebbende” zal alle ding wederom nieuw worden gemaakt (zie Openb. 21 : 5).

C. Des Heeren zwaard tegen Ammon.

21 : 28—32.

21 ²⁸ En gij, menschenkind, profeteer en zeg: Zoo zegt de Heer Heere over de kinderen Ammons en over hun gehoon, en zeg:

Een zwaard! Een zwaard! Geopend ter slachting!

Gescherpt ter flikkering, opdat het blikseme —

²⁹ terwijl men voor u schouwde wat valsch is,

u orakelde wat leugenachtig is —

om het te zetten op de halzen van door ongerechtigheid ontwijden,

wier dag gekomen is in den tijd der eindschuld.

³⁰ Het in de scheede doen terugkeeren?

Ter plaatse, waar gij geboren zijt,
in het land uwer afkomst ga Ik u richten.

³¹ Uitgieten zal Ik over u mijn toorn

en met het vuur mijner grimmigheid tegen u blazen

en u in de handen geven van onmenselijke menschen, smeders van verderf.

32 Voor het vuur zult gij tot spijs worden ;
uw bloed zal midden in het land zijn ;
men zal aan u niet meer denken,
want Ik, de Heere, heb het gesproken.

Na de ontzaglijke teekening van de wijze, waarop „het zwaard des Heeren” het Godsoordeel aan Juda en Jeruzalem, aan vorst en volk voltrekken zal, kon, ja moest als van zelf bij hen, die wisten welk een rol de Ammonieten gespeeld hadden in de laatste jaren vóór den ondergang van stad en tempel (zie ook Zef. 2 : 8, Klaagl. 1 : 2) de vraag opkomen : maar zal dan Ammon ongestraft blijven ? Zal dan Israël alleen het gelag moeten betalen ? De wijze, waarop in vs 21 v. de koning van Babel geteekend werd als staande voor de keuze : of Jeruzalem of Rabba, maakte dat althans waarschijnlijk. Maar hoe zeer daarmede des Heeren raadsplan werd miskend, wordt in deze verzen in het helderste licht gesteld.

Weer is er een vlijmscherp zwaard, dat gereed is om te slachten. Gericht is het tegen medestanders van Zedekia, daarom evenals hij geteekend als „door ongerechtigheid ontwijden”, voor wie de ure der afrekening is gekomen. En terwijl men in Juda op zijn eeden bouwde, bouwde men in Ammon op gezichten en orakels (vgl. 13 : 6 v.v., 22 : 28) zonder echter te vermoeden, dat de gezichten geen wezenlijken inhoud hadden, en dat de orakels niet met de waarheid overeenkwamen (vs 29). Nog leeft hier de hoop, dat het lot hen sparen zal. Maar des Heeren woord maakt hieraan een einde. In eigen land zal Ammon ondergaan (vs 30, zie ook 16 : 3, 17 : 16, 28 : 13, 15, 29 : 14), dus niet slechts verstrooid worden als Juda en Egypte (29 : 12). De wijze, waarop dit geschieden zal, wordt in vs 31 v. aangegeven als een branden van des Heeren toorn, die ook aan Ammon zijn macht zal doen zien en hen zal overgeven aan menschen, die op onmenselijke wijze zullen te keer gaan en niet anders kunnen dan vernielen en aan den ondergang prijs geven (vgl. Ps. 49 : 21, 94 : 8). Daarmede zullen wel de in 25 : 4 genoemde Arabische horden zijn bedoeld, wier eenige lust is rooven en plunderen, vernielen en verwoesten. Gelijk Juda door het vuur is verteerd (20 : 47), zoo zal ook Ammons lot zijn. Zelfs zal het nog erger zijn. Het bloed der gedoode Ammonieten zal niet meer op den aardbodem blijven liggen, waardoor het in staat zou zijn om wraak te schreeuwen en den Heere tot het nemen van wraak te verplichten (zie b.v. Gen. 4 : 10) ; het zal door de aarde worden opgenomen, zoodat het niet meer roepen kan en de gedooden ten eenenmale aan de vergetelheid zijn prijs gegeven

d. w. z. ze zullen zelfs in de onderwereld geen rust vinden noch verkwikking genieten.

D. Jeruzalems zondenspiegel.

22 : 1—31.

- 22 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² En gij, menschenkind, wilt gij richten de bloedstad ? over haar
³ recht spreken ? Zoo maak bekend al haar gruweldaden ³ en zeg :
 zoo zegt de Heer Heere : O stad, die in haar midden bloed vergiet,
 zoodat haar tijd gekomen is, en die schandgoden maakt te harer
⁴ eigene verontreiniging ! ⁴ Door uw bloed, dat gij vergoten hebt, zijt
 gij schuldig geworden, en door uwe schandgoden, die gij gemaakt
 hebt, zijt gij onrein geworden en hebt uw dag nabij gebracht
 en is de tijd uwer jaren gekomen. Daarom stel Ik u tot een
 voorwerp van hoon voor de volken en van spot voor alle
⁵ landen. ⁵ Die dicht bij u en die verre van u af zijn zullen met
 u spotten, gij onreine van naam, gij rijke aan lawaai !
⁶ Zie, ieder van Israëls vorsten is in u op eigen hand bezig
⁷ bloed te vergieten. ⁷ Vader en moeder minacht men in u ; met
 den vreemdeling handelt men gewelddadig in uw midden ; wees
⁸ en weduwe benart men in u. ⁸ Wat Mij heilig is, veracht gij
⁹ en mijne sabbaten ontwijdt gij. ⁹ Oorklappers zijn in u er op
 uit om bloed te vergieten en op de bergen eet men in u ; on-
¹⁰ tucht bedrijft men in u. ¹⁰ Men ontbloot in u des vaders schaamte
¹¹ en heeft in u omgang met wie maandstondelijk onrein is. ¹¹ De
 een bedrijft iets gruwelijks met zijns naasten vrouw en de
 ander verontreinigt in ontucht zijn schoondochter ; een derde
 heeft in u omgang met zijn zuster, de dochter van zijn vader.
¹² Geschenken neemt men in u aan om bloed te vergieten ; rente
 en woeker neemt gij en met uw overmacht knijpt gij uw
 naaste. Maar Mij vergeet gij, spreekt de Heer Heere !
¹³ Zie, zoo sla Ik dan in mijn hand over uw vuil gewin, dat
 gij gemaakt hebt, en over uw bloed, dat in uw midden is.
¹⁴ Zal uw hart standvastig, zullen uw handen sterk blijven in die
 dagen, waarop Ik met u bezig ben ? Ik, de Heere, heb het
¹⁵ gesproken en Ik doe het ! ¹⁵ Verstrooien ga Ik u onder de
 volken en verspreiden in de landen ; zoo maak Ik aan uw on-
¹⁶ reinheid in u een eind ¹⁶ en wordt gij in alle oogen der vol-

keren ontwijd en ervaart gij, dat Ik de Heer Heere ben.

17 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
 18 Menschenkind, geworden is Mij het huis Israëls tot iets niets-
 waardigs ; zij allen zijn als koper en tin en ijzer en lood in
 19 den oven : nietswaardig zijn ze. 19 Daarom, zoo zegt de Heer
 Heere : omdat gij allen geworden zijt tot iets nietswaardigs,
 20 daarom, zie, Ik ga u verzamelen midden in Jeruzalem : 20 een
 verzamelen van zilver en koper en ijzer en lood en tin midden
 in den oven, om vuur daartegen te blazen, zoodat het smelt ;
 zóó zal Ik verzamelen in mijn toorn en in mijn grimmigheid
 21 en u erin werpen en smelten ! 21 Verzamelen zal Ik u en tegen
 u blazen met het vuur mijner grimmigheid en gij zult erin ge-
 22 smolten worden. 22 Zooals men zilver smelt in den oven, zoo
 zult gij erin gesmolten worden, en zoo zult gij ervaren, dat Ik,
 de Heere, mijn gramschap over u heb uitgestort.

23 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
 24 Menschenkind, zeg tot haar ; gij zijt een land, dat niet be-
 regend, niet doorvochtigd werd ten dage van den toornloed,
 25 welks vorsten in zijn midden zijn als een brullende leeuw, die
 buit behaalt ; zielen hebben zij gevreten, eigendom en kostbaar-
 heden genomen, welks weduwen zij talrijk hebben gemaakt in
 26 zijn midden. 26 Zijn priesters doen mijn wet geweld aan en ont-
 wijden wat Mij heilig is ; zij maken geen onderscheid tusschen
 het heilige en het onheilige en tusschen onrein en rein leeren
 zij niet onderscheiden, maar voor mijn sabbaten sluiten zij hun
 27 oog, en zoo werd Ik in hun midden ontheiligd. 27 Zijn over-
 sten zijn in zijn midden als wolven, die buit behalen, zoodat
 zij bloed vergieten, zielen in het verderf storten ten einde vuil
 28 gewin te behalen. 28 En zijn profeten strijken er voor hen looze
 kalk over, schouwend wat bedriegelijk en voor hen voorspel-
 lend wat leugenachtig is, zeggende : zoo zegt de Heer Heere !
 29 terwijl de Heere niet gesproken heeft. 29 Het volk des lands
 handelt gewelddadig en pleegt roof ; den neergebogene en den
 arme benauwen zij en tegenover den vreemdeling plegen zij
 30 geweld zonder eenig recht. 30 En Ik heb onder hen gezocht naar
 iemand, die een muur optrekt en tegenover Mij ten behoeve
 van het land in de bres staat, zoodat Ik het niet verdelgen
 31 kan ; maar gevonden heb Ik niet. 31 Zoo heb Ik dan mijn
 grimmigheid over hen uitgegoten, in het vuur van mijn toorn-

gloed hen verteerd; hun weg heb Ik over hun hoofd gebracht, spreekt de Heer Heere.

Een ontzaglijk requisitoir, dat nauw bij hfdst. 21 aansluit, wordt hier gehouden tegen het huidige Jeruzalem en Juda, die uiteraard voortdurend in elkander overvloeien, omdat beider levensvorm ten nauwste met elkander verbonden was. Er kan in dit hoofdstuk dan ook een streng logische opbouw worden geconstateerd. Eerst wordt de aanklacht kort geformuleerd (vs 3—5). Vervolgens wordt een breede teekening gegeven van de sinds eeuwen opgestapelde schuld (vs 6—16). Daarna wordt een teekening gegeven van het vernietigingsproces, dat in Jeruzalem over alle Judeërs komen zal (vs 17—22) en eindelijk worden de zonden der verschillende lagen der bevolking in het helderste licht geplaatst (vs 23—29). Het geheel wordt besloten door een korte teekening van de wijze, waarop de Heere zelf getracht heeft aan het voltrekken van het door zulk een leven noodzakelijk geworden oordeel te ontkomen (vs 30) en van de dienengevolge volstreekte onafwendbaarheid daarvan (vs 31).

3—5 Het geheel begint met een dringenden oproep tot Ezechiël om toch als rechter te staan tegenover zijn eigen volk (als 16 : 2, 20 : 4). De herhaling van dien oproep schijnt er op te wijzen, dat evenals 20 : 4 tegenstand gevreesd wordt van de zijde van den profeet, welke trouwens volkomen te begrijpen zou zijn geweest, waar hij voor zulk een ontroerende taak wordt gesteld. Maar reeds de teekening van Jeruzalem als „de bloedstad” moet hem doen zien waarom de Heere niet anders kan (zoo ook 24 : 6 en 9). Dit „bloedstad” is, gelijk nader blijken zal, de teekening van de drie hoofdzonden: geweldpleging, rechtsverkrachting en afgoderij (zie 7 : 23, 9 : 9, 11 : 6, 23 : 37). In alle drie gevallen wordt door den mensch, die daartoe geen recht heeft, leven vernietigd. Vandaar dat dit bloedvergieten met zich medebrengt het onafwendbaar-zijn van het einde. De tijd der bloedstad is gekomen (vs 3a), te meer waar ook hier het dienen der onreine „schandgoden” zich tegen den zondaar richt en als een verstikkende last op hem drukt (vs 3b). Zoo moet dan ook niet alleen het „schuldig”, maar ook het „onrein” over Jeruzalem worden uitgesproken (vs 4). Het is aan het einde met haar jaren en zij, die zich zoo gaarne boven de omwonende volkeren verhief, zal nu aller hoon en spot over zich zien henegaan. Daarbij zal het lot, dat haar treffen zal, zóó ontzaglijk zijn, dat ook de verst afwonenden het zullen hooren. Zij, die eens — de profeet denkt hier zeker aan de dagen van David en Salomo, misschien ook aan die van Hiskia — zulk een naam had, is nu als een onreine veracht. Haar vroegere rijkdom is vergaan. De eenige, die ze nu nog heeft, is die van „lawaaï”, het strijden der partijen, die sinds Josia's dood in

klimmende mate den Judeeschen staat tot twistappel hebben gemaakt en bij vrienden als Egypte en Babel, zelfs ook bij Fenicië en Moab-Ammon heil hebben gezocht (vs 5).

6—16 Daarna wordt een teekening gegeven van de sinds eeuwen door Jeruzalem opgestapelde schuld. Uiteraard worden intusschen de trekken daarvoor ontleend aan het beeld, dat Jeruzalem bij het verval van het koningschap na den dood van Josia in klimmende mate heeft vertoond, vooral na de wegvoering der betere elementen onder Jojachin in 597, toen zij, die vroeger tot de sociaal-zwakkeren hadden behoord, nu ineens aan het hoofd van den staat komen te staan en de beste posities op het onverwachtst voor zich zien opengesteld. Gevolg daarvan is geweest een bandelooze tyrannie van de zijde der nieuwe heerschers, een zich-tuitleven van hen, voor wie aanzien, rijkdom en macht een vroeger ongekende weelde was. In één woord: het is het zedelijk-religieuse verwordingsproces van den ondergaanden staat onder leiding van den cynischen zwakkeling Zedekia, die zich aan goddelijke noch menschelijke wetten stoort en alleen aan zichzelf denkt (zie *Noordtzij*, Om de heilige erve II, bl. 503 v.v.).

Allereerst wordt gesproken van de „vorsten” (vgl. 34 : 1 v.v., Jer. 23 : 1 v.v., 26 : 21, 38 : 4 v.v., Hoz. 5 : 10, 7 : 5, Micha 7 : 3, Zef. 3 : 3), waarbij gedacht moet worden aan den geheelen kring rondom Zedekia, het eigenlijke koningshuis met allen, die daarbij eene machtspositie innemen; zij, die leiding moesten geven, die het voorbeeld moesten geven van gehoorzaamheid aan de wet, en die alleen aan eigen belang denken en daarbij zelfs voor het ergste niet terugschrikken ten einde zichzelf ten wet te zijn en op eigen gezag zich recht te verschaffen (vs 6). Gelijk altijd, werkt ook hier het voorbeeld der grooten aanstekelijk. Maar al te gaarne worden ze door de breede massa gevolgd, die aan zwakken en weerloozen haar overmacht doet gevoelen en deze uitbuit ten eigen bate. Daarbij is het treffend te zien, hoe hier, gelijk zoo dikwijls bij de profeten, de ethisch-sociale tekortkomingen op den voorgrond worden gesteld, geheel in den geest van Deuteronomium, dat juist hierop zoo grooten nadruk legt. Allereerst het tekortschieten in eerbied tegenover vader en moeder, de vloek van de veelwijverij, die de gezinnen tot slagvelden maakt en tot leerscholen van zinnelust en egoïsme (zie ook Exod. 20 : 12, 21 : 17, Levit. 19 : 3, 20 : 9, Deut. 27 : 16). Vervolgens het misbruik-maken van de niet-voldoende-omschrijving der rechtspositie van den „vreemdeling”, waaronder hier intusschen niet verstaan moet worden de tijdelijk onder Israëel vertoevende vreemde, maar die, welke zich, misschien reeds in geslachten, metterwoon onder Israëel heeft gevestigd, doch zich altijd met een uitzonderingspositie moet tevreden stellen, omdat hij niet het volle burgerrecht heeft en ook geen grondbezitter kan zijn. Deze „vreemdelingen” nu, die door de wet (Exod. 22 : 20,

d. w. z. ze zullen zelfs in de onderwereld geen rust vinden noch verkwikking genieten.

D. Jeruzalems zondenspiegel.

22 : 1—31.

- 1 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
 2 En gij, menschenkind, wilt gij richten de bloedstad ? over haar
 3 recht spreken ? Zoo maak bekend al haar gruweldaden ³ en zeg :
 zoo zegt de Heer Heere : O stad, die in haar midden bloed vergiet,
 4 zoodat haar tijd gekomen is, en die schandgoden maakt te harer
 4 eigene verontreiniging ! ⁴ Door uw bloed, dat gij vergoten hebt, zijt
 gij schuldig geworden, en door uwe schandgoden, die gij gemaakt
 hebt, zijt gij onrein geworden en hebt uw dag nabij gebracht
 en is de tijd uwer jaren gekomen. Daarom stel Ik u tot een
 5 voorwerp van hoon voor de volken en van spot voor alle
 5 landen. ⁵ Die dicht bij u en die verre van u af zijn zullen met
 u spotten, gij onreine van naam, gij rijke aan lawaai !
 6 Zie, ieder van Israëls vorsten is in u op eigen hand bezig
 7 bloed te vergieten. ⁷ Vader en moeder minacht men in u ; met
 den vreemdeling handelt men gewelddadig in uw midden ; wees
 8 en weduwe benart men in u. ⁸ Wat Mij heilig is, veracht gij
 9 en mijne sabbaten ontwijdt gij. ⁹ Oorklappers zijn in u er op
 uit om bloed te vergieten en op de bergen eet men in u ; on-
 10 tucht bedrijft men in u. ¹⁰ Men ontbloot in u des vaders schaamte
 11 en heeft in u omgang met wie maandstondelijk onrein is. ¹¹ De
 een bedrijft iets gruwelijks met zijns naasten vrouw en de
 ander verontreinigt in ontucht zijn schoondochter ; een derde
 heeft in u omgang met zijn zuster, de dochter van zijn vader.
 12 Geschenken neemt men in u aan om bloed te vergieten ; rente
 en woeker neemt gij en met uw overmacht knijpt gij uw
 naaste. Maar Mij vergeet gij, spreekt de Heer Heere !
 13 Zie, zoo sla Ik dan in mijn hand over uw vuil gewin, dat
 gij gemaakt hebt, en over uw bloed, dat in uw midden is.
 14 Zal uw hart standvastig, zullen uw handen sterk blijven in die
 dagen, waarop Ik met u bezig ben ? Ik, de Heere, heb het
 15 gesproken en Ik doe het ! ¹⁵ Verstrooien ga Ik u onder de
 volken en verspreiden in de landen ; zoo maak Ik aan uw on-
 16 reinheid in u een eind ¹⁶ en wordt gij in alle oogen der vol-

keren ontwijd en ervaart gij, dat Ik de Heer Heere ben.
17 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
18 Menschenkind, geworden is Mij het huis Israëls tot iets niets-
waardigs ; zij allen zijn als koper en tin en ijzer en lood in
19 den oven : nietswaardig zijn ze. 19 Daarom, zoo zegt de Heer
Heere : omdat gij allen geworden zijt tot iets nietswaardigs,
20 daarom, zie, Ik ga u verzamelen midden in Jeruzalem : 20 een
verzamelen van zilver en koper en ijzer en lood en tin midden
in den oven, om vuur daartegen te blazen, zoodat het smelt ;
zoo zal Ik verzamelen in mijn toorn en in mijn grimmigheid
21 en u erin werpen en smelten ! 21 Verzamelen zal Ik u en tegen
u blazen met het vuur mijner grimmigheid en gij zult erin ges-
22 molten worden. 22 Zooals men zilver smelt in den oven, zoo
zult gij erin gesmolten worden, en zoo zult gij ervaren, dat Ik,
de Heere, mijn gramschap over u heb uitgestort.

23 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
24 Menschenkind, zeg tot haar ; gij zijt een land, dat niet be-
regend, niet doorvochtigd werd ten dage van den toornloed,
25 welks vorsten in zijn midden zijn als een brullende leeuw, die
buit behaalt ; zielen hebben zij gevreten, eigendom en kostbaar-
heden genomen, welks weduwen zij talrijk hebben gemaakt in
26 zijn midden. 26 Zijn priesters doen mijn wet geweld aan en ont-
wijden wat Mij heilig is ; zij maken geen onderscheid tusschen
het heilige en het onheilige en tusschen onrein en rein leeren
zij niet onderscheiden, maar voor mijn sabbaten sluiten zij hun
27 oogen, en zoo werd Ik in hun midden ontheiligd. 27 Zijn over-
sten zijn in zijn midden als wolven, die buit behalen, zoodat
zij bloed vergieten, zielen in het verderf storten ten einde vuil
28 gewin te behalen. 28 En zijn profeten strijken er voor hen looze
kalk over, schouwend wat bedriegelijk en voor hen voorspel-
lend wat leugenachtig is, zeggende : zoo zegt de Heer Heere !
29 terwijl de Heere niet gesproken heeft. 29 Het volk des lands
handelt gewelddadig en pleegt roof ; den neergebogene en den
arme benauwen zij en tegenover den vreemdeling plegen zij
30 geweld zonder eenig recht. 30 En Ik heb onder hen gezocht naar
iemand, die een muur optrekt en tegenover Mij ten behoeve
van het land in de bres staat, zoodat Ik het niet verdelgen
31 kan ; maar gevonden heb Ik niet. 31 Zoo heb Ik dan mijn
grimmigheid over hen uitgegoten, in het vuur van mijn toorn-

gloed hen verteerd; hun weg heb Ik over hun hoofd gebracht, spreekt de Heer Heere.

Een ontzaglijk requisitoir, dat nauw bij hfdst. 21 aansluit, wordt hier gehouden tegen het huidige Jeruzalem en Juda, die uiteraard voortdurend in elkander overvloeien, omdat beider levensvorm ten nauwste met elkander verbonden was. Er kan in dit hoofdstuk dan ook een streng logische opbouw worden geconstateerd. Eerst wordt de aanklacht kort geformuleerd (vs 3—5). Vervolgens wordt een breede teekening gegeven van de sinds eeuwen opgestapelde schuld (vs 6—16). Daarna wordt een teekening gegeven van het vernietigingsproces, dat in Jeruzalem over alle Judeërs komen zal (vs 17—22) en eindelijk worden de zonden der verschillende lagen der bevolking in het helderste licht geplaatst (vs 23—29). Het geheel wordt besloten door een korte teekening van de wijze, waarop de Heere zelf getracht heeft aan het voltrekken van het door zulk een leven noodzakelijk geworden oordeel te ontkomen (vs 30) en van de dientengevolge volstreckte onafwendbaarheid daarvan (vs 31).

3—5 Het geheel begint met een dringenden oproep tot Ezechiël om toch als rechter te staan tegenover zijn eigen volk (als 16 : 2, 20 : 4). De herhaling van dien oproep schijnt er op te wijzen, dat evenals 20 : 4 tegenstand gevreesd wordt van de zijde van den profeet, welke trouwens volkomen te begrijpen zou zijn geweest, waar hij voor zulk een ontoeroende taak wordt gesteld. Maar reeds de teekening van Jeruzalem als „de bloedstad” moet hem doen zien waarom de Heere niet anders *kan* (zoo ook 24 : 6 en 9). Dit „bloedstad” is, gelijk nader blijken zal, de teekening van de drie hoofdzonden: geweldpleging, rechtsverkrachting en afgoderij (zie 7 : 23, 9 : 9, 11 : 6, 23 : 37). In alle drie gevallen wordt door den mensch, die daartoe geen recht heeft, leven vernietigd. Vandaar dat dit bloedvergieten met zich medebrengt het onafwendbaar-zijn van het einde. De tijd der bloedstad is gekomen (vs 3a), te meer waar ook hier het dienen der onreine „schandgoden” zich tegen den zondaar richt en als een verstikkende last op hem drukt (vs 3b). Zoo moet dan ook niet alleen het „schuldig”, maar ook het „onrein” over Jeruzalem worden uitgesproken (vs 4). Het is aan het einde met haar jaren en zij, die zich zoo gaarne boven de omwonende volkeren verhief, zal nu aller hoon en spot over zich zien henengaan. Daarbij zal het lot, dat haar treffen zal, zóó ontzaglijk zijn, dat ook de verst afwonenden het zullen hooren. Zij, die eens — de profeet denkt hier zeker aan de dagen van David en Salomo, misschien ook aan die van Hiskia — zulk een naam had, is nu als een onreine veracht. Haar vroegere rijkdom is vergaan. De eenige, die ze nu nog heeft, is die van „lawaai”, het strijden der partijen, die sinds Josia's dood in

klimmende mate den Judeeschen staat tot twistappel hebben gemaakt en bij vrienden als Egypte en Babel, zelfs ook bij Fenicië en Moab-Ammon heil hebben gezocht (vs 5).

6—16 Daarna wordt een teekening gegeven van de sinds eeuwen door Jeruzalem opgestapelde schuld. Uiteraard worden intusschen de trekken daarvoor ontleend aan het beeld, dat Jeruzalem bij het verval van het koningschap na den dood van Josia in klimmende mate heeft vertoond, vooral na de wegvoering der betere elementen onder Jojachin in 597, toen zij, die vroeger tot de sociaal-zwakkeren hadden behoord, nu ineens aan het hoofd van den staat komen te staan en de beste posities op het onverwachtst voor zich zien opengesteld. Gevolg daarvan is geweest een bandelooze tyrannie van de zijde der nieuwe heerschers, een zich-uitleven van hen, voor wie aanzien, rijkdom en macht een vroeger ongekende weelde was. In één woord: het is het zedelijk-religieuze verwordingsproces van den ondergaanden staat onder leiding van den cynischen zwakkeling Zedekia, die zich aan goddelijke noch menschelijke wetten stoort en alleen aan zichzelf denkt (zie *Noordtzij*, Om de heilige erve II, bl. 503 v.v.).

Allereerst wordt gesproken van de „vorsten” (vgl. 34 : 1 v.v., Jer. 23 : 1 v.v., 26 : 21, 38 : 4 v.v., Hoz. 5 : 10, 7 : 5, Micha 7 : 3, Zef. 3 : 3), waarbij gedacht moet worden aan den geheelen kring rondom Zedekia, het eigenlijke koningshuis met allen, die daarbij eene machtspositie innemen; zij, die leiding moesten geven, die het voorbeeld moesten geven van gehoorzaamheid aan de wet, en die alleen aan eigen belang denken en daarbij zelfs voor het ergste niet terugschrikken ten einde zichzelf ten wet te zijn en op eigen gezag zich recht te verschaffen (vs 6). Gelijk altijd, werkt ook hier het voorbeeld der grooten aanstekelijk. Maar al te gaarne worden ze door de breede massa gevolgd, die aan zwakken en weerloozen haar overmacht doet gevoelen en deze uitbuit ten eigen bate. Daarbij is het treffend te zien, hoe hier, gelijk zoo dikwijls bij de profeten, de ethisch-sociale tekortkomingen op den voorgrond worden gesteld, geheel in den geest van Deuteronomium, dat juist hierop zoo grooten nadruk legt. Allereerst het tekortschieten in eerbied tegenover vader en moeder, de vloek van de veelwijverij, die de gezinnen tot slagvelden maakt en tot leerscholen van zinnelust en egoïsme (zie ook Exod. 20 : 12, 21 : 17, Levit. 19 : 3, 20 : 9, Deut. 27 : 16). Vervolgens het misbruik-maken van de niet-voldoende-omschrijving der rechtspositie van den „vreemdeling”, waaronder hier intusschen niet verstaan moet worden de tijdelijk onder Israël vertoevende vreemde, maar die, welke zich, misschien reeds in geslachten, metterwoon onder Israël heeft gevestigd, doch zich altijd met een uitzonderingspositie moet tevreden stellen, omdat hij niet het volle burgerrecht heeft en ook geen grondbezitter kan zijn. Deze „vreemdelingen” nu, die door de wet (Exod. 22 : 20,

23 : 9, Deut. 10 : 19, 24 : 17, 27 : 19) tot bijzondere voorwerpen van naastenliefde waren verklaard, werden nu als bijna vogelvrij beschouwd en hadden allerlei rechtsverkrachting te verduren. In de derde plaats worden genoemd de weduwe en de wees, de van manlijke bescherming ontbloote verschoppelingen der oudheid, door de wet dringend aan de liefde van het volk des Heeren aanbevolen (o.a. Exod. 22 : 21—23, Deut. 24 : 17, 27 : 19). Ook dezen worden „benard” d.w.z. op allerlei wijze moeten ze den druk der anderen gevoelen : van hun recht worden ze beroofd en wat hun aan bezit is gebleven, wordt door allerlei wetsverkrachting nog ingekort (vs 7).

Naast die ethisch-sociale tekortkomingen staan religieus-cultische. Alles, wat de Heere zelf in zijn wet heilig heeft verklaard, wordt met verachting behandeld door hetzelfde volk, dat den Heere als Israëls natuurnoodwendigheid wil beschouwen. Zijn tempelplaats en offervoorschriften, zijn heilige feesten en sociale verordeningen, de geheele structuur dus van Israëls eigensoortig leven wordt door Zedekia's tijdgenooten ontwricht en, al brengt men den Heere offers, in de praktijk doet men, alsof de Heere over het breede leven niets heeft gezegd en is men zichzelve ten wet (vgl. 5 : 11, 20 : 7, 23 : 7, 36 : 17). Daarbij wordt weer als in 20 : 12 v.v., 23 : 38 de ontwijding van den sabbat in het volle licht gesteld (vs 8).

Doch er is meer. In een tijd van algemeene verworping en oorlogspsychose als die van Zedekia, wemelt het van sykofanten, menschen, die uit boosaardigheid of winstbejag anderen aanklagen, het geringste misdrijf aanbrenge en daarbij ten eigen bate aan de waarheid maar al te veel te kort doen. Deze „oorklappers”, over wie ook Jeremia te klagen heeft (zie Jer. 6 : 28, 9 : 3, 20 : 10, zie ook Micha 7 : 2), slepen iedereen voor de rechtbank en drijven door hun valsche aanklachten tot het vergieten van bloed (zie ook Exod. 23 : 1, Levit. 19 : 16). Zoo brengen zij levensgevaar over hen, die naar Gods wet onschuldig zijn (vs 9a).

„Op de bergen eet men in u”. Zoo op het eerste hooren een wondere uitspraak, waarvan de leden onderling in tegenspraak met elkander zijn, omdat „in u” betrekking heeft op de „bloedstad”, die wel op bergen is gebouwd, maar waarin geen bergen zijn. Met dit „eten op de bergen” wordt echter (zie 18 : 6. 11, ook Levit. 7 : 27, Deut. 12 : 23) bedoeld het deelnemen aan de vereering van de baäls en de astaroth, dus aan den Kanaänietischen zonnediens, die op de „hoogten” plaats greep. In het nauwste verband hiermede wordt dan ook de „ontucht” genoemd, waarvan de gruwelijkste symptomen worden opgesomd (vs 10 v.). Daarbij zij slechts opgemerkt, dat in 10a niet alleen bedoeld wordt het gemeenschap-hebben met de vrouwen of bijwijven van den vader (zie Gen. 35 : 22, 49 : 4, Lev. 20 : 11, Deut. 23 : 1 [St. V. 22 : 30], 27 : 20, 2 Sam. 16 : 22) maar ook de gruwe-

lijkste vorm der onzedelijkheid (zie Gen. 9 : 22 v.v., 19 : 32 v.v., Levit. 18 : 7 v., 19, Deut. 22 : 30, Jer. 13 : 27).

De bloedschande brengt den profet in vs 12 weer terug tot het bloedvergieten, waarbij gewezen wordt op de nog steeds in het Oosten bloeiende omkoopning van getuigen en rechters, waardoor maar al te licht aan onschuldigen de doodstraf wordt voltrokken (zie Exod. 18 : 21, 23 : 8, Deut. 16 : 19, 1 Sam. 8 : 3, Jes. 1 : 23, 5 : 23, Micha 3 : 11, ook Spr. 15 : 27, 17 : 8, 23, 18 : 16 e.e.). Hierbij wordt dan nog gevoegd het nemen van rente en woeker (zie 18 : 8, ook Exod. 22 : 25, Levit. 25 : 36 v., Deut. 23 : 19 v.), wat teruggevoerd wordt op het misbruik maken van „de omstandigheden” ten einde zichzelf ten koste van den naaste te bevoordeelen.

Aan al deze ten deele tegennatuurlijke, ten deele anti-sociale, steeds onzedelijke en met den dienst des Heeren in strijd zijnde dingen, waarover ook andere profeten klagen (zie b.v. Hoz. 7 : 7, Jes. 1 : 17, Jer. 5 : 7, 6 : 13, 7 : 5 v., 22 : 3, Micha 6 : 10, Zach. 7 : 10, Mal. 3 : 5), heeft Israël zijn hart gegeven. Aan niets anders denkt het, ook al eischt men in Jeruzalem Jeremia's dood, wanneer deze ook maar van den ondergang van stad en tempel durft reppen (Jer. 26 : 8). „Maar Mij vergeet gij”, spreekt de Heer Heere! (vs 12c), juist het tegenovergestelde dus van wat de ballingen meenen den Heere te mogen verwijten (Jes. 49 : 14).

Schijnbaar vaart Jeruzalem wel met dit alles. Zelfs heerscht er een zekere welvaart, maar het is niet anders dan „vuil gewin”. In het „handgeklap” des Heeren, het bekende gebaar van verontwaardiging, echter (zie 6 : 11, 21 : 22 [St. V. 21 : 17]) komt zijn heilige weerzin uit tegen dit goddeloos bedrijf, dat dan ook het eindgericht onafwendbaar maakt. Het bloed roept om wraak (vs 13). Ironisch klinkt dan ook de vraag, of de Jeruzalemmers nog zoo precies zullen weten wat ze willen, wanneer de Heere „met hen bezig” is. Maar dat zal immers niet gebeuren? zegt Jeruzalem, dat alles meent gezegd te hebben met zijn: „Des Heeren tempel, des Heeren tempel, des Heeren tempel zijn deze” (Jer. 7 : 4). Grimmig komt het antwoord in vs 14b. De ballingschap komt, de onreinheid wordt uitgebrand en het „heilige” Jeruzalem zal worden ontheiligd, vgl. 5 : 12, 6 : 9, 11 : 16, 12 : 14 v., 17 : 21. De Heere zal Israël aan den lijve doen gevoelen wie Hij is (vs 15 v.).

17—22 Hoe volkomen dat vernietigingsproces zijn zal, leeren de verzen 17—22. Eén groote smeltoven zal Jeruzalem zijn en door Nebukadnezars hand zal de Heere zelf als „smelter” optreden. Een geliefd beeld, zie Jes. 1 : 22, 25, 48 : 10, Jer. 6 : 28 v.v., 9 : 6, Zach. 13 : 9, Mal. 3 : 2 v., hier echter uitsluitend gebruikt om de straf aan te duiden. In dien smeltoven zal duidelijk worden Israëls nietswaardigheid. *Niets* mag ervan overblijven. Daarom zal binnen de stadsmuren, waarheen

men vlucht uit vrees voor Nebukadnezars heirscharen, *alles* verzameld worden, ook dat, wat in het vuur wel gelouterd, maar niet vernietigd wordt: het zilver (vs 20). Een geweldige vuurgloed zal het zijn, als ware het louter zilver, dat gesmolten moet worden, en niet veel zachtere metalen als lood en tin, koper en ijzer (vs 22).

23—29 Zoo zijn dan allen rijp voor den ondergang. Dit wordt in vs 23—29, welke verzen zooveel overeenkomst vertoonen met Zef. 1 : 1—10 en 3 : 3—8, nog nader aangetoond door te laten zien welk aandeel de verschillende standen aan dezen berg van zonden hebben. Jeruzalem wordt in vs 24 vergeleken met een regenloos land, waarop dus ook niets groeien kan en waarin de zonnegloed alles verbrandt. In den Hebreuwschen tekst worden nu allereerst de zonden der profeten genoemd (vs 25), waarbij het ons echter treft, dat ze vs 28 nog eens worden genoemd en niet minder, dat de vorsten ontbreken. Er is dan ook wel geen twijfel mogelijk, of de Grieksche vertaling heeft hier de juiste lezing bewaard en in plaats van het onbegrijpelijke: „de samenzwering van hare profeten in zijn midden”, dat grammaticaal ten eenenmale los staat van hetgeen volgt, zal met verandering van twee letterteekens wel moeten gelezen worden: „welks vorsten in zijn midden”, waaraan het volgende als vanzelf aansluit. Daarmede hebben niet alleen de vorsten hun plaats hernomen in het zondenregister van hun volk, maar hebben ze ook de eenige plaats gekregen, die voor hen past: de eerste. Zedekia en de zijnen zijn in de eerste plaats verantwoordelijk voor Jeruzalems ondergang. Wat hun hier verweten wordt: roofzucht (leeuw), bloeddorst (zielen vreten), machtsmisbruik (eigendom en kostbaarheden nemen) en onbarmhartigheid (weduwen talrijk maken) laten niet den minsten twijfel.

Hierop volgen de priesters, die in een tempelstad als Jeruzalem uiteraard onmiddellijk na de hofkringen komen (vs 26). Zij, die de opdracht hadden Israël des Heeren wet te leeren (Deut. 33 : 10, Mal. 2 : 7), springen er eigenmachtig mee om (vgl. Hoz. 6 : 9), als ware het eigen makelij en niet „des Heeren onderricht”. Reeds daardoor ontheiligen zij wat den Heere heilig is, maar niet minder doordat zij zelf geen onderscheid maken tusschen heilig en profaan en het volk niet leeren wat het toch weten moet: het onderscheid tusschen rein en onrein, wat toch juist in des Heeren dienst zulk een groote plaats inneemt, omdat het zegt wie en wat tot den Heere naderen mag en wat niet; ook, wat men doen en eten mag en wat niet. Zoo wordt de geheele wet tot eene bespotting en wordt de heilige God, die Israël deze wet als levensregel gaf, ontheilgd (vs 26). Daarbij wordt weer opzettelijk de ontheilging van den sabbat genoemd als vs 8 en 20 : 13.

Niet minder schuldig zijn de „oversten”, waarmede de breede kring van staatsdienaren wordt aangeduid, dus ook de lagere

rechters (vgl. Exod. 18 : 21 v., Deut. 1 : 13 v.v.). Werden de „vorsten”, allen van koninklijken, althans adellijken bloede, vergeleken met den koninklijken leeuw, de veel lager op den socialen trap staande „oversten” worden vergeleken met het op een onreinen hond zooveel gelijkende roofdier: den wolf, wiens vraatzucht en bloeddorst echter spreekwoordelijk is. Zij zijn er alleen op uit om hun eigen zakken te vullen (vs 27).

En nu de profeten met hun „Zoo zegt de Heere!”; de mannen, die optreden met de pretentie, een bijzondere zending des Heeren te hebben, dragers te zijn van een Godswoord. Leidsleiden des volks moesten zij zijn en stutten van den staat, zie Jes. 3 : 2, Jer. 18 : 18, Micha 3 : 11, Ps. 74 : 9, Spr. 29 : 18. Vlijmscherp worden zij hier echter geteekend als kalkstrijkers en leugenaars. Het volk bouwt een muur, waarbinnen het zich veilig waant; het dient allen, wie het maar dienen kan: den Heere, de afgoden en zichzelf. Zoo kan hun toch niets overkomen! Inplaats nu, dat de profeten in naam des Heeren dit goddeloos bedrijf brandmerken, doen zij er aan mede door valsche gerustheid te kweken, sprekend van een blijde toekomst in des Heeren gunst. En om aan hun woorden gewicht bij te zetten, geven zij den schijn gezichten te ontvangen en de toekomst te kunnen ontsluiten en door den Heere gezonden te zijn. Maar leugen is het en bedrog (vs 28, vgl. 13 : 10 v.v.).

Eindelijk het volk (vs 29). Het doet als zijn leiders en vertreedt de elementairste eischen van godsvrucht en menselijkheid. Precies zooals het zelf den druk der grooten moet ondergaan, zoo viert het zijnerzijds zijn moedwil bot tot aan armen en vreemden, vgl. Jer. 8 : 1, 13 : 13, 26 : 11, 37 : 2.

Zal des Heeren toorn nu ontbranden? Zijn liefderijk erbarmen, zijn goddelijk medelijden met zijn volk (zie ook Hoz. 11 : 8), doen Hem zoeken naar ook maar één enkel mensch — ontroerende herinnering aan Abrahams voorbede over Sodom, Gen. 18 — wiens levensopenbaring van zulk een karakter ware, dat hij de rol kon vervullen van den held, die bij den beslissenden aanval des vijands met zijn lijf de geslagen bres dekt en zoo de gansche stad redt. Maar zelfs die ééne is niet gevonden. Jeruzalem nog minder dan Sodom. Niemand, zelfs een Jeremia niet (zie Jer. 11 : 14, 14 : 11, 15 : 1, ook Ezech. 14 : 14 v.v.) kan Jeruzalem redden (vs 30). Niet een pleiter, maar een redder behoeft Israël, krachtig van hoofd en hand en dien de vreeze des Heeren in staat stelt de oorzaken van het verderf weg te nemen. Wijl die er niet is, is Jeruzalem reddeloos verloren.

„Zoo heb Ik dan uitgegoten” (vs 31): de ontwijfelbare zekerheid der komende vernietiging, gelijk zoo dikwijls bij de profeten.

E. De twee ontuchtige zusters.

23 : 1—49.

- 23 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot Mij, zeggende :
² Menschenkind, er waren eens twee vrouwen, dochters van ééne
³ moeder. ³ Zij hoereerden in Egypte ; in haar jeugd hoereerden
zij ; haar werden haar borsten betast en heeft men haar maag-
⁴ delijken boezem gedrukt. ⁴ Haar namen zijn Ohola, de oudste,
en Oholiba, haar zuster. Zij werden mijne en baarden zonen en
dochteren. En haar namen zijn : Samaria is Ohola, en Jeruzalem
is Oholiba.
- ⁵ Ohola hoereerde onder Mij weg en ontbrandde voor haar
⁶ boelen, voor Assyrië : aanzienlijken, ⁶ gekleed in purper, stad-
houders en onderkoningen, allen begeerenswaardige jonge-men-
⁷ schen, ridders, ruiters. ⁷ Hun gaf ze haar hoererijs, allen de keur
van Assyrië's zonen ; en met alles, waarvoor zij ontbrand was,
⁸ met al hun schandgoden verontreinigde zij zich. ⁸ Maar daarbij
heeft zij hare hoererijs met Egypte niet laten varen, want be-
slapen heeft men haar in haar jeugd en die hebben haar maag-
delijken boezem gedrukt en hun hoererijs over haar uitgestort.
- ⁹ Daarom gaf Ik haar over in de hand harer boelen, in de hand
¹⁰ van de zonen van Assyrië, voor wie zij ontbrand was. ¹⁰ Die
hebben haar schaamte ontbloot, haar zonen en dochteren ge-
nomen en haar door het zwaard gedood. Zoo kreeg zij een
roep bij de vrouwen en voltrok men gerichten aan haar.
- ¹¹ Dat zag haar zuster Oholiba en deze maakte haar minnebrand
¹² nog erger dan die van haar zuster. ¹² Voor de zonen van
Assyrië ontbrandde zij : stadhouders en onderkoningen, aan-
zienlijken, volkomen uitgedoscht, ridders, ruiters, allen begeerens-
¹³ waardige jonge-menschen. ¹³ Toen zag Ik, dat ook zij zich ver-
¹⁴ ontreinigde : eenzelfden weg gingen beiden. ¹⁴ Nog meer hoererijs
bedreef zij en zag mannen op den muur geteekend, afbeeldingen
¹⁵ van Chaldeëen, met roodaarde geteekend : ¹⁵ aan hun heupen om-
gord met een gordel, hun hoofd omwikkeld met een turban,
allen er uitzierende als strijdbare helden, precies als de zonen van
¹⁶ Babel ; Chaldea is hun geboorteland. ¹⁶ Zoodra zij hen zag,
ontbrandde zij voor hen en zond boden tot hen naar Chaldea.
- ¹⁷ Zoo kwamen tot haar Babels zonen ter liefdesgemeenschap en

zij verontreinigden haar met hun hoereriĳ en door hen werd zij
 18 onrein. Toen kreeg zij aan hen een walĳ. 18 Zoo bedreef zij
 openlijk haar hoereriĳ en ontblootte haar schaamte. Toen kreeg
 Ik een walĳ aan haar zooals Ik een walĳ had gekregen aan
 19 haar zuster. 19 Maar nog meer hoereriĳ bedreef zij, toen zij dacht
 aan de dagen harer jeugd, als zij hoereerde in Egypteland.
 20 En zij ontbrandde voor hun wellustigen, wier lid is als dat van
 21 een ezel en wier geilheid is als die van een hengst. 21 Zoo zocht
 gij naar de ontucht uwer jeugd, toen die van Egypte uw boezem
 drukten, de borsten uwer jeugd betastten.

22 Daarom, Oholiba, zoo zegt de Heer Heere : zie, Ik verwek
 uw boelen tegen u, aan wie gij een walĳ hebt, en Ik breng ze
 23 van rondom tegen u : 23 de zonen van Babel en al de Chaldeën,
 Pëkōd en Sĳōa en Kōa en alle zonen van Assyrië met hen,
 begeerenswaardige jonge-menschen, allen onderkoningen en stad-
 24 houders, strijdbare helden en aanzienlijken, allen ruiters. 24 Die
 komen tegen u : een menigte wagens en raderen, en met een
 schare van natiën ; rondassen, schilden en helmen zullen zij
 rondom tegen u stellen. Dan zal Ik de rechtzaak hun voor-
 leggen en zullen zij over u rechtspreken naar hun eigen recht.
 25 Zoo zal Ik mijn ijver tegen u stellen en zullen zij u in grim-
 migheid behandelen : uw neus en ooren zullen zij wegdoen en
 wat van u over is zal door het zwaard vallen. Uw zonen en
 dochteren zullen zij nemen en wat van u over is zal door het
 26 vuur worden verteerd. 26 Dan zullen zij uw kleederen uittrekken
 27 en uw versierselen wegnemen. 27 Zoo zal Ik uw ontucht van u
 doen ophouden, uw hoereriĳ sinds Egypteland en zult gij uw
 oogen niet meer tot hen opheffen en zult gij aan Egypte niet
 28 meer denken. 28 Want zoo zegt de Heer Heere : zie, Ik geef u
 in de hand van hen, die gij haat, aan wie gij een walĳ hebt,
 29 en die zullen uit haat met u handelen en al uw gewin weg-
 nemen en naakt en bloot achterlaten, zoodat uw hoerachtige
 schaamte ontbloot wordt. Uw ontucht en uw hoereriĳ hebben
 30 u dit aangedaan, omdat gij de volken achterna hoereerdet, daar
 31 gij u verontreinigd hebt aan hun schandgoden. 31 Den weg uwer
 zuster hebt gij bewandeld, zoo geef Ik haar beker in uw hand.

32 Zoo zegt de Heere :

Den beker uwer zuster moet gij dien diepe, dien wijde.
 drinken,

- 33 Tot gelach en gespot zult gij zijn ; veel kan die bevatten.
 Van dronkenschap en kommer een beker van huivering
 wordt gij vol : en ontzetting,
 de beker van uw zuster Samaria.
 34 Drinken zult gij dien en ledigen en de scherven ervan
 stukbijten
 en uw borsten openrijten, want gesproken heb Ik het,
 spreekt de Heer Heere.
- 35 Daarom, zoo zegt de Heer Heere ; Omdat gij Mij hebt ver-
 geten en Mij achter uwen rug hebt geworpen, draag gij daarom
 nu uw ontucht en uw hoererijs !
- 36 En de Heere zeide tot mij : Menschenkind, zult gij Ohola
 en Oholiba richten ? Maak haar dan haar gruweldaden bekend :
 37 dat zij den echt hebben gebroken en bloed aan haar handen
 kleeft, en dat zij met hun schandgoden den echt hebben ge-
 broken, ja zelfs hun ten spijs hare zonen, die zij Mij gebaard
 38 hadden, door het vuur hebben doen doorgaan. ³⁸ Ook dit hebben
 zij Mij aangedaan : mijn heiligdom hebben zij verontreinigd te
 39 dien dage en mijne sabbaten ontwijdd. ³⁹ En terwijl zij hun
 zonen slachtten voor hun schandgoden, kwamen zij te dien dage
 in mijn heiligdom, zoodat zij het ontwijdden. Zie, zoo hebben
 40 zij in mijn huis gedaan ! ⁴⁰ Ja zelfs zonden zij naar mannen,
 die van verre kwamen, tot wie een bode werd gezonden, en
 zie, zij kwamen, voor wie gij u gebaad, uw oogen beschilderd
 41 en u opgeschikt hadt. ⁴¹ En gij zat op een pronkbed met een
 gedekten tafel daarvoor, en mijn wierook en mijn olie hadt gij
 42 daarop gezet. ⁴² En daar was het geluid eener menigte. En tot
 haar kwamen mannen uit de heffe der menschen, drinkebroers
 uit de woestijn, en die deden spangen om haar armen en een
 43 prachtdiadeem op haar hoofd. ⁴³ Toen zeide Ik : voor een ver-
 welkte nog echtbreuk ? Nu zal haar hoererijs nog hoereeren ! En het
 geschiedde.
- 44 Zoo kwamen ze tot haar. Zooals men tot een hoer komt,
 zoo kwam men tot Ohola en Oholiba, die vrouwen van on-
 45 tucht ! ⁴⁵ En rechtvaardige mannen, die zullen aan hen vol-
 trekken het vonnis van echtbreeksters en het vonnis van bloed-
 vergietsters, want echtbreeksters zijn het en bloed kleeft aan
 46 haar handen. ⁴⁶ Want zoo zegt de Heer Heere : roep een ver-
 gadering tegen hen samen en geef ze prijs aan de mishandeling

- ⁴⁷ en aan de plundering. ⁴⁷ En laat de vergadering steenen op hen werpen en ze met hun zwaarden in stukken slaan. Haar zonen en dochters moeten ze dooden en haar huizen met vuur verbranden. ⁴⁸ En Ik zal een einde maken aan de ontucht in het jand en alle vrouwen zullen zich laten waarschuwen en niet ⁴⁹ doen naar ulieder ontucht. ⁴⁹ En men zal ulieder ontucht over u doen komen en de zonden van ulieder schandgoden moet gij dragen en zoo zult gijlieden ervaren, dat Ik de Heere ben.

Even als in hfdst. 16 wordt hier eene teekening gegeven van het zondig bedrijf van Israël en Juda, gepersonificeerd in Samaria en Jeruzalem, welke niet alleen de hoofdsteden maar tevens de langst levende gedeelten waren van beide koninkrijken, die de ééne door de Assyriërs, de andere door de Chaldeënen zoo werden gesmaldeeld, dat zij ten slotte beperkt werden tot de hoofdstad en naaste omgeving. Evenals daar wordt beider leven geschilderd met kleuren, ontleend aan het geslachtsleven der vrouw, waarbij voortgesponnen wordt aan den door Hozea begonnen draad, om de verhouding des Heeren tot zijn bondsvolk te teekenen als het oefenen van geslachtsgemeenschap. Terwijl echter in hfdst. 16 bijna uitsluitend van Jeruzalems zonde sprake was en deze meer naar haar cultisch-religieuze zijde en tegen den ontroerenden achtergrond van des Heeren ongehouden genade werd gezien, wordt hier een veel grootere plaats aan het Noordelijke rijk ingeruimd (vs 5—10, vs 36 v.v.) en meer de in het bondsvolk als geheel altijd levendige drang in het oog gevat om op voet van gelijkheid met de andere volken om te gaan en vooral met de wereldmachten in politieke en commercieele relatie te treden, wat dan intusschen, naar de eenheidsteekening van het toenmalige leven der volkeren, overname van vreemden vereeringsvorm ten gevolge had, gelijk b.v. het leven van mannen als Salomo, Achaz en Manasse ten duidelijkste leert. Aan beide deelen van het bondsvolk, zooals die zich in de dagen van het koningschap als zelfstandige grootheden hadden doen kennen, wordt door den profeet een typeerende naam gegeven, waarbij beide namen, zooals het Oosten dit zoo gaarne doet, onderling slechts weinig afwijkende vormen zijn van eenzelfde grondwoord, hier *'ohel* = tent. Samaria wordt onder duidelijke verwijzing naar het den „eigenwilligen godsdienst” van Bethel en Dan geteekend als *Ohola* = haar eigen tent, terwijl Jeruzalem onder duidelijke herinnering aan des Heeren verkiezende genade, die juist hier „zijn Naam deed wonen”, geteekend wordt als *Oholiba* = mijn tent is in haar. In overeenstemming met beider innige verwantschap worden ze evenals 16 : 46 „zusters” genoemd. Dat de profeet beide desondanks als des Heeren „vrouw” teekent, bewijst, dat het in het Oosten zoo dikwijls voorkomende huwelijk met twee zusters

tegelijk in den kring van Israël zoo gewoon was, dat ondanks het verbod van Lev. 18 : 18 niemand daaraan aanstoot nam. Eindelijk moet nog worden opgemerkt, dat, hoewel de profeet in vs 3 den indruk wekt ook hier (evenals in hfdst. 16) bij Egypte te willen beginnen, hij toch uitsluitend in het oog vat de relaties van deze twee koninkrijken tot de groote cultuurmachten van den lateren tijd: de beheerschers der Eufraat-Tigris-vlakte en die van het Nijldal, al wordt niet vergeten er telkens aan te herinneren, dat het zich-opdringen-aan-vreemden reeds in Egypte begonnen is (vs 8, 19 v., 25). Dat ook hier naar Semietischen trant voor realistische omschrijving niet zou worden teruggeschrikt, liet zich na hfdst. 16 verwachten en is trouwens volkomen begrijpelijk bij een man als Ezechiël, wiens vurige liefde voor zijn volk hem de volle bitterheid van diens zonde smaken doet.

3—5 Allereerst wordt uitdrukking gegeven aan des Heeren nederbuigende genade tegenover beide „zusters”. Hoewel zij in Egypte zich reeds zoozeer aan het gemeenschapsleven met de heidensche omgeving hadden overgegeven, dat beide geheel verontreinigd waren (zie Amos 5 : 26, Jer. 18 : 15, 22 : 21), neemt de Heere hen toch tot zich, maakt beiden tot zijn „vrouw”. Dit mag natuurlijk niet in dezen zin worden verstaan, als zou de profeet bedoelen, dat de oorsprong van de verdeeldheid in Israël zich laat terugvoeren op de dagen van het verblijf in Egypte. Maar, gegeven eenerzijds het feit, dat onder het beeld van het leven van twee vrouwen de zondige geschiedenis en van Samaria en van Jeruzalem moest worden geteekend; en gegeven anderzijds het feit, dat bij beiden in den loop harer historie een neiging openbaar werd, waarvan de eerste sporen teruggaan op een tijd, toen Israël nog eene eenheid vertoonde, was het niet wel mogelijk dat in een anderen vorm te geven dan dien, welken de profeet koos, ook al liep hij daardoor gevaar van historisch niet geheel en al juist te zijn. Daarbij zij intusschen nog opgemerkt, dat reeds het verbond met de aartsvaders en de daaruit voortvloeiende beloften door Ezechiël gezien zijn als het begin van den huwelijksband, die Israël aan den Heere verbond. Daarom zegt hij, dat reeds in Egypte den Heere „zonen en dochteren” geboren zijn (vs 4).

5—10 Daarna maakt de profeet een grooten historischen sprong. Hij brengt ons in de tweede helft van den koningstijd en laat ons zien hoe Noord-Israël in directe aanraking komt met Assyrië. Dit geschiedt het eerst in 842, wanneer Jehu, ten einde zijn bloedigen troon te schragen, aan Salmanassar III tribuut betaalt (zie *Noordzij*, Gods Woord² bl. 404 v.); nog sterker in 738, wanneer Menahem om dezelfde reden schatting geeft aan Tiglath-Pileser IV (2 Kon. 15 : 19, zie Gods Woord² bl. 407). Door zijn heerlijkheid en macht verblind — zoo de teekening in vs 7 — is Israël een verbond met Assyrië

aangegaan en heeft daardoor ook aan zijn goden huis en hof ontsloten, zie 2 Kon. 15 : 19, 16 : 7 v.v., 17 : 3, Hoz. 5 : 13, 7 : 11, 8 : 9, 12 : 2. Dat de profeet hier intusschen allereerst het aanknoopen van staatkundige relaties op het oog heeft, blijkt hieruit, dat hij eenerzijds van de Assyriërs spreekt als „stadhouders (eig. pascha's) en onderkoningen" en anderzijds als „ridders, ruiters". Deze laatste trek hangt hiermede samen, dat een bergvolk als Israël altijd weer geïmponeerd werd door ruitery (zie b.v. Jes. 36 : 9, Jer. 4 : 29, Hoz. 1 : 7, Hab. 1 : 8). Deze politieke relatien hadden echter ten gevolge het binnendringen van Assyrische goden, hetzij uit staatkundige, hetzij uit commercieele overwegingen. Zoo b.v. de dienst van Kēwān en Sakkoet (Am. 5 : 26; waarschijnlijk Saturnus en Ninoerta) en die van het hemelheir (2 Kon. 17 : 16).

Dit verhinderde echter Noord-Israëls leiders niet om — als tegenwicht tegen Assyrië — ook nauwe relatien aan te knopen met Egypte (zie slechts Hoz. 7 : 11, 12 : 2, 2 Kon. 17 : 4), dat maar al te gaarne Israël gebruikte als voorpost tegenover de beheerschers van de Eufraat-Tigris-vlakte. Maar daarmede voegde het een tweede ontrouw bij de eerste. Afwijkend van den Heere, was het met Assyrië niet tevreden, zegt vs. 8.

Gevolg hiervan is, dat Assyrië in Noord-Israël niet anders ziet dan een ontrouw vazal en het tuchtigt in 734, wanneer de Arameesch-gezinde Pēkach — de man van de coalitie met Rezin, zie b.v. Jes. 7 : 1 v.v. — onder Assyrischen druk wijken moet voor Hozea, wiens rijkje echter beperkt wordt tot Samaria en naaste omgeving (zie *Noordtzij*, Gods Woord² bl. 411 v.). Maar Assyrië is niet anders dan des Heeren werktuig (zie b.v. Hoz. 10 : 6). Met heilige ironie wordt het geteekend als overgegeven aan hen, wier gunsten het op allerlei wijzen zocht. Nu moet men het maar eens zien, hoe goed dezen het meenen! Die „ontblooten hare schaamte" (vs 10), een beeld, dat ons aanschouwelijk voor oogen wordt gesteld door de afbeeldingen op de beroemde bronzen deuren van Balawát, waar we zien hoe de Assyriërs de gevangen genomen vrouwen dwingen het gewaad op te lichten en zoo hare „schaamte" te ontblooten (vgl. Jes. 20 : 4, 47 : 2 v., Jer. 13 : 22, 26, Nah. 3 : 5). Trouwens, dit woord kon hier te gereeder worden gebruikt, omdat het woord „schaamte" ook gebruikt wordt ter aanduiding van de zwakke plaatsen van een land (zie Gen. 42 : 9, 12). Te meer, waar in 722 en de volgende jaren Samaria ten eenenmale werd vernietigd, waarbij bijna geheel de bevolking werd weggevoerd (zie *Noordtzij*, Gods Woord² bl. 415 v.v.). Zoo werd Samaria bij de omwonende volkeren („de vrouwen", vgl. 16 : 57) een waarschuwend voorbeeld voor het lot, dat een trouwelooze treffen moet.

11—21 Uiteraard staat de profeet, die immers niet alleen zelf Judeër is, maar die tevens verkondigen moet, dat uit Juda het nieuwe volk zal worden opgebouwd, veel langer stil

bij Jeruzalem, de personificatie van het Zuidelijke rijk. Wat Ohola heeft gedaan, moest slechts dienen tot donkeren achtergrond voor de nog veel donkerder teekening van Oholiba's leven. Vandaar dat reeds onmiddellijk in vs 11 wordt gezegd, dat Jeruzalems schuld veel zwaarder is dan die van Samaria, een ontzaglijke prediking voor de ballingen, die juist uit den veel vroegeren ondergang van het Noordelijk rijk geconcludeerd hadden tot Efraïms veel grooter zondenregister.

Allereerst Juda's relatiën met Assyrië. Hierbij wordt ongetwijfeld gezinspeeld op Achaz' houding in 735/4, waardoor Juda vazal werd van Tiglath-Pileser IV (2 Kon. 16 : 7 v., Jes. 7 : 1 v.v., Jer. 2 : 18), met als gevolg daarvan het opstellen van een Assyrisch altaar in den tempel des Heeren (2 Kon. 16 : 10 v.v.; zie *Noordt zij, Gods Woord*² bl. 412) en dus het vereeren van Assyrische goden, wat vooral onder Manasse geweldig toenam (2 Kon. 21). Toch maakt de Heere geen eind aan Jeruzalem gelijk Hij met Samaria had gedaan. Juda ziet Assyrië's ondergang, maar leert daaruit niets.

Vervolgens wendt Oholiba zich tot de Chaldeëen, die in ongeveer 1000 v. Chr. de „zeelanden" bij de Perzische golf hebben bezet en vandaar uit herhaaldelijk getracht hebben zich van Babylonië meester te maken, eerst onder Meródach-Baladān (721 en 705), wat Sargon en Sanherib wisten te verhinderen, daarna onder Nabopolassar, wien het in 625 gelukte de grondslagen te leggen van het Nieuw-Babylonische rijk, dat onder zijn zoon Nebukadnezar zulke geweldige afmetingen zou aannemen. Oholiba's zonde gaat verre boven die van Ohola met de Assyriërs uit. Deze berustte althans op persoonlijk contact. Hier geschiedt het, zegt de profeet, door bemiddeling van afbeeldingen (vs 15). Welke voorstelling wij ons daarvan hebben te maken, is niet geheel duidelijk. Men heeft willen denken aan de overname van afbeeldingen, zooals die dienden tot wandversiering voor Babylonische tempels en paleizen. De omtrekken van wat men wilde afbeelden, werden dan in de muren ingegraveerd, waarna deze met menie of roodaarde werden geteekend; vgl. 1 Kon. 6 : 35, Jer. 22 : 14. Daarbij meent men, dat de voorname Jeruzalemmers deze Babylonische gewoonte navolgden in hun eigen huizen, die dan met dergelijke afbeeldingen werden versierd. Erg waarschijnlijk lijkt mij dit niet. Immers, zulk een overname van versieringsmotieven onderstelt een heel nauw contact van beide volken, terwijl dan toch juist hier het persoonlijk contact op deze overname gevolgd zou zijn, tenzij men met meerdere verklaarders wil aannemen, dat de verhouding in werkelijkheid een omgekeerde is geweest. Veeleer komt het mij voor, dat de profeet, wetende, dat zijn hoorders, die immers in Babel woonden, de Babylonische gewoonte kenden om tempels en paleizen op deze wijze te versieren met afbeeldingen van allerlei aard, onder dat beeld de aanraking geteekend heeft tusschen de Chaldeëen en het koninkrijk Juda, die in eerste

instantie meer vrucht is geweest van hooren-zeggen dan van intensief verkeer. Daarbij heeft hij dan allereerst willen herinneren aan het gebeurde in 714/13, toen Meródach Baladan zelfs een gezantschap naar Jeruzalem zond (2 Kon. 20 : 12 v.v.); voorts aan de wijze, waarop Hiskia zich in 705/4 aansloot bij de groote anti-Assyrische coalitie, die onder leiding van denzelfden Meródach Baladan stond; eindelijk aan hetgeen na 605 was gebeurd, toen als onmiddellijk gevolg van den slag van Karkemis Jojakim gedwongen was Babels suzeriniteit te erkennen (2 Kon. 24 : 1). Daarbij is de profeet er zich echter zeer goed van bewust, dat de Chaldeën niet zonder meer Babyloniërs mogen worden genoemd, al hadden ze den Babylonischen invloed zeer sterk ondergaan. Vandaar zijn opmerking in vs 15, dat ze er uitzagen „precies als de zonen van Babel”.

Ezechiël stelt hier in het licht met welk een overweldigende snelheid de Chaldeën zich verzekerd hebben van de welwillende gunst der Judeërs (vs 16). Op welke gebeurtenis hij daarbij zinspeelt, weten we niet, wat ons niet behoeft te verwonderen, daar we al heel weinig weten van Juda's relaties met Babel. Maar overweldigend groot moet de invloed daarvan op het leven van Jeruzalem geweest zijn. Blijkbaar verwachtte men toen alles van Babel, en met waren Oosterschen hartstocht wordt nu ook aan Babels goden eer bewezen. Maar de nadere kennismaking met de Chaldeesche vrienden valt weldra niet mede. Jeruzalem „walgt” van hen, en dat in dezelfde mate als de Heere een walg had aan Samaria (vs 18). Dan tracht Juda zich van Egypte's hulp te verzekeren, wat zoowel door Jojakim in 600 als door Zedekia wordt beproefd (Jes. 30 v., Jer. 27 v., 37 : 5 v.v., Klaagl. 4 : 17, vgl. ook Ezech. 29—32; zie *Noordtzij*, Gods Woord² bl. 446 v.). De graagte, waarmede deze pogingen tot toenadering door Egypte zelf beantwoord worden, wordt in vs 20 zeer realistisch geteekend, waarbij slechts verwezen zij naar Jer. 5 : 8 en 13 : 27. Ezechiël laat echter niet na de slappe, verwijfde Egyptenaren in tegenstelling met de krijgshafte Assyriërs en Chaldeën als geile dieren van lagere orde te teekenen. Zoo keert Oholiba tot haar jeugdzonden terug (vs 21). Als hij dit zegt, laat Ezechiël zijn rede overgaan in den 2den persoon als om daarmede te kennen te geven, dat hij ten slotte zijn eigen tijdgenooten op het oog heeft.

22—31 Zoo luidt de ontzaglijke aanklacht tegen Jeruzalem, welke ontroering moet hebben verwekt bij de ballingen, die immers nog altijd in haar „de heilige stad” zagen. Met een „daarom” wordt het vonnis ingeleid. Oholiba zal eenzelfde lot treffen als Ohola. „Hij vangt de wijzen in hun arglistigheid”. Beiden hebben gemeend op Egypte te moeten steunen tegenover de machthebbers in de Eufraat-Tigris-vlakte, een zuivere balancerpolitiek, die nog heden ten dage als hoogste staatsmanswijsheid wordt aanbevolen. Voor die trouweloosheid worden ze gestraft. Jeruzalem zal tegen zich zien komen hen, die ze niet kan

weerstaan. En die zullen niet van zichzelf komen, maar verwekt door Hem, wiens volk Israël beweert te zijn. „Ik”, „Ik” (vs 22). En dan zullen ze komen. Allereerst weer die merkwaardige onderscheiding tusschen „de zonen van Babel” d. i. de eigenlijke bewoner van Babylonië, en de tijdelijke beheerschers, de Chaldeën. Vervolgens de Pëkōd, de Sjoa en de Koa, Arameesche stammen, die in de spijkerinschriften van Tiglath-Pileser e. a. genoemd worden Poekoedoe, Soetē en Qoeti, waarvan de eerstgenoemden (zie ook Jer. 50 : 21) woonden in de richting van Elam (het latere Perzië) en de twee laatstgenoemden noordelijker in de richting van het latere Medië. Eindelijk worden ook de Assyriërs genoemd, hoewel hun rijk in 612 door de Oemman-Manda en de met hen verbonden Chaldeën was vernietigd. De profeet zal dit wel gedaan hebben om te doen zien, dat Jeruzalem ook van deze „geliefden” niets goeds mag verwachten. Wat haar lot zijn zal, zegt vs 24, waar hun geweldige legermacht wordt geteekend, waarbij uitdrukkelijk wordt te kennen gegeven, dat ze zullen komen om Jeruzalem te belegeren. Dan zal de Heere, die immers Jeruzalem „verkoren” heeft, in heilige jaloerschheid (zie ook 8 : 3, 16 : 38, 36 : 5) nog eenmaal naar voren treden en als het ware aan de Chaldeën het geweldige strafregister der „heilige” stad overleggen. Daarna zullen de Chaldeën „rechtspreken naar hun eigen recht”. Wat dat inhoudt, weten de ballingen maar al te goed, en wordt trouwens in vs 25 nader geteekend. Dat dit geen overdrijving is, leeren ons de Assyrische en Babylonische inschriften. Men was gewoon het „wee den overwonnenen” in volle zwaarte toe te passen; zie ook 12 : 13, 19 : 9. Zoo zal het haar gaan als een hoer, die naakt wordt weggezonden, zelfs beroofd van de versierselen, die de aandacht der vreemden op haar moeten richten (zie Gen. 38 : 14 v.v.). En als dan Oholiba nog het „waarom?” op haar lippen durft nemen, welnu dan geven vs 29 v. daarop een duidelijk antwoord.

31—35 Hierna wordt de straf, welke Jeruzalem treffen zal, nog eenmaal geteekend, nu onder het beeld van een boordvollen beker, dat we ook bij Jeremia (25 : 15 v.) vinden. Dat wordt gedaan in den vorm van een klaagzang (vs 32—34), die echter, gelijk zoo dikwijls elders (zie b.v. Jes. 14 : 19 v.v.), dienen moet om den spot nog gevoeliger maken. Daarbij is de structuur van het begin van dit spotlied zóó, dat de eerste helft van iedere versregel slaat op Oholiba en de tweede helft op den beker, maar dan toch ook weer zoo, dat een logische eenheid ontstaat. En in de tweede helft van het lied (vs 34) wordt de demonische waanzin geteekend, die zich van Oholiba, nadat zij den „zwijmelbeker van des Heeren toorn” gedronken heeft, meester maakt. Ze drinkt dien niet alleen tot den laatsten druppel leeg, maar wil er zelfs nog meer uithalen dan er in zit en bijt op zijn stukken zooals een dier op de afgekloven botten (zie Num. 24 : 8). En daarbij zal ze zoo dierlijk te werk gaan, dat zij

zelfs haar borsten er mede wondt, waarmede zij haar liefhebbers heeft dronken gemaakt. Zoo zal zij haar eigen ongeluk drinken en niet anders kunnen dan altijd maar meer drinken. Dat „moeten drinken” is vrucht van het „spreken” des Heeren, straf op het „vergeten” van den Heere en het verachten van zijnen Naam (vs 35).

36—49 Maar nog is de aanklacht niet ten einde. Gelijk bij een lang tegengehouden stroom altijd nieuwe golven zich vormen, wanneer deze eenmaal losbreekt, en de eene golf den ander verdringt, zoo ook hier. In vs 36 wordt als 't ware een nieuw begin gemaakt. Daarbij wordt in vs 36—49 echter niet zonder meer herhaald wat in de voorafgaande verzen reeds was gezegd. Jeruzalems schuld wordt hier een dubbele genoemd: echtbreuk en bloedstorting, die intusschen niet geheel in den zin van hfdst. 22 moeten worden verstaan. Immers, wel bestaat de eerste in afgodendienst, maar de bloedstorting heeft hier niet als 22 : 9 betrekking op rechtsverkrachting, doch evenals 16 : 20 v. op kinderoffers, gelijk in vs 37b uitdrukkelijk wordt gezegd. Daaraan worden dan in vs 38 v. twee nieuwe zonden toegevoegd evenals in 22 : 8: de verontreiniging van het heiligdom en de ontwijding der sabbaten. Duidelijk wordt hier intusschen gemaakt waarin die ontwijding van des Heeren heiligdom bestaat. Dezelfde menschen, die zooveel aan de afgoden geofferd hebben, gaan onmiddellijk daarna naar des Heeren tempel om Hem de voorgeschreven offers te brengen. Dus van tweeën een: of ze leven in den waan, dat die kinderoffers den Heere welgevallig zijn, of ze stellen den Heere op eenzelfden lijn met de afgoden. Beide is ontheiliging, want alle valsche en eigenwillige godsdienst is, ook al pretendeert men daarmede den Heere welgevallig te zijn, afgoderij. Niemand kan twee heeren dienen en wie, van den dienst der afgoden komend, des Heeren heiligdom betreedt, draagt iets van dien afgodendienst mede en maakt zich daardoor ongeschikt voor den dienst des Heeren. En dat doen ze dan in des Heeren tempel, waarop diezelfde menschen zooveel bouwden (zie Jer. 7 : 4)!

De verklaring van de verzen 40—44 geeft groote moeilijkheden. De tekst is in zulk een staat, dat iedere vertaling raden wordt, omdat er geen zin aan te ontleenen is dan alleen door verandering van den tekst, welke, gegeven de oude vertalingen, voor het minst zeer onzeker is. Daarbij komt, dat we stuiten op een overgang van onderwerp, die vooral bij een man als Ezechiël verwondering wekt. Zoo is in vs 40 eerst sprake van de beide zusters, en daarna wordt zonder den minsten overgang in hetzelfde vers een aangesproken; zoo vs 40b, 41, 42, 43, 44a. En dan treden — weer zonder den minsten overgang! — ineens beide zusters tezamen weer voor het voetlicht. Gegeven nu de groote onzekerheid van de hier geboden vertaling zie ik dan ook van iedere verklaring van deze verzen af. Slechts twee dingen zijn hierin

duidelijk: 1°. dat een van beide zusters — hoogstwaarschijnlijk Oholiba — hier geteekend wordt als een uitgedoschte hoer, die op allerlei wijze mannen lokt; 2°. dat die mannen blijkbaar geacht moeten worden behoord te hebben tot weinig gunstig bekend staande kringen, misschien tot de door de cultuurvolkeren der oudheid verachte stammen der Arabische woestijn. Dat zou kunnen beteekenen dat door Jeruzalem — waarschijnlijk in den laatsten tijd van Zedekia's regeering — pogingen zijn aangewend om tegenover Babel steun te krijgen bij den Arabische stammen, precies zooals Hiskia het in 701 beproefd heeft tegenover Assyrië. Maar daarvan weten wij niets.

In vs 45—49 wordt weer van beide zusters gesproken en, als ware Ohola's lot niet reeds sinds lang beslist, wordt beider uiteinde geteekend. Een rechtbank zal worden gevormd door „rechtvaardige mannen” d. w. z. door hen, die zulk een trouweloos en zedeloos bedrijf niet ongestraft kunnen laten. Die zullen een afschrikwekkend vonnis over hen vellen, zooals echtbreeksters en bloedvergietsters dat verdienen, want de andere volken moeten leeren wat het zeggen wil om van den Heere af te wijken en zijn wet te overtreden. Israëls straf moet hun ten zegen zijn, doordat deze hun de dwaasheid en machteloosheid der goden doet zien, die immers Israël niet hebben kunnen redden uit des Heeren hand.

F. De roestige pot.

24 : 1—14.

- 24 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij in het negende jaar, in de tiende maand, op den tienden van die maand,
² zeggende: ² Menschenkind, schrijf den naam op van dezen dag, van dezen zelfden dag! De koning van Babel heeft zich op
³ dezen zelfden dag geworpen op Jeruzalem. ³ En geef aan het huis „Wederspanningheid” een raadsel te raden en zeg tot hen: Zoo zegt de Heer Heere:
 Zet op den pot, zet op,
 en giet er ook water in!
⁴ Doe stukken vleesch er in,
 allemaal goede stukken,
 lenden en schouderstukken.
 Vul hem met keur van beenderen!
⁵ Neem keur van kleinvee
 en stapel er ook hout onder.

Laat zijn stukken borrelen
en dat ook zijn beenderen daarin koken !

- ⁶ Daarom, zoo zegt de Heer Heere : Wee de bloedstad, de pot, waarin roest zit, en zijn roest is er niet afgestaan ! Stuk voor stuk heeft men er uitgenomen, waarover het lot niet geworpen is. ⁷ Want haar bloed is nog binnen in haar. Op een kale rots heeft zij het gestort ; niet op de aarde heeft zij het ⁸ uitgegoten, opdat het stof het bedekke ! ⁸ Ten einde gramschap te doen opkomen, ten einde wraak te nemen, heb Ik haar bloed op een kale rots gebracht, zoodat het niet bedekt kan worden. ⁹ Daarom, zoo spreekt de Heer Heere : Wee de bloedstad ! Ook ¹⁰ Ik wil nu den houtstapel groot maken ! ¹⁰ Neem veel hout ; steek het vuur aan ; doe weg het vleesch ; weg met het vleeschsap en laat de beenderen verteerd worden ! ¹¹ Zet hem dan leeg op zijn kolen, opdat hij heet worde en zijn koper gloeiend, ¹² en zijn onreinheid in hem wegsmeelt, zijn roest verdwijnt. ¹² Alle moeite heeft hij uitgeput ; zijn vele roest wilde er niet van af, ¹³ zijn stinkende roest. ¹³ Daar Ik u van uw ontuchtige onreinheid heb willen verlossen en gij u van uw onreinheid niet hebt laten verlossen, zult gij niet meer rein worden, totdat Ik mijn ¹⁴ gramschap aan u zal hebben gestild. ¹⁴ Ik, de Heere, Ik heb het gesproken ; het komt en Ik doe het ; Ik zal niet aflaten en geen erbarmen hebben noch medelijden ; naar uw paden en daden gaat men u richten, spreekt de Heer Heere.

In nauwen samenhang met hetgeen reeds in 11 : 1—13 door hem was geprofeteerd met betrekking tot Jeruzalem en zijn inwoners onder het beeld van pot en vleesch, moet de profeet nu aan zijn medeballingen „een raadsel opgeven”, waarvan echter de zin wel zoo doorzichtig zal worden gemaakt, dat zijn hoorders niet kunnen zeggen, dat zij er niets van begrepen hebben. Dat moet geschieden op een dag, die op pijnlijk nauwkeurige wijze wordt aangegeven en bovendien schriftelijk wordt vastgelegd. Waarom dit zulk een merkwaardige dag is, wordt er uitdrukkelijk bij gezegd. Immers, als ware het een klaroensstoot, wordt er bijgevoegd, dat op dien dag het beleg van Jeruzalem is begonnen (zie 2 Kon. 25 : 1, Jer. 39 : 1, 52 : 4, vgl. Zach. 8 : 19), d.i. in December/Januari van het jaar 589/8. Dat wil dus zeggen, dat Ezechiël langs bovennatuurlijken weg mededeeling krijgt van hetgeen op denzelfden dag voor het mijlen-ver van hem verwijderde Jeruzalem geschiedt. Waarom ? wordt hier niet gezegd. Dat zal eerst later blijken, maar dan

zal het ook duidelijk worden, dat de Heere niet alleen voor de volstreckte waarachtigheid van zijn eigen woord maar ook van het woord van zijne dienstknechten in het krijt treedt en deze op zijn tijd in het volle licht stelt. Intusschen, dat is niet de eenige reden. Het opschrijven van dien datum geldt ook den profeet, want het begin van Jeruzalems beleg is het einde van het moeilijkste gedeelte van Ezechiëls arbeid: het vernietigen van de hoopvolle verwachtingen zijner medeballingen. Straks zal voor hem de herbouw kunnen beginnen.

In nauwe aansluiting aan een beeldspraak, die èn aan de Jeruzalemmers èn aan de ballingen zeer bekend was (vgl. ook Jer. 1 : 13, Micha 3 : 3), maar nu door hem in een gansch anderen zin wordt gebruikt dan weleer door de ballingen (11 : 3), gaat Ezechiël spreken van hetgeen Jeruzalem overkomen is en overkomen zal. Dat doet hij allereerst in poëtischen vorm, waarbij de Heere bevelend optreedt (vs 3b—5). Hij ziet de stad als een pot, die, met water gevuld, op het vuur is gezet. Dan worden er de beste stukken vleesch ingedaan, zorgvuldig gekozen — vandaar „lenden en schouderstukken”, waaraan een „keur van beenderen” wordt toegevoegd. Van welke dieren die stukken moeten zijn, wordt eerst in vs 5 gezegd; het moet „keur van kleinvee” zijn. Daaronder moet dan een groot vuur worden gemaakt, zoodat alles kookt en ziet, tot de beenderen toe.

De bedoeling van deze beeldspraak is duidelijk. Jeruzalem is de pot; de inwoners zijn de stukken vleesch; het brandende vuur is dat der belegering, waarbij honger, pest en zwaard samenwerken ter vernietiging; dat daarbij vooral de voornaamsten te lijden zullen hebben, wordt te kennen gegeven door de uitdrukkingen „goede stukken” en „keur van kleinvee”. In vs 6 wordt echter aan de teekening nog een trek toegevoegd: de pot is vol roest. Dit wordt verduidelijkt door de kwalificatie „bloedstad” (ook 22 : 2), waarbij echter wel niet zoozeer aan menschenoffers (zoo 16 : 20 v., 23 : 37. 45) als aan gerechtere moorden als die van Jer. 26 : 20 v.v. zal moeten gedacht worden. Het bloed laat roestvlekken achter, die bijna niet te verwijderen zijn. Dat is ook met den pot beproefd (vs 6). Daarmede wordt gezinspeeld op de ontzaglijke beproeving, die in 597 over Jeruzalem gekomen is, toen Nebukadnezar den jeugdigen Jojachin tot de overgave dwong en hem met de keur van zijn volk in ballingschap voerde. Toen is „stuk voor stuk” uit den pot genomen, die waren als stukken grond, „waarover het lot niet geworpen is”, d.w.z. geen wettigen eigenaar hadden en dus maar voor het grijpen lagen. Een ontroerende teekening van de leidende standen der Judeërs, Ezechiëls medeballingen: ze lagen maar voor 't grijpen; de Heere had zich immers ten eenenmale aan hen onttrokken! Maar nu ondanks deze verwijdering van die „stukken” die roestvlekken er nog in zijn, nu Jeruzalem nog overdekt is met bloedschuld, nu moet het oordeel

Gods ook verder over haar komen tot vernietigens toe. Want bloed schreit ten hemel, roept om wraak, zoolang het niet „bedekt” m. a. w. verzoend wordt (Gen. 4 : 10, Lev. 17 : 13, Deut. 12 : 16, 24, Jes. 26 : 21, Job 16 : 18, Hebr. 12 : 24). En hier kan niets worden bedekt, want het ligt op een „kale rots”. Men heeft gezegd : dit ziet op de rots, waarop het brand-offeraltaar in Salomo's tempel was gebouwd, de „heilige rots” van den huidigen Kubbet es-Sachra ; en daaruit heeft men de conclusie getrokken, dat Ezechiël Jeruzalems bloedschuld ziet als een, die gevolg is van het afgodenoffer. Maar dit is niet juist. Van de „kale rots” is hier slechts sprake, omdat er een tegenstelling moest zijn met „de aarde” ; een plaats dus, die het bloed niet in zich kan opnemen. En voorts bewijst alleen reeds hfdst. 23, hoe ver de profeet er van af was, om Jeruzalems bloedschuld uitsluitend cultisch te zien. Het vergoten bloed, dat immers èn door Jeruzalems eigen schuld èn door de zorg van den rechtvaardigen God (vs 8) als het ware gevallen is op de „kale rots”, blijft roepen om wraak. Op die „rots” blijft het vlekken maken precies als roest aan een pot. Daarom zal er nu zulk een vuur onder den pot worden gestookt, dat het roest wel weg moet, want leeg zal hij op het vuur worden gezet, zoodat hij gloeiend rood wordt. Maar daaraan moet dan voorafgaan vernietiging van vleesch, vleeschsap en zelfs van beenderen (vs 9—11). Tweeërlei wordt hier dus in het vooruitzicht gesteld. Allereerst, dat het vuur van het beleg komen zal over de inwoners, die ten eenenmale zullen omkomen in het gericht. Voorts, dat de stad zelf aan de vernietiging zal worden prijs gegeven.

Treffend teedere verzen sluiten deze ontzaglijke oordeelsprediking (vs 12 v.) Het is alsof de Heere zich tegenover zijn volk vrij wil pleiten van hardheid en onrechtvaardigheid. Daarom wordt in vs 12 gezegd, dat de schuld voor wat nu over land en volk, stad en tempel komen gaat, niet bij Hem ligt, maar bij hen zelf. Het oordeel van 597 heeft niet geholpen. Alle reinigings- en zuiveringspoging van de zijde des Heeren is afgestuit op den onwil en daadwerkelijken tegenstand des volks. Daarom moet nu des Heeren gramschap uitwoeden ; zie ook 5 : 13, 8 : 18, 13 : 9, 16 : 42, 20 : 38, 23 : 22—49 ; voorts Jes. 4 : 4, Jer. 10 : 27, 2 Kron. 36 : 15 v. Volkomen reinheid blijft ook nu het einddoel, maar dit kan eerst bereikt worden door het vernietigend vuur van het Godsoordeel heen. Dus het komt ! Onafwendbaar ? Hierop geeft vs 14 een antwoord, dat aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat. In 597 was er nog plaats voor erbarmen ; in 586 niet meer. „Het komt !” De Heere kan nu niet anders doen dan land en volk, stad en tempel vernietigen ; vgl. hfdst. 15 v., 20, 22 v.

G. Jeruzalem een onbeweende doode.

24 : 15—27.

- 24 ¹⁵ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
¹⁶ Menschenkind, zie Ik ga de lust uwer oogen door een plotselingen dood van u wegnemen, maar gij moogt noch doodenklacht noch weeklacht houden ; ook mogen uw tranen niet op-
¹⁷ komen. ¹⁷ Zucht stil voor u heen, maar een rouwklage moogt gij niet houden. Doe uw hoofddoek om en uw sandalen aan uw voeten. Uw baard moogt gij niet bedekken en treurbrood
¹⁸ niet eten. ¹⁸ Des morgens sprak ik met het volk en des avonds stierf mijn vrouw. En den (volgenden) morgen deed ik zooals
¹⁹ mij bevolen was. ¹⁹ En het volk zeide tot mij : wilt gij ons niet
²⁰ vertellen wat dit beteekent, dat gij doet ? ²⁰ En ik zeide tot hen :
²¹ Het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende : ²¹ zeg tot het huis Israël : zoo zegt de Heer Heere : zie Ik ga mijn heiligdom ontwijden, uw trotsche pracht, de lust uwer oogen, het verlangen uwer ziel, en uwe zonen en dochteren, die gij ver-
²² laten hebt, zullen door het zwaard vallen. ²² En gij moet doen zooals ik gedaan heb : uw baard moogt gij niet bedekken en treurbrood moogt gij niet eten ; maar uw hoofddoek om uw
²³ hoofd en uw sandalen aan uw schoenen ! ²³ Doodenklacht noch weeklacht moogt gij houden, maar in uw ongerechtigheden weg-
²⁴ teren en tegenover elkander steunend klagen. ²⁴ En Ezechiël zal u tot een wonderteeken zijn ; naar alles, wat hij doet, moet gij lieden doen, wanneer het komt. En zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heer Heere ben.
- ²⁵ En gij, menschenkind, is het niet ? als Ik hun schuts van hen wegneem, het prachtige voorwerp hunner vreugde, de lust hunner oogen, het verlangen hunner ziel, hun zonen en doch-
²⁶ teren — ²⁶ dan zal een vluchteling tot u komen om het uw
²⁷ ooren te verkondigen — ²⁷ dan zal uw mond met den vluchteling geopend worden en zult gij niet meer stom zijn, en gij zult hun tot een wonderteeken zijn en zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben.

Het laatste woord van Ezechiël over den naderenden ondergang van Jeruzalem zal door hem worden gesproken onder omstandigheden, die èn voor hem zelf èn voor den kring der

ballingen onvergetelijk zullen zijn. De mededeeling gewordt hem, dat de Heere plotseling zijn vrouw — hier zoo teeder „de lust zijner oogen” genoemd — van zijne zijde wegnemen zal. „Door een plotselingen dood”, woordelijk : „door een slag”, waarmee wel een beroerte zal worden bedoeld. Wanneer deze ontroerende tijding hem gewordt, wordt niet gezegd. Niet onwaarschijnlijk echter nog op denzelfden dag, waarop het onmiddellijk voorafgaande Godswoord over het begin van Jeruzalems beleg hem gewerd. Tegelijkertijd moet en het begin en het einde daarvan tot kennis der ballingen worden gebracht, en dat op de meest schokkende wijze. Het moet er als het ware worden ingebrand. Ook bij Ezechiël, die — op eene wijze, welke 3 : 22 v.v. en 4 : 4 v.v. niet geheel lieten voorzien en misschien nog boven de ervaringen van Hozea [hfdst. 1—3] uitgaat — ervaren moet wat het zeggen wil tot profeet des Heeren geroepen te zijn. Men heeft gemeend, dat we hier niet voor een feitelijk gebeuren staan, maar voor een literarische inkleeding. „Een zedelijke verhouding zooals het huwelijk kan toch niet gedegradeerd worden tot een louter voorstellingsmiddel”. En daarbij heeft men de vraag gesteld : „zou God zijn dienaar zoozeer vernederd hebben, dat Hij hem om geen andere reden zijn vrouw ontnam dan om hem gelegenheid te geven tot een mimische voorstelling van toekomstige toestanden des volks ?” Zoo o.a. *Hengstenberg* in zijn *Christologie* des A. T. Vergeten mag men echter nooit : 1° dat niemand om welke overweging ook het recht heeft om datgene, wat in de H. Schrift ons als geschiedenis, als feitelijk gebeuren wordt medegedeeld, om te zetten in een literarische inkleeding; 2° dat wat hier over Ezechiël gebracht wordt in wezen niet verschilt van wat ook mannen als Jesaja en Jeremia hebben moeten ervaren, om van Hozea maar niet te spreken. Zie verder *Aalders*. De profeten des Ouden Verbonds bl. 95 v.v. Trouwens, alleen wanneer we hier voor een historisch gebeuren staan, worden de toegevoegde bijzonderheden duidelijk. Anderen hebben gezegd : Ezechiël is door de groote smart, die over hem komt, ongevoelig geworden en verlamd en moet daardoor aan zijn volk zeggen, dat er voor hen een tijd zal aanbreken van stomme smart, die geen verlichting vinden kan in uitwendig rouwbetoon. Zoo o.a. ook *Dr Troelstra*, Ezechiël I bl. 180. Maar ook dat is niet juist, want met even zoo vele woorden wordt hem geboden stil voor zich heen te zuchten (vs 17), wat dan toch zeker geen teeken is van ongevoeligheid. Neen, niet het openbaren van zielesmart wordt den profeet verboden. Verboden wordt hem alleen om te doen wat het menschelijk hart als onafwijsbare plicht gevoelt bij het scheuren van zulk een teederen band : het uiting geven aan hetgeen in de ziel omgaat door middel van de in zijn kring als vanzelfsprekend beschouwde middelen. En dat wil dan voor den Oosterling mede zeggen : het oproepen der geburen en der klaagvrouwen om het „ach de

zuster" (zie 1 Kon. 13 : 20, Jer. 22 : 18, Am. 5 : 16) aan te heffen en het rhythmisch gebouwde klaaglied in wisselzang, begeleid door fluitspel, te doen hooren (zie Zach. 12 : 11 v.v., Matth. 11 : 17, Joh. 11 : 31, Hand. 9 : 39); voorts het scheuren van het opperkleed en het aandoen van het rouwgewaad (zie b.v. 2 Sam. 3 : 31, Jes. 15 : 3, 22 : 12), het gaan zitten in stof en asch (b.v. Joz. 7 : 6, 2 Sam. 1 : 2), het zich-slaan op borst en heupen (b.v. Jer. 31 : 19), het blootshoofds en blootsvoets gaan (b.v. 2 Sam. 15 : 30, Jes. 20 : 2), het bedekken van de baard (b.v. 2 Sam. 19 : 4, Jer. 14 : 3, Micha 3 : 7, ook Levit. 13 : 45) en het aanrichten van doodenmalen (b.v. 2 Sam. 3 : 35, Jer. 16 : 7 v., Hoz. 9 : 4). Dat alles is de Semiet niet slechts aan den doode verschuldigd, maar dat vragen hart en gewoonte van hem (zie nog Gen. 50 : 10 v.). Daarom wordt nog heden ten dage een doodenmaal voor de rouwdragenden bereid, vgl. ook 2 Sam. 3 : 35, 12 : 20, Hoz. 9 : 4, Jer. 16 : 7. Maar aan deze vormen van weeklacht, wier oorsprong zich in het verleden verliest en waarvan meerdere bedoelen het zich onkenbaar maken voor ziekten verwekkende demonen of ook voor den rondwarenden geest van den doode, mag Ezechiël zich niet overgeven. Zelfs mag hij niet schreien (vs 16 v.). Dat dit alles overeenkomstig de wet van Lev. 21 reeds uit zijn priesterschap zou voortvloeien is niet juist, want daar is niet sprake van rouw maar van het aanraken der dooden.

Blijkbaar is des nachts dit Godswoord tot hem gekomen en getrouw aan zijn roeping deelt hij 's morgens aan de ballingen mede wat de Heere hem had geopenbaard. En aan den avond van denzelfden dag valt de slag. Den ganschen nacht brengt Ezechiël geheel alleen bij het lijk der geliefde doode door. Wat daar door hem is afgeworsteld, laat zich slechts raden. 's Morgens is hij zelf de „aanspreker" zijner vrouw. En dan komen de tongen los van hen, die zien, dat Ezechiël zoo gansch anders doet dan „men" doet en „men" ook van Ezechiël verwacht, dat hij doen zal; datgene, wat ook de profeet zoo gaarne zou *willen* doen en toch niet doen *mag*. Stom moet de lip zijn; gesloten het hart. Het mag alleen „stil zuchten". De ballingen begrijpen er niets van. Maar — stilzwijgende erkenning van Ezechiël als profeet des Heeren! — ze weten, dat dit ongewoon gedrag evenals zooveel andere „vreemde" gedragingen van den profeet (12 : 9, 21 : 7, 37 : 18) henzelf wel op het oog zal hebben en dat Ezechiëls daden ook ditmaal wel weer een prediking zullen zijn voor henzelf. Maar welke? (zie vs 19).

Hierop kan de profeet ook niet zonder meer een antwoord geven, want *dat* heeft de Heere nog voor hem verborgen gehouden. Ezechiël weet wel, dat de Heere hem zijn vrouw ont-nam en hem het bedrijven van openbaren rouw verbood. Maar het „waarom?" is voor hem verborgen. Maar hij heeft geleerd te gehoorzamen zonder te begrijpen. Het zal nu èn hem èn den bal-

lingen duidelijk worden. Gelijk Ezechiël plotseling en geheel onverwacht gesteld is geworden voor het ontzaglijke feit van den dood van haar, die zijne ziel liefhad, zoo zullen de ballingen ineens gesteld worden voor het feit van Jeruzalems ondergang, waarmede ook het lot van den tempel beslist was. Ezechiël „hing” aan zijn vrouw. Zoo „hingen” de ballingen aan den tempel, die hier weer uitdrukkelijk als 8 : 6, 9 : 6, 25 : 3, 37 : 26. 28 „mijn heiligdom” wordt genoemd. Daarop waren ze trotsch, eigenlijk: het was „de trots hunner kracht”, het gebouw, waarop ze zich verhieven en op welks bezit ze steunden. Daarheen ging hun ziel uit, juist omdat het „des Heeren tempel” was. Maar juist daarom zal dit heiligdom worden verwoest. En met den ondergang van stad en tempel was ook het lot beslist van hun nabestaanden, hier genoemd naar hen, die onder dezen de voornaamste plaats innemen: hun zonen en dochteren. Het zwaard zal hen vellen. En dat alles zal over Jeruzalem komen door den Heere zelf, die Jeruzalem verkoos en het nu — ten einde Israëls zonden te tuchtigen — ontwijdt (vs 21). Straks zal dat bericht komen en dan mogen de ballingen geen rouw bedrijven. Ze moeten doen wat Ezechiël nu doet en zoo „wegteren in hun ongerechtigheden” (zoo ook 4 : 17, 33 : 10), voorzover het gebroken hart de vernietiging des levens met zich mede brengt. Want ervaren zullen deze ballingen wat het zeggen wil, dat de Heere Israëls God is. Vroeger ervoeren ze dat in onverdiende zegeningen. Nu zullen ze dat ervaren in duizendwerv verdiende straf (vs 24).

Nog één woord wordt hieraan toegevoegd. Dat geldt echter niet meer de ballingen. Het geldt des Heeren knecht. Sedert jaren is hij belemmerd in het vrije gebruik zijner spraakorganen (zie 3 : 26). Deze heeft nu de diepste diepte zijner profetische prediking bereikt: Jeruzalems val en Juda's ondergang zijn in al hun feitelijkheid den ballingen voor oogen gesteld. Daarmede is dit gedeelte van zijn arbeid ten einde. Nu rest hem niet anders dan zwijgen en te wachten op des Heeren tijd. Hij moet nu „stom” zijn (vs 27, ook 33 : 22). Spreken zal Ezechiël eerst weer, wanneer straks — misschien gebeurt het eerst over maanden, maar gebeuren zal het, 33 : 21 — een vluchteling de tijding brengen zal van Jeruzalems val en Zedekia's ondergang. Voor aller oog zal het dan duidelijk zijn, dat hij in waarheid profeet des Heeren was, ook toen hij sprak van de komende oordeelen des Heeren; dat het bijna ongelooflijke toch werkelijkheid is geweest: een profeet des Heeren in het land der ballingschap. Dan zal hij in zijn eer worden hersteld door de sprake der feiten. Ezechiëls zwijgen zal blijken gevolg te zijn geweest van des Heeren wilsbepaling, die aan zijn knecht de spraak hergeeft juist wanneer aan de ballingen de spraak zal worden ontnomen: op het oogenblik van het bericht van Jeruzalems val, door Ezechiël voorzeggd, door de ballingen als

onmogelijk gezien. Vandaar dat we in zijn geschrift — althans voorzooveel Israël en de ballingen betreft — geen uitspraken vinden tusschen Mei/Juni 587 d. i. vijf weken voor Jeruzalems val (31 : 1) en Jan./Febr. 586 d. i. eenige weken na de komst van den vluchteling (26 : 1). Intusschen ook dit eerherstel van den profeet is geen einddoel. Dat is alleen de Heere zelf. „Zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben” (vs 27).

TWEEDE HOOFDDEEL.

De Godsspraken tegen de vreemde volkeren.

Hfdst. 25—32.

Met de aankomst van den vluchteling uit het ondergegene Jeruzalem hebben we de diepste diepte bereikt van Ezechiëls prediking. De zon van des Heeren gunst is in den nacht van het lijden ondergegaan. Voorgoed? Ja, zeggen de heidenvolken, die zelfs een stap verder gaan en met den ondergang van stad en tempel ook het lot van Israëls God bezegeld wanen. Voor vele kinderen Israëls is dat voorloopig nog een open vraag, maar als straks de jaren der ballingschap zich aaneenrijen tot tientallen, zijn de meeste hunner geneigd ook zelf deze vraag bevestigend te beantwoorden. Alleen „de dochter Sions” worstelt in de duisternis en klaagt haar nood den Heere achterna, uitzien naar den dageraad der vrijheid, „meer dan wachters naar den morgen”. Tot deze allen heeft Ezechiël nog wat te zeggen, den eersten tot beschaming, den anderen tot troost en bemoediging. Spreken moet hij, van het komende licht. Het zál triomfeeren. Allereerst door de vernietiging van allen, die „dezen opgang uit de hoogte” weerstand bieden. Hun ondergang gaat aan de komst van de Messiaansche volheid vooraf. Bij deze „allen” denkt hij natuurlijk aan de omwonende volkeren, die van overoude tijden af voor Israël geweest waren tot een „pijnlijken stekel en smartelijken doorn” (28 : 24) en het verachtelijk hebben behandeld, omdat ze ten eenenmale blind waren voor Israëls geestelijke grootheid (25 : 8) en, in het allernauwste verband daarmee, voor de heiligheid en eigensoortigheid van Israëls God. Hun koningen waanden goden te zijn (28 : 2, 29 : 3) en de volken spotten met Israëls ondergang en de ontwijding van des Heeren heiligdom (25 : 3). Daarom moet hier eerst ruim baan worden gemaakt, voordat Israël de voor zijn volledige ontvouwing zoo noodige rust kan deelachtig worden (vgl. Deut. 12 : 9, 1 Kon. 5 : 18). Intusschen is ook hier niet Israël einddoel, maar de Heere zelf, die zich in zijn machtsontvouwing niet minder dan in zijn heiligheid en

gerechtigheid ook aan deze vijanden zijns volks zal doen kennen (zie 25 : 5, 7, 11, 14, 17, 26 : 6, 28 : 23, 30 : 19, 26, 32 : 15, 36 : 36).

Dat de profeet zich hier tot een zevental volkeren richt, zal wel verband houden met de plaats, die het zevental in Israëls denken heeft ingenomen. Men herinnere zich slechts de heiligheid van den zevenden dag, den zevendaagschen feestcyclus, de zevendaagsche onreinheid, de 7 of 2×7 offerdieren bij bepaalde feesten, het zevenmaal sprengen van het offerbloed, den zevenarmigen kandelaar en niet minder de plaats van het getal 7 in de tijdsindeeling : 7 dagen, 7×7 dagen, 7 jaren en 7×7 jaren. Dat zevental vinden we natuurlijk ook bij de profeten. Zoo Amos 1 v., Jer. 46—51, Ezech. 3 : 15, 9 : 2.

Wat eindelijk de groepeeringsdezer zeven godsspraken betreft, deze is zeker niet chronologisch. Immers, terwijl die tegen Ammon, Moab, Edom en Filistea (25) niet gedateerd zijn, is die tegen Tyrus en Sodom waarschijnlijk uit het begin van 586 (26 : 1), terwijl die tegen Egypte ten deele uit 587 (29 : 1 Januari, 30 : 20 April, 31 : 1 Juni) ten deele uit 586 dateert (32 : 1 Maart, 32 : 17 April) en 29 : 17—31 zelfs een ahangsel is uit 571. Hier heerscht dus een zaakorde. Voorop gaan de vier volken, die het meeste contact met Israël hebben gehad en wier grondgebied niet door natuurlijke grenzen van dat van Juda gescheiden en daarom aan gedurige verandering onderhevig was in verband met de wederzijdsche machtsontplooiing : Ammon, Moab, Edom, Filistea. Dat Ammon hier voorop staat, hangt samen met de rol, door de Ammonieten bij den ondergang van stad en tempel gespeeld ; zie Ezech. 21 : 33 v.v., Jer. 40 : 14, 41 : 15. Hierop volgen de breedere uitspraken tegen Tyrus en Sidon, met wie men een minder nauwe aanraking had, welke zich hoofdzakelijk beperkte tot handelsrelatiën. Eindelijk de breede uitspraken tegen Egypte, dat sinds 612 zulk een groote rol gespeeld had in de politieke verhoudingen dier dagen en onder leiding van Necho en Hofra zulk een verderfelijken invloed had uitgeoefend op Juda's leidlieden.

Daarbij valt het op, dat in onderscheiding van dat van Jeremia (50 v.) in Ezechiël's boek geen profetie tegen Babel te vinden is. Wel wordt het genoemd als werktuig in des Heeren hand om de macht van Tyrus en Egypte te breken. Slechts indirect wordt een oordeel over Babel uitgesproken, voorzoover van terugkeer uit de ballingschap sprake is. Dit zal wel hiermede samenhangen, dat Babel naar des Heeren bestel de bakermat geweest is van het nieuwe Israël, dat in het betrekkelijk veilige toevluchtsoord van Babels vlakten uit Jojachins ballingen zou geboren worden. Zoo moest een Ezechiël tegenover Babel dus wel gansch anders staan dan een Jeremia. Dat overigens deze zeven volkeren, waarin Ezechiël de vertegenwoordigers van de aan Israël vijandige wereldmacht ziet, niet in allen

deele dezelfde zijn als die, aan wie zijn oudere tijdgenoot Jeremia het oordeel Gods aankondigt, hangt ten nauwste samen met de sindsdien ingetreden verandering in de staatkundige verhoudingen dier dagen. Sinds den slag bij Karkemis in 605, waarin het geboorte-uur sloeg van het wereldrijk der Chaldeën, was er een belangrijke verschuiving geweest in de machtsverhoudingen der volken onderling.

A. Het oordeel over Ammon.

25 : 1—8.

25 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, richt uw aangezicht tegen de kinderen Ammons
³ en profeteer tegen hen ³ en zeg tot de kinderen Ammons : hoort het woord des Heeren Heeren !

Zoo zegt de Heer Heere : Omdat gij ha ! hebt geroepen over mijn heiligdom, toen het ontwijd werd, en over het land Israëls, toen het verwoest werd, en over het huis van Juda, toen zij in ballingschap gingen ; daarom, zie ! nu geef Ik u aan de kinderen van het Oosten ten eigendom, en die zullen hun tentlegers in u opslaan en hun verblijven in u vestigen ; die, die zullen uw vrucht eten en die, die zullen uw melk drinken. ⁵ En maken zal Ik Rabba tot een weide voor kameelen en de steden van Ammon tot een rustplaats voor kleinvee, en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ⁶ ben. ⁶ Want zoo zegt de Heer Heere : omdat gij in uw handen geklapt en met uw voeten gestampt en u met volle verachting ⁷ in de ziel verheugd hebt over Israëls land, ⁷ daarom, zie ! nu strek Ik mijn hand tegen u uit en maak u tot een buit voor de volkeren en roei u uit van onder de natiën en verdelg u uit de landen. Vernielen zal Ik u en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben.

De eerste godsspraak is gericht tegen de Ammonieten, die van den aanvang af vijandig gestaan hebben tegen de verwante Israëlieten, zie Richt. 10 v. (Jefta), 1 Sam. 11 : 1 v.v., 14 : 47 (Saul), 2 Sam. 8 : 12, 10 v.v. (David), 2 Kron. 20 : 1 (Josafat), 26 : 8 (Uzzia), 27 : 5 (Joram van Juda). In 602 zijn zij Nebukadnezars bondgenooten bij diens strijd tegen Juda (2 Kon. 24 : 2, Jer. 12 : 14, Zef. 2 : 8 v.v.). In 594 doen zij een poging om Zedekia tot afval van Babel te bewegen (Jer. 27 : 1 v.v.) en ook in 588 schijnen ze niet geheel onschuldig te zijn aan Zedekia's gewapend verzet (zie Ezech. 21 : 28 v.v.), terwijl in 586/5 hun

koning Baälis de hand schijnt gehad te hebben in het voor Juda zoo rampzalig optreden van den Davidide Ismaël tegenover Gedalja (Jer. 40 : 14, 41 : 10, 15) en er in ieder geval geen bezwaar tegen had om zich van Judeesch gebied meester te maken (Jer. 49 : 1).

Het is dan ook geen wonder, dat de profeet begint met Ammons valsheid en trouweloosheid in het licht te stellen. Hoewel mede schuldig aan Zedekia's opstand, is het de eerste, die met satanischen schaterlach zijn vreugde uitspreekt over Jeruzalems val en Juda's verwoesting, over de ontwijding van des Heeren heiligdom en de gevankelijke wegvoering van des Heeren volk (vs 3; *ha* als uiting van leedvermaak ook 26 : 2). Maar Ammons straf komt, want in Israël hebben de Ammonieten zich aan Israëls God vergrepen, 35 : 13, 36 : 20, Klaagl. 2 : 15 v. Het zal onder den voet geloopen worden door „de kinderen van het Oosten”, dat complex bedoeïenen-stammen, dat in de Arabische woestijn leeft en onophoudelijk een poging doet om het Syro-Palestijnsche cultuurland binnen te dringen (Richt. 6 : 3 v.v.) of althans zich aan den rand daarvan vast te zetten, waarom dan ook de bewoners van Oost-Jordaanland tegen hen een onophoudelijken strijd te voeren hebben. Natuurlijk zien de, hoewel slechts zeer ten deele gecultureerde Ammonieten en Moabieten met verachting neer op de, op zeer primitieve wijze levende, bedoeïenen, die zij verreweg hun minderen wanen. Welnu, Ammons straf voor zijn „Schadenfreude” over Juda's ondergang zal deze zijn, dat zijn steden — zelfs zijn hoofdstad Rabba, het huidige Ammān — verwoest zullen worden en in zijn land alle akkerbouw tot een onmogelijkheid zal worden, omdat allerwege de tentlegers der bedoeïenen, die als de roofvogels zich van het slagveld zullen meester maken, nadat de Chaldeën — die volgens Jozefus en Ammon en Moab in 582 hebben getuchtigd — zullen zijn weggetrokken, zullen verrijzen met hun ontelbare kudden, die het jonge groen van boom en struik wegvreten en het gezaaide vertreden, zoodat het land ondanks zijn natuurlijke rijkdom zal terugzinken tot de lage trap van het nomadenleven. Daarbij zal zelfs de rust der ruïnen worden gestoord, want in Rabba zullen de kameelen weiden en in de steden zal het kleinvee rust zoeken (vs 4 v.). Zoo zal Ammon weer een echt nomadenland worden (vgl. Jes. 5 : 17, 32 : 14, Jer. 33 : 12 v., Zef. 2 : 14 v.) en aan den lijve ervaren, wat het zeggen wil, dat de Heere Israëls God is. Ammon heeft den Heere op één lijn gesteld met zijn eigen goden en met die der omwonende volkeren en daarom gemeend in Israëls ondergang ook den ondergang van Israëls God te mogen zien. Nu zal het zien wie en wat de Heere is: zijn eigen ondergang naakt. Het heeft op allerlei wijze zijn Schadenfreude doen blijken (vgl. 6 : 11), zelfs van zijn verachting voor Israëls meerderheid boven de volken doen blijken, welnu: Israëls God zal de verdediger zijn van Israëls eer en

daarom zal Moab uitgeroeid worden van onder de volken. Het zal worden „vernield”, het ergste, wat èn den enkeling èn een volk kan overkomen, omdat het dan geen „naam” meer heeft en niemand er meer aan denkt, waardoor in de behoeften van hen, die in de onderwereld zijn, niet meer wordt voorzien en hun toch reeds troosteloos lot nog bovenmate wordt verzwwaard.

B. Het oordeel over Moab.

25 : 8—11.

25 ⁸ Zoo zegt de Heer Heere: Omdat Moab zegt: „zie, het huis
⁹ Juda is als al de volken,” ⁹ daarom zie, Ik leg Moabs heuvel-
land open, het beroovend van steden: Aroer aan zijn uiterste
grens, het landjuweel Bēth Hajjēsīmōth, Baäl Mēōn en Kir-
¹⁰ jathaïm, ¹⁰ ten behoeve van de kinderen van het Oosten, mēt
dat der kinderen Ammons, en Ik geef het ten eigendom, zoodat
¹¹ zijner onder de volken niet meer gedacht wordt. ¹¹ Zoo vol-
trek Ik gericht en aan Moab en ervaren zij, dat Ik de Heere ben.

De tweede godsspraak betreft de Moabieten, die bijna onafgebroken in veete hebben geleefd met Israëel. Was reeds tijdens den intocht de verhouding gespannen (zie Num. 22—24), plaatsen als Richt. 3 : 12 v.v., 1 Sam. 14 : 47, 2 Sam. 8 : 2, 2 Kon. 1 : 1, 3 : 4 v.v., 13 : 20, 24 : 2, Amos 2 : 1 v.v., Jes. 15 v., Jer. 48 : 26 en Zef. 2 : 8 v.v. weten in overeenstemming met het beroemde inschrift van Mesa (pl.m. 850) slechts te spreken van onophoudelijken strijd. Ook Moab heeft geen oog voor de bijzondere plaats, welke Israëel naar Gods bestel in het midden der Palestijnsche volken moet innemen. Daarom is het maar al te zeer geneigd om, nu met Jeruzalems val ook het laatste overschot van Israëel is ondergegaan, uit Juda's ondergang te concludeeren, dat Israëls beweerde meerderheid niet anders was dan schijn (vs 8). In den Hebreeuwschen tekst wordt in vs 8 naast Moab ook een ander land genoemd, welks medeklinkers gelezen kunnen worden als Sēir, maar door de synagogale traditie wordt aangeduid als Sjēir, dat ons ten eenenmale onbekend is. Misschien bedoelden de rabbijnen met deze opzettelijke lezing Sjēir aan te geven, dat Sēir hier niet ter plaatse is, omdat dit deel uitmaakt van Edom en niet van Moab (zie b.v. Gen. 32 : 3). Ik heb het dan ook met de Grieksche vertaling weggelaten.

Maar evenals Ammon zal ook Moab des Heeren wrake ervaren. Zijn heuvelland, nu voor den loerenden bedoeïen afgesloten door een kring van steden, zal worden opengelegd. De steden zullen ten ondergang worden gedoemd. Hiervan worden genoemd het oorspronkelijk aan Ruben toegewezen Bēth-Haj-

jěsimōth (zie Num. 33 : 49, Joz. 12 : 3), dat waarschijnlijk ten Zuid-Oosten van Jericho moet worden gezocht bij de wadi es-Soewēme. Deze plaats, wier naam schijnt te spreken van verwoesting (*jesimōth*), wordt „landjuweel”, eigenlijk „sieraad des lands” genoemd (vgl. 20 : 6 v.v.); waarom, is ons niet bekend. Voorts Baāl Měōn, het huidige Maīn, ten Zuidwesten van Médeba (zie Num. 32 : 38, 1 Kron. 5 : 8), elders Bēth-Baāl-Měōn (Joz. 13 : 17) en Bēth-Měōn (Jer. 48 : 23) genoemd. Eindelijk Kirjathaīm, gelegen op de hoogvlakte ten Zuiden van de wadi Zerka, het huidige Koerĕjat. Of ook Aroër genoemd is, hangt af van de vraag, of we, gelijk ik deed, *me'araw* van den Hebreewschen tekst, die hier de ten eenenmale onbegrijpelijke lezing „van zijn steden” biedt, mogen veranderen in 'aro'ēr. Dat was inderdaad Moabs noordelijke grensstad in het gebied van den Arnon, het huidige 'Ara'ir. Welnu, al deze steden zullen vallen, waarna de kinderen van het Oosten behalve het noordelijk hiervan gelegen land der Ammonieten ook dat van Moab in bezit zullen nemen. De Heere geeft het hun „ten eigendom” d. i. tot een onvervreemdbaar bezit. Zoo zal ook Moabs naam vergaan en Moabs lot zal gelijk zijn aan dat der kinderen Ammons. Ook Moab zal aan de vergetelheid prijs worden gegeven, wat het droeve lot der afgestorvenen verduizendvoudigt (vgl. echter Jes. 15 v., Jer. 48).

C. Het oordeel over Edom.

25 : 12—14.

- 25 ¹² Zoo zegt de Heer Heere: Omdat Edom wraakzuchtig gehandeld heeft tegenover het huis van Juda en zij groote schuld op zich geladen hebben en zich aan hen hebben gewroken, ¹³ daarom strek Ik, zegt de Heer Heere, mijn hand tegen Edom uit en verdelg daaruit mensch en dier en stel het tot een woestenij van Theman tot Dedan; door het zwaard zullen zij ¹⁴ vallen. ¹⁴ En leggen zal Ik mijn wraak tegen Edom in de hand van mijn volk Israël en zij zullen aan Edom doen overeenkomstig mijn toorn en gramschap, en zoo zullen zij mijn wraak ervaren, spreekt de Heer Heere.

De derde godsspraak richt zich tegen de Edomieten. Wonend in het bergachtige gebied tusschen de Doode Zee en de Elanitische golf, waarvan vooral het westelijke gedeelte bij uitstek onvruchtbaar was, zochten de Edomieten altijd zich meester te maken van het Zuiderland van Juda. Vandaar sinds Saul allerlei botsingen (1 Sam. 14 : 47), na korte onderbreking (2 Sam. 8 : 11 v.v.) sinds Salomo voortgezet (1 Kon. 11 : 15 v.v., 22 : 48,

2 Kon. 8 : 20 v.v., 14 : 7, 22, 16 : 6, Amos 1 : 11, Jes. 34 : 5 v.v.). Vooral bij Jeruzalems ondergang hebben de Edomieten hun haat aan Juda botgevierd; zie Jer. 49 : 7 v.v., Klaagl. 4 : 21 v., Ps. 137 : 7, waarbij het de Chaldeën daadwerkelijk heeft geholpen (Obadja vs 10—14). Het heeft toen wraak willen nemen over den tijd, dat het aan Juda onderworpen was (2 Kon. 14 : 7 v.v., 16 : 6). Zoo heeft het groote schuld op zich geladen (vs 12). Maar schuld brengt volkomen vernietiging met zich mede. Deze zal over land en volk, over mensch en dier komen: van Theman af, het noordelijkste district der Edomieten (20 : 46, Gen. 36 : 11, Amos 1 : 12), tot Dedan toe, het zuidelijkste gedeelte, nauwelijks meer tot Edom te rekenen, waarschijnlijk het huidige Daidan ten Westen van Tema (vs 13; zie ook 27 : 15, 20, Gen. 10 : 7, Jes. 21 : 13, Jer. 25 : 23). En opdat het strafgericht volkomen zij, zal het voltrokken worden door Israël zelf, dat voltrekker wezen zal van des Heeren wraak (vs 14; vgl. ook Jes. 11 : 14, Amos 9 : 12, Obadja vs 18 v., Zef. 2 : 9). In hfdst. 35 v. komt de profeet op Edom terug. In 554/3 is het door Naboena'id van Babel getuchtigd, later door Arabische stammen vernietigd (Mal. 1 : 4).

D. De godsspraak tegen de Filistijnen.

25 : 15—17.

5 15 Zoo spreekt de Heer Heere: Omdat de Filistijnen wraak-
 zuchtig hebben gehandeld en wraak hebben genomen met ver-
 achtiging in de ziel, ter verderving, in eeuwige vijandschap,
 16 daarom, zoo zegt de Heer Heere: zie, Ik strek mijn hand uit
 tegen de Filistijnen en verdelg de Kretiërs en richt te gronde
 17 het overschot van het zeestrand; 17 en geweldige wraak voltrek
 Ik aan hen door grimmige kastijdingen, en zoo zullen zij er-
 varen, dat Ik de Heere ben, wanneer Ik mijn wraak over
 hen breng.

De vierde godsspraak betreft de Filistijnen, die als „onbedenend“ en als volk van Indogermaanschen stam nog meer dan de andere Palestijnsche volken in voortdurende veete met Israël hebben geleefd sinds de dagen van Simson en Eli, Samuël en Saul (zie o.a. 1 Kon. 16 : 15, 2 Kon. 18 : 8, Amos 1 : 6 v.v., Jes. 9 : 11, 11 : 14, Zef. 2 : 5 v., Joël 4 : 4 v.v., Obadja vs 19, Jer. 47). Van de houding, door hen bij Jeruzalems val aangenomen, hooren we slechts iets door Ezech. 16 : 57, die hun leedvermaak verwijt. Alleen schijnt uit deze godsspraak te mogen worden opgemaakt, dat ze ook toen aan hun wraakzucht bot hebben gevierd, misschien door de vooral in het

z.g. heuvelland in hun midden wonende Judeërs te dooden of zich aan vluchtelingen te vergrijpen. Zoo laten zich althans de uitdrukkingen van vs 15 verstaan. Nu zullen ook de Filistijnen Gods wraak over zich zien komen en ook zij zullen ten eenenmale worden vernietigd. Ze worden hier „Kretiërs” genoemd met herinnering aan hun Cretensische afkomst (zie *Noordtzij*, De Filistijnen) en bewoners van „het zeestrand” ter aanduiding van het door hen ingenomen gebied tusschen Egypte en Karmel. „Overschot” heeten ze, omdat de Filistijnsche steden in hun verbitterden strijd tegen de Assyriërs gedecimeerd waren. Met een treffende woordspeling (*wěhikrattī ēt kērētīm*) wordt hun hier de komende ondergang aangekondigd (vs 16 v.). Wie daarbij des Heeren werktuig zijn zal, wordt niet gezegd. De Filistijnen zijn opgesmolten in de ten deele van de Grieksche eilanden, ten deele van het Zuiden binnengedrongen vreemdelingen, die zich van den belangrijken kusthandel hebben meester gemaakt.

E. De godsspraak tegen Tyrus.

26 : 1—28 : 19.

Dat de profeet niet minder dan drie hoofdstukken wijdt aan Tyrus, terwijl de toch veel nauwer met Israël verwante volken als Ammon, Moab en Edom met enkele verzen worden afgedaan en ook de Filistijnen, met wie Juda veel punten van contact heeft gehad, slechts een korte uitspraak worden waardig gekeurd, moge op het eerste gezicht verwondering wekken, onbegrijpelijk is het toch allerminst. Tyrus toch, dat vijf eeuwen lang de draagster was geweest van de Fenicische cultuur, heeft niet alleen in Achabs dagen grooten invloed uitgeoefend op het cultureel en godsdienstig leven van Israël. Onafgebroken zijn, gelijk de opgravingen ons hebben geleerd, handelaren van Tyrus, dat door zijn sterkere ligging — op een rotseiland voor de kust — en zijn grootere havens (Jes. 23 : 2 v.) het oudere Sidon had overvleugeld, gezien in Israëls steden. In 701 is dan ook Loeli van Tyrus Hiskia's bondgenoot in diens strijd tegen Sanherib. Meer nog dan Juda heeft het sinds 605 een anti-Chaldeesche politiek gevolgd, waaraan Egyptische invloeden wel niet vreemd zullen geweest zijn (zie Jer. 25 : 22, 27 : 3, Jozefus, Oudheden X 11, 1). In 594 doen ze opnieuw een poging om een Syro-Palestijnsche coalitie te vormen tegen Nebukadnezar (Jer. 27 : 3 v.v.) en in 588 heeft hun voorbeeld zijn beslissenden invloed op Zedekia niet gemist, gelijk onze hoofdstukken bewijzen. Zoo is dus Tyrus' politiek een allerbelangrijkste factor geweest bij Juda's ondergang. Geen wonder dat de ballingen met gespannen aandacht de ontwikkeling volgden van Nebukadnezars worsteling met de trotsche zeestad, door den Chaldeeſchen koning kort

na Jeruzalems val (Ezech. 26 : 2) van Ribla uit (2 Kon. 25 : 21, Jer. 52 : 9) begonnen en door Tyrus meer dan 13 jaren lang met grooten heldenmoed gedragen (wschl. van 585—572). Zoo is Tyrus voor Ezechiël wat voor Johannes in de Openbaringen Babylon was: de vertegenwoordigster van de grootheid der „volkeren”, vgl. ook Jes. 23, Jer. 47 : 4, Joël 3 : 4 v.v., Amos 1 : 9 v., Zach. 9 : 2 v.v.

Onze hoofdstukken dateeren uit het elfde jaar van de wegvoering van Jojachin, d.w.z. 587/6. Jammer genoeg is de opgave van de maand uitgevallen. Nu is Jeruzalem gevallen op den 9den van de 4de maand d. i. Juni/Juli en verwoest op den 10den van de 5de maand d. i. Juli/Aug. (Jer. 52 : 6. 12). Deze profetie moet dus na den laatsten datum vallen, want blijkens vs 2 heeft Tyrus reeds uiting gegeven aan zijn Schadenfreude over Jeruzalems ondergang. Daar nu Ezechiël eerst op den 5den van de 10de maand bericht ontvangt van Jeruzalems val (Ezech. 33 : 21), kan deze profetie eerst uit het einde van dat elfde jaar dateeren, dus begin 586.

F. Tyrus' schuld en straf.

26 : 1—21.

- 26 ¹ En het geschiedde in het elfde jaar, op den eersten dier maand, en het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, omdat Tyrus met betrekking tot Jeruzalem gezegd heeft :

Ha, verbroken is de deur der natiën ;
naar mijn kant staat zij open ;
vervuld zal ik worden ; verwoest is ze !

- ³ daarom, zoo zegt de Heer Heere :

Zie, Ik kom u tegen, Tyrus !

Ik voer vele volken tegen u aan,
zooals de zee haar golven aanvoert,

- ⁴ en die zullen de muren van Tyrus verwoesten
en hare torens neerhalen
en Ik zal haar puin ver van haar wegvegen
en haar maken tot een kale rots.

- ⁵ Tot een plaats, waar men netten droogt,
zal zij worden in het midden der zee,
want Ik, Ik heb het gesproken,
spreekt de Heer Heere.

En zoo wordt zij tot een buit voor de volken

- 6 en haar dochtersteden, die op het land zijn,
zullen door het zwaard worden gedood ;
en zoo ervaren zij, dat Ik de Heere ben.
- 7 Want zoo zegt de Heer Heere : Zie, Ik breng uit het Noor-
den tegen Tyrus Nebukadnezar, den koning van Babel, den
koning der koningen, met paarden en wagens, met ruiters en
een menigte van velerlei volk.
- 8 Uw dochtersteden op het land,
door het zwaard zal hij ze dooden
en tegen u zal hij een belegeringstoren opstellen
en een belegeringswal tegen u opwerpen
en schilden tegen u opstellen.
- 9 De vernietiging zijner stormrammen zal hij tegen uw
muren richten
en uw torens vernielen met zijn breekijzers.
- 10 Van de menigte zijner paarden zal hun stof u bedekken ;
van het gedreun van zijn ruiters en van de raderen zijner
wagens
zullen uwe muren sidderen, wanneer hij uwe muren
binnen komt
zooals men een ingenomen stad binnenkomt.
- 11 Met de hoeven zijner paarden
zal hij al uw straten vertreden.
Uw volk zal hij dooden met het zwaard
en uw trotsche gedenkzuilen zullen ter aarde vallen.
- 12 Uwe rijkdommen zullen zij rooven
en uw magazijnen plunderen ;
uw muren zullen zij neerhalen
en uw kostbare huizen vernielen ;
uw steenen en houtwerk en puin
zullen zij midden in de zee werpen.
- 13 Zoo maak Ik een einde aan het geklank uwer liederen
en het spel uwer citers zal niet meer worden gehoord.
- 14 En Ik maak u tot een kale rots
en gij zult worden tot een plaats, waar men netten droogt.
Herbouwd zult gij niet worden,
want Ik, de Heere, heb het gesproken,
spreekt de Heer Heere.
- 15 Zoo zegt de Heer Heere tot Tyrus :

Zullen niet van het dreunen van uwen val,
 van het steunen der gewonden,
 van het dooden van het zwaard midden in u
 de kustlanden sidderen ?

16 Ja afdalen zullen van hun troon

alle vorsten der zee,
 en zij zullen hun gewaden afleggen
 en hun bontgestikte kleederen afdoen.
 Rouwgewaden zullen zij aandoen,
 op den grond zullen zij gaan zitten,
 altijd door zullen zij sidderen
 en om uwentwil ontzet zijn.

17 Dan zullen zij over u een klaaglied aanheffen
 en tot u zeggen :

Hoe zijt gij te gronde gegaan,
 verdwenen van de zee,
 gij hooggeprezen stad,
 die zoo machtig was ter zee,
 zij met haar inwoners,
 die schrik voor zich verspreidden
 bij allen, die aan haar woonden !

18 Nu sidderen de kustlanden
 ten dage van uwen val,
 en ontzet zijn de kustlanden in de zee
 over uw uiteinde.

19 Want zoo zegt de Heer Heere :

Wanneer Ik u maak tot een verwoeste stad,
 gelijk steden, die niet bewoond worden ;
 wanneer Ik den oceaen tegen u doe opkomen
 en de groote wateren u bedekken,

20 dan voer Ik u af bij hen, die in den kuil nederdaalden,
 bij het volk van den voortijd
 en doe u wonen in het land der onderwereld,
 als ruïnen uit den voortijd,
 bij hen, die in den kuil nederdaalden,
 opdat gij niet meer bewoond wordt
 noch een plaats inneemt in het land der levenden.

21 Tot een oorzaak van verschrikking maak Ik u
 en weg zijt gij !

Gezocht wordt ge,
 maar in eeuwigheid niet meer gevonden,
 spreekt de Heer Heere.

Tyrus, handelsstad als het is, verblijdt zich, hoewel Zedekia's bondgenoot (zie ook 25 : 3), over den val van iederen mededinger, dus ook van Jeruzalem, dat sinds Salomo's dagen (1 Kon. 10 : 15. 28 v.) zulk een gewichtig handelscentrum was, gelegen aan een knooppunt van wegen, waarlangs dus ook de karavanen, die van Tyrus kwamen of van Elath naar Tyrus gingen, trekken moesten, wat eertijds niet ging zonder het betalen van tol. Vandaar dat Jeruzalem hier „deur der natiën” genoemd wordt (vs 2). Vroeger was ze gesloten, vormde ze dus voor het handelsverkeer een belangrijke hinderpaal, omdat dwang wel eens de plaats moest innemen van recht en karavanen werden opgehouden, totdat het begeerde was verkregen. Nu staat de „deur” open en wel naar Tyrus' kant, dat allerlei handelsgewin verwacht van Jeruzalems val. Vandaar Tyrus' „Ha!” (vs 2).

Tyrus verwacht nu dus een toevloed van volkeren. Ja, zegt nu des Heeren woord: komen zullen ze, maar met gansch andere bedoelingen dan gij vermoedt. De Heere, die als Israëls God over Tyrus' Schadenfreude bloedige wraak nemen zal, is hun aanvoerder en daarom zal de aandrang der volken even onweersstandelijk zijn als die der vloedgolven, welke Tyrus bij eigen ondervinding kent. De golven, vroeger dragers van Tyrus' was-senden rijkdom, zijn nu predikers van overstelpenden ondergang (vs 3). Want wat de zee alle eeuwen door niet vermocht, dat zal onder des Heeren leiding de „volkerenzee” vermogen: Tyrus' muren zullen vallen, Tyrus' torens, die den aan alle zijden door de zee omgeven muur onneembaar maakten, zullen in puin storten. En de vloedgolven der volkerenzee zullen zelfs het neerstortende puin wegspoelen, zoodat er van de trotsche handelsstad niets overblijft dan een kale rots (soer, zinspeling op Tyrus' naam; Tyrus is vergrieksching van soer), die zelfs aan visschers geen woonplaats meer biedt en voor niets anders dienen kan dan als „plaats, waar men netten droogt” (vs 4 v.).

Wonderlijk, ongelooflijk klinkt ze, deze prediking van den ondergang van Tyrus, welks stichting in het donker der eeuwen teruggaat; maar des Heeren woord is uitgegaan en het doet alwat Hem behaagt. Datzelfde Tyrus, dat oudtijds de volken uitbuitte, zal nu de buit der volken zijn. En gelijk het gezinshoofd zijne familie in zijn val medesleept (vgl. Joz. 7), zoo zal ook Tyrus' val de ondergang zijn harer „dochtersteden”, die op het vasteland liggen en het zwaard ten offer zullen vallen. Zoo zal Fenicië dezelfde ervaring opdoen als de andere Palestijnsche volken: hoe bitter het is te vallen in de hand van den levenden God (vs 6).

7—14 Na deze korte teekening van Tyrus' zonde en straf — welke zich echter eerst in den loop der eeuwen heeft verwerkelijkt, daar Tyrus' handel, hoewel geknakt, zich toch nog tot in den tijd van Hiëronymus heeft weten te handhaven en Tyrus eerst door de Saracenen (1291) tot een ten eenemale onbeteekenende plaats is geworden — volgt in vs 7—14 een bredere teekening van de wijze, waarop door Nebukadnezar het Godsoordeel aan Tyrus zal worden voltrokken. Hij wordt — gelijk steeds in Ezechiël en soms in Jeremia (21 : 2—27 : 5, 29 : 21 v.v.) geschiedt — terecht Nebukadrezar genoemd, eene hebraïseering van het Babylonische *Naboe-Koedoeri-oesoer* = „Nebo, bescherm het gebied”. Hij wordt genoemd „koning der koningen”, een titel, die niet alleen door de Perzische koningen gedragen is, maar ook in eenige Assyrische inschriften gevonden wordt, hoewel deze koningen zich bij voorkeur „grootkoning” (zie Jes. 36 : 4) noemden. Hij komt, hoewel Babel ten Oosten van Tyrus ligt, „uit het Noorden”, omdat de woestijn een barrière is en de legers uit de Eufraat-Tygris-vlakte slechts door Syrië heen de Palestijnsche volken bereiken konden. En oprukkend tegen een machtige handelsstad als Tyrus is, wordt hij vergezeld van een groot leger, gerecruteerd uit de vele volken, door hem onder zijn scepter vereenigd. „Zie, Ik breng”. Babels koning is des Heeren knecht; zie ook 29 : 20, 30 : 10, Jer. 25 : 9, 27 : 6, 43 : 10.

8—11 In vs 8—11 wordt de belegering van Tyrus geteekend, voorafgegaan door den ondergang van hare „dochtersteden”, die, op het vasteland gelegen, bij den eersten aanval het zwaard ten offer vallen. Tegenover Tyrus echter moet de geheele toenmalige belegeringskunst worden te hulp geroepen; zie ook 4 : 2, 17 : 17, Jer. 6 : 6, 33 : 4, 52 : 4. Allereerst werd de stad met een belegeringswal ingesloten, versterkt door torens, waardoor de legerplaats tevens gevrijwaard werd tegen een mogelijke verrassing van de zijde der belegerden. Daarna trachtte men de stad te benaderen door het opstellen van reeksen metalen schilden of schilden van wilgentakken, waarachter de boogschutters de verdedigers konden beschieten en door het rammeien der muren met behulp van stormrammen, rijdende gevaarten, waarin het stootblok hing en waarop boogschutters stonden. Ook trachtte men door breekijzers de steenen uit den muur te breken. Van de bijzondere moeilijkheden, die de belegering van een eilandenstad als Tyrus met zich medebracht, spreekt de profeet natuurlijk niet. Vandaar dat hier ook geen woord gewijd wordt aan de manier, waarop Nebukadnezar tracht den stadsmuur te benaderen. Ezechiël houdt zich aan de algemeene belegeringstechniek. Vandaar dat hij in vs 10 ook nog gewag maakt van de groote ruitermassa, waaruit het vijandelijke leger bestaat en door wier dreunend geweld de stadsmuren zullen sidderen, hoewel ruiters tegen Tyrus machteloos waren, wijl er

vóór Alexanders dagen geen dam bestond, die Tyrus aan het vasteland verbond. Zoo zal de stad eindelijk vallen. En dan zal Tyrus zien wat het nog nooit heeft gezien. Scharen ruiters zullen de straten vullen, want de onneembare stad zal zijn gevallen. Dan zal niet alleen de bevolking aan het zwaard ten offer vallen, maar ook de heilige zuilen, waarop men zich eeuwenlang verlaten heeft en die — opgesteld voor Melkarts tempel als Jachin en Boaz voor dien van Jeruzalem; 1 Kon. 7 : 21 — spraken van de heerlijkheid en macht van Melkart (= koning der stad), den zonnegod van Tyrus, zullen het trotsche hoofd moeten buigen voor Mardoek, den stadsgod van Babel. Zoo gaat Melkart met zijn stad ten gronde. Alles zal aan de plundering en aan de vernietiging worden prijsgegeven, waarbij aan Tyrus' puin een plaats zal gegeven worden in dezelfde zee, waarop Tyrus' schepen zoo lang als heerschers hebben rondgevaaren. Niets zal er van de groote handelsstad over blijven en nooit meer zal op Tyrus' kale rots de muziek van weleer worden gehoord. Daarvoor staat het woord des Heeren borg (vs 14).

15—18 Van den indruk, dien de door niemand verwachte val van de onneembare zeeveste op den breeden kring der menschheid maken zal, spreken de verzen 15—18. Daarbij worden allereerst vermeld de „kustlanden”, de slechts zeer vaag bekende en daarom als eilanden gedachte landen aan de uiterste grenzen van het gebied, dat binnen den Semietischen gezichtskring viel. Deze „kustlanden” zijn dus deels te denken in de westelijke helft der Middellandsche Zee, deels in de vlakten van Rusland, deels in Midden-Azië, deels in Afrika. De profeet noemt ze om een diepen indruk te geven van den grooten omvang van den kring, die door dit aan Tyrus voltrokken Godsoordeel van schrik en beven zal worden bevangen. Teekenend spreekt hij daarbij van het „dreunen” van Tyrus' val (vs 15). In de tweede plaats maakt de profeet gewag van wat bij het hooren van den ondergang van Tyrus „alle vorsten der zee” zullen doen, waarbij gedacht moet worden aan de beheerschers dier steden aan de kusten der „oude wereldzee”, met wie Tyrus niet alleen in nauwe handelsrelatie stond, maar voor wie Tyrus bijna gold als een onaantastbare koningin. Hoog hebben ze tegen haar opgezien en daarom bedrijven „alle vorsten der zee” diepen rouw bij haren ondergang. Alle koningsheerlijkheid leggen zij af. Troon en staatsiekleed mijden ze (vgl. Jes. 47 : 1, 52 : 1 v.), nu Tyrus, van wie hun deze kostbaarheden gewerden (27 : 16), gevallen is. In het stof zitten zij neer (vgl. 27 : 30, Jes. 3 : 26, Klaagl. 2 : 10, Job 1 : 20, 2 : 13), gehuld in rouwgewaad, en siddering grijpt hen aan, want nu zijn ze niet alleen van rijk vloeiende bronnen van inkomsten beroofd, maar ook zijn ze bang geworden voor hun eigen heerschappij, nu zelfs Tyrus gevallen is (vs 16). En gelijk bij een veel geliefden doode een

klaagzang wordt aangeheven, zoo ook bij Tyrus' val. Daarbij wordt herinnerd aan haar vroegere macht en heerlijkheid, die nu zoo plotseling een einde heeft genomen, zoodat Tyrus nu ten eenenmale van de zee verdwenen is. Terwijl eertijds haar inwoners schrik aanjaagden aan „allen die aan haar woonden” d.i. aan de bewoners van de stranden der Middellandsche Zee, brengt nu haar val ontzetting teweeg bij allen, die het ongedachte zien geschieden (vs 17 v.).

19—21 In verband met dat laatste wordt in vs 19—21 nog eenmaal alle nadruk gelegd op het algeheele van den ondergang der oude handelsstad, waaraan dan een nieuw element van smaad wordt toegevoegd. Teruggrijpend op wat reeds in vs 3 — maar daar als beeldspraak — was gezegd, wordt hier een teekening gegeven hoe de stad onder de golven der zee begraven wordt gelijk een doode onder den grond, zoodat van haar als ware ze een mensch gezegd kan worden, dat ze in de onderwereld nederdaalt. Daar zijn allen bijeen, die reeds sinds overoude tijden gestorven zijn, eeuwig blijvend wat ze zijn in ontroerende eentonigheid: het volk uit den voortijd, maar nu als krachtelooze schimmen ronddolend (vgl. 32 : 27, ook 2 Petri 2 : 5). Ze blijven in dien toestand, waarin de dood hen vond. Daarom liggen de steden, die van den aanvang af „in den kuil” zijn nedergedaald, „als ruïnen uit den voortijd”. In de menschenwereld is ieder spoor van hen verloren gegaan. Van herbouw kan dan ook geen sprake zijn. De eenige herinnering, welke van Tyrus blijven zal, is die van den schrik, welke allen beving bij den totalen ondergang dezer eeuwenoude stad. „Men kent en vindt zijn standplaats zelfs niet meer”.

G. Tyrus' voorbijgegene heerlijkheid.

27 : 1—36.

- 27 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende: En
^{2,3} gij, menschenkind, hef over Tyrus een klaagzang aan ³ en zeg tot Tyrus, dat gezeten is bij de toegangen der zee, de handelaarster der natiën naar vele kustlanden: Zoo spreekt de Heer Heere: Tyrus, gij, gij zegt: „een schip volmaakt van schoonheid”
⁴ In het hart der zee maakten uw volmaakten uw schoonbouwers u groot, heid.
⁵ Met cypressen van den Senir al het houtwerk.
 Cederen van den Libanon
 namen zij om een mast te maken.

- 6 Uit de hoogste van Bazans eiken maakten zij uw roei-
riemen.
Uw dek maakten ze van elpen- van de eilanden der
been met pijnboomhout Kitteërs.
- 7 Bontgewerkt lijnwaad uit Egypte was uw doek
om u als zeil te dienen.
Violet en rood purper van de
kustlanden van Elisja was uw zonnescerm.
- 8 Inwoners van Sidon en Arvad dienden u tot roeiers ;
de bedrevensten van Semer
waren in u, ze waren uw stuurlieden.
- 9 De oudsten van Gebal en haar
bedrevensten uw scheepstimmerlieden.
Alle zeeschepen en hun zee-
lieden waren in u om uw waren om te
zetten.
- 10 Perzen, Loediërs en Poetiërs
waren in uw leger als uw krijgslieden.
Schild en helm hingen zij in u op ; zij, zij zetten u luister bij.
- 11 De zonen van Arvad en van
Chalkis waren op uw muren
en de Gammadim waren in uw
torens. rondom
- Hun schilden hingen zij rondom zij, zij volmaakten uw
aan uw muren, schoonheid.
- 12 Tarsis dreef handel met u vanwege al uw goederen ;
met zilver, ijzer, lood en tin betaalde het uw waren.
- 13 Javan, Toebal en Mesech, die waren uw handelaars,
met slaven en koperwerk betaalden zij uw waren.
- 14 Die van het huis Togarma betaalden uw waren met paar-
den, rossen en muilieren.
- 15 De zonen van Rodan waren uw handelaars ;
vele kustlanden dreven handel met u ;
olifantstanden en ebbenhout brachten zij u als betaling.
- 16 Edom dreef handel met u om uw vele voortbrengselen ;
met robijn, purper, bonte stoffen,
lijnwaad, korallen en jaspis betaalden zij uw waren.
- 17 Juda en het land van Israël, die waren uw handelaars ;
met Minnith-tarwe en meel, honig, olie en balsem be-
taalden zij uw waren.

- 18 Damaskus dreef handel met u om al uw goederen ;
 19 met wijn van Chelbon en wol van Sachar en ¹⁹ wijn uit
 Oezal betaalden zij uw waren ;
 gepolijst ijzer, kassia en kalmus waren onder uw waren.
- 20 Dedan dreef handel met u in zadeldekken.
 21 Arabië en alle vorsten van Kedar, die waren uw handelaars;
 met lammeren, rammen en bokken, daarmee handelden ze
 met u.
- 22 De handelaars van Sjeba en Raëma, die dreven handel met u ;
 met keur van allerlei balsem en met allerlei edelgesteente
 en goud betaalden zij uw waren.
- 23 Haran en Kalne en Eden, alle inwoners van Assyrië en
 geheel Medië waren uw handelaren.
- 24 Zij dreven handel met u in prachtgewaden, in purperen en
 bontgestikte mantels
 en in bontgeweven tapijten, in gevlochten en ineengedraaide
 touwen op uw markt.
- 25 Tarsisschepen trokken heen met uw waren,
 zoodat gij rijk en zeer geëerd werdt in het hart der zee.
- 26 Op de hooge zee brachten u zij die u roeiden —
 daar verbrijzelt u de oostenwind in volle zee !
- 27 Uw goederen en artikelen en uw zeelieden en stuur-
 lieden,
 uw sloopstimmerlieden en tus-
 schenhandelaren en al uw krijgslieden,
 die op u zijn, en uw heele schare, die in u is,
 ze vallen in volle zee ten dage van uw val.
- 28 Van het schreeuwen uwer stuur-
 lieden daveren de kusten,
 29 en van hun schepen dalen dan af allen, die de roeiriemen
 hanteeren ;
 de zeelieden en alle stuurlieden
 ter zee gaan aan land.
- 30 Luidkeels jammeren zij over u en bitterlijk schreeuwen zij
 en doen stof op hun hoofd, wentelen zich in asch.
- 31 Om u scheren zij zich een kale
 plek en trekken zij rouwge-
 waad aan.
 Ze weenen over u bedroefd van
 ziel, een bittere rouwklacht.

32	In hun weeklacht heffen zij een klaagzang aan ;	zij jammeren over u :
	Wie was prachtig als Tyrus	midden in de zee ?
33	Als uw waren uit zee opkwamen,	verzadiget gij veel volken ;
	met de menigte uwer goederen en waren	hebt gij de koningen der aarde rijk gemaakt.
34	Nu ligt gij verbrijzeld van de zee af	in de diepten der zee.
	Uw waren en uw heele menigte	zijn met u weggezonden.
35	Alle bewoners der kustlanden en hun koningen huiveren, ja huiveren,	zijn over u ontzet
	De handelaren onder de volken fluiten over u.	met ontsteld gelaat.
36	Ten schrik zijt gij geworden ;	voor eeuwig zijt gij weg.

In dit, ten deele uit den tijd van Jeruzalems beleg, ten deele uit dien na Jeruzalems val dateerende hoofdstuk, waarin een beeld wordt gegeven van Tyrus' grootheid en macht, haar rijkdom en veelsoortige handelsbetrekkingen, maar ook een teekening van Tyrus' ongedachten en algeheelen ondergang, zijn om redenen, die ons niet duidelijk zijn, twee stukken samengevoegd, die èn wat hun poëtischen vorm aangaat èn wat hun inhoud betreft niet op elkander waren aangewezen. Het eerste, dat zeer duidelijk den poëtischen vorm van het Hebreeuwsche klaaglied vertoont, bestaat uit de versgroepen 3b—9a en 26—36. De eerste groep verzen bevat eene schildering van de heerlijkheid van Tyrus, dat op treffende wijze gedacht wordt als een groot zeeschip, van de beste materialien gebouwd en van de beste manschappen voorzien. De tweede groep verzen, die bijna tweemaal zoo groot is als de eerste, geeft een aangrijpende teekening van den onverwachten ondergang van dit zeeschip, welks bemanning omkomt, waarbij die der andere „schepen" een klaagzang aanheft over dezen schipbreuk en den indruk vertolkt, dien deze maakt op de bewoners der kustlanden en hunne koningen. Tusschen deze beide groepen van verzen in staat een ander stuk 9b—25, dat door de vele vaktermen aan de vertaling allerlei moeilijkheden bereidt. Het heeft niet den vorm van een klaagzang, ofschoon enkele versregels dien zeer dicht naderen. Hier is het beeld van het zeeschip ten eenenmale losgelaten en worden we in de stad gebracht met haar drukken ruilhandel, op welker markten de bewoners van alle gedeelten der toenmaals bekende wereld hun waren te koop bieden en in wier havens allerlei zeeschepen zich verdringen.

Treffend wordt in vs 3a Tyrus geteekend als „gezeten bij de toegangen der zee” (Hebr. tekst minder juist: toegangen eener zee), d.w.z. waar men zich inscheept, wanneer men de zee beveren wil, en waar men landt, als men van zee komt. Tyrus is dus de bemiddelaarster van den handel tusschen de bewoners van West-Azië en die van de eilanden en kustlanden der Middellandsche Zee. Vandaar „handelaarster der natiën”.

3b—9a Tyrus' buitengewone schoonheid wordt geteekend onder het beeld van het statige zeeschip, waaraan geen kosten zijn gespaard en dat op geheel eenige wijze bemand is. Het dient zich dan ook zelf als een schip aan. Althans, zoo zullen we den tekst wel te verbeteren hebben door de invoeging van „een schip”, welks medeklinkers dezelfde zijn als die van „ik”. Met eene duidelijke zinspeling op de kosten, door Tyrus' bouwheeren niet gespaard om de twee kleine eilandjes om te tooveren in een bloeiende handelsstad, waardoor deze kwam te liggen „in het hart der zee”, worden we in aanraking gebracht met de scheepsbouwers, die van dit zeeschip een volmaakte schoonheid maakten. Daartoe lieten zij van den Senir — met welken naam blijkens Deut. 3, 1 Kron. 5 : 23 en Hoogl. 4 : 8 de Hermon wordt bedoeld; ook de Assyriërs kenden hem onder dezen naam —, die om zijn uitstekend cypressenhout beroemd was (zie 1 Kon. 6 : 15. 34), „al het houtwerk” halen ondanks de buitengewone kosten, die het in deze streken zoo moeilijke transport met zich medebracht. Van den Libanon moest het anders alleen voor de binnenmuren van paleizen gebruikte cederhout dienen om er een mast — elk schip had er slechts één, vgl. Jes. 33 : 23 — van te maken, hoewel daarvoor gewoonlijk minder soort hout werd gebruikt (vs 5). Eenzelfde keur werd toegepast op de geweldige riemen, die het schip met menschenhulp moesten voortbewegen. Daartoe werd hout gezocht op het nog verder af gelegen gebergte van Bazan ten Oosten van den Jordaan, beroemd door zijn steeneiken (Deut. 32 : 14, Jes. 2 : 13, Am. 4 : 1). Maar daarbij werden voor het groote schip uiteraard alleen de hoogste eiken genomen, vs 6a; zoo zal wel bedoeld zijn in plaats van het onbegrijpelijke „op u”. Het tweede gedeelte van dit vers is niet geheel duidelijk. De Hebreeuwsche tekst luidt: „uw dek maakten zij van elpenbeen, de dochter van schreden”. Door een andere groepeerling van medeklinkers echter wordt de tekst begrijpelijk. Zinspelend op de gewoonte om houtbekleding nog kostbaarder te maken door het in te leggen met elpenbeen (zie o. a. 1 Kon. 22 : 39, Am. 6 : 4), wordt dan van het zeeschip Tyrus gezegd, dat zelfs aan het dek — anderen willen op grond van Exod. 26 : 15 v.v. aan den kajuitwand gedacht hebben — geen kosten zijn gespaard. Daarvoor is gebruikt het hout van een niet nader te definieeren pijnboom (een soort cypres?) gehaald van „de eilanden der Kितteërs”. Onder „Kितteërs” verstaan we de be-

woners van de Fenicische kolonie Kittion, aan de oostkust van Cyprus, welke haar naam gaf aan het geheele eiland (Gen. 10 : 4), dat dan ook als „het land der Kitteërs” wordt aangeduid (Jes. 23 : 1. 12). En wyl Cyprus het eerste eiland was, dat de Feniciërs op hun tochten naar het Westen aandeden, werd het met de daarachter gelegen eilanden (tot Sicilie toe?) samengevat onder den naam „eilanden der Kitteërs” (Num. 24 : 24, Deut. 11 : 30, , Jes. 23 : 1. Jer. 2 : 10, Ez. 27 : 6). Dit kostbare hout nu werd, hoewel het voor het dek werd gebruikt en dus uiteraard aan allerlei beschadiging onderworpen was, nog kostbaarder gemaakt door het in te leggen met elpenbeen, dat uit het verre Ofir moest worden aangevoerd. Van niet minder weelde sprak het groote zeil, dat vervaardigd was uit „bontgewerkt lijnwaad uit Egypte”, beroemd om zijn linnen goederen, die, ragfijn als ze waren, bijna met onze zijden stoffen te vergelijken zijn. Dat lijnwaad, door de Grieken *byssus* genoemd, werd geweven van plantenvezels en met goud betaald (vandaar Luk. 16 : 19). Maar daarmee nog niet tevreden, werd tevens een zonnenscherm aangebracht, waartoe „de kustlanden van Elisja” in twee kleuren purper hadden te leveren. Waar we deze „kustlanden van Elisja” zullen hebben te zoeken, is nog steeds niet duidelijk. Men identificeert Elisja met Cyprus, met den Peloponnesus, met Zuid-Italië, met Sicilië, ook met Carthago. Voor het eerste spreekt, dat Cyprus in de Amarnabrieven Alasja wordt genoemd; voor het tweede spreekt behalve de klankovereenkomst van Elis en Hellas het feit, dat de Peloponnesus bekend stond door zijn vele purperslakken; voor het laatste kan worden aangevoerd, dat Elissa de bijnaam was van de oude Carthaagsche koningin Dido. Dat het in West-Afrika gezocht zou moeten worden, lijkt mij voorloopig nog zeer onwaarschijnlijk.

Evenals aan den bouw van het schip is ook aan de bemanning de uiterste zorg besteed. De roeiers, waarvoor bij voorkeur slaven of krijgsgevangenen werden gebruikt, worden nu tot meerdere heerlijkheid van Tyrus gekozen onder de vrije burgers van de in rang op Tyrus volgende Fenicische steden Sidon en Arvad. Vooral de bewoners van deze laatste stad — het huidige Roewād, op een eiland dicht bij de kust ten Noorden van Tripolis — stonden bekend als buitengewone zeevaarders. De tweede helft van vs 8 is weer niet geheel duidelijk. In den Hebreuwschen tekst staat: „uwe wijzen, o Tyrus, waren in u, ze waren uw stuurlieden”. Maar dit kan moeilijk de oorspronkelijke tekst zijn. Immers het gaat hier juist over Tyrus. Dat de wijzen van Tyrus *in* Tyrus zijn, spreekt dus vanzelf; dat ze daarbij echter naast de anderen, die toch in een verhouding van afhankelijkheid en dienstbaarheid tegenover Tyrus worden gedacht, dienst moeten doen als stuurlieden, is wonderlijk. Daarom wijzigde ik met meerdere exe-

geten „uwe wijzen; o Tyrus” in „de wijzen” of liever „de bedrevensten van Semer”, de ook Gen. 10 : 18 en 1 Kron. 1 : 16 genoemde Fenicische stad ten Zuiden van Aradus, die de Grieken kenden als *Simoeros* en nu *Soemra* heet. Maar ook het trotsche Gebal, dat sinds overoude tijden zulke drukke handelsbetrekkingen onderhield met Egypte, moet Tyrus dienen. Deze stad, door de Grieken Byblos = boekenstad genoemd, het huidige Dsjebeil, tusschen Tripolis en Beiroet gelegen, moet aan Tyrus scheepstimmerlieden leveren, waartoe hare oudsten en bedrevensten zich niet te voornaam mogen achten. Zoo hebben dus alle Fenicische steden hulp- en spandiensten te leveren voor Tyrus, dat de eerste handelsstad van geheel het kustland is en nu als een trotsche zeevaarder de Middellandsche Zee beheerscht.

9b—25 Hierop volgt een breede lijst van volkeren, met wie Tyrus handel dreef. De vertaling ervan is op meerdere punten zeer onzeker, niet alleen omdat de tekst onder de handen der afschrijvers geleden heeft, maar ook omdat meerdere uitdrukkingen ons ten eenenmale onbekend zijn. Hier is Tyrus niet meer het schip, maar de stad, waar allerlei handelsvaartuigen samenkomen en waar in- en uitgeladen wordt. Daarbij wordt alleen in vs 10 v. melding gemaakt van het leger, dat de stad moet verdedigen tegen mogelijke aanvallen. In het leger gaat het intusschen als op het schip. Gelijk daar de Tyriërs zich van de hulp van vreemden hebben weten te verzekeren, zoo bestaat ook het leger uit vreemde hulptroepen. In vs 10 wordt een drietal volken genoemd. Van deze worden de Loediërs en de Poetiërs ook naast elkander genoemd als deel uitmakende van het Egyptische leger (Jer. 46 : 9, Ez. 30 : 5, Nah. 3 : 9). Dat we bij de Loediërs aan het bekende Klein-Aziatische volk der Lydiërs te denken hebben, wordt wel dikwijls aangenomen, maar is, ofschoon Gen. 10 : 22 van een Semietische groep Loediërs spreekt, zeer twijfelachtig (zie ook 30 : 5 en vgl. Jes. 66 : 19 en Jer. 46 : 9). Herinnerd zij daarbij aan het feit, dat in Gen. 10 : 13 en 1 Kron. 1 : 11 Loed in verbinding wordt gebracht met Egypte en dus in Afrika moet gezocht worden. Naar Afrika wijzen trouwens ook de Poetiërs, in wie we wel de bewoners zullen hebben te zien van het land *Poent* der Egyptische opschriften, dat met tamelijk groote zekerheid geïdentificeerd kan worden met de Abessinische kust en de Somali-kust. Maar indien dit *Loed* in Afrika moet worden gezocht, moet tevens worden erkend, dat we er — tenzij we ten eenenmale willekeurig *Loed* in *Loeb* willen veranderen en derhalve hier aan Libyërs willen gedacht hebben — niets naders van weten. Verwondering heeft het gewekt, dat hier ook Perzen genoemd worden als deel uitmakende van het Tyrische leger. Hoewel ze in 38 : 5 naast Koesj en Poet genoemd worden als behoorende tot het leger van Gog en dit bewijst, dat reeds in Ezechiëls

dagen de Perzen op den voorgrond drongen als vertegenwoordigers van die groep volkeren, met wier hulp zij onder Cyrus een wereldrijk zouden bouwen, toch heeft men aan een Afrikaansch volk willen denken. Naar het mij voorkomt, ten eenemale ten onrechte. De geschiedenis leert ons, dat dergelijke volken reeds lang in dienst waren bij de cultuurvolken van hun dagen, voordat ze zoozeer op den voorgrond traden, dat hun naam in de geschiedenis voortleefde. Naast hen hooren we in vs 11 nog eens van „de zonen van Arvad”, die we in vs 8 reeds als roeiers vermeld vonden. Daarop volgt in den Hebreeuwschen tekst „en uw leger”. Dit kan onmogelijk juist zijn, omdat in vs 10 v. eene beschrijving gegeven wordt van het Tyrische leger en derhalve „uw” d. i. Tyrus' leger daarvan geen onderdeel kan uitmaken. In deze reeks medeklinkers (*chlk*) zal dan ook wel een eigenaam schuilen. Maar welke? Cilicië, dat we uit de Assyrische inschriften kennen onder den naam van *Chilakkoe*, ligt wat ver van Arvad af en de combinatie van een enkele stad met een groote landstreek is althans onverwacht. Daarom neig ik er toe bij dit *Chlk* te denken aan het bekende Chalkis ten Westen van Damaskus. Naast deze verdedigers der stad worden ook genoemd *Gammadim*. Zoo althans staat in den Hebreeuwschen tekst. Van hen vinden we hier alleen melding gemaakt. Geen wonder, dat men door grootere of kleinere tekstveranderingen hier een meer bekend volk heeft genoemd willen zien. Zoo b.v. met verandering van *d* in *r* de Kimmeriërs, in Gen. 10 : 2 Gomer, in de Assyrische opschriften Gimirra genoemd, wonende in Cappadocië; of met grootere wijziging de Semarim, de bewoners van de boven genoemde stad Semer. Het wil mij echter voorkomen, dat daarvoor geen reden bestaat, allermint nu de Amarna-brieven ons in kennis hebben gebracht met de Koemidi, een waarschijnlijk Arameesche stam ten Noorden van den Hermon, waarin we zonder al te veel moeite de *Gammadim* van Ezechiël zouden kunnen herkennen.

Met vs 12 begint de eigenlijke teekening van het breedvertakte handelsleven, dat zich in Tyrus liet waarnemen, en dat ons voor zooveel vraagteekens stelt. Onze archeologische en geografische kennis laat ons hier herhaaldelijk in de steek. Ook de vertaling is onzeker. Dit betreft vooral de twee vaktermen, die ik vertaalde door: „zij betaalden uw waren”. Anderen meenen, dat dit beteekent: „zij brachten aan u als koopwaar” of „zij voorzagen uw markt” e.d. De teekening zelf echter laat ons zien hoe goed Ezechiël op de hoogte was van het handelsleven zijner dagen. Slechts frappeert het ons, dat hij noch Babel noch Egypte noemt.

Het eerst wordt hier (vs 12) genoemd Tarsis, in Gen. 10 : 4 „zoon van Javan” geheeten, dus in nauw verband gebracht met Griekenland. In Ps. 72 : 10 worden „de koningen van

Tarsis" genoemd naast „de kustlanden", wat naar de westelijke helft der Middellandsche Zee voert. Jes. 23 : 1. 6 spreekt van de „schepen van Tarsis", waarheen men dan ook slechts per schip komen kan, gelijk ook in het boekje Jona wordt gezegd. In Jer. 10 : 9 wordt het genoemd als een uitvoerplaats van zilver. De handel met Tarsis was zoo levendig, dat Tarsis zijn naam gaf aan een bepaald soort schepen: Tarsisvaarders. Hoewel de Grieksche vertalers hier en ook vs 25 en 38 : 13 blijkens hun Karchedon aan Carthago gedacht hebben, is nog altijd het meest waarschijnlijk de oude identificatie met de stad Tartessus in Spanje, hoewel anderen aan Sicilië en Sardinië willen gedacht hebben. Van hier kwamen zilver, ijzer, lood en tin, waarvoor Spanje nog altijd bekend staat.

Maar ook werd handel gedreven (vs 13) met Javan, Toebal en Mesech, een combinatie, die ook in Gen. 10 : 2 voorkomt. Het eerste is aanduiding van wat wij de Joniërs noemen, daarna verzamelnaam voor de Grieken en aanduiding van de door hen bewoonde landen (zie Gen. 10 : 2, Jes. 66 : 19 e.e.). De Assyrische opschriften, die het eerst onder Sargon II (722—705) van deze *Jamna*, *Javna* of *Javana* melding maken, spreken van hen altijd als een volk, dat dicht bij Tyrus „midden in de zee" woont, wat naar de Egeesche eilanden wijst. Toebal, dat Ez. 32 : 26, 38 : 2 en 39 : 1 naast Mesech en Jes. 66 : 19 naast Javan wordt genoemd, zal wel hetzelfde volk zijn als de *Tabal*, van wie Tiglath-Pileser IV spreekt in het bericht van zijn veldtocht tegen Rezin van Damaskus in 734/3. Toen woonden ze in den Anti-Taurus, dus in hetzelfde oostelijke gedeelte van Klein-Azië, waar Herodotus de Tibarënoi naast de Moschoi vermeldt. Deze laatsten zijn de hier genoemde Mesech, een eveneens Indo-Germaansch volk, door de Assyriërs Moeskaja genoemd. In de 11de eeuw v. Chr. woonden ze in het gebied van de bronnen van Eufraat en Tigris. Later vinden we hen meer westelijk en na den ondergang van het rijk der Hetieten heerschen ze over het latere Cappadocië en wonen ze dus ten Noorden van Toebal. Hun specialiteit was naast slaven (eig. menschenzielen, vgl. Amos 1 : 6. 9, Joël 4 : 6) vooral koperwerk, waaraan West-Armenië nog steeds rijk is. Nog heden ten dage is het koper van dit bergland gezocht. Naar ditzelfde gedeelte van Klein-Azië voert ons ook vs 14, waar melding gemaakt wordt van „die van het huis Togarma" (zoo ook Ez. 38 : 6), die wel identisch zullen zijn met Togarma van Gen. 10 : 3 en 1 Kron. 1 : 6 en daar over Gomer heen in verband gebracht worden met Jafet. De tot heden meest waarschijnlijke meening is, dat dit de bewoners zijn van *Til-garimmoe* in Cappadocië, waarvan Sargon II spreekt. Nog Herodotus e. a. weten te spreken van den paardenrijkdom van dit gebied.

In vs 15 wordt in den Hebreeuwschen tekst gesproken van Dedan, dat echter ook in vs 20 wordt genoemd. Wijl het daar

in de geografische orde past, zullen we hier wel met de Grieksche vertaling Rodan hebben te lezen, dat ook Gen. 10 : 4 wel bedoeld zal zijn, gelijk tal van Hebr. handschriften in den par.tekst van 1 Kron. 1 : 7 lezen. Dit brengt ons waarschijnlijk naar het eiland Rhodos. Zoo begrijpen we ook, waarom in nauw verband hiermede sprake kan zijn van „vele kustlanden”, bewijs van de vage kennis, die Israëel destijds had van de eilanden der Egeesche Zee en de daarachter gelegen landen. Dat zij ruilhandel dreven in „olifantstanden (eig. „horens van ivoor”) en ebbenhout” behoeft echter niet te bewijzen, dat deze destijds daar gevonden werden. Ze kunnen zeer wel tusschenhandelaren geweest zijn ; zij gaven deze eenvoudig verder door.

Hiermede is nu het Noorden afgedaan. De volgende verzen brengen ons naar het Zuiden. Nu biedt de Hebr. tekst in vs 16 „Aram”, maar verbreekt daarmede opnieuw de geografische orde, daar eerst vs 18 ons naar Aram-Damaskus brengt. We zullen hier dus wel met de Grieksche en Syrische vertalingen „Edom” moeten lezen. De vertaling van de door bemiddeling van Edom naar Tyrus gebrachte handelswaren — ik vermoed hier robijnen, purper, bonte stoffen, lijnwaad, koralen en jaspis — is voor een deel twijfelachtig. Daarbij moet intusschen worden opgemerkt, dat de Edomieten blijkbaar een belangrijk aandeel gehad hebben in den handel, die van Zuid-Arabië noordwaarts ging. Ook, dat de paarden- en koraalvisscherij uitgeoefend werd in de Perzische golf. Juda en Israëel worden genoemd als handelende behalve in honig en olie (waarmede wel wilde honig [zie Gen. 43 : 11] en olijfolie zal bedoeld zijn) ook in Minnith-tarwe. Nu kennen we door Richt. 11 : 33 Minnith als een Ammonietische stad en weten uit 2 Kron. 27 : 5, dat Ammon een der korenschuren van Palestina was. We zullen hier dus wel met een speciaal Ammonietische tarwesoort te doen hebben, tenzij men Minnith wil veranderen in *nēkoth*, een soort specerij, genoemd in Gen. 37 : 25 en door Böhl vertaald met tragakant. Ook het hierop volgende woord, dat ik door „meel” vertaalde, is een speciaal soort, dat we onder denzelfden naam ook door het Assyrisch kennen. Anderen willen hier *donag* lezen, dat waarschijnlijk „was” beteekent ; zie ook Micha 1 : 4, Ps. 22 : 15, 68 : 3, 97 : 5. Damaskus (vs 18), een handelscentrum met tal van vreemde karavanserai's (zie 1 Kon. 20 : 34) verhandelde den ook in de spijkerinschriften genoemden „wijn van Chelbon”, afkomstig dus uit de nog steeds Chalboen geheeten stad ten N.-W. van Damaskus, nog altijd om haar wijn beroemd. De Grieksche reiziger Strabo weet te vertellen, dat de Perzische koningen uitsluitend „wijn van Chelbon” dronken. Wat hierna wordt genoemd is zeer onzeker. Hoewel het waarschijnlijk is, dat de vertaling „wol van Sachar” wel den oorspronkelijken zin weer geeft, moet erkend worden, dat de plaats of het land Sachar ons ten eenenmale onbekend is. De vertaling „wijn uit Oezal”

is vrucht van tekstverandering. De Hebr. tekst biedt: „Wedan en Javan gesponnen”, wat geen zin geeft. Ik liet „Wedan” weg, dat ook in de Grieksche vertaling ontbreekt, las in plaats van *jun* met deze *jjn*, dat „wijn” beteekent, en wijzigde de klinkers van *më-uzzal* in *më-oezal*. Dit „Oezal” wordt in Gen. 10 : 27 en 1 Kron. 1 : 21 genoemd; het is waarschijnlijk de oud-Arabische naam van de hoofdstad van Jemen, het latere San'a.

Nog verder zuidelijk brengen ons de volgende verzen. Allereerst Dedan, dat Gen. 10 : 7, 25 : 3, 1 Kron. 1 : 9. 32, Jer. 25 : 23, 49 : 8 en Ez. 38 : 13 genoemd wordt als een Arabische stam. Ook de Zuid-Arabische opschriften spreken herhaaldelijk van Dedan. We zullen het wel in Noord-Arabië moeten zoeken. Als echte bedoeïenen-stam drijft Dedan handel in zadeldекken (vs 20). Met Arabië, dat hierna volgt, wordt een ander gebied bedoeld dan wij gewoon zijn er onder te verstaan. Voor Israëel is Arabië het groote gebied tusschen den Eufraat en het Syro-Palestijnsche cultuurland en een samenvatting van alle stammen der Syrisch-Arabische woestijn, die daarin zoeken naar weiden voor hun talrijke kudden en daarvoor zelfs tot dicht bij Babel doordringen (zie Jes. 13 : 20). Onder deze trad voor Israëel het meest op den voorgrond de stam der Kedarenen, die in Assurbanipals dagen (pl.m. 640 v. Chr.) ten Oosten van Damaskus woonden en daar ook van Nebukadnezar te lijden hebben gehad. In de profetische geschriften worden ze herhaaldelijk genoemd; zie Jes. 21 : 16 v., 60 : 7, Jer. 2 : 10, 49 : 28 v.v., ook Ps. 120 : 5. Ze drijven handel in wat hun rijkdom is: kleinvee. Naar het zuidwestelijk gedeelte van ons Arabië brengt ons vs 22, dat ook Sjeba en Raëma noemt als in nauwe handelsbetrekking staande tot Tyrus. Dit Sjeba, dat ons door de Zuid-Arabische opschriften veel nader getreden is, is de naam van het land en de hoofdstad der Sabeërs, die oorspronkelijk als nomadische volksstam in Noord-Arabië rondzwierf, maar in den loop der 9de en 8ste eeuw v. Chr. geleidelijk zuidwaarts trok en daar de erfgenaam werd van het rijk der Mineërs en daarmee van den uitgebreiden transitohandel, die goud- en edelgesteenten, wierook en specerijen noordwaarts voerde (zie Gen. 10 : 7, 28, 25 : 3, 1 Kon. 10, Ps. 72 : 10, Jes. 60 : 6, Jer. 6 : 20). Van Raëma weten we niets anders dan dat het Gen. 10 : 7 en 1 Kron. 1 : 9 in verband gebracht wordt met Dedan en Sjeba en dat het in de Sabeesche opschriften wordt genoemd.

Eindelijk brengt de profeet ons naar de Eufraat-Tigris-vlakte, die echter met totale voorbijgang van Babel zeer kort wordt afgedaan. Allereerst wordt genoemd de oude handelsstad Haran, een van overoude tijden af allerbelangrijkst knooppunt van de handelswegen, die de Syro-Palestijnsche landen en Egypte met Babel en Assyrië verbonden (zie Gen. 11 : 31 v.v., 2 Kon. 19 : 12). Voorts Kalne — dit te lezen in plaats van Kannè — dat

we misschien mogen identificeeren met de groote en belangrijke stad Nippoer in Noord-Babylonië en niet verward mag worden met het Kalne van Jes. 10 : 9 en Am. 6 : 2, dat in Noord-Syrië lag, het *Kullani* der Assyrische opschriften (zie Gen. 10 : 10). Daarna Eden, waarvan ook 2 Kon. 19 : 12, Amos 1 : 5 en Jes. 37 : 12 sprake is, een landstreek aan den middenloop van den Eufraat, het *bit-Adini* der Assyrische opschriften, dat beheerscht werd door Arameërs, die sinds 878 aan de opdringende Assyriërs veel te stellen gaven. Hierop volgt in den Hebreuwschen tekst nog eenmaal „de handelaars van Sjeba”. Het is intusschen volkomen duidelijk, dat deze uit vs 22 zijn binnengedrongen en hier geheel misplaatst zijn. We staan hier waarschijnlijk voor een verwording van een oorspronkelijk „alle inwoners van” (dus *kl jsbj* inplaats van *rklj sjb*). Zoo krijgen we vanzelf verbinding met het volgende „Assyrië”. Dit wordt in den Hebreuwschen tekst gevolgd door den consonantenreeks *klmd*, door de Masora gelezen als *Kilmad*, waarover echter niemand iets naders kan mededeelen. Op het voetspoor van den Targum, die hierin een aanduiding van Medië onderstelde, veranderde ik *klmd* in *wklmdj* en vertaalde dit door „en geheel Medië”. Met „Assyrië” heeft de profeet den noordoostelijken hoek van de Eufraat-Tigrisvlakte bereikt. Met „en geheel Medië” voert hij ons binnen het bergland ten Oosten daarvan, het huidige Iran. Wat Assyriërs en Mediërs verkochten is niet duidelijk. De vertaling berust grootendeels op raden. In vs 25a laat de profeet ons nog eenmaal „Tarsisschepen” zien, de grootste schepen van dien tijd (vgl. onze „Oostindievaarders”) beladen met allerhande waren, als om nog eenmaal Tyrus' handel als in hoofdzaak een zeehandel te teekenen. Zoo omvatte dus Tyrus' achterland geheel West-Azië van Zwarte en Kaspische zee af tot aan den Stillen Oceaan en van de Fenicische kusten tot aan het gebergte van Iran, terwijl het westwaarts doordrong tot Tarsis toe, m. a. w. Tyrus' handel was in waarheid een wereldhandel, wijl deze de geheele toenmaals bekende wereld omvatte. Met recht kan dan ook deze teekening besloten worden met een „zoodat gij rijk en zeer geëerd werdt midden in de zee” (vs 25).

26—36 Hierna keert het hoofdstuk weer terug tot de beeldspraak van vs 3b—9, toen de profeet Tyrus vergeleek met een rijk uitgerust zeeschip. Hij laat het zien rustig drijvend „op de hooge zee”, waarheen de schepen dier vroege oudheid zich gewoonlijk niet waagden. Eeuwen lang is de zeevaart niet anders geweest dan kustvaart, waarbij men bij voorkeur nooit het land uit het oog verloor. De beheerschers van Tyrus echter vreezen geen gevaar. Het vertrouwen in hun „schip” is zoo groot, dat zij er zich zelfs mede op „de hooge zee” wagen (vs 26a, eig. „de vele wateren”, zoo ook Ps. 18 : 17, 77 : 20). Maar daar wordt het naar Ezechiëls aangrijpende teekening plotseling overvallen door den gevreesden oostenwind, die

— in de volle breedte de wateren der Middellandsche zee bestrijkend — voor de weinig stabiele schepen der oudheid uiterst gevaarlijk is (zie b.v. Ps. 48 : 8, Jona 4 : 9, ook Jer. 18 : 7, Jes. 27 : 8, Hoz. 13 : 15). En te meer kan deze oostenwind beeld zijn van den naderenden vijand, waar deze voor Tyrus in den persoon van Nebukadnezar inderdaad uit het Oosten komt; zie ook 17 : 10 en Hab. 1 : 9. Zoo wordt Tyrus „gebroken”. Nog eenmaal wordt nu in vs 27 de gansche rijkdom van dit „zeeschip” samengevat en de breede bemanning geteekend, om dan aan het einde van het vers de doodsklok over dit alles en deze allen te luiden met een „zij vallen in volle zee”, waarbij dit „in volle zee” dienst moet doen om uitdrukking te geven aan het onherroepelijke van Tyrus' ondergang. Vs 28 wil ons blijkbaar den schrik en de verwarring teekenen, die op het zinkende schip heerschen. Zij, die tot dusver stuur en richting hadden aan te geven, schreeuwen hun angst uit. Daarvan daveren *migrasjōt*, dat alleen meervoud kan zijn van een ons van elders (b.v. Lev. 25 : 34, Num. 35 : 2, Joz. 21 : 11) bekend woord *migrās*, dat „gemeenteweide” beteekent. Dat geeft hier echter geen zin. Men is daarom gewoon het door „kusten” te vertalen, wat echter alleen uit het verband geraden en dus minstens zeer onzeker is. Anderen vertalen het door „zeevlak”. In ieder geval, het zeeschip Tyrus vergaat met man en muis. Nu slaat de schrik ook de bemanning van de andere schepen om het hart, die „in het zog” van Tyrus varen. Tyrus' ondergang heeft hun krachten ten eenenmale gebroken. Zoo snel mogelijk verlaten ze hun schip en zijn tot niets anders meer in staat dan weeklagen en jammeren (vs 29 v.). Ze strooien stof op 't hoofd (Joz. 7 : 6, 1 Sam. 4 : 12, 2 Sam. 1 : 2, 13 : 19, Job 2 : 12), wentelen zich in asch (Jes. 47 : 1, Job 2 : 8, Esther 4 : 1. 3), scheren zich een kale plek (Ezech. 5 : 1, 7 : 18, Jes. 15 : 2, Jer. 47 : 5), trekken rouwgewaad aan: grove of gescheurde, althans afgedragen kleeren (Gen. 37 : 34, 2 Sam. 3 : 31, 1 Kon. 20 : 32, Joël 2 : 13), alle middelen om niet zoozeer uitdrukking te geven aan smart als wel om zich onherkenbaar te maken en zoo aan de ellendebrengende demonen te ontkomen (zie ook 24 : 22 v.). Machteloos laten ze de door hen verlaten „schepen” maar op goed geluk drijven en heffen een klaaglied aan over de onvergelykelijke grootheid en den ontroerenden ondergang der stad, die ook hun rijkdom en eere was. Zoo maken ze dit profetische lied tot een waar klaaglied (vs 32b—36). Nog eenmaal stellen zij zich voor den geest Tyrus' heerlijkheid, die deze stad boven de andere verhief (vs 32b, waar wel *kēbudda* iplv. *kēdoema* zal moeten gelezen worden) en haar tot moeder van vele volken en tot rijk vlietende bron voor vele koningen maakte (vs 33). Nu is Tyrus van de zee verdwenen. De eilandenstad, die een statig zeevaarder gelijk was, is weggezonden ter plaatse, waar zij met hare ongekende rijkdommen aller bewondering gaande

maakte (vs 34). In breeden kring heerscht dan ook ontzetting en huivering heeft de koningen aangegrepen van al die steden aan de kusten der Middellandsche zee, die nu ineens de bron hunner inkomsten zien vernietigd, waaraan ze hun macht en aanzien te danken hadden (vs 35). En Tyrus' concurrenten geven fluitend uiting aan de „Schadenfreude”, die hen bezielt, nu de machtigste en dus gevaarlijkste mededingster voor goed verdwenen is. Zoo is Tyrus, dat nu „voor eeuwig weg” is, voorwerp geworden van schrik en ontzetting (vs 36).

H. Des Heeren oordeel over den vorst van Tyrus.

28 : 1—19.

- 28 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, zeg tot den vorst van Tyrus: Zoo zegt de Heer Heere :
 Omdat gij hoog van hart geworden zijt
 en zeidet : „Een god ben ik !
 Een godenwoning bewoon ik
 in het hart der zee! . . . .”
 En toch zijt gij een mensch en geen god,
 al maaktet gij uw hart als dat van een god !
³ Zeker, wijzer zijt gij dan Daniël !
 Geen geheimnis is u te donker !
⁴ Door uw wijsheid en uw inzicht
 verwierft gij u rijkdom
 en bereiddet gij goud en zilver
 in uw schatkamers !
⁵ Door uw groote wijsheid bij uw handelen
 vermeerderdet gij uw rijkdom !
 En zoo zijt gij hoog van hart geworden door uw rijkdom.
⁶ Daarom, zoo zegt de Heer Heere :
 Omdat gij uw hart maaktet als dat van een god,
⁷ daarom zie, Ik breng over u
 vreemden, de geweldigste der volken,
 en die zullen hun zwaarden ontblooten
 tegen het mooie van uw wijsheid
 en uw praal ontwijden.
⁸ In den kuil zullen zij u doen nederdalen
 en in het hart der zee zult gij sterven
 den gruwzamen dood van een verslagene.

- 9 Zult gij dan nog zeggen: „een god ben ik”
ten overstaan van die u dooden,
terwijl gij toch een mensch en geen god zijt
in de hand van die u verslaan?
- 10 Den dood van onbesnedenen zult gij sterven
door de hand van vreemden,
want Ik, Ik heb het gesproken,
spreekt de Heer Heere.
- 11 En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende:
12 Menschenkind, hef een klaaglied aan over den koning van
Tyrus en zeg tot hem: Zoo zegt de Heer Heere:
Gij waart een modelzegelrol,
vol van wijsheid en volmaakt van schoonheid.
- 13 In Eden, den hof Gods, waart gij.
Allerlei edelsteenen waren uw gewaad:
robijn, topaas en jaspis,
glanzend kristal, onix en beril,
saffier, robijn en smaragd.
Van goud was de makelij uwer rondingen en zettingen;
toen gij geschapen werdt, waren zij ingezet.
- 14 Gij waart een omspannende cherub, de behoedende,
en Ik stelde u op een heiligen berg;
een god waart gij
en te midden van vurige steenen wandeldet gij.
- 15 Feilloos waart gij in uw wegen
van den dag uwer schepping af,
totdat iets verkeerd in u gevonden werd.
- 16 Door uw velen handel hebt gij u vervuld met geweldenarij
en zijt gij een zondaar geworden.
Zoo verdreef ik u van den godenberg
en verdeed u, behoedende cherub, uit het midden der
vurige steenen.
- 17 Hoog van hart waart gij geworden door uw schoonheid;
zoo verdierft gij behalve uw praal ook uw wijsheid,
en Ik wierp u ter aarde;
aan koningen stelde Ik u ten toon,
opdat zij op u neer zouden zien.
- 18 Ten gevolge van uw vele ongerechtigheden hebt gij
door uw ongerechten handel uw heilighdommen ontwijd,

en zoo deed Ik een vuur uit uw midden uitgaan
 en dat heeft u verteerd,
 en zoo maakte Ik u tot asch op den grond
 ten aanschouwe van allen, die u zagen.
 19 Allen, die u kenden onder de volken,
 hebben zich over u ontzet.
 Ten schrik zijt gij geworden ;
 voor eeuwig zijt gij weg.

Het in het vorige hoofdstuk over Tyrus aangekondigde gods-oordeel is zoo onafwendbaar, dat, hoewel het zich nog voltrekken moet, de profeet reeds nu de opdracht ontvangt het klaaglied aan te heffen. Dit betreft dan den koning, die de personificatie is van den staat en in wien dus de deugden en de gebreken van het volk zich weerspiegelen. Daarbij wordt de naam van den koning natuurlijk niet genoemd evenmin als die van den farao, wanneer het Godsoordeel aan Egypte zal worden aangekondigd (hfdst. 29 v.v.). De persoon van den toenmaals regeerenden Ittobaäl II (598—586) treedt geheel op den achtergrond. Hij is niet meer dan de representant, de verpersoonlijking van Tyrus' schuld.

Het hoofdstuk valt in twee gedeelten uiteen. In vs 1—10 hebben we een aankondiging van den dood van den beheerscher van Tyrus en in vs 11—19 een klaaglied over zijn val en ondergang.

1—10 Tyrus' schuld wordt gekenmerkt door matelooze zelfverheffing en culmineert in de zelf-vergoddelijking. Daarbij is het intusschen volstrekt niet noodig te denken aan het ook in de Fenicische koningsfamiliën zich voordoende verschijnsel, dat zich in de geheele Oostersche oudheid laat waarnemen, dat de regeerende dynastie zich van den een af anderen god afleidde. Het is volkomen voldoende hier te denken aan Tyrus' zelfgenoegzamen waan, waardoor het meende zichzelf ten wet te wezen en iederen steun te kunnen missen en dus „een god” te zijn, die in eigen wezen de voldoende middelen bezit tot zelfhandhaving (zie ook Jes. 14 : 13 v.). Dezen waan grondde Tyrus op de buitengewoon sterke positie, die het bij den betrekkelijk primitieven stand der toenmalige oorlogswerktuigen innam op zijn twee, met elkander verbonden, eilanden, tengevolge waarvan het alleen door een groote vloot kon worden belegerd, wat echter praktisch onmogelijk is. Daarom vergelijkt het zich met een „godenwoning”, gelegen op den ongenaakbaren „godenberg”, waar oppergod Anoe troont en de tempel van alle goden staat en vanwaar de goden nederdalen en de goede beschermgeesten uitgaan (zie *A. Jeremias*, Handbuch der alt-oriëntalischen Geisteskultur bl. 32). Maar dit alles is louter

waan. Het gaat Tyrus als Egypte (zie Jes. 31 : 3); het is een schepsel en het blijft een schepsel en dus zal het straks de soevereine meerderheid van den Schepper ervaren (vs 2).

Vlijmscherp drijft de profeet den spot met Tyrus' waanzinnige zelfoverschatting. Met spottende ironie verklaart hij in vs 3 Tyrus' koning voor nog wijzer, nog schranderder en knapper dan den als „wijze” in breeden kring bekenden Daniël (zie 14 : 14), en schrijft hij hem de — anders alleen den als „Ueberechten” gedachte goden toekomende — gave toe om met de scherpte van zijn verstand alle geheimen te kunnen doorgronden. Zoo dankt Tyrus de met den handel verworven rijkdommen en schatten dan ook niet aan de gunst der goden, maar uitsluitend aan zich zelf. Het is immers zich zelf genoeg! (vs 4 v.).

Maar met een „daarom” wordt nu door den profeet, die tot dusver Tyrus' koning heeft aangesproken naar diens eigen gedachtengang en daarom gesproken heeft van „godenwoning” en „god”, dit gansche weefsel van zelfoverschatting uiteengescheurd door de „Ikheid” van den „Heer Heere” daartegenover te stellen, die in zijne machtsvolheid nu eens zal laten zien aan welk een zondigen waan Tyrus zich heeft overgegeven tot zijn eigen verderf. Verre heeft Tyrus den aan den mensch gestelden grens overschreden door zich boven alle menschelijke zwakheid en beperktheid verheven te achten; welnu, het zal aan den lijve ervaren wat menschen tegenover hem vermogen. Daartoe zal de Heer Heere, die niet alleen „God van Israël” maar ook „Heer van hemel en aarde” is en als zoodanig de vrije beschikking heeft over „de volken der aarde”, eenige daarvan tegen Tyrus te velde brengen. „Vreemden” zullen het zijn, waarbij ik er aan herinner, hoe de volkeren der oudheid met minachting op „vreemden” neerzagen met hun wonderde taal (zie Jes. 33 : 19, Jer. 5 : 15). En bovendien „de geweldigste der volken”, eigenlijk: „de geweldenaars der volken” — zie ook 30 : 11, 31 : 12, 32 : 12 — aanduiding der Chaldeënen, die als echte zeevolken in bondgenootschap met de niet minder ruwe bergvolken der Oemman-Manda zich in den strijd met de Assyriërs aan allerlei geweld hadden schuldig gemaakt; vgl. ook Jer. 6 : 23. Die zullen tegen Tyrus te velde trekken en vernietigen „het mooie van uwe wijsheid” d. i. alle pracht en heerlijkheid, door Tyrus' wijsheid (zie vs 3—5) opgebouwd, en zij zullen „uwe praal ontwijden”, waarbij de profeet dit laatste woord opzettelijk kiest ten einde er aan te herinneren, dat Tyrus' koning, door zich een god te achten, zichzelf en al het zijne ver boven het profane verheven en zich binnen den kring van het heilige en dus onaantastbare heeft gesteld. Daaraan zullen de Chaldeënen een einde maken. Tegen hun zwaarden vermag Tyrus' wijsheid niets. Zelfvergoddelijking zal plaats maken voor algeheele ontwijding (vs 7).

Maar nog meer zal 'Tyrus' trots worden gebroken. Gelijk degenen, die op het slagveld vallen, niet alleen een plotselingen en gewelddadigen dood sterven, maar hun bovendien geen eervolle begrafenis ten deel valt, zoodat hun lichaam door het gedierte des velds en het gevogelte des hemels wordt opgegeten, tengevolge waarvan de „ziel", die als de onzichtbare zijde van den „zieligen" mensch naar aard en wezen altijd naar het lichaam wil terugkeeren, altijd moet omzwerven en geen rust vinden kan (zie Jer. 7 : 33, 16 : 4, 19 : 7, 34 : 20 e.e.) — zoo zal het Tyrus' vorst vergaan. De zee, waaraan hij nu zijn kracht ontleent, zal zijn graf worden. Het gedroomde eeuwige leven van een „god" zal moeten wijken voor de ontstellende werkelijkheid van smadelijken ondergang en de visschen zullen de verwaten Tyriërs eten, wier zielen dientengevolge zullen moeten omzwerven (vs 8). Met bijtenden hoon vraagt dan ook de profeet, of de Tyriër dan nog zijn waan zal volhouden en van zichzelf spreken zal als van een god (vs 9). Daarbij kiest hij zijn woorden zóó, dat hij een woordspeling maakt tusschen de begrippen „ontwijken" (vs 7) en „verslaan" (vs 9), die door eenzelfde consonantengroep worden uitgedrukt (*chll*). Eindelijk voegt hij in vs 10 nog één trek toe aan de teekening, die hij geeft van het ontzettende lot, dat den Tyriër treffen zal. „Den dood van onbesnedenen zult gij sterven"; zie ook 31 : 18, 32 : 19 v.v. Daarmede wil hij natuurlijk niet de gedachte wekken, als zouden onbesnedenen anders sterven dan andere menschen. Maar hij wil er op wijzen, dat de Tyriër, die op de besnijding prijs stelde — alleen de Filistijnen heeten onder de Palestijnsche volken „onbesnedenen"! — en die dus evenals Israël laag op „onbesnedenen" neerzag, nu in zijn dood bovendien nog den smaad van het onbesneden-zijn zal moeten dragen en mede daardoor buitengestooten zal worden buiten den kring van hen, die als besnedenen d. i. als cultisch-reinen, met eere in het graf zullen zijn gedaald. Zoo zal smaad op smaad dezen vermeenden „god" treffen.

11—19 Een tweede klaaglied volgt, waarin — in onderscheiding van het eerste — de ondergang van den Tyriër wordt geteekend als reeds tot het verleden behoorende, waarbij retrospectief van zijne voorbijgegangene heerlijkheid wordt gesproken en van de zware schuld, die hij daarbij op zich heeft geladen. Bij de verklaring van dit klaaglied stuiten we op tal van moeilijkheden, ten deele omdat de tekst deze biedt, ten deele omdat de profeet hier allerlei toespelingen maakt op gedachtenreeksen, die ons verre van duidelijk zijn en misschien teruggaan op de een of andere mythe. Zoo reeds dadelijk in vs 12, waar Tyrus' koning genoemd wordt *chtm tknt*. Ik vertaalde dit door „modelzegelrol", maar moet erkennen niet te weten wat het zeggen wil, wanneer van iemand wordt verzekerd, dat hij een „modelzegelrol" is. Ook begriep ik niet, hoe van zulk een „model-

zegelrol" gezegd kan worden, dat ze „vol van wijsheid" is. De Grieksche vertalers hebben deze twee woorden weggelaten. Anderen vertalen : „gij waart de zegelafdruk van het beeld (des menschen)" of willen door tekstverandering gedacht hebben aan „een zegel van inzicht". In vs 13 wordt deze voor ons duistere vergelijking onmiddellijk weer losgelaten en Tyrus persifleerend (vgl. Jes. 14 : 13) vergeleken met „Eden, den hof Gods", het inbegrip van heerlijkheid en schoonheid, van rust en gelukzaligheid (vgl. Jes. 51 : 3, Ezech. 31 : 8 v.; 36 : 35). Daar woont de koning, omhangen met een stralenden koningsmantel, welks pracht verhoogd wordt door 3 × 3 edelsteenen — ook voorkomend op de borstlap van den hooge priester, Exod. 28 : 17 v.v. —, waarin het oostersche zonlicht op wondere wijze weerkaatst. Welke edelsteenen bedoeld zijn, is echter niet altijd duidelijk. Vertalen is hier veelal raden. De tweede helft van vs 13 is ook al weer niet duidelijk. Daar wordt gesproken van iets, dat de aangesprokene d.w.z. de Tyrische koning, had, toen hij d.i. zijn rijk geschapen werd, welk „iets" van goud was. Maar wat dat „iets" is, weten we niet. Gewoonlijk vermoedt men, dat de profeet zich hier bedient van vaktermen op het gebied der goudsmeedkunst. Daarom spreekt men van „rondigen" en „zettingen". Ik doe dit ook, maar alleen, omdat ik geen andere weet. Juist kan dit echter moeilijk zijn. Wat toch moeten we verstaan onder die „rondingen en zettingen" van den Tyrischen koning? Anderen vertalen : „en van goud waren in u uw tamboerijnen en fluiten (kunstig) gemaakt", waarbij zij verwijzen naar 27 : 16, Dan. 3 : 5 v.v., Jes. 14 : 11, Job 38 : 7. Even duister is het viertal woorden, waarmede vs 14 aanvangt. Ik vertaalde : „gij waart een omspannende cherub, de behoedende", maar dat is weer een vertaling bij gebrek aan beter en een redelijken zin geeft ze m.i. niet. Door tekstwijziging heeft men ervan gemaakt „bij den cherub plaatste Ik u" of „tot een bedekkenden cherub maakte Ik u" of „als een gezegende plaatste Ik u"; maar dit berust alles op willekeur. Het eenige, wat hier duidelijk is, is, dat de Tyrische koning hier „cherub" wordt genoemd, drager en bewaker der goddelijke heerlijkheid. Hier zal het derde der vergelijking wel dat zijn, dat de Tyriër zijne schatten bewaakt gelijk de cherub den „hof in Eden" (Gen. 3 : 24). Daarbij grijpt de profeet, ten einde nog een laatste trek van heerlijkheid en schoonheid aan het beeld van Tyrus toe te voegen, naar een mythologische gedachte, die we bij de bewoners van de Eufraat-Tyrisvlakte, maar ook bij de Indiërs en Perzen, bij de Grieken en Germanen vinden. Sprekend tot den Tyriër, die met deze gedachte volkomen was vertrouwd, en zich daarom richtend naar diens denkwereld, gelijk o.a. Jesaja dat doet (Jes. 14 : 13), stelt de profeet den koning voor als door den Heere zelf geplaatst op een „heiligen berg", waardoor hij „een god" wordt en wandelt „te midden van vurige steenen". Hier wordt

zeer duidelijk bedoeld op dien „godenberg” waarvan zoovele mythologieën weten te spreken en die gedacht werd ergens in het „uiterste Noorden” te liggen, waar de goden woonden en van welks steenen — misschien muur van edelsteenen, zie Henoeh 71, 5 v. — dan ook de schitterende glans uitgaat, die de godheid vergezelt. Als deze berg, onaantastbaar in zijn heilichheid en voor ieder menschenkind ongenaakbaar, zoo is Tyrus, de eilandenstad, die met haar schepen de wereld omvat.

Zoo ziet de profeet den Tyrischen koning, personificatie van Tyrus' macht en heerlijkheid, als ten eenenmale „feilloos” (vs 15), gelijk Noach en Abraham (Gen. 6 : 9, 17 : 1). Geen gebrek kleefde aan hem; zijne geheele levensopenbaring („in uw wegen”) was gelijk met recht van hem mocht worden verwacht. Maar zelfs hier werkt ondanks al wat de Heere aan en voor Tyrus had gedaan, het verkeerde door. Tyrus' handel wordt oorzaak van Tyrus' val. Macht leidt ook hier tot machtsmisbruik. Het boven allen bevoorrechte Tyrus wordt „een zondaar” en verbeurt daarmee het recht op den godenberg te mogen wonen. Het wordt „verdreven”, eigenlijk „ontwijd”; het is niet meer ongenaakbaar, niet meer onvergelykelyk in kracht en heerlijkheid. Zijn eigensoortigheid wordt aan Tyrus ontnomen: van „heilig”, het karakteristiek van alwie en alwat in nauw verband staat met het goddelijke, wordt het „onheilig”, profaan, het karakteristiek van den gewonen, zondigen mensch. Dat is de vrucht van Tyrus' hooghartigheid, waardoor het zich boven menschelijke wetten verheven achtte, niet beseffend, dat het zoo het oordeel over zich brengt van dien God, die de wijsheid der wijzen doet vergaan (Job 5 : 12, Jes. 29 : 14). Zoo wordt Tyrus ontkracht ter aarde geworpen ten aanschouwe van die koningen, die eertijds hoog tegen Tyrus hebben opgezien, voor Tyrus hebben gevreesd, Tyrus' geweldenarij aan den lijve hebben ondervonden en nu op Tyrus neerzien van de hoogte hunner koningstronen (vs 17). Daarbij heeft het er zelf toe medegewerkt om datgene aan den ondergang te wijden, waarop het 't meest prat ging en waarom het 't hoogst boven anderen zich verhief: zijn heiligdommen, de woningen zijner goden, onder welke het van ouds beroemde heiligdom van den Tyrischen baäl Melkart, „den heer der stad”, ter eere van wien het groote jaarlijksche feest werd gevierd. Bij Tyrus' ondergang zijn ook Tyrus' goden ondergegaan, beroofd van hun aanbidders en van de plaatsen, waar „de spijze” hun gewerd. Tyrus' geweldenarij (vs 16) en ongerechtigheden (vs 18) zijn de brandstof geworden, waaraan Tyrus is ten gronde gegaan in de vuurvlammen der vernietiging. Daarom is van al zijn pracht niets overgebleven dan een weinig asch en is Tyrus' ondergang bron van ontzetting en schrik geworden voor allen, die het in zijn heerlijkheid hebben gekend. Voor eeuwig is het weg (vs 19).

I. Des Heeren oordeel over Sidon.

28 : 20—26.

- 28 ²⁰ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
²¹ Menschenkind, richt uw aangezicht tegen Sidon en profeteer
²² tegen haar ²² en zeg : zoo zegt de Heer Heere : Zie, Ik kom u
 tegen, Sidon, en ga mijn heerlijkheid in uw midden openbaren,
 en zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben, wanneer Ik in
 haar gericht voltrek en Mij in haar als den heilige betoon.
²³ En Ik zend in haar de pest en bloed in haar straten, en ver-
 slagenen zullen in haar vallen door het zwaard, dat rondom
 tegen haar zijn zal ; en zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere
²⁴ ben. ²⁴ En voor het huis Israël zal er geen wondende doorn
 en geen smartelijke stekel meer zijn in hun geheele omgeving,
 die hen verachtelijk behandelen ; en zoo zullen zij ervaren, dat
 Ik de Heer Heere ben.
²⁵ Zoo zegt de Heer Heere : wanneer Ik het huis Israël ver-
 zamel van onder de volken, onder wie ze verstrooid zijn, dan
 zal Ik Mij onder hen als den heilige betoonen ten aanschouwe
 der volken en zij zullen wonen in hun land, dat Ik aan mijn
²⁶ knecht Jakob gaf. ²⁶ En onbezorgd zullen zij daarin wonen en
 huizen bouwen en wijngaarden planten en onbezorgd wonen,
 wanneer Ik gericht voltrek aan allen, die hen van rondom
 verachtelijk hebben behandeld ; en zoo zullen zij ervaren, dat
 Ik, de Heere, hun God ben.

Sidon, evenals Tyrus oorspronkelijk eilandenstad, maar reeds in den vooralsnog voorhistorischen tijd met het vasteland verbonden, is Fenicië's moederstad, waarom de Feniciërs dan ook Sidoniërs heeten, gelijk behalve het O. T. (b.v. Richt. 3 : 3, 18 : 17, 1 Kon. 11 : 5) ook de Assyrische en Fenicische inschriften ons leeren en zelfs de Grieksche dichter Homerus. Ofschoon sinds den Davidisch-Salomonischen tijd door Tyrus op den achtergrond gedrongen (2 Sam. 5 : 11, 1 Kon. 5, 9 : 27), heeft het toch tegenover Tyrus een zekere mate van zelfstandigheid weten te bewaren, gelijk Jer. 25 : 22, 27 : 3 bewijzen. Daarom wordt het hier in deze profetie, die wel uit ongeveer denzelfden tijd zal zijn als 26 : 1 en 29 : 1, naast Tyrus genoemd als vertegenwoordigster van het volk der Feniciërs, dat eeuwen achtereen door zijn vele handelsrelatiën met de Syro-Palestijnsche volken ook op Israël zulk een grooten invloed

heeft uitgeoefend. De profeet noemt het onder hen, die Israël „verachtelijk behandeld” hebben (vs 24 en 26) d.w.z. slechts verachting betoond hebben tegenover Israëls aanspraak, den God van hemel en aarde, den heiligen en machtigen Heere tot zijn God te hebben en zoo verre boven alle volken te staan, des Heeren „eerstgeborene” (zie Exod. 4 : 22, Jer. 31 : 9) te zijn. Zoo is ook Sidon, dat toch meegedaan had aan het komplot tegen Babel (Jer. 27 : 3. 6), voor Israël geworden tot een „wondenden (eigenlijk : boosaardige, pijnlijke ontsteking veroorzakende) doorn” en „smartelijken stekel”, waardoor niet alleen Israëls rechtvaardige trots werd gewond, maar tevens onreine smetstoffen in Israël werden ingedragen.

Maar evenals Tyrus zal ook Sidon des Heeren straffende hand ervaren. De Heere gaat zijn „heerlijkheid” in het midden van Sidon openbaren, eigenlijk zich zwaar, gewichtig betoonen. De Heere, ook door de Sidoniërs neergehaald tot het niveau der andere goden, zal hen zijn volle gewicht doen gevoelen, den inhoud van zijn wezen doen ervaren. Zij zullen zien wat er aan daadvermogen in den Heere is, waartoe Hij bij de ontplooiing zijner macht in staat is, wat Hij vermag; vgl. ook 38 : 16 en 39 : 13. Dat zullen, wijl ook Sidon zich aan Israël en dus aan Israëls God vergreep, „gerichten” zijn, vernietigende oordeelen, die niet anders kunnen medebrengen dan ondergang en dood. Van welke middelen de Heere zich daarbij bedient, zegt vs 23. De geesel der oudheid, waardoor geheele volken werden vernietigd, de pest zal over hen komen, waarnaast ook komen zal de ellende van het beleg, waardoor niemand aan de besmetting kan ontkomen, terwijl tevens het zwaard des vijands woeden zal. Pest en zwaard zullen hand in hand gaan om Sidon te doen ervaren, wat het zeggen wil, dat Israëls God „de Heere” is (vs 24). Diens heerlijkheid, diens eigensoortigheid zullen zij aan den lijve ervaren.

Hoe heerlijk zal daartegenover Israëls rijkdom zijn! Nu is het verstrooid; nu schijnt zijn God de mindere van alle andere goden. Maar, terwijl Israëls vijanden zonder hoop ondergaan, gaat voor Israël een blijde toekomst dagen. Straks gaat de Heere „verzamelen” en daardoor de volken dwingen hun oorlogsbuit weer op te geven. Dan zal ook Israël des Heeren „heiligheid” ervaren; nu niet in straffende gerichten, maar in zegenende liefde. Het land, eens geschonken aan „mijn Knecht Jakob”, den stamvader des volks (37 : 25), wordt aan zijn zaad hergeven; de huizen worden herbouwd; de wijngaarden — bewijs van hoog opgevoerde cultuur! — worden weer geplant. En rust zal komen van rondom, want verdwenen zijn de vijanden; aan de verachting zijn prijs gegeven, die meenden Israël verachtelijk te mogen behandelen, (zie ook 16 : 57). Nu kan niemand meer — ook Israël niet! — er aan twifelen of de Heere wel inderdaad Israëls God is. Daarvan zullen des Heeren daden gewagen (vs 26).

J. Des Heeren oordeel over Egypte.

29 : 1—32 : 32.

Zoover we in de geschiedenis kunnen teruggaan, heeft Egypte getracht vasten voet te krijgen in de Syro-Palestijnsche landen. Te verwonderen is dat niet. De bewoners van het Nijldal hadden dezen brug noodig om in aanraking te kunnen komen met dat andere middelpunt van handel en cultuur, dat zich in de Eufraat-Tigris-vlakte bevindt. Vandaar Egypte's streven om „bruggewachter” te zijn, wat het dan ook herhaaldelijk geweest is. En kon het dit niet zijn, dan heeft het toch de eeuwen door een zekeren — naar het Noorden natuurlijk steeds onbeteekenender wordenden — invloed uitgeoefend op de Palestijnsche volkeren. Daaraan heeft ook Israël zich niet kunnen onttrekken. Vooral naarmate het Assyrische en daarna het Chaldeeische rijk ook ten Zuiden van den Libanon zich vastzette, trachtte het sinds Hiskia's dagen steun te zoeken bij Egypte, dat maar al te veel geneigd was om de Palestijnsche staatjes als even zoo vele voorposten te gebruiken in den strijd om de wereldmacht. Daarbij hebben deze wel altijd weer de ervaring opgedaan met hoe groote trouweloosheid Egypte in de ure des gevaars hen in den steek liet, die het eerst tot afval had geprikkeld (2 Kon. 18 : 21, Jes. 20 : 5 v., 30 : 1 v.v., 31 : 1 v.v., Jer. 42 vv., Klaagl. 4 : 17), maar dit verhinderde Egypte niet om telkens opnieuw eene poging in die richting te wagen. Zoo is het dan ook buiten kijf, dat Zedekia — hoewel door Jeremia gewaarschuwd, o.a. 2 : 36, 42 : 15 v.v. — in 588 vooral in vertrouwen op Egypte's krachtdadigen steun tot den afval van Babel is overgegaan (zie Ezech. 17). Maar ook nu heeft Egypte niet aan de opgewekte verwachtingen beantwoord. Hofra's heir is, toen Nebukadnezar een oogenblik het beleg van Jeruzalem opbrak om zijn geheele macht tegen den farao te stellen, lafhartig teruggeweken achter de barrière van de zandwoestijn, die Palestina scheidt van het Nijldal. Ook Hofra heeft de aloude traditie voortgezet en Jeruzalem aan haar lot overgelaten (zie Jer. 37). Zoo is dan Jeruzalem gevallen. Maar zal nu Egypte's trouweloosheid ongewroken blijven? Zal alleen Israël geslagen worden en Egypte vrij uitgaan? Hierop geven de godsspraken tegen Egypte het antwoord, waarin Ezechiël's profetieën tegen de heidenvolkeren, die bij den ondergang van stad en tempel zoo nauw betrokken zijn geweest, hun toppunt en hun einde vinden. Hierbij laten zich zeven uitspraken onderscheiden. Behalve de tweede (29 : 17—21), welke van den Nieuwjaarsdag (Maart/April) van het 27ste jaar der Ezecheli-aansche ballingschap d. i. van 571 dateert, vallen deze — en dat zal met het ongedateerde stuk 30 : 1—19 ook wel het geval

zijn — in den tijd kort vóór en na de verwoesting van Jeruzalem. Naar hun inhoud vormen ze een voortschrijdend geheel, dat in klimmende mate ons stelt voor het oordeel Gods, dat over Egypte's trouweloosheid en zelfverheffing komen zal.

a. Egypte's ondergang.

29 : 1—16.

- 29 ¹ In het tiende jaar, in de tiende maand, op den twaalfden dag
dier maand, geschiedde het woord des Heeren tot mij, zeggende:
- ² Menschenkind, richt uw aangezicht tegen den farao, den koning
van Egypte, en profeteer tegen hem en tegen geheel Egypte.
- ³ Spreek en zeg: Zoo zegt de Heer Heere:
- Zie, Ik kom u tegen, farao, koning van Egypte,
gij groote krokodil, die midden in zijn stroomen neerligt,
die zegt: mijns is de Nijl en ik, ik heb dien gemaakt!
- ⁴ Leggen ga Ik haken in uw kaken
en de visschen uwer stroomen doe Ik kleven aan uw schubben
en midden uit uw stroomen trek Ik u op
en al de visschen uwer stroomen, die aan uw schubben
kleven,
- ⁵ en Ik werp u weg in de woestijn, u en al de visschen
uwer stroomen.
Op het veld zult gij neervallen; opgenomen noch begraven
zult gij worden;
aan het gedierte des velds en het gevogelte des hemels
heb Ik u tot spijsz gegeven,
- ⁶ en ervaren zullen alle inwoners van Egypte, dat Ik de
Heere ben.
Want een rietstaf waart gij voor het huis Israël:
- ⁷ grijpen ze u met de hand aan, dan knakt gij
en gij doorwondt hun de hand;
en wanneer zij op u leunen, dan breekt gij
en gij brengt al hun lendenen aan het wankelen.
- ⁸ Daarom, zoo zegt de Heer Heere:
- Zie, Ik breng over u het zwaard
en Ik verdelg uit u mensch en vee,
- ⁹ en zoo wordt Egypteland tot een woestenis en wildernis
en zij zullen ervaren, dat Ik de Heere ben.
Omdat gij zeidet: mijns is de Nijl en ik, ik heb dien gemaakt,

- 10 daarom zie, Ik kom u tegen en tegen uwe stroomen
en maak Egypteland tot woestenijen van het zwaard en
tot wildernis
van Migdol tot Syëne en tot de grens van Ethiopië.
- 11 Geen menschenvoet zal er doortrekken,
ja, geen dierenpoot zal er doortrekken
en veertig jaar lang zal het niet bewoond worden.
- 12 Zoo maak Ik Egypteland tot een woestenij
te midden van verwoeste landen,
en zijn steden te midden van verwoeste steden
zullen tot een woestenij zijn veertig jaar lang,
en verspreiden zal Ik de Egyptenaren onder de volken
en verstrooien zal Ik hen over de landen.
- 13 Alzoo zegt de Heer Heere :
Na verloop van veertig jaar zal Ik de Egyptenaren
verzamelen uit de natiën, waarheen zij verstrooid werden,
- 14 en wenden zal Ik het lot der Egyptenaren
en Ik zal hen terugvoeren naar het land van Patros,
naar het land van hun herkomst
en daar zullen zij een gering koninkrijk zijn.
- 15 Geringer dan de andere koninkrijken zal het zijn
en het zal zich niet meer boven de volken verheffen :
klein in aantal maak Ik hen, dat zij niet meer over de
volken heerschen.
- 16 Dan is het voor Israëel niet meer een voorwerp van
vertrouwen,
schuld in herinnering brengend, wanneer dit hen achterna gaat.
En zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heer Heere ben.

Deze profetie van Egypte's naderenden ondergang is blijkens vs 1 uit Januari 587. De Grieksche vertaling heeft hier de 1ste dag van de 10de maand van het 12de jaar d.i. Januari 585, maar dit geeft zeker niet den oorspronkelijken tekst, doch is vrucht van de begeerte om — waar de onderdeelen van Ezechiëls profetie over het algemeen chronologisch geordend zijn, in 29 : 1 een lateren datum te vinden dan dien van 26 : 1. Daarbij hebben de Grieksche vertalers echter over het hoofd gezien, dat ze daarmede in botsing kwamen met 30 : 24 (7 I van het 11de jaar d. i. April 587) en met 31 : 1 (1 III van het 11de jaar d. i. Juni 587). Nu valt, voorzoover we dit uit de desbetreffende berichten van Jeremia kunnen opmaken, de tocht van farao Hofra tot ontzet der stad ongeveer in dienzelfden tijd. Door

dezen tocht werden nieuwe verwachtingen gewekt op de uiteindelijk verlossing van Babels juk (Jer. 37), welke uiteraard weerklank vonden bij de ballingen, hoewel Ezechiël telkens had gewezen op het zondige en het bedriegelijke karakter van het steunen op Egypte; zie 16 : 26, 17 : 7, 17, 23 : 8, 19, 27. Daartegen gaat nu des Heeren woord, dat op voor iedereen duidelijke wijze spreekt van wat de naaste toekomst over Egypte brengen zal. De profeet krijgt de opdracht zijn aangezicht te richten, tegen den „farao, den koning van Egypte”. Daarbij merk ik twee dingen op. Allereerst dat dit „farao” niet een titel is, nog minder een eigennaam. Het is een omschrijving. „Farao” is een verwording van het Egyptische *per-'o* = (het) *grootte huis*, waarnaast ook (het) *paleis*, (het) *huis des konings*, (de beide) *grootte deuren* gebruikt worden ter omschrijving van wat wij „regeering” noemen. Dit *per-'o* is sedert pl.m. 1500 gebruikt tot aanduiding van den regeerenden koning zelf en was ten slotte zoo gebruikelijk, dat „farao” den Israëlieten en Assyriërs bijna als een eigennaam in de ooren klonk. Vandaar dat in het O. T. gewoonlijk sprake is van „farao, koning van Egypte” zonder dat diens naam wordt vermeld (2 Kon. 23 : 29 en Jer. 44 : 30 vormen een uitzondering). Voorts merk ik op, dat het „richten van het aangezicht” tegen een bepaalden persoon (zie ook 20 : 45) niet maar een zinledige uitdrukking is, zooals wij b.v. „zich richten tot” gebruiken. Deze uitdrukking is reëel en gaat uit van de gedachte, dat de woorden dragers zijn van een bepaalden inhoud, welke bij het uitspreken der woorden zich vrij door de ruimte beweegt, die weer bepaald wordt door de richting van den spreker. In wezen hebben we hier dus precies hetzelfde als bij de gebedsrichting van Joden en Mohammedanen, waarbij ook de woorden in een bepaalde richting worden gestuwd. Dat in vs 2 de persoon van den faraο op den voorgrond wordt gesteld in onderscheiding van wāt we bij Tyrus zagen (zie hfdst. 26 v.), vindt zijn gereede verklaring in het absolutistisch karakter van den Egyptischen staat. Alles is er om den faraο, die van alles de onbetwiste eigenaar is. Bedoeld is faraο Hofra (588—570), de Apries der Grieken (zie 17 : 17).

Teekenend is reeds onmiddellijk de vergelijking van den faraο met een „grooten krokodil”, waarbij de profeet het eenige woord gebruikt, dat zijn taal te zijner beschikking stelde en dat diende tot aanduiding van allerlei zeemonsters (zie Gen. 1 : 21, Ps. 148 : 7), ook van die, welke in de Semietische mythologie een plaats hadden gekregen (Jes. 51 : 9, Jer. 51 : 34, Ps. 74 : 13). Daarmede kon dus ook de geweldige krokodil worden aangeduid, die oudtijds den geheelen Nijl onveilig maakte en die tot embleem van Egypte geworden is (zie Jes. 27 : 1; ook munten van keizer Augustus; typisch ook, dat de Arabieren den krokodil „faraο” hebben genoemd). Deze krokodil nu met zijn listigen en vraatzuchtigen aard wordt voorgesteld „liggende

in zijn stroomen", wat wel een zinspeling zal zijn op de tallooze waterwegen van de Nijldelta; precies als Exod. 8 : 1 (St. Vert. 8 : 5) en Jes. 7 : 18. Daarbij gebruikt de profeet het woord *jě'ōr*, verwording van het Egyptische *jur* „rivier", de bijna tot eigenaam geworden aanduiding van den „de rivier" genoemden Nijl, die eigenlijk *Hp* heette. Op dien Nijl gaat Egypte prat. Alles heeft het aan den Nijl te danken. Ook heeft het alles gedaan om door een uitgebreid irrigatie-systeem met kanalen en vertakkingen het vruchtbrendende water zoo ver mogelijk te brengen. Maar juist dit, overigens volkomen begrijpelijke, werk heeft gebracht tot zelfoverschatting. Deze brengt de profeet tot uiting onder de woorden: „Mijns is de Nijl en ik, ik heb dien gemaakt" [zoo zal wel moeten gelezen worden in plaats van het veel minder begrijpelijke: mijns is mijn Nijl en ik, ik heb mij gemaakt]. Men heeft opgemerkt, dat deze woorden toch eigenlijk niet passen in den mond van den krokodil, maar vergeten, dat de Semiet tegenover de beeldspraak geheel anders staat dan wij, gelijk plaats en als Jes. 29 : 16 en 45 : 9 bewijzen.

Wijl door deze zelfverheffing de Heere zelf in zijn eer als Schepper wordt aangetast, zal des Heeren straf over den farao komen. In de teekening daarvan wordt in vs 4 nog het beeld van den krokodil vastgehouden. De Heere zal dezen krokodil behandelen, gelijk men in het Oosten wilde en ontembare dieren (zie Ezech. 19 : 4) en in Egypte speciaal de krokodillen behandelt (Herodotus II 70) en gelijk de Assyrische koningen ook hun overwonnen vijanden behandelen (zie Jes. 37 : 29): door het doen van „haken in zijn kaken" (vs 4 *chachim bilchajjeka*; nader in den neus, dus in 't gevoeligste deel) wordt het gevangen dier tot weerloos volgen gedwongen. Maar met den koning zal ook het volk des Heeren straffende hand ervaren. En gelijk nu krokodillen dikwijls worden voorgesteld met kleine dieren op hun rug, zoo wordt het volk hier geteekend als visschen, die aan de schubben van den krokodil kleven. Met het dier zullen dus ook deze worden weggevoerd (vs 4). Nu kunnen noch krokodil noch visschen buiten het water. Zoo wordt dan ook een ontroerende trek aan de profetische teekening toegevoegd, wanneer in vs 5 gezegd wordt, dat beide op den drogen en brandend heeten woestijngrond zullen worden weggeworpen. Daar zal zelfs geen eervolle begrafenis hun deel worden, wat voor den Egyptenaar niet alleen smadelijk is (zie ook 2 Kon. 9 : 10, 34, Amos 2 : 1, Jer. 8 : 2, 16 : 4, 25 : 33) maar tevens noodlottig voor het toekomstige leven, dat de Nijlbewoners evenals de meeste volken der oudheid zich denken als eene voortzetting van het aardsche leven, waarbij dus het lichaam niet kan worden gemist, waarom dan ook door balseming getracht wordt het lichaam in stand te houden. De profeet heeft intusschen nog een bijzondere reden, waarom hij juist van de woestijn spreekt als plaats, waar farao en volk den dood zullen vinden. Waar

Nebukadnezar straks de voltrekker zal moeten zijn van dit oordeel Gods (zie 29 : 18, 30 : 10, 25) en deze de woestijn tusschen Gaza en Rhinocorura zal moeten doortrekken, zal de farao het juist hier tot een beslissenden slag laten komen, dicht bij Egypte's grenzen. Maar juist daar zal, tegen alle menschelijke berekening in, Egypte verslagen worden en de farao met zijn volk zullen daar ten onder gaan. De woestijn wordt Egypte's graf, waarbij de voor den Egyptenaren onreine woestijndieren zich aan hun onbegraven lichamen te goed zullen doen.

Maar Egypte's ondergang is de zelfverheerlijking des Heeren, die — wijl Hij van dien ondergang heeft doen spreken, toen niemand er aan dacht — daarin bewezen heeft, dat deze zijn werk is. Israëls God bedient zich daarbij van de macht van hem, die bij Jeruzalems ondergang diens meerdere scheen! En dat doet Hij, omdat Egypte heeft medegewerkt aan Israëls val (vs 6 v.). Dat heeft het gedaan door zijn trouweloosheid, hier gelijk elders (2 Kon. 18 : 21 en Jes. 36 : 6) geteekend onder het beeld van den onbetrouwbaren rietstengel, gelijk er zoovele langs de oevers van den Nijl gevonden worden: deze schijnt sterk, maar wie er op leunt, wondt eigen hand en ontkracht eigen lendenen.

8—12 In de tweede verzenreeks treedt de farao over het algemeen op den achtergrond en wordt zonder beeldspraak van het over Egypteland komende oordeel Gods gesproken. Daarbij wordt onomwonden te kennen gegeven, dat Egypte niet langer veilig zal zijn achter de barrière van de vermaarde en verschrikkelijke „tien zandige dagmarschen" van Gaza af. Te vuur en te zwaard zal Egypte's rijkdom worden vernietigd, zoodat het buitengewoon vruchtbare Nijldal wordt omgezet in „woestenij en wildernis". En dat over de geheele lengte. Van Migdol, de noord-oostelijke grensstad (Exod. 14 : 2, Num. 33 : 7, Jer. 44 : 1, 46 : 14, Ezech. 30 : 6), waarschijnlijk de huidige *tell es-Samoet* ten Oosten van Kantara aan het Suez-kanaal, tot aan Syene toe d.i. het huidige *Assoean*, de zuidelijke grensstad van het faraonische rijk (nog slechts 30 : 6). En opdat er bij niemand eenige twijfel over blijve, wordt er nog aan toegevoegd: „tot de grens van Koesj" d.i. Ethiopië, door de Staten-Vertalers Moorenland genoemd. Hoe absoluut die verwoesting zijn zal, zegt vs 11: mensch en dier zullen dat eertijds zoo rijke en dichtbevolkte land mijden. En dat zal even lang duren als Israëls lijdenstijd: 40 jaar, een ganschen menschenleeftijd dus. Egypte zal derhalve niet minder te lijden hebben dan Israël, wat in vs 12 op deze wijze wordt gezegd, dat ook daar de steden zullen worden verwoest en de bevolking in ballingschap zal worden weggevoerd. En wat dat laatste inhoudt, behoeft de profeet zijn medeballingen niet te zeggen.

13—16 Een derde verzenreeks doet ons echter zien, dat Egypte ook niet méér dan Israël lijden zal. Wanneer de veertigjarige straftijd zal zijn voorbijgegaan, zal ook voor Egypte

het licht weer dagen. Maar dan zoo, dat het Israël niet meer schaden kan. Voorgoed is het van zijn wereldmacht beroofd. Slechts als gering (eigenlijk : laag) koninkrijk mag het voortbestaan. De Heere zal er voor zorgen, dat het straks herstelde Israël geen gevaren meer kunnen dreigen van de zijde zijner geburen. Voor goed vernietigd Ammon en Moab, Edom en Filistea (hfdst. 25). Van den aardbodem verdaan het machtige Tyrus (26 : 1—28 : 19). Ook Sidon van kracht beroofd (28 : 20 v.v.). En de Egyptenaren zullen zich tevreden moeten stellen met hun oude stamland Patros, het „land van het Zuiden” (Egyptisch *p't'ersii*) d.i. Boven-Egypte, het gebied van Thebe. Zoo ligt dus tusschen Israël en de Egyptenaren niet slechts de woestijn, maar ook de woestenij van Beneden-Egypte. Juist van het vruchtbaarste gedeelte van het geheele Nijldal zullen de Egyptenaren voorgoed beroofd zijn. Ze zullen (vs 15) van iedere poging tot overheersching van anderen moeten afzien. Dan zal tevens aan Israël iedere neiging worden ontnomen om — gelijk tot heden, zie o.a. Jes. 30 : 2 v., 36 : 4. 6, Ezech. 23 : 27 — op Egypte te vertrouwen in plaats van op den Heere. Egypte is bij God Israëls aanklager geweest, vgl. 21 : 23. Het heeft Israëls schuld in gedachtenis gebracht, want aan Egypte gaf Israël wat het den Heere onthield. Zoo moet ook hier alle historisch gebeuren dienen tot eere van Israëls God. En Egypte's ontzaglijke tuchtiging en Egypte's slechts gedeeltelijk herstel zullen Israël doen zien wat het zeggen wil, dat zijn God de Heere is.

b. Egypte wordt in plaats van Tyrus de buit van Nebukadnezar.

29 : 17—21.

- 29¹⁷ En in het zeven en twintigste jaar, in de eerste maand, op den eersten dag dier maand geschiedde het woord des Heeren
- 18 tot mij, zeggende : Menschenkind,
Nebukadnezar, de koning van Babel,
heeft zijn leger zware diensten laten verrichten tegen Tyrus :
ieder hoofd is kaal en iedere schouder geschaafd ;
maar loon heeft hij noch zijn heir van Tyrus gekregen
voor den krijgsdienst, dien hij tegen haar heeft verricht.
- 19 Daarom, zoo spreekt de Heer Heere :
Zie, Ik ga aan Nebukadnezar, den koning van Babel,
Egypteland geven en hij gaat zijn pracht wegnemen
en zijn buit weghalen en zijn roof rooven,
en zoo wordt het een belooning voor zijn leger.
- 20 Als zijn loon, waarvoor hij dienst heeft gedaan,

geef Ik hem Egypteland, wijl ze het voor Mij hebben gedaan, spreekt de Heer Heere.

21 Te dien dage doe Ik een horen uitspruiten voor het huis Israël en U geef ik dan onder hen vrijmoedigheid tot spreken, en zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben.

Dit is voorzoover wij weten het jongste gedeelte van Ezechiëls profetieën. Het is gedateerd op den Nieuwjaarsdag (Maart-April) van het jaar 571 v. Chr. d.w.z. meer dan 2 jaar na hfdst. 40—48, dat gedateerd is op October 573 (zie 40 : 1). Het heeft betrekking op den veldtocht, dien Nebukadnezar ondernomen heeft tegen Egypte om dit land te tuchtigen voor al de moeilijkheden, welke het hem had bereid van de laatste jaren van Assyrië's ondergang af. Altijd weer had het Nieuw-Chaldeesche rijk den beheerscher van het Nijldal tegenover zich gezien. Eerst Psantik I van 616—609, toen Necho II (609—593) in zijn streven om de hernieuwing van het Assyrische rijk in en rondom Haran te steunen, wat eindigde met den voor Necho zoo vernietigenden slag bij Karkemis in 605 (2 Kon. 24 : 7). Vervolgens Hofra (588—569), die altijd opnieuw de Syro-Palestijnsche vorsten tot afval prikkelde. Waarschijnlijk niet ten onrechte kon Nebukadnezar hem dan ook verwijten, dat het beleg van Tyrus, dat door hem van Ribla uit (2 Kon. 25 : 6) werd geleid, althans werd begonnen, zoo lang duurde. Niet minder dan dertien jaren lang hebben de Chaldeën voor Tyrus gelegen (gewoonlijk 585—573; anderen 598—586). Zoo althans verzekert ons Flavius Jozefus, die zich daarbij echter beroept op autoriteiten, welke door ons niet meer kunnen worden gecontroleerd. Daar van de inschriften van Nebukadnezar slechts die tot ons gekomen zijn, welke ons kunnen inlichten over zijn bouwwerken, maar — behalve enkele fragmentarische gegevens over den veldtocht van 568 tegen Egypte — geen enkel, dat ons spreekt van zijn vele oorlogen, behoort juist deze periode van het Nieuw-Chaldeesche rijk tot die, waarvan we het minste weten. Zoo hebben gissingen hier dan ook vrij spel. Sommigen meenen, dat Tyrus met geweld van wapenen is ingenomen, waarbij door eenigen zelfs wordt verzekerd, dat de Tyriërs nog de gelegenheid hebben benut om hun schatten naar elders over te brengen. Anderen zijn van oordeel, dat de Tyriërs, wier handel natuurlijk ten slotte verliep, eindelijk het hoofd in den schoot hebben gelegd en op niet al te ongunstige voorwaarden gecapituleerd hebben, waarbij ze ten minste voor plundering werden bewaard. Een enkele heeft zelfs gemeend, dat Nebukadnezar onverrichter zake moest terugkeeren. Maar dit laatste is al heel onwaarschijnlijk, al zou het alleen maar zijn op grond van deze overweging, dat, indien een wereldveroveraar als Nebukadnezar zulk een echec had geleden, de herinnering daaraan niet ten eenenmale verloren kan zijn gegaan. Daarbij komt intusschen nog

het volgende. Na afloop van het beleg zien we Ittobaäl II plaats maken voor Baäl II (572—563), welke troonswisseling wel in het nauwste verband zal staan met de overgave der stad. Ook zien we Tyrus gedwongen den Chaldeër heirdienst te verrichten tegenover Egypte. En eindelijk bemerken we, dat langzaam maar zeker, Carthago in de gemeenschap der Fenicische steden de plaats gaat innemen van Tyrus. Dit alles wijst er toch wel op, dat Tyrus ten slotte het hoofd heeft moeten buigen en Nebukadnezar haar er toe gebracht heeft van verder verzet af te zien en zich met al haar hulpmiddelen in zijn dienst te stellen. Ziedaar wat historisch vaststaat.

Wat nu Ezechiëls profetie met betrekking tot Tyrus en Egypte zelf betreft, we worden daarin herinnerd aan Nebukadnezars poging om Tyrus in te nemen. Een belangrijk moment zal daarin wel geweest zijn het opwerpen van een dam, die de eilandenstad met den vasten wal moest verbinden en den vijand in staat moest stellen de stad van dichtbij aan te grijpen. In die richting wijst althans de profetische uitspraak: „ieder hoofd is kaal en iedere schouder geschaafd” (vs 18). Deze doet als vanzelf denken aan de zware manden, die, gelijk ons de Assyrische voorstellingen leeren, door de soldaten op het hoofd werden gedragen tot het aanbrenge van wat b.v. voor het bouwen van een belegeringswal noodig was. Bovendien werden soms zeer zware balken op de schouders getorst. Maar, zoo wordt in vs 18*b* gezegd, de uitslag van het beleg is niet geheel in overeenstemming geweest met de moeite, welke Nebukadnezar en de zijnen zich daarvoor hebben getroost. Daarbij merk ik op, dat het woord, dat ik door „loon” vertaalde, ook gebruikt wordt ter aanduiding van den verrichten arbeid. Uit het feit nu, dat de profeet zich van dit woord en niet van een ander, meer gebruikelijk woord ter aanduiding van het begrip „loon” bediende, maak ik op, dat hij bedoelt, dat er geen volkomen overeenstemming was tusschen hetgeen werd nagestreefd en hetgeen werd bereikt. Daaruit volgt intusschen, dat de gedachte, als zou Tyrus met geweld van wapenen zijn ingenomen, aan vs 18*b* geen recht doet. Veeleer wijst dit versdeel in de richting van de onderstelling, dat Tyrus ten slotte heeft gecapituleerd m.a.w. bepaalde voorwaarden voor de overgave heeft kunnen stellen. Welke deze geweest zijn, weten wij natuurlijk niet, maar het afkopen van plundering ligt te veel in den gedachtengang van rijke kooplieden dan dat deze onderstelling zich niet aan ons zou opdringen. Daarbij komt, dat in vs 19 wordt uitdrukkelijk gezegd, dat Egypte in Tyrus' plaats ten buit gegeven zal worden aan Nebukadnezar, waarbij de profeet, opdat er geen misverstand zou heerschen, niet minder dan drie parallele uitdrukkingen gebruikt ter aanduiding van het begrip „buit” en ten slotte er nog den nadruk op legt, dat deze in Egypte te behalen buit voor Nebukadnezars leger een „beloo-

ning" zal zijn. Ik vertaalde het in vs 19c gebruikte woord opzettelijk door „belooning", om aan te geven, dat dit een ander is dan het in vs 18 en 20 gebruikte, en tevens duidelijk te maken, dat in dit woord de gedachte van de volkomen overeenstemming tusschen arbeid en betaling op den achtergrond treedt, waarom het dan ook herhaaldelijk den zin heeft van „belooning" (b.v. Gen. 15 : 1, 30 : 18). Daarbij wordt ten slotte in vs 20 gezegd, dat wat Nebukadnezar tegenover Tyrus deed, door hem gedaan werd als staande in loondienst bij den Heere, die zich van den Chaldeeschen koning bediende om deze stad te straffen voor wat ze aan Israël misdeed (zie ook Jer. 25 : 9; natuurlijk geen verontschuldiging voor zijn wreedheid, 7 : 21. 24, 28 : 7, 30 : 12). En wijl nu wie in loondienst staat er recht op heeft, dat de werkgever hem een loon geeft, dat in overeenstemming is met den verrichten arbeid en dit loon aan Nebukadnezar bij Tyrus' beleg niet ten deel was gevallen, was de Heere het aan zijn eigen eer verplicht om daarvoor alsnog zorg te dragen, waarom het geheele Nijldal met al zijn steden en schatten aan den Chaldeër werd gegeven.

Daarmede worden twee dingen geleerd aan de ballingen, die èn tegen Tyrus èn tegen Egypte hebben opgezien en deze voor krachtiger steunpunten hebben gehouden dan den Heere zelf. Allereerst dit: de Heere beschikt naar zijn souverain welbehagen over beide. En dan ook dit: het rijke Nijldal wordt een aanvulsel voor Tyrus; wat Tyrus te kort schiet, geeft Egypte; dit is nog precies goed genoeg om tot aanvulsel te dienen. Dat dit profetische woord wel gaat over, maar niet gericht is tot Tyrus en Egypte, doch uitsluitend de ballingen zelf op het oog heeft, leert ons trouwens ook vs 21. Daar wordt gezegd, dat „te dien dage" d. i. wanneer Egypte de hand van de Chaldeen loodzwaar op zich zal voelen drukken, wanneer dus Egypte krachteloos zal zijn, een periode van nieuwe krachtopplooiing voor het nu zoo vernederde Israël zal aanbreken. Dan zal „een horen uitspruiten", eene uitdrukking, die ook Ps. 132 : 17 voorkomt, welke echter niet, gelijk sommigen meenen, eene profetie van den komenden Messias inhoudt, maar alleen spreekt van vernieuwde en verhoogde kracht (vgl. 1 Sam. 2 : 1, Jer. 48 : 25, Ps. 75 : 11, 89 : 18. 25, 92 : 11, 112 : 9, 148 : 14). En deze zal van goddelijken oorsprong zijn („Ik") in onderscheiding van de heidensche, die „te dien dage" vernietigd wordt.

Maar die dag zal niet alleen voor Israël wat bijzonders zijn. Ook voor des Heeren knecht zal het dan „de dag" wezen. Dan zal hij van zijn goddelijken Zender ontvangen „de opening des monds" (ook 24 : 27), wat ik vertaalde door „vrijmoedigheid tot spreken", want Egypte's ondergang zal de rechtvaardiging zijn van het profetische woord. Dan zal de volkomen waarachtigheid daarvan door de sprake der feiten worden ge-

predikt en het „Halleluja, loof God in zijn heiligdom” zal ruischen in de ziel des profeten en het zal de stuwkracht zijn van zijn woord in het midden van zijn volk.

Gelijk ik reeds zeide : dat is het laatste woord, dat ons van den profeet staat opgeteekend. Het spreekt van een blijde en onwankelbare toekomstverwachting zoowel voor zijn volk als voor zichzelf. Voor zijn volk nieuwe kracht ; voor zichzelf nieuwe vrijmoedigheid om den lof des Heeren te verkondigen.

Nu mag ik echter van deze profetische uitspraak niet afstappen zonder nog in het kort iets te hebben gezegd over de historiciteit van Nebukadnezars veldtocht tegen het Nijldal. Men heeft van de zijde van hen, die zich gaarne met uitsluiting van anderen „critisch” noemen, opgemerkt, dat niet alleen de Grieksche geschiedschrijvers, met Herodotus aan den spits, absoluut niets weten van een Chaldeeſchen inval in Egypte, maar bovendien hun mededeelingen in flagranten strijd zijn met de onderstelling van zulk een inval. Wel sprak Flavius Jozefus op gezag van den Babylonischen priester Berosus, den jongeren tijdgenoot van Alexander den Groote, van een overheersching van Egypte door Babel, maar hij werd als in dezen onbetrouwbaar ter zijde geschoven. Sinds 1878 staat het echter op grond zoowel van een Egyptisch als van een Babylonisch inschrift vast, dat Nebukadnezar in het 37ste jaar zijner regeering d. i. 568 een tocht tegen Egypte ondernam, waarbij hij ook het Nijldal zijn geweldige macht aan den lijve deed gevoelen 'en met buit overladen naar het Noorden terugtrok. Hoever hij daarbij doordrong en welke diplomatieke resultaten hij daarbij bereikte, is echter nog altijd niet duidelijk.

c. De dag des Heeren is nabij.

30 : 1—19.

- 30 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, profeteer en zeg : Alzoo zegt de Heer Heere :
 Jammert ! Wat een dag !
³ Want nabij is een dag,
 ja nabij is een dag voor den Heere :
 een dag van wolken, de tijd der volken zal het zijn !
⁴ Een zwaard komt tegen Egypte
 en er zal een sidderen zijn in Koesj,
 wanneer verslagenen vallen in Egypte
 en men zijn pracht wegneemt
 en zijn grondvesten vernield worden.
⁵ Koesj en Poet en Loed en al het gemengde volk

en Libyë en de zonen van het land der Krethi,
zij zullen met hen door het zwaard vallen.

6 Zoo zegt de Heer Heere :

Vallen zullen de steunsels van Egypte
en neerzinken zal zijn trotsche pracht
van Migdol tot Syene.

Door het zwaard zullen zij daarin vallen,
spreekt de Heer Heere.

7 En woest zal het liggen te midden van verwoeste landen
en zijn steden zullen liggen te midden van verwoeste steden.

8 En zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben,
wanneer Ik vuur in Egypte leg
en al zijn helpers verbroken worden.

9 Te dien dage zullen boden voor Mij uitgaan op schepen
om het onbezorgde Koesj te verschrikken,
en dan zal er een sidderen onder hen zijn om den dag
van Egypte,

want zie . . . . die komt !

10 Zoo zegt de Heer Heere :

Een einde maak Ik aan Egypte's schatten
door de hand van Nebukadnezar, den koning van Babel.

11 Hij en zijn volk met hem, de geweldigste der volken,
zullen opgevoerd worden om het land te verwoesten
en zij zullen hun zwaarden tegen Egypte ontblooten
en het land vullen met verslagenen.

12 En droog leg Ik de stroomen
en verkoop het land in de hand van kwaaddoeners
en verwoest het land en wat er in is door de hand van
vreemden.

Ik, de Heere, heb het gesproken !

13 Zoo zegt de Heer Heere :

Vernielen zal Ik de schandgoden
en verdelgen de afgoden uit Memfis
en men zal ze wegbrengen uit Egypteland
en zij zullen er niet meer zijn ;
en zoo verwek Ik schrik in Egypteland.

14 En verwoesten zal Ik Patros
en vuur leggen in Zoan
en gerichtten voltrekken in Thebe.

- 15 En uitgieten zal Ik mijn gramschap
over Sin, het bolwerk van Egypte,
en verdelgen de pracht van Thebe.
- 16 En vuur zal Ik leggen in Egypte :
Sin zal vol pijn zich krommen
en in Thebe zal een bres geslagen worden
en Memfis overdag ontmanteld worden.
- 17 De jongelingen van On en Boebastis,
door het zwaard zullen zij vallen,
en zij zelf zullen in gramschap gaan.
- 18 In Tachpanhes zal de dag verduisteren,
wanneer Ik daar den schepter van Egypte verbreek
en zijn trotsche pracht daarin ten einde neigt.
Zij zelf — een wolk zal haar bedekken
en hare dochtersteden zullen in gevangenschap gaan.
- 19 Zoo voltrek Ik gericht en aan Egypte
en ervaren zij, dat Ik de Heere ben.

In deze profetie, die waarschijnlijk afkomstig is uit den tijd, die tusschen de in 29 : 1 en 30 : 20 d.i. tusschen Januari en April 587 v. Chr. inligt, wordt in nauwe aansluiting aan 29 : 1—17 nader het oordeel Gods over Egypte geteekend. Dat geschiedt in een viertal, onderling zeer nauw samenhangende, in dichterlijken vorm gegoten uitspraken, ieder ingeleid door een „Zoo zegt de Heer Heere” (vs 2, 6, 10, 13). Overeenkomstig de in Israël levende verwachting, dat er een moment zal aanbreken in de geschiedenis der menschheid, waarop „de Rechter der gansche aarde” zijn vernietigend vonnis zal laten uitgaan tegenover allen, die zoowel in als buiten Israël zijn wil hebben weerstreefd en zijn wet hebben veracht (zie b.v. Am. 5 : 18, Joël 1 : 15, 2 : 1, Jes. 2 : 12, 13 : 6, 22, Jer. 27 : 7, Zef. 1 : 7, 12—18, Ps. 37 : 13) wordt het over Egypte komend Godsoordeel geteekend als „een dag voor den Heere” (vs 3b). En wijl dan de vernietigende krachten der natuur door den Schepper van hemel en aarde in zeer bijzonderen zin in zijn dienst zullen genomen worden, waardoor deze „dag des Heeren” tevens een dag zal zijn van aardbeving en regenstroomen, van vuur en bliksem, van donkerheid en duisternis, van wild gedierte en allerlei ziekte, van schrik en ontzetting (vgl. 32 : 7, 34 : 12), daarom wordt deze „dag voor den Heere” tevens genoemd „een dag van wolken”, voor den gewoonlijk wolkeloozen hemel van het Oosten meestal een aankondiging van noodweer (vs 3c). Maar Egypte staat hier niet alleen voor zichzelf. Waar het onder Israëls Syro-Palestijnsche naburen „de” wereldmacht is,

bij wie ze altijd weer aansluiting zoeken en wier voorbeeld ze zoo gaarne volgen, kan het hier optreden als de hoofdvertegenwoordiger van de aan Israël vijandige heidenvolkeren, die op allerlei wijze hun haat hebben bot gevierd aan Israël en aan den Heere. Daarom heet deze „dag voor den Heere” ten slotte „de tijd der volken”, waarbij „tijd” evenals Ez. 7 : 7, 22 : 3 en Jes. 13 : 22 het nevenbegrip heeft van wat wij „eindtijd” noemen, de tijd der algemeene afrekening, gelijk deze in Joël 4 : 1 v.v. (St. Vert. 3 : 1 v.v.) geteekend wordt. Deze dag wordt in nauwe aansluiting aan 7 : 7 „nabij” genoemd. Evenals voor Israël staat ook voor Egypte de dag van het oordeel des Heeren voor de deur. Maar terwijl deze dag voor Israël een zuiveringsdag zijn zal, zal hij voor „de volken” vernietigend wezen, vgl. 16 : 63, 38 : 14, 39 : 8, 22, Jes. 4 : 2, 11 : 10, 19 : 18 v. De vernietiging van alle vijanden is voorwaarde voor Israëls volkomen rust en van de ongestoorde genieting van des Heeren gemeenschap.

Van welke zijde het oordeel over Egypte komen zal, wordt niet dadelijk gezegd. Slechts zooveel blijkt uit de herhaalde vermelding van het tegen hen komend „zwaard” (vs 5, 6), dat alle ellende van het zoo wreede en zoo vernietigende oorlogsgeweld over het geheele Nijldal komen zal. Daarbij zal dan echter niet alleen Egypte zelf betrokken zijn. Ook Egypte's helpers (vs 8) zullen de wraak des Heeren aan den lijve ervaren. Wie dat zijn, zegt vs 5. In den Masoretischen tekst zijn hier blijk-bare onjuistheden ingeslopen. Immers hier wordt na „al het gemengde volk” (*ereb*, niet te veranderen in *arab* = Arabië, na „al het” toch zeer ongepast) melding gemaakt van „Koeb en de zonen van het land des verbonds”. Dit „Koeb” wordt alleen hier gevonden en is ook van elders ten eenenmale onbekend. De Grieksche vertalers hebben hier „Loeb” d.i. Libyë, de bekende landstreek ten Westen van het Nijldal, welker bewoners Nah. 3 : 9, Dan. 11 : 43, 2 Kron. 12 : 3, 16 : 8 naast of althans in nauw verband met de Egyptenaren worden genoemd. Van dat „Loeb” zal „Koeb” wel een verschrijving zijn en niet, gelijk sommigen meenen, van Noeb, dat dan vertaald wordt door Nubië, welk land echter reeds in Koesj begrepen is. Wat voorts die „zonen van het land des verbonds” betreft, wat voor zin hieraan zou moeten worden gehecht is nog niemand duidelijk, al zijn reeds heel wat onderstellingen gewaagd van de Ethiopiërs af tot de in Egypte wonende Joden toe. De Grieksche vertaling heeft hier een doublet. Ze noemt na „de zonen van mijn verbond” (*brtj*) ook de Krethi. Waarschijnlijk is derhalve dit „verbond” (*brtj*) te danken aan een verschrijving van „Krethi” (*krtj*). Van de hier genoemde landen is Koesj door de St. Vert. minder juist weergegeven als „Moorendal”. Het valt voor een groot gedeelte samen met het huidige Nubië, dat sinds 2000 v. Chr. aan Egypte onderworpen is geweest en sindsdien den in-

vloed der Egyptische beschaving in sterke mate ondergaan heeft. Het wordt dan ook herhaaldelijk naast Egypte genoemd, Jes. 11 : 11, 20 : 3—2, Nah. 3 : 9. Onder Poet hebben we, gelijk reeds 27 : 10 werd opgemerkt, het land Punt der Egyptische opschriften te verstaan, hoogstwaarschijnlijk te identificeeren met de Abessinische kust en de Somali-kust. Bij Loed zullen we wel (zie 27 : 10) aan een ons verder niet bekend Noord-Afrikaansch volk te danken hebben. Wat „al het gemengde volk” betreft, daaronder zullen we wel evenals Jer. 25 : 20 de (vooral in de Nijldelta te zoeken) vreemde bestanddeelen te zien hebben van Egypte's bevolking, welke naast de vreemde hulptroepen het hoofdbestanddeel vormde van Egypte's weermacht. Dat daarnaast ook sprake is van „de zonen van het land der Krethi” behoeft allermint verwondering te baren. Immers, de opgravingen hebben ons met alle gewenschte duidelijkheid geleerd hoe groot de Egyptische invloed in het land der Filistijnen is geweest, en daarnaast hebben de Assyrische inschriften ons Filistea doen kennen als een Egyptische voorpost.

Deze „helpers” worden in vs 6 Egypte's „steunsels” genoemd, de stutten van het trotsche gebouw van Egypte's macht, dat nu met één slag zal worden vernietigd van Noord tot Zuid (zie 29 : 10). Dat daarbij ook de „steunsels” zelf aan de vernietiging zullen worden prijs gegeven, spreekt van zelf. Zoo laat vs 7 ons dan ook het Nijldal zien omringd van verwoeste landen en steden, zoodat het van niemand hulp zal kunnen krijgen en dus iedere poging tot herbouw met onvruchtbaarheid geslagen is (vs 7). Wijl daarbij de stormwind der verwoesting van Noord naar Zuid zal gaan, zal Nubië, dat zich tegen iederen vijandelijken aanval veilig (vs 9 „onbezorgd”) waant achter de barrière van het gebergte, dat bij de stroomversnelingen van den Nijl bij Assoean het Nijldal afsluit, uit Egypte zelf door schepen (voor G is dit niet snel genoeg, vandaar haar ijlboden !) bericht ontvangen van het lot, dat Egypte's veroverde steden trof, en een siddering (vs 4, 9) zal door Koesj gaan, dat in Egypte's ondergang de voorbode ziet van eigen val.

10—12 In de derde profetische uitspraak wordt eerst melding gemaakt van wie des Heeren oordeel over Egypte voltrekken zal. Babels koning zal tegen Egypte komen. Daarbij zij er aan herinnerd, dat het Nieuw-Babylonische wereldrijk, de wondere stichting van den Chaldeër Nabopolassar en diens genialen zoon Nebukadnezar, eerst na Ninevé's val in 612 op den voorgrond trad en wel met groote snelheid zich van de erfenis der Assyriërs meester maakte, maar te veel met de bevestiging van eigen organisatie bezig scheen, dan dat het er aan kon denken de ontzaglijke gevaren van de „tien zandige dagreizen van Gaza tot Rhinocorura” te trotseeren en het overoude rijk der faraonen in eigen land ten val te brengen. En toch, geschieden zal het : deze parvenu onder de wereldrijken zal Egypte vernietigen.

Immers de Chaldeën zijn onweerstaanbaar, „de geweldigste der volken” (vs 11, vgl. 28 : 7), en ze zullen worden „opgevoerd” : de onvergelykelijke macht van den Heere der heirscharen zal hen alle gevaren doen overwinnen en iederen weerstand breken. De Heere zelf zal het zijn, die hen „opvoert”, wat natuurlijk niet alleen zeggen wil, dat Hij hen naar Egypte doet gaan, maar ook dat Hij hen in staat stelt om daar Zijn wil te volbrengen en Zijn oordeelen ten uitvoer te leggen (vs 11).

Dit blijkt ten overvloede nog uit vs 8 en 12, waar het goddelijke „Ik” naar voren treedt gelijk ook in de verzen 13—16 en 19. Daarbij wordt in een drievoudige uitspraak de volle jammer van het komend Godsoordeel nog eens uitgesproken (vs 12). Allereerst zullen „de stroomen” worden drooggelegd, (vgl. 29 : 3), zoodat het bevruchtende water niet meer het Nijldal zal doorvochtigen, maar het vruchtbaarste veld worden zal tot een dorre woestenijs (vgl. Jes. 19 : 5 v.v.). Bovendien zal het land in de hand van „kwaaddoeners” — anderen met verandering van één letter: herders, maar de Chaldeën waren geen herders — verkocht worden, zoodat de Egyptenaren, die op hun Nijldal zoo trotsch zijn en zich boven de andere volken verheven wanen, geen baas meer zullen zijn in hun eigen land, dat nu in de macht zal komen van „kwaaddoeners”, — een aardig bewijs hoe de profeet over Babel en zijn beheerschers denkt — die aan Egypte's heerlijkheid een einde zullen maken. En eindelijk zal Egypte's eeuwenoude cultuur als met één slag worden vernietigd : de steden met hun paleizen en tempels, de vruchtbare velden met hun uitgebreid irrigatie-systeem. En dat alles door „vreemden”, door barbaren, op wie de verwaten Egyptenaar meende uit de hoogte zijner hoog opgevoerde beschaving te mogen neerzien.

13—19 In een vierde uitspraak wordt dit nog nader uiteen-gezet, waarbij de Heere zelf als bewerkende oorzaak in het volle licht treedt. De eersten, die zijn macht zullen ervaren, zijn Egypte's „schandgoden” en „afgoden” (eig. nieten), door Israël als machtige heerschers gezocht en aanbeden (23 : 19 v.v.). Straks zullen zij, door wier vermogen naar Oostersche voorstelling Egypte geworden is wat het was, de macht van Israëls God ervaren en „vernield”, „verdelgd” worden. Ja „weggebracht” zullen zij worden, als buit meegenomen door den overwinnaar. Dan zal Egypte zonder goden zijn en, wijl een land zonder goden nu eenmaal niet bestaan kan, zal schrik hen bevangen, die eertijds in de macht dezer „schandgoden” en „afgoden” hadden geloofd. Daarbij wordt uitdrukkelijk Memfis genoemd, niet zoozeer omdat het Egypte's oudste hoofdstad was — onder Amasis (569—525) ook weer hofstad — als wel omdat het de hoofdzetel was van den Ptah-dienst en van de vereering van den zwarten Apis-stier (zie ook Jes. 19 : 13, Jer. 2 : 16, 44 : 1, 46 : 14. 19). Voorts wordt vs 14 genoemd

Patros, het gebied van Thebe (zie 29 : 14), Egypte's jongere hoofdstad, de hoofdzetel van den Amen-dienst, daarom ook de „Amen-stad” genoemd. Daarnaast Zoan-Tanis, Egypte's hoofdvesting op de noord-oostelijke grens, die herhaaldelijk faraonen in zijn paleizen zag en zelfs koningen aan Egypte schonk. Voorts Sin, de strategisch buitengewoon belangrijke grensstad in het Oosten van Egypte, later bekend onder den naam van Pelusium, ten Oosten van het huidige Port Said, nu verzwolgen onder de wateren der Middellandsche zee. Dat daarbij, ofschoon reeds Patros genoemd was, niet minder dan driemaal van Thebe melding wordt gemaakt, zal zijn verklaring wel vinden in het feit, dat hier de eeuwenoude schatten in Amen's tempels waren opgehoopt en de geweldige paleizen en doodentempels spraken van heerlijkheid en macht. In vs 17 wordt gesproken van „de jongelingen van On”, het latere Heliopolis (= zonnestad; vandaar in Jer. 43 : 13 *Beth-Sjemesj*, zonnehuis genoemd), welks ruïnen ten Noorden van Kairo liggen, oudtijds beroemd om zijn zonnetempel van Rē met zijn machtige priesterschap, waarin ook Jozef indertijd een plaats kreeg door zijn huwelijk met de dochter van den hogepriester Potifera (Gen. 41 : 45). Voorts van die van Boebastis, eigenlijk Pi-Bast, het „huis” van de kattengodin Bast, waarvan de ruïnen dicht bij het huidige Ez-Zagagig liggen, ten N.-O. van Kairo. In vs 18 wordt ten slotte nog melding gemaakt van Tachpanhes, het latere Dafne, het huidige Tell ed-Defenne ten N.-W. van El Kantara aan den oever van het Menzale-meer. Ook dit was een van de strategisch belangrijke plaatsen ter bescherming van de Nijldelta tegen de invallen der Semieten. Daarbij zal het oordeel, dat over het Nijldal komen zal, vergezeld gaan van schrikwekkende natuurverschijnselen, gelijk de Egyptenaren reeds in Mozes' dagen aanschouwden (Exod. 10 : 21 v.v.). De oordeelsdag zal duisternis zijn (vgl. Am. 5 : 18. 20, 8 : 9). Zoo zal de Heere zijn macht aan Egypte toonen. Alles, waarop het zoo prat ging, zal vernietigd worden. Egypte's ruïnen zullen in duidelijke taal gewagen van de macht van Israëls God. „Ik ben de Heere”.

d. Egypte's macht voorgoed verbroken.

30 : 20—26.

30 ²⁰ En in het elfde jaar, in de eerste maand, op den zevende van die maand, geschiedde het woord des Heeren tot mij, ²¹ zeggende: ²¹ Menschenkind! Ik heb den arm van farao, den koning van Egypte, gebroken. Zie, deze wordt niet verbonden ter genezing, er wordt geen verband aangelegd ter verbinding, zoodat deze krachtig zou worden om het zwaard te grijpen.

22 Daarom, zoo zegt de Heer Heere: Zie, Ik kom farao, den
 koning van Egypte, tegen en breek zijn armen — den gezonde
 en den gebrokene — en doe het zwaard uit zijn hand vallen,
 23 en Ik verstrooi de Egyptenaren onder de volken en verspreid
 24 hen over de landen. 24 Maar de armen van den koning van
 Babel maak ik sterk en Ik geef mijn zwaard in zijn hand en
 breek de armen van den farao, zoodat deze over hen kreunt
 25 gelijk een verslagene kreunt. 25 Zoo maak Ik de armen van den
 koning van Babel sterk, maar de armen van den farao zullen
 vallen, en zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben, wan-
 neer Ik mijn zwaard geef in de hand van den koning van Babel
 26 en deze het zwaait tegen Egypteland. 26 En zoo verstrooi Ik
 de Egyptenaren onder de volken en verspreid hen over de
 landen en zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben.

Drie maanden nadat den profeet het eerste Godswoord tegen Egypte geworden was, dat sprak van komenden ondergang, ontvangt Ezechiël dit tweede woord. Men schrijft Maart-April van het jaar 587, dus nog vier maanden vóór Jeruzalems val. Reeds heeft Hofra van Egypte zijn bekende poging gedaan om zijn bondgenoot, Zedekia van Juda, te hulp te komen. Maar onmiddellijk heeft Nebukadnezar zijn leger van voor Jeruzalems wallen weggenomen en is hij met zijn gansche macht den farao op het lijf gevallen, die zich tot een overhaasten terugtocht genoopt ziet (Jer. 34 : 21 v., 37 : 5 v.v.). Dat het daarbij tot een bloedigen veldslag is gekomen, wordt in Jeremia niet gezegd. De uitdrukkingen, waarvan de profeet Ezechiël zich in vs 21 bedient, schijnen er echter op te wijzen, dat de voorstelling niet juist is, als zou Hofra het zelfs niet op een veldslag hebben laten aankomen. Daarbij wordt zijn „arm” — zinnebeeld van kracht, Jer. 17 : 5, Ps. 37 : 17, Job 22 : 9; ook van een leger, Jer. 48 : 25 — gebroken: Egypte is ten eenenmale machteloos gemaakt; het kan het zwaard niet meer hanteeren. Aan de hooggespannen verwachtingen der Judeërs is de bodem ingeslagen en het Chaldeeche heir legert zich weer rondom de wallen van Jeruzalem. Maar Hofra's overhaaste terugtocht zal hem geen redding brengen. Hem wordt zelfs geen tijd gelaten om zich van den nederlaag te herstellen. De gebroken arm zal niet genezen. Egypte zal het zwaard niet meer grijpen (vs 21).

22—26 Dit wordt nader uiteengezet in de verzen 22—26, die ingeleid worden door een „daarom”: wijl zoo een aanvang is gemaakt met de verbreking van Egypte's macht, zal daarmee tot het bittere einde toe worden voortgegaan. Om dit nu goed duidelijk te maken aan zijn lezers, schrikt de profeet er niet voor terug om in herhalingen te vallen (vgl. vs 22—24 en vs

25 v.), Evenmin om een min-juist beeld te gebruiken, want hoe kunnen de „beide armen” van den farao gebroken worden, nadat er reeds één gebroken is? Het is er hem echter om te doen om Egypte's *volkomen* vernietiging tot het bewustzijn der ballingen te brengen, die niet ophouden van Egypte de redding van Jeruzalem te verwachten. Vandaar zijn beeldspraak in vs 22, welk vers op deze wijze kan worden omschreven: wat reeds ten deele gebroken was, zal straks volkomen gebroken worden, en bovendien zal gebroken worden wat nu nog ongebroken is. Egypte's *gansche* macht zal ten eenenmale worden vernietigd, wat door de teekening der ballingschap in vs 23 en 26 nader wordt geädstrueerd. Daarbij wordt nog eenmaal (vs 24 v.; zie 30 : 10) in het volle licht gesteld, dat Nebukadnezar bij zijn naderenden tocht tegen het Nijldal niet anders is dan een werktuig in des Heeren hand om des Heeren vonnis te voltrekken aan hen, die Zedekia tot trouweloosheid en afval hadden verleid en daarmede Juda en Jeruzalem ten val hadden gebracht. Daartoe bedient Ezechiël zich van een dubbele tegenstelling. Allereerst in vs 24: sterk maken en verbreken, en dan in vs 25: sterk maken en vallen d.i. het krachteloos langs het lichaam neervallen der gebroken armen. En om dan te laten zien hoe alle hoop voor Egypte is afgesneden, wordt Egypte ons geteekend (vs 24 slot) als een verslagene, die onder de oogen van den overwinnaar zijn leven uitkreunt. Intusschen wordt ook deze teekening niet beëindigd zonder duidelijk te hebben gemaakt, dat de Heere bij dit alles slechts één doel heeft: zij d.i. de Egyptenaren, wier goden door Zedekia en de zijnen, ook door de ballingen, zoo machtig worden geacht, dat van hen Jeruzalems redding wordt verwacht uit Nebukadnezars d.i. uit des Heeren hand; zij zullen ervaren, door een reeks van onvergelykelijke machtsdaden gewaar worden, „dat Ik de Heere ben”, de beheerscher van de volkeren der aarde, „die al mijn welbehagen doe”.

Dat dit woord echter niet in de eerste plaats tot de Egyptenaren gericht is, maar veeleer Israëls ballingen op het oog heeft, is intusschen ook zonder meer duidelijk. Die zullen uit Egypte's komenden ondergang moeten besluiten tot Jeruzalems naderenden val.

e. Farao de trotsche ceder: zijn pracht en zijn val.

31 : 1—18.

- 31 ¹ In het elfde jaar, in de derde maand, op den eerste dier maand, geschiedde het woord des Heeren tot mij, zeggende: ² Menschenkind, zeg tot farao, den koning van Egypte en tot zijn menschenscharen: „Op wien gelijkt gij in uw grootheid”?

- 3 Zie, een cederden op den Libanon,
schoon van tak en hoog van stam,
en zijn top was in de wolken.
- 4 Water maakte hem groot ; de overvloed deed hem rijzen ;
die zijn stroomen om zijn standplaats deed gaan
en zijn kanalen uitzond naar heel zijn veld.
- 5 Daarom werd zijn stam hoog boven al het geboomte des velds,
werden zijn takken vele en zijn twijgen lang
van het vele water in zijn scheuten.
- 6 In zijn takken nestelde al het gevogelte des hemels
en onder zijn twijgen wierp al het gedierte des velds zijn
jongen
en in zijn schaduw woonden allerlei groote volken.
- 7 Zoo werd hij schoon in zijn grootheid door de lengte van
zijn takken,
want zijn wortel ging uit naar rijk water.
- 8 Geen ceder kwam hem nabij in Gods hof,
geen cypres werd zijns gelijke in takken
en geen plataan had twijgen als hij.
Geen boom in Gods hof was zijns gelijke in schoonheid.
- 9 Schoon had Ik hem gemaakt met zijn vele takken,
zoodat alle Eden-boomen in Gods hof hem benijdden.
- 10 Daarom, zoo zegt de Heer Heere : Omdat hij hoog is ge-
worden van stam en zijn top verhief tusschen de wolken en
11 zijn hart zich verhief op zijn grootte, ¹¹ gaf Ik hem in de hand
van een beheerscher van volkeren ; die deed hem naar zijn
12 boosheid. Zoo ontwortelden ¹² en velden hem vreemden, de
geweldigste der volken, en wierpen hem ter aarde. Op de bergen
en in alle dalen vielen zijn takken en zijn twijgen werden ge-
broken in alle valleien der aarde en alle volkeren der aarde
13 vloten uit zijn schaduw weg en lieten hem liggen. ¹³ Op zijn
gevelden stam huisden alle vogelen des hemels en op zijn
14 twijgen waren alle dieren des velds, ¹⁴ opdat geen aan water
staande boomen meer hoog zouden worden van stam en zij hun
top niet meer in de wolken zouden verheffen en geen dier
waterdrinkers zich op zijn hoogte zou verlaten. Want zij alle
zijn ten doode overgegeven naar de onderwereld, onder de
menschinkinderen, bij de in den kuil neergedaalden.
- 15 Zoo zegt de Heer Heere : Toen hij in het doodenrijk neder-

- daalde, deed Ik den oervloed over hem treuren en hield Ik diens wateren in, zoodat de overvloedige wateren werden tegengehouden. Om zijnentwil hulde Ik den Libanon in het zwart en al het geboomte des velds versmachtte om zijnentwil. ¹⁶ Door zijn dreunenden val deed Ik de volkeren beven, toen Ik hem nederstiet in het doodenrijk bij de in den kuil neergedaalden. Toen troosten zich in de onderwereld alle Eden-boomen, de keur en het ¹⁷ puik van den Libanon, alle waterdrinkers. ¹⁷ Ook zij waren met hem in het doodenrijk neergedaald bij de door het zwaard verslagenen, alsmede zijn helpers, die in zijn schaduw woonden, in het midden der volkeren.
- ¹⁸ Op wien gelijkt gij in kracht en heerlijkheid en schoonheid onder de Eden-boomen, neergestooten als gij zijt met de Eden-boomen naar de onderwereld? Te midden van onbesnedenen ligt gij bij de door het zwaard verslagenen! Dat is farao en al zijn mensscharen, spreekt de Heer Heere!

Dit is weder een van die ontroerende teekeningen, waarvan onder de profeten vooral Ezechiël het geheim bezit en waarin hij zoo vlijmscherp en tegelijkertijd zoo ontzaglijk ironisch den vijand zijns volks het komende Godsoordeel aankondigt (vgl. 27, 28 : 11 v.v.). Deze uitspraak valt naar vs 1 iets minder dan twee maanden voor Jeruzalems val en dus ook iets minder dan twee maanden na 30 : 20—26. Nog steeds zien Zedekia en de zijnen evenals Ezechiëls medeballingen reikhalzend uit naar Egypte's hulp. Ze zijn ook in dit opzicht onverbeterlijk, vgl. 3 : 16—21 en hfdst. 18. Maar komen zal deze hulp niet. Ook Egypte's einde nadert. Dit is wederom het thema van deze nieuwe godsspraak. Daarbij richt de profeet zich, nog meer dan in de voorafgaande hoofdstukken, tot den farao, in wiens persoon het leven van den Egyptischen staat culmineert en wiens val ook den ondergang van zijn rijk met zich medebrenge. Daarbij bedient hij zich van eene tot in bijzonderheden uitgewerkte en tot het einde toe doorgevoerde beeldspraak, welke hoofdgedachte ontleend wordt aan de vergelijking van een machtige persoonlijkheid (zie ook Ez. 17 : 3, Dan. 4 : 7 v.v.) met een trotsch zich verheffenden boom. Zoo is het dan ook volkomen begrijpelijk, dat de, in den voor zijn groei zoo vruchtbaren grond van den Libanon, met geweldigen stam en breede vertakking zoo welig opschietende ceder het beeld kan zijn van den farao, in wien het veelvertakte staatsleven met zijn wijdstrekkenden invloed zich verpersoonlijkt. Daarbij wordt natuurlijk deze teekening van den ceder eenerzijds beheerscht door de geografische gesteldheid van het Nijl-

dal met zijn breedvertakt irrigatie-systeem, en anderzijds door de bedoeling, die bij deze teekening voorzat: het beschrijven van Egypte's naderenden ondergang. Dat hierbij in de verzen 11 v.v. gezinspeeld zou zijn op Hofra's mislukte poging om Zedekia te hulp te komen gelijk dit in 30 : 21 het geval was, is niet juist. Immers, hier is geen sprake van een eerste ontmoeting van Egypte en Babel, maar in het geheele hoofdstuk wordt wat nu nog toekomstig is geteekend als reeds tot het verleden behoorend, ten einde zóó de absolute zekerheid van Egypte's komenden ondergang tot het bewustzijn van Ezechiël's medeballingen te brengen.

3—9 De profeet begint met in een zevental verzen, wier strofische opbouw duidelijk is en wier vertaling daarom in den vorm onzer poëzie gegeven is, een beeld te teekenen van de onvergelykelijke pracht van den cederden, nadat hij in vs 2b door een vraag heeft duidelijk gemaakt, dat wat nu volgen gaat slechts bij benadering een indruk geven kan van wat Egypte's farao eigenlijk is, wyl niemand of niets hem evenaart. Daarbij merk ik nog op, dat de lezing, die de Hebreeuwsche tekst van vs 3a biedt, onmogelijk juist kan zijn. Immers daar staat: „zie, Assur is een ceder op den Libanon”, waardoor de indruk wordt gewekt (zie onze Statenvertaling) als ware het volgende eene beschrijving van Assyrië's heerlijkheid, welke reeds in 612 roemloos was vergaan, terwijl toch in vs 2 en 18 duidelijk wordt gezegd, dat we hier te doen hebben met den farao. Het is dan ook aan geen twijfel onderhevig of dit *Assur* is verwording van *těassur*, den op den Libanon groeienden boom, waarvan ook in Jes. 41 : 19 en 60 : 13 sprake is, die tot de familie der ceders behoort en beroemd is om zijn indrukwekkende vertakking, welke van alle zijden uit den hoogen stam schiet en schuin naar boven zich richt. Zoo laat de profeet hem ons dan ook zien in vs 3, waarbij hij niet vergeet den cederden te teekenen met zijn „top in de wolken”, bewijs van buitengewonen trots (vgl. 19 : 11, ook Jes. 14 : 14, Dan. 4 : 11). In dit vers komen intusschen in den Hebreeuwschen tekst na „schoon van tak” twee woorden voor (*wěchoresj mětsal*), die mij ten eenenmale onvertaalbaar zijn. Het „schaduwachtig van loof” onzer Staten-vertalers geeft zeker niet den zin der Hebr. woorden, want *choresj* beteekent „wouden”, gelijk ook de St. Vert. wisten (zie 2 Kron. 27 : 4), en *mětsal* beteekent „overschaduwend”. Wyl ik niet begrijp wat „overschaduwende wouden” hier moeten doen en niet vermoeden kan wat hier oorspronkelijk stond, liet ik beide woorden weg.

In vs 4, waar de teekening van den ceder, die nu eenmaal beter op rotsachtigen bodem dan in waterrijken grond tiert, duidelijk den invloed ondergaat van de beteekende zaak, zien we den boom staan vlak bij het water, dat voor Israëls bewustzijn altijd zulk een belangrijke plaats inneemt bij de teekening van een

welig groeienden boom (vgl. Num. 24 : 6, Jer. 17 : 8, Ps. 1 : 3). Daarbij is sprake van den „oervloed”, waarmede niet de Nijl is bedoeld, maar de onderaardsche oceaan, de wereldzee, waarop de aarde rust en waardoor alle rivieren der aarde worden gevoed. Dit is de „grootte afgrond” der St. Vert. in Gen. 7 : 11, 8 : 2, Jes. 51 : 10, Am. 7 : 4, Jona 2 : 5, Job 28 : 14, 38 : 16. 30, Ps. 36 : 7, elders „de afgrond, die daaronder ligt”, Gen. 49 : 25, Deut. 33 : 13. De „stroomen” van dezen „oervloed” zijn de vele vertakkingen van den Nijl en de „kanalen” zijn de door menschenhand gemaakte grachten en sloten (vgl. 1 Kon. 18 : 32. 35. 38), die het Nijlwater zoo ver mogelijk brengen. Daardoor werd heel „het veld” van den cederden doorvochtigd, wat zijn groei ten goede kwam en hem verre rijzen deed boven de andere boomen, die zulk een watertoevoer niet hadden, gelijk vs 5 nader zegt. Dit groeiende Egypte trekt nu aller aandacht en zijn medewerking en bondgenootschap wordt dan ook door meerderen gezocht. Tal van volken en stammen zoeken hier krachtsvernieuwing en rust, gelijk het beeld van de nestelende vogels en de jongen-werpande dieren in vs 6 nader aanduidt, waarbij de beteekende zaak zich weer naar voren dringt in het slot van dit vers (vgl. Jes. 30 : 2).

Zoo wordt het Egyptische rijk schoon en heerlijk en zonder vrees kan het de vergelijking doorstaan met andere wereld-machten. Zelfs de grootste kunnen, zoo zegt de profeet in vs 8, niet Egypte's meerderen worden genoemd. Of, om in het beeld te blijven, geen boom „in Gods hof” kwam hem nabij. Daarbij is het intusschen Ezechiëls bedoeling niet om nu ineens dezen cederden voor te stellen als geplant in Eden. Maar wijl hij hem wil vergelijken met de schoonste boomen en de meerderheid van dezen cederden boven die alle wil doen zien, stelt hij zijn lezers de heerlijkste boomen voor oogen, die een mensch zich denken kan: de boomen van het paradijs, toen geen worm nog knaagde aan den levensboom en geen dood heerschte. Zelfs boven die boomen gaat de cederden uit. En omdat de profeet ons onder den indruk wil brengen van Egypte's onvergelykelijke heerlijkheid, daarom roemt hij de meerderheid van den cederden boven den ceder met zijn hoogen stam, boven den cypres met zijn altijd frissche groen en boven den plataan met zijn wijdvertakten en bladerrijken kroon (vs 8).

Maar zoo is Egypte niet van zichzelf geworden. De farao, die zich den lijfliken zoon van god Amen noemt, moge zijn heerlijkheid en macht òf aan zichzelf òf aan zijn „goddelijken vader” danken, Israëls God zegt — tot beschaming niet alleen van den farao, maar ook van Israël zelf, — dat Egypte's wonderbare groei de vrucht is van zijn goddelijke machts-openbaring. Israëls God is niet alleen machtig binnen Israëls grenzen. Ook het Nijldal dankt alles aan Hem. En dat „alles” is zoo buitengewoon veel, dat „alle Eden-boomen in Gods

hof" d.w.z. de keur van het geboomte m.a.w. de machtigste rijken Egypte's rijkdom en macht benijden (vs 9).

10—14 Dat „Ik" nu brengt in vs 10 een „Daarom" met zich mede. Juist omdat Egypte's heerlijkheid gave is van Israëls God, zal nu des Heeren oordeel aan Egypte en aan zijnen farao worden voltrokken. Want trotsch en verwatzen zijn zijn koning en volk geworden. De gave Gods hebben zij gemaakt tot een bron van zelfverheffing, vgl. 29 : 3, 9, 30 : 18, ook Jes. 37 : 24 v.v. Gewaar zullen zij nu worden, dat de Heere zijne eere aan geen ander geeft. Ontnomen zal den farao worden waarop hij zich zoo bovenmate verhief (vs 10—14). Daarbij wordt wat nog toekomstig is geteekend als reeds tot het verleden behoorend, opdat Ezechiëls medebalingen het zullen verstaan, dat het Godsoordeel onafwendbaar is. De cederden wordt gegeven in de hand van een „beheerscher van volkeren" (vs 11). Dat daarmede Babels koning bedoeld werd, kan Ezechiëls hoorders of lezers niet twijfelachtig zijn geweest. Daartoe was Babels groei te geweldig geweest en was Babels positie te uniek. „Die deed hem naar zijn boosheid". Wat dat inhoudt zeggen de volgende verzen. Daarbij veranderde ik het slotwoord van vs 11 „Ik heb hem verdreven", dat toch onmogelijk van een boom kan worden gezegd, in „en zij ontwortelden hem" (dus *wajjes-jaresjoehoe* in plaats van *gōrajtihoe*). Zoo ontstaat er logische orde in wat den trotschen boom werd aangedaan: ontwortelen, vellen, ter aarde werpen. Dat dit geschiedt door „vreemden" is voor den zelfgenoegzamen Egyptenaar natuurlijk nog een vermeerdering der schande. Daarbij worden deze „vreemden" nader aangeduid als „de geweldigste der volken", waarmede ook reeds 28 : 7 en 30 : 11 (zie ook 7 : 21 v.v.) de Chaldeënen van Nebukadnezar waren aangeduid. Met dit „ter aarde werpen" van den boom zelf is het oordeel echter nog niet beëindigd. Ook de „takken" en „twijgen" worden afgekapt en in alle richtingen verstrooid, beeld niet alleen van de overal verspreid liggende lijken der Egyptenaren maar tevens van de overal heen gevluchte onderdanen van den farao. Van bescherming zoeken bij Egypte is dan ook geen sprake meer, waarom allen, die eerst (vs 6) in zijn schaduw woonden, nu wegvluchten (zoo lees ik met verandering van één letterteken in plaats van het hier niet passende „daalden af"; dus *wajjiddedoe* in plaats van *wajjērēdoe*). Zoo blijft de kale stam liggen, die nu nog eens door vogels en dieren wordt gezocht. Maar nu niet om den schaduw ervan te genieten. Zij komen slechts om nog zooveel mogelijk voordeel te trekken uit wat er van den boom is overgebleven. De dieren vreten de bladeren (zie 32 : 4), de vogels huizen erin (vs 13). Want de Heere heeft een verstrekkend paedagogisch bedoelen met deze vernietiging van Egypte's macht en heerlijkheid. Alle andere volken en vorsten moeten zich spiegelen aan wat den farao overkwam. Geen zelfverheffing meer! Allen zijn het slechts „waterdrinkers"

d.w.z. genieters van wat ze zelf niet hebben gemaakt en wat hun door den Heere elk oogenblik kan worden onthouden. Dat daarbij in het bijzonder de beheerscher van het Babylonische wereldrijk in het oog wordt gevat, zegt Ezechiël niet. Maar dat hij er mede bedoeld is, kan moeilijk worden ontkend. Van diens houding zou straks zoo ontzettend veel afhangen voor Israëls lot! Ook Babels koning echter heeft alles aan Israëls God te danken. Daaraan moge hij denken, wanneer hij straks des Heeren oordeel aan Juda gaat voltrekken. Of staat het niet zoo, dat al die hooge boomen, al die heerschers sterfelijk zijn en, ontdaan van alle heerlijkheid en macht, straks hun plaats zullen moeten innemen onder de „gewone menschen”, boven wie zij zich in hun leven zoo ver verheven waanden? Straks zullen ook zij in „den kuil” een plaats vinden. Eenzelfde lot treft alle menschenkinderen, ook de machtigsten (vs 14b), vgl. Job 3 : 19, Ps. 49 : 11.

15—17 Nog een drietal verzen wijdt de profeet aan de teekening van den ontzaglijken indruk, dien de val van den cederden op de natuur en op de menschen maken zal (vs 15—17). Daarbij houdt hij nog wel aan het beeld van den boom vast, maar laat, waar hij dien met anderen in het doodenrijk laat neerdalen, duidelijk gevoelen wien hij daarmee bedoelt. Diep grijpt het over Egypte gekomen Godsoordeel in het leven in. De cederden leefde van het water van den oervloed. Nu hij gevallen is, rouwt de voedsterheer, die in zijn groei en wasdom zich heeft verheugd. Israëls God, die Heer is ook van den oervloed, heeft diens wateren ingehouden en doen verstijven — beeld aan de vorst ontleend — zoodat ze niet meer uit den grond konden opwellen. De cederden stond op den Libanon, het land der ceders, dat zich verhief op zulk een machtigen stam. Zijn val is voor den Libanon een onherstelbaar verlies en daarom gaat deze „in het zwart”. De „boomen des velds”, de andere vorsten, hebben voedsel getrokken door bemiddeling van den Egyptischen cederden. Nu deze gevallen is, gevoelen ook zij dat aan den lijve en „versmachten”, omdat geen steun hun wordt geboden, geen hulp wordt verleend (vs 15). Geen wonder dat de volken sidderen en beven, nu zelfs de machtigste vorst door Babel wordt vernietigd, want wat zal het lot der zwakken zijn, nu zelfs de sterkste viel? Zoo daalde dan ook de farao, deze machtige cederden, in den kuil neder. Ook hij is geworden als een der gewone menschen en deelt met hen het troosteloze lot der bewoners van het doodenrijk. Daarmede troosten zich nu de andere vorsten, die bij den geweldigen opbouw van Nebukadnezars rijk macht en leven hebben verloren. „Edenboomen” waren het, toen ze heerschten over hun volk. Ook op hen kon de Libanon zich verheffen. Ook zij waren „waterdrinkers”, trokken de beste sappen tot zich. Nu zijn ze in het doodenrijk van alles beroofd. En met scheele oogen hebben

zij van uit den Hades uitgezien naar den farao, of ook hem niet een soortgelijk lot treffen zou. Nu is ook hij neergestooten, van eer en macht beroofd. Welk een troost voor die anderen! Maar de farao is niet alleen neergedaald. Ook zijne „helpers” — hier zal wel *zrw* moeten gelezen worden in plaats van *zr'w*, dat geen zin geeft — zijn bondgenooten in den strijd tegen het machtige Babel, zijn met hem gevallen. *Allen* vergaan door „de geweldigste der volkeren”. *Allen*; dus ook Jeruzalem!

18 In vs 18 keert de profeet tot de vraag van vs 2 terug. En nu de teekening van farao's val eenmaal gegeven is, nu klinkt de vraag nog ironischer. De farao meende, dat hem niet het lot treffen kon der andere vorsten. Hij meende daarboven verheven te zijn. Niet als de anderen. Aan niemand gelijk! Aan niemand?? Aller lot treft ook hem. Ja het zijne is nog zwaarder, want hij, de besneden opperpriester van Amen, ligt nu in de onderwereld te midden van onbesnedenen, bij hen, wien zelfs geen eervolle begrafenis is vergund, vgl. 28 : 10, 32 : 19—32. „Dat is nu farao en al zijn menschen, spreekt de Heer Heere!”

f. De klaagzang over den farao.

32 : 1—16.

32 ¹ In het elfde jaar, in de twaalfde maand, op den eerste van die maand, geschiedde het woord des Heeren tot mij, zeggende : Menschenkind, hef een klaagzang aan over den farao, den ² koning van Egypte, en zeg : de volkeren-leeuw komt over u ! verloren zijt gij !

Gij waart als een krokodil in den grooten vloed.

Met uw neusgaten spoot gij water omhoog
en maaktet het water troebel met uw pooten
en zijn stroomen maaktet gij modderig.

Zoo zegt de Heer Heere :

³ Ik ga mijn net over u uitbreiden
onder den toeloop van vele volkeren
en die zullen u met mijn garen ophalen
Dan werp Ik u op het land

⁴ en slinger u op het vlakke veld
en laat al het gevogelte des hemels op u neerstrijken
en laat het gedierte der gansche aarde zich aan u ver-
zadigen.

⁵ Uw vleesch werp Ik op de bergen
en vul de dalen met uw aas.

- 6 Uw stroomland drenk Ik met uw bloed naar de bergen heen en de valleien zullen vol van u worden.
- 7 Den hemel bedek Ik, wanneer Ik u uitblusch, en zijn sterren verduister Ik.
De zon overdek Ik met wolken en de maan geeft haar licht niet meer.
- 8 Alle lichtdragers aan den hemel verduister Ik om uwentwil en duisternis breng Ik over uw land, spreekt de Heer Heere.
- 9 Het hart van vele volken maak Ik bekommerd, wanneer Ik uw weggevoerden onder de volken breng, naar landen, die gij niet kent. ¹⁰ En ontzetting breng Ik om u over vele volken en hun koningen zullen van schrik huiveren om uwentwil, wanneer Ik mijn zwaard voor hun aangezicht zwaai, en zonder ophouden zullen zij voor hun leven beven ten dage van uw val.
- 11 Want zoo zegt de Heer Heere : Het zwaard van den koning ¹² van Babel zal over u komen. ¹² Door zwaarden van helden, allen de geweldigste der volkeren, vel Ik uw menschenmassa ; zij zullen verwoesten waar Egypte prat op gaat en vernield ¹³ wordt heel haar menschenmassa. ¹³ Al zijn vee, dat bij den grooten vloed leeft, vernietig Ik en geen menschenvoet maakt dien meer ¹⁴ troebel noch de hoof van eenig stuk vee. ¹⁴ Dan maak Ik zijn water stil en doe zijn stroomen als olie vloeien, spreekt de ¹⁵ Heer Heere, ¹⁵ wanneer Ik Egypteland maak tot een woestenijs, en woest wordt het land, beroofd van wat er in was, wanneer Ik al zijn inwoners sla. En zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben.
- 16 Een klaagzang is dit en zingen moet men dien ! De dochteren der volkeren moeten dien zingen. Over Egypte en al zijn menschen scharen moeten zij dien zingen, spreekt de Heer Heere.

Deze klaagzang over den farao is in onzen Hebreuwschen tekst gedateerd op het einde van het twaalfde jaar der wegvoering, dus in 585. Maar de Syrische vertaling, de codex Alexandrinus der Grieksche vertaling en 13 Hebr. handschriften dateeren den klaagzang op het einde van het elfde jaar der wegvoering, dus in Maart 586, acht maanden na Jeruzalems val, die in de vierde maand van datzelfde elfde jaar plaats greep (2 Kon. 25 : 3, Jer. 39 : 2, 52 : 6) en vijf maanden na den moord op Gedalja (Jer. 41 : 1), toen de overgeblevenen naar het Nijldal vluchtten. Ik ben geneigd dit laatste als juist te aanvaarden, omdat alleen dan de chronologische orde der uit-

spraken tegen Egypte gehandhaafd blijft (29 : 1 op Jan. 587 ; 30 : 20 op April 587 ; 31 : 1 op Juni 587 ; 32 : 17 op April 586). Ik lees in vs 1 dus *'asjtē* in plaats van *sjētē*.

Een eigenlijke klaagzang is het niët, noch naar vorm noch naar inhoud. Gelijk ik door den druk liet uitkomen, laat zich alleen in het eerste achttal verzen een strofische vorm aanwijzen. En wat den inhoud betreft, hebben we hier veeleer een dreiging dan een klacht. Het gaat hier over toekomstige gebeurtenissen, zie vs 3 v.v. Dat het toch een klaagzang wordt genoemd, is dan ook niet anders dan spot met den farao, die zich nog steeds veilig waant voor Nebukadnezars heir.

^{2a} Nu wordt in vs 2 naar den Hebreeuwſchen tekst de farao aangesproken als „volkerenleeuw”, terwijl hij in vs 3 vergeleken wordt met een krokodil. In het zeer juiste beſef, dat hier toch veelmeer een tegenſtelling ligt, heeft men beproefd den tekst aldus te vertalen : „een volkerenleeuw waandet gij u, maar gij waart als de krokodil”. Maar daartegen verzet zich het Hebr. taaleigen : niet alleen omdat *nidma*, dat trouwens nergens voorkomt als *Niktal*-vorm van *dama* „gelijk zijn”, nooit „zich wanen” kan beteekenen, maar ook omdat *dama* in den zin van „gelijk zijn” altijd gevolgd wordt door een voorzetsel (*ēl* of *lē*). De meest voor de hand liggende tekstverandering is de lezing *élēcha* in plaats van *ēlāw* (wijziging dus van één letterteeken), waarbij dan *nidmēta* moet worden gezien als de ook elders voorkomende *niktal*-vorm van *dāmā* = verdelgen. Dus : de volkerenleeuw komt over u ! verdelgd wordt gij, of : verloren zijt gij ! Met den „volkerenleeuw” is dan natuurlijk Nebukadnezar bedoeld. Zoo zal dan in figuurlijken zin aan de oevers van den Nijl aanschouwd worden wat in den eigenlijken zin zoo herhaaldelijk kon worden gezien : de strijd van leeuw en krokodil. Maar daarbij zal nu niet de krokodil, maar de leeuw overwinnaar zijn.

^{2b—10} Waarom dit geschieden zal, zegt ons deze klaagzang, die begint met den farao, de verpersoonlijking van Egypte's heerlijkheid en macht, te teekenen als een krokodil, levend in „den grooten vloed”, d. i. in den Nijl, die ook Jes. 19 : 5 en Nah. 3 : 8 zoo genoemd wordt evenals dit met den Eufraat het geval is in Jes. 27 : 1 en Jer. 51 : 36. Dit naamwoord staat hier in het meervoud, omdat de profeet daarbij aan de breedvertakte wateren van de Nijldelta denkt, waar in die dagen het zwaartepunt van de Egyptische macht lag. Dat hij hem juist met een krokodil vergelijkt, geschiedt, omdat deze met het nijlpaard de moerassen en oeverranden van den voortdurend zich verplaatſenden Nijl onveilig maakte en onder den eerbiedigen naam „die in het water” beschouwd werd als de verschrikkelijke beheerscher van het water, voor wien men mensch en dier trachtte te beveiligen door allerlei bezweringen. De farao wordt daarbij geteekend als een, die in zijn machtsvolheid met het water doet wat hij wil. Hij woont er in ; hij speelt er mede ;

zelfs maakt hij het troebel, wanneer het hem behaagt. Het water is immers zijn persoonlijk bezit (zie Gen. 47 : 20). Maar nu komt de Heere met zijn „net” en „garen”, een beeld, dat zóó voor de hand ligt, dat het waarlijk niet noodig is aan ontleening aan Mardoeks strijd met Tiāmat te denken. Intusschen, gemakkelijk zal dat vangen niet gaan. Vele volken zullen er aan te pas moeten komen. Maar het is het „net” en het „garen” des Heeren. En daarom wordt de krokodil daarin gevangen evenals Zedekia (12 : 3, 17 : 20, 19 : 8) en op het land geworpen. En dat is zijn dood, want het water is zijn levenselement, en daaraan onttrokken moet het monster ten gronde gaan, een welkom aas voor vogels en wilde dieren, vs 4 (zie 29 : 4, 31 : 13, 35 : 8, 39 : 4 v. 17 v.v.). Maar zoo geweldig is dit monsterdier (evenals de cederden van 31 : 12 ; zie ook Jes. 18 : 6), dat men overal resten vindt van zijn aas. Want straks — zoo is de voorstelling blijkbaar — komt de jaarlijksche was van het nijlwater en dit neemt alles mee wat op het land ligt en draagt het naar de bergen, waar het de kloven en spleten vult. Geen wonder dat zijn bloed eveneens overal verontreinigend doordringt, zoodat geheel Egypte, dat zoo gesteld is op reinheid, nu door aas en bloed onrein wordt tot in zijn uiterste grenzen toe.

Zoo zal dus het gericht over den farao en in hem over Egypte voltrokken worden. Maar zulk een Godsoordeel, dat zoo diep ingrijpt in het leven der volkeren, laat niet na zich ook in het breede natuurleven te weerspiegelen (Jes. 13 : 10, Joël 2 : 10, Ez. 30 : 28, zie ook 31 : 15 v.v.). En te eerder wordt dit hier door den profeet in het licht gesteld, daar Egypte onder Israël bekend stond als Rahab (Jes. 30 : 7, 51 : 9, Ps. 87 : 4), welke Rahab blijkens Job 9 : 13 aan den hemel werd gedacht en hoogstwaarschijnlijk het sterrebeeld „de Draak” is, dat zich tusschen den Grooten en Kleinen Beer bijna om den halven poolkring heenslingert en naar oude voorstelling de zons- en maansverduisteringen veroorzaakt. Vandaar dat, wanneer de aardsche Rahab vernietigd wordt, tevens de hemelsche Rahab daarbij betrokken wordt. Ook deze wordt uitgebluscht en dientengevolge worden zon, maan en sterren verdonkerd. Wanneer ik er daarbij nog aan herinner, dat de koningen gaarne met sterren worden vergeleken (zie b.v. Jes. 14 : 12, Num. 24 : 17, Openb. 22 : 16), dan is het duidelijk, dat en waarom in deze beschrijving van farao's ondergang ineens ook de hemel deel krijgt aan den jammer, die door diens val niet alleen over zijn land en volk, maar ook over de menschheid wordt uitgestort. Van dit laatste spreken de verzen 9 en 10. Straks zullen Egypte's ballingen in breeden kring de sprekende bewijzen zijn van farao's val en van de vernietiging van zijn rijk. Dan zal er „bekommernis”, ja „ontzetting” komen over die volken en hun vorsten, want beide hebben steun gezocht bij den beheer-

scher van het Nijldal en in hun begeeren om zich tegenover Nebukadnezar en zijne legers te handhaven, naar den farao opgezien als hun aller redder. Bij zijn val zullen ook zij voor hun leven beven, te meer waar deze gepaard gaat met zoo ontzettende teekenen aan den hemel, voor den mensch der oudheid altijd onfeilbaar bewijs van komende oordeelen.

11—15 Met deze laatste verzen heeft de profeet zijn beeldspraak losgelaten en duidelijk doen gevoelen wie met dien „krokodil” werd bedoeld. Nu gaat hij nog eens op voor ieder verstaanbare wijze spreken van het lot, dat Egypte straks treffen zal (vs 11—15). Het zwaard des Heeren, waarvan in vs 10 sprake was, wordt in vs 11 nader geteekend als dat van Babels koning (zie 21 : 19), die met zijn helden — op de gewone wijze geteekend, 28 : 7, 30 : 11, 31 : 12, zie ook Jer. 5 : 16 — al de ellende van den krijg brengen zal. Dan zal het zoo bij uitstek vruchtbare Nijldal niet alleen van zijn bewoners worden beroofd, maar ook van de vele diersoorten, die er nu voedsel vinden. Mensch noch dier zal dan langs de nu zoo druk begane Nijloevers treden noch in het water een verfrisschend bad nemen. Heel Egypte zal een woestenijs zijn. Dan zal zelfs de Nijl van zijn vruchtbaar makend vermogen worden beroofd. Want in plaats van als weleer zijn troebele watermassa's over de velden uit te storten en met groot gedruisch over het land te stroomen, zal nu het water „stil” worden. Ik vertaalde dit zóó, omdat de gewone vertaling „helder” een onjuiste voorstelling wekt. Juist omdat het Nijlwater zoo troebel is, daarom is deze rivier zoo vruchtbaar. Wordt het water helder, dan houdt het op vruchtbaar te zijn. Wel verre dat hier dus sprake zou zijn van een rijke belofte, dat nl. Messiaansche tijden voor de bewoners van het Nijldal zouden aanbreken of een zedelijke loutering over hen komen zoude, wordt hier veeleer een nieuwe zijde van het komend Godsoordeel in het licht gesteld. Niet alleen zal het land worden verlaten, maar zelfs de Nijl zal onvruchtbaar worden. „Stil” wordt zijn water, ontdaan van alle bevruchtende slib, en wel verre van zich bruisend te verheffen, zullen zijn stroomen „als olie” vloeien, onberoerd door eenig levend wezen, waarom dan ook in vs 15 Egypte geteekend wordt als een woestenijs.

En dat alles, opdat en Egypte en Ezechiëls medeballingen ervaren, „dat Ik de Heere ben”.

16 Maar deze klaagzang, waarin Israëls spot over den gevallen machthebber zoo duidelijk doorklinkt, moet niet alleen door Ezechiël zelf worden uitgesproken. Diezelfde volken, die eertijds zoo tegen Egypte hebben opgezien en die van den beheerscher van het Nijldal hulp en heil hebben verwacht, zullen nu de rol moeten vervullen van de klaagvrouwen, die bij den doode al den zieleweedom uitgillen, door het verscheiden van den doode opgewekt (zie b.v. Amos 5 : 16, Jer. 9 : 16 v.). Daardoor wordt Egypte's lot nog verzaard. Bij

zijn ondergang moet het ook nog den kwalijk verholten spot der volkeren over zich heen laten gaan.

g. Egypte's nederdaling in het doodenrijk.

32 : 17—32.

- 17 In het twaalfde jaar, op den vijftiende van die maand, geschiedde het woord des Heeren tot mij, zeggende: ¹⁸ Menschen-kind, hef een weeklacht aan over Egypte's menschenscharen en doe ze neerdalen, gij en de dochteren der volkeren:
- Ik stoot u neer in het land der onderwereld bij hen, die in den kuil zijn neergedaald.
- 19 Boven wien steekt gij uit? Daal af en leg u neder bij de onbesnedenen!
- 20 Valt neder te midden van de door het zwaard doorboorden, gaat liggen, gij en al uw menschenscharen!
- 21 Dan zullen de voornaamsten der helden uit het doodenrijk tot hem zeggen: Gij en uw helpers, daalt af, gaat liggen bij de onbesnedenen, de door het zwaard doorboorden!
- 22 Daar ligt Assur en zijn geheele menigte rondom zijn graf: ²³ allen doorboorden, gevallen door het zwaard, ²³ wier graven geplaatst zijn achter in den kuil. En zijn menigte is rondom zijn graf: allen doorboorden, gevallen door het zwaard, die een schrik hebben verspreid in het land der levenden.
- 24 Daar ligt Elam en zijn geheele menigte rondom zijn graf: allen doorboorden, gevallen door het zwaard, die onbesneden afgedaald zijn in het land der onderwereld, die een schrik hebben verspreid in het land der levenden en hun smaad dragen met hen, die in den kuil zijn neergedaald. ²⁵ Te midden van doorboorden heeft men een ligplaats bereid voor hem en voor zijn heele menigte. Rondom zijn graf zijn ze allen, onbesneden, doorboord door het zwaard, want zij hebben schrik verspreid in het land der levenden en dragen nu hun smaad met hen, die in den kuil zijn neergedaald; te midden van doorboorden zijn zij geplaatst.
- 26 Daar is Mesech-Toebal en zijn geheele menigte rondom zijn graf: allen onbesnedenen, doorboorden door het zwaard, omdat ²⁷ zij schrik verspreid hebben in het land der levenden. ²⁷ Zij liggen niet bij de helden, de reuzen der oudheid, die met hun wapentuig in het doodenrijk zijn neergedaald en wier zwaarden men

- onder hun hoofd heeft gelegd en wier schild op hun beenderen lag, want in het land der levenden heerschte schrik voor deze
- 28 helden. 28 Maar gij, te midden van ónbesnedenen zult gij begraven worden; gij zult nederliggen bij die door het zwaard zijn doorboord.
- 29 Daar is Edom, zijn koningen en al zijn vorsten, die ondanks hun heldhaftigheid bij de doorboorden door het zwaard gelegd zijn. Zij, zij liggen bij de onbesnedenen en bij hen, die in den kuil zijn neergedaald.
- 30 Daar zijn de vorsten van het Noorden al te gader en alle Sidoniërs, die afgedaald zijn met de doorboorden ondanks hun schrikaanjagende kracht, en nu liggen zij onbesneden bij hen, die door het zwaard zijn doorboord en dragen zij hun schande met hen, die in den kuil zijn nedergedaald.
- 31 Hen allen zal de farao zien en zich troosten over al zijn menschscharen. Doorboorden door het zwaard zijn de farao
- 32 en al zijn heir, spreekt de Heer Heere. 32 Want schrik heeft hij aangejaagd in het land der levenden en nu is hij neergelegd in het midden der onbesnedenen, bij de doorboorden door het zwaard — de farao en al zijn heir, spreekt de Heer Heere.

Deze laatste godsspraak over het ontzettende lot, dat Egypte en zijn farao wacht en dat ons dezen doet zien met schande nederdalende in de troosteloze velden van het doodenrijk, is gedateerd in het twaalfde jaar. In welke maand, zegt de Hebreuwsche tekst niet. Maar de Grieksche vertaling zegt, dat dit geschied is in de eerste maand van dat jaar. Indien dit juist is — wat ik waarschijnlijk acht —, dan valt dit woord dus zes weken na het onmiddellijk voorafgaande, m.a.w. in April 586.

17—22 Een weklacht, eentonig als een doodenmarsch, moet worden aangeheven door den profeet, waarmede als in vs 16 „de dochteren der volkeren” — die ook hier als vertegenwoordigsters der andere natiën moeten optreden — moeten instemmen. Daarbij zij er op gewezen, dat voor Israël het woord een materieelen inhoud heeft. Het gesproken woord doet macht. Beladen met deze weklacht, dat graflied, moet de farao in de onderwereld nederdalen; en naarmate meerderen hetzelfde woord uitspraken, naar diezelfde mate heeft het meer materieelen inhoud, wordt het zwaarder van gewicht en drukt het meer op hem, over wien het werd uitgesproken. Daarbij moet ieder van hen de woorden uitspreken, die de profeet in den naam des Heeren hun hier als het ware voorzegt. De „ik”, van wien in vs 18b sprake is, is dus niet de Heere, maar ieder der zangers

van deze weklacht. Zijn woord doet den farao neerstorten. En dat niet maar in „het doodenrijk”, want dat is het betere, het meer eervolle en daarom ook hooger gelegen gedeelte der onderaardsche velden. Daar zijn „de voornaamsten der helden” (vs 21), „de helden, de reuzen der oudheid” (vs 27). De farao zal die eere niet deelachtig worden, maar nog dieper moeten afdalen. Hem is een plaats bereid in „den kuil”, waar de onbesnedenen d.i. de cultisch-onreinen liggen met degenen, wier beenderen op het slagveld zijn verbleekt en die zelfs niet een eervolle begrafenis hebben gehad: „de doorboorden door het zwaard.” Onder in de onderwereld, in het land der onderste deelen, daar zal de farao in het schimmenrijk ronddolen, hij, „de godenzoon”, die in de reinheid zijner geboorte zich verre boven het menschdom verheven achtte en wiens stoffelijk overschot de eeuwen moest kunnen verduren, opdat het hem in het doodenrijk aan niets ontbreken zou. Daar zal hij niet meer „boven”, maar „beneden” de anderen uitsteken. De diepste plaats der onderwereld is voor den farao nog niet diep genoeg. En als hij dan nederdaalt, dan zal er bij „de voornaamsten der helden”, tot wie hij zich toch gerekend heeft, geen plaats voor hem zijn. Deze zullen niets met hem van doen willen hebben, maar hem nog verder naar beneden zenden, in de plaats der grootste schande, bij de onbesnedenen, 28 : 10, 31 : 18.

22—30 Wie daar liggen, zeggen de verzen 22—30, waarvan de tekst meerdere moeilijkheden baart en wier vertaling op meerdere punten slechts met groote aarzeling gegeven wordt. De profeet noemt een zevental volkeren : Assur, Elam, Mesech, Toebal, Edom, de vorsten van het Noorden en de Sidoniërs. Waarom juist deze is niet geheel duidelijk. De eerste indruk is : dat zijn die volken, van wie Israël het meest te lijden heeft gehad. Maar dat kan toch niet juist zijn, want met Elam, het bergland ten Oosten van Babylonië rondom de hoofdstad Susa, heeft Israël toch al heel weinig aanraking gehad, terwijl Mesech en Toebal slechts als vertegenwoordigers der Scythen geacht kunnen worden een oogenblik met Israël in aanraking zijn geweest. Trouwens, waarom is dan geen melding gemaakt van de onbesneden Filistijnen noch ook van de Arameërs? Nu meent men wel, dat deze in vs 30 aangeduid zijn als „koningen van het Noorden”, wat dan volgen zou uit het feit, dat ze tusschen Edom en Sidon in worden genoemd, maar dit kan toch niet juist zijn. „Het Noorden” ligt voor Israël toch veel verder. Het is dat gedeelte der wereld, vanwaar het vernietigende oordeel over Israël komen zal, zie Jer. 1 : 14 v., 4 : 6, 6 : 1. 22, 10 : 22, 13 : 20, 25 : 9. Daar wonen die wilde volken, die met Gog aan den eindstrijd tegen Israël zullen deelnemen (zie Ezech. 38 : 6. 15, 39 : 2).

In de allereerste plaats wordt Assur genoemd; verpersoonlijkt in zijn koning. En gelijk diens graf op aarde omgeven is door

de graven zijner getrouwen, die het zich eene eere hebben gerekend hem ook in den dood als zijn lijfwacht te omgeven, zooals ook in Egypte het geval is geweest. — zoo is het ook in dit „onderaardsche graf”. Ook hier wordt een graf bereid, waarbij intusschen het standsverschil wordt gehandhaafd. Maar het is geen plaats der eere! Ze liggen „achter in den kuil”. In „het land der levenden” hebben zij schrik verspreid en waren zij daarom in aanzien en macht. Hier, in „het land der dooden” zijn ze onteerd en met schande overladen (vs 22 v.). Assyrië, in 612 ondergegaan door den volkenvloed der Oemman-Manda, onder wie de Mediërs de voornaamste plaats innamen, is roemloos ten ondergegaan en wacht nu in de onderwereld Egypte, dat onder farao Necho tevergeefs trachtte het weleer zoo trotsche wereldrijk te stutten.

Eenzelfde lot heeft Elam getroffen, dat meer dan eens Babel heeft veroverd en beheerscht en een gevaarlijke tegenstander geweest is van de Assyriërs, wien het eerst onder Assurbanipal in 645 gelukt is Susa te verwoesten (zie Jer. 49 : 34 v.v.), waarna de Meden en Perzen zich van het oude Elam hebben meester gemaakt. Ook deze dappere strijders liggen „in den kuil” (vs 24 v.).

Hetzelfde geldt van Mesech-Toebal, een Klein-Aziatische volkengroep, hier misschien vertegenwoordigers van de Scythen, die langen tijd de schrik van West-Azië zijn geweest (zie 27 : 13, 38 : 2). Van hen wordt nog eens uitdrukkelijk gezegd, dat hun geen plaats is bereid „in het doodenrijk” „bij de helden”. Op dit „helden” volgen in de Hebreeuwschen tekst een tweetal woorden: „gevallen uit de onbesnedenen”, wat natuurlijk geen zin geeft, omdat naar vs 21 er juist een geweldige tegenstelling is tusschen de „helden” en de „onbesnedenen”. Nu staat het op grond der Grieksche vertaling vast, dat „uit de onbesnedenen” (*m' r l m*) verwording is van *m' w l m = mē'olām* d. i. uit de oudheid of van oude tijden af. Wanneer we nu het eerste woord (*n f l m*) niet met de Masora lezen als *nōf'ēlīm* d. i. gevallen, maar als *nēf'īlīm*, welk woord ook Gen. 6 : 4 en Num. 12 : 23 voorkomt, dan krijgen we een uitstekenden zin. Dan is hier sprake van „de helden, de reuzen der oudheid”, een van die geheimzinnige geslachten, wier naam in de geweldige bouwwerken hunner graven voortleefde en van wie gezegd werd, dat ze in volle wapenrusting begraven waren. Zoo worden ze ook hier geteekend met hun volle wapenrusting: het zwaard onder het hoofd en het schild (*s n t m* d. i. *sinnatām*; zoo zal wel gelezen moeten worden inplaats van het hier ten eenenmale onbegrijpelijke *'w n t m* d. i. *'awonotām* „hun ongerechtigheid”) op het lichaam. Maar bij hen is voor Mesech-Toebal geen plaats. Zij behooren in den kuil bij de onbesnedenen en bij hen, wier beenderen op het slagveld zijn verbleekt. Eenzelfde lot trof ook Edom (vgl. 25 : 12 v.v., 35), de Noorder-vorsten (die van

Damaskus, Hamath en Arpad toch zeker niet alleen?) en de Sidoniërs (de vertegenwoordigers der Feniciërs), van wie echter niet gezegd wordt, dat zij „schrik hebben verspreid in het land der levenden”. Zij behooren niet tot de beheerschers van wereldrijken, maar hebben zich ondanks hun heldhaftigheid of schrik-aanjagende kracht met een mindere rol moeten tevreden stellen.

Hen allen vindt de farao dus in de benedenste deelen der onderwereld, achter in den kuil. Daar zullen ze zijn metgezellen zijn. En zoo zegt vs 31 met champere ironie: het zien van al die ongelukkigen zal een zekeren troost inhouden voor den farao. Maar welk een schamele troost, te zien dat hem eenzelfde lot trof als zoovele anderen! Doch meer troost is voor Egypte niet weggelegd. Het heeft waarlijk geen beter lot verdiend, want het eenige, wat het onder leiding van zijn farao op aarde heeft gedaan, is het verspreiden van schrik (zoo met Targoem). Alsof een rijk daartoe geroepen werd! Daarom zal Egypte nu het volle wicht van des Heeren brandenden toorn dragen, onder in den kuil.

DERDE HOOFDDEEL.

Israëls herbouw.

Hfdst. 33—48.

Gelijk reeds ter inleiding van de godsspraken tegen de vreemde volken (hfdst. 25—32) werd opgemerkt, vormt de komst van het bericht over Jeruzalems val, welke 24 : 25 v. alreeds werd aangekondigd, maar waarvan eerst 33 : 21 mededeeling geschiedt, het dieptepunt van Ezechiëls prediking. Het gebouw van Israëls volksleven is vernietigd; door den Heere zelf, gelijk Ezechiël niet moede wordt aan zijn medeballingen te prediken. Ze hebben het niet willen gelooven, maar zijn door de komst van den vluchteling wel gedwongen om te erkennen, dat geschied is wat zij — misleid door den waan, dat de Heere onder alle omstandigheden aan Israël gebonden was — voor onmogelijk hadden gehouden. Daarmede is Ezechiël gerechvaardigd en voor aller oog openbaar geworden als een profeet des Heeren. Het woord van 2 : 5 is in vervulling gegaan. Maar nu zal het tevens openbaar worden, dat afbraak nooit des Heeren einddoel is, doch slechts middel tot regeneratie, tot hernieuwing en herleving, tot herbouw. Van nu af zal Ezechiël door de drijfkracht des Heiligen Geestes uitsluitend hebben te arbeiden aan den herbouw van het in puin liggende huis Israël. Daarbij zal zijn zielezorg zich richten tot den enkeling om dezen te redden voor het nieuwe Israël. En ten bewijze, dat nu iets nieuws begint, wordt de profeet opnieuw (vgl. 3 : 16—21) onderricht over het wezen en het karakter van zijne profetische werkzaamheid en over de verantwoordelijkheid, welke daarmede gelegd wordt op allen, die hem zullen hooren (hfdst. 33). Daarna wordt in het licht gesteld, dat de Heere bewijzen zal de ware Herder van zijn volk te zijn, die Zelf zijn volk leiden en het een goeden herder geven zal (34), land (35 v.) en volk (37) herstellen zal, den laatsten aanval der vijandige machten afslaan zal (38 v.) en die Zelf de groote lijnen van den komenden heilsstaat vastlegt (40—48).

Zoo valt dus dit derde hoofddeel weer in twee afdeelingen

uiteen : hfdst. 33—39 en hfdst. 40—48. In de eerste, die spreekt van „de voorbereiding van den heilstijd”, laten zich vijf onderafdeelingen vaststellen : 1. Het keerpunt (33) ; 2. De goede Herder (34) ; 3. De handhaving van de eer des Heeren (35 v.) ; 4. De regeneratie van het volk des Heeren (37) ; 5. De uiteindelijke overwinning des Heeren (38 v.). Gelijk zoowel 33 : 21 v. als de geheele inhoud ons doen zien, vallen deze godsspraken alle na den val van Jeruzalem. Gedateerd worden ze niet. De eenige datum, die hier wordt genoemd is die van 33 : 21. Over de tweede afdeeling (hfdst. 40—48) zal bij de desbetreffende hoofdstukken nader gehandeld worden.

A. Het keerpunt in Ezechiëls profetische werkzaamheid.

33 : 1—9.

a. De nieuwe opdracht.

- 1 Het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
 2 Menschenkind, spreek tot de kinderen uws volks en zeg tot hen : Wanneer Ik over een land het zwaard breng en het volk des lands neemt uit zijn midden één man en zij stellen hem
 3 over zich tot wachter aan, ³ en deze ziet het zwaard tegen het land komen en hij blaast op den horen en waarschuwt het
 4 volk — ⁴ wanneer dan hij, die het horengeluid hoort, zich niet waarschuwen laat en het zwaard komt en rukt hem weg, dan
 5 is zijn bloed op zijn hoofd. ⁵ Hij heeft het horengeluid gehoord, maar zich niet laten waarschuwen ; zijn bloed komt over hem. Maar gene heeft gewaarschuwd ; hij heeft zijn ziel gered !
 6 Maar wanneer de wachter het zwaard ziet komen en niet op den horen blaast en het volk niet gewaarschuwd wordt, en het zwaard komt en rukt iemand van hen weg, dan wordt deze vanwege zijn schuld weggerukt, maar zijn bloed zal Ik van de hand des wachters eischen.
 7 Nu heb Ik u, menschenkind, tot wachter aangesteld over het huis Israël : hoort gij een woord uit mijn mond, dan moet gij
 8 hen van Mijntwege waarschuwen. Wanneer Ik tot den goddelooze zeg : „Goddelooze, sterven zult gij”, en gij spreekt dan niet om den goddelooze te waarschuwen voor zijn wandel, dan zal wel die goddelooze sterven vanwege zijn schuld, maar zijn
 9 bloed zal Ik van uwe hand eischen. ⁹ Maar wanneer gij den

goddelooze gewaarschuwd hebt voor zijn wandel, opdat hij zich daarvan bekeere, en hij bekeert zich niet van zijn weg, dan sterft hij vanwege zijn schuld, maar gij, gij hebt uw ziel gered.

Zoolang Jeruzalem stond, moest de profeet spreken van komenden ondergang. Nu deze werkelijkheid geworden is en het bericht daarvan straks tot de ballingen komen zal, nu moet hij spreken van regeneratie en herbouw. Opdat Ezechiël daartoe in staat zou zijn, moet hij herinnerd worden aan wat de Heere hem reeds bij het begin van zijn profetische werkzaamheid had gezegd en van grondleggende beteekenis zou zijn ook voor het werk, dat verder van hem zou worden gevraagd. Opnieuw moeten hij en zijn medebalingen diep onder den indruk zijn van de ontzaglijke verantwoordelijkheid, welke op hem wordt gelegd, nu hij prediker zal worden van het nieuwe werk, dat de Heere om Zijns Naams wil in het midden van Israël zal aanvangen. Daartoe wordt hun — op eene wijze, welk duidelijk herinnert aan wat bij den aanvang zijner profetische werkzaamheid tot hem was gezegd, zie 3 : 16—21 — er op gewezen, dat Ezechiëls werk dat van een wachter is — in Jes. 21 : 6, Jer. 6 : 17, Micha 7 : 7 en Hab. 2 : 1 aanduiding van een profeet — wiens eenige taak het is te zien of en van welke zijde gevaar dreigt voor zijn volksgenooten en hen dan door het blazen van den, uitsluitend voor die gevallen gebruikten, ramshoren (zie b.v. Am. 3 : 7 ; St. Vert. minder juist : bazuin) te waarschuwen. Daarbij treft het onmiddellijk, dat Ezechiëls medebalingen weer geteekend worden als „huis der wederspanningheid”, gelijk vroeger het geval was (zie b.v. 2 : 5. 7, 3 : 9. 26 v., 12 : 9. 25 ; verder nog slechts 44 : 6). Zij heeten nu „kinderen van uw volk” d. i. uw volksgenooten, welke uitdrukking hier niet minder dan viermaal voorkomt (vs 2. 12. 17. 30) en voorts nog slechts in 3 : 11 en 37 : 18. Dit feit en het andere, dat straks ook weer gesproken zal worden van „mijn volk” (33 : 31, 34 : 30, 36 : 8. 12, 37 : 13, 38 : 14. 16, 39 : 7, 44 : 23, 45 : 8 v., 46 : 18) of „mijn kudde” (hfdst. 34), ook beloften als die van 36 : 28 v. of 37 : 23, dit alles bewijst, dat des Heeren barmhartigheid weer roemen gaat tegen het oordeel (Jakobus 2 : 13).

Zoo scherp mogelijk wordt hier gezegd wat de profeet moet doen. Gelijk de wachter slechts één ding moet doen : opletten en waarschuwen, zoo moet ook Ezechiël niet anders doen dan luisteren en waarschuwen. Als de Heere spreekt, moet hij Diens woord getrouwelijk overbrengen (vgl. Jes. 21 : 6, Jer. 6 : 17). Doet hij het niet, dan zal van zijn hand worden geëischt het bloed van hem, die ongewaarschuwd den dood tegemoet is gegaan. Dat is het „wee mij” van Paulus (1 Cor. 9 : 17). Dat daarmede niets wordt afgedaan aan de waarheid, dat de bezoldiging der zonde de dood is (Rom. 6 : 23), wordt in vs 8 v.

uitdrukkelijk gezegd en beheerscht zoozeer de gedachtengang van den profeet, dat dit „vanwege zijn schuld” zelfs in vs 6 gebruikt wordt, waar sprake is van den man, die gedood wordt door den vijand, waarvoor de wachter hem niet gewaarschuwd heeft, in welk geval toch van „schuld” moeilijk gesproken kan worden.

b. Oproep tot bekeering.

33 : 10—20.

- 10 En gij, menschenkind, zeg tot het huis Israël: Gijlieden hebt aldus gesproken: Onze overtredingen en zonden liggen op ons
 11 en daardoor vergaan wij — hoe zouden wij dan leven? 11 Zeg tot hen: Zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere, geen lust heb Ik in den dood des goddeloozen, maar hierin, dat de goddelooze zich bekeert van zijn weg en leeft. Bekeert u, bekeert u van uw booze wegen! Waarom zoudt gij toch sterven, huis Israël?
- 12 En gij, menschenkind, zeg tot de kinderen uws volks: de rechtvaardigheid van den rechtvaardige zal hem niet redden, wanneer hij overtreedt, en de goddelooze zal door zijn goddeloosheid niet ten val worden gebracht, wanneer hij zich bekeert van zijn goddeloosheid. Ook zal de rechtvaardige niet door zijn rechtvaardigheid in leven kunnen blijven, wanneer hij zondigt.
- 13 Wanneer Ik tot den rechtvaardige zeg: „gij zult zeker leven”, maar deze verlaat zich op zijn rechtvaardigheid en doet onrecht, dan zullen al zijn gerechte daden niet gedacht worden, maar
 14 om het onrecht, dat hij deed, daarom zal hij sterven. 14 En wanneer Ik tot den goddelooze zeg: „gij zult zeker sterven”, maar deze bekeert zich van zijn zonde en doet recht en gerechtigheid:
 15 de goddelooze geeft panden terug, vergoedt het gestolene en wandelt in de inzettingen, die ten leven zijn, zoodat hij geen onrecht meer doet — leven zal hij; hij zal niet
 16 sterven. 16 Al zijn zonden, die hij deed, ze zullen niet meer gedacht worden; recht en gerechtigheid deed hij; leven zal hij.
- 17 Nu zeggen de kinderen uws volks wel: des Heeren weg is
 18 niet recht; maar hún, hún weg is niet recht. 18 Wanneer een rechtvaardige zich afkeert van zijn rechtvaardigheid en onrecht
 19 doet, dan zal hij daarom sterven. 19 En wanneer een goddelooze zich bekeert van zijn goddeloosheid en recht en gerechtigheid
 20 doet, dan zal hij daarom leven. 20 Zegt gij dan: des Heeren

weg is niet recht? Een ieder naar zijn wegen, zóó wil Ik u richten, huis Israël!

10 v. Ontzaglijk is de indruk geweest, dien het bericht van Jeruzalems val op de ballingen heeft gemaakt. Ondanks de in dit opzicht toch zoo duidelijke prediking van Ezechiël hadden zij zich vastgezet in de gedachte, dat de Heere — evenals dit in 701 tegenover de Assyriërs het geval was geweest — zij het dan ook misschien eerst in het allerlaatste oogenblik, zou ingrijpen en stad en tempel zou bevrijden uit den greep van den Chaldeër. Zij hadden geweigerd Ezechiëls „zoo zegt de Heere” als feitelijkheid te aanvaarden en hem gehouden voor iemand, die altijd in raadselspreuken spreekt (20 : 49). Maar nu de vluchteling uit Jeruzalem verteld heeft wat daar is geschied, nu een ooggetuige hun heeft gezegd welk lot door Nebukadnezar aan stad en tempel is bereid, nu helpt ontkennen niet langer. En nu overkomt hun wat zoovelen na hen is overkomen: nu maakt ineens hun optimisme plaats voor pessimisme. Doffe vertwijfeling maakt zich van de ballingen meester (vgl. Klaagl. 1 : 9. 12. 14 enz.), precies zooals Ezechiël het hun had voorspeld (24 : 23). Nu is het ineens voor hun zielsbewustzijn zóó donker, dat zij alle hoop op een toekomstig herstel laten varen. Dezelfden, die eerst aan de vaderen hadden verweten, dat zij in ballingschap waren gevoerd (18 : 2), gevoelen nu ineens den last hunner zonden zóó zwaar, dat zij zich onder den druk daarvan voelen wegzinken in den dood. Aan die gedachten geven zij (vs 10) uitdrukking op eene wijze, die duidelijk aan Levit. 26 : 39 herinnert, waar ook sprake is van ballingen, die wegteren, vergaan in hun ongerechtigheid. Zij meenen, dat Israël zal ten ondergaan in het land der ballingschap. Dat zij daarmee te kort doen aan de onwankelbare trouw des Heeren, die gedachte komt zelfs niet bij hen op.

Maar dit is dan ook het oogenblik, waarop de Heere ingrijpt. Neen, Jeruzalems val zal niet den ondergang des volks met zich medebrengen. Veeleer zal, nu Zedekia en de zijnen door den vuurgloed des goddelijken toorns zijn verteerd, nieuwe levensgenade stroomen door Israëls ballingen en zal een aanvang worden gemaakt met de regeneratie des volks. Daartoe moet ook de ondergang van stad en tempel medewerken, welke weer eens voor aller oog heeft in het licht gesteld, dat de bezoldiging der zonde de dood is en dat dus wie leven wil, af moet laten van ongerechtigheid.

Maar dan is het ook onvoorwaardelijk noodig, dat Israël weer een helder inzicht krijgt in het wezen der goddelijke gerechtigheid. Daarom wordt het herinnerd aan wat reeds eenige jaren vroeger door den profeet was verzekerd (zie 18 : 23. 32), dat niet het brengen van den dood maar het uitstorten van

leven „de lust des Heeren” is, al moet zich ook om der gerechtigheid wil het recht van den goddelijken eigenaar (zie 18 : 4) tegenover den zondaar als rechterlijke macht openbaren. Daarbij wordt wat vroeger in den vorm van een vraag (18 : 23) of van een verzekering (18 : 32) was gegoten, nu als eed des Heeren voor Israëls bewustzijn neergelegd, voorafgegaan door het plechtige „zoo waarachtig als Ik leef”. Israël moet leeren, dat de Heere in wezen onderscheiden is van de andere goden. Die zijn of uitsluitend bewerkers van kwaad of er is in hun wezen toch een element, dat ondergang en vernietiging met zich medebrengt. Maar zoo is de Heere niet! Hij wil het leven en niet den dood, en wanneer Hij den dood brengt, geschiedt dit slechts, omdat en voorzover het uit Hem voortvloeiende leven wordt weerstaan en afgewezen; maar dit is zelfs dan nog in strijd met het diepst van zijn Wezen. Wat Hij wil is de bekeering d.i. inkeer, omkeer en terugkeer van hem, die wandelde op „booze wegen”, waarop de Heere hem niet volgen kan, omdat Hij alleen op zijn eigen weg wandelt (Ps. 25 : 4, 86 : 11). Vandaar dat Hij niet moede wordt op te wekken tot bekeering, opdat de heiligheid van zijn Wezen, dat alles weerstaan moet wat met dat Wezen in strijd is, niet den dood bringe over Israëls huis (vs 11).

12—20 Nadat nu zoo de vertwijfeling, welke uit Israëls woorden sprak, bestreden en daarmede de weg tot bekeering geëffend is, wordt nu, in nauw verband met wat reeds in 18 : 20 v.v. was gezegd, nog eenmaal in het licht gesteld, eenerzijds hoe volstrekt afwijzend de Heere staat tegenover de zonde en anderzijds hoe oneindig zijne genade is tegenover den berouwhebbenden zondaar. Daartoe worden evenals in hfdst. 18 weer twee personen tegenover elkander gesteld: de rechtvaardige en de goddelooze. De eene overtreedt, de andere bekeert zich. Dan ervaart de eerste, dat zijne vroegere gerechtigheid hem niet redt, en de ander, dat zijn vroegere goddeloosheid hem niet in den dood stort. Daarbij is het treffend om te zien hoe de profeet het niet noodig vindt nader te omschrijven wat onder het „doen van onrecht” moet worden verstaan, maar wel wat het „doen van recht en gerechtigheid” inhoudt (vs 14 v.), welke teekening herinnert aan 18 : 5 v.v. en 22 : 7 v.v. En niet minder dat, wanneer hij dit laatste gaat omschrijven, hij met geen enkel woord gewag maakt van de eischen van het cultische leven zooals het brengen van offers en dergelijke, maar uitsluitend zich beweegt op het gebied van het sociale leven, gelijk hij dat ook reeds in hfdst. 18 had gedaan. Dat is weder eene vingerwijzing voor de ballingen om toch niet den Heere te meten met den maatstaf, door de andere volken aan hunne goden aangelegd, bij wie de cultische eischen zoo al niet het een en het al, dan toch het voornaamste zijn en die als de beheerschers der aarde in goede stemming moeten worden gehouden door een welvoorzienen disch.

Intusschen, de profeet is er zich van bewust, dat hij met zijn teekening van de wijze, waarop de Heere zich verhoudt tegenover den zondigenden „rechtvaardige” en den zich bekeerenden „goddelooze”, in botsing komt met de voorstelling, die zich ook binnen den kring der ballingen te dien opzichte heeft gevormd. Het volk ziet in het doen wegsterven van den eerste en het doen leven van den tweede het bewijs, dat des Heeren doen onbestendig is, dat Hij nu eens zóó, dan weer anders oordeelt, dat zijn weg dus niet recht is (zie ook 18 : 25. 29). Het is er ten eenenmale blind voor, dat des Heeren doen bepaald wordt door de eeuwig vaststaande en dus onveranderlijke wetten, die met zijn Wezen zelf gegeven zijn. Het is ondanks den rijkdom zijner zelfopenbaring gewoon Hem te zien als een aardsch koning met onbegrijpelijke nukken, precies zooals de andere volken dat van hun eigen goden zeggen. Daartegen zijn nu de slotverzen van deze perikoop gericht in nauwe aansluiting aan 18 : 25 v.v. Hier wordt nog eenmaal in het licht gesteld, dat de wijze, waarop de mensch zich stelt tegenover de in Gods wezen zelf gelegen wetten, beslissend is voor des Heeren daden tegenover den mensch. Worden die wetten door den mensch overtreden, dan moet de Heere krachtens zijn Wezen afwijzend tegenover dien mensch staan, zich aan hem onttrekken, hem in den dood laten wegzinken. „Een ieder naar zijn wegen” (vs 20).

c. Jeruzalems val.

33 : 21—22.

- 33 ²¹ In het elfde jaar onzer ballingschap, in de tiende maand, op den vijfde dier maand, kwam tot mij een vluchteling uit Jeruzalem, zeggende: de stad is ingenomen! ²² Des avonds nu, voordat die vluchteling kwam, was des Heeren hand op mij geweest. En Hij opende mijn mond tegen den tijd, dat deze tot mij kwam. Zoo werd mijn mond geopend en ik was niet meer stom.

Met ontroerenden eenvoud wordt mededeeling gedaan van een moment in Ezechiëls leven, dat voor hem van buitengewone groote beteekenis is geweest. Bijna van den aanvang zijner profetische werkzaamheid af is Ezechiël belemmerd geweest in het vrije gebruik zijner spraakorganen (zie 3 : 26), maar bij den plotseligen dood zijner vrouw heeft de Heere hem gezegd, dat eens het oogenblik zal aanbreken, waarop hij weer vrijuit en onverhinderd tot het volk zal kunnen spreken. Dat zal zijn, wanneer een vluchteling uit Jeruzalem den val van stad en

tempel melden zal (24 : 26). Dan zal duidelijk worden, dat de Heere zelf door den mond van Ezechiël sprak, toen deze ge- waagde van het komende Godsoordeel. De Heere zal zorgen voor het volledig eerherstel van zijnen knecht. Als de ballingen zullen verstommen, zal Ezechiël spreken.

Nu is dat oogenblik aangebroken. De vluchteling is ge- komen. Ezechiëls mond is geopend. Maar als de profeet dat onder de leiding des Heiligen Geestes te boek zal stellen, dan geschiedt dit met heilige soberheid. Van hetgeen de vluchteling mededeelde, wordt slechts dit ééne in het licht gesteld: de stad is ingenomen (eigenlijk „geslagen” nl. met het zwaard; teekening dus van ontzettend oorlogswee). En van wat Ezechiël ervoer, wordt slechts medegedeeld: „ik was niet meer stom”, waarbij intusschen alle nadruk wordt gelegd op het feit, dat het tweede zich realiseerde te gelijker tijd als het eerste.

In onzen Hebreuwschen tekst nu staat, dat dit geschiedde „in het twaalfde jaar onzer ballingschap, in de tiende maand, op den vijfde dier maand”. Dat kan moeilijk juist zijn. Immers Jeruzalem viel blijkens 2 Kon. 25 : 3 v., Jer. 39 : 2, 52 : 2 v. in het elfde jaar van Zedekia's troonsbestijging — het jaar, toen de bal- lingschap aanving van Ezechiël en zijn kring — in de vierde maand op den negende dier maand. Dan zou dus het bericht daarvan anderhalfjaar onderweg zijn geweest. Maar wat wij weten van het drukke en betrekkelijk snelle verkeer van die dagen tusschen Palestina en Babylonië, waarvan ook Jer. 29 getuigt, maakt het onbegrijpelijk, dat deze vluchteling zóó lang onderweg zou geweest zijn; vgl. ook Ezra's tocht, die 108 dagen duurde, Ezra 7 : 9, 8 : 31. Daarbij komt dan nog, dat blijkens hfdst. 26 : 1 v. Ezechiël en zijn kring nog in het elfde jaar kennis hebben ge- dragen van Jeruzalems val en van de houding, daarbij door Tyrus aangenomen. Het komt mij dan ook voor, dat het aan geen redelijken twijfel onderhevig is, of de Syrische vertaling heeft den juisten tekst bewaard, wanneer zij zegt, dat de vluchteling met zijn droevig bericht nog in het jaar van Jeru- zalems val d. i. in het elfde jaar bij de ballingen van Tel Abieb kwam.

d. Israëls onboetvaardige zonen.

33 : 23—29.

33 ²³ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
²⁴ Menschenkind, de bewoners van die puinhoopen in het land
²⁵ Israëls zeggen : ²⁵ Abraham was een enkeling en toch ontving hij het land ter bezitting; maar wij zijn velen, ons is het land ter bezitting gegeven! Daarom zeg tot hen: Zoo zegt de Heer Heere: Op de bergen eet gij en gij slaat uw oogen op tot uw

schandgoden en vergiet bloed — en dan zoudt gij het land
 26 ontvangen ter bezitting? 26 Gij verlaat u op uw zwaard, gij
 doet gruwelijke dingen en verontreinigt elkanders vrouw — en
 dan zoudt gij het land ontvangen ter bezitting?

27 Zoo zult gij tot hen zeggen: Zoo zegt de Heer Heere: Zoo
 waarachtig als Ik leef, die in de puinhoopen leven zullen door
 het zwaard vallen en die op het land leven, die geef Ik aan
 het wild gedierte ter spijsze, en die in de bergvestingen en in
 28 de holen zijn zullen sterven aan de pest. 28 En het land maak
 Ik tot een puinhoop en een woestenis en zijn trotsche pracht
 zal een einde nemen, en woest zullen Israëls bergen liggen,
 29 zoodat niemand meer daarover gaat. 29 Zoo zullen zij ervaren,
 dat Ik de Heere ben, wanneer Ik het land maak tot een puin-
 hoop en een woestenis van wege al de gruwelijke dingen, die
 zij gedaan hebben.

Hoevelen ook in den laatsten worstelstrijd gevallen en hoe-
 velen ook in ballingschap weggevoerd waren, er waren toch
 ook nog inwoners achtergebleven (zie 2 Kon. 25 : 12. 22, Jer.
 39 : 10, 40 : 5 v.v.). Hier en daar waren gewapende benden
 op het land overgebleven, die in de bergvestingen en holen
 zich zoo goed en zoo kwaad als dat ging hadden staande ge-
 houden. Dat mogen dapperen geweest zijn, de besten waren zij
 niet; allermint waren het trouwe zonen van Abraham (zie Jer.
 40 v.v.). Maar zij voelen zich nu de heeren des lands. En nog
 eens herhaalt zich de geschiedenis. Evenals in 597 Zedekia en
 zijn kring zich zeker waanden van des Heeren bijstand en zegen,
 omdat zij niet als Jojachin en de zijnen in ballingschap zijn
 weggevoerd, zoo meenen ook deze mannen, die niet met Azarja
 en Jochanan naar Egypte zijn gevlucht (Jer. 43), dat zij uit des
 Heeren hand het land der vaderen in bezit hebben gekregen
 en putten daartoe zelfs zekerheid uit Abrahams geschiedenis,
 die, hoewel hij alleen stond, toch „het land der belofte” ont-
 vangen heeft (vs 25). Hun gering getal kan dus voor hen geen
 hinderpaal zijn om bezit te nemen van het land en zoo het
 voortbestaan van Israël te verzekeren. Een treffend voorbeeld
 van nationaal-religieus fanatisme!

Maar niet uit hen zal de Heere Israël herbouwen, vgl. 18 : 6. 10 v.,
 22 : 6. 9. 11. Daartoe staan zij te ver van Abraham af. Wel verre
 er van af om des Heeren wet te aanvaarden als richtsnoer voor
 hart en leven, vertoonen zij in hunne gedragingen een levens-
 beeld, dat daarmede ten eenenmale in strijd is. Zij doen precies
 het tegenovergestelde van wat de Heere op grond zijner heilige
 wet van hen verwacht. Dit wordt door een tweetal dadenreeksen

duidelijk gemaakt. Allereerst in vs 25 eene, die ontleend is aan het cultische leven, en daarna in vs 26 eene, die betrekking heeft op het sociale leven. Daarbij zij intusschen opgemerkt, dat de Hebreeuwsche tekst in de eerste reeks spreekt van „eten met het bloed”. Het wil mij echter voorkomen, dat dit „bloed” (*dm*) eene oude verschrijving is van „bergen” (*hrm*). En dat niet, omdat ook in 18 : 6. 11. 15 en 22 : 9 ook van dit „eten op de bergen” (zie ook Gen. 9 : 4, Levit. 3 : 17, 7 : 26 v., 17 : 10 v., 19 : 26, Deut. 12 : 16. 23, 1 Sam. 14 : 32, Jes. 66 : 3) sprake is naast het „opslaan der oogen tot de schandgoden”, maar omdat het „eten met het bloed”, waarvan alleen Lev. 19 : 26 sprake is, niet die plaats inneemt binnen den kring van Israëls geschiedenis (alleen 1 Sam. 14 : 27—34), dat dit hier als een van hun hoofdzonden kan worden beschouwd. Daarentegen is juist de hoogtedienst met zijn tot allerlei excessen voerende offermaaltijden een geweldige factor geweest in het verwordingsproces van Israëls godsdienstig leven. En ook al werd hier soms de schijn gegeven als wilde men op die wijze den Heere dienen, de hoogte is toch altijd de deur geweest, waardoor de vreemde goden binnendrongen en Israël verleid werd tot het opzien naar de schandgoden. Eenerzijds leeft onder de overgeblevenen in het land van Juda het uiterste syncretisme, anderzijds zijn ze ten prooi aan zedelijke verworping. Ze steunen op het zwaard (zie 31 : 14, Gen. 27 : 40). Het is dan ook een volstrekte miskennis van de heiligheid van des Heeren Wezen, te meenen dat Hij hen waardig zou keuren in het land der vaderen te blijven leven en dit te ontreinigen met hun zonden. Dit wordt hun door den profeet met alle scherpste gezegd. Reeds onmiddellijk dat „bewoners van die puinhoopen in het lands Israëls” (vs 24) spreekt hun van de dwaasheid hunner verwachting, voorzooover die puinhoopen immers getuigen van des Heeren brandenden toorn over de zonden, waaraan ook deze overgeblevenen schuldig staan (zie ook Jer. 44 : 17—19). Nog scherper geschiedt dit in vs 25 v., waar hun doen en hun verwachting tegenover elkander worden gesteld. Zoo wordt dan ook in vs 27 v. een beeld ontworpen van hetgeen dezen verdwaasden overkomen zal. Zelfs Israëls overschot zal volkomen worden vernietigd. Het land van melk en honig zal worden tot een puinhoop en woestenij. Ook Israëls verwaten zonen zullen door de goddelijke strafoordeelen gewaar worden wat het zeggen wil, dat de Heere God is.

e. Geen daders des woords.

33 : 30—33.

33³⁰ Gij echter, menschenkind, de kinderen uws volks spreken onderling van u langs de muren en aan de deuren der huizen

en spreken met elkander zeggende: komt toch eens en hoort
³¹ welk een woord van den Heere kwam! ³¹ En dan komen zij
 tot u zooals een volk samenloopt, en dan zetten zij zich voor
 u neder — mijn volk! — en luisteren naar uwe woorden;
 maar zij doen er niet naar, want met hun mond maken zij
³² leugens en hun hart loopt vuil gewin achterna. ³² En zie, gij
 zijt hun als iemand, die liefdesliederen zingt, schoon van stem
 en een geoefend speler. Zoo luisteren zij wel naar uwe woor-
³³ den, maar zij doen er niet naar. ³³ Maar wanneer het komt —
 zie, het komt! — dan zullen zij ervaren, dat er een profeet in
 hun midden geweest is.

Niet meer belemmerd in zijn spreken, kan Ezechiël weer vrij-
 uit tot het volk getuigen. Met kracht van woorden brengt hij
 weer des Heeren vermaningen tot zijn medeballingen. En het
 schijnt, dat de profeet ditmaal het oor zijns volks heeft. In
 groote scharen komen zij samen en aandachtig luisteren zij naar
 wat op zoo wonder aangrijpende wijze over Ezechiëls lippen
 vloeit. Terwijl vroeger alleen de oudsten naar hem toe kwamen
 (8 : 1, 14 : 1, 20 : 1), wekken zij nu elkander op om toch Ezechiël
 te gaan „hooren”. De straten en de huizen zijn er vol van.
 Iedereen heeft het over Ezechiël. De tegenstand van vroeger
 (2 : 6, 3 : 7) en de lauwheid van weleer (12 : 27, 20 : 49)
 schijnen voorbij. Daarin schuilt voor den profeet een zeer
 ernstig gevaar. Deze houding zijner volksgenooten kan ver-
 wachtingen bij hem opwekken, die allerminst zullen worden
 vervuld. En die teleurgestelde hoop kan straks zijn hart breken
 (Spr. 13 : 12). Dat mag niet. Daarom komt nu des Heeren woord
 tot hem om hem te wijzen op het schandelijke spel, dat zijn mede-
 ballingen met hem drijven. Zij weten, dat het een woord des Heeren
 is, dat hij hun brengt. Maar ernstig nemen zij het niet op. Zij
 luisteren wel, maar hooren niet. Zij laten zich wel bekoren door de
 wijze, waarop Ezechiël zich van zijn opdracht kwijt, maar ze doen
 er niet naar. Zij zijn wel hoorders, maar niet daders des woords
 (Jak. 1 : 22). Ze zijn als Paulus' hoorders te Athene (Hand. 17 : 21).
 Geen oogenblik komt het in hen op om hun hart te ontsluiten
 voor de vreeze des Heeren. Daarin is alleen plaats voor vuil
 gewin: geld en goed, aanzien en eer. Maar wanneer straks des
 Heeren oordeelen over hen komen — en ze komen! — dan
 zullen zij — maar nu te laat! — tot de erkenning worden
 gebracht, dat Ezechiël in waarheid een profeet was en dat zij
 hun eigen vonnis velden, toen zij, onder den schijn van hem
 te prijzen („schoon van stem, een geoefend speler”) den spot
 met hem dreven en weigerden naar zijn vermaan te hooren.

B. De Heere zelf de goede Herder van zijn volk.

34 : 1—31.

a. Israëls slechte herders geoordeeld.

34 : 1—10.

- 34 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, profeteer tegen Israëls herders, profeteer en zeg tot hen, de herders : Zoo zegt de Heer Heere : Wee Israëls herders, die zichzelf weidden ! Moeten de herders niet de schapen
³ weiden ? ³ De melk hebt gij gebruikt en met de wol u gekleed ; het gemeste hebt gij geslacht ; maar de kudde geweid hebt gij
⁴ niet. ⁴ Het zwakke hebt gij niet gesterkt en het kranke niet genezen en het gebrokene niet verbonden, het verstrooide niet teruggebracht en het afgedwaalde niet opgezocht en het sterke
⁵ hebt gij ruw vertreden. ⁵ Zoo verstrooiden zij zich, omdat er geen herder was, en werden ten spijsz voor al het gedierte
⁶ des velds en verstrooiden zich. ⁶ Mijn schapen dwaalden op alle bergen en over iederen hoogen heuvel, en over de geheele aarde zijn mijn schapen verstrooid zonder dat iemand naar hen vroeg of zocht.
- ^{7, 8} Daarom, gij herders, hoort des Heeren woord : ⁸ Zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heer Heere, omdat mijn schapen ten buit en mijn schapen voor al het gedierte des velds ten spijsz geworden zijn, wijl er geen herder was en mijn herders naar mijn schapen niet gevraagd hebben, maar die herders zich
⁹ zelf geweid hebben en mijn schapen niet weidden, ⁹ daarom, gij
¹⁰ herders, hoort des Heeren woord ! ¹⁰ Zoo zegt de Heer Heere : Zie, Ik kom die herders tegen en vraag mijn schapen van hunne hand en maak aan hun weiden der schapen een einde, en die herders zullen ze niet meer weiden, maar Ik zal mijn schapen van hun mond redden en die zullen hun niet meer ten spijsz zijn.

1—6 Hier wordt een ontzaglijk oordeel uitgesproken over het schandelijk bedrijf van „Israëls herders”, waarmee natuurlijk in de eerste plaats Israëls koningen bedoeld worden, maar daarna ook de breede kring van hen, die naast den koning leiding hadden te geven aan het volk, dus de stamhoofden en

de hooge ambtenaren. Hier wordt niet als in hfdst. 17 gehandeld over een enkele van hen, noch als in hfdst. 19 over hun treurig lot. Hier wordt geteekend hun jammerlijke manier om het volk te bestieren en zich te kwijten van de opdracht, hun van 's Heeren wege geworden. Ze worden vergeleken met herders, welk beeld we behalve 1 Kon. 22 : 17 en Hoz. 13 : 6 vooral bij Jeremia (13 : 17 v.v., 23 : 1 v.v., 25 : 36 v.v., 31 : 10, 50 : 19) in de Psalmen (23, 74 : 1, 79 : 13) en bij Zacharia (10 : 3, 11 : 7 v.v., 13 : 7) vinden, waarbij ik opmerk, dat in het Assyrisch de beheerscher gewoonlijk „herder” (*rē'oe*; Hebr. *ro'è*) genoemd wordt.

Wat hier aan de herders verweten wordt, is: „zij weiden zichzelf” en hieruit vloeit al het andere voort. Zij beoogen vóór alle dingen hun eigen voordeel, hun eigen genot, hun eigen veiligheid. Men zie slechts de teekening van Jojakim in Jer. 22 : 13—17 en het onderhoud van Jeremia en Zedekia in Jer. 38 : 14 v.v. In de oogen van deze laatste Davididen is het volk er ter wille van den koning. Op welke wijze het volk door hen is uitgebuit wordt dan nader eerst positief (vs 3), daarna negatief (vs 4) geteekend. Daarbij moet intusschen opgemerkt, dat in vs 3 het genieten van de melk (lees *chalāb* in plaats van *chēleb*) der kudde enz. niet op en voor zichzelf als misbruik van macht wordt geteekend. De bedoeling van 3a wordt aangegeven door 3b. Genoten hebben zij wel, geweid hebben zij niet. En wat dit laatste inhoudt, wordt in vs 4 nader uiteengezet (vgl. Zach. 11 : 16). Het gevolg hiervan was, dat de kudde „zich verstrooide”, wat echter geen zinspeling inhoudt op de ballingschap, maar teekening is van het uiteenvallen van het volk, waarvan reeds vóór den ondergang van stad en tempel deelen zich verspreid hebben niet alleen langs de Syro-Palestijnsche kusten, maar ook naar Egypte en Klein-Azië. En wat „zich verstrooide” ging verloren, gelijk nog heden ten dage voor den Bedoeïen „verdwalen” en „te gronde gaan” identieke begrippen zijn. Tal van gedeelten van des Heeren volk zijn roemloos ondergegaan onder de heidenvolken, wier godsdienst ze hebben aanvaard. Dit laatste wordt trouwens in vs 6 nog eens uitdrukkelijk gezegd, wanneer de schapen worden geteekend, dwalende „op alle bergen en over iederen hoogen heuvel”. Zoo werd Israël verstrooid „over de geheele aarde” (vs 6). En dat geschiedt met des Heeren schapen! Zoo staan deze herders dan ook niet slechts schuldig tegenover de kudde, maar nog veelmeer tegenover den Heere zelf, die hun opdroeg de kudde te weiden (2 Sam. 7 : 8).

7—10 Zoo kan dan ook hier niet anders volgen dan een „daarom”. Na het requisitoir het vonnis, ingeluid door „omdat”. Daarbij wordt tot zesmaal toe gesproken van „mijn schapen” en eenmaal van „mijn herder”, om nog eens in helder licht te plaatsen de gronden, waarop het ontzaglijke vonnis rust. Van de

schapen wordt allereerst gezegd: „ze zijn ten buit geworden”, zoodat ieder ervan nam wat hem goed dacht, wat ziet op het gedrag van Israëls koningen en voornaamsten. Vervolgens „ze zijn den wilden dieren ten prooi geworden”, wat ziet op verstrooiing, die het gevolg is geweest van het eerste. Daarna wordt van de herders gezegd, dat ze naar de schapen niet hebben omgezien, er niet voor zorg hebben gedragen, maar zich uitsluitend door eigenbelang hebben laten leiden. En dan treedt de Heere zelf naar voren met zijn machtig Ik: Ik kom, Ik vraag, Ik maak, Ik zal. De Heere treedt nu voor zijn arme schapen in het krijt. De herders worden niet alleen afgezet, maar ook tot verantwoording geroepen. Zij hebben naar de kudde niet gevraagd, maar de Heere vraagt de kudde van hen. Zij hebben de kudde op willen eten, maar de Heere zal er voor zorgen, dat dit niet meer kan. Zoo is dan Jeruzalems val het middel tot redding der kudde.

b. De Heere zelf de Herder zijner kudde.

34 : 11—16.

34 ¹¹ Want zoo zegt de Heer Heere: Zie Ik, Ik zal naar mijn
¹² schapen vragen en zorg voor hen dragen. ¹² Zooals een herder
 zorg draagt voor zijn kudde op den ongeluksdag, wanneer zijn
 schapen verstrooid zijn, zoo zal Ik zorg dragen voor mijne
 schapen en ze redden uit alle plaatsen, waarheen zij ten dage
¹³ van donkerheid en duisternis verstrooid zijn. ¹³ En Ik zal ze
 uitleiden uit de volken en ze verzamelen uit de landen en Ik
 zal ze brengen naar hun land en ze weiden op Israëls bergen,
¹⁴ in de valleien en in alle bewoonbare streken des lands. ¹⁴ Op
 goede weide zal Ik ze weiden en op Israëls berghoogten zal
 hun weideplaats zijn. Daar zullen zij op een goede weideplaats
 nederliggen en een vette weide afweiden op Israëls bergen.
¹⁵ Ik, Ik zal mijn schapen weiden en Ik, Ik zal ze doen neder-
¹⁶ liggen, spreekt de Heer Heere. ¹⁶ Het afgedwalde zal Ik op-
 zoeken en het verstrooide terugbrengen en het gebrokene ver-
 binden en het kranke sterken en het vette en krachtige zal Ik
 behoeden; Ik zal hen weiden gelijk het betaamt.

Nadat in de onmiddellijk voorafgaande verzen Israëls herders waren afgezet en in den vorm der godsspraak duidelijk aan het licht was getreden, dat met den ondergang van Israëls koningschap niet anders beoogd werd dan de redding van Israël zelf, en nadat zoo aan de ballingen duidelijk was gemaakt, dat

de met de afzetting der herders ten nauwste samenhangende val van stad en tempel de inleiding was van een nieuwen tijd, wordt hun in de verzen 11—16 gezegd, dat de Heere zelf de verzorging zijner schapen op zich nemen zal. Hij zelf zal Israëls „Herder” zijn; zie ook Ps. 23 : 1, 74 : 1, 77 : 21, 78 : 52 v., 79 : 13, 80 : 2 v.v., 95 : 7, 100 : 3 enz. Een ontroerende beeldspraak, bij uitstek geschikt om des Heeren zorgende liefde voor zijn volk te teekenen. De taak toch van den herder is de kudde te leiden, haar van voedsel te voorzien, haar te beschermen en te verdedigen. Welnu, dat alles zal de Heere doen. Hij zal naar zijn schapen vragen (vgl. vs 6 en 8), wat dan nader wordt geteekend als zorg dragen, eigenlijk : met groote nauwkeurigheid acht slaan op en na onderzoek eene beslissing nemen. Dat zal dan geschieden (vs 12) op de eenerzijds zaakkundige en anderzijds liefdevolle wijze van een herder, wiens kudde op den ongeluksdag, den dag „van donkerheid en duisternis” — duidelijke zinspeling op Jeruzalems val ten dage des gericht, zie ook Deuter. 4 : 11, 1 Kon. 8 : 12, Amos 1 : 14, Joël 2 : 2, Zef. 1 : 15, Ps. 97 : 2. — volkomen is uiteengeslagen. Het zal dus een opzoekende en reddende verzorging zijn, waarbij geen schaap in vreemde handen zal blijven. Dat daarbij tegenstand geboden zal worden van de zijde van den tijdelijken bezitter d.w.z. van den overheerscher — van deze gedachte gaat het woord uit, dat ik door „redden” vertaalde — is voor dezen Herder geen verhindering om zijn raadsplan met zijn kudde tot een goed einde te voeren. Uitgeleid en verzameld zullen de schapen worden en teruggebracht naar het land der vaderen. Maar dat weiden van dezen Herder zal zich daartoe niet beperken. Hij zal ook zorgen voor overvloedig voedsel en goede rust (vs 13b, 14). Zoo zal Hij in al zijn handelen precies het tegenovergestelde zijn van wat de vorige herders waren (vgl. vs 16 met vs 4). Het zal een weiden zijn „gelijk het betaamt”, vgl. Jer. 3 : 15, Micha 3 : 1, 4 : 6 v.

c. Des Herders bijzondere zorg voor het zwakke.

34 : 17—22.

- 34 ¹⁷ En gij, mijne schapen, zoo spreekt de Heer Heere : zie, Ik ga richten tusschen schapen en schapen, de rammen en de ¹⁸ bokken. ¹⁸Is het u te weinig, dat gij de beste weide afweidt en de rest uwer weide met uw pooten vertreedt, en het helderste water drinkt en de rest met uw pooten troebel maakt, ¹⁹ zoodat mijn schapen moeten afweiden wat uw pooten vertreden hebben en moeten drinken wat uw pooten troebel hebben gemaakt ?
- ²⁰ Daarom, zoo zegt tot hen de Heer Heere : Zie Ik, Ik ga

- ²¹ richten tusschen de vette en de magere schapen. ²¹ Omdat gij met schoft en schouder al het zwakke wegdringt en met uw horens wegstoot, totdat gij ze naar buiten hebt gedreven, ²² zal Ik mijn schapen redden, zoodat ze niet meer ten buit worden, en zal Ik richten tusschen schapen en schapen.

Maar dit weiden „gelijk het betaamt” (vs 16) houdt nog iets meer in dan het verzamelen der kudde en het verschaffen van weide. Binnen den kring des volks zijn er, die misbruik maken van hun macht, die alles voor zich opeischen, die leven van geweldpleging en onrecht. Ten einde dit voor de toekomst te voorkomen, zal het dus noodig zijn scheiding te maken te midden van de kudde zelf en daaruit te weren „de rammen en de bokken” d.w.z. diegenen, die des Heeren schapen (zie vs 19) altijd weer hun overmacht doen ervaren. Deze tegenstelling tusschen „mijn schapen” en deze „rammen en bokken” is nu echter niet die tusschen rijk en arm, al is het juist, dat roofridders meestal op burchten geboren worden. Het is de tegenstelling tusschen hen, die van geweldpleging en onrecht leven, en hen, die dat niet doen; tusschen hen, wier hart hangt aan aardisch bezit, en hen, wier hart een anderen rijkdom kent. Hoe daartoe geweld gepleegd wordt, wordt op tweeërlei wijze geteekend. Allereerst in vs 18, daarna in vs 21. Niet tevreden met zelf te genieten, berooven zij anderen — die er toch veel meer behoefte aan hebben dan zij zelf, vs 20b — ook nog van wat dezen ten goede zou kunnen komen. Spijs en drank onthouden ze hun of zij maken alles ongenietbaar. Op allerlei wijze — schoft, schouder, horen — zetten zij hun wil door en doen zij hun macht ervaren. Zelfs drijven ze de anderen weg! En toch, die „mageren” zijn des Heeren schapen! Daarom zal de Heere zelf hen redden, want weide en water zal hun in overvloed gegeven worden. Zoo gaat des Heeren zorg uit tot de zwakken (vgl. Matth. 11 : 28). Het geweld breekt Hij; de kwaadwilligen tuchtigt Hij; de zwakken beschermt Hij.

d. De ware David des Heeren Herder.

34 : 23—31.

- ³⁴ ²³ Aanstellen zal Ik over hen een enkelen herder en die zal hen weiden: mijn knecht David; hij zal ze weiden en hij zal hun ²⁴ ten herder zijn. ²⁴ En Ik, de Heere, Ik zal hun tot een God zijn en mijn knecht David zal in hun midden een vorst zijn. ²⁵ Ik, de Heere, heb het gesproken! ²⁵ En Ik zal met hen een verbond des vredes sluiten en de wilde dieren uit het land

wegdoen en zoo zullen zij rustig verblijven in de steppe en in
²⁶ de bosschen slapen. ²⁶ En Ik zal hun rondom mijnen heuvel
 zegen geven en den regen te zijner tijd doen nederdalen; heil-
²⁷ brengende regen zal het zijn! ²⁷ Dan geeft het geboomte des
 velds zijn vrucht en het land geeft zijn opbrengst. Zoo zullen
 zij rustig verblijven in hun land en ervaren, dat Ik de Heere
 ben, wanneer Ik de houten van hun juk verbreek en hen red
²⁸ uit de hand van hen, die ze knechtten. ²⁸ En zij zullen niet
 meer den volken ten buit zijn en het gedierte des lands zal
 hen niet meer verteren, maar rustig zullen zij wonen zonder dat
²⁹ iemand hen verschrikt. ²⁹ En Ik zal hun een roemvollen planten-
 groei doen wassen, zoodat er in het land geen verhongerden
 meer zullen zijn, en zij zullen den smaad der volkeren niet
³⁰ meer te dragen hebben. ³⁰ Zoo zullen zij ervaren, dat Ik, de
 Heere hun God, met hen ben, en dat zij, het huis Israël, mijn
³¹ volk zijn, spreekt de Heer Heere. ³¹ Zoo zijt gij mijn schapen;
 de schapen mijner weide zijt gij. En Ik ben uw God, spreekt
 de Heer Heere.

Wanneer nu zoo Israël gezuiverd is van de „rammen en
 bokken” en er in zijn midden dus geen plaats meer is voor
 wie aan de volle openbaring van het Godsrijk in den weg
 staan, dan zal de Heere het groote wonder doen geschieden,
 dat de glorierijke dagen van het Davidsrijk terugkeeren: de
 splitsing des rijks zal worden te niet gedaan, Israëls stammen
 zullen worden hereenigd en één enkele herder zal door den
 Heere zelf worden aangesteld: „mijn knecht David” (zie ook
 Hoz. 3 : 5, Jer. 30 : 9, Ezech. 37 : 24). In deze uitdrukking
 ligt iets meer dan de gedachte van een afstammeling van David.
 Zeker, deze nieuwe herder zal voortkomen uit het Davidische
 koningshuis, vgl. Amos 9 : 11, Jes. 9 : 5, 11 : 1, 55 : 3, Jer.
 23 : 5, 33 : 15 v.v., Micha 2 : 12 v., 5 : 1. Maar hij zal toch
 meer zijn dan een Davidszoon. Hij zal een David, een nieuwe
 David zijn. Dit koningshuis, dat op zoo glorierijke en God ver-
 heerlijkende wijze met David begon en dat sindsdien nooit een
 tweeden David voortbracht, maar wel herders als in het begin
 van hfdst. 34 geteekend zijn; dit Davidshuis, dat nu met een
 Zedekia zoo roemloos schijnt ten onder gegaan, het zal zich
 weer verheffen en straks een koning aan Israël geven, die zijn
 zal als een tweede David. Hier zullen type en anti-type met
 elkander in overeenstemming zijn; de tweede David zal als het
 ware een pendant zijn van den eerste: een man naar Gods hart.
 Wie die David zijn zal, wordt hier niet nader gezegd, maar er
 is geen twijfel mogelijk, of we staan hier voor Hem, die straks

zal heerschen over het nieuwe, van alle kwade bestanddeelen gereinigde en in al zijn lijden tot den Heere wedergekeerde volk, dat met Hem een nieuwen tijd zal tegemoet gaan. Reeds in 21 : 32 (St. Vert. 21 : 27) was Hij door Ezechiël geteekend als „de rechthebbende”, die uit des Heeren hand „het” ontvangen zal, hetzelfde het, dat nu door den Heere tot een puinhoop is gemaakt: het vernietigde Davidsrijk met de vernietigde Davidsstad. Maar door de tekening van dezen David als Herder Israëls legt de profeet verband tusschen Hem en „den rechtvaardigen Davidspruit”, van wiens komst Jeremia sprak in hfdst. 23 : 5—8 en wiens optreden ook daar in het nauwste verband wordt gezien met de vernietiging der herders, die de schapen, welke zij moesten weiden, laten rondwalen (23 : 1—4). En dat te meer, waar Ezechiël evenals Jeremia in het volle licht stelt den vrede, de veiligheid en den voorspoed, waarvan Israël genieten zal onder den heerschersstaf van dezen nieuwen David. Hij heet niet „koning” maar „vorst”, welken naam Ezechiël steeds geeft aan den heerscher van den heilstijd, vgl. 37 : 25, 44 : 3 e.e. De titel „koning” wekte bij Israël te veel bittere herinneringen op dan dat „mijn knecht David” zoo mocht heeten!

Met schitterende kleuren teekent de profeet nu ook de tijdelijke en geestelijke zegeningen, waarmede de Heere zijn schapen overladen zal. En tot driemaal toe legt hij er den nadruk op, dat deze „rustig” d. i. veilig, zonder de minste gevaren zullen wonen (vs 25, 27 en 28), een duidelijke tegenstelling met den tijd der „kwade herders”.

Van welken aard de verhouding wezen zal, die ten tijde van dezen David tusschen den Heere en Israël bestaan zal, dat wordt in vs 25 zeer duidelijk gezegd. De Heere zal een „verbond des vredes” sluiten, eene uitdrukking, die behalve Ezech. 37 : 26 nergens elders voorkomt. Wat dit zeggen wil, is echter volkomen duidelijk. Het woord toch, dat we altijd door „vrede” vertalen, wijst op een toestand van volkomenheid en volmaaktheid, waaraan niets meer ontbreekt, waar alles af is, niets meer te wenschen overblijft. „Vrede” onderstelt dus harmonie, eenswillendheid, samenwerking, en dan natuurlijk in de door den Heere zelf gewilde richting. Nu is in het „verbond des vredes” Israël de eene partij, de Heere zelf de andere. De disharmonie van vroeger zal derhalve plaats maken voor de schoonste harmonie tusschen den Heere en zijn volk. Er zal eenheid zijn van willen. Des Heeren wet zal voortaan Israëls richtsnoer zijn. En wanneer daardoor de eenheid is hersteld tusschen hemel en aarde, tusschen God en mensch, dan wijken ook de gevolgen der disharmonie, d.w.z. der zonde. Dan zal er van wild gedierte geen sprake meer zijn (vgl. Hoz. 2 : 20, Jes. 11 : 6 v.v.), zoodat Israël noch in de anders van de meest ongere dieren bewoonde steppe (zie b.v. Jes. 13 : 21

en Zef. 2 : 13) noch in de met allerlei gevaren dreigende bosschen vrees behoeft te hebben. Dan zal in Kanaän, dat zooten eenenmale van den regen afhankelijk is, ook niet meer met angst en vrees behoeven gevraagd te worden, of de regen wel ter rechter tijd komen zal. Rondom „mijnen heuvel” d.i. rondom den Sion — die in hfdst. 47 gelijk nader blijken zal door Ezechiël gezien wordt niet alleen als het geestelijke maar ook als het geografische middelpunt des lands — zal de gewenschte regen niet alleen op tijd vallen, maar hij zal zóó vallen, dat hij bij het nederstroomen niets vernielt (zie b.v. Jes. 30 : 30. 32 : 2, Ez. 13 : 11), doch alleen zegen verspreidt (zie ook Ps. 78 : 10, 84 : 7, Hoz. 6 : 3). Hiervan zal dan een rijke oogst het gevolg zijn : het land van woeste plaatsen (zie 33 : 24. 27) wordt weer een land, vloeiend van melk en honig. En een vrij volk leeft weer op Israëls bergen. Zoo zullen dan ook niet alleen de roemrijke dagen van David terugkomen, wanneer des Heeren volk door niemand meer zal worden geknecht, maar de tijd van „mijn knecht David” zal verre daarboven uitgaan, wijl geen misoogst meer het land zal teisteren, maar overvloedige wasdom zal worden gegeven, zoodat de omwonende volkeren niet meer smadelijk zullen kunnen neerzien op dat kleine Israël, dat altijd spreekt van den rijkdom van zijnen God en toch niet anders is dan een lastdier, door anderen misbruikt — de „houten van het juk” in vs 27 ; zie ook Jes. 9 : 3, Jer. 2 : 20, 27 : 2, — en dat bovendien nog niet door eigen land kan worden gevoed — de „verhongerden” van vs 29 — zoo ervaart Israël — maar nu in rijkdom van zegen en volheid van vrede — wat het zegen wil, dat de Heere zijn God is (vs 27 en 30) en breekt de tijd aan, reeds van den aanvang af (zie Exod. 6 : 6) in het oog gevat : Israël des Heeren kudde, de Heere Israëls God (vs 31).

C. Israëls land door den Heere gekroond.

35 : 1—15 en 36 : 1—38.

Nadat in hfdst. 34 de nadering van den nieuwen, voor Israël zoo zegenrijken tijd was aangekondigd door de teekening van het regiment van den door den Heere zelf geschonken David, wordt nu gesproken van de komende heerlijkheid van het land van dezen nieuwen Herder. Dat geschiedt eerst in hfdst. 35 door de teekening van de volkomen vernietiging van Edom, dat zich van het land des Heeren wilde meester maken (zie 35 : 10) en daarna in hfdst. 36 door de teekening van de wederbevolking van Israëls bergen, die, gezuiverd van de indringers, een Israël zullen zien terugkomen, dat om den wille van des Heeren heiligen Naam van al zijn onreinheid verlost is.

a. Edom, door den Heere overwonnen en vernietigd.

35 : 1—15.

- 35 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, richt uw aangezicht tegen den berg Seir en
³ profeteer tegen hem ³ en zeg tot hem : Zoo zegt de Heer Heere :
 Zie, Ik kom u tegen, gij berg Seir,
 en strek mijn hand tegen u uit
 en maak u tot een puinhoop en een woestenij.
⁴ Uw steden maak Ik tot woeste plaatsen
 en gij zult worden tot verwoesting
 en zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben.
⁵ Omdat gij eeuwige vijandschap hebt gekoesterd en Israëls
 zonen aan het zwaard hebt prijsgegeven, toen het onheil hen
⁶ trof ten tijde der eindschuld ; ⁶ daarom, zoo waarachtig als Ik
 leef, spreekt de Heer Heere : voorwaar, tot bloed wil Ik u
 maken en bloed zal u vervolgen ; met bloed hebt gij u ver-
⁷ zondigd en bloed zal u vervolgen. ⁷ Maken zal Ik Seirs berg
 tot een puinhoop en een woestenij en vernietigen zal Ik wie
⁸ daarin in- en uitgaat ⁸ en zijn bergen zal Ik vol maken met zijn
 verslagenen. In uw heuvels en uw dalen en al uw valleien,
⁹ daarin zullen de door het zwaard doorboorden vallen. ⁹ Tot
 een eeuwige woestenij zal Ik u maken en uw steden zullen niet
 bewoond worden. Zoo zult gij ervaren, dat Ik de Heere ben.
¹⁰ Omdat gij gezegd hebt : „die beide volken en die beide landen
 zullen de mijne zijn en wij nemen ze in bezit”, terwijl toch de
¹¹ Heere daar was, ¹¹ daarom, zoo waarachtig als Ik leef, spreekt
 de Heer Heere, Ik zal met u handelen naar den toorn en den
 naijver, waarmede gij uit haat tegen hen gehandeld hebt, en
¹² Mij aan u laten kennen, wanneer Ik u ga richten. ¹² Zoo zult
 gij ervaren, dat Ik de Heere ben. Gehoord heb Ik al uw hoon,
 dien gij tegen Israëls bergen hebt uitgesproken, zeggende : „ze
¹³ zijn verwoest ! ons zijn ze tot spijs geworden !” ¹³ Een hoogen
 toon hebt gijlieden tegen Mij gevoerd en Mij met uw woorden
 overstelpt. Ik, Ik heb ze gehoord !
¹⁴ Zoo zegt de Heer Heere : Tot blijdschap van de gansche
¹⁵ aarde zal Ik u tot een woestenij maken. ¹⁵ Zooals gij u blijde
 hebt gemaakt over het erfdeel van het huis Israël, toen het
 een woestenij was, zoo zal Ik u doen. Een woestenij zult gij

worden, gij berg Seïr en gansch Edom daarbij! Zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben.

Gelijk reeds bij 25 : 12 v.v. bleek, heeft Edom bij den ondergang van stad en tempel, nog meer dan een der andere omwonende volkeren, zijn haat aan Israël bot gevierd. Daarbij is het, gelijk in vs 5 uitdrukkelijk wordt gezegd, er zelfs niet voor teruggedeinsd om daadwerkelijk steun te bieden aan Nebukadnezar en Israëls zonen aan het zwaard prijs te geven. En onmiddellijk na de wegvoering en Gedaljas dood (zie Jer. 41) hebben de Edomieten een poging gedaan om zich van het gebied van Israël meester te maken, zoowel van het zuidelijke als van het noordelijke (vs 10 en 12). Daarom kan er dan ook van geen herstel van Israëls volksbestaan en nog minder van vrede sprake zijn, voordat Edom voor zooveel broederhaat getuchtigd is geworden. Dit nu wordt zeer duidelijk gezegd in deze profetie, die zeker kort na Gedalja's dood zal zijn uitgesproken. Daarbij wordt Edom gepersonificeerd in „den berg Seïr”, waarmee nu eens het land, dan weer het volk der Edomieten wordt bedoeld. Dit kon te gemakkelijker, omdat Seïr, dat ook in de Amarnabrieven voorkomt als *Sēri*, de oude naam is van het bergland ten Zuiden van Kanaän (zie o.a. Gen. 14 : 6. 32 : 3. 33 : 14, Deut. 2 : 4 v., Richt. 5 : 4).

Wat hier aan Edom verweten wordt, is in hoofdzaak tweeërlei. Allereerst zijn houding gedurende den „tijd der eindschuld” (zie ook Ez. 21 : 29) d. w. z. toen de Heere afrekening hield met Israël. Toen heeft het daadwerkelijk Israëls vijanden gesteund (vs 5). En vervolgens zijn begeeren om zich van Israëls erfdeel meester te maken (vs 10). Het eerste is het op zich laden van bloedschuld (vs 6), waarom Edom dan ook door bloed zal worden vervolgd. De profeet zegt dit tot tweemaal toe in eenzelfde vers, blijkbaar om de daarin gelegen woordspelling (*Edom* en *dām* = bloed) goed tot het bewustzijn der lezers te brengen. Bloed zal daarom in Seïr vergoten worden. Het zal niet slechts *Edom* heeten; het zal ook tot *dām* worden, want *Edom* heeft Israël bestreden, toen de Israëlieten getroffen werden door *'edām* = hun onheil (vs 5). Daarom zullen land en volk zoo ten bloede toe worden gevolgd, dat in Seïr, dat nu de bemiddelaar is van den transporthandel, die de Indische en Afrikaansche waren noordwaarts voert, niemand meer gevonden zal worden (vs 7). Wat aan de vroegere bewoners zal herinneren, dat zullen de verbleekte beenderen zijn van hen, die allerwege, door het zwaard getroffen, den dood zullen hebben gevonden (vs 8).

Maar Edom heeft zich niet slechts vergrepen aan het broedervolk, het heeft zich ook vergrepen aan den Heere zelf. Deze toch heeft niet alleen Kanaän aan Israël gegeven tot een „eeuwig erfdeel” (vs 15, zie b.v. Gen. 17 : 8, 48 : 4), maar met zijn volk heeft Hij er ook zelf woning gemaakt. De Heere

„woont” in Kanaän. Het is zijn land (zie b.v. Jer. 2 : 7, 16 : 18, Ps. 132 : 14). Wanneer nu Edom zich van het land meester maakt, dan verdrijft het niet alleen Israël, maar ook den Heere, want met Edom komen ook Edoms goden. Maar dat mag niet. De Heere is er! (vs 10). Daarom treedt de Heere tegen Edom op, dat gehandeld heeft met toorn, naijver en haat (vs 11) en Israël gehoond, toen het waande, dat Israëls bergen nu Edoms spijze geworden waren (vs 12). En wat tegen Israël werd gezegd, werd tegen den Heere zelf gezegd. Vandaar vs 13 : de Heere heeft dat alles gehoord, en dat „hooren” dwingt Hem tot handelen. Vandaar de aanvang dezer profetie, die als een jubelzang in poëtischen vorm is gegoten (vs 3 v.). En in al die strafgerichten zal Edom ervaren, „dat Ik de Heere ben” (vs 4. 9. 15), die zijn strafgerichten over Edoms land brengen zal tot vernietigens toe en dit „tot blijdschap der gansche aarde”, die er zich over verheugen zal, dat zulk een bron van toorn, naijver en haat is weggedaan.

b. Israël wederom op zijn bergen

36 : 1—15.

- 36 ¹ En gij, menschenkind, profeteer tot Israëls bergen en zeg :
² Gij bergen Israëls, hoort des Heeren woord : ² Zoo zegt de Heer Heere : Omdat de vijand over u geroepen heeft : „Ha,
³ die eeuwige hoogten zijn ons ten bezit geworden !” ³ daarom profeteer en zeg : Zoo zegt de Heer Heere : Dewijl en nade-
maal men van rondom naar u haakt en jaagt, opdat gij een bezit zoudt worden van het overschot der volken, en gij in opspraak gekomen en voorwerp van aller kwaadsprekendheid
⁴ geworden zijt — ⁴ daarom, gij bergen Israëls, hoort het woord van den Heer Heere : Zoo zegt de Heer Heere tot de bergen en dalen, tot de valleien en heuvels, tot de verwoeste puinhoopen en verlaten steden, die geworden zijn tot buit en tot spot voor het overschot der rondom wonende volken —
⁵ daarom, zoo zegt de Heer Heere : Voorwaar, in het vuur van mijn ijver spreek Ik tot het overschot der volken en tegen gansch Edom, die in volle vreugde des harten en met verachting in de ziel mijn land zichzelf ten bezit hebben gegeven, opdat
⁶ de weide daarvan ten buit zou zijn. ⁶ Daarom, profeteer tot Israëls land en zeg tot de bergen en heuvels, tot de valleien en dalen : Zoo zegt de Heer Heere : Zie, in mijn ijver en in mijn gramschap spreek Ik : Om den wille van den smaad der

- 7 volkeren, dien gijlieden gedragen hebt, 7 daarom, zoo zegt de Heer Heere, hef Ik mijn hand op: de volkeren, die rondom u
 8 zijn, die zullen hun smaad dragen! 8 Maar gij, bergen Israëls, gij zult uw ranken geven en uw vrucht dragen voor mijn volk
 9 Israël, want weldra komen zij. 9 Want zie, Ik kom tot u en wend Mij tot u en gij zult weer bearbeid en bezaaid worden.
 10 En de menschen op u zal Ik talrijk maken — gansch het huis Israël, geheel — en de steden zullen weer bewoond en de
 11 puinhoopen herbouwd worden. 11 En talrijk zal Ik op u maken mensch en vee, die zullen talrijk worden en vruchtbaar zijn; en Ik zal u doen wonen als in uw vroegere dagen en Ik zal u weldoen meer dan in den aanvang, en zoo zult gij ervaren,
 12 dat Ik de Heere ben. 12 En Ik zal menschen op u laten wandelen — mijn volk Israël, en die zullen u in bezit nemen en gij zult hun ten erfdeel zijn en hen niet meer van kinderen be-
 13 rooven. 13 Daarom spreekt de Heer Heere: Omdat men tot u zegt: „een menschenetster zijt gij en een, die haar eigen volk
 14 kinderloos maakt”; 14 daarom zult gij geen menschen meer eten en uw eigen volk niet meer kinderloos maken, spreekt de Heer
 15 Heere, 15 en Ik zal u niet meer doen hooren den smaad der volkeren en den hoon der natiën zult gij niet meer dragen en uw eigen volk zult gij niet meer van zijn kinderen berooven, spreekt de Heer Heere.

Met groote innerlijke ontroering ontsluit de profeet hier voor Israëls oog den rijkdom van des Heeren groote genade, welke straks openbaar zal worden in het terugvoeren van Israël naar zijn bergen. Die ontroering blijkt uit den als het ware hakkelenden zinsbouw. Hier is Ezechiël zijn taal bijna niet meer meester. Men lette maar eens op dat herhaalde: „gij bergen Israëls, hoort des Heeren woord” (vs 1b 4), op dat telkens wederkeerende: „zoo zegt de Heer Heere” (vs 2. 3. 4. 5. 7), ook op dat als een doodsklok galmende „daarom” (vs 3. 4. 5. 6. 7. 13. 14). De eigenlijke zin begint dan ook eerst in vs 4, die in vs 5 afgebroken en dan weer opgenomen wordt in vs 6.

Een ontzaglijke tegenstelling beheerscht geheel deze godspraak. Eenerzijds staat „het overschot der volken” (vs 3. 4c. 5) of „de volkeren, die rondom u zijn” (vs 7), tot welke ook Edom behoort, dat alleen vs 5 apart wordt genoemd, welke volkeren in vs 2 geteekend worden als „de vijand”. Het zijn Israëls naburen, die eerst Zedekia tot afval hebben geprikkeld (zie Jer. 27) en daarna met groote trouweloosheid Juda alleen hebben laten staan en zich — hoewel zelf slechts een „overschot” geworden

onder Nebukadnezars hand, 36 : 36 — verheugd hebben in Jeruzalems val (zie Ezech. 25). Zij, de grensbewoners van het sinds overoude tijden begeerde cultuurland Kanaän, hebben in Israëls ondergang den morgen begroet van eigen verrijking en zich geveleid met den waan, dat Israëls bergen — „de eeuwige hoogten”, vgl. Gen. 49 : 26, Deut. 33 : 15, Hab. 3 : 6 — nu in hun bezit zouden komen (vs 2). Daarbij hebben zij verachtelijk neergezien op deze Judeërs, die in de meening hebben geleefd, dat hun God hen redden zou uit der Chaldeëen hand en ten slotte moesten ervaren, dat Deze — zoo stellen deze vijanden het zich althans voor — daartoe niet machtig genoeg was (vs 3b. 5). Zoo hebben zij zich dan in het bezit gesteld van de vette weiden van Kanaän (vs 3a. 5c) en daarmede van „de bergen en dalen, valleien en heuvels” (vs 4).

Maar anderzijds staat de Heere, die nu in het strijdperk treedt. De omwonende volkeren hebben aan zijn macht getwijfeld bij Jeruzalems ondergang en — naar oud-Semietische voorstelling volk en god samensnoerend, zoodat de ondergang des volks die van den volksgod moest medebrengen — hebben zij gewaand, dat Israëls vernietiging ook die van Israëls God tengevolge had. Duidelijk zal het hun echter worden, dat de ure van Jeruzalems val niet het oogenblik was van Israëls ondergang en dat de macht van Babels koning voor den Heere geen verhindering is om zijn volk naar zijn land terug te voeren. Daarom moet de profet nu des Heeren woord richten tot die bergen en dalen, waarnaar de vijand met zoo groot begeeren heeft gehaakt (vs 3) en waarvan hij met zooveel spot (vs 4) bezit heeft genomen. En daartusschen liggen die verlaten steden en die verwoeste puinhoopen. Ook daarover heeft de vijand beschikt; ook daarvan heeft hij bezit genomen, alsof dat alles niet des Heeren land was en Deze dus de rechtmatige eigenaar bleef, ook al verdreef Hij zijn volk er uit en al vernietigde Hij alle steden. Deze volken hebben dan ook niet Israël vernederd, toen zij bezit namen van Israëls land, maar den Heere zelf hebben zij in zijn eer getast door te beschikken over wat zijn eigendom was. Daarom brandt „het vuur van zijn ijver” (vs 5) en spreekt Hij „in zijn ijver en gramschap” (vs 6), komt Hij dus met het diepste van zijn Wezen in verzet tegen deze aanmatiging en deze minachting, waarom Hij zich dan ook verheft tot de hoogste uiting van zijn wilsbepaling: den eed, welke bij niet-ervulling des Hemels gramschap en verdoemenis inroept over hem, die God aanriep als getuige van de onveranderlijkheid van zijn wil (vs 7a, vgl. 20 : 15, Gen. 14 : 22). Met beschaamde kaken zullen de omwonenden staan (vs 7c), wanneer de Heere zijn wondermacht ten behoeve van Israël in actie brengt en de platgetreden bergen, die zoovele tientallen van jaren niet alleen braak hebben moeten liggen, maar waarop ook de kudden der omzwerfende bedoeïenen ieder spoor van vege-

tatie hebben vernietigd, weer „ranken” zal doen geven d.w.z. de wijnbergen zullen weer uitspruiten en vruchten zullen ze weer dragen (vs 8a). En dat zal geschieden, voordat Israël, dat hier weer „mijn volk” heet, uit de ballingschap terugkeert. Des Heeren volk zal niet het verwoeste land weer hebben te bewerken, voordat het de vrucht ervan kan genieten. De vrucht zal hen opwachten, „want weldra komen zij” (vs 8c). Aan Israëls komen gaat des Heeren komst — nu niet verdervend als b.v. 13 : 8 — vooraf. Eerst zal Deze het land gaan bewerken en bezaaien (vs 9) en dan zullen de menschen komen. Dat zullen er vele zijn, want de Heere zal er zich niet mede tevreden stellen alleen Juda uit de ballingschap te doen terugkeeren. „Gansch het huis Israël, geheel” (vs 10a); niemand zal ontbreken: het gansche zaad van Abraham zal deelen in des Heeren wondere genade; vgl. 37 : 16 v.v. Alle sporen van des Heeren brandenden toorn over Israëls zonde zullen worden uitgewischt: geen stad ligt meer in puin of onbewoond (vs 10b). En dan zal „de levende God” (2 Kon. 19 : 4, Ps. 42 : 3) zulk eene levensvolheid uitstorten over land en volk, dat mensch en dier in vruchtbaarheid zal uitbreken en de levenswet van Gen. 1 : 22. 28 weer zal worden aanschouwd. Zoo zullen niet alleen de „vroegere dagen” voor Israël terugkeeren, toen des Heeren zegen Israël begeleidde, maar zullen des Heeren zegeningen nog talrijker zijn dan „in den aanvang”, toen in Sinai's woestijn het manna regende, de vogels nedervielen, het water vloot (Exod. 16 v.). Dan zal Israël, dat zijn God zoo dikwijls heeft neergehaald tot het niveau der andere goden, eerst recht ervaren wat het zeggen wil des Heeren volk te zijn (vs 11). Op Israëls nu nog eenzaam en verlaten liggende bergen zullen dan weer menschen worden gezien en gehoord, die als de rechtmatige bezitters het land weer in bezit zullen nemen, dat hun nu nooit meer zal ontnomen worden („erfdeel”). En dit land zal niet meer als een roofdier (5 : 17) vijandig tegenover hen staan en hen van kinderen berooven. Met dit laatste doelt de profeet hoogstwaarschijnlijk op het volgende. Kanaän is nooit een rustig bezit geweest voor zijn bewoners. Deze „brug der volkeren” is tevens „het slagveld der volkeren” geweest en zijn bewoners zijn aan allerlei aanvallers ten prooi geweest, waarvan in de eerste plaats de kinderen het slachtoffer werden, die of moesten dienen als rantsoen voor hun ouders — we hebben afbeeldingen van belegerde steden, wier bewoners hun kinderen aan den vijand aanbieden — of gedurende het beleg en daarna door hun eigen ouders werden opgegeten (2 Kon. 6 : 26 v.v.) of ook aan de vertoornde goden ten offer werden gebracht (Lev. 18 : 21, Ezech. 20 : 25 v.). Ook was het nooit een gemakkelijk bezit in dien zin, als zou het zijn bewoners als van zelf voeden. Niet alleen moet er hard worden gewerkt, wil men de vruchten daarvan plukken, maar ook is de voorspoedige

groei in zoo hooge mate van regen en dauw afhankelijk, dat hongersnood het land teistert, zoodra een van beide wordt gemist. Dat zal nu niet meer het geval zijn. Geen vijanden zullen meer over Kanaän komen; geen regen of dauw zal meer in gebreke blijven. Kanaäns bewoners kunnen nu veilig zitten onder wijnstok en vijgeboom: het land verteert hen niet meer, de kinderen des volks komen niet meer om (vs 12, vgl. Jes. 65 : 19 v.v.).

Dit laatste nu is voor den profeet blijkbaar het toppunt, want in nog scherper vorm dan in vs 12 het geval kon zijn, komt hij er in vs 13—15 nog eens op terug. Daar wordt van van Kanaän gezegd, dat het bekend stond als „menscheneetster” (in het Hebreuewsch is land vrouwelijk!) en eigen „kinderen” opat. Daarmede hoonden en smaadden de volkeren het land des Heeren. Straks zal dat niet meer kunnen; vrede en veiligheid, vruchtbaarheid en voorspoed zullen onder Israël wonen. Een nieuwe tijd zal worden ingeluid, wanneer de dagen van weleer weer zullen aanbreken (vs 13—15).

c. Israël gelouterd om den wille van des Heeren heiligen Naam.

36 : 16—38.

- 16 En het woord des Heeren geschiedde tot Mij, zeggende :
 17 Menschenkind, toen het huis Israël nog in zijn land woonde, hebben zij het verontreinigd door hun wandel en door hun
 18 doen. 18 Als de onreinheid der stonden, zoo was hun wandel voor Mijn aangezicht. Daarom stortte Ik mijn gramschap over hen uit om den wille van het bloed, dat zij vergoten hadden op het land, en om hun schandgoden, waardoor zij het verontreinigd hadden; 19 en Ik verstrooide hen onder de volkeren en zij werden verspreid over de landen; naar hun wandel en
 20 hun doen richtte Ik hen. 20 Maar toen zij bij de volkeren kwamen, waarheen zij ook kwamen, ontwijdden zij mijn heiligen Naam, doordat men van hen zeide: „Dat is het volk des
 21 Heeren; ze hebben uit zijn land moeten gaan”. 21 Toen erbarmde Ik Mij om den wille van mijn heiligen Naam, dien het huis Israël ontwijdd had onder de volkeren, waarheen zij ook kwamen.
 22 Daarom, zeg tot het huis Israël: Zoo zegt de Heer Heere: Niet om uwentwil doe Ik het, o huis Israël, maar om den wille van mijn heiligen Naam, dien gij ontwijdd hebt onder de
 23 volkeren, waarheen gij ook kwaamt. 23 Heiligen zal Ik mijnen grooten Naam, die onder de volkeren ontwijdd is, dien gij in

hun midden ontwijd hebt. En zoo zullen de volkeren ervaren, dat Ik de Heere ben, spreekt de Heer Heere, wanneer Ik Mij
24 te hunnen aanschouwe tegenover u heilig betoon. 24 Dan neem Ik u weg uit de volkeren en verzamel u uit alle landen en
25 breng u naar uw land 25 en bespreng u met rein water en reinig u van al uwe onreinheden, en van al uwe schandgoden reinig
26 Ik u. 26 En Ik geef u een nieuw hart en leg in uw binnenste een nieuwen geest en doe het steenen hart uit uw lijf weg en
27 geef u een vleezen hart. 27 En mijnen Geest leg Ik in uw binnenste en maak, dat gij in mijne inzettingen wandelt en mijne
28 rechten bewaart en doet. 28 En gij zult wonen in het land, dat Ik aan uwe vaderen gaf en zult Mij ten volk zijn en Ik zal u
29 tot een God zijn. 29 Zoo red Ik u van al uwe onreinheden en ontbied het koren en maak het zeer veel, en Ik geef u geen
30 hongersnood meer. 30 Maar Ik maak de vrucht der boomen en de opbrengst des velds zeer veel, opdat gij onder de volkeren
31 niet meer den smaad van een hongersnood te dragen krijgt. 31 Dan zult gij denken aan uwen boozen wandel en aan uw daden, die niet goed waren, en gij zult een afschuw krijgen van u zelf om den wille
32 uwer ongerechtigheden en gruweldaden. 32 Niet om uwentwil doe Ik dat, spreekt de Heer Heere ; dat moet gij wel weten ! Schaamt u en wordt schaamrood over uw wandel, gij huis Israël !
33 Zoo zegt de Heer Heere : Ten dage dat Ik u reinig van al uw ongerechtigheden, doe Ik de steden weer bewonen en zullen
34 de puinhoopen worden herbouwd. 34 Dan zal het verwoeste land weer bearbeid worden in plaats dat het woest ligt ten aanschouwe van iederen voorbijganger. 35 En men zal zeggen : „dit land, dat verwoest was, is geworden als Edens hof en die steden, die in puin lagen, verwoest en neergehaald waren, worden goed
35 versterkt bewoond”. 36 Zoo zullen de volkeren, die rondom u overgebleven zijn, ervaren, dat Ik, de Heere, herbouwd heb wat neergehaald was, herplant heb wat verwoest was. Ik, de Heere, heb het gesproken en zal het doen !
37 Zoo zegt de Heer Heere : Ook dat zal Ik Mij door het huis Israël laten afbidden om het voor hen te doen : Ik zal hen
38 rijk aan menschen maken als een kudde schapen. 38 Als offer-schapen, als Jeruzalems schapen op haar feestdagen, zoo zullen de verwoeste steden vol menschenkinderen zijn. En zoo zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben.

De profetie der voorafgaande perikoop, die sprak van zegensvolheid en levensvernieuwing, had — gezien Israëls bijna onuitroeibare neiging om altijd des Heeren zegeningen te maken tot een oorzaak voor het vleesch en zich daarop tegenover de andere volken te laten voorstaan, als zou de Heere het wel aan zijn volk verplicht zijn — een zeer gevaarlijke zijde. Ook nu kon Israël wanen als zou dat alles straks zijn deel worden op grond van eigen vroomheid of op grond van het feit, dat Israël nu eenmaal des Heeren volk was en Deze dus gehouden zijn macht in dienst te stellen van zijn volk precies zooals de andere goden geacht werden dit te moeten doen ten behoeve van hun eigen volk.

Daarom volgt hier onmiddellijk de plechtige betuiging, dat deze wondere en algeheele ommekeer in Israëls lot niet de vrucht is van iets — wat dan ook! — dat in Israël zelf gevonden werd. Hier wordt des Heeren zorg voor de eer van zijnen heiligen Naam geteekend als het uitsluitend motief van des Heeren ingrijpen in de historie der volkeren en in de redding van Israël.

Vandaar dat hier op ontroerende wijze Israëls zondenregister nog eenmaal wordt opgelezen, zoowel van het verleden als van het heden. Van uit het verleden weerklinkt nog steeds de stem van het bloed, vergoten op het land, toen zij onschuldigen hun recht onthielden, door het afleggen van valsch getuigenis anderen in den dood stortten, van hun macht misbruik maakten om weduwe en wees het leven ondragelijk te maken, in één woord, toen zij des Heeren ordinantiën voor het sociale leven tot een ijdele klank maakten en eigen wil tot wet maakten in des Heeren land, welke zonden ook in Levit. 19 : 16, Jes. 59 : 3 v.v., Ezech. 9 : 9, 22 : 9. 12 v. 27, Ps. 94 : 21, Spr. 1 : 12 v.v., Klaagl. 4 : 13 als bloedvergieten geteekend of daarmede gelijkgesteld worden. Maar ook is nog niet vergeten de dienst der schandgoden met hun zinnelust en zinnebegeeren, met hun prostitutie en kinderoffers, met hun Godonteering en Godverzaking, welke goden de plaats hebben willen innemen, die aan den Heere toekomt, en in Israëls ziel een volkomen valsch beeld hebben geworpen van wie en wat God eigenlijk is. Zoowel door deze sociale als door deze religieuze overtredingen en zonden — ook hier als elders naast elkander gesteld en daardoor als volkomen gelijkwaardig geteekend! — is het land „verontreinigd”, omgezet in het tegendeel van wat God het land maken wilde: rein, heilig, onbesmet. Israëls geheele levensopenbaring in „het land der vaderen” is ondanks al de offers, die zij aan den Heere brachten, en ondanks al de feesten, die zij ook voor Hem hielden, niet anders geweest dan één doorgaande verontreiniging, en dat wel in zulk eene mate, dat alleen de onreinheid eener maandstondelijke vrouw, die niet alleen zelf onrein is, maar ook verontreinigt alwie en alwat met haar in

aanraking komt (Levit. 15 : 19 v.v.), daarmee te vergelijken is.

Zoo is Israël onrein geworden en door Israël het land. Wat wonder dat des Heeren gericht over des Heeren volk kwam, dat in des Heeren land niet langer wonen mocht, maar zijn woonplaats kreeg bij de „onreinen”, de volkeren, die den Heere niet kennen en Hem niet dienen. Hun wandel had hen verontreinigd; dat ze dan bij onreinen wandelen! „Naar hun wandel en hun doen richtte Ik hen” (vs 19).

Maar toen zij bij die „onreinen” waren, ontwijdden zij alleen reeds door dit enkele feit des Heeren heiligen Naam. Bij de Semieten toch staat het zóó: een sterk volk heeft een sterken god; een zwak volk een zwakken god. Wordt dus een volk door een ander volk overwonnen, dan overwint de sterke god den zwakken god, wiens tempel dan ook verwoest wordt, wiens beeld vernietigd wordt en wiens tempelschatten naar den tempel van den overwinnenden god worden weggevoerd. Vandaar het gaan der ark naar der Filistijnen land en het wegvoeren der heilige vaten naar Babel (1 Sam. 5, Dan. 5). Jeruzalems ondergang en Israëls wegvoering beteekent dus de nederlaag des Heeren, die gemeten wordt met den maatstaf, waarmee de volkeren de goden meten (vgl. 2 Kon. 18 : 33—35, 19 : 10—13). Israëls ballingschap ontwijdt derhalve des Heeren heiligen Naam. De Heere toch *wil* niet op één lijn gesteld worden met de goden der andere volken. Hij is wel Israëls God, maar is dat niet in den zin, waarin Kamos de god van Moab is en Mardoek de god van Babel. Die zijn uit hun volk voortgekomen, aan hun volk verbonden en gaan dus straks met hun volk weer onder. Zonder hun volk kunnen zij niet bestaan. Maar de Heere bestaat ook zonder Israël. Hij gaat aan Israël vooraf en zal er ook na Israël nog zijn. Niet Israël heeft Hem gemaakt, maar Hij Israël, door Hem verkoren tot zijn volk, opdat Hij hun tot een God zou wezen. Hij is de „heilige” God, die nooit met anderen maatstaf gemeten kan en wil worden dan naar dien, welke in zijn eigen Wezen gegrond is; die dan ook nooit met een ander op één lijn kan gesteld worden (Jes. 40 : 12 v.v.). En toch — Jeruzalems val en Israëls ballingschap hebben bij de volkeren den indruk gewekt, als zou de Heere niet anders zijn dan eenig ander god. Zij verheffen zich er op, dat nu toch eindelijk des Heeren volk hetzelfde lot heeft getroffen als dat van zoovele anderen, die hun land hebben moeten verlaten en nu hun steden en tempels verwoest en hun goden weggevoerd hebben gezien. Wat Asjoer, den nationalen god der Assyriërs, niet mogelijk was, zelfs niet onder Sanherib (2 Kon. 18 v.), dat is Mardoek, den god der Babyloniërs, gelukt. In hem heeft ook Israëls God zijn meerdere gevonden. Zoo roepen de volkeren (vs 20). Maar daarmee is des Heeren heiligen naam ontwijd. En daarvan is Israël de schuld, dat door zijn zondigen wandel den „Heilige Israëls” als het ware

dwong tot het oordeel der ballingschap, ook al zouden de volkeren daarin aanleiding vinden om den Heere den mindere te achten van Mardoek. Niet alleen de ballingschap is derhalve Israëls zonde, maar ook de ontwijding van des Heeren Naam, welke daarvan het gevolg is. „Waarheen zij ook kwamen, ontwijdden zij mijnen heiligen Naam” (vs 20). Dat laatste weegt zwaar; daarom wordt het tot viermaal toe herhaald (vs 20—24).

Alsof echter deze teekening van Israëls zonde nog niet duidelijk genoeg ware, wordt in vs 31 nog eens gesproken van Israëls „boozen wandel” en van zijn „daden, die niet goed waren”, ook van zijn „ongerechtigheden en gruweldaden”. Zoo wordt iedere neiging tot zelfverheffing, die bij Israël zoude kunnen opkomen, wanneer het straks naar „het land der vaders” mag terugkeeren, als bij den wortel afgesneden. Israël moet zich schamen. Geen oogenblik mag het zich overgeven aan den waan, als redde de Heere het om den wille des volks. „Dat moet gij wel weten!” (vs 32).

Redden zal de Heere, maar om den wille van zijnen heiligen Naam (vs 22). Die „grootte Naam” zal worden geheiligd (vs 23a). De Heere zal zich heilig betoonen (vs 23b). Die Naam toch is het geheel der openbaringsdaden des Heeren, waarin Hij de volheid van zijn Wezen ontvouwt en waardoor Hij aan hen, tot wie zijn openbaringsdaden zich richten, de wetten doet kennen, waarnaar Hij zich richt, en de voorwaarden, waaraan zij hebben te beantwoorden. Israël kan dus openbaringsdaden verwachten, waarin de Heere aan de volkeren zal doen zien hoezeer zij zich vergisten, toen zij Hem den mindere waanden van Mardoek, en van oordeel waren, dat met den ondergang van zijn stad en tempel ook zijn eigen ondergang gekomen was. Het „nu zult gij eens zien” van Exod. 5 : 24 zal zich nog eens herhalen. Bij de wateren van Meriba is Mozes eenmaal in gebreke gebleven des Heeren eigensoortigheid te doen zien en aan Israël duidelijk te maken, dat des Heeren woord reeds voldoende is om het water uit de steenrots te doen voortkomen (Num. 20 : 12). Nu zal de Heere zelf zijn eigensoortigheid in een complex van reddende daden doen zien. Hij zal zich „heilig betoonen” (vs 23). En dat wel door daden, die noch de volkeren noch zelfs de breede kring van Israël van Hem hadden verwacht. Hij zal terugvoeren naar „der vaders land” (vs 24). Opdat Israël daar weer leve gelijk weleer? Allerminst. De Heere zal — maar nu in diep-geestelijken zin — aan Israël doen wat sinds overoude tijden geschiedde bij cultische wasschingen, noodig bij het naderen tot God. Wat in Mozes' wet (Num. 8) voor de Leviëten was voorgeschreven (vs 6) en de priesters moesten doen zoo dikwijls zij het heiligdom binnengingen (Exod. 30 : 17 v.v.) en Jakob van de zijnen vroeg vóórdat ze naar Bethel gingen (Gen. 35 : 2), dat zal hier aan gansch

Israël worden voltrokken. Rein water, dat onzondigen kan, zal op hen gesprenkeld worden, zoodat ze allen rein worden en niets meer aan hun vroeger leven herinneren kan (vs 25). Israël, vroeger onrein als een maandstondige vrouw (vs 17), zal evenals deze door water worden gereinigd. Maar tevens zal het ontvangen „een nieuw hart”, zoodat de werkplaats, waar de daden hun aanzijn krijgen, zoo ten eenenmale wordt vernieuwd, dat al het oude is voorbijgegaan, omdat er plaats is gemaakt voor een „nieuwen geest”, een motorische kracht, die in gansch andere richting stuwen zal en dus andere daden in het aanzijn zal roepen. Wat vroeger onaandoenlijk was („steen”), zoodat noch des Heeren zegeningen noch zijn straffen eenigen indruk achterlieten, zal nu door een wondere gave Gods (vgl. 18 : 31, 39 : 29) plaats maken voor iets, dat even fijn gevoeld is en even sterk reagerend is als „vleesch”, dat met zijn sensorische zenuwen niet alleen alle indrukken ondergaat, maar ze ook verder brengt tot in het meest innerlijke van 's menschen zijn (vs 26). En die nieuwe motorische kracht zal geen andere zijn dan die, welke in den Heere zelf werkzaam is, zoodat de mensch weer begint te willen wat Hij wil, te doen wat Hem behaagt („mijnen Geest”, vs 27, vgl. Ps. 51 : 13). 's Menschen wil komt nu weer in het verlengde te liggen van 's Heeren wil, zoodat Diens „inzettingen en rechten” levensrichting en levenstaak worden (vs 27, vgl. 11 : 19 v.). En wanneer dan zoo het volk deelachtig wordt wat het naar Jes. 11 : 2 ook ontving, dan — maar ook: dan eerst — is Israël weer geschikt om in het heilige land te wonen en te realiseeren wat reeds in Mozes' dagen als een einddoel was gesteld: Israël Hem ten volk, de Heere hun ten God (vs 28, vgl. Exod. 6 : 6, ook 11 : 20, 14 : 11, 34 : 30, 37 : 23, 27). Dan wordt een wondere uitstorting van levensvolheid gezien (vgl. vs 8), zoodat een hongersnood iets ten eenenmale onbekends in Kanaän wordt en geen volk meer smalend zeggen kan, dat Israëls God toornig is op zijn volk en hun daarom de spijze onthoudt. De Heere zal het koren „roepen”, zoodat de mensch er dus niets aan heeft te doen (vgl. Jer. 21 : 12), en zorgen voor vruchtboomen en kruiden (vs 29 v.). Dan zullen de ooggen opengaan van hen, die in vroegere dagen de vruchten des lands van den baäl verwachtten en daarom hem met hun offers eerden en zich zoo door het baälisme lieten vervoeren tot „boozen wandel”, „ongerechtigheden en gruweldaden”. Zoo zal Israël, dat zich vroeger verhief, zich leeren schamen, wanneer het zich in overvloed baden zal, 34 : 27 v.v. Des Heeren onverdiende zegeningen zullen het klein maken (vs 31, vgl. 20 : 43, ook 16 : 63).

Intusschen, nog een tweetal trekken moeten in dit toekomstbeeld belicht worden. Geen woonplaats is er op dit oogenblik in Kanaän, want alles ligt in puin; slechts weinigen zijn van Israël overgebleven, want duizenden en tienduizenden zijn ver-

gaan. Zal dit nu zoo blijven? Het antwoord wordt gegeven in vs 33—36 en vs 37 v., beide voorafgegaan door een plechtig „Zoo zegt de Heer Heere”. Alles zal worden herbouwd, boomen zullen weer worden geplant, en Kanaän zal in de wondere levensstuwung, welke gezien zal worden, herinneren aan „Edens hof” (vgl. 28 : 13, 31 : 8 v.), waar in den aanvang der schepping Gods levenskracht ongehinderd zich openbaren kon in den rijkdom zijner schepping (vgl. Joël 2 : 3). Geen vijand zal het ook maar wagen de handen daarnaar uit te strekken, want dorpen zullen er niet meer zijn in dit rijk gezegende land. Men zal er alleen steden vinden, wier vestingwerken ontzag zullen inboezemen. En vanwaar dan de bewoners? Wat helpt die gansche heerlijkheid, wanneer er geen menschen zijn om er van te genieten? Waartoe dienen die versterkte steden, wanneer er geen menschen zijn om er in te wonen? Ook voor hen zal de Heere zorgen. Ook hier levensrijkdom. En om zijn hoorders dien te laten zien, roept hij voor hun geestesbewustzijn het beeld terug van wat zij zoo dikwijls in Jeruzalems straten hebben kunnen aanschouwen: de groote kudde schapen, die op de groote feesten — vooral op Paschen — in ongekenden getale naar het heiligdom werden gebracht, Jeruzalems straten vullende met hun gedrang (1 Kron. 29 : 21, 2 Kron. 7 : 4, 29 : 33, 30 : 24, 35 : 7 v.v., Micha 6 : 6 v.). Zoo zal het nieuwe Israël zijn. Het aan God gewijde en dus zonder gebrek herboren volk zich verdringende in de herbouwde steden.

Dat is iets groots. Te groot? Neen! De Heere *kan* en Hij *zal* het doen. Hij spreekt en het is; Hij gebiedt en het staat (vs 36; zie Ps. 33 : 9, ook 17 : 24, 22 : 14, 37 : 14). De volkeren, Israël, allen, zij *moeten* ervaren, dat „Ik de Heere ben”. Om den wille van mijnen heiligen Naam!

D. Israëls volk door den Heere hersteld.

37 : 1—28.

a. De herleving van het doode volk.

37 : 1—14.

- ¹ De hand des Heeren was op mij en de Heere voerde mij in den geest uit en zette mij midden in het dal neder. Dit nu ² was vol beenderen. ² En Hij voerde mij er rondom langs heen en zie, er waren er zeer veel in het dal, en zie, ze waren gansch ³ verdord. ³ En Hij zeide tot mij: Menschenkind, kunnen die beenderen weer levend worden? En ik zeide: Heer Heere, Gij

- ⁴ weet het. ⁴ En Hij zeide tot mij: profeteer tot deze beenderen en zeg tot hen: gij verdorde beenderen, hoort des Heeren
- ⁵ woord! ⁵ Zoo zegt de Heer Heere tot deze beenderen: Zie,
- ⁶ Ik breng in u een geest, zoodat gij levend wordt. ⁶ Ik leg peezen op u en doe vleesch op u komen en overtrek u met een huid en breng in u een geest, zoodat gij levend wordt, en ervaren zult gij, dat Ik de Heere ben.
- ⁷ En ik profeteerde gelijk mij bevolen was. En terwijl ik profeteerde, ontstond er een geluid. ⁸ En zie het dreunde, de beenderen naderden tot elkander. En ik zag en zie, peezen en vleesch kwamen er op en een huid werd er boven overheen getrokken. Maar geest was er niet in.
- ⁹ En Hij zeide tot mij: Profeteer tot den geest; profeteer, menschenkind, en zeg tot den geest: Zoo zegt de Heer Heere: kom van de vier winden, gij geest, en blaas in deze gedooden,
- ¹⁰ opdat zij leven! ¹⁰ En ik profeteerde gelijk Hij mij bevolen had. En de geest kwam in hen en zij werden levend en stonden op hun voeten, een buitengewoon groote schare!
- ¹¹ En Hij zeide tot mij: Menschenkind, deze beenderen, ze zijn het gansche huis Israë! Zie, zij zeggen: „verdord zijn onze beenderen en vergaan is onze hoop, gedaan is het met ons”.
- ¹² Daarom profeteer en zeg tot hen: Zoo zegt de Heer Heere: Zie, Ik open uwe graven en doe u uit uw graven opkomen,
- ¹³ o mijn volk, en breng u naar het land Israëls, ¹³ en ervaren zult gij, dat Ik de Heere ben, wanneer Ik uwe graven open
- ¹⁴ en u uit uwe graven doen opkomen, o mijn volk! ¹⁴ En Ik breng mijn Geest in u, zoodat gij weer levend wordt, en Ik zet u in uw land neer, en ervaren zult gij, dat Ik, de Heere, Ik het gesproken en gedaan heb, spreekt de Heere.

Misschien het meest aangrijpende gedeelte van geheel het profetisch geschrift van Ezechiël. De profeet waarschuwt en beschuldigt niet meer, maar is evangeliebode. Het wordt hem in nauwe aansluiting aan het onmiddellijk voorafgaande vergund een blik te slaan in de werkplaats des Heeren, die hem de herschepping van Zijn volk zal doen zien. Maar daarbij wordt slechts „de geest” des menschen toegelaten, die zijde van den mensch, welke in staat is God, die immers zelf „Geest” is, te benaderen. Vandaar dat ook nu „de hand des Heeren” over hem komt, de goddelijke geestesmacht, die den profeet aangrijpt en zoodanig vervult, dat hij in staat is dingen te zien, die

anders den mensch verborgen blijven, vgl. 1 : 3, 3 : 14. 22, 8 : 1 v., 40 : 1. Daarbij voelt de profeet — die wel Paulus' betuiging van 2 Cor. 12 : 2 v.v. tot de zijne zal hebben kunnen maken, wijl hij anders zich wel zou hebben uitgedrukt als in 3 : 22 v. — zich verplaatst in „het dal”. Dit laatste mag niet worden verwrongen tot „'n dal”. Ezechiël herkent het als hetzelfde, waarin hij reeds eenmaal „de heerlijkheid des Heeren” aanschouwd had (3 : 22, zie ook 8 : 4). Dit moet dicht bij Tel Abieb geweest zijn, want in vs 11 worden Ezechiëls medeballingen, die in Tel Abieb woonden, „de beenderen” genoemd, die in „het dal” liggen te verdrogen.

Het eerste, wat de profeet in zijn visionairen toestand hier ziet, zijn „beenderen”. Het geheele dal — dikwijls het tooneel van een veldslag, 39 : 11 — is er „vol” van, beeld van de opeenhooping der ballingen. Hij wordt dichterbij gebracht en er rondom langs heen gevoerd. Niets wordt hem gespaard van het gruwelijke schouwspel. Dit laat tweeërlei indruk bij hem achter : er zijn er „zeer veel” en ze zijn „gansch verdord”. Ze liggen sinds lang te blakeren in de oostersche zon en alle levenssappen zijn er uit weggebrand (vs 1c 2).

3 Daar hoort hij een vraag tot zich richten, die bij hem zelf in het geheel niet zou zijn opgekomen : of het leven wel weer in die beenderen zou kunnen terugkeeren. En dat geschiedt dan in een vorm, waardoor de totale onwaarschijnlijkheid daarvan duidelijk in het licht wordt gesteld. Daarvan is de profeet dan ook ten volle overtuigd. Evenmin als Johannes (Openb. 7 : 14) durft hij een onmiddellijk antwoord geven op de gestelde vraag. Haar ontkennend beantwoorden durft hij niet, want zoude bij God iets onmogelijk zijn? (Zach. 8 : 6). En toch, bevestigend antwoord kan hij ook niet geven, want nog nooit zag hij iets dergelijks. Vandaar zijn : „Heere, Gij weet het”, waarin de onmogelijkheid om het te kunnen gelooven en het zielsverlangen om het te mogen gelooven met elkander om den voorrang strijden (vs 3).

4—6 Nu komt voor Ezechiël het wondere : hij zelf, die in het diepst van zijn hart toch niet gelooven durft aan de mogelijkheid van een herleving dezer „beenderen”, hij ontvangt de opdracht tot die beenderen te spreken als konden ze hooren. Daarbij blijft hij niet in gebreke nog eens duidelijk in het licht te stellen, dat we hier te doen hebben met „verdorde” beenderen, waaruit derhalve alle leven en daarmede dus ook alle mogelijkheid van hooren geweken is. Het wonder des Heeren moet in volle klaarheid voor ieders geestesbewustzijn staan. Want een wonder zal geschieden door des Heeren herschepende macht. De Heer der geesten, bron en oorsprong van alle motorische krachten, die in de schepping openbaar worden, zal een motorische levenskracht („geest”) doen ingaan in die beenderen, waaruit alle leven geweken was, en dat in zulk eene mate, dat deze terug erlangen wat vroeger hun sieraad was : peezen,

vleesch en huid. Daarbij wordt het doel, dat de Heere ook met deze herscheppende daad beoogt, duidelijk voor het bewustzijn van deze „beenderen” gesteld. Hun herschepping is geen einddoel, maar slechts middel. De Heere beoogt ook hierin zijne eigene heerlijkheid. Hij wil in zijn „Heere-zijn” erkend worden ook door die „dorre” beenderen. Daarom zal Hij aan hen doen wat alleen „de levende God” (2 Kon. 18 : 4) doen kan: leven wekken. (vs 4—6).

7 v. Zoo luidt de opdracht, en — hoe wonder ze Ezechiël ook in de ooren moge klinken — deze gehoorzaamt. De profeet wordt daardoor de eerste en tegelijkertijd ook de laatste mensch, die van het levenswonder spreken gaat tot verdorde beenderen. Hij spreekt „gelijk hem bevolen was”. En wat nog nimmer geschied was, gaat nu zich verwerklijken: in het dal, waarin tot nu toe de stilte heerschte des doods, wordt nu iets gehoord. De stilte van het graf wordt verbroken. Eerst slechts door een „geluid,” als ware de levensstroom niet krachtig genoeg om den weerstand des doods te breken. Maar dan gaat het „dreunen”. Hetzelfde geluid wordt gehoord, dat ook de aardbeving vergezelt; vgl. 1 Kon. 19 : 11, Amos 1 : 1. De stroom breekt door; de beenderen komen in beweging; ze naderen tót elkander, maar dan zoo, dat ieder been zich voegt bij het daarbij passende. Het uiteengevallen skelet vormt zich opnieuw. Nog verder gaat de stroom: pees en vleesch wordt weer gezien; huid en haar weer geschouwd. Er liggen nu geen beenderen meer, maar menschen. Ja, maar doode menschen! „Geest is er niet in!” (vs 7 v.).

9 v. Zal de levensstroom ook den laatsten tegenstand breken? Het beslissende moment is nu gekomen. Reeds was gezegd: „levend zult gij worden” (vs 6). Maar als ware dit niet genoeg, wordt nu nog een bijzondere opdracht aan den profeet gegeven. Ook diens geloof heeft aan nieuwe stuwkracht behoefte. En daarom klinkt het nog eens „profeteer”. Maar nu niet meer „tot deze beenderen” als in vs 4. Nu luidt het „profeteer tot den geest”. De Levensvorst is tevens de Heer der geesten en zijn woord zal, ook nu het gedragen wordt door een „mensch-kind”, zich machtig bewijzen om „den geest” te dwingen terug te keeren in het doode menschenlijf. „Profeteer tot den geest”. Is er aarzeling bij den profeet? Het ware begrijpelijk geweest. In ieder geval, nog eenmaal klinkt het: „profeteer” evenals 11 : 4 en 34 : 2. En dan moet hij tot „den geest” het woord des Heeren brengen om „van de vier winden” te komen en „in deze gedooden” te „blazen”, „opdat zij leven”. Wat de Babyloniërs van hun ouden god Bēl pretendeerden, toen ze hem „heer van den adem des levens” noemden, zal de Heere hier metterdaad van Zichzelf doen ervaren. Hij zal hier herscheppen door zijnen „levensadem”, waarvan door zijnen „broedenden” Geest (Gen. 1 : 2) de geheele kosmos vervuld is en over welken

onuitputtelijken levensschat de Heere naar zijn vrijmacht beschikt (Ps. 104 : 29 v.) Daarom wordt „de geest” opgeroepen „van de vier winden”; d. i. van alle zijden moet deze levensschat zich uitstorten over deze gestalten, die wel den uitwendigen vorm hebben, maar „den geest” missen, welke alleen hen maken kan tot een „levende ziel” (Gen. 2 : 7).

En wederom is des Heeren profeet de trouwe drager van des Heeren woord. Overeenkomstig des Heeren bevel handelt hij. En opnieuw wordt het wonder der herschepping gezien: de gestalten worden „levend”; ze gaan „staan”. Nu eerst ziet de profeet het. Het is „een buitengewoon groote schare” (vs 9 v.).

11—14 Zoo heeft Ezechiël dan getrouwelijk naar des Heeren woord gehandeld. Maar nog weet hij niet in hoeverre zijn eigen volk daarbij betrokken is. Slechts is hem in vs 9 medegedeeld, dat deze gestalten, die hij daar nu levenloos ziet liggen, „gedooden” zijn, d. w. z. menschen, die op gewelddadige wijze van hun leven zijn beroofd, hetzij dan op een slagveld, hetzij door geweldenarij. Dat ze in vs 10 een *chail* worden genoemd, schijnt intusschen in de richting van de eerste mogelijkheid te wijzen, al wordt door dit woord ook de andere niet geheel uitgesloten. Nu zal hem ook dit laatste geheimenis worden onthuld.

Opnieuw hoort de profeet, die nog altijd „in den geest” vertoeft en nu in het dal die „buitengewoon groote schare” schouwt, het woord des Heeren. Het mysterie van het visionair geziene zal nu worden onthuld. Kort en bondig doen dit reeds de eerste woorden. „Deze beenderen, ze zijn het gansche huis Israël”. In de herschepping des volks wordt de zonde der splitsing te veel gedaan; wordt tevens iedere mogelijkheid van zelfverheffing van de zijde van Juda afgesneden. Beide zullen moeten leven van genade. Daarop gehoopt hebben zij niet. Veeleer hebben zij den volkomen ondergang des volks reeds voltrokken gezien, hebben zij gemeend, dat het met hen „gedaan” was en alle hoop voorgoed was afgesneden. Israël heeft gemeend, dat de Heere even gemakkelijk het verbond kon vergeten als zij, en over het hoofd gezien, dat Hij zijn genade nooit vergeet. Hoe groot die genade is zegt het „daarom” van vs 12. Juist wanneer Israël meent, dat de Heere het voorgoed heeft verlaten en vergeten (Jes. 49 : 14), is voor Hem het oogenblik gekomen om in die duisternis der verlatenheid het licht zijner genade te doen opgaan. De „graven” — beeld van het doodsproces, waartoe Israël door het vonnis der ballingschap onherroepelijk veroordeeld scheen — zullen, door des Heeren hand zelf geopend, hun bezit hergeven; de terugweg, door des Heeren hand bereid, zal worden ontsloten; der vaderen land, door den Heere zelf herbouwd, zal worden hergeven. Een herboren volk in een herboren land. Ook het Israël der ballingschap is des Heeren volk

(„mijn volk” vs 13 en vs 14) en des Heeren wondermacht zal het doen zien en erkennen wat het zeggen wil, dat de Heere Israëls God is. Ongelooflijk schijnt het. En de Heere verstaat het, dat Israël het niet gelooven kan. Dit meent voor goed „verdord” te zijn, vgl. 7 : 22, 11 : 15, 33 : 10, 39 : 29, ook Klaagl. 3 : 19, Jes. 49 : 14, 53 : 8. Juist daarom wordt het aan het volk tot tweemaal toe verzekerd. De Heere is niet bang in herhaling te vervallen, wanneer het er op aan komt zijn volk van de zonde van kleingeloof te verlossen (vs 11—14). Maar dat geschiedt dan in zulk een vorm, dat het duidelijk wordt hoe de Heere zijn eer aan geen ander geeft. Vandaar dat voortdurende „Ik” en de omschrijving van het einddoel: Israël zal door de kracht der feiten tot de erkentenis worden gedwongen, dat de Heere — en geen ander! — het „gesproken en gedaan” heeft (vs 14).

Zoo is hier dus duidelijk van Israëls wedergeboorte sprake. Wie deze laatste echter uitsluitend in den nationalen zin van het woord zou willen verstaan, verliest daarbij uit het oog, dat Israëls „heilige mannen” (2 Petr. 1 : 21) hun volk niet in de eerste plaats gezien hebben als eene nationale grootheid, maar veeleer als eene religieuse grootheid, de gemeenschap van hen, wier God de Heere is, waarom dan ook het gebruik van den term „Israël” in het O. T. even elastisch is als dat van den term „kerk” in het christelijk spraakgebruik. Hier grijpen dus nationale en religieuse wedergeboorte in elkander in; de eerste is zonder de tweede niet denkbaar.

De telkens weer opduikende gedachte, als zou hier van de opstanding der dooden sprake zijn, kan zich slechts handhaven, zoolang men het aandurft om vs 11—14 in dezen zin te verstaan, als zou hier bedoeld zijn „het uiteindelijke binnenleiden van Gods volk in het eeuwige Kanaän”, en den geest van vs 14 te onderscheiden van dien van vs 10 en dezen te verstaan als „dien der levensvernieuwing ten laatsten dage”. De uitvlucht, dat wel vs 10—14 van het terugbrengen van Israël in het aardsche Kanaän sprake is, maar aan vs 1—10 toch slechts recht wordt gedaan, indien daarin van een geloof in de opstanding der dooden wordt getuigd, komt in flagranten strijd met vs 11, waar met „deze beenderen” wordt teruggewezen op die van vs 1.

Voorzoover men getracht heeft uit het feit, dat Ezechiël op deze wijze van Israëls wedergeboorte spreekt, te concluderen, dat de gedachte der opstanding in Israëls bewustzijn moet hebben geleefd, zij opgemerkt, dat deze voorstelling slechts kan worden staande gehouden, indien men vergeet, dat de beenderen, waarvan hier sprake is, niet die van „gestorvenen” zijn, maar die van „gedooden”, wat niet spreekt van een natuurlijk proces, doch uitsluitend van een gewelddadige handeling. Vandaar dat van deze „beenderen” niet gezegd wordt, dat ze in de graven rusten, maar wel dat ze in het dal onbegraven liggen

te verdorren (vs 1 v.). Eerst in vs 12 v. is van „graven” sprake, die hier echter niet in den eigenlijken zin zijn te verstaan, maar zeer duidelijk teekening zijn van de verschillende plaatsen, waarheen Israël en Juda in ballingschap zijn weggevoerd en waarin zij nu eenzelfde schijnleven leiden als de dooden in de onderwereld.

Zoo wordt aan deze verzen van hfdst. 37 slechts recht gedaan, indien daarin Israëls naastbijzijnde toekomst wordt ontsloten en aan het vertwijfelende volk de zekerheid wordt gegeven van den binnenkort te verwachten terugkeer naar het land der vaders. Trouwens, zoo alleen kan verstaan worden, waarom straks gesproken kan worden van de hereeniging der beide koninkrijken onder „koning David” en van de vernietiging van Israëls vijanden.

b. De hereeniging der beide koninkrijken.

37 : 15—22.

- 7 ¹⁵ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
¹⁶ Gij nu, menschenkind, neem u een stuk hout en schrijf daarop : „Juda en de zonen Israëls, die met hem verbonden zijn”, en neem een ander stuk hout en schrijf daarop : „Jozef en het
¹⁷ geheele huis Israël, dat met hem verbonden was”. ¹⁷ Voeg ze dan bijeen tot één hout, zoodat ze in uw hand tot één worden.
¹⁸ En als uw volksgenooten dan tot u zeggen : „Zoudt gij ons
¹⁹ niet vertellen wat gij daarmede bedoelt ?” ¹⁹ spreek dan tot hen : Zoo zegt de Heer Heere : Zie, Ik neem het stuk hout „Jozef”, die in de macht van Efraïm is, en de stammen Israëls, die met hem verbonden zijn, en voeg daarbij het stuk hout „Juda” en maak ze tot één stuk hout, zoodat ze één worden in mijn hand.
²⁰ Zijn dan de stukken hout, waarop gij geschreven hebt, voor hun
²¹ oogen in uw hand, ²¹ dan moet gij tot hen zeggen : Zoo zegt
²² de Heer Heere : Zie, Ik haal de zonen Israëls van onder de volkeren, waarheen zij gegaan zijn, en verzamel hen van rondom en breng hen naar hun land en Ik maak hen tot één volk in het land op Israëls bergen en zij zullen één koning tot heerscher hebben, zoodat zij niet meer twee volkeren zijn en niet meer verdeeld in twee koninkrijken.

Nu het gansche Israël uit den doodstaat der ballingschap tot nieuw leven is gewekt en naar Kanaän is teruggebracht, kan echter ook geen sprake meer zijn van eenig voortduren van de zonde der gescheidenheid, waardoor niet alleen de gedachte is

gewekt, als zou de Heere twee volkeren hebben verkoren, doch tevens beide stamgroepen tot elkanders vijanden zijn gemaakt, die niet meer de verheerlijking van den trouwen Verbondsgod maar de vernietiging van den ander beoogden. Vandaar dat, nu de profeet dit eenmaal heeft geschouwd, hem onmiddellijk daarna eene symbolische handeling wordt bevolen, waardoor deze nieuwe toekomst — reeds door de voorafgaande profeten voorspeld, Hoz. 1 : 11, 3 : 5, Amos 9 : 11, Micha 2 : 12, 5 : 2, Jes. 11 : 13, Jer. 3 : 11 v.v., 13 : 11, 31 : 1 v.v. 20, 27, 31; later ook Zach. 9 : 10, 13, 10 : 6 — tot het bewustzijn zijner volksgenooten wordt gebracht en hun oog geopend wordt voor de door God gewilde eenheid.

Den profeet wordt bevolen twee „stukken hout” te nemen, die we blijkbaar scheptervormig zullen hebben te denken, daar zij de beide rijken zullen moeten voorstellen, waarin na Salomo's zonde het eene bondsvolk was uiteengevallen. Het eene hout moet het rijk Juda voorstellen. Daarbij draagt de profeet er intusschen zorg voor, dat ook van die onderdeelen van Israël, die als vanzelf achter de suprematie van Juda waren teruggetreden, melding wordt gemaakt. Immers de hereeniging geldt het geheele volk. Vandaar dat naast Juda en als zijne bondgenooten ook genoemd worden „de zonen Israëls”, waarmede blijkbaar bedoeld zijn Simeon en Benjamin en zeker ook Levi, voorzoover deze geweigerd had Jerobeam te volgen (1 Kon. 12 : 31, 2 Kron. 11 : 14, 15 : 8, 30 : 11, 35 : 18). Om dezelfde reden wordt het Noordelijke rijk niet slechts aangeduid als Jozef (zie ook Am. 5 : 15, 6 : 6, Obadja vs 18, Zach. 10 : 6), de samenvatting der stammen Efraïm en Manasse, die de ruggegraat van Jerobeams rijk waren, maar daarnaast tevens melding gemaakt van „het geheele huis Israël, dat met hem verbonden was”, waarmede en de in het Overjordaansche levende stammen en die van Galilea worden bedoeld. Zoo worden dus in de twee opschriften naast de twee leidende stammen ook zij genoemd, die meer op den achtergrond hebben gestaan.

Die twee scheptervormige houten nu, die blijkbaar als even groot worden gedacht, waarom zij dan ook — op elkander gelegd — eene eenheid kunnen uitmaken, moet de profeet zoo in de hand nemen, dat wie ze ziet den indruk krijgen moet, dat hij slechts één scepter in de hand heeft.

Ofschoon deze symbolische handeling op en voor zichzelf voldoende duidelijk is en bij den toeschouwer onmiddellijk de gedachte der komende eenheid wekken moet, wordt toch als zeker aangenomen, dat Ezechiëls omgeving den zin daarvan niet zal verstaan en nadere opheldering vragen zal (vs 18, vgl. 12 : 9, 24 : 19). De eeuwen van scheiding eenerzijds en de geestelijke zelfverheffing van Juda anderzijds hebben zoozeer de gedeeldheid van Israël als de meest natuurlijke zaak ter wereld doen zien, dat een nadere verklaring van deze toch zoo duidelijke handeling noodig

wordt, wil de bedoeling des Heeren met de herleving des volks helder voor hun geestesbewustzijn komen staan. Vandaar dat den profeet bevolen wordt niet alleen om de reeds verrichte handeling nog eenmaal te herhalen (vs 19), maar deze ook van een nadere toelichting vergezeld te doen gaan. Daarbij wordt dan eerst in het licht gesteld hoe de Heere „de zonen Israëls”, waaronder dus niet alleen Ezechiëls medebalingen, maar ook die van Efraïm moeten verstaan worden, zal verzamelen en naar „het land der vaderen” zal terugvoeren (vgl. 36 : 24). Daar zullen zij weer optreden als één volk met één koning. De zonde der gescheidenheid zal nu voorgoed tot het verleden behooren (vs 21 v., Ezech. 34 : 23, Hoz. 2 : 2). Wie deze koning zijn zal en welke toekomst hun dan wacht, wordt in de volgende perikoop nader uiteengezet.

c. De heerlijke toekomst onder koning David.

37 : 23—28.

37 ²³ Dan zullen zij zich niet meer verontreinigen aan hun schandgoden en hun afschuwelijkheden en aan al hun overtredingen en zal Ik hen redden van al hun afvalligheden, waarmede zij gezondigd hebben, en zal Ik hen rein maken, zoodat zij Mij tot ²⁴ een volk worden en Ik, Ik hun tot een God word. ²⁴ En mijn knecht David zal koning over hen zijn en zij allen zullen één herder hebben.

Dan zullen zij in mijne rechten wandelen en mijn inzettingen ²⁵ zullen zij houden en zij zullen deze doen. ²⁵ En zij zullen wonen in het land, dat Ik aan mijn knecht Jakob gegeven heb, waarin hun vaderen gewoond hebben, en zij zullen daarin wonen, zij en hun zonen en hun kleinzonen, tot in eeuwigheid, en mijn knecht David zal voor eeuwig vorst over hen zijn.

²⁶ Dan zal Ik een verbond des vredes met hen sluiten; een eeuwig verbond zal het met hen zijn: Ik plant hen en maak hen talrijk en plaats mijn heiligdom voor eeuwig in hun midden.

²⁷ Dan zal mijne woning over hen zijn en word Ik hun tot een

²⁸ God en worden zij Mij tot een volk. ²⁸ Zoo zullen de volkeren ervaren, dat Ik, de Heere, het ben, die Israël heilig, wanneer mijn heiligdom voor eeuwig in hun midden is.

²³ Het herschappen volk zal zich kenmerken door een levensvorm, die in den meest volstrekten zin des woords anders is dan die, welke den vroegeren tijd kenmerkte. Toen stonden de „schandgoden en afschuwelijkheden” — samenvattende karak-

teriseering van de „vreemde goden” en den bij hen passenden vereerings- en levensvorm — in het centrum van Israëls belangstelling, waardoor het volk, dat naar des Heeren bedoelen „rein” moest zijn (o.a. Lev. 16 : 30, Ps. 51 : 9) en „heilig” (o.a. Deut. 7 : 6, 26 : 19), „onrein” werd en daardoor onwaardig om in des Heeren nabijheid en derhalve ook in des Heeren land te wonen. Maar nu zal alles, wat tot dusver scheiding heeft gemaakt tusschen den Heere en zijn volk, uit den weg worden geruimd. Het onreine volk zal rein worden en zoo zal ten langen leste het ideaal worden gerealiseerd, reeds in Exod. 6 : 6 in het oog gevat : zij des Heeren volk, dat daarom niet anders wil en mag dan den Heere dienen, precies zooals de andere volken uitsluitend hun eigen god grootmaken en verheerlijken, en de Heere hun God, die daarom — want het eene vloeit onmiddellijk uit het andere voort — zijn macht in dienst stelt van zijn volk en iederen vijand tegenstaat, die Israël op eenigerlei wijze afbreuk wil doen. Zoo wordt de herschepping aanvangsmoment van innige levensverhouding tusschen den Heere en zijn volk (vs 23).

24a Verpersoonlijking hiervan zal zijn „mijn knecht David” (zoo ook 34 : 23 v.), die niet als de koningen der andere volken „zoon” zal zijn (vgl. de Egyptische koningstitel *Si rē* „zoon van Rē), als ware zijn wil wet, maar „knecht”, wiens wil dus slechts in zooverre rechtsgeldigheid zal bezitten als hij uitdrukking is van Gods wil (zie 34 : 23). Hij zal de ééne herder zijn over de ééne kudde van des Heeren schapen (Jer. 23 : 1 v.v., Ps. 100 : 3). David zal als de gedelegeerde des Heeren de verdediger der zwakken zijn, snel in het weerstaan van het geweld en in het tuchtigen van de kwaadwilligen (vs 24a).

24b—25a De vrucht dezer herschepping zal zijn een eigensoortige levensvorm, waarbij des Heeren wil wet is, zijn „rechten” — eigenlijk : rechtsnormen — richting zullen geven aan Israëls „wandelen” en zijne „inzettingen” richtsnoer zullen zijn van Israëls daden (vs 24b). En dit den Heere gewijde leven zal worden gezien in het vroeger door Israël ontwijde (o.a. Jer. 7 : 30, Ezech. 5 : 11), maar nu door des Heeren vernieuwde inwoning weer geheiligde land, dat van nu af zonder de minste onderbreking („eeuwig”) de woonplaats zijn zal van Jakobs zaad onder het gezegend bestuur van „mijn knecht David” (vs. 25).

26—28 Op dit laatste wordt nu in vs 26—28 nog eens op bijzondere wijze de nadruk gelegd, opdat Israël er zich van doordringe, dat met de regeering van dezen „knecht David” niet als met die van den eerste een slechts korte periode van vrede en heerlijkheid zal aanbreken, maar een zoodanige, die eindeloos, eeuwig is. Daartoe wordt woordelijk de verzekering herhaald van 34 : 25 : „Ik zal een verbond des vredes met hen sluiten”, hier dan nader naar aard en wezen geteekend als „een eeuwig verbond” en dus in zooverre boven 34 : 25 uitgaande, dat de onafge-

broken voortduur daarvan in het volle licht wordt gesteld. Wat de inhoud van dit verbond zijn zal, deze wordt dan nader aldus omschreven, dat de heilige God, het heilige volk en het heilige land nu voortaan eene eenheid zullen vormen. De heilige God zal zich nooit meer aan zijn volk onttrekken, omdat dit door de levensvernieuwing heilig blijven zal („Mij tot een volk”). Ook zal Hij het nooit meer uit het heilige land behoeven te verdrijven, omdat de verhouding tusschen den Heere en Israël zoo innig zal zijn, dat van Israël geen verontreinigende kracht meer kan uitgaan. Immers des Heeren woning zal „over hen” zijn (vs 27a). Dat laatste nu is niet zonder meer gelijk te stellen met de verzekering van vs 26b : „Ik plaats mijn heiligdom voor eeuwig in hun midden”. Dit laatste is het gebouw, dat op den Sion als het ware het onderpand is van des Heeren inwoning in het midden van zijn volk. Het eerste echter is de inwoning zelf, hier natuurlijk lokaal gedacht en daarom „woning” genoemd, precies zooals de tabernakel „woning” heette. Die inwoning zal als beschermend en beschuttend boven Israël zweven, zoodat geen vijand Israël meer benauwen kan. En daarmee zal dan het einddoel worden bereikt, dat de Heere met de wondere herschepping van Israël beoogde : zulk eene uitstraling van zijne heerlijkheid, dat ook „de volkeren” — die nu nog van des Heeren machteloosheid durven spreken, waar Hij immers niet in staat scheen zijn volk te vrijwaren tegen de aanvallen van Mardoek en zijn Chaldeën — diep onder den indruk zullen komen van des Heeren „wondere daden” en Israëls herschepping uitsluitend aan des Heeren macht zullen toeschrijven.

Des Heeren uiteindelijke zegepraal over de vijandelijke machten.

38 : 1—39 : 39.

Hoewel met de teekening van Israëls herschepping en den daarmee gepaard gaanden terugkeer naar het heilige land het hoogtepunt in Ezechiëls profetie bereikt was, kon deze daarmee toch geen einde nemen. Een geweldige vraag bleef nog onbeantwoord : wat zal er geschieden met „de volkeren” ? Van oude tijden af had Israël van die zijde allerlei vijandschap te verduren gehad. Eerst hadden Edom, Moab en Ammon eenerzijds, de Filistijnen anderzijds, steeds geholpen door de Kanaänieten, getracht Israëls macht te breken. Daarna hadden de Arameërs van Damaskus zich tegen hen gekeerd. Vervolgens waren het de Semietische wereldrijken geweest, die de handen hadden uitgestrekt naar Jeruzalem : eerst Sanherib, wiens macht op wondere wijze was gebroken door „den engel des Heeren” (2 Kon. 18 : 35) ; daarna Nebukadnezar, die stad en tempel had

verwoest (2 Kon. 25). Nu zal straks Jeruzalem wel worden herbouwd, het heilige land weer in bezit worden genomen. Maar zal de voortdurende bedreiging van „de volkeren”, in wie Israël steeds meer de Gode vijandige macht heeft leeren zien, niet als een donkere wolk blijven hangen aan den hemel van voorspoed en vrede? Kan deze macht Israël dan met vrede laten? Zal ze niet veeleer haar partijgangers tot den laatsten man te wapen roepen en trachten bloedig wraak te nemen op deze door haar allerminst verwachte herstelling van Israëls volk?

Daarop geeft Ezechiël het antwoord in deze voor ons op meerdere punten nog steeds duistere en raadselachtige profetie van Gog, welke vorst veeleer een personificatie is dan een persoonlijkheid, wil men: de incarnatie van de Gode vijandige macht, onder wiens banier dan ook de geheele wereld optrekt, die Israëls vrede tracht te rooven en Israëls rijkdom ten eigen bate wil uitbuiten. Israëls herschepping en Jeruzalems herbouw zal niet het laatste woord zijn in de worsteling des Heeren voor de eere zijns Naams. Straks breekt de laatste fase aan, een laatste beproeving voor Israël. Nog eenmaal zal het krijgsgeweld over het heilige land komen, Jeruzalem worden belegerd. Maar dan zal precies het tegenovergestelde worden gezien van wat 586 te aanschouwen gaf. Toen voerde Nebukadnezar „de volkeren” naar Jeruzalem. Met den moed der wanhoop vochten haar inwoners, maar, door den Heere verlaten, vielen zij „den volkeren” ten prooi. Maar in Gog's dagen zal des Heeren „woning” Israël beschutten en door des Heeren macht zal de volkerengolf breken zonder dat Israël het zwaard ook maar uit de scheede zal behoeven te trekken, en in plaats van beroofd te worden zal het leven van den roof (39 : 9 v.), ja zelfs de dieren van lucht en land zullen zich zat eten aan des Heeren „offermaal” (39 : 18). Gogs ondergang zal des Heeren antwoord zijn op Jeruzalems val.

- 38 ¹ En het woord des Heeren geschiedde tot mij, zeggende :
² Menschenkind, stel uw aangezicht tegen Gog naar het land
 Magog, den grootvorst van Mesech en Toebal, en profeteer
³ tegen hem ³ en zeg : Zoo zegt de Heer Heere : Zie, ik kom u
⁴ tegen, Gog, grootvorst van Mesech en Toebal, ⁴ en ik lok u
 en leg een haak in uw kinnebak en leid u uit en uw gansche
 heir : paarden en ruiters, allen volkomen uitgerust, een groote
 menigte, met groot schild en klein schild, allen met uitgetrokken
⁵ zwaard. ⁵ Perzië, Koesj en Poet zijn met hen, allen met klein
⁶ schild en helm. ⁶ Gomer en al zijn heirscharen, het huis van
 Togarma in het uiterste Noorden en al zijn heirscharen. Vele
⁷ volken zijn met u. ⁷ Houd u bereid en sta vast, gij en heel uw

- heir, dat bij u saamgestroomd is, en wees hun tot leidsman.
- ⁸ Na langen tijd zult gij bevel ontvangen. In het laatst der jaren zult gij tegen een land komen, teruggewonnen van het zwaard, verzameld uit vele volken op Israëls bergen, die tot een voortdurende puinhoop geworden waren, maar het is uit de volken
- ⁹ uitgevoerd en nu wonen zij allen rustig. ⁹ En gij zult opkomen als een onweder, zult komen als een wolk; om het land te bedekken zult gij zijn, gij en al uw heiren, en vele volken met u.
- ¹⁰ Zoo zegt de Heer Heere: Te dien dage zullen slechte dingen
- ¹¹ in uw hart opkomen en gij zult een boos plan smeden ¹¹ en zeggen: optrekken wil ik tegen een land van dorpen, komen tegen die stillen, die rustig wonen; allen wonen zij zonder
- ¹² muur; grendel en poortdeuren hebben zij niet; ¹² ten einde roof te rooven en buit te maken, ten einde uw hand te keeren tegen weer bewoonde puinhoopen en tegen een natie, die uit de volken is verzameld, have en goed heeft verworven en woont
- ¹³ op het middelpunt der aarde. ¹³ Sjeba en Dedan en de handelaren van Tarsis en al de Cypriërs zullen tot u zeggen: zijt gij gekomen om roof te rooven? Hebt gij uw heiren verzameld om buit te behalen, om zilver en goud weg te nemen, om have en goed te nemen, om grooten roof te rooven?
- ¹⁴ Daarom profeteer, menschenkind, en zeg tot Gog: Zoo zegt de Heer Heere: Zult gij u niet ten dage, waarop mijn
- ¹⁵ volk Israël rustig wonen zal, opmaken ¹⁵ en komen uit uw woonplaats, uit het uiterste Noorden, gij en vele volkeren met u, allen berijders van paarden, een groot heir en een
- ¹⁶ talrijk leger, ¹⁶ en optrekken tegen mijn volk Israël als een wolk om het land te bedekken? Aan het einde der dagen zal het zijn en dan breng Ik u tegen mijn land, opdat de volken Mij kennen, als Ik Mij voor hun oogen tegen u heilig, o Gog.
- ¹⁷ Zoo zegt de Heer Heere: Gij zijt het, van wien Ik in vroegere dagen gesproken heb door mijne knechten, Israëls profeten, die in die dagen jarenlang geprofeteerd hebben, dat Ik u tegen hen
- ¹⁸ zou doen komen. ¹⁸ Te dien dage, als Gog tegen het land Israël komt, spreekt de Heer Heere, dan zal mijn gramschap in mijn
- ¹⁹ neus stijgen ¹⁹ en in mijn ijver, in het vuur van mijn toorn spreek Ik: Voorwaar te dien dage zal er een groote aardbeving
- ²⁰ in het land Israëls zijn ²⁰ en zullen voor Mij sidderen de visschen der zee en het gevogelte des hemels en het gedierte des velds

en al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt, en alle menschen, die op het land zijn, en de bergen zullen neergehaald worden en de rotswanden zullen vallen en iedere
 21 muur zal ter aarde vallen. 21 Dan roep Ik alle verschrikking tegen hem op, zegt de Heer Heere; het zwaard van den een
 22 zal tegen den ander zijn. 22 En dan ga Ik met hem richten met pest en bloed. Een overstelpenden regen en hagelsteenen, vuur en zwavel zal Ik over hem en over zijn heiren doen regenen
 23 en over de vele volken, die met hem zijn. 23 Zoo maak Ik mij groot en heilig en word Ik gekend voor de oogen van vele volkeren en ervaren zij, dat Ik de Heere ben.

39 1 En gij, menschenkind, profeteer tegen Gog en zeg: Zoo zegt de Heer Heere: Zie, Ik kom u tegen, Gog, grootvorst van
 2 Mesech en Toebal², en lok u en breng en voer u op van het
 3 uiterste Noorden en breng u op Israëls bergen³ en sla uw boog uit uw linkerhand en uw pijlen doe Ik uit uw rechterhand
 4 vallen. 4 En gij zelf zult op Israëls bergen vallen en al uw heiren en de volken, die met u zijn; aan de roofvogels van allerlei gevleugelte en aan het gedierte des velds geef Ik u tot
 5 spijs. 5 Op het open veld zult gij vallen, want Ik, Ik heb het
 6 gesproken, zegt de Heer Heere; 6 en Ik zend een vuur tegen Magog en tegen de rustige bewoners der kustlanden, en zoo
 7 zullen zij ervaren, dat Ik de Heere ben. 7 En mijn heiligen Naam zal Ik bekend maken in het midden van mijn volk Israël en Ik zal mijn heiligen Naam niet meer ontwijden, en zoo zullen de volken ervaren, dat Ik de Heere ben, heilig in Israël.
 8 Zie het komt en geschiedt, zegt de Heer Heere; dat is de dag,
 9 waarvan Ik gesproken heb. 9 Dan zullen de inwoners van Israëls steden uitgaan en zij zullen verbranden en in brand steken wapentuig en klein schild en groot schild, boog en pijlen, knots en speer, en daarmede het vuur stoken, zeven jaren lang.
 10 Geen hout zullen zij lezen op het veld, niets hakken uit de bosschen, want met het wapentuig zullen zij het vuur stoken en zij zullen hun beroovers berooven en hun plundersaars plunderen, zegt de Heer Heere.

11 Te dien dage zal Ik aan Gog een beroemde plaats tot graf geven in Israël: het dal der Abirim, ten Oosten van de zee, en dat den nomaden (den weg) verspert, en daar zullen zij Gog met zijn geheele menigte begraven en het noemen: het dal van

- ¹² de menigte van Gog. ¹² En daar zal het huis Israël hen begraven ten einde het land te reinigen, zeven maanden lang.
- ¹³ En geheel het volk des lands zal begraven en dat zal hun ten roem zijn, ten dage dat Ik Mij heerlijk betoonen zal, zegt de
- ¹⁴ Heer Heere. ¹⁴ En bepaalde mannen zal men afzonderen, die het land doorgaan en de nomaden, die op den grond zijn blijven liggen, opzoeken, ten einde het land te reinigen; na
- ¹⁵ zeven maanden zullen zij het land doorzoeken. ¹⁵ En ziet een van hen, die het land doortrekken, menschenbeenderen, dan bouwt hij daarnaast een steenhoop, totdat de begravers die be-
- ¹⁶ graven in het dal van de menigte van Gog. ¹⁶ En aan zijn drukte is een einde gekomen. Zoo zullen zij het land reinigen.
- ¹⁷ En gij, menschenkind, zoo zegt de Heer Heere: Zeg tot het gevogelte van allerlei gevleugelte en tot al het gedierte des velds: Verzamelt u en komt, stroomt van rondom samen naar mijn offermaaltijd, dien Ik u ga aanrichten, een grooten offermaaltijd op de bergen van Israël en eet vleesch en drinkt bloed.
- ¹⁸ Vleesch van helden zult gij eten en bloed van landsheeren zult gij drinken; rammen, hamels, bokken en varren, allen gemeste
- ¹⁹ dieren van Bazan. ¹⁹ En gij zult vet eten tot verzadiging toe en bloed drinken tot dronken worden toe, van mijn offermaaltijd,
- ²⁰ dien Ik voor u aanricht. ²⁰ En aan mijn tafel zult gij u verzadigen aan paard en ruiter, aan held en krijger, zegt de Heer Heere.
- ²¹ En zoo zal Ik mijne heerlijkheid op de volkeren leggen en alle volkeren zullen mijn strafgericht zien, dat Ik voltrek, en
- ²² mijn hand, dien Ik aan hen leg. ²² En zoo zal het huis Israël ervaren, dat Ik, de Heere, hun God ben van dien dag af en
- ²³ verder. ²³ En ervaren zullen de volkeren, dat het huis Israël om zijn zonden in ballingschap ging, omdat zij trouweloos tegen Mij hadden gehandeld, zoodat Ik mijn aangezicht voor hen verborg en hen in de hand hunner verdrukkers gaf en zij
- ²⁴ allen door het zwaard vielen. ²⁴ Naar hun onreinheid en naar hun overtredingen heb Ik met hen gedaan en mijn aangezicht voor hen verborgen.
- ²⁵ Daarom, zoo zegt de Heer Heere: Nu ga Ik Jakobs lot wenden en mij erbarmen over geheel het huis Israël en ijveren
- ²⁶ voor mijn heiligen Naam. ²⁶ En zij zullen hun smaad en trouweloosheid, die zij tegen Mij bedreven, vergeten, wanneer zij weer

rustig in hun land wonen zonder dat iemand hen verschrikt.
 27 En als Ik hen terugbreng uit de natiën en hen verzamel uit de
 landen hunner vijanden en Mij in hen heilig betoon voor de
 28 oogen van de vele volkeren, 28 dan zullen zij ervaren, dat Ik
 de Heere hun God was, toen Ik hen in ballingschap voerde
 naar de volkeren en nu hen verzamel naar hun land en niemand
 29 van hen daar achterlaat. 29 En Ik zal mijn aangezicht niet meer
 voor hen verbergen, nu Ik mijn Geest heb uitgestort over het
 huis Israël, zegt de Heer Heere.

1-9 Nadat Ezechiël de herschepping zijns volks visionair heeft geschouwd, wordt hem nu door den Heere bevolen zijn aangezicht te richten „tegen Gog naar het land Magog” op dezelfde wijze als hem in 6 : 2 opgedragen was het te richten tegen „Israëls bergen”. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het voorzetsel *’èl*, dat in het latere Hebreeuwsch zoowel „naar” als „tegen” kan beteekenen. Terwille van ons Nederlandsch taal-eigen vertaalde ik het door „tegen”, omdat deze profetie een teekening inhoudt van komend onheil. Ik had het ook door „naar” kunnen vertalen. Maar dan moet in het oog worden gevat, dat dit „naar” toch iets meer aangeeft dan de richting. Het is hier dezelfde gedachte als die b.v. de *qibla* der Mohammedanen beheerscht, die hun gebeden richten naar Mekka, en als die, welke de Joden zich bij hun bidden doet richten naar Jeruzalem. Het woord immers is voor den Semiet niet klank, maar drager van den in het woord liggenden en door het woord uitdrukking, leven vindenden inhoud. Deze inhoud wordt nu door de ruimte heen geslingerd naar „Gog naar het land Magog” en zal zich dan ook aan hem realiseeren, vgl. 20 : 45, 29 : 2.

Wie deze Gog is, zal aan het einde van deze perikoop nader worden onderzocht. Nu zij slechts opgemerkt, dat uitsluitend hier in vs 2 de aanduiding schijnt te staan van het land, waarover deze Gog geheerscht heeft. Voorts dat de vertaling „naar het land Magog” vrucht is van een andere woordindeeling dan we in den Hebr. bijbel vinden. Deze biedt „het land van den Magog” en wekt daarmede den indruk, als zou hier van twee personen sprake zijn, waarom dan ook in Openb. 20 : 8 van „den Gog en den Magog” sprake is. Maar dit kan toch niet de bedoeling van den profeet zijn. Immers in de geheele perikoop is verder uitsluitend van Gog sprake. En wijl deze voortdurend „grootvorst van Mesech en Toebal” wordt genoemd (38 : 3, 39 : 1), kan deze titel in 38 : 2 niet gegeven zijn aan „den Magog”, wat het geval zou hebben moeten zijn, indien hier met Magog een persoonlijkheid bedoeld ware. Nu laat het zich intusschen niet betwisten, dat dit „naar het land Magog”

hier hindert. Immers daardoor wordt Gog gescheiden van den hem blijkbaar toekomstenden titel, die dan ook in 38 : 3 en 39 : 1 onmiddellijk op zijn naam volgt. In de volgende verzen vinden we nog slechts eenmaal den naam Magog, nl. in 39 : 6, waar echter niet blijkt, dat dit Magog op eenigerlei wijze in verband staat met Gog. Ik zou dan ook geneigd zijn dit „naar het land Magog” te zien als een toevoegsel van jongere hand, dat zijn aanzijn te danken heeft aan 39 : 6 en op een heel ongelukkige plaats in den tekst is gekomen.

Deze Gog wordt genoemd „grootvorst van Mesech en Toebal”. Men heeft willen vertalen „vorst van Rōsj, Mesech en Toebal”; zoo reeds de Grieksche vertalers, ook Symmachus en Theodotion. Mesech en Toebal vinden we in Ezechiël ook 27 : 13, 32 : 26. Rosj zou in de geheele Schrift alleen hier worden genoemd. Daarbij willen sommigen dan gedacht hebben aan de in de 10de eeuw na Christus opduikende *Rōsj*, van wie verschillende Byzantijsche schrijvers gewag maken als wonende in het gebied van het Taurusgebergte, dus in het zuidelijke gedeelte van Klein-Azië, en in wie men de latere Russen meent te mogen herkennen (zie *Gesenius Thesaurus* f. 1253). Maar de identificatie van Rōsj en Rus berust niet op eenig historisch gegeven, doch uitsluitend op klankovereenkomst. Geen wonder dat men elders heeft gezocht. *Delitzsch* (*Wo lag das Paradis?* bl. 322) wil het identificeeren met het door Sargon II genoemde Rāsji in Elam ten O. van den Tigris. Maar dan is weer de verbindinglijn zoek tusschen dit land en de gebieden van Mesech en Toebal, die we wel zullen hebben te zoeken in Frygië en Cappadocië. *C. M. Toy* wil in zijn commentaar verband zoeken tusschen Rosj en Tiras, dat Gen. 10 : 2 naast Mesech en Toebal wordt genoemd. Maar dat volk Tiras zullen we wel hebben te identificeeren met de door Merenptah van Egypte (1233—1223) genoemde Toeroesjai, in zijn dagen de bondgenooten van de Libyërs, derhalve een der zeevolken uit de oostelijke helft der Middellandsche zee (de Tyrseniërs aan de westkust van Klein-Azië, later ook in Zuid-Italië?). Bovendien is de schrijfwijze van hun naam hier geheel anders. Het is dan ook nog niet gelukt een land noch een volk Rōsj aan te wijzen. Nu zou dit natuurlijk op en voor zich zelf nog geen grond zijn voor de door mij in navolging van anderen geboden vertaling: grootvorst van Mesech en Toebal. Indien het Hebreeuwsche taal-eigen zich daartegen verzette, zouden we haar niet mogen aanvaarden. Maar dat is het geval niet. Immers we vinden eenzelfde woordcombinatie in 2 Kon. 25 : 18 (na waarschijnlijke tekstverbetering ook in 2 Sam. 15 : 27), voorts 1 Kron. 27 : 5 en Ezra 7 : 5. *Nasi' rosj* = grootvorst, is een titel evenals *kohēn rosj* = hoogepriester.

Deze Gog, die blijkens de constante toevoeging „grootvorst van Mesech en Toebal” uitdrukkelijk geteekend wordt als de

beheerscher van de noordelijke volken, welke sinds de regeering van den Assyrischen koning Tiglath-Pileser I aan de beheerschers van Ninevé zooveel te stellen hebben gegeven (zie o.a. *F. Delitzsch, Wo lag das Paradis?* bl. 250 v.), waagt een aanval tegen Israël.

In de teekening daarvan zijn twee dingen merkwaardig. Allereerst de namen der volkeren, die met dezen beheerscher der noordelijke nomadenvolken uit de Armenische berglanden tegen Israël optrekken. Onder hen worden evenals in 27 : 10 in de eerste plaats genoemd de Perzen, ofschoon deze eerst geheel achterstonden bij de Mediërs, die de leiders waren der Oemman-Manda, de bondgenooten van Nabopolassar in diens eindstrijd tegen de koningen van Ninevé (zie mijn *Gods Woord*² bl. 438 v.). Hieruit schijnt te volgen, dat zij weldra naar voren zijn gedrongen en reeds in Ezechiëls dagen als de vertegenwoordigers der Iranische volkeren konden worden beschouwd. Intusschen, dat zij als medestanders van Gog worden genoemd, laat zich — ook al woonden ze veel zuidelijker en ten Oosten van den Tigris, — nog wel begrijpen uit hoofde van het feit, dat zij zoowel als Mesech en Toebal behoorden tot den Indo-Germaanschen volkerengroep en dus in den ruimsten zin des woords als stamverwanten konden gelden. Geheel anders echter staat het met „Koesj en Poet”, die mede met Gog optrekken. De eerstgenoemden zijn de bewoners van Nubië en de aangrenzende landen, door de Staten-vertaling „mooren” genoemd, ofschoon ze geen negers waren, hoewel donkerder van gelaatskleur dan de Egyptenaren. Tusschen 750 en 663 beheerschten ze het geheele Nijldal; vgl. 30 : 4. Ten Zuiden van hen vinden we Poet, behalve Gen. 10 : 6 en 1 Kon. 1 : 8 ook genoemd in Jer. 16 : 9 en Nah. 3 : 9, de bewoners van de Abessinische en van de Somali-kust, met wie de Egyptenaren sinds de dagen van koningin Hatsjepsoet in druk handelsverkeer stonden en wier land door hen Poent werd genoemd; vgl. 30 : 5. Hoe Gog juist met deze volken in aanraking kwam en waarom zij met hem tegen Israël optrokken, wordt niet uitdrukkelijk gezegd. Behalve deze twee groote volkengroepen worden nu in vs 6 nog genoemd Gomer en het huis Togarma. Dit volk Gomer, waarvan ook in Gen. 10 : 2 melding wordt gemaakt, zal wel hetzelfde zijn als de Gimirraia der Assyriërs en de Kimmeriërs van Homerus en Herodotus. Ze zijn een Iranisch volk, dat we eerst vinden aan de Zwarte Zee, ten tijde van Sargon II (722—705) in het rijk Oerartoe (Ararat, Armenië) en later vinden we hen onder Midas in Frygië en onder Gyges in Lydië, terwijl een deel van hen nog altijd onder dezen naam in de Krim woont. Wat het huis Togarma betreft, we hooren van Togarma in Gen. 10 : 3 en 1 Kron. 1 : 6, waar hij een zoon van Gomer heet. Zij zullen wel de bewoners zijn van *Til-garimmoe* in Cappadocië, zie 27 : 14.

Voorts treft het ons, dat als bondgenooten van Gog niet

genoemd worden die volken, waarmede Israël zoo dikwijls in vijandelijke aanraking is geweest: de Syro-Palestijnsche als Ammon en Moab, Edom en de Filistijnen, de koningen van Tyrus en Sidon noch ook de farao van Egypte. Dat zal wel hieruit moeten worden verklaard, dat deze in hfdst. 24—32 genoemden des Heeren macht reeds hebben leeren kennen en daarom het niet wagen tegen des Heeren volk op te trekken (25 : 7. 11. 14. 17, 26 : 6, 28 : 26, 29 : 6, 21, 30 : 8. 26, 32 : 15, vgl. ook 36 : 36). Niet minder treft het, dat de leiding van dezen laatsten aanval op Israël berusten zal bij de volken van het Noorden. Dit vindt echter zijn verklaring hierin, dat het Noorden voor Israël het gebied is geweest van het onbekende, waarom het dan ook gevreesd werd en beschouwd in de macht der demonen d. w. z. der Gode vijandige machten te zijn, vgl. Jes. 14 : 31, Jer. 1 : 15, 6 : 1. 22, Joël 2 : 20, Zef. 2 : 13, Zach. 6 : 6. 8.

Deze Noordervolken zijn geweldige ruiterscharen, gelijk ook Israël die kende onder den naam der Scythen, die sinds 630 hun naam berucht hebben gemaakt in geheel West-Azië en aan wier vernielzucht ook de vruchtbare vlakten van Saron en Filistea ten prooi gevallen zijn (zie mijn Filistijnen bl. 168). Ze zijn goed uitgerust. Hoe ze echter ook „grootte schilden” (vs 4) met zich meebrengen, is niet duidelijk. Die behooren tot de uitrusting van het voetvolk. Daarom hebben de Grieksche en Latijnsche vertalingen er „kurassen” van gemaakt en anderen de „grootte menigte” willen verklaren als voetvolk. Maar dan zouden we (zie vs 15) een ander woord verwachten. Dit „grootte schild” is in vs 4 echter te merkwaardiger, omdat de mannen van Perzië, Koesj en Poet daarmede niet zijn uitgerust (vs 5), ofschoon deze niet uitdrukkelijk als ruiters zijn aangeduid. Er is echter geen objectieve grond aanwezig om het uit den tekst te verwijderen. Staan we hier misschien voor een gewoonte, welke alleen deze noordvolken kenmerkt?

Wat Gog met al deze heirscharen doen wil, wordt nog niet gezegd. Niet hij staat in het middelpunt, maar de Heere, Israëls God. En nu moge Gog om zich vereenigd hebben de volkeren der oudheid, de Heere bewijst zich tegenover hem zoozeer als de machtige, dat Hij zich van den aanvang af als zijn meerdere doet kennen en zijne bevelen tot Gog doet uitgaan. Wat ook Gog's plannen zijn, de Heere is zijn tegenstander (vs 3). Wat de Heere met hem doen zal, is niet geheel duidelijk. Immers, het eerste werkwoord van vs 4, dat ik vertaalde door „ik lok u” (zie Jes. 47 : 10), wordt door anderen vertaald door „ik doe u omkeeren”. Dan was hij dus met wat anders bezig. Sommigen meenen: met een aanval op Babel, dat naar Jer. 50 v. door een vijand uit het Noorden veroverd zou worden. Maar waarschijnlijk is dit niet, want waarom zou de Heere hem van Babel afhouden? Daarom lijkt mij de vertaling „ik lok u” —

welke evengoed mogelijk is — juister en zoo vormt het een eenheid met het volgende „ik leg een haak in uw kinnebak”, de groote smaad, dien de koningen der Eufraat-Tigris-vlakte gewoon waren hun vijanden aan te doen. Ze behandelden hen dan als dieren, die willoos werden rondgeleid, vgl. 2 Kon. 19 : 28, ook Ezech. 19 : 4, 9, 29 : 4. De Heere zelf zal op deze wijze Gog brengen op het wereldtooneel en hem ten dienste stellen van Zijn eigen bedoelen. En in diens gevolg zullen komen de volken van het Noorden, het Oosten en het Zuiden, een typeerend Israëlitische voorstelling, wijl Israël in het Westen niet anders kent dan de zee. Hoe die ver uiteenwonende volkeren elkander zullen vinden, die vraag stelt de profeet zich niet. De Heere doet het en dat is genoeg. Die doet de heele wereld tegen Israël optrekken. Daarom geeft Hij hem met heilige ironie het bevel zich gereed te houden voor het oogenblik, waarop de Heere zelf hen noodig heeft. Daarbij zal de door God als een dier behandelde Gog hun gids zijn. Zoo wordt diens gansche heir een willoos instrument in des Heeren hand (vs 7).

Wanneer de Heere zich dan van hem bedienen zal? Niet onmiddellijk, maar „in het laatste der jaren”, zie ook vs 16 en 39 : 8. Eerst moet Israël uit de ballingschap zijn teruggekeerd en rustig wonen in het land der vaderen, dat terugwonnen is van het zwaard, waardoor het tot een voortdurende puinhoop geworden was (vs 8). Eerst moeten de volken Israëls zonen weer de vrijheid hergeven, zoodat Israëls puinhoopen weer bewoond kunnen worden en door den voortdurenden vrede „have en goed” verworven kan worden en door des Heeren inwoning zijn land tot „de navel der aarde” geworden is d.i. tot het middelpunt, vanwaar het leven aan de volkeren toevloeit (vs 12, vgl. 5 : 5). Dat zal nog een langen tijd duren eer de belofte van Levit. 26 : 5 v.v. vervuld is. Maar eindelijk zal „het laatste der dagen” aanbreken (vs 8). Deze uitdrukking, welke oorspronkelijk in den meest algemeenen zin „de toekomst” aanduidt (Gen. 49 : 1, Num. 24 : 14, Deut. 4 : 30, 31 : 29), heeft bij de profeten een eschatologische betekenis gekregen en dient tot omschrijving van den tijd, waarin de Messias-heerlijkheid over Israël komen zal en het goddelijke einddoel met Israël bereikt zal zijn, b.v. Jes. 2 : 2, Jer. 23 : 20, 30 : 24, 48 : 47, 49 : 39, Hoz. 3 : 5, Micha 4 : 1, Dan. 10 : 14. In dien eindtijd zal de Heere aan den *nu* reeds aanwezigen (!) Gog zijn bevel doen uitgaan en zijn raadsplan met hem en zijn volgelingen voltrekken. Een wonder bevel! Gog zal moeten optrekken tegen Israël, dat hier niet met name genoemd is, maar geteekend wordt (vgl. ook 36 : 34 v.v.) als een buitengewoon gezegend volk, omdat het — van wien wordt niet gezegd! — buitengewone zegeningen ontvangen heeft: eerst verspreid, nu verzameld; eerst verdreven, nu teruggebracht; eerst beroofd,

nu verrijkt; eerst vervolgd, nu rustig wonend (vs 8). En dat zal Gog doen „als een onweder”, snel, vernietigend; „als een wolk”, waaruit watermassa's neerstroomen, die alles meesleuren; „het land bedekkend” als weleer Midian (Richt. 6 : 5). Zoo zal Israel, dat toch zoo rijk door den Heere gezegend is, door Gog en de zijnen weder van zijn rijkdom en heerlijkheid worden beroofd en dat op des Heeren bevel (vs 9).

Dus „in het laatste der dagen” een herhaling van wat 586 te zien gaf?

10—13 Op deze vraag, die als vanzelf opkomt, geeft de Heere nog geen antwoord. Zeker, Gog zal optrekken op des Heeren bevel. Maar niet tegen Gog's wil. Dat wordt in vs 10—13 in het licht gesteld, dat wel vs 9 scheidt van vs 14, maar noodig is om goed te verstaan wat hier geschiedt. Zeker, Gog's bedoelen wordt door den Heere gewekt en in actie gebracht, maar Gog's tocht gaat niet buiten zijn eigen overleggingen om. God werkt en de mensch werkt, maar het werken van den tweede ligt in het verlengde van het werken van den Eerste, vgl. Gen. 45 : 5. 8, Jes. 5 : 26, 7 : 18 v., 10 : 5. En zoo wordt dan de laagheid van Gog's overleggingen in het volle licht gesteld. Hij trekt op, maar niet om krijgsmansroem, om de eer van den hardnekkigen strijd tegen den machtigen vijand, wiens nederlaag een lauwerkrans is voor den overwinnaar. Neen, deze Gog met zijn groote heiren vindt niets eervoller dan op te trekken tegen een volk, dat allerminst aan aanval, zelfs niet aan verdediging denkt. Het Israël van den Messiaanschen tijd heeft de wapens neergelegd (vgl. Jes. 2 : 4). Steden hebben ze niet; muren zijn er niet; zelfs kunnen ze niets afsluiten (vs 11). Hier valt niet te strijden, maar alleen te rooven, zich meester te maken van wat een ander zich heeft verworven (vs 12). Gog kan dus nu wel zeker zijn van het gelukken zijner plannen! Zeker; maar eer zal hier niet te behalen zijn. Onwillekeurig zullen de bekende handelsvolken van dien tijd, die zeer goed weten voor hoe geringen prijs roovers en plunderaars weer afstand doen van wat ze voor niets aan anderen ontnamen, hem doen gevoelen tot welk een oneervol bedrijf deze beheerscher der volkeren zich nu opmaakt. Ze spreken hun oordeel uit in den vorm van een vraag, maar juist daarom wordt dat oordeel te scherper. Wat Gog doet is het werk van benden, niet van heiren. Zoo spreken Sjeba en Dedan, waarvan de eerste (zie Gen. 10 : 7, Jes. 43 : 3, 45 : 14, Ps. 72 : 10) waarschijnlijk aan de Afrikaansche kust van de Roode Zee moet gezocht worden, terwijl de Dedanieten een Arabische stam zijn, die ten Zuiden van Tema haar woonplaats had (zie Gen. 10 : 7, Jes. 21 : 13, Jer. 25 : 23, 49 : 8), zoodat beide dus deel hadden aan den rijken wierook- en goudhandel, die van Zuid-Arabië over Elath noordwaarts ging; zie ook 27 : 20. 22. Zoo spreken ook de handelaren van Tarsis, dat in het verre Westen moet gelegen hebben, misschien op de Oostkust van

Spanje (Tartessus?) en zulk een zeevarend volk was, dat het zijn naam gaf aan het grootste soort zeeschepen (1 Kon. 10 : 22, 22 : 49, Jes. 2 : 16, 60 : 9, Ps. 48 : 8, 2 Kron. 9 : 21; zie Ezech. 27 : 12). En naast hen scharen zich — althans, zoo lees ik — „al de Cypriërs”. De Masorethische tekst wil hier gedacht hebben aan „al haar jonge leeuwen”, wat dan den zin zou hebben van „al haar jonge vorsten” (zie 19 : 3. 5 v., 32 : 2); maar die passen hier niet. Met een kleine verandering kunnen we hier „Cypriërs” lezen, van wier breeden handel onder den invloed der Feniciërs en der Grieken tal van berichten tot ons gekomen zijn. Meer dan een gissing is dit echter niet, daar Israëel hen gewoonlijk Kittim noemde, zie Gen. 10 : 4, Jes. 23 : 1. 12, ook Ezech. 27 : 6. Hoe dit nu echter ook zij, deze volkeren der oudheid, hyena's zijn het der slagvelden, maar dat verhindert hen niet Gog's bedrijf tegenover Israëel bij zijn naam te noemen (vs 13).

14—16 Waar nu reeds deze menschen zulk een oordeel vellen over Gog's bedrijf, wat moet dan wel het oordeel des Heeren zijn, nu Gog zijn volk aanvalt en tracht te vernietigen wat de Heere zelf heeft opgebouwd? Daarvan spreken de volgende verzen. Het „daarom” van vs 14 sluit dan ook niet alleen bij vs 9 aan, maar ook bij vs 13. Nu komt echter niet onmiddellijk des Heeren oordeel over Gog's doen. Eerst wordt nog eenmaal de acte van beschuldiging tegen hem opgesteld, opdat er geen twijfel mogelijk zij, waarom straks zulk een ontzaglijk lot hem en de zijnen treffen zal als waarvan vs 20 v.v. gewagen. Daarbij wordt dan weer de nadruk gelegd op de twee elementen, die het doen van Gog zulk een afschuwelijk karakter geven. Eenerzijds het feit, dat Israëel „rustig” woont d.w.z. aan geen verdediging noch minder aan een aanval denkt (vgl. Richt. 18 : 7), en anderzijds het feit, dat Gog tegen zulk een volk alles en allen in het geweer brengt, ten einde het ten eenenmale te vernietigen (vs 14 v.). Daaraan wordt dan nog dit eene toegevoegd, dat dit geschieden zal in den eindtijd, wanneer des Heeren gericht over de volkeren komen zal. Dan zal de Heere zelf Gog en de zijnen naar zijn eigen land brengen, want in datzelfde land, waarin des Heeren volk des Heeren Naam zoo dikwijls ontheiligd heeft, zal dan gezien worden, hoe Israëls Heilige de heiligheid d.w.z. de eigensoortigheid van zijn Wezen in het volle licht stellen en zich boven alle goden verheffen zal. Hij zelf zal Gog doen optrekken tegen Israëel, maar alleen ter uiteindelijke vernietiging van Zijne en Israëls vijanden. Van dat zich-heilig-betoonen des Heeren in het „heilige” land zal Gog het voorwerp, zullen de volken de toeschouwers zijn, en deze laatsten, die zich van den Heere zoo dikwijls een verkeerde voorstelling gemaakt en Hem als den gelijke hunner afgoden gedacht hebben, zullen Hem nu leeren kennen in de volheid van de heiligheid van zijn Wezen (vs 16).

17—23 Nu is er echter, voordat van de komende vernietiging van Gog gesproken kan worden, nog één ding, dat in het volle licht gesteld moet worden, en wel dit: de laatste aanval der volken op Jeruzalem is voor den Heere geen pijnlijke verrassing, maar was reeds lang voorspeld. Dit is een gedachte, welke bij de ontvouwing der profetie steeds meer in het licht wordt gesteld: de Heere is de beheerscher der volken, de beschikker der tijden; aller lot is in zijn hand en al wat geschiedt is voorspeld (Jes. 40 : 21, 41 : 4, 22. 26 v., 43 : 9 v., 44 : 8, 45 : 21). Zoo loopt dan ook door de profetie een duidelijk herkenbare lijn, die heenvoert naar wat in de laatste dagen geschieden zal. Daarbij wisselen dan wel de namen. Nu eens is het Assur, dan weer is het Babel, maar er komt een tijd, waarop de volken tezamen een aanval op Jeruzalem zullen doen (Zef. 1 : 14 v.v., 3 : 8 v.v., Jer. 6 : 22 v.v., 25 : 15 v.v., 30 : 23, Zach. 12 : 2 v.v., 14). Maar geen nood, de Heere houdt hen neer (zie ook Joël 4, St. Vert. hfdst. 3). Al komt dan ook de naam Gog in de vroegere profetieën niet voor, er is toch geen twijfel mogelijk, of de in Gog gepersonificeerde gedachte der vijandschap van de volkeren tegen Israël, het volk des Heeren, vinden we terug in geheel de profetie, welke op de eschatologie berust. Vandaar dat: „gij zijt het van wien Ik sprak” (vs 17).

Zoodra echter Gog nadert, ontsteekt des Heeren toorn (vs 18). „In mijn neus” zegt de profeet. Men heeft zich aan deze menschvormige uitdrukking gestooten en het naar het voorbeeld der Grieksche vertaling willen schrappen, als ware het een variant bij „mijn toorn”. Daarbij wordt echter drieërlei vergeten: ¹⁰. dat de transcendente Godsvoorstelling der Grieksche vertalers hen dwong zooveel mogelijk dergelijke anthropomorfismen te schrappen; ²⁰. dat de variant dan niet zou hebben moeten luiden *be 'appi*, maar *'appi*; ³⁰. dat eenzelfde anthropomorfisme ook Deut. 32 : 22 en Ps. 18 : 9. 16 voorkomt. Juist die toevoeging „in mijn neus” teekent de sterke gemoedsbeweging en de uitbarsting van den goddelijken toorn. Vandaar dat heel de natuur daaraan deelneemt, uiter-aard van het centrum, van Jeruzalem, des Heeren woning, uit. Een geweldige aardbeving — sinds Amos' dagen (8 : 8, 9 : 5) een vast element in het gericht van den laatsten dag — komt over des Heeren land, dat immers het middelpunt der aarde is (vs 12), waarom dan ook die beving zich over den ganschen kosmos voortplant en overal zal doen gevoelen, zelfs bij visschen en vogels, de bergen en de rotswanden. De gramschap van den Heere der gansche aarde zal door al het geschapene worden gevoeld (vs 20, Zef. 1 : 3, Jer. 4 : 23 v.v.). En verdwaasd van angst, zullen Gog's heirscharen op elkander aanvallen (Richt. 7 : 22, 1 Sam. 14 : 20, Jes. 49 : 25, Haggai 2 : 23, Zach. 14 : 13, 2 Kron. 20 : 22 v.). Zoo zal één enkele aardbeving voldoende zijn des vijands macht te breken.

Maar zal dan Israël zelf daaronder niet lijden? Daarvan wordt met geen enkel woord gesproken, maar blijkbaar is het de bedoeling, dat het wonder van Gosen zal worden herhaald en Israël verschoond zal blijven van de uitbarsting van des Heeren toorn. Duidelijk wordt dit gezegd met betrekking tot de plagen, welke op de aardbeving zullen volgen. Allereerst pest en bloed (vgl. 5 : 17) d. i. de meest verderfelijke ziekte, gepaard met onderlinge vijandschap, waardoor de hand van den een zich richt tegen den ander. Vervolgens regenslag en hagel, waardoor niets kan groeien, of het wordt meegesleurd en platgeslagen, en ten gevolge waarvan geen mensch buiten kan verkeereren, vgl. Gen. 7, Richt. 5. Ook vuur en zwavel als in Sodoms dagen (Gen. 19 : 24), gevolgen van vulkanische uitbarstingen, die gansche bevolkingen vernietigen.

Zoo zal dus het geheel van des Heeren strafmiddelen tegen Gog te werk worden gesteld, herinnerend aan Sodoms ondergang, Egypte's verbreking en Sanherib's vernietiging (zie ook Jes. 29 : 6, 30 : 30, 66 : 16, Jer. 25 : 31, Am. 4 : 10, Joël 2 : 20, Ps. 11 : 6, 78 : 48, 50, 91 : 6). En het gevolg van deze uitbarsting van des Heeren toorn zal zijn, dat de Heere in de grootheid en de heiligheid van zijn Wezen zal worden gezien en de volkeren nu zullen weten wat het zeggen wil, dat de Heere Israëls God is (vs 23).

Nadat we nu zoo in hfdst. 38 getuigen zijn geweest 39 : 1 v. van de wijze, waarop de Heere „in het laatste der dagen” zijn eigen werk verdedigt tegenover Gog's aanvallen en zijn eigen volk in stand houdt en alle dingen zoodanig leiden zal, dat de volkeren erkennen zullen zich in den Heere vergist te hebben, toen ze Hem op één lijn stelden met hun eigen goden — worden ons in hfdst. 39 allerlei momenten in den breede geteekend, die in hfdst. 38 als vanzelf min of meer op den achtergrond waren gebleven en die toch in het licht moesten worden gesteld, wilden we een juisten indruk krijgen van hetgeen „in het laatste der dagen” geschieden zal. Daartoe begint de profeet met een bijna woordelijke herhaling van 38 : 3b en 4a. Hierop volgt dan echter geen teekening van Gog's leger als in 38 : 4 v.v., maar mededeeling, dat de Heere zelf den vijand van zijn volk brengen zal „op Israëls bergen” (vs 2). Daarbij gebruikt de profeet een werkwoord, dat we hier alleen vinden en waarvan de beteekenis dus moeilijk vast te stellen is. Er zijn er, die het in verband willen brengen met „zes” en dan willen vertalen door „Ik zal zes plagen over u brengen” (zie 38 : 22) of door „Ik zal u met een zestandigen haak grijpen” (zie 38 : 4) of door „Ik zal u slechts het zesde deel overlaten” (zie 45 : 13). Het lijkt mij echter het waarschijnlijkst, dat we hier met de oude vertalingen zullen moeten overzetten: „opbrengen” wat hier zeer wel past, wijl de vijand, die evenals Gog van het Noorden komt, uit het dal tusschen Libanon en Antilibanos door moet trekken om daarna het Palestijnsche bergland te beklimmen.

2—6 Daarna hooren we — wat in hfdst. 38 *niet* wordt gezegd — hoe Gog met zijn heiren aldaar den dood zal vinden. Ruitervolken als zij zijn, vinden zij in pijl en boog hun hoofdwapen (Jer. 4 : 39, 5 : 16, 6 : 23), maar de Heere zal hun rechterhand ontkrachten en hun linkerhand machteloos maken, zoodat ze zelfs niet meer kunnen aanvallen (vs 3). Terzelfder plaatse, waar zij rijken buit dachten te vinden, zal de eerlooze dood hen achterhalen. Van strijd zal geen sprake zijn noch een eervolle begrafenis hun deel. De roofvogels zullen hen opeten, waardoor hun ziel rusteloos zal moeten omzwerven, het jammerlijkste lot, dat iemand treffen kan (vs 4). En dat lot zal niet hun deel worden in de bergen, waar het groote getal niet altijd de beslissing brengt, maar „op het open veld”, ter plaatse dus waar Gog al zijn legerscharen kan ontplooiën en zijn volle macht kan aanwenden tot vernietiging van een vijand, die zelfs niet aan verdediging denkt. Hoe dat mogelijk is? „Ik heb het gesproken” en des Heeren woord is geen ijdele klank, maar daad (vs 5). Maar daarmee zal des Heeren toorn niet gestild zijn. Gog kwam tegen Israël; nu zal Israëls God komen tegen Gog's land, tegen Magog en tegen de landen zijner bondgenooten, de kustlanden. Met dit laatste wordt niet alleen gedoeld op Klein-Azië of op de strandgebieden der Zwarte- en Kaspische Zee. Immers in Gog's leger vinden we ook Perzië, Koesj en Poet (38 : 5) d. w. z. hij is de beheerscher van de Gode vijandige wereldmacht, die tot aan de einden der aarde te vinden is. Wat Gog zich als een gemakkelijke rooftocht dacht, wordt door den Heere omgezet in een wereldbrand, waaruit niemand zal worden gered, ook niet de bewoners der kustlanden (vs 6). Die worden hier „rustig” genoemd, een blijkbare zinspeling op het rustig wonende bondsvolk (38 : 11). Wat Gog en de zijnen aan het „rustige” Israël wilden aandoen, zal de Heere over hun „rustige” medestanders doen komen. Het vuur zal alles vernielen (vgl. Am. 1 : 4. 7. 10. 12. 14, 2 : 2. 5).

7 v. Dit alles zal geschieden ten aanschouwe van Israël, dat op die wijze den heiligen Naam van zijn God zal leeren kennen, nu eerst een diep inzicht zal krijgen in de eigensoortigheid van zijn Wezen en er daardoor van zal worden teruggebracht om Hem op één lijn te stellen met de goden der andere volken (Deut. 6 : 4). En wijl dit kennen van den Heere het dienen van den Heere met zich medebrengt en dus nu eerst God en volk in de door den Heere van den aanvang af gewilde verhouding tot elkander zullen staan (vgl. Exod. 6 : 6), zal de Heere nooit meer door de zonde van zijn volk er toe gedwongen worden zijn volk aan de heidenen over te geven en zoo den schijn te wekken, als ware Hij niet in staat zijn eigen volk te beschermen en als ware Hij de mindere van de goden der overwinnende volken, d.w.z. de Heere zal niet meer gedwongen worden „zijnen heiligen Naam te ontwijden”. Intusschen, van

dien wereldbrand zal niet alleen Israël leeren. Ook de Hem vijandige volken zullen iets leeren. Ze zullen Israëls Heilige leeren kennen in de volheid van zijn vernietigend vermogen, maar ook in zijn wil om zijn volk te beschermen tegen den aanval van wie dan ook (vs 7). Nog klinkt het als onwaarschijnlijk in ieders ooren. Des Heeren vijanden willen het niet gelooven; des Heeren volk kan het niet gelooven. Vandaar vs 8 de verzekering der absolute zekerheid: de Heere heeft van dien dag gesproken, daarom komt wat voorzeggd is (Ps. 33 : 9, Ez. 38 : 17).

9 v. Nadat nu zoo de wijze van Gog's ondergang geteekend is, wordt in de volgende verzen Israëls rol daarbij, die in hfdst. 38 ten eenenmale op den achtergrond was gebleven, in het volle licht gesteld. Niet als zou het zelf Gog en de zijnen moeten bestrijden. Dat doet de Heere alleen (38 : 19 v.v.). Maar Israël, dat hier weer steden bewoont (38 : 11), zal genieten van den buit, die het zoo zonder moeite in de handen is gevallen. En welk een buit! Zeven jaren lang zal het volk des Heeren volop brandstof hebben van al het wapentuig van Gog's heirscharen, zoodat ze zelfs geen hout op het veld zullen hebben te sprokkelen noch in de bosschen zullen hebben te hakken, een moeilijk werk in het aan hout niet zoo rijke Kanaän (vs 9 v.). Merkwaardig! Zoo talrijk was de vijand en zoo volkomen is zijn nederlaag, dat hij zooveel achterliet, en zoo zeker is Israël van de beschermende hand des Heeren, dat het aan wapentuig niet de minste behoefte heeft. Zoo worden wie rooven wilden, beroofd; wie plunderen wilden worden geplunderd. De vijand ondergaat het lot, dat hij anderen toedacht, en dient het volk des Heeren (zie ook Jes. 14 : 2, 33 : 1, 40 : 22 v., 61 : 5 v., Jer. 30 : 16, Zach. 8 : 21 v.v., 14 : 14, Esther 8 : 11).

11—16 Dat zal dus geschieden met hun wapentuig. Maar wat zal Israël doen met hun lijken? Daarop geeft vs 11—16 het antwoord. Het spreekt van het begraven van lichamen en beenderen zeven maanden lang, waarna het land nog eens zorgvuldig zal worden doorzocht en wat dan nog overgebleven is zal worden samengelezen ter begrafenis. Ten onrechte heeft men gemeend, dat dit niet wel in overeenstemming is met vs 4, waar gesproken wordt van roofvogels en dieren, die de lijken zullen opeten. Immers evenals bij het verbranden van het wapentuig is het de bedoeling een diepen indruk te geven van de geweldige massa van Gog's heirscharen. Zelfs nadat het gedierte er zich te goed aan heeft gedaan, blijven er nog lichamen over ter begrafenis. En in ieder geval, ook de beenderen moeten begraven worden. Alles moet worden weggedaan wat aan Gog en de zijnen herinnert. Israël is een heilig land, want het is de woonplaats van een heilig God. Daarom mag er niets in zijn wat het verontreinigen zou. Israël zelf doet het niet meer, want het heeft den Heere leeren kennen. Maar dan moeten ook de onreine

resten van des Heeren vijanden volkomen worden verwijderd. Daarvoor zijn allereerst zeven maanden (vgl. de 7 jaren van vs 9) en de arbeidskracht van het geheele volk noodig (vs 12) en daarna nog een geruimen tijd, waarin gezocht zal worden naar wat is overgebleven (vs 14).

11 Waar dat begraven zal plaats hebben is niet geheel duidelijk, In vs 11 wordt als het graf van Gog en van zijn heirscharen (zie ook vs 15) aangewezen „het dal van *hā-šberim* ten Oosten der zee en het verspert (?) *hā-šberim*”, waarna dit dal bekend zal staan als „het dal van de menigte van Gog”. Dit *hā-šberim* komt ook nog in vs 14 voor, als er sprake is van „bepaalde mannen”, „die het land zullen doorgaan (*šberim*) om *hā-šberim* te begraven, die op den grond zijn blijven liggen”.

Dit alles heeft reeds de oude vertalers groote moeite bereid. Zoo spreekt de Grieksche vertaling van vs 11 niet van de begraafplaats, maar noemt ze Gog's graf „het massagraf van de doortrekkenden bij de zee” en laat daarop volgen: „en zij zullen den ingang van het dal rondom dichtbouwen”. En in vs 14 is *hā-šberim* verdwenen. We staan hier dus voor wat we een „zeer vrije vertaling” zouden kunnen noemen. Men laat eenvoudig weg wat hindert en raadt naar wat overblijft. De Latijnsche vertaling heeft er ook naar geraden met haar „dal der reizigers naar het Oosten der zee, dat de voorbijgangers verbaasd maakt”, terwijl in vs 14 het voorbeeld der Grieksche vertalers is gevolgd.

Sindsdien zijn er al heel wat pogingen gedaan om den zin van vs 11 te verstaan. Men heeft het eerste *hā-šberim* veranderd in *hā-šbarim*, meenend dat met „de zee” hier niet anders bedoeld kan zijn dan de Doode Zee. Dan zou hier dus sprake zijn van het dal *Abarim*. Nu is dit *Abarim* de naam van het N.-W.-gedeelte van de hoogvlakte van Moab, waartoe ook de berg Nebo behoort, zie Num. 21 : 11, 27 : 12, 33 : 44 v.v., Deut. 32 : 49, Jer. 22 : 20 (hier wil St. Vert. aan „vrees” gedacht hebben!). Maar dit kan niet juist zijn 1e omdat we in bovengenoemde plaatsen altijd hooren van het gebergte of de bergen *hā-šbarim*, wat niet maar ineens tot een dal mag gemaakt worden; 2e omdat dit gebergte buiten het gebied van Israëel ligt, gelijk zoowel uit Ez. 47 : 13—23 als uit Joz. 22 : 19 blijkt; 3e omdat niet duidelijk is, waarom van deze landstreek gezegd kan worden, dat het *hā-šberim* (de reizigers?) verspert. Niet beter staat het met het vermoeden, dat met dit „dal *hā-šberim* het Zoutdal bedoeld is, waarvan 2 Sam. 8 : 13, 2 Kon. 14 : 7, Ps. 60 : 2 spreken, dat men dan ten Zuiden van de Doode Zee zoekt. Maar daar ligt het zeker niet. Het is de huidige wadi el-milh ten O. van Berséba en dus ten Z. van Juda. Daarbij komt dan nog, dat men zich vergist, wanneer men meent, dat met „de zee” van vs 11 de „Doode Zee” bedoeld is. Immers onder „de zee” verstaat Israëel gewoonlijk de Middellandsche Zee

(Num. 13 : 29, Deut. 1 : 7, 30 : 13, Joz. 5 : 1, 17 : 10, Ps. 107 : 23, Jer. 25 : 22), tenzij uit het verband het tegendeel blijkt (b.v. Ex. 14, Ez. 47 : 8, Deut. 33 : 23). Even onjuist is het om onder „de zee” de mythische wereldzee te zoeken, want de profeet legt er allen nadruk op, dat we binnen het gebied van Israëel zijn. Dan is er nog meer voor te zeggen om ons te houden aan de vocalisatie der Masorethen en hun *gē ha šbērim* te vertalen door Doortrekkersdal en dit te identificeren met de vlakte van Jizreël, dat een knooppunt is van karavaanwegen, waar dus velen doortrokken. Intusschen, daartegen geldt het bezwaar, dat deze vlakte *‘emeq* wordt genoemd en niet *gaj’*, zie Joz. 17 : 16, Richt. 6 : 33. Ook is het niet duidelijk, hoe dit dal, dat aan beide zijden openligt, aan de reizigers den weg kan versperren.

Nu staan enkele dingen vast. Allereerst dat we in deze teekening van het begraven van Gog en de zijnen een woordspeling hebben met de consonantenreeks *‘brm*. De Masora heeft dit steeds op dezelfde wijze gevocaliseerd. Of dit naar Ezechiëls bedoeling is, is nog de vraag. Men vergete niet, dat de tekst oorspronkelijk vocaalloos was. Voorts staat vast, dat de naam van het dal in zijn oorspronkelijken vorm niets te maken kan hebben met Gog en de zijnen. Immers dan zou het niet noodig geweest zijn dien te veranderen in „het dal van de menigte van Gog”. Ook zal moeilijk kunnen worden ontkend, dat in de nadere bepaling van dit dal „het verspert den *‘brm* den weg” dit *‘brm* een teekening is van de mannen van Gog, die zich hier den weg versperd vinden, en eindelijk dat ditzelfde ook geldt van de *‘brm* van vs 14, blijkens de toevoeging „die op den grond zijn blijven liggen”. Ook in vs 15 is van *‘brm* sprake. Daar vinden we zeer duidelijk bedoeld *‘obērim*, het tegenw. deelw. van het w.w. *‘br* in den eigenlijken zin van „het land doortrekken”, ten einde het te doorzoeken. Maar dat past in vs 14 en vs 16b in het geheel niet. Daar zullen we het ook wel *‘obērim* moeten vocaliseeren, maar dan in den zin van „met vijandelijke bedoeling het land doortrekken” m.a.w. invallen, vgl. Jes. 8 : 8. Dat past uitstekend als teekening van Gog en zijn heirscharen. En wat nu het *‘brm* van vs 11 betreft, dat gelijk we zagen niets te maken kan hebben met Gog en de zijnen, dat zou ik in verband willen brengen met de *chabiroe*, die in de 14de eeuw v. Chr. zulk een groote rol hebben gespeeld in de geschiedenis van Kanaän (zie mijn Gods Woord² bl. 312 v.v.). Derhalve zouden we dan in vs 11a voor een niet nader te localiseeren dal staan, waarin de naam der *chabiroe* was blijven voortleven en welks naam daarom aan Ezechiël en zijn tijdgenooten bekend kon zijn. In dit dal, dat nu aan Gog en de zijnen geen uitweg meer biedt, zal hun een graf worden bereid. Dat dal *krijgt* daardoor echter niet een beroemden naam, gelijk sommigen meenen; het *heeft* er

een; waarom, dat weten we niet, omdat we de geschiedenis der *chabiroe* niet in bijzonderheden kennen.

Dat begraven nu van Gog en de zijnen zal, gezien het groote getal der gevallen, zeven maanden lang duren en daarvoor zal het gansche volk des Heeren noodig zijn. Dit zal hun „ten roem zijn”, want nu wordt niet Israël ten doode gewijd door Gog en de zijnen, maar deze laatsten zullen het aan het door hen verachte Israël te danken hebben, dat zij althans nog een graf krijgen en hun beenderen niet behoeven te blijven liggen op het veld, ten gevolge waarvan hun ziel rusteloos zou moeten blijven omzwerven. Israël begraaft hen. Dat is het eenige, wat het heeft te doen, want de vernietiging van Gog is uitsluitend het werk van Hem, die zich „heerlijk” betoont, nu Hij louter door aardbeving en panischen schrik zijne laatste vijanden vernietigt (vs 13). Maar met dat begraven is de onreinheid van het land nog niet weggenomen. Overal liggen nog de beenderen verspreid van hen, die in de vlucht hun heil hebben gezocht, maar den dood hebben gevonden. Ook daarvan moet het land worden gereinigd. Daartoe moeten bepaald daartoe aangewezen mannen het land afzoeken. Ezechiël noemt ze: mannen van *tamied*, d.w.z. mannen, die een dagelijksche bezigheid hebben, wier werk het dus zal zijn na de zeven maanden nog eens het land af te zoeken. Ze moeten daartoe afgezonderd worden, want hun werk maakt hen onrein (Num. 19 : 11). Die moeten opzoeken wat nog aan beenderen op den grond ligt en daarbij een steenhoop, d.w.z. een grafteeken (2 Kon. 23 : 17) oprichten, opdat de na hen komende begravers ze kunnen verzamelen en bij de andere kunnen ter aarde bestellen „in het dal van de menigte van Gog” (vs 15). Zoo wordt het land van zijn onreinheid bevrijd (vs 16b).

Nu vinden we in vs 15a nog een paar woorden, die op zichzelf wel duidelijk zijn, maar in het verband niet den minsten zin geven. „En ook de naam van de stad zal Hamona zijn”. Om er althans een zin aan te geven, meent men, dat hier sprake is van een *bij* het dal van vs 11a gelegen stad; *bij* het dal en niet *in* het dal, want men mag niet op een begraafplaats bouwen. En omdat *Hamona* dicht in klank bij *hamōn* d. i. „menigte” ligt en in den tijd der Romeinsche overheersching ter plaatse van het huidige Ledsjoen een groot versterkt kamp gelegen heeft met name Legio (= menigte) en men hier het oude Megiddo zoekt, en eindelijk omdat men, gelijk we zagen, het dal van vs 11a identificeeren wil met de vlakke van Jizreël, daarom meent men, dat dit „En ook de naam van de stad zal Hamona zijn” hier een goeden zin geeft. Maar daartegen zij opgemerkt 1°. het oude Megiddo ligt op den tell el-Moetes-sellim en heeft met Legio niets te maken; 2°. een doodenstad als de Egyptenaren hebben de Israëlieten niet gekend; 3°. uit niets blijkt, dat deze stad verband houdt met het dal van

vs 11a. En wijl nu de uitspraak „en ook zal de naam van de stad Hamona zijn” alleen begrijpelijk is, indien vooraf nader van die stad gesproken was, wat hier niet het geval is, komt het mij voor, dat we hier met een kleine verandering zullen moeten vertalen: „en aan zijn drukte is een einde gekomen”, wat in het verband volkomen past.

17—20 Nu volgt nog een gedeelte, dat men gewoonlijk na vs 1—10 wil plaatsen, omdat hier weer evenals in vs 4 sprake is van het prijs geven van Gog en de zijnen aan roofvogels en roofdieren. Maar daarbij vergeet men, dat Israëls verhaaltrant niet alleen een historische, maar ook een ideëele orde kent. Historisch behoort vs 17—20 na vs 1—10, maar ideëel heeft het hier zijn plaats. Immers, zoo zit er climax in, ook in de teekening van de bijzonderheden, die in hfdst. 38 op den achtergrond waren gebeven. Eerst wordt een diepe indruk gegeven van het geweldige van den buit (vs 1—10); daarna van het ontzaglijke van het aantal (vs 11—16). Hierop volgt dan vs 17—20, waar het smadelijke van den ondergang in het volle licht wordt gesteld. De Heere, wiens volk Gog en de zijnen wilden plunderen en wiens herstellingswerk zij wilden vernietigen, zal zijn verwaten vijanden maken tot offerdieren, maar die zullen dan niet dienen tot spijsze der godheid. Roofvogels en roofdieren zullen als het ware de gasten zijn van Israëls God en zullen zich op Israëls bergen kunnen verzadigen aan vleesch en bloed van menschen. Ditmaal zal het echter niet Israël zijn, dat hun spijs en drank biedt, maar Israëls vijanden. En dat waren niet de eerste de beste. Helden en landsheeren, aan wie zij zich nu te goed doen (vs 18). En omdat het een offermaaltijd geldt, worden ze vergeleken met „rammen”, een woord, dat ook figuurlijk gebruikt wordt ter aanduiding van de machtigen der aarde (Ex. 15 : 15, 2 Kon. 24 : 15, Ezech. 17 : 13, 32 : 21); ook met „hamels”, welk woord ook „stormrammen” kan beteekenen (Ezech. 4 : 2, 21 : 27); voorts met „bokken”, ook gebruikt ter aanduiding van „leiders der volkeren” (Jes. 14 : 9, Zach. 10 : 3); eindelijk met „varren”, wil men „jonge stieren”, wat dan alles wordt samengevat door „gemeste dieren van Bazan”, waardoor Gog en de zijnen nog eens geteekend werden als „de keur van het beste” (zie over Bazans dieren Deut. 32 : 14, Ps. 22 : 13, Jer. 50 : 19, Am. 4 : 1, Micha 7 : 14). En als ware dit alles nog niet genoeg, worden ze in vs 20 nog eens genoemd: paard en ruiter, held en krijger. Het zal den dieren dus aan niets ontbreken. Een offerfeest is het, en gelijk nu bij de menschen zulk een offerfeest met den daarbij behoorenden offermaaltijd ten slotte eindigde in allerlei excessen (Jes. 28 : 8, Am. 2 : 8), zoo zal het ook hiér bij de dieren gaan. Ze zullen zat en dronken worden (vs 19).

21—24 Waartoe nu dit alles? Waarom lokt de Heere Gog en de zijnen naar Israëls land om hun daar zulk een jammerlijk

en smadelijk einde te bereiden? Hierop geeft de Heere zelf een antwoord. Hij doet het om Zichzelfs wil (vs 21). De Heere zal zijn „heerlijkheid” d.i. de volheid van zijn gewicht op de volken leggen. Zij meenden den Heere te mogen houden voor „eene quantité negligeeable”, maar het lot van Gog en de zijnen zal aan alle volken toonen wat de Heere waard is, hoe groot zijn vermogen is, wat Hij kan, wat het zeggen wil, wanneer Hij straffen gaat en zijn hand aan iemand legt. En dit strafgericht is Israël ten zegen, omdat het nu ziet aan Wien het zijn vrede en veiligheid te danken heeft en uit deze voorbeeldelooze tuchting zijner laatste vijanden geleerd heeft, dat de Heere nu in den vollen zin des woords zijn God zijn en blijven zal (vs 21). Maar tevens zullen de volkeren leeren verstaan hoezeer zij zich vergisten, toen zij waanden, dat de ondergang van stad en tempel het doorslaande bewijs was van des Heeren machteloosheid, en zullen zij inzien, dat het integendeel het bewijs was van zijn zedelijke kracht. Immers Israëls ondergang in 586 was niet tegen zijn wil, maar met zijn wil. Israëls ballingschap was vrucht van des Heeren straf over Israëls trouweloosheid. Hij gedooft geen zonde in zijn volk en onttrekt het zijn bescherming, wanneer dit andere goden boven Hem verkiest. Dan geeft Hij hen over in de hand van hen, naar wier vriendschap ze hunkerden, opdat zij aan den lijve zouden gevoelen wat het zeggen wil, wanneer de Heere zijn aangezicht voor hen verbergt (een uitdrukking, die bij Ezechiël nog slechts vs 24 en 29 voorkomt). De Heere en Hij alleen draagt zijn volk. Onttrekt Hij zich aan hen, dan vallen zij in de macht van hen, die het op hun vernietiging hebben toegelegd (vs 23). En het was hun onreinheid en hun overtreden, dat hem daartoe dwong, want zijn wet is de maatstaf van zijn handelen (vs 24).

In deze laatste verzen is de Heere dus van den eindtijd teruggekeerd tot het heden. De verdrukkers van vs 23 zijn dan ook niet meer Gog en de zijnen, maar de Chaldeën. Zoo moet derhalve de levendige schildering van wat in den eindtijd geschieden zal het nu nog moedelooze Israël troosten en hun de zekerheid geven van de komende verlossing. Zoo moet ook Israël door het geloof leeren leven. Den Heere op zijn woord geloovend, ook al zal de vervulling nog zoo lang op zich laten wachten, moet Israël zich ook voor de naaste toekomst aan zijne leiding overgeven.

25—29 Intusschen, ook daarmede kan deze profetie niet eindigen. Is eenmaal Israëls ongeloof overwonnen, zijn klein geloof heeft nog vaderlijken steun noodig. Vandaar dat in vs 25—29 de naaste toekomst wordt ontsluit. Men heeft gemeend, dat deze verzen geen deel uitmaken van de profetie tegen Gog, maar veeleer het slotgedeelte uitmaken van de met hfdst. 34 begonnen troostprediking. Dan zou dus het „daarom” van vs 25 terugslaan op hfdst. 34—37, volgens sommigen zelfs op hfdst.

4—37. Maar dat lijkt mij niet juist. Immers in de profetie tegen Gog was nog een element, dat nog niet in het volle licht was gesteld. Zeker, Israël is in hfdst. 38 : 8 geteekend als „teruggewonnen van het zwaard, verzameld uit vele volken” en in vs 12 aldaar als „wonend op het middelpunt der aarde” en in vs 16 aldaar als wonend in het eigen land (zie ook 39 : 9. 12). Maar intusschen is de ballingschap nog een feit. Wat wonder dan, dat de vraag rijst, hoe daaraan een einde zal komen. Het antwoord daarop wordt gegeven in vs 25—29.

Een nieuwe periode in Israëls historie zal nu aanvangen. De Heere gaat „Jakobs lot wenden” (zie 16 : 53, 29 : 14, ook Deut. 30 : 3, Job 42 : 10, Klaagl. 2 : 14, Ps. 126 : 4), waarbij de naam van Jakob wordt gebruikt, ten einde de lezers terug te voeren naar den man, die niet alleen in bijzonderen zin Israëls stamvader is, maar wiens gansche leven spreekt van goddelijk erbarmen. Trouwens, erbarmen zal ook nú de bron zijn, waaruit Gods daden voortvloeien, en niet Israëls verdienste. En „ijveren” zal de Heere voor zijn heiligen Naam d.i. weerstaan zal Hij binnen den kring zoowel van Israël als van de volkeren alles, wat met de heiligheid van zijn Wezen in strijd is, d.w.z. Israël zal Hij binden aan zijnen dienst en de macht der volkeren zal Hij breken, als ze die tegen Israël willen aanwenden (vs 25). Het gevolg daarvan zal zijn zulk een volkomen rust in het door den Heere beschermde land, dat zij vergeten zullen — dit in plaats van „opnemen”, wat hier in het verband niet past — al wat over hen gekomen is in het land der ballingschap („smaad”) en alles wat aanleiding daartoe gaf („trouweloosheid”) vs 26. Al het oude zal zijn voorbijgegaan ; het zal alles nieuw zijn geworden, want terugvoeren zal de Heere hen, die Hij eertijds verdreef, en verzamelen die Hij eertijds verstrooide en zijne heiligheid zal de Heere in hun midden betoonen (vgl. 20 : 41, 36 : 23 v.) d.i. het in hun midden duidelijk maken, dat Hij niet gemeten kan worden met den maatstaf, dien de volkeren gewoon zijn aan hunne goden aan te leggen (vs 27). Daarvan zal dan het gevolg zijn, dat „zij” — d.i. Israël, niet de volkeren — gewaar zal worden hoezeer zij zich vergisten, toen zij meenden, dat de Heere zich aan hen onttrokken had (Jes. 49 : 14), toen het juk der ballingschap over hen kwam. De Heere zelf verbande hen, omdat de Heilige niet bij het onheilige wonen kon. En zoo zullen zij straks ook des Heeren hand zien, wanneer niet alleen de weg naar het land der vaderen voor hen weer geopend zal worden, maar de Heere bovendien niemand van hen daar achterlaat (vs 28). Dan zal er van verbreking der banden geen sprake meer zijn ; des Heeren nabijheid zal ten alle tijde worden ervaren ; zijn aangezicht zullen zij immer zien, want des Heeren Geest zal over des Heeren volk worden uitgestort — niet geschonken als in 36 : 27 — de rijkdom der volkomen wedergeboorte zal hun geworden.

vgl. Jes. 32 : 15, 44 : 3, Joël 2 : 28, Zach. 12 : 10. Dit zal dus het einde zijn: Israël Gods zoon.

Gog's einde is dus het begin van het herboren Israël.

Nu dringt zich echter nog deze vraag aan ons op: wie is toch deze Gog? Daarbij staat het volgende vast: 1° de profeet beweegt zich op een gebied, dat zijn medebalingen bekend is; hij behoeft hun niet te zeggen wie Gog is en waar Magog ligt; 2° de profeet knoopte met betrekking tot Gog uitdrukkelijk aan vroegere profetieën aan, vgl. 38 : 17, 39 : 8; 3° de wijze, waarop de profeet van Gog spreekt, geeft den indruk, dat we hier met een historische persoonlijkheid te doen hebben, want we worden gebracht naar geografisch nauwkeurig omschreven gebieden, Mesech en Toebal.

Daarom moet dan ook de poging van *Gressmann* en *Herrmann* om Gog voor te stellen als een mythische figuur worden afgewezen als in strijd met de historische inkleeding der profetie. Ook heeft ze geen grond in de verdere literatuur en is slechts een verschuiving van het probleem naar achteren.

Ook kan *Boehmer's* poging om Gog voor een schuilnaam van Babel te houden niet als gelukt worden beschouwd. Gog wordt immers zeer duidelijk geteekend als beheerscher van de volkeren van het verre Noorden. Evenmin kan worden aanvaard de poging van *Hoonacker* om Gog en Magog uit het Soemerisch te willen verklaren. Dan zou Magog samenstelling zijn van het Soemerische *ma* = Akkadisch *matoe* „land” en van het Soemerische *goeg* = *gieg* = duister, dus beteekenen moeten „land der duisternis” (= het Noorden). Van dat *Magog* zou dan Gog secundair zijn afgeleid bij wijze van personificatie. Maar dat is niet alleen loutere willekeur, doch ook in strijd met het sub 1°. boven vastgestelde.

Nu krijgen we uit de H. S. over Gog zelf niet het minste licht, want de Gog van 1 Kron. 5 : 4 heeft hiermede niets te maken en Openb. 20 : 8, waar Gog en Magog twee volken zijn, gaat duidelijk op Ez. 38 v. terug. Het eenige, wat Ezechiël ons van hem zegt, is, dat we hem in het Noorden van Klein-Azië hebben te zoeken blijkens zijn titel: „grootvorst van Mesech en Toebal”. En wat Magog betreft, dit komt in Gen. 10 : 2 naast Gomer, Toebal, Mesech e.a. voor als „zoon” van Jafet. Ezechiël maakt er slechts tweemaal melding van, 38 : 2 en 39 : 6. Nu is echter dat Magog in 38 : 2 niet boven iedere verdenking verheven. Immers 1°. staat het hier storend tusschen Gog en zijn titels, die in 38 : 3 en 39 : 1 terecht nauw met elkander verbonden zijn, 2°. zou het hier alleen gehandhaafd kunnen worden, indien „het land van den Magog” van den Masorithischen tekst veranderd wordt in „naar het land Magog”, al moet onmiddellijk worden erkend, dat het zelfs dan nog hinderlijk is. Alleen 39 : 6 geeft ons zekerheid, dat Gog in nauw verband staat met het land Magog, want de poging van

de Grieksche vertalers om hier „tegen Gog” te lezen in plaats van „tegen Magog” struikelt over het onmiddellijk volgende „en tegen de inwoners der kustlanden”, wat er op wijst, dat Magog een land moet zijn geweest, wat trouwens ook in Gen. 10 : 2 wordt gezegd. Nu heeft men getracht Magog te laten ontstaan uit *māt Gag* en dit voor identisch te verklaren met *māt Gagaja*, welk volk in de Amarnabrieven (I r. 38) wordt genoemd en in Noord-Syrië moet worden gezocht. Maar dat is in ieder geval veel te zuidelijk, want „Magog” wordt 39 : 6 in nauw verband gebracht met „de kustlanden”. Daarom willen anderen het verklaren als *mat Goegi* d.i. het land van Goegoe, den Gyges der Lydiërs uit pl.m. 660 v. Chr., in wien men dan Gog zouden hebben teruggevonden. Dan is dus Gog primair en Magog secundair. Anderen willen het omkeeren en Gog secundair achten, afgeleid uit den landsnaam Magog. Maar, indien uit deze beide gekozen moet worden, dan is het eerste vermoeden toch het waarschijnlijkste. Immers, de Grieksche vertaling leert ons welk een groote plaats deze Gog in den gedachtenkring van Israël heeft ingenomen. De in Num. 24 : 7 genoemde koning van Amalek, Agag, heet in de Grieksche vertaling Gog en in Amos 7 : 1 wordt het volkomen begrijpelijke: „en wel het nagras na de afmaaiing des konings” veranderd in „en zie een sprinkhaan is de koning Gog”, wat in het geheel geen zin geeft, maar spreekt van Gog’s bekendheid. Bovendien staat vast, dat de gedachte van den grooten vijand uit het Noorden in Israël leefde. De overval van een grooten zwerm sprinkhanen is voldoende om de verwachting van „den Noordelijke” wakker te roepen en daarmede alle verwachtingen op den grooten dag des Heeren (Joël 2 : 20). Eindelijk is het aan geen twijfel onderhevig, of de herinnering aan de legermassa’s der Assyriërs lagen nog versch in het geheugen (Nah. 2 : 2—3 : 19). Ook leefde de Scythenstorm in de herinnering voort (Jer. 3—6, Zef. 1 : 14 v.v., 3 : 8). Op grond van een en ander nu komt het mij waarschijnlijk voor, dat Ezechiël deze gedachtenreeksen vereenigt en nu den bekenden Gog-Gyges maakt tot representant en aanvoerder van de volkencoalitie, die in den eindtijd wordt verwacht. Zoo wordt deze als het ware de O. T.ische Antichrist, de laatste tegenstander, die overwonnen moet worden, voordat het godsrijk komt.

Het nieuwe Godsrijk.

40—48.

Nadat de profetie tegen Gog en de zijnen den profeet gebracht heeft tot het moment, waarop des Heeren Geest zal worden uitgestort op het huis Israël en dit dus, na de vernietiging van zijn laatste tegenstanders, ongehinderd en in volkomen rust deelachtig zal worden wat „de heerlijkheid des Heeren” inhoudt en in beweging brengt (39 : 29), wordt hem nu getoond welke levensvorm voor Israël daarvan het gevolg zal zijn. Want die „heerlijkheid” is niet slechts verheven *boven* de wereld, maar zij doet ook *in* die wereld hare levenswerking ingaan. Zij wil hare levensvolkomenheid aan de wereld mededeelen en eischt daarom van deze zulk een levensvorm, dat zij zich daarin kan ontplooiën.

Deze nieuwe toekomst van Israël wordt Ezechiël ontsloten in een van de laatste momenten zijner profetische werkzaamheid (573/2). Dan wordt hem gegeven te zien wat de inhoud is van de reeds in 36 : 27 en 37 : 24—27 uitgesproken gedachte, dat Israël straks onder de drijfkracht van des Heeren Geest zijne wetten in acht zal nemen en in praktijk brengen. Zoo vormt dan ook het negental hoofdstukken, dat hieraan wordt gewijd, een duidelijke eenheid, waarbij intusschen de bouw van den wederom door des Heeren heerlijkheid bewoonden, tempel en de hervorming van den geheelen cultus op den voorgrond staat. Daarbij springt het echter onmiddellijk in het oog, dat we hier niet staan voor een nieuwschepping, maar veeleer voor een hervorming. De vorm, dien Israëls leven door Mozes' *thora* ontvangen had, blijft de grondslag ook van het nieuwe leven, dat straks aan Israël ten deel zal vallen. Maar dat leven is nu van een nieuwen geest doortrokken en wordt daardoor in nieuwe banen geleid, en daarom moet die oude vorm zich op meerdere punten wijzigingen getroosten, omdat alleen zóó een volkomen overwinning van de ellenden van het verleden en een betere beantwoording aan het door God aan Israël gestelde einddoel kan worden verwacht.

Hier nu gaat Ezechiël boven de andere profeten uit. Deze

hebben het volle licht laten vallen op de inwendige levensvernieuwing, door den Heere in en aan zijn volk gewrocht. Maar Ezechiël grijpt naar levensvormen, waarin de nieuwe geest zijn wezen in adaequate vormen brengen kan. Het is hem niet genoeg, dat het volk een nieuwen geest en een nieuw hart ontvangt. Hij staat er op, dat deze inwendige heerlijkheid ook uitwendige gestalte krije. Vandaar zijn belangstelling in den nieuwen tempel en de nieuwe stad, in het *corpus sanum*, dat bij de *mens sana* behoort. Bij hem is *dit* de hoofdgedachte: lichamelijkheid is het einde van Gods weg. Eerst wanneer de geheele wereld afstraling geworden is van des Heeren „heerlijkheid”, eerst dan is aan Gods eer genoeg gedaan. Dat geschiedt dan natuurlijk door de bemiddeling van Israël. In en door het nieuwe Israël zal datgene in de wereld ingaan, wat de cherubs transcendent voorstellen: een lichtglans der heerlijkheid. Dat dit inderdaad de gedachte van Ezechiël is, bewijst 46 : 9, waar hij spreekt van het komen van het volk voor het aangezicht des Heeren op de groote feesten en zegt, dat het recht voor zich zal uitgaan, derhalve doen zal wat ook de cherubs deden (1 : 9, 12), m.a.w. het nieuwe Israël zal op aarde zijn wat de cherubs in den hemel zijn. En evenals de cherubs dragers zijn van het goddelijke leven, zoo zal ook in het nieuwe Israël een stroom van levend water worden gevonden (47 : 1—12). In Israël is de troon Gods, die in het visioen boven de hoofden der cherubs zweeft (1 : 26), in de wereld ingegaan (43 : 7) en is de stad te vinden met den veelbelovenden naam: „de Heere is daar” (48 : 35). Gelijk de troonwagen den kwadraatvorm vertoont (hfdst. 1), zoo zullen ook het nieuwe tempelgebied en de nieuwe stad, de geestelijke middelpunten van het nieuwe Israël, den kwadraatvorm hebben (42 : 16. 19, 48 : 16).

Zoo wordt alles van nieuw leven vervuld. In den nieuwen tempel gaat het volk in en uit met zijn vorst en priesters. Daar viert het zijn feesten, brengt het zijn offers. Iedere stam en iedere familie woont in vrede op zijn erfdeel. Allen hebben deel aan de Godsstad, waar iedere stam zijn eigen poort heeft (48 : 30 v.v.) en vanwaar de levensstroom uitgaat (47 : 1—12).

Zoo staan dus deze hoofdstukken als vrucht van hetgeen Ezechiël reeds bij zijn eerste visioen heeft geleerd. Daar is het hem duidelijk geworden, dat, wanneer God zijn leven mededeelt, Hij dat ook tot een uitwendigen vorm laat komen, die met het innerlijke zijn in overeenstemming is. En daardoor is het hem duidelijk geworden, dat Gods weg niet van buiten naar binnen, maar van binnen naar buiten gaat. De in het inwendige aanwezige krachten dringen altijd weer tot een overeenkomstigen uitwendigen vorm. Zijn boek zou dan ook niet af zijn, indien hij de herstelling van Israël daarmede afsloot, dat nu het volk in den hun geworden nieuwen geest de macht had een

nieuw leven te beginnen (39 : 25 v.v.), en niet tevens aantoonde hoe nu die geestesvolheid zich veruitwendigt in nieuwe levensvormen.

Daarbij mogen we natuurlijk niet verwachten een N. T. ische teekening van die levensvormen te ontvangen. We zijn bij Ezechiël nog niet bij de christelijke kerk met haar leven in Christus verborgen in God. We staan hier nog op O. T. ischen bodem en hooren dus van tempel en priesterschap, van offers en reinigingen. Maar anderzijds mogen we dit profetische toekomstbeeld niet abstraheeren van den geestelijken achtergrond, die het draagt, en niet vergeten, dat wat hier in uitwendigen vorm wordt voorgedragen uit den Geest geboren is. Het Israëel, dat de profeet hier voor oogen heeft, is het met den Heiligen Geest begunadigde, dat den Heere dienen kan zonder vrees.

Het is dan ook een vergeefsch pogen deze hoofdstukken te zien als een teekening van het ideaal van een goed geordenen staat, gelijk Plato later zou geven (zoo Herder, Ueber das Studium der Theologie, Brief 9; en vele anderen na hem) of als een program, dat bij den terugkeer des volks in Kanaän zou moeten worden verwerkelijkt (zoo de school van Wellhausen). Zoo komt men ten eenenmale in strijd met het getuigenis van Ezechiël, die hetgeen hij in deze hoofdstukken geeft *niet* gezien wil hebben als vrucht van eigen meditatie of van eigen begeeren, maar als de inhoud van het visionair geschouwde, derhalve te zijner kennis gekomen onafhankelijk van zijn eigen wil. Trouwens, zelfs bij oppervlakkige lezing springen twee dingen in het oog. Allereerst dat hier niet gerekend is met de feitelijke verhoudingen. De tempelberg wordt „zeer hoog” (40 : 2), wat de Sion *niet* was. De tempelburcht wordt ten eenenmale losgemaakt van de stad (48 : 15 v.v.), wat in den koningstijd *niet* het geval was en geografisch ook niet mogelijk was. Kanaän wordt gezien als een lange rechthoek, waarbij het Overjordaansche buiten beschouwing wordt gelaten en ook de kuststrook als Israëls bezit wordt gezien (hfdst. 48), wat nimmer het geval is geweest. De stammen krijgen, ongezien hun grootte, ieder een gelijk deel daarvan, maar ontvangen dan een heel ander gebied dan ze vóór de ballingschap in bezit hadden. Ook hier wordt met de geografische gesteldheid *niet* gerekend. Daarbij komt, dat de toch zeer breede beschrijving van den nieuwen tempel (40 v.v.) zoo onvolledig is, dat het nauwelijks mogelijk is daarnaar een plattegrond te teekenen. Zoo zijn b.v. nergens de hoogte-afmetingen aangegeven. Evenmin wordt ook maar één enkel woord gewijd aan het te gebruiken bouw materiaal. Intusschen, er is nog meer. Wanneer in 45 : 9—17 de rechten en plichten van den vorst omschreven worden, dan wordt *niet* gezegd, dat hij het recht moet handhaven, dat hij land en volk moet verdedigen tegen aanvallen van buiten of dat hij moet medewerken aan de ma-

teriele verheffing van zijn volk. De eenige taak, welke hem hier wordt opgelegd, is deze: hij moet zorgen voor de offers op de groote feesten (45 : 17). Hetzelfde geldt van het volk: het heeft niet anders te doen dan offeren, want nooit kan iemand meer uit zijn erfdeel verstooten worden (46 : 18 v.v.). Geen uitvoerende macht is meer noodig, die de onderlinge verhoudingen in het goede spoor heeft te leiden. De vorst is tevreden met de bescheiden rol, hem toegedeeld. De levieten zien zonder tegenstand af van de uitoefening der priesterlijke functiën. De priesters leeren en spreken recht zonder dat iemand zich verzet. De geldelijke bijdragen vloeien zonder moeite. Leugen en bedrog komen in handel en verkeer niet meer voor. De arme heeft niet meer te vreezen voor den rijke. Het vieren der feesten en het heiligen der sabbaten gaat van zelf. In geen enkel opzicht is er meer behoefte aan een ingrijpen van de sterke hand der overheid.

Zoo is het dan ook aan geen twijfel onderhevig, of de hier geteekende gemeenschap van Israël behoort, al is ze „diesseitig”, toch tot een wereld, die niet meer staat onder de verwoestende inwerking der zonde. Deze is althans van haar heerschappij beroofd.

Men heeft er zich over verwonderd, dat Ezechiël deze toekomstige heerlijkheid van Gods volk betrekkelijk dicht bij zich heeft gedacht. M. i. ten onrechte. Voor wie in de verte ziet, valt wat ver uiteen ligt in eenzelfde gezichtsvlak. Hij ziet één groot beeld, waarvan de ruimtelijke samenhang der onderscheidene deelen gansch anders schijnt dan deze in werkelijkheid is. Hij staat als in een laan, waarvan hij de eerste boomen wel onderscheiden kan, maar de volgende in elkander overvloeien. Bij alle profeten volgt dan ook op de terugvoering des volks onmiddellijk de uitstorting des Geestes, welke er eeuwen van gescheiden is, en daarop weer de openbaring der volle heerlijkheid van het Godsrijk, waarop wij nog wachten.

En juist dit laatste feit van het profetisch perspectief maakt het voor ons duidelijk, dat en waarom Ezechiël ook het door hem geziene met geen andere kleuren teekent dan de toenmalige verhoudingen aan de hand gaven, precies zooals ook wij slechts met ons eigen begripsalfabet kunnen nadenken over wat wij in de toekomst verwachten. En met dit laatste hangt weer samen, dat, al ligt, gelijk 16 : 61 bewijst, de verwachting, dat ook andere volkeren dan Israël het heil deelachtig zullen worden, op de lijn van Ezechiëls denken, in zijn toekomstbeeld geen uitdrukking gegeven wordt aan de gedachte, dat het rijk Gods, wanneer het zich in volle heerlijkheid openbaren zal, de grenzen van het oude bondsvolk zal hebben doorbroken.

Gelijk reeds in het voorbijgaan bleek, zijn van deze hoofdstukken de meest uiteenloopende verklaringen gegeven. Ten einde binnen het kader dezer Korte Verklaring te blijven, heb

ik uitsluitend mijn eigen zienswijze gegeven. Voor het overige verwijs ik naar *W. Gronkowski*, *Le Messianisme d'Ezechiël*, Paris 1930 en *G. Ch. Aalder*, *Ezechiëls herstellingsvizioen*, *Tijdschr. v. Ger. Theol.* XIII 1 458—463.

Nog slechts eenige opmerkingen wil ik hieraan toevoegen.

Uit de algemeene structuur dezer hoofdstukken blijkt, dat in Ezechiëls denken de bouw van den nieuwen, door des Heeren heerlijkheid opnieuw bewoonden tempel en de hernieuwing van den geheelen eeredienst op den voorgrond staat. Allereerst wordt een teekening gegeven van de buitenste poorten en den buitensten voorhof (40 : 5—27). Hierop volgen de binnenste poorten en de binnenste voorhof (40 : 28—47). Daarna wordt in 40 : 48—41 : 26 het eigenlijke tempelgebouw beschreven met zijn priestervertrekken (42 : 1—14), besloten door de mededeeling van de afmetingen van het geheele tempelcomplex (42 : 15—20). Nadat we in 43 : 1—12 hebben gehoord, hoe des Heeren heerlijkheid weer in den tempel intrek neemt, wordt onze aandacht gevestigd op den eigenlijken tempeldienst en hooren we achtereenvolgens van het brandofferaltaar (43 : 13—27) en van de priesters en hun dienaren (44 : 4—31). Tusschen deze beide laatstgenoemde stukken in staat een drietal verzen (44 : 1—3), dat spreekt van de gesloten Oosterbuitenpoort. We zouden het veeleer verwachten bij 40 : 5—16, waar een breede beschrijving van deze poort wordt gegeven. Hierop volgt een achtstal verzen (45 : 1—8), handelend over de verdeling des lands, die uitvoerig beschreven wordt in 47 : 21—48 : 35. Daarna worden in 45 : 9—17 de plichten en rechten van den vorst beschreven. In 45 : 18—25 hooren we van de jaarlijksche feesten en in 46 : 1—10 van sabbat en nieuwe maan, terwijl in 46 : 11 het spijsoffer en in 46 : 13—15 het dagelijksch brandoffer besproken worden, van elkander gescheiden door vs 12, dat handelt over het gelofte-offer van den vorst. Hierop volgt een drietal verzen (46 : 16—18) over de vervreemding van het domein van den vorst, welke verzen beter achter 45 : 8 een plaats zouden kunnen hebben. Eindelijk hooren we in 46 : 19—24 over de keukens voor priesters en volk, welke verzen wij liever achter 42 : 13 v. zouden willen plaatsen. Het geheel wordt besloten met een tweetal hoofdstukken, waarin we hooren van het levenwekkende tempelwater (47 : 1—12) en daarna van de grenzen en de verdeling van het land (47 : 21—48 : 35).

Gelijk a priori bij dergelijke hoofdstukken, die uiteraard vol termini technici staan, verwacht moest worden, levert de vertaling buitengewone moeilijkheden op. Bovendien bewijst de vergelijking van den Hebreeuwschen tekst met dien der Grieksche en Latijnsche vertalingen, dat de afschrijvers hier heel wat op hun geweten hebben. En eindelijk vermeerdert het feit, dat de profeet hier geschreven heeft voor „goede verstaanders”, die slechts een „half woord” noodig hebben om de

bedoeling van den auteur te begrijpen — tot welke „goede verstaanders” wij helaas! niet behooren — de moeilijkheden nog bovenmate. Het gevolg is dan ook, dat de hier geboden vertaling veel elementen van onzekerheid bevat en de verklaring daarvan op meerdere punten in gebreke is gebleven.

Inleiding.

40 : 1—4.

- 40 ¹ In het vijf en twintigste jaar onzer ballingschap, in het begin van het jaar, op den tienden dag dier (eerste) maand, in het veertiende jaar, nadat de stad verwoest was, op dienzelfden dag was de hand des Heeren op mij en Hij bracht mij derwaarts. ² In gezichten Gods bracht Hij mij naar het land Israëls en zette mij op een zeer hoogen berg en daarop lag zuidwaarts zoo ³ iets als een stad. ³ Daarheen bracht Hij mij, en zie! een man, die er uitzag zooals koper er uitziet en die een linnen snoer in ⁴ zijn hand had en een meetroede, en hij stond in de poort. ⁴ En die man sprak tot mij: Menschenkind, zie met uw oogen en hoor met uw ooren en let goed op alles, wat ik u zal laten zien, want om u dat te laten zien zijt gij hierheen gebracht, Verkondig aan het huis Israël alles, wat gij zien zult.

Nu Gog en zijne heirscharen vernietigd zijn en niets meer in den weg staat aan de vervulling van 36 : 27, 37 : 24—27 en 39 : 29, zal den profeet worden getoond welke levensvorm daaruit voor Israël voortvloeit. Dit geschiedt als 1 : 1, 8 : 3 (11 : 24) in „gezichten Gods”. In visionairen toestand gevoelt hij zich overgebracht naar het land der vaderen.

Wanneer dit visioen over hem kwam, zegt de profeet naar een dubbele dateering overeenkomstig de twee hoofdmomenten in zijn leven, die van beslissenden invloed daarop zijn geweest. Allereerst dateert hij dat visioen naar het jaar der ballingschap. Het komt over hem in het vijf en twintigste jaar daarvan d. i. 573. En dat wel „in het begin van het jaar”. Wijl nu deze laatste uitdrukking, die in het O. T. alleen hier voorkomt, later den zin kreeg van Nieuwjaarsdag en deze viel op den 10den Tisjri, waarop naar Levit. 25 : 9 de bazuin weerklonk voor den grooten verzoendag van het jubeljaar, daarom heeft men vermoed, dat de profeet hier aan den 10den Tisjri wil gedacht hebben. Maar dat is toch al heel onwaarschijnlijk. Immers, indien reeds in Ezechiëls dagen „begin van het jaar” den zin had van Nieuwjaarsdag, dan ware de toevoeging „op den tienden dag dier maand” hier ten eenenmale overbodig geweest. Maar

nu de profeet zich uitdrukt gelijk hij doet, volgt daaruit, dat bij hem „het begin van het jaar” nog de beteekenis heeft van „de eerste maand”. En daarmee kan hij slechts dan Tisri bedoeld hebben, indien het jaar, waarin hem dat visioen gewerd, een jubeljaar was. Maar dat zou de profeet er dan wel bij gezegd hebben, omdat overal elders Nisan de eerste maand bij hem is. Uit deze overwegingen volgt, dat de profeet dat visioen ontving op den 10den Nisan, den dag van de afzondering van het paaschlam — Exod. 12 : 3; in beteekenis gelijk aan onzen Palmzondag —, den dag ook van den doortocht der kinderen Israëls door den Jordaan (Joz. 4 : 19).

Maar hierop laat de profeet nog een tweede dateering volgen, herinnerend aan het jaar, dat geen Israëliet ooit vergeten kon : dat van den ondergang van stad en tempel, in 's vijands hand gevallen op den 9den Tammoez (Juni/Juli) en verwoest van den 7den tot den 10den Ab (Juli/Aug.), zie 2 Kon. 25 : 3. 8, Jer. 52 : 6. 12. Ook hier brengt het veertiende jaar ons tot 573.

Sinds het visioen van hfdst. 8—11, dus sinds Aug./Sept. 592 is Ezechiël niet meer „in den geest” in Jeruzalem geweest, al heeft zijn geest zich voortdurend met stad en tempel bezig gehouden zoowel toen beider val dreigde als sinds beider ondergang voltrokken was. Nu voelt hij weer over zich komen die goddelijke macht, welke hij sinds zijne roeping tot profeet zoo goed kende. „Hij” (zie ook 8 : 7. 14. 16), de Heere zelf (zie 37 : 1) brengt hem naar „het land der vaderen”.

De plaats, waarheen hij gebracht wordt, duidt de profeet op drieërlei wijze aan. Allereerst „derwaarts”, wat alleen slaan kan op de eenige plaatsbepaling, welke we in vers 1 vinden : de stad. Vervolgens in vs 2 „naar het land Israëls”. Eindelijk „op een zeer hoogen berg”. Met dezen laatste is niet de Gerezim — zoo *M. Gaster*, *The Samaritans*, bl. 15 — doch de Sion bedoeld. Maar dan niet zooals deze is naar zijn geografische structuur, want „zeer hoog” was de Sion niet (744 M.). De profeet ziet hem in eschatologisch licht, zooals deze berg zich in de profetische visie vertoont als de tegenhanger van Babels toren, als de overwinnaar van alle andere tempelbergen, zie ook 17 : 22, 20 : 40, 34 : 14 en vgl. Jes. 2 : 2 v.v., Micha 4 : 1 v.v., Zach. 14 : 10, ook Openb. 21 : 10. Hij noemt den berg echter niet bij name, evenmin trouwens als de stad, die daarop ligt. Dat doet hij natuurlijk opzettelijk. Iedere band met het besmette en zondige verleden is doorgesneden. De Heere maakt „alle dingen nieuw”, ook berg en stad.

Deze laatste ziet de profeet „zuidwaarts” van zich liggen; volkomen begrijpelijk, omdat Ezechiël geacht wordt uit het Noorden te komen (zie 8 : 3, 20 : 46). Hij spreekt evenals in hfdst. 1 weer erg vaag : „Zoo iets als een stad”. Uit de volgende beschrijving blijkt dan ook, dat hij daarmee eigenlijk den tempel met zijn bijgebouwen bedoelt, vgl. 2 Kon. 10 : 25

„de stad van het huis van den baäl”. Des Heeren tempel is nu echter niet meer verbonden met het koninklijke paleis gelijk vroeger, toen eenzelfde muur beide samenvoegde en tegelijkertijd afzonderde van „de stad” (1 Kon. 6—8, 2 Kon. 11 : 13 v.v., 16 : 18, 2 Kron. 9 : 18). De tempel staat nu geheel op zichzelf, beslaat een eigen gebied en wordt door een breede strook grond zelfs van het priesterlijke gebied afgescheiden (43 : 8, 45 : 1 v.v.). Het is en blijft een „wonen” Gods in het midden van zijn volk, maar anders dan Israëel dit gezien had.

Naar dit gebouwencomplex brengt de Heere hem en daar vindt de profeet als zijn verderen begeleider iemand, dien hij „een man” noemt d.w.z. iemand, wiens gestalte den profeet herinnert aan zijn eigene. Maar zoodra hij dezen „man” gaat beschrijven, teekent hij hem onmiddellijk als iemand, die buiten het menschenlijke geslacht staat. Zijn aanblik toch herinnert hem aan „koper” evenals de wezens van het eerste visioen (1 : 7). Deze „man” is dus een bovenaardsch wezen evenals die van Dan. 10 : 7 en Openb. 1 : 15. Hij is niet, gelijk men gemeend heeft, de Heere zelf, gelijk niet zoozeer blijkt uit 40 : 46, 41 : 22 en 42 : 13 als wel uit 43 : 6 v.v., waar „de man” en „de Heere” uitdrukkelijk onderscheiden worden. Trouwens, wanneer des Heeren heerlijkheid beschreven wordt, dan wordt niet gesproken van „koper” maar van „glanzend metaal” (1 : 4. 27, 8 : 2). Hij herinnert aan den in linnen gekleeden „man” van 9 : 2, 10 : 2 en aan den engel, die den visionairen Zacharia al het geschouwde verklaart (Zach. 1 : 9 en verder). Voor het vermoeden, dat hier Mozes bedoeld is, wien vroeger de afmetingen van den tabernakel werden getoond (Exod. 25 : 9. 40, 26 : 30) bestaat niet de minste grond.

Deze „man” heeft „een linnen snoer” in zijn hand, gebruikt voor het meten van lange afstanden of ronde voorwerpen, dat verder echter niet genoemd wordt (in 47 : 3 wordt *qāw*, het het eigenlijke woord voor meetsnoer, gebruikt). Ook heeft hij „een meetroede” bij zich (*qēnē ha-midda*), misschien als de Assyrische *qanoē* zes el (van 6 of 7 handbreedten) lang. Beide zijn de gewone attributen van een bouwmeester, vgl. Openb. 11 : 1, 21 : 15.

De profeet vindt hem staande „in de poort”. Daarmede zal wel de Noorderpoort van den buitensten tempelvoorhof bedoeld zijn. Immers Ezechiël komt van het Noorden en „de man” brengt hem straks (vs 6) naar de Oostpoort.

Deze „man”, die blijkbaar op den profeet staat te wachten, treedt hem tegemoet en spreekt hem aan. Daarbij dringt hij zoo ernstig als mogelijk is — let op de drievoudige opwekking! — er bij hem op aan om toch goed op te letten op hetgeen hem nu zal worden getoond (zie ook 44 : 5). Immers, zoo wordt er nog uitdrukkelijk aan toegevoegd, *dat* is het eenige doel van zijn komst. En wanneer de profeet straks alles goed

in zich heeft opgenomen, moet hij dat aan „het huis Israël” d.w.z. aan zijn medebalingen „verkondigen”. Dat laatste houdt nu intusschen niet een bevel in om straks den tempel op deze wijze te bouwen. Immers, indien dat het geval ware, dan zou dit niet alleen met even zoo vele woorden gezegd zijn, maar dan zouden bovendien straks de hoogtematen ook uitdrukkelijk zijn aangegeven en al de bijzonderheden, waarvan 1 Kon. 6—8 gewaagt. De verkondiging is prediking, want deze visionair geziene tempel spreekt van een heerlijke toekomst.

A. De nieuwe tempel.

40 : 5—43 : 12.

a. De buitenste poorten en de buitenste voorhof.

40 : 5—27.

- 40 ⁵ En zie, een muur liep aan den buitenkant geheel om het huis heen. In de hand nu van den man was een meetroede van zes ellen, (ieder) van een (gewone) el en een handbreedte. Hij dan mat de dikte van het bouwwerk: één roede; ook de hoogte: één roede.
- ⁶ Toen ging hij naar een poort, die naar het Oosten zag, en besteeg haar treden en mat den drempel der poort: één roede ⁷ breed, ⁷ en elke nis: één roede lang en één roede diep. En tusschen de nissen was vijf el, en de drempel der poort bij het ⁹ voorportaal der poort naar den binnenkant: één roede. ⁹ En hij mat het voorportaal der poort: acht el, en haar muurpijlers: ¹⁰ twee el. Het voorportaal nu was aan den binnenkant. ¹⁰ En de nissen van de poort, die naar het Oosten zag, waren drie aan de eene en drie aan de andere zijde. Ieder der drie had eenzelfde maat. Eenzelfde maat hadden ook hun muurpijlers aan ¹¹ beide zijden. ¹¹ En hij mat de breedte van den poortingang: ¹² tien el, en den poortweg: dertien el. ¹² En de rastering voor de nissen was aan beide zijden één el (hoog), maar de nis zelf was aan beide zijden zes el (diep).
- ¹³ Toen mat hij de poort van de rugzijde van de eene nis tot de rugzijde (der tegenoverliggende nis); een breedte van vijf en twintig el: deur tegenover deur.
- ¹⁴ Toen mat hij de hal: twintig el, en bij de poorthal was de ¹⁵ voorhof rondom. ¹⁵ En van den voorkant van den ingang der

poort tot aan den voorkant van de binnenste voorhal: vijftig el.

- ¹⁶ En de poort had rondom vensters, die naar de nissen en naar haar muurpijlers binnenwaarts schuin uitliepen, en zoo had ook de hal rondom vensters binnenwaarts (uitlopend) en op de muurpijlers waren palmen.
- ¹⁷ Toen bracht hij mij naar den buitensten voorhof en zie, daar waren vertrekken. En rondom den voorhof was een plaveisel
- ¹⁸ gemaakt: dertig vertrekken op het plaveisel. ¹⁸ En het plaveisel was aan den zijkant van de poorten in overeenstemming met de lengte der poorten, (namelijk) het benedenste plaveisel.
- ¹⁹ En hij mat de breedte van den voorhof van den voorkant der benedenste poort aan de binnenzijde tot aan den voorkant van de binnenste poort aan de buitenzijde: honderd ellen.
- ²⁰ Toen bracht hij mij naar het Noorden, ²⁰ en zie, een poort, welker voorkant naar het Noorden gericht was, aan den buitensten voorhof. Hij mat de lengte en de breedte daarvan.
- ²¹ En haar nissen, drie aan elke zijde, en haar muurpijlers en haar voorportaal waren als de afmetingen van de eerste poort:
- ²² vijftig el lang en vijf en twintig el breed. ²² En haar vensters en (die van) haar hal en haar palmen hadden dezelfde maat als die van de poort, welker voorkant naar het Oosten gericht was. Met zeven treden besteed men haar. Ook was haar hal
- ²³ aan den voorkant. ²³ En er was een poort naar den binnensten voorhof tegenover de poort naar het Noorden evenals bij de poort naar het Oosten. En hij mat van poort tot poort: honderd el.
- ²⁴ Toen bracht hij mij naar het Zuiden, en zie, een poort, welker voorkant naar het Zuiden gericht was. En hij mat haar
- ²⁵ nissen en muurpijlers en hal als de vorige afmetingen. ²⁵ En vensters had ze rondom, ook haar hal, als de vorige vensters.
- ²⁶ Vijftig el was zij lang en vijf en twintig el breed. ²⁶ En zeven treden voerden tot haar op en haar hal lag aan den binnenkant. En zij had palmen; een aan de eene zijde en een aan de
- ²⁷ andere zijde, op haar muurpijlers. ²⁷ Ook was er een poort naar den binnensten voorhof in de richting van het Zuiden. En hij mat van poort tot poort: honderd el.

5 De profeet staat met den „man” voor het bouwwerk, dat op hem (vs 2) den indruk maakt van „zoo

iets als een stad". Het eerste, wat hem daarbij treft, is, dat „het huis", waaronder we hier blijkens de volgende beschrijving het ongeveer 6 H.A. groote tempelgebied met al zijn gebouwen hebben te verstaan, omgeven is door „een muur". Dat daaromheen nog een strook is van 50 el breedte, die „des Heeren woning" zelfs in het toch van des Heeren Geest vervulde Israëel (39 : 29) van het overige gebied moet afzonderen, zegt hij eerst 42 : 20 en 45 : 2. Nu is zijn aandacht uitsluitend gericht op den muur. Buitengewoon dik is die niet en evenmin buitengewoon hoog in tegenstelling met de muren der Semietische tempels, die ware vestingen geweest zijn, zooals trouwens ook met Salomo's tempel en vooral met dien van Herodes het geval is geweest. Maar voor oorlog is in den nieuwen staat geen plaats. De muur is dan ook slechts zes el dik en hoog, geheel in overeenstemming met de eischen, die aan de immers van slechts in de zon gedroogde tegels opgetrokken muren van dergelijke gebouwen mogen worden gesteld. Daarbij wordt uitdrukkelijk aangegeven, dat de el, waarvan hier sprake is, niet is „de gewone el", maar eene, die nog een handbreedte van vier vingers (zie Exod. 25 : 25, 37 : 12, Jer. 52 : 21) breder is (ook 43 : 13). Nu werd blijkens 1 Sam. 17 : 4 de gewone el gerekend op twee span, welke laatste blijkens Exod. 25 : 25 op drie handbreedten werd gesteld. De el, waarvan Ezechiël hier spreekt, was dus zeven handbreedten groot. Nu is de gewone el bij Israëel waarschijnlijk 45 c.M. lang geweest. Althans, dit kan men opmaken uit het feit, dat volgens het Silôah-inschrift (zie *Noordtzij*, Gods woord² bl. 420) deze tunnel 1200 el lang was, hetgeen bij nameting op ongeveer 45 c.M. per el uitkwam, wat precies weer de lengte is van de gewone Egyptische el. Dan moet de el, waarvan Ezechiël spreekt, $\frac{7}{6} \times 45$ c.M. d. i. 52.5 c.M. lang geweest zijn (zie nader *Van Gelderen*, *Koningen*, bl. 110 v., *Benzinger*, *Hebr. Archaeologie*³ bl. 191 v.). Indien dat juist is, moet de meetroede van den „man", die den profeet begeleidde, 6×52.5 c.M. d. i. 3.15 M. lang geweest zijn. Dat was derhalve de dikte en hoogte van den buitenmuur. Hoe nu de profeet met één oogopslag den geheelen buitenmuur kan zien en vaststellen kan, dat deze „geheel om het huis heen" liep, is niet duidelijk. Wij hebben daarbij echter wel te bedenken, dat we hier een teekening hebben, die *post factum* is te boek gesteld. In vers 5 krijgen we dus een samenvatting van wat de profeet na het volbrengen der omwandeling van het geheele bouwwerk kan constateeren.

Hierna brengt de „man" Ezechiël naar de Oostpoort, welke blijkens 43 : 4 en 44 : 1 v. de hoofdingang was, daar de tempel zuiver „georiënteerd" was d. i. Oost-West lag. Daarom wordt van deze eene breede beschrijving gegeven (vs 6—19), terwijl die van het Noorden (vs 20—23) en van het Zuiden (vs 24—27) kort worden afgedaan. In den westelijken buitenmuur is geen

poort. Daartegen rust het achtergebouw van 41 : 12. Dit hangt hiermede samen, dat ook bij den Salomonischen tempel de westelijke buitenmuur geheel blind was. Maar daar was het een gevolg van het feit, dat tusschen de tempelgebouwen en de eigenlijke stad een dal liep. Voor Ezechiël geldt echter dit motief niet. Hier zal de reden van dit blind-zijn van den westelijken muur dan ook wel voor een deel gelegen zijn in het feit, dat de profeet zich in zijn teekening van den toekomstigen tempel op meerdere punten zoo nauw mogelijk heeft aangesloten bij dien van Salomo. Anderzijds echter zal de algemeene Semietische gedachte van het Westen als het land van den dood hier haar invloed wel hebben doen gelden. Daar is de ingang der onderwereld en zijn „de wateren van den dood” (*A. Jeremias*, Handbuch der altorientalischen Geisteskultur², bl. 157 v.v.). De „allerheiligste” tempel (43 : 12), vanwaar de wateren des levens uitgaan (47 : 1 v.v.) is volkomen afgesloten voor de machten van den dood.

6—16 Bij de Oostpoort staande, ziet de profeet, dat het niveau van de tempelgebouwen hooger was dan dat der omgeving. Immers „treden” voeren tot het poortgebouw. Blijkens vs 22 en 26 (volgens de Gr. Vert. ook hier) waren het er zeven. Wanneer we nu voor deze „treden” dezelfde maat mogen aannemen als voor die, welke van den buitensten voorhof voeren naar het eigenlijke tempelgebouw (zie 40 : 49, 41 : 8) en dus in verband met de boven gegeven berekening de „trede” stellen op 31.5 c.M., dan moet de poort dus 2.20 M. boven het andere niveau gelegen hebben.

Na deze „treden” bestegen te hebben, ziet de profeet, dat de „breedte” — juister diepte — van den poortdrempel dezelfde is als de dikte van den buitenmuur: één roede d. w. z. 3.15 M. De drempel van de poort wordt dus gevormd door de dikte van den ringmuur. Merkwaardig is, dat hij hier — ook bij de andere poorten niet — met geen enkel woord van de poortdeuren spreekt. Toch blijkt uit 44 : 1—3, 45 : 19 en 46 : 2, dat ze er waren. In vs 11 wordt gezegd, dat deze poortingang — dan natuurlijk met de deurposten — 10 el breed was, d. i. 5.25 M.

Zoodra de profeet over den drempel gekomen is, ziet hij „nissen”, waarvan er blijkens vs 10 drie van iedere kant waren. De voorzijde daarvan vormt den poortweg van vs 11, die, gelijk straks nader blijken zal, $3 \times 6 + 2 \times 5 = 28$ el of 14.7 M. lang is. Ieder dezer nissen, welke wel gediend zullen hebben tot wachtkamers (zie 1 Kon. 14 : 28) voor de dienstdoende levieten (44 : 11. 14), die van hier uit gemakkelijk het volk en zijn offerdieren konden monstereen, vormde hoogstwaarschijnlijk een vierkant, waarvan de omtrek 6 el d. i. 3.15 M. was. De voorzijde daarvan bestond uit een „rastering”, waarschijnlijk een soort balustrade, die een el naar voren sprong, waardoor dus de poortweg drie vernauwingen van 1.05 M. vertoonde, welke

de poortwachters in de gelegenheid stelde te weren wie niet den tempel mocht binnengaan. Blijkens vs 13 bevond zich aan de achterzijde van iedere nis een deur, waardoor de poortwachters konden binnentreden. Tusschen de nissen waren „muurpijlers” (vs 10), die de zijwanden van de nissen vormden en dus waarschijnlijk bij elkander aansloten. Blijkens vs 7b waren ze 5 el d. i. 2.62 M. breed. Wie tusschen deze nissen was doorgestaan betrad een tweeden „drempel” (vs 7b), die even „breed” — juister diep — was als de eerste, derhalve 3.15 M. Van wat wij de „breedte” van dezen tweeden drempel zouden noemen, wordt niet uitdrukkelijk gesproken. Dat zal wel dezelfde maat geweest zijn als die van den eersten drempel, 5.25 M. Deze tweede drempel gaf den toegang tot een hal van 20 el breedte en 8 el diepte, dus 10.5 M. $\times$ 4.20 M. Blijkens vs 39 stonden hierin dicht bij den rechter zijmuur 2 $\times$ 2 tafels voor het slachten der offerdieren, ten behoeve waarvan blijkens vs 42b en 43a dubbelhaken in de drie zijmuren waren aangebracht, natuurlijk in de onmiddellijke nabijheid van de tafels. Blijkens vs 38 waren bovendien in dien rechterzijmuur — natuurlijk niet alleen in de hal van de Oostpoort, al wordt alleen daarvan melding gemaakt, 40 : 38 — deuren aangebracht, die den toegang gaven tot de kamers voor het afspoelen van het brandoffer. Uit 44 : 3 schijnt te kunnen worden opgemaakt, dat deze hal ook voor feestmalen kon worden gebruikt.

We hooren niet van eenige versiering van de muren van de poort. Slechts is in vs 16 sprake van „palmen” op de muurpijlers, waarmede dan blijkbaar die van de poorthal bedoeld zijn. Hoe we ons dat echter te denken hebben, is niet geheel duidelijk. Het lijkt mij intusschen onwaarschijnlijk, dat hiermede bedoeld zou zijn een in de steenen uitgehouwen palmboom, symbool van het hier aan het licht tredende leven. We zullen wel te denken hebben aan een als palmboom gestileerde pijler, die los van den wand stond, zooals dat ook met de zuilen van vs 49 het geval was.

Deze poort, die eigenlijk veel meer een poortgebouw was en natuurlijk in zijn geheel overdekt moet worden gedacht, ontving zijn licht evenals die van den Salomonischen tempel (1 Kon. 6 : 4) door „vensters” (vs 16). Of we daaronder dichte vensters hebben te verstaan of zulke, die wel geopend konden worden (vgl. 2 Kon. 13 : 17), dan wel vensters met enge jaloezieën (zie *Van Gelderen, Der Salomonische Palastbau*, in het *Archiv für Orientforschung*, 1930, bl. 100 v.v.) of vensteropeningen zonder meer, is niet geheel duidelijk. Het wil mij echter voorkomen, dat de tekst zelf in de richting van laatstgenoemde opvatting dringt. Hoeveel dergelijke vensteropeningen er waren, weten wij niet.

Het geheel moet een grootschen indruk hebben gemaakt. Immers het poortgebouw had een diepte van niet minder dan vijftig el d. i. 26.25 M. en een breedte van 25 el d. i. ruim 13 M.

De hoogte, die echter niet is opgegeven, zal daarmee wel in overeenstemming zijn geweest.

17—27 Na zoo door de Oostpoort gebracht te zijn, wordt de profeet geleid naar den buitensten voorhof, die blijkbaar op hetzelfde niveau lag als het poortgebouw zelf. Het eerste, wat hem hier treft, is, dat er „vertrekken” zijn. Hij ziet er dertig en stelt onmiddellijk vast, dat deze „op het plaveisel staan, dat rondom den voorhof” was gemaakt. Die „vertrekken” zullen we ons wel gebouwd moeten denken tegen den buitenmuur. Of en hoe ze over de vier zijden van den buitenmuur verdeeld waren, wordt niet gezegd. Gewoonlijk denkt men zich telkens tien tegen den zuidelijken, den oostelijken en den noordelijken kant van den buitenmuur, derhalve vijf aan iedere zijde van het zich daar bevindende poortgebouw. Dit geschiedt dan op grond van de overweging, dat een stuk van het westelijke gedeelte van den buitenmuur ingenomen werd door het achtergebouw van 41 : 12. Maar dan zou de profeet dat toch wel gezegd hebben. M.i. ligt het 't meest voor de hand de verdeling van deze „vertrekken” over de vier zijden van den buitenmuur zich zóó te denken, dat aan de westelijke zijde zes „vertrekken” gebouwd waren, drie aan iedere zijde van het achtergebouw, en aan de drie andere zijden acht, d. w. z. telkens vier aan iedere zijde van het poortgebouw. Nu zegt 42 : 6, dat deze „vertrekken” pilaren hadden. Dit moet dan waarschijnlijk in dezen zin worden verstaan, dat er een zuilengang voor langs liep, tenzij — wat ook mogelijk is — deze „vertrekken” als overdekte galerijen moeten gedacht worden.

Waarvoor deze „vertrekken” dienden, wordt niet gezegd. Nu hooren we van dergelijke „vertrekken” in het tempelcomplex van Salomo en van Serubbabel, die bij bepaalde personen en familiën in gebruik waren, vgl. 2 Kon. 23 : 11, Ézra 10 : 6, Neh. 13 : 4, Jer. 35 : 2, 4, 36 : 10. Elders hooren we van dergelijke tempel„vertrekken” in verband met de schatten van den tempel en dat daarover levieten waren aangesteld (1 Kron. 9 : 26, 28 : 12). Ook moeten er dergelijke „vertrekken” geweest zijn voor het opbergen der eerstelingen (Neh. 10 : 37 v.v.). Eindelijk zullen er ook wel geweest zijn voor het houden van offermaaltijden (Deut. 12 : 7 vgl. ook 1 Sam. 9 : 22) of voor het houden van bijeenkomsten van tempelbeambten.

Dat deze „vertrekken” op het plaveisel stonden, zullen we wel zoo hebben te verstaan, dat er een plaveisel vóór langs heen liep, waarbij dan de buitenkant van het plaveisel niet buiten het poortgebouw uitstak. De profeet noemt dat plaveisel „het benedenste” (vs 8). Er moet dus nog een ander geweest zijn en dan op den hooger gelegen binnensten voorhof, die misschien geheel geplaveid was. Maar daarvan wordt in de verdere beschrijving geen melding gemaakt. Dat plaveisel zal wel een mozaiekvloer geweest zijn, vgl. 2 Kron. 7 : 3, Esther

1 : 6 (Statenvertaling minder juist : vloer). Hoogstwaarschijnlijk heeft het dienst gedaan als wandelgang, vooral bij ongunstig weer.

Daar in vs 18 wel gezegd wordt, dat het plaveisel „in overeenstemming met de lengte der poorten” was en dus een breedte had van vijftig el d.i. 26.25 M., maar de lengte van de „vertrekken” niet wordt opgegeven, kan elk „vertrek” misschien 20 M. diep zijn geweest. Dan bleef er nog een wandelgang van 6.25 M. over.

Nadat de profeet nu nog heeft vastgesteld (vs 19), dat de breedte van de open ruimte tusschen het poortgebouw — hier benedenste poort genoemd, omdat men weer langs een trap van acht treden naar de poort van den binnensten voorhof kwam — honderd el d.i. 52.5 M. bedroeg, wordt hij gebracht eerst naar de noordelijke (vs 20—23) en daarna naar de zuidelijke buitenpoort (vs 24—27). Daarvan geeft hij dan natuurlijk niet opnieuw een breede beschrijving. Hij zegt slechts zooveel, dat duidelijk wordt de volkomen symmetrie van de poortgebouwen. Het eenige, wat hier boven de beschrijving van de Oostpoort uitgaat, is de mededeeling in vs 23 en 27, dat in de rooilijn van den doorgang van de Noorder- (c.q. Zuider-)poort een poortgebouw lag, dat toegang gaf tot den binnensten voorhof. Hij haast zich echter er aan toe te voegen, dat dit ook bij de Oostpoort het geval was.

b. De binnenste poorten en de binnenste voorhof.

40 : 28—47.

40 28 Toen bracht hij mij door de Zuiderpoort naar den binnensten voorhof. En hij mat de Zuiderpoort : ze had dezelfde afmetingen. 29 Ook haar nissen en haar muurpijlers en haar voorhal hadden de vorige afmetingen. En zoowel zij als haar voorhal hadden rondom vensters. Vijftig el was zij lang en vijf en 31 twintig el breed. 31 Haar voorhal was gericht naar den buitensten voorhof en palmen waren op haar muurpijlers en acht treden telde haar opgang.

32 Daarna bracht hij mij naar de Oostpoort. En hij mat de 33 poort ; ze had dezelfde afmetingen. 33 Ook haar nissen en haar muurpijlers en haar voorhal hadden de vorige afmetingen. En zoowel zij als haar voorportaal hadden rondom vensters. Vijftig 34 el was zij lang en vijf en twintig el, breed. 34 Haar voorportaal was gericht naar den buitensten voorhof en palmen waren op haar muurpijlers aan beide zijden en acht treden telde haar opgang.

35 Vervolgens bracht hij mij naar de Noorderpoort. En hij mat 36 die poort : ze had dezelfde afmetingen. 36 Haar nissen, haar

- muurpijlers en haar voorhal hadden de vorige afmetingen. En zoowel zij als haar voorportaal hadden rondom vensters. Vijftig
³⁷ el was zij lang en vijf en twintig el breed. ³⁷ En haar voorhal was gericht naar den buitensten voorhof en palmen waren op haar muurpijlers en acht treden telde haar opgang.
- ³⁹ En in de voorhal der poort waren twee tafels aan de eene en twee tafels aan de andere zijde ten einde daarop het brandoffer en het zondoffer en het schuldoffer te slachten. ^{43a} En dubbelhaken van één handbreedte waren binnenin geheel rondom
^{42b} bevestigd; ^{42b} daaraan moesten ze de gereedschappen hangen, waarmede men het brandoffer en het slachtoffer slachtte.
- ³⁸ En er waren kamers, wier deur in de voorhal der poort was. Daar spoelde men het brandoffer af. ^{42a} En de vier tafels voor het brandoffer waren van behouwen steen, anderhalve el
⁴⁰ lang en anderhalve el breed en een el hoog. ⁴⁰ En bij den eenen buitenmuur, noordwaarts voor wie opging naar den ingang der poort, stonden twee tafels en bij den anderen muur
⁴¹ van de voorhal der poort stonden (ook) twee tafels. ⁴¹ Vier tafels dus aan de eene zijde en vier tafels aan de andere zijde bij
^{43b} den muur der poort: acht tafels. Daarop slachtten zij. ^{43 b} En bij de tafels was van boven een afdak om het offervleesch te beschermen tegen regen en hitte.
- ⁴⁴ Toen bracht hij mij naar den binnensten voorhof en zie, daar waren twee kamers in den binnensten voorhof, eene aan den zijmuur van de Noorderpoort en ze was naar het Zuiden gekeerd, en eene aan den zijmuur van de Zuiderpoort, en ze
⁴⁵ was naar het Noorden gekeerd. ⁴⁵ En hij sprak tot mij: Deze, de naar het Zuiden gerichte kamer, is voor de priesters, die
⁴⁶ zorgen voor den dienst van het huis. ⁴⁶ En de naar het Noorden gerichte kamer is voor de priesters, die zorgen voor den dienst van het altaar. Dat zijn de zonen van Zadok, die uit de zonen van Levi tot den Heere mogen naderen om Hem te dienen.
- ⁴⁷ En hij mat den (binnensten) voorhof: honderd el lang en honderd el breed, vierkant; en het altaar stond vóór het huis.

Bij het doorwandelen van den buitensten voorhof is de profeet aangekomen bij den zuidkant van den buitensten voorhof. Vandaar dat hij nu door de binnenste Zuiderpoort naar den binnensten voorhof wordt gebracht. Daarbij wordt onmiddellijk zijn aandacht er op gevestigd, dat deze poort dezelfde afme-

tingen had als de andere buitenste poorten: 50 × 25 el d.i. 26.25 × 13.12 M., en dat hetzelfde gold van de ook daarin zich bevindende nissen, muurpijlers en voorhal, die eveneens van vensters waren voorzien. Er was echter eenig verschil in den binnenbouw. De voorhal was hier niet achterin, maar voor in het poortgebouw. Vandaar zijn „gezicht naar den buitensten voorhof” (vs 31). Hetzelfde geldt van de andere, op volkomen eenzelfde wijze beschreven poortgebouwen aan den oost-, noord- en zuidkant van den binnensten voorhof, dat „acht treden” derhalve 2.52 M. boven het niveau van den buitensten voorhof lag (vs 31. 34. 37). Er moet dus wel een muur ook om dezen binnensten voorhof gedacht worden, al spreekt de profeet daarvan niet.

38—43 Wat in den Masoretischen tekst in de verzen 38—43 volgt, is verre van duidelijk. Immers daar lezen we :

38 En er was een kamer, wier deur was in de voorhal der
 39 poorten. Daar spoelden zij het brandoffer af. 39 En in de voor-
 hal van de poort waren twee tafels aan de eene en twee tafels
 aan de andere zijde ten einde daarop het brandoffer en het
 40 zondoffer en het schuldoffer te slachten. 40 En bij den eenen
 buitenmuur, noordwaarts voor wie opging naar den ingang der
 poort, stonden twee tafels en bij den anderen muur van de
 41 voorhal stonden ook twee tafels. 41 Vier tafels aan de eene en
 vier tafels aan de andere zijde bij den muur der poort: acht
 42 tafels. Daarop slachtten zij. 42 En de vier tafels voor het brand-
 offer waren van behouwen steen, anderhalve el lang en ander-
 halve el breed en een el hoog. Daarop legde men de gereed-
 schappen, waarmede men het brandoffer en het slachtoffer
 43 slachtte. 43 En dubbelhaken van één handbreedte waren binnenin
 geheel rondom bevestigd en op de tafels het offervleesch.

Wie deze verzen nauwkeurig leest, wordt getroffen door het volgende :

- a. Eerst hooren we, terwijl we in vs 37 nog bij de Noorderpoort stonden, zonder meer van „de voorhal der poorten”, waaraan slechts met een onbehoorlijke hoeveelheid scherpzinnigheid een redelijke zin is te hechten. In die „voorhal der poorten” moet een deur zijn van een kamer (vs 38).
- b. Daarna is sprake van „de voorhal der poort” (vs 39) en vertoeven we in een poortgebouw, welks ligging niet nader is aangegeven, maar tengevolge van de huidige plaats van vs 38 niet de Noorderpoort kan zijn.

- c. In vs 38 is reeds sprake van het afspoelen van het brandoffer, dat eerst in vs 39 wordt geslacht.
- d. In vs 42 is sprake van vier tafels van behouwen steen, die uitsluitend „voor het brandoffer” dienen en waarop toch worden neergelegd „de gereedschappen, waarmee men het brandoffer en het slachtoffer slachtte”.
- e. In vs 43a hooren we van „dubbelhaken”, maar niet wordt gezegd waarvoor ze dienst moeten doen.
- f. In vs 43b wordt gezegd: „en op de tafels het offer-vleesch”, waaraan alleen zin is te hechten, wanneer men zich de vrijheid veroorlooft er „legde men” of iets dergelijks in te voegen, waarbij men echter geen poging doet om duidelijk te maken wat deze mededeeling na de voorafgaande verzen beteekent.

Men heeft dan ook slechts kennis te nemen van hetgeen de verschillende commentatoren over deze verzen zeggen, om een diepen indruk te krijgen van de onoverwinlijke moeilijkheden, waarin men zich bevindt, als men de volgorde van den Masoretischen tekst handhaaft. Alleen omzetting der verzen geeft hier uitkomst. Uit den boven geboden tekst blijkt hoe ik mij die gedacht heb. Aanvaardt men deze, dan wordt het duidelijk, dat deze verzen betrekking hebben op de Noorderpoort d.w.z. juist bij die poort, waar we op grond van Levit. 1 : 11, 4 : 24, 6 : 25, 7 : 12 en 14 : 13 het slachten der offerdieren mogen verwachten en waar het blijkens Ezech. 8 : 5 ook inderdaad in de voor-exilische periode heeft plaats gehad: aan de noordzijde van het altaar. Bovendien worden de bezwaren, die boven zijn aangegeven, ondervangen en behoeven we niet naar het middel van diepingrijpende tekstwijziging te grijpen, waarvan sommige commentatoren hier zoo ruim gebruik hebben gemaakt, noch ook onze toevlucht te nemen tot „verklaringen”, die wel luide getuigen van de scherpzinnigheid van haar auteur, maar alleen voor hem overtuigende kracht bezitten.

Gaan we nu van den boven geboden tekst uit, dan zien we, dat den profeet, die in vs 35—37 geschouwd heeft wat de Noorderpoort met de andere gemeen heeft, in vs 38—43 getoond wordt waarin deze van de andere poortgebouwen verschilt. Hier worden de offerdieren gebracht voor de drie heiligste offers, die Israël kende. Het slachten geschiedde op acht tafels. Vier daarvan (vs 39) stonden in de voorhal: twee bij den rechter zijmuur en twee bij den linker zijmuur. Dat zullen wel houten tafels zijn, omdat anders de opmerking van vs 42a, waar sprake is van steenen tafels, die uitsluitend voor het brandoffer dienden, onbegrijpelijk is. Aan de wanden, die deze houten tafels van drie zijden omgaven, waren dubbelhaken aangebracht voor het wegbergen der gereedschappen (43a, 42b). Er was echter nog een tweede viertal tafels, ditmaal buiten de voorhal, maar dan dicht bij de muren, in wier onmiddellijke

nabijheid het eerste viertal stond (vs 40). In die muren moet dus een deur geweest zijn om het gaan van de eene reeks tafels naar de andere reeks tafels te vergemakkelijken. Dit tweede viertal — blijkbaar reserve-tafels — stond dus buiten en was daarom van een afdak voorzien. De Masoretische tekst spreekt daarvan niet, maar de Grieksche vertaling wel, die ik hier dan ook heb gevolgd (43b).

Bij al deze offerhandelingen werd echter voor het brandoffer nog een afzonderlijke maatregel getroffen. Dat moest worden afgespoeld in bijzonder daarvoor aangewezen kamers, waartoe de dienstdoende priester van uit de voorhal toegang had door middel van een deur. Waar we die kamers — zoo zal in vs 38 wel moeten gelezen worden in plaats van het enkelvoud — moeten zoeken, wordt niet gezegd. Men heeft ze buiten het poortgebouw willen aanbrengen, maar verbreekt daardoor de symmetrie, die toch in de geheele beschrijving van het tempelcomplex en van de woonplaatsen van het herboren Israëel zulk een groote plaats inneemt. Ik zie geen andere mogelijkheid dan ze te denken in den zes el d.i. 3.15 M. dikken muur, die den achterwand van de voorhal uitmaakte en in een gedeelte waarvan ook de drempel was aangebracht. Wijn de beschikbare stukken muur een breedte hadden van vijftien el d.i. bijna 8 M., was hier voldoende ruimte om in ieder daarvan aan twee van de in vs 42a genoemde tafels van ongeveer 80 cM. lengte en breedte — de Grieksche vertaling heeft ongeveer 1.30 M. $\times$ 0.80 M. — een plaats te geven. Daarbij merk ik op, dat de afspoeling van het brandoffer naar Levit. 1 : 9 uitsluitend betrekking had op het ingewand en de pooten.

Deze afzonderlijke bepaling getuigt van de bijzondere plaats, welke juist het brandoffer in het geheel van het cultische leven der toekomst had in te nemen. Immers, het brandoffer, dat geheel door het vuur werd verteerd (Levit. 1), symboliseerde meer dan eenig ander de zelfovergave des levens.

44—47 Nadat de profeet zoo de verschillende poorten heeft geschouwd, die van den buitensten voorhof naar den binnenste brengen, wordt hij — en nu voor het eerst; dus niet reeds, toen hij bij de Oosterpoort kwam, gelijk verschillende commentatoren willen! — ook zelf daarheen geleid. Wel is van dit laatste geen sprake in den Masoretischen tekst, waar het begin van vs 44 luidt: „en buiten de binnenste poort waren de kamers der zangers”, maar wijn er in de volgende verzen wel van priesters doch niet van zangers sprake is en de aanduiding „binnenste poort” voor een der poorten van den binnensten voorhof niet alleen nergens elders voorkomt, maar hier ook veel te vaag is, moet tekstcorruptie worden aangenomen en met de Grieksche vertalers gelezen worden gelijk ik deed.

De profeet staat dus bij den uitgang van de Noorderpoort op den binnensten voorhof. Daar wordt zijn aandacht getrokken

door een tweetal kamers, die tegenover elkander liggen, vlak bij de Noorder- en de Zuiderpoort. Sommigen vermoeden: er tegenaan gebouwd, en construeeren dan vier kamers ter wille van de symmetrie. Ze vergeten echter *a.* dat de profeet uitdrukkelijk van twee spreekt, *b.* dat vlak bij de zijmuren van de Noorderpoort reeds de vier in vs 40 genoemde tafels staan voor het slachten der offerdieren. We zullen ze ons dus wel op eenigen afstand oostwaarts van beide poorten moeten denken en dan met den achterwand tegen den muur, dien we ons tusschen den buitensten en den binnensten voorhof hebben te denken (zie bij vs 28), met hun deuren en vensters dus in den voormuur. De grootte van die kamers wordt niet opgegeven; evenmin of ze verdiepingen hebben als die van 42 : 1—14 of zuilengangen als de „vertrekken” van 40 : 17 v.v. Het eenige, waarvan we hooren, dat is de dienst, dien ze moeten doen. Die bij de Noorderpoort is ten dienste van de priesters, „die zorgen voor den dienst van het huis”. Dat wil niet zeggen, dat ze de tempelgebouwen hebben te bewaken, want daarvoor waren de levieten, 44 : 8. 11. 14, 45 : 5, vgl. Levit. 8 : 35, Num. 3 : 7, en we hebben hier met Zadokieten te doen. We zullen daarvoor dus wel hebben te verstaan de zorg voor al die takken van dienst, welke den tempel in stand moesten houden en de gepaste uitoefening van den eeredienst hadden te verzekeren. De priesters, die hierbij betrokken waren, vonden hier hun wachtkamer. De andere kamer bij de Zuiderpoort is de wachtkamer van de priesters, „die zorgen voor den dienst van het altaar” d.w.z. aan wie het ritueel slachten en offeren der offerdieren was opgedragen, natuurlijk met inachtneming van hetgeen in 44 : 11 is bepaald.

Daarbij legt de profeet er allen nadruk op, dat beide diensten uitsluitend toekomen aan „de zonen van Zadok”, den bekenden priester uit den tijd van David en Salomo, zie 2 Sam. 8 : 17, 15 : 24, 1 Kon. 1, en van wie nog nader sprake zal zijn in 42 : 13 v., 43 : 19, 44 : 15 v.v., 48 : 11. Aan hen wordt in den tempel van het herboren Israël eene uitzonderlijke positie toegekend. Waarom, is weer niet geheel duidelijk. Van bijzondere trouw aan des Heeren wet blijkt althans in de boeken Koningen en Kronieken niets. Tegenover den trouwen Jojada en diens zoon van Joas’ dagen (2 Kon. 12, 2 Kron. 24) staat Uria uit Achaz’ dagen (2 Kon. 15 : 15 v.), en de teekening, die Jesaja en Jeremia — om nu maar geen anderen te noemen — geven van hun priesterlijke tijdgenooten, bewijst wel hoe ver het verderf ook in Zadoks huis was doorgedrongen. Waarschijnlijk is dit „zonen van Zadok” dan ook uitsluitend te danken aan de woordspeling met „zonen van den rechtvaardige” (beide *bnj sadq*). Hoe dit laatste echter ook zij, alleen de Zadokieten mogen den dienst des Heeren in engeren zin waarnemen en hebben dus hun plaats op den binnensten voorhof, waarop

in meerdere mate de heiligheid van het tempelgebouw afstraalt dan op den buitenste.

Ten slotte geeft de profeet de maten van den „binnensten voorhof”, maar bedoelt daarmee dan uitsluitend dat gedeelte, in het midden waarvan het brandofferaltaar (43 : 13—27) stond. Dat vormt weer een zuiver vierkant evenals het geheele tempelcomplex: 100 × 100 el d.i. 52.5 M. × 52.5 M. Over de strook van 50 el d.i. 26.25 M., die aan drie kanten dezen binnenhof omgaf, spreekt de profeet niet. Misschien was dit gedeelte geplaveid evenals dit met een gedeelte van den buitensten voorhof het geval was (40 : 17 v.).

c. Het tempelgebouw.

40 : 48—41 : 26.

40 48 Toen bracht hij mij naar de voorhal van het huis en hij mat de posten van de voorhal: vijf el aan de eene zijde en vijf el aan de andere zijde; en de breedte der poort: veertien el; en de zijkanten der poort: drie el aan de eene zijde en drie el 49 aan de andere zijde. 49 De lengte van de voorhal was twintig el en de breedte twaalf el, en met tien treden besteege men haar en (er waren) zuilen tegen de posten, een aan de eene zijde en een aan de andere zijde.

41 1 Toen bracht hij mij naar de tempelhal en hij mat de posten: zes el breedte aan de eene zijde en zes el breedte aan de 2 andere zijde. 2 En de breedte van den ingang was tien el en de zijkanten van den ingang vijf el aan de eene zijde en vijf el aan de andere zijde. Ook mat hij de lengte er van: veertig 3 el, en de breedte: twintig el. 3 Toen ging hij het inwendige binnen en hij mat de posten van den ingang: twee el, en den ingang zelf: zes el, en de zijkanten van den ingang: zeven el 4 aan de eene zijde en zeven el aan de andere zijde. 4 Toen mat hij de lengte er van: twintig el, en de breedte: twintig el voor de tempelhal langs, en hij zeide tot mij: „Dit is het allerheiligste”.

5 En hij mat den muur van het huis: zes el, en de breedte 6 van het aanbouwsel: vier el rondom het huis. 6 En de zijkamers waren drie op elkander, dertig maal, en inkortingen waren in den muur, die van het huis was, voor de zijkamers geheel rondom om gestut te zijn, terwijl ze niet gevat waren 7 in den muur van het huis. 7 En hoe hooger, des te breeder werden de zijkamers, want er was een verruiming van het huis

naar boven toe rondom het huis. Zoo was er een verbreeding van het huis naar boven toe, en van de benedenste (verdieping) klom men tot de bovenste op door de middelste.

⁸ En ik zag rondom het geheele huis een terras, den onderbouw der zijkamers: een geheele roede van zes el (hoog), aan den kant ⁹ gemeten. ⁹ De dikte van den muur, die het aanbouwsel buitenwaarts had, was vijf el, en wat opengelaten was tusschen de ¹⁰ zijkamers, die tot het huis behoorden, ¹⁰ en tusschen de (andere) vertrekken had een breedte van twintig el rondom het geheele ¹¹ huis. ¹¹ En de deuren van het aanbouwsel (kwamen uit) op de open ruimte: een deur noordwaarts en een deur zuidwaarts. En de breedte van de open ruimte was vijf el in het rond.

¹² En het gebouw, dat, voor de afgesloten ruimte langs, westwaarts lag, had een breedte van zeventig el, en de muur van het gebouw was rondom vijftien el dik en was negentig el ¹³ lang. ¹³ En hij mat het huis: de lengte was honderd el; en de afgesloten ruimte en het gebouw en zijn muren: de lengte was ¹⁴ honderd el; ¹⁴ en de breedte van den voorkant van het huis en ¹⁵ van de afgesloten ruimte oostwaarts: honderd el. ¹⁵ En hij mat de lengte van het gebouw voor de afgesloten ruimte langs, dat aan den achterkant ervan was, en het lijstwerk daarvan aan beide zijden: honderd el.

En de tempelhal en het inwendige en de buitenste voorhal ¹⁶ daarvan ¹⁶ waren betimmerd en zij hadden alle drie getraliede vensters en lijstwerk rondom. En van binnen waren de muren rondom met hout beschoten van den vloer tot de vensters. En ¹⁷ een voorhangsel ¹⁷ hing van boven den ingang van het huis aan den buitenkant af. En op den geheelen muur rondom in ¹⁸ het inwendige en in de tempelhal waren ¹⁸ geweldige cherubs en palmen aangebracht, telkens een palm tusschen twee cherubs, ¹⁹ en iedere cherub had twee aangezichten: ¹⁹ een menschegezicht aan den eenen kant naar den palm toe en een leeuwengezicht aan den anderen kant naar den palm toe; zoo was het ge- ²⁰ maakt aan het geheele huis rondom. ²⁰ Van den vloer tot boven ²¹ de deur waren de cherubs en de palmen aangebracht. ²¹ En de muur van de tempelhal had deurposten, die een vierkant vormden. En ²² vóór het heiligdom was er iets, dat er uitzag als ²² een houten altaar: drie el hoog en de lengte twee el, en het had hoeken. Zijn voetstuk en zijn wanden waren van hout. En hij sprak tot

mij : „dit is de tafel, die voor het aangezicht des Heeren staat”.
 23 Dubbele deuren had de tempelhal en het heilige had ook
 24 dubbele deuren. 24 Iedere deur had twee draaiende deurbladen,
 25 twee aan de eene deur en twee aan de andere deur. 25 En
 daarop, op de deuren van de tempelhal, waren cherubs en
 palmen aangebracht, zooals ze op de muren waren aangebracht.
 En een houten baldakijn was aan den buitenkant vóór de voor-
 26 hal 26 en cherubs en palmen aan de beide zijden op de zij-
 muren van de voorhal. En de zijkamers van het huis waren van
 baldakijns voorzien.

Dit gedeelte, waarin we eene beschrijving hebben van het tempelgebouw, zooals de profeet dit visionair heeft geschouwd, brengt voor den vertaler en verklaarder buitengewoon groote moeilijkheden met zich mede. In de eerste plaats komen hier allerlei termini technici voor, waarvan niet alleen aan ons, maar ook reeds aan de oude vertalingen, de juiste beteekenis niet meer helder is geweest. Wie die oude vertalingen leest kan zich niet onttrekken aan den indruk, dat ook hier het vertalen voor een groot gedeelte berust op raden. En in de tweede plaats hebben de overschrijvers van den Hebreeuwschen tekst daarmede ook al geen weg geweten, waarvan het gevolg is geweest, dat daarin allerlei fouten zijn ingeslopen, die den zin nog duisterder voor ons hebben gemaakt dan anders reeds het geval was. Nu kan de vergelijking met de beschrijving van den Salomonischen tempel, zooals we die in 1 Kon. 6 v. vinden, wel hier en daar helpen, maar ook daar staat de tekst niet altijd vast en kennen we niet altijd den juisten zin der woorden (zie *Van Gelderen*, De boeken der Koningen, bl. 110 v.v.). Trouwens, het is zeer de vraag, of het tempelgebouw, zooals Ezechiël dat visionair heeft geschouwd, nu wel in allen deele een trouwe copie is geweest van dat van Salomo. In de hier geboden vertaling is dan ook een grooter element van onzekerheid dan mij lief is en in de verklaring daarvan niet minder. Hetzelfde geldt natuurlijk van de teekening, die ik van het tempelgebouw gaf. Ik meen goed te doen hierop uitdrukkelijk de aandacht te vestigen.

Ik merk nog slechts op, dat ik — in plaats van den profeet en de teekening van het door hem geschouwde op den voet te volgen — trachten zal een beeld van het geheel te ontwerpen.

Het tempelgebouw was (41 : 8) gelegen op een terras, dat zes el d.i. 3.15 M. hoog was en het gebouw aan drie zijden — niet aan de westzijde — omgaf. Vandaar de trap van tien treden, waarmede men van het Oosten uit in den eigenlijken tempel kwam (40 : 49).

Na de trap bestegen te hebben, moest men onder een soort baldakijn door, wil men : een vooruitstekend afdak (41 : 25).

Althans, dat vermoed ik. Het woord komt nog slechts in vs 26 en in 1 Kon. 7 : 6 bij de beschrijving van het „Libanonwoudhuis” voor. Anderen willen hier aan een soort perron van planken of balken gedacht hebben. Zoo kwam men door een ingang van veertien el d.i. 7.35 M. breedte in de voorhal (40 : 48). Die ingang had naar 40 : 48 een diepte van vijf el d.i. 2.62 M. d.w.z. de dikte van den buitenmuur van het tempelgebouw was 2.65 M., gelijk trouwens 41 : 9 nog uitdrukkelijk wordt gezegd. De ingang was niet voorzien van deuren. Wel vond men er naar 40 : 49 aan weerszijden twee zuilen, waarvan de dikte niet wordt aangegeven. maar die misschien evenals de zuilen Jachin en Boaz (1 Kon. 7 : 15 v.v.) ongeveer vier el d.i. 2.10 M. in diameter zijn geweest. Zoo blijft er dus voor den eigenlijken ingang niet meer dan zes el d.i. 3.15 M. over.

Wie dezen ingang was doorgegaan, kwam in de voorhal van het huis” (40 : 48). Deze was naar onze wijze van zeggen twintig el breed en twaalf — zoo naar de Grieksche vertaling ; de Masora heeft ten onrechte elf — el diep, derhalve 10.5 M. $\times$ 6.30 M. De profeet spreekt hier (40 : 49) van lengte en breedte naar zijn gewoonte om de grootste afmeting „lengte”, de kortste „breedte” te noemen, zie 40 : 6. We hebben dus ook hier met een rechthoek te doen. De muurvlakten aan weerszijden van den ingang zijn drie el d.i. 1.57 M. breed, terwijl die, welke zich aan weerszijden van den doorgang bevinden, vijf el d.i. 2.62 M. breed zijn. De beschoten (41 : 16) muren van de voorhal zijn naar 41 : 26 versierd met cherubs en palmen ; althans naar de Grieksche vertaling ; de Masora spreekt van vensters en palmen. Ze spraken dus van de hier wonende „heerlijkheid Gods”, waarvan de cherubs zoowel dragers als bewakers waren, en van het hier aan het licht tredende leven, gesymboliseerd in den dadelpalm, vgl. ook Ps. 92 : 13.

De verhoudingen van deze cherubs en palmen worden in vs 18 nader beschreven. Indien ik de bedoeling van den Hebreuwschen tekst hier goed begrepen heb, worden ze geteekend als „geweldig”. In de Masora staat : *middōth we'asoej keroebīm wētimmorīm*. De moeilijkheid zit in de eerste twee woorden. Ik lees in plaats daarvan *we'isssoejē middōth*, woordelijk : „en geweldige maaksels”, zoo naar Num. 13 : 32 en Jer. 22 : 14. Vandaar mijn „waren geweldige cherubs aangebracht”. De palmen en cherubs waren dan zóó gerangschikt, dat alles symmetrisch was : „telkens een palm tusschen twee cherubs” (41 : 18), waarbij de eene cherub voorgesteld werd met een menschengezicht en de andere met een leeuwengezicht, welke beide naar den tusschen hen staanden palmboom en derhalve ook weer naar elkander gewend waren. Naast open bloemknoppen hooren we ook in Salomo's tempel van cherubs en palmen (1 Kon. 6 : 29. 32. 35, 7 : 36 ; vgl. ook Ps. 74 : 6). Maar daar waren ze met goud overtrokken. Overigens merk ik op, dat de twee

aangezichten, waarvan in Ezech. 41 sprake is, niet in strijd zijn met hetgeen ons van de cherubs gezegd wordt in hfdst. 1. Immers, de vlakke afbeelding liet geen andere mogelijkheid toe. De tempelhal kreeg zijn licht door vensters als in 40 : 16 beschreven.

Een doorgang voerde van de voorhal naar het heilige. Dat wordt in 41 : 1 v.v. evenals in 1 Kon. 6 : 3. 5. 17. 33, 7 : 21. 50, door den profeet *hēkal* genoemd, ofschoon dit elders de naam is van het geheele tempelgebouw, zie 2 Kon. 18 : 16, 23 : 4, 24 : 13, Jes. 6 : 1, Jer. 7 : 4, 24 : 1 e.e. Ik vertaalde het door „tempelhal”. Anderen geven aan de vertaling „het heilige” of „het tempelhuis” de voorkeur. Daarvan moet dan echter goed onderscheiden worden wat Ezechiël „het huis” (vs 41 : 5) of „het geheele huis” (41 : 8) noemt : de tempel, bestaande uit voorhal, tempelhal of heilige en allerheiligste.

Deze doorgang nu was tien el d.i. 5.25 M. breed (41 : 2) en zes el d.i. 3.15 M. diep (41 : 1 ; Ezechiël zegt „breed”). Hij kon worden afgesloten door een dubbele deur, waarvoor aan weerszijden „deurposten” aangebracht waren, die de profeet ons uitdrukkelijk „vierkant” noemt (41 : 21). De afmetingen daarvan geeft hij niet. Elke deurhelft bestond naar 41 : 24 uit twee, onafhankelijk van elkander draaiende deurbladen, waarschijnlijk met de bedoeling om op gewone dagen alleen de benedenste helft te openen en zoo het licht in het heilige nog meer te temperen dan reeds het geval was. Ook deze deuren waren versierd met cherubs en palmen (41 : 25).

De tempelhal met het daarachter liggende „allerheiligste” vormde de eigenlijke „woning” Gods, gelijk niet alleen door de grootere dikte van den muur — zes el d.i. 3.15 M. (41 : 1) tegenover vijf el d.i. 2.62 M. de dikte van den muur van de voorhal — wordt aangeduid, maar ook door het feit, dat de voorhal vooruitsprong.

Deze tempelhal nu was veertig el d.i. 21 M. lang en twintig el d.i. 10.50 M. breed (41 : 2) precies als in den tempel van Salomo (1 Kon. 6 : 3. 5). De breedte van de wanden aan weerszijden van den doorgang was natuurlijk weer vijf el d.i. 3.15 M., terwijl de wanden aan de zijde van het allerheiligste zeven el d.i. 3.67 M. breed waren, daar de doorgang naar het allerheiligste slechts zes el d.i. 3.15 M. breed was in onderscheiding van die, welke van de voorhal naar de tempelhal voerde (41 : 2). De muren van deze tempelhal waren weer betimmerd (41 : 16) en versierd met cherubs en palmen, op de wijze als boven omschreven.

De tempelhal zelf is leeg. Slechts hooren we in 41 : 21 v. van „iets dat er uitzag als een houten altaar” welke wijze van uitdrukken ons weer herinnert aan hfdst. 1. Het stond op een houten voetstuk — zoo zal hier wel met de Grieksche vertaling moeten worden gelezen in plaats van „zijn lengte” — en had houten wanden. De afmetingen zijn merkwaardig : drie el d.i.

1.57 M. hoog en twee el d.i. 1.05 M. lang. De breedte wordt in den Masoretischen tekst niet opgegeven. Wel in de Grieksche vertaling: „en de breedte twee el”. Dat zal wel juist zijn, omdat het reukofferaltaar in den tabernakel (Exod. 30 : 1—10) vierkant was en in den Salomonischen tempel (1 Kon. 6 : 20, 7 : 48) zal het ook wel vierkant zijn geweest. De bijgevoegde mededeeling „en het had hoeken” zal wel in dien zin moeten worden verstaan, dat dit „houten altaar” hoekstukken had, die dan wel moesten herinneren aan de horens, waarvan Exodus spreekt. Hierbij treft tweeërlei. Allereerst de afmetingen, die veel grooter zijn dan van het reukofferaltaar van den tabernakel (twee el hoog, twee el lang en een el breed). Voorts het feit, dat het 'eenige cultusvoorwerp is in het eigenlijke tempelgebouw (het brandofferaltaar stond op den voorhof). De tafel der toonbrooden (Exod. 25 : 23—30) en de gouden kandelaar (Exod. 25 : 31—40), die in den tabernakel een plaats hadden en blijkens den triumfboog van Titus ook in den tempel van Herodes, vinden we niet bij Ezechiël. Ook de ark heeft in zijn tempel geen plaats meer. We staan hier dus zeer duidelijk voor een vergeestelijking van den eeredienst. Daarbij zij opgemerkt, dat het bovengenoemde houten altaar blijkens de afmetingen wel als altaar en tafel bedoeld zal zijn, wat niet te verwonderen is, daar Mal. 1 : 7. 12 het altaar ook wel tafel wordt genoemd en deze combinatie door de beschouwing van het offer als de spijs der godheid (Levit. 21 : 6. 8. 17, Ezech. 44 : 7) in de hand werd gewerkt.

Een dunne muur (slechts twee el, 41 : 3) scheidde deze tempelhal van het allerheiligste. Een muuropening van zes el d.i. 3.15 M. breedte, gaf hierheen toegang. Het vormde een zuiver vierkant: 20 × 20 el d.i. 10.5 × 10.5 M. (41 : 4). Ook hier waren de muren betimmerd en op het houtwerk cherubs en palmen aangebracht. Ook hier waren vensters aangebracht (41 : 16). Ezechiël noemt dit gedeelte „het inwendige” (41 : 3. 16 v.) terwijl het in 41 : 4 „het allerheiligste” wordt genoemd. Als de door mij aan het slot van vs 16 aangebrachte tekstverbetering juist is, hing er aan den buitenkant van den ingang naar dit allerheiligste een voorhangsel. Dit bedekte dus de aan de bovenzijde van den doorgang aangebrachte deuren, welke op dezelfde wijze gemaakt waren als die, welke van de voorhal naar de tempelhal voerden (41 : 23 v.).

Nu loopt intusschen aan drie zijden rondom den eigenlijken tempel een „aانبouwswel”, dat echter door geen enkele deur met het heiligdom zelf gemeenschap heeft. Van dit aanhangsel, dat we ook bij den tempel van Salomo vinden (1 Kon. 6 : 5 v.v.), geeft 41 : 5 v.v. eene beschrijving, die op meerdere punten voor ons echter ver van duidelijk is en ons voor menige vraag stelt, waarop wij geen antwoord kunnen geven. De indruk, dien ik van deze verzen ontving, komt op het volgende neer.

Op den beganen grond heeft het aanbouwswel, althans van

binnen, een breedte van vier el d.i. 2.10 M. en was dus een el smaller dan in Salomo's dagen (1 Kon. 6 : 6). Het was drie verdiepingen hoog, op ieder waarvan zich — althans, dat lijkt mij de meest plausibele verklaring van het „dertig maal” van 41 : 6 — dertig kamertjes bevonden. Hoe deze over de drie zijden van den tempel verdeeld waren, wordt niet gezegd. Het meest waarschijnlijke is: zes aan de westzijde en telkens twaalf aan de noord- en aan de zuidzijde. Dan waren er dus negentig kamertjes in het geheel. Waarvoor ze gebruikt werden, wordt niet gezegd. Ze zullen wel gedacht moeten worden als bergplaatsen voor allerlei tempelbenodigdheden en als schatkamers, vgl. 1 Kon. 7 : 51, 8 : 4, 2 Kon. 11 : 10. De kamertjes van de tweede en de derde verdieping waren telkens een el breeder, omdat de balklagen tusschen de verdiepingen in niet in den tempelmuur zelf waren aangebracht, maar op den tempelmuur rustten, waarom de dikte daarvan tweemaal één el was ingekort evenals bij Salomo's tempel het geval was (41 : 6, 1 Kon. 6 : 6). De reden, waarom deze bouwwijze gekozen was, ligt voor de hand. Alleen zóó kon de tempelmuur „blind” en de heiligheid van het tempelgebouw gehandhaafd blijven. De hoogte der verdiepingen wordt niet aangegeven. Bij Salomo's tempel bedroeg die telkens vijf el d.i. 2.61 M. (1 Kon. 6 : 10). Natuurlijk stonden die verdiepingen met elkander in gemeenschap, gelijk dan ook in 41 : 7b wordt gezegd. Maar hoe men van de eene naar de andere „kлом” is niet duidelijk. In 1 Kon. 6 : 8 hooren we van *loelim*, waaronder men met de Grieksche en Latijnsche vertalingen gewoon is een wenteltrap te vermoeden. Twee deuren gaven toegang tot dat aanbouwsel: de eene was — waarschijnlijk in het midden — aangebracht in den noordelijken buitenmuur, de andere in den zuidelijken buitenmuur (41 : 11). Van de ramen der kamertjes hooren we niets.

Achter het tempelgebouw bevond zich nog een gebouw, waarvan 41 : 12 gesproken wordt en dat een breedte had van negentig el d.i. 47.25 M. binnenmaat en een diepte van zeventig el d.i. 36.75 M. (Ezechiël: lang en breed), terwijl de muren een dikte hadden van vijf el d.i. 2.62 M. De westelijke muur van dit gebouw viel samen met den ringmuur van het tempelgebied, die hier — zie beneden — dus een dikte van slechts vijf el had. Waarvoor dit gebouw, dat blijkens vs 10 ook kamers had en dus in ieder geval uit twee verdiepingen bestond, moest dienen, wordt niet gezegd. Men heeft het willen identificeeren met het 2 Kon. 23 : 11 *Parwar* en 1 Kron. 26 : 18 *Parbar* genoemde bouwwerk, dat ook aan de westzijde van den tempel stond, maar dat toch waarschijnlijk wel een open hal moet geweest zijn, daar *parwar* een hebraïseering is van het Perzische *farwār* = lichtbrenger. Het gebouw was van den eigenlijken tempel gescheiden door een twintig el breede open ruimte (41 : 9 v.) — volgens vs 13 v. afgesloten terrein — die

aan drie zijden rondom het huis liep en dit dus tevens isoleerde van de nog nader te noemen eet- en kleedzalen en keukens ten dienste van de priesters (42 : 1 v.v., 46 : 19 v.).

Nog één punt moet in het licht worden gesteld: de symmetrie van het bouwwerk. Wanneer we de afmetingen van het tempelgebouw zelf van Oost naar West samenvoegen, krijgen we een lengte van honderd el d.i. 52.5 M., aldus: de voormuur van de voorhal vijf el (40 : 48) + de diepte van de voorhal twaalf el (40 : 49) + de dikte van den voormuur van de tempelhal of het heilige zes el (41 : 1) + de diepte van de tempelhal 40 el (41 : 2) + de dikte van den tusschenmuur tusschen het heilige en het allerheiligste twee el (41 : 3) + de diepte van het allerheiligste twintig el (41 : 4) + de dikte van den achtermuur van het allerheiligste zes el (41 : 5) + de diepte van de benedenste verdieping van het aanbouwsel vier el (41 : 5) + de dikte van den buitenmuur van het aanbouwsel vijf el (41 : 9). Dit tempelgebouw nu stond op een ommuurde ruimte, die wederom honderd el breed was: de afgesloten ruimte twintig el (41 : 10), waaraan zich het zes el hogere terras aansluit, dat vijf el breed was (41 : 11). Hierop volgen weer de vijf el dikke buitenmuur van het aanbouwsel, de vier el diepe benedenste verdieping daarvan, de zes el dikke tempelmuur, waarbij zich de twintig el breede tempelhal aansluit, weer in omgekeerde orde gevolgd door de juist genoemde cijfers. Datzelfde honderdtal krijgen we ook, wanneer we bijeenvoegen de twintig el van de afgesloten ruimte ten Westen van het tempelgebouw, de zeventig el diepte van het achtergebouw (41 : 12) met zijn voor- en achtermuur van telkens vijf el. En eindelijk vinden we deze honderd el ook bij het achtergebouw, dat immers, van Noord naar Zuid gerekend, een breedte had van negentig el, terwijl de twee buitenmuren ieder vijf el dik waren.

d. De priesterkamers.

42 : 1—14.

- 42 ¹ Toen voerde hij mij naar buiten naar den buitensten voorhof in noordelijke richting en hij bracht mij naar de vertrekken, die aan de afgesloten ruimte en aan het achtergebouw zoowel aan de ² eene als aan de andere zijde lagen. ² De lengte was honderd el en ³ de breedte vijftig el. ³ (Zij lagen ook) tegenover de poorten, die in den binnensten voorhof zijn, en langs het plaveisel, dat in den buitensten voorhof is: galerij tegenover galerij in drie verdiepingen. ⁴ En vóór de vertrekken was een gang, tien ellen breedte, die naar binnen voerde en honderd el lang was; en ⁵ hun deuren waren op het Noorden. ⁵ En de bovenste vertrekken waren wat kleiner, omdat de galerijen daarvan meer

(ruimte) wegnamen dan van de onderste en de middelste (vertrekken) van het bouwwerk. ⁶ Want in drie verdiepingen waren ze en ze hadden geen pilaren als de pilaren (van die) der voorhoven. Daarom was meer (ruimte) weggenomen dan van de onderste ⁷ en de middelste vertrekken. ⁷ En er was een muur, die van buiten evenwijdig met de vertrekken naar den buitensten voorhof toeliep: langs de vertrekken heen was hij vijftig el lang. ⁸ Want de lengte der vertrekken, die aan den buitensten voorhof waren, was vijftig el, en zie, langs het tempelhuis (waren het) ⁹ honderd el. ⁹ En onder deze vertrekken was de ingang van het Oosten af, als men daarin binnentrad van den buitensten voorhof, bij het begin van den muur van den voorhof. ¹⁰ In de richting van het Zuiden langs de afgesloten ruimte en langs ¹¹ den muur waren (ook) vertrekken, ¹¹ waarvoor een gang was, en zij zagen er uit als de vertrekken, die aan den noordkant lagen. Ze waren even lang en even breed en hadden al dezelfde uitgangen en inrichtingen en ingangen. ¹² En onder de vertrekken, die aan den zuidkant lagen, was (ook) een ingang van de oostzijde bij het begin van den muur van den (binnensten) voorhof, als men (daarheen) wilde komen (van den buitensten voorhof).

¹³ En hij zeide tot mij: De vertrekken aan de noordzijde en de vertrekken aan de zuidzijde, die langs de afgesloten ruimte liggen, dat zijn de heilige vertrekken, waar de priesters, die dicht bij den Heere zijn, de allerheiligste (spijsen) moeten eten. Daar moeten zij de allerheiligste (spijsen) brengen: het spijsoffer, het zondoffer en het schuldoffer, want de plaats is heilig. ¹⁴ Wanneer de priesters binnenkomen, dan mogen zij niet uit het heilige (ineens) naar den buitensten voorhof gaan, maar daar moeten zij hun kleederen afleggen, waarin zij dienst deden, want die zijn heilig. Andere kleederen moeten zij aantrekken en (eerst dan) naderen tot (den voorhof), die voor het volk is.

In dit gedeelte, waarvan de tekst vooral in de verzen 3, 7 v. en 10—12 zoo groote moeilijkheden baart, dat de vertaling dikwijls niet meer dan gissing is, worden de vertrekken beschreven ten dienste van de priesters, die geroepen waren om dienst te doen in het heiligdom. In den Salomonischen tempel waren zij niet, maar bij dien van Ezechiël met zijn buitengewone voorzorgsmaatregelen tot handhaving van de heiligheid van den tempel des Heeren konden ze niet gemist worden.

Als ik den tekst goed begrepen heb, liggen deze vertrekken langs de afgesloten ruimte, waarvan in 41 : 12 v.v. sprake was, en het aldaar genoemde gebouw, dat ten Westen van den tempel lag. Ze sluiten den binnensten voorhof aan de westzijde af. De profeet ziet ze, wanneer hij, naar de voorhal des tempels teruggekeerd, door de noordelijke binnenpoort — immers „in noordelijke richting”, vs 1 — naar den buitensten voorhof wordt gebracht. Hij ziet dus eerst die, welke aan de noordzijde van de bovengenoemde „afgesloten ruimte” liggen, waarom hij dan ook juist van deze een tamelijk uitvoerige teekening geeft. Hoeveel dergelijke vertrekken er zijn, wordt in onzen Masoretischen tekst niet gezegd. Volgens den Griekschen tekst van vs 1 waren er — blijkbaar aan iedere zijde van den tempel en dan op iedere verdieping — vijftien (andere handschriften zeggen: vijf) van dergelijke vertrekken. Blijkens vs 8 zijn ze verdeeld over twee gebouwen, waarvan het eene „langs het tempelhuis” — juister: langs de afgesloten ruimte en het achtergebouw — gebouwd was en blijkens vs 4 door een van Oost naar West loopende, tien el d.i. 5.25 M. breede gang gescheiden was van een tweede gebouw, welks achtergevel stond op den muur, die den binnensten voorhof scheidde van den buitenste. De deuren van deze vertrekken zullen wel in de zoo even genoemde gang te zoeken zijn, zoodat de priesters dus van hun kamers gemakkelijk op den binnensten voorhof konden komen. Intusschen zullen we ons die gang wel naar het Westen afgesloten moeten denken, omdat deze anders een vrijen toegang opende van den buitensten naar den binnensten voorhof. Toch was een toegang van den buitensten voorhof naar de gang noodig, daar blijkens vs 14 de dienstdoende priesters niet zonder ambtsgewaad den binnensten voorhof mochten betreden. Deze toegang voerde onder het noordelijke gebouw door (vs 9), want het niveau van den binnensten voorhof lag blijkens 40 : 31 acht treden d.i. ongeveer 2.3 M. hooger dan dat van den buitensten voorhof. Omdat nu in vs 9 uitdrukkelijk wordt gezegd, dat de toegang niet, gelijk wij verwachten zouden, van den noordkant maar van den oostkant moest worden betreden, hebben we een en ander ons waarschijnlijk zoo voor te stellen, dat een in de richting Oost-West langs den muur, die de beide voorhoven van elkander scheidde, gebouwde trap van acht treden voerde naar een bordes, dat onder dit gebouw naar de in vs 4 genoemde gang leidde. Nu wordt gezegd, dat deze gang „onder de vertrekken” door liep (vs 9), wat dan wel zoo zal moeten worden verstaan, dat aan deze gang een der vertrekken in het eene gebouw opgeofferd was. Hij liep dan toch „onder de vertrekken” door, omdat blijkens vs 3 en 6 de gebouwen met de priesterkamers drie verdiepingen hoog waren.

Wat nu verder deze vertrekken zelve betreft, daarvan wordt in vs 5 gezegd, dat die der bovenste verdieping wat kleiner

waren dan die der beide andere verdiepingen. Dit was het gevolg van het feit, dat „de galerijen — deze vertaling is erg onzeker! — daarvan meer ruimte wegnamen”. Waarom, is niet duidelijk; want wel wordt in vs 3 gezegd, dat deze galerijen in drie verdiepingen boven elkander waren gebouwd, maar meer hooren we daarvan niet. Het is niet mogelijk zich hiervan een goede voorstelling te vormen.

Na deze betrekkelijk breede beschrijving van deze vertrekken wordt in vs 10b—12 gezegd, dat dezelfde gebouwen en gang ook te vinden zijn aan de zuidzijde van den tempel. Jammer, dat de tekst juist hier sterk geleden heeft onder de handen van afschrijvers. Zoo wordt b.v. in den Masoretischen tekst van „het Oosten” gesproken, terwijl toch uit vs 1 en vs 13 duidelijk blijkt, dat het Zuiden bedoeld is.

In de laatste twee verzen worden we ingelicht over de bestemming van deze vertrekken. Het zijn „heilige” vertrekken ten dienste van de „priesters, die dicht bij den Heere zijn”, wat blijkens de en hier en daar gebruikte uitdrukking niet anders wil zeggen dan dat de priesters, die den toegang hebben tot deze vertrekken, dezelfde zijn als van wie in 40 : 46 gezegd is, dat zij „den dienst van het altaar waarnemen”. Daarheen hebben zij de voor hen bestemde gedeelten der offeranden te brengen, welke dan ook daar moeten gegeten worden. Daarbij worden drie offeranden genoemd: spijsoffer, zondoffer en schuldoffer. Het dankoffer wordt dus niet genoemd, omdat het naar Levit. 10 : 14 voor het grootste gedeelte door het volk werd gegeten, en evenmin het brandoffer, dat geheel door het vuur verteerd werd. Zie hierover nader Levit. 2 : 3. 10, 6 : 17. 24—29. 30, Num. 18 : 9 v. Bovendien moeten de dienstdoende priesters hier hun „heilig” ambtsgewaad aan- en uittrekken, waarbij uitdrukkelijk wordt gezegd, dat dit alleen op den binnensten voorhof en in den tempel mocht gedragen worden en niet op den voorhof, „die voor het volk is”. Ook hier dus pijnlijke zorg voor het handhaven der heiligheid.

Uit het bovenstaande is intusschen duidelijk, dat deze vertrekken drieërlei dienst hadden te doen: deels als kledkamers, deels als eetzaal, deels als keukens. Van deze laatste hooren we nog iets in 46 : 19 v. Misschien mogen we het ons zoo voorstellen, dat de kledkamers te zoeken zijn in de gebouwen, die aan den noord- en aan den zuidkant tegen „de afgesloten ruimte” zijn gebouwd, terwijl de eetzaal en de keukens dan gezocht zullen moeten worden in de gebouwen aan de noord-c.q. zuidzijde van de in vs 4 bedoelde gang.

Van de afmetingen hooren we zeer weinig, waarschijnlijk omdat deze priestervertrekken op een afstand zijn gezien, gelijk blijkt uit het feit, dat hier nergens gezegd wordt: „hij mat”. Het eenige, wat we in vs 2 hooren, is, dat de lengte — d.i. de lijn Oost-West — honderd el d.i. 52.5 M. bedroeg, terwijl de

breedte der twee gebouwen aan het oostfront vijftig el d.i. 26.25 M. bedroeg. Van deze lengte liggen — althans dit komt mij in verband met andere overwegingen, de symmetrie van het geheel betreffend, waarschijnlijk voor — zeventig el langs de afgesloten ruimte en dertig el langs de zijmuren van het achtergebouw.

e. Het tempelcomplex.

42 : 15—20.

42¹⁵ Toen hij met het meten van het binnenste huis klaar was, voerde hij mij naar buiten in de richting van de poort, die op¹⁶ het Oosten uitziet, en mat rondom. ¹⁶ Hij mat de oostzijde met de meetroede : vijfhonderd el, met de meetroede (gemeten). Toen¹⁷ wendde hij zich ¹⁷ en mat de noordzijde : vijf honderd el, met¹⁸ de meetroede (gemeten). ¹⁸ Toen wendde hij zich naar de westzijde en hij mat : vijf honderd el, met de meetroede (gemeten). ¹⁹ Toen wendde hij zich naar de zuidzijde en hij mat : vijf honderd el, met de meetroede (gemeten). ²⁰ Aan de vier zijden mat hij het, en het had een muur geheel in het rond, vijf honderd el lang en vijf honderd el breed, ten einde scheiding te maken tusschen het heilige en het gemeene.

Nadat nu zoo de wandeling door de tempelgebouwen beëindigd is en de profeet een diepen indruk bekomen heeft van het machtig geheel van poorten en gebouwen, van hoven en terrassen, van gangen en deuren, dat zich hier in hun onderlinge symmetrie voor zijn schouwend oog verhief, wordt hij uit „het binnenste huis” d.i. het eigenlijke tempelgebouw op den binnensten voorhof, teruggebracht naar het punt van uitgang : den muurbouw van 40 : 5, die nu aan de buitenzijde moet worden omwandeld, opdat het oog des profeten nu ook ontsloten worde voor de symmetrie van het geheele tempelcomplex. Ezechiël staat dus aan de oostzijde. In de Grieksche vertaling wordt dit nog eens uitdrukkelijk gezegd : „En hij stond aan den zuidkant van de poort, die op het Oosten uitziet”. Maar dit is eenvoudig uit het verband geraden en maakt m.i. geen deel uit van den oorspronkelijken tekst. Van hier gaat „de man” al metende noordwaarts, daarna westwaarts en eindelijk zuidwaarts om zoo tot het punt van uitgang terug te keeren. In den Masoretischen tekst is de orde anders : Oosten, Noorden, Zuiden en Westen. Het is echter duidelijk, dat dit niet oorspronkelijk kan zijn en in flagranten strijd is met wat we „den man” altijd zien doen : het instellen van een systematisch onderzoek. Daarom liet ik vs 18 volgen op vs 19.

De boven geboden vertaling wijkt op meerdere punten af van den Masoretischen tekst, die onder de handen van de afschrijvers tal van verworpingen heeft ondergaan. Zoo is daar voortdurend sprake van „roede”. Dan zou iedere zijde van het tempelcomplex derhalve een lengte gehad hebben van $500 \times 6 = 3000$ el. Maar dit kan onmogelijk juist zijn. Immers uit de in het voorafgaande gegeven maten blijkt, dat ellen bedoeld moeten zijn. Men lette slechts op het volgende :

Gaande van Oost naar West vinden we achtereenvolgens : de Oostbuitenpoort vijftig el (40 : 6—16), de buitenste voorhof honderd el (40 : 19. 23. 27), de Oostbinnenpoort vijftig el (40 : 32—43), den binnensten voorhof honderd el (40 : 47), het eigenlijke tempelgebouw honderd el (40 : 48—41 : 26), de afgesloten ruimte en het achtergebouw honderd el (41 : 9—12), samen vijfhonderd el. Eenzelfde eindcijfer krijgen we, wanneer we van het Noorden naar het Zuiden gaan : de Noordbuitenpoort vijftig el (40 : 20—23), de buitenste voorhof honderd el (40 : 19. 23. 27), de Noordbinnenpoort vijftig el (40 : 35—37), den binnensten voorhof honderd el (40 : 47), waarop dan weer de Zuidbinnenpoort, de buitenste voorhof en de Zuidbuitenpoort volgen, die dezelfde afmetingen hebben als de reeds genoemde. Het is dus aan geen twijfel onderhevig, of de mededeeling van den Masoretischen tekst, als zoude elke zijde van het geheele tempelcomplex een lengte hebben van 3000 el, op eene vergissing van een afschrijver berust. We staan hier voor een vierkant van 500×500 el. Het wordt gekenmerkt als een „heilig” gebied door den muur, het bouwwerk van 40 : 5. Straks (45 : 2) zal nader blijken, dat dit bovendien nog door een strook van vijftig el van het aan de priesters en aan de levieten toegewezen deel wordt gescheiden.

Intusschen, de heiligheid van dit tempelcomplex is niet voor alle deelen dezelfde. Het allerheiligste is heiliger dan de tempelhal ; de tempel is heiliger dan het aanbouwsel ; het binnenste voorhof is heiliger dan de buitenste. Voor een deel vindt dat ook zijn uitdrukking in het niveau. De binnenste voorhof verheft zich acht treden boven de buitenste (40 : 31. 34. 37), die op zijn beurt zich weer zeven treden boven de breede strook (45 : 2) verheft. Anderzijds verheft het tempelgebouw zich weer tien treden boven den binnensten voorhof (40 : 49). Zoo beheerscht de tempel het gebied van priesters en levieten, dat weer het middelpunt uitmaakt van het land Israëls en dit is op zijn beurt weer het middelpunt der wereld, vgl. 43 : 12, 44 : 23, 45 : 4, 48 : 12. 15.

f. De terugkeer des Heeren tot zijnen tempel.

43 : 1—12.

43 ¹ Toen voerde hij mij naar de poort, die naar het Oosten ge-

² richt is. ² En zie! daar kwam de heerlijkheid van den God van Israël uit het Oosten en het klonk als het bruisen van vele ³ wateren en de aarde glansde van zijn heerlijkheid. ³ En de verschijning, die ik schouwde, was als de verschijning, die ik geschouwd had, toen de Heere kwam om de stad te verdelgen, en als de verschijning, die ik aan de rivier den Kebar geschouwd ⁴ had. En ik viel op mijn aangezicht. ⁴ En de heerlijkheid des Heeren ging het huis binnen door de poort, die op het Oosten ⁵ uitziet. ⁵ Toen hief de geest mij op en bracht mij naar den binnensten voorhof, en zie! de heerlijkheid des Heeren vulde het huis!

⁶ Toen hoorde ik Iemand uit het huis tot mij spreken, terwijl ⁷ de man naast mij stond. ⁷ En Hij zeide tot mij: Menschenkind, dit is de plaats van mijn troon en dit is de plaats van mijn voetzolen, waar Ik tot in eeuwigheid in het midden van de kinderen Israëls wil wonen; en niet meer verontreinigen zal Israëls huis mijn heiligen Naam, zij noch hun koningen, met hun hoererij en met de lijken hunner koningen bij hun dood. ⁸ Daar zij hun drempel bij mijn drempel zetten en hun deurpost naast mijn deurpost, en er (alleen) een wand tusschen Mij en hen was, verontreinigden zij mijn heiligen Naam door hun gruwelen, die zij deden, zoodat Ik hen in mijn toorn verteerde. ⁹ Maar nu zullen zij hun hoererij en de lijken hunner koningen ver van Mij houden, zoodat Ik tot in eeuwigheid in het midden van hen wonen kan.

¹⁰ Gij nu, menschenkind, doe aan het huis Israël dit huis kennen, opdat zij zich schamen over hun ongerechtigheden. En zij ¹¹ moeten het model nameten. ¹¹ En als zij zich schamen over alles, wat zij gedaan hebben, maak hun dan bekend de inrichting van het huis en zijn uitgangen en zijn ingangen en alle bijzonderheden, en al de rechtsnormen en rechtsregels ervan en schrijf die voor hun oogen op, opdat zij al de rechtsregels en al de rechtsnormen ervan in acht nemen en ze doen.

¹² Dit is de rechtsregel van het huis: „Op den top van den berg zal het geheele gebied ervan in het rond allerheiligst zijn”. Zie, dat is de rechtsregel van het huis!

Nu in het midden van het herboren Israël des Heeren huis is herbouwd en ditmaal op volkomen wijze uitdrukking geeft aan des Heeren heiligheid en de algeheele eigensoortigheid van

zijn Wezen in dit nieuwe huis is gesymboliseerd, is ook het oogenblik voor Hem aangebroken om terug te keeren tot en woning te maken in dezen van alle onreinheid afgezonderden tempel. Daarvan zal de profeet nu getuige zijn.

Na zijn omwandeling rondom den buitenmuur van het tempel-complex, waarbij hij ten slotte aan de zuidzijde daarvan was aangekomen, wordt hij nu door „den man”, die hem steeds blijft begeleiden, teruggedleid naar de oostelijke buitenpoort, van waar hij vroeger (10 : 19, 11 : 22 v.v.) des Heeren heerlijkheid stad en tempel in oostelijke richting had zien verlaten. Wat hij daar zien zal, wordt hem niet gezegd. Maar nauwelijks staat de profeet, of hij ziet de lichtende heerlijkheid des Heeren naderen. Uit het Oosten, waarheen ze ook was weggegaan. Geen oogenblik is hij in het onzekere. Daartoe hadden de vorige visioenen een te diepen indruk op hem gemaakt. Hij wordt als van zelf weer teruggevoerd. En dan beleeft hij eerst weer het oogenblik, dat het dichtst bij ligt : „toen de Heere — Masora onjuist : ik — kwam om de stad te verdelgen” (hfdst. 8—11), en daarna het moment zijner roeping aan den Kebar (hfdst. 1). Het is weer als vroeger. Ook nu wordt zijn oor getroffen door het geluid, dat hem zoo sterk aan „het bruisen van vele wateren” doet denken (1 : 24). Maar het is toch ook weer anders. Bij den Kebar hoorde hij het donderen, kwam de gedachte aan een legerplaats bij hem op. Toen kwam de Heere ten gerichte. Nu ziet hij alleen den lichtglans der goddelijke verschijning, die de aarde overstraalt. De donkere wolk is geweken. Het licht is doorgebroken (Ps. 27 : 1). De Grieksche vertaling spreekt hier weer van den „wagen”, waarover de rabbijnen later zoo gaarne zouden fantaseeren en waarvan ook 1 Kron. 28 : 18 en Sirach 49 : 10 spreken. Ezechiël zelf echter gebruikt dat woord niet.

Zoodra nu de zekerheid zich van hem meester maakt, dat hij „de heerlijkheid des Heeren” aanschouwt, voelt Ezechiël zich in den geest neervallen, maar nu onder den diepen indruk niet zoozeer als in 1 : 28, 3 : 23 van de onvergelykelijke majesteit Gods als wel van des Heeren ondoorgrondelijke genade, die in den tempel weer woning wil maken. En terwijl de profeet daar ligt, gaat de heerlijkheid des Heeren door de Oostpoort den tempel binnen. Daarna voelt hij zich evenals in 2 : 2, 3 : 12. 14. 24, 8 : 3, 11 : 1 opgenomen „door den geest”. Dit laatste nu mag niet worden gehouden voor een omschrijving van een soort van zweefgewaarwording, welke bij den visionairen toestand zou behooren, zoodat we het dan beter zouden kunnen vertalen met „door een wind”. Al zegt de profeet niet evenals in 2 : 2, 3 : 24, dat hij „op zijn voeten gezet” wordt, uit vs 6, waar hij spreekt van „den man”, die naast hem staat, blijkt toch wel, dat Ezechiël in zijn visionair schouwen zich rechtop ziet staan. Hij „gaat” dus „naar den binnensten voorhof”, wat we wel in dezen zin zullen hebben te verstaan, dat „de man” en de pro-

feet plaats nemen op het altaarplein voor den tempel, zoodat hij in dezen kan binnenzien. Daarbij merk ik intusschen op, dat Ezechiël niet zegt, dat hij eerst de oostelijke buitenpoort en daarna de oostelijke binnenpoort is doorgegaan. Dit treedt voor hem geheel op den achtergrond bij het overweldigend groote, dat hij nu ziet: als weleer den tabernakel (Exod. 40 : 34) en den tempel van Salomo (1 Kon. 8 : 10), zoo vervult ook nu des Heeren heerlijkheid den tempel, nu echter niet als een wolk gelijk 10 : 3. Maar nu mag de profeet dan ook niet meer als in hfdst. 40—42 den tempel zelf binnengaan. Hij moet op den voorhof blijven staan.

Van hier hoort hij een stem evenals in 1 : 28, 2 : 2. Het is niet „de man”, die tot hem spreekt, want deze staat naast hem en de stem komt uit het huis, wat bewijst, dat we in „den man” niet het verpersoonlijkte Woord Gods mogen zien, gelijk men op grond van Openb. 1 : 10—13 heeft willen doen. Het is „iemand”. Uit heiligen eerbied drukt de profeet zich opzettelijk zeer vaag uit; vgl. „Gij” in Richt. 6 : 17. Maar straks wordt wel duidelijk („mijn troon”, „mijn voetzolen”, „mijn Naam” enz.), dat de Heere zelf het woord tot zijn dienaar richt.

Daarbij gewordt den profeet de uitdrukkelijke mededeeling, dat de Heere — en nu voor goed, „tot in eeuwigheid”, vs 7, 9 — wonen wil in het midden van Israël, dat van nu af des Heeren heiligen Naam niet meer verontreinigen zal. Hier wordt het hoogtepunt bereikt in de voortaan ongestoorde hereeniging van den Heere en zijn volk. Dat de tempel hier de plaats van des Heeren „troon” wordt genoemd — vgl. Jer. 3 : 17, 14 : 21, Jeruzalem des Heeren troon — hangt samen met de algemeen Semietische gedachte van de godheid als koning, die ook bij Israël leefde, gelijk uit de z.g. koningspsalmen blijkt, vgl. ook Jes. 6 : 1, 66 : 1, Jer. 49 : 38, Ps. 9 : 7, 110 : 1, en die in de teekening van des Heeren „heerlijkheid” tot uitdrukking komt. In nauw verband met dit zitten des Heeren op den troon hangt de tweede hier gebruikte uitdrukking samen: „de plaats van mijn voetzolen”, die ook in Jes. 60 : 13 voorkomt. Dit houdt eene herinnering in aan de ark, die 1 Kron. 28 : 2, Ps. 99 : 5, 132 : 7, Klaagl. 2 : 1 de voetbank van des Heeren voeten heet en waarvan gezegd wordt, dat Hij er op woont, 1 Sam. 4 : 4, 2 Sam. 6 : 2, uitdrukkingen, die trachten tegevoet te komen aan de behoefte van den menschelijken geest om onder woorden te brengen waar God is.

Intusschen, de voorwaarde voor des Heeren „wonen” in dezen tempel, is en blijft het verre houden van iedere verontreiniging. Vroeger was deze veroorzaakt door tweeërlei. Eenerzijds was het Israëls afgoderij, hier gelijk Hoz. 6 : 10, Jer. 3 : 2, 9, 13 : 27, Ezech. 23 : 27 „hoererij” genoemd, omdat Israël des Heeren „vrouw”, is, die door het vereeren van vreemde goden den huwelijksband verbrak en zich aan „hoererij” schuldig maakte, vgl. Hoz. 2 : 7, 4 : 15, Jer. 2 : 20, 3 : 6, 8,

Ps. 106 : 39, ook Ezech. 5 : 11, 8 : 4 e.d. Anderzijds geschiedde de verontreiniging door het begraven der koningen in den rotswand van den tempelberg. Daar echter van David en zijn opvolgers wordt medegedeeld, dat zij begraven zijn in de „Davidsstad”, die ten Zuiden van den tempel lag (1 Kon. 2 : 10. 11 : 43, 14 : 31, 15 : 8. 24, 22 : 51 enz. tot aan Hiskia toe, van wiens begrafenis in Koningen (zie echter 2 Kron. 32 : 33) niets wordt gezegd, terwijl Manasse en Amon begraven zijn „in den hof van zijn huis, in den hof van Uzza” (2 Kon. 21 : 18. 26), en van Josia uitsluitend wordt gezegd, dat hij begraven is „in zijn graf” en de begrafenis van Jojakim met stilzwijgen wordt voorbijgaan (in Kronieken deelt hij dat lot met Amon, 2 Kron. 33 : 25, 36 : 8) — daarom heeft men vermoed, dat hier bedoeld wordt op de afgoden en op de lijken van de aan Moloch geofferden (dus *malkam* impl. *malkêhêm*). Deze opvatting wordt in de hand gewerkt door de Masora, die *bamothâm* leest inplaats van *bêmotham*, dus „hunne hoogten” iplv. „bij hun dood”. Nu wordt inderdaad in Levit. 26 : 30 en Jer. 16 : 18 — niet in Jes. 8 : 19, Ps. 106 : 28, waar sprake is van doodenvereering — gesproken van de „lijken” der afgoden, maar behalve dat de afgoden nooit „koningen” worden genoemd, kunnen deze plaatsen hier niet helpen, omdat de uitdrukkingwijze in Levit. en Jer. beheerscht wordt door het verband. Anderen willen met *Hengstenberg* gedacht hebben aan de verontreiniging van den tempelberg door het bouwen van afgodische heiligdommen in de onmiddellijke nabijheid, zoodat de drempels en deurposten van vs 8 daarop zouden slaan, maar behalve dat noch Koningen noch Kronieken hiervan spreken — wêl van het brengen van heidensche diensten in den tempel! — kan het suffixum „hun” op niets anders slaan dan op het onmiddellijk voorafgaande „koningen”. De zaak staat veeleer zoo. Omdat Salomo, ten einde plaats te winnen voor zijn bouwwerken, de terreinzinking tusschen den tempelberg en de Davidsstad had weggewerkt en beide tot een eenheid had gemaakt, sloot de naam Sion, die oorspronkelijk slechts de naam was der oude Jebusietenburcht (2 Sam. 5 : 6 v.v., 1 Kron. 11 : 4 v.v.), bij de profeten ook den tempelberg in (Jes. 10 : 12, 24 : 23, 31 : 4, Joël 3 : 5, Zach. 1 : 14). En wijl Ezechiël pijnlijk zorg draagt voor de heiligheid van des Heeren tempel en den Sion straks (47 : 1 v.v.) teekenen zal als de plaats, vanwaar het heiligende levenswater uitvloeien zal, moet hij dit begraven der koningen in den rotswand van den Sion — waarbij men waarschijnlijk steeds noordelijker gegaan en dus steeds dichterbij den eigenlijken tempel gekomen was — beschouwen als een ten eenenmale ongepaste gemeenzaamheid met de plaats, die alleen den Heere toekwam, te meer waar de lijken bij Israël buitengewoon verontreinigend werden geacht (Num. 19 : 11 v.v.). Daarom zal dit in de toekomst niet meer gebeuren. Wat

Salomo deed, die den tempel maakte tot een deel van den koningsburcht (1 Kon. 6 v., 2 Kon. 16 : 18, 1 Kron. 9 : 18, Jer. 26 : 10), tengevolge waarvan „drempeel” naast „drempeel” en „deurpost” naast „deurpost” kwam en slechts een enkele muur scheiding maakte tusschen de woning van den koning en die van den Koning — dat is in strijd met des Heeren heiligheid. Volstrekte scheiding van het „heilige” en het „gemeene”. Anders wordt het huis des Heeren weer bezoedeld, wat noodwendig het oordeel over Israëel brengen moet. Maar nu zal de toekomst iets beters brengen: de afgoderij wordt uitgebannen en de volstrekte scheiding tusschen tempel en paleis voltrokken.

10—12 Nu moet de profeet met alles, wat hem met betrekking tot den nieuwen tempel van het herboren Israëel tot zijn medeballingen gaan. Hij moet hun „dit huis doen kennen”. Wat dit laatste inhoudt zegt het woord zelf niet. Het kan beteekenen: beschrijven met woorden, maar even goed het toonen van een plattegrond of iets dergelijks. Het wil mij echter voorkomen, dat dit laatste bedoeld is. Immers, aan het einde van vs 10 staat „En zij moeten het model nameten”. De Grieksche vertaling maakt de laatste woorden van vs 10 tot voorwerp van „doen kennen” en leest dan „en zijn afmetingen en zijn model”, waarvan dan natuurlijk het gevolg is, dat de woorden „opdat zij zich schamen over hun ongerechtigheden” in de lucht komen hangen, waarom zij, die hierin de Grieksche vertaling willen volgen, ze dan ook weglaten. Het wil mij echter voorkomen, dat juist het feit, dat de Grieksche vertaling deze woorden even goed heeft als de Masora, bewijst, dat ze deel uitmaken van den oorspronkelijken tekst en dat de Grieksche vertaling de slotwoorden van vs 10 niet in overeenstemming is met de bedoeling van den schrijver. Ezechiëls medeballingen moeten dus het model nameten, dat hun derhalve getoond moet zijn. Het doel daarvan is, „opdat zij zich schamen over hun ongerechtigheden”. En het bereiken van dit doel is van zoo groot gewicht, dat naar vs 11 daarvan zal afhangen, of de profeet hun nu ook bekend moet maken met de inrichting van het huis en met de daar geldende rechtsnormen en rechtsregels, waarbij hij dit laatste moet op schrift stellen, omdat het herboren Israëel zich straks daarnaar zal moeten richten. Dit laatste nu veronderstelt, dat de profeet op het oogenblik, waarop hij aan zijn medeballingen dit alles moet bekend maken, meer weet dan in de beschrijving van het tempelcomplex in hfdst. 40—42 gegeven is. Immers, deze wijkt te weinig af van het beeld, dat we ons op grond van 1 Kon. 6 v. van den Salomonischen tempel kunnen maken, dan dat het constateeren van die verschillen Israëel met schaamte zou kunnen vervullen „over hun ongerechtigheden”. Een dergelijk schaamtegevoel kan bij hen alleen worden gewekt door de ernstige overdenking van al wat Ezechiëls tempelvisioen, dus geheel hfdst. 40—48 inhoudt. Eerst

dan kan het bewustzijn worden gewekt van den geweldigen afstand, die de plaats van en den dienst in den nieuwen tempel scheidt van die van den tempel van Salomo. Op bijna alle punten is deze laatste in gebreke gebleven, niet slechts door de Fenicische smetten, die er aan kleven (Gods Woord², bl. 388 v.), maar vooral door den nauwen band, gelegd tusschen tempel en dynastie, ten gevolge waarvan de tempeldienst op tal van punten den invloed der politieke stroomingen onderging, aan wier invloed ook de priesterschap zich niet kon of wilde onttrekken, waardoor tenslotte, ondanks de telkens herhaalde reformatorische pogingen, de tempeldienst een karikatuur werd van hetgeen de Heere beoogde. Al volgt dus hfdst. 44—48 op onze verzen, daaruit volgt niet, dat dit ook de tijdsorde is. Veeleer volgt uit onze verzen het tegendeel en zullen we dus bij hetgeen Ezechiël aan zijn medeballingen moest bekend maken, ook te denken hebben aan de diep ingrijpende bepalingen omtrent den tempeldienst (43 : 13—46 : 24) en niet minder aan die over het heilige land en de heilige stad (hfdst. 47 en 48). Vandaar dat de profeet ook moest spreken van de rechtsnormen en rechtsregels, waarvan in hfdst. 40—42 met geen enkel woord melding wordt gemaakt. Deze laatste nu culmineeren in de bepaling: „op den top van den berg zal het geheele gebied in het rond allerheiligst zijn”. Dit is de „zeer hooge berg” van 40 : 2, de eschatologische Sion, de top der wereld, waarop de tempel ligt en waaromheen Israëls stammen wonen en de andere volken zich groepeeren tot aan „de einden der aarde”. Het tempelcomplex zorgvuldig afgezonderd van de gansche omgeving, zelfs van de woningen van zijn dienaren: vorst priesters en levieten, zal nu in zijn geheel „allerheiligst” zijn. Nu niet meer uitsluitend het achterste gedeelte van tabernakel en tempel „allerheiligst”, maar het geheele tempelgebied, als „het licht der wereld” glanzend van des Heeren heerlijkheid.

B. De tempeldienst.

43 : 13—46 : 24.

a. Het brandofferaltaar.

43 : 13—27.

43¹³ Dit nu zijn de afmetingen van het altaar in ellen — de el van een (gewone) el en een handbreedte — : zijn goot is een el diep en een el breed, en de afsluiting daarvan langs haar bovenkant is in het rond één span (breed). En dit is de hoogte¹⁴ van het altaar : ¹⁴ van zijn goot op den grond tot aan den ondersten omgang twee el, en de breedte (daarvan) een el ; en

van den kleinen omgang tot aan den grooten omgang vier el, en
 15 de breedte (daarvan) een el. 15 En de vuurhaard is vier el (hoog)
 en van den vuurhaard (steken) naar boven toe vier horens (uit).
 16 En de vuurhaard is twaalf (el) lang bij twaalf (el) breed, vierkant
 17 naar zijn vier zijden. 17 En de groote omgang is veertien (el) lang
 bij veertien (el) breed naar zijn vier zijden; en de afsluiting er
 aan is in het rond een halve el (breed), en de goot er aan is
 rondom een el (breed) en zijn trappen zijn gericht naar het Oosten.
 18 En hij zeide tot mij: Menschenkind, zoo zegt de Heer
 Heere: Dit zijn de bepalingen voor het altaar. Ten dage als
 het gemaakt wordt om er brandoffers op te offeren en er bloed
 19 op te sprengen, 19 moet gij aan de priesters, de levieten die van
 het geslacht van Zadok zijn, die tot Mij mogen naderen —
 zegt de Heer Heere — om mij te dienen, een jongen stier uit
 20 de runderen ten zondoffer geven. 20 En dan moet gij van zijn
 bloed nemen en het doen aan zijn vier horens en aan de vier
 hoeken van den omgang en aan de afsluiting rondom, en zoo
 moet gij het ontzondigen en er verzoening voor bewerken.
 21 En dan moet gij den jongen stier, het zondoffer, nemen en
 moeten zij hem met vuur van het huis buiten het heiligdom
 22 verbranden. 22 En op den tweeden dag moet gij een geitenbok
 zonder gebrek ten zondoffer brengen en moeten zij het altaar
 (daarmede) ontzondigen zooals zij het ontzondigd hebben met
 23 den jongen stier. 23 En als gij klaar zijt met het ontzondigen,
 moet gij een jongen stier uit de runderen zonder gebrek en een
 24 ram uit het kleinvee zonder gebrek ten offer brengen. 24 En gij
 moet ze vóór den Heere brengen en dan moeten de priesters
 zout op hen strooien en ze als een brandoffer den Heere offe-
 25 ren. 25 Zeven dagen lang moeten zij elken dag een bok ten zond-
 offer bereiden; ook moeten zij een jongen stier uit de runderen
 en een ram uit het kleinvee, beide zonder gebrek, toebereiden.
 26 Zeven dagen lang moeten zij voor het altaar verzoening bewerken
 27 en het rein maken en het inwijden. 27 Hebben zij dan die dagen
 ten einde gebracht, dan moeten de priesters op den achtsten dag en
 verder ulieder brandoffers en dankoffers op het altaar toebereiden.
 Dan zal Ik ulieden in gunst aannemen, zegt de Heer Heere.

Nu de Heere zijn intrek heeft genomen in den tempel en deze met zijne heerlijkheid heeft vervuld, kan de dienst een aanvang nemen (vgl. 1 Kon. 8 : 11. 62). Vandaar dat eerst nu

eene breede beschrijving gegeven wordt van het in 40 : 47 slechts ter loops genoemde brandofferaltaar. Het is dan ook ten eenenmale onjuist, wanneer men op grond van het feit, dat deze beschrijving niet onmiddellijk op 40 : 47 volgt, beweert, dat dit stuk van jongere hand zou zijn. Dat „de man” hier de maten opneemt, wordt niet uitdrukkelijk gezegd, maar daaruit valt niets af te leiden, omdat dit ook bij verschillende onderdeelen van den tempel niet geschiedt, b.v. 41 : 8 v.v., 22, ook niet bij de beschrijving van de vertrekken der priesters, 42 : 1 v.v. Daar de profeet blijkens 43 : 5 reeds op den binnensten voorhof stond en derhalve reeds vlak bij het altaar was, kon de gewone inleiding „toen bracht hij mij” (40 : 6. 17. 28. 32 enz.) hier gemist worden.

Dit brandofferaltaar, dat reeds bij den Mozaïschen eeredienst het alles beheerschende centrum van geheel den tempeldienst was, blijft dit ook in het cultische leven van het herboren Israël (vgl. Exod. 20 : 24, 27 : 1—8, 1 Kon. 8 : 64, 2 Kon. 16 : 10 v.v., 2 Kron. 4 : 1, vooral Ezra 3 : 2).

13—17 In deze beschrijving, die voor ons niet altijd even duidelijk is, worden allereerst de afmetingen van het altaar aangegeven, en wel van onderen naar boven. Daaruit wordt duidelijk, dat het altaar er uit ziet als een kleine verdiepingentoren of *ziggoerat*, zooals Babel en Assyrië zoo goed kenden (Gods Woord² bl. 193 v.) en dus naar boven steeds smaller toeliep in drie verdiepingen. Van het hiervoor te gebruiken materiaal is met geen enkel woord sprake, maar dat zal wel gehouwen steen zijn. Daarbij treft het ons, dat hier weer uitdrukkelijk (zie 40 : 5) gezegd wordt welke el bij het opgeven der afmetingen bedoeld is. Dit wijst er op hoeveel gewicht juist aan die afmetingen werd gehecht. De reden daarvan ontgaat ons. Of het voetstuk beschreven wordt, hangt af van de vraag, hoe we het in vs 13 gebruikte woord *chēq* moeten vertalen. Het beteekent gewoonlijk boezem of de door het kleed gevormde schoot. Slechts hier en 1 Kon. 22 : 35 past dat niet. In de laatstgenoemde plaats schijnt het de wagenbak aan te duiden. Maar hier? Reeds de Grieksche vertalers hebben er naar geraden, waarom ze het in vs 13, 14 en 17 telkens anders vertalen. In vs 14 echter hebben ze ongetwijfeld aan een goot gedacht. De Vulgata maakt het zich gemakkelijk en geeft telkens *sinus*, wat geen zin geeft. Ik vertaalde het met tal van anderen door „goot”, omdat de beschrijving van de *chēq* daaraan het meest doet denken en de overgang van de holte van de schoot naar de holte van de goot volkomen begrijpelijk is. Anderen willen hier aan het voetstuk gedacht hebben, maar zien daarbij over het hoofd, dat we dan andere maten zouden verwachten. Toch wordt ons wel iets van het voetstuk gezegd: de hoogte, die blijkens vs 14 twee el d.i. 1.05 M. was. De breedte wordt niet met even zoo vele woorden aangegeven, maar uit de vergelijking van de andere maten blijkt toch wel, dat het voetstuk

$12 + 2 + 2 + 2 = 18$ el d.i. 10.5 M. moet geweest zijn. De hoogte van het altaar was (de horens meegerekend) $2 + 4 + 4 + 4 = 14$ el d.i. 7.35 M.

De bovengenoemde goot aan den voet van het altaar, die een el breed en diep was en op een spanbreedte d.i. 26 cM. overdekt was door een steenen plaat, liep waarschijnlijk horizontaal aan drie zijden (aan de oostzijde was een trap) rondom het altaar. Daarin moest behalve het bloed ook het regenwater worden opgevangen, dat in den winter van het altaar droop. De steenen plaat moest dan niet zoozeer dienen om de bezoeiding van het priesterkleed door het bloed te voorkomen als wel om er voor te zorgen, dat men door een misstap niet met het bloed in aanraking kwam.

Een soortgelijke goot was ook aangebracht vlak bij den vuurhaard (vs 17), die op dezelfde wijze door een plaat was afgesloten. Hoe deze beide goten met elkander in verbinding stonden, wordt niet gezegd, evenmin als iets medegedeeld over het verdere wegvloeien van het bloed.

Gelijk ik reeds opmerkte, vormt het altaar een soort verdiepingstoren in het klein. De twee onderste verdiepingen waren omgeven door een omloop van een el breedte (vs 14), die respectievelijk met den omloop mede achttien en zestien el d.i. 9.45 M. en 8.30 M. breed waren. De bovenste omloop bij den vuurhaard echter, waarop de priesters zich moesten bewegen, had een breedte van anderhalve el, gevolg van de plaat, die voor een deel de bovenste goot overdekte. Iedere verdieping had een hoogte van vier el d.i. 2.10 M. behalve de benedenste, die slechts 1.05 M. hoog was.

Wat nu eindelijk de vuurhaard zelf betreft, deze wordt hier (vs 15 v.) 'ari'el genoemd, welk woord ook Jes. 29 : 1 v. 7 voorkomt en dat we ook kennen uit het Mesa-inschrift (Gods Woord² bl. 402 v.) r. 12 en gewoonlijk vertaald wordt door „vuurhaard”. De volksetymologie maakte het tot har'el „godsb-berg”, dat we in het begin van vs 15 vinden. Dat 'el van 'ari'el echter iets met el „god” zou te doen hebben en 'ari dus status constructus zou zijn, wordt door het feit, dat het woord voorafgegaan wordt door het lidwoord, naar het rijk der onmogelijkheden verwezen. Zelfs weten we niet of het woord iets te maken heeft met den stam 'rj, die dan „branden” zou beteekenen. Intusschen is het m.i. niet waarschijnlijk, dat het iets te maken heeft met het Assyrische aralloe „wereldberg”.

Deze vuurhaard dan vormt een vierkant van twaalf el d.i. 6.30 M. · 6.30 M. Aan de vier hoeken waren horens aangebracht, waarvan de maat niet wordt aangegeven; volgens de Grieksche vertaling een el. Deze horens — het algemeen Semietische symbool der godheid, waarschijnlijk oorspronkelijk maansikkel, in Babel vervormd tot horens van den stier, het symbool van Mardoek; de vluchteling grijpt ze, 1 Kon. 1 : 50, 2 : 28, Amos

3 : 14; de priester strijkt er het offerbloed aan, Exod. 29 : 12, Levit. 4 : 7, 9 : 9 — maakten het altaar in zeer bijzonderen zin tot „disch des Heeren” (Ezech. 44 : 16, Mal. 1 : 7. 12). Den vuurhaard hebben we ons misschien te denken als een zwaar koperen hekwerk, opgevuld met onbehouwen steenen, vgl. Exod. 20 : 24, 27 : 4. Die vuurhaard zal wel betrekkelijk los op het steenen onderstuk hebben gestaan; zie Mesa-inschrift r. 12.

In tegenstelling met de uitdrukkelijke bepaling van Exod. 20 : 26 werd het altaar door de priesters beklommen met behulp van een trap van zeventien treden. Men heeft de verklaring van dat verschijnsel gezocht in het feit, dat de priesters volgens 44 : 18 broeken — waarschijnlijk meer heup- dan beenbekleding — droegen, maar vergeet, dat reeds Exod. 28 : 42 v. en 39 : 28 die voorschrijft. Het zal dan ook wel hiermede samenhangen, dat dit altaar door den profeet gedacht is als het eenige ter wereld, waarom het dan ook niet meer noodig was om als oudtijds een in het oog springend verschil te maken tusschen het altaar des Heeren en die der andere goden, welke alle met treden werden beklommen gelijk o.a. ook de opgravingen van Beth-Seân ons weer hebben geleerd.

18—27 Voordat echter dit altaar in dienst kan gesteld worden van den Heere, die uit kracht van de heiligheid van zijn Wezen al het onheilige en onreine weerstaat, moet het, daar het immers gebouwd is door zondige menschenhand, van de dientengevolge aanklevende onreinheid en onheiligheid worden gezuiverd. Dit wordt nu verder beschreven in een tiental verzen, wier structuur eenige moeilijkheden met zich medebrengt. Het valt onmiddellijk op, dat nu eens gesproken wordt van „gij”, dan weer van „zij”, met welke laatsten blijkens vs 25b en 26b „de priesters” bedoeld zijn. Wie is nu die „gij”? Men zegt: Ezechiël, die hier dan zou optreden als een tweede Mozes, daar ook deze blijkens Exod. 29 : 36 en Levit. 8 : 11 het brandofferaltaar van den tabernakel heeft gereinigd. Daaruit wordt dan geconcludeerd, dat we hier zouden te doen hebben met de samenvoeging van twee parallele teksten, waarvan de eene zou bestaan uit vs 19—21, 22a, 23 v. en deze de bedoeling zou hebben de priesters ondergeschikt te maken aan den profeet. Men heeft daarbij over het hoofd gezien 1 dat daarvoor eenige tekstwijzigingen noodig zouden zijn, 2 dat Ezechiël zich nergens op den voorgrond plaatst, 3 dat ons „men” in het Hebreeuwsch zoowel door „gij” als door „zij” wordt weergegeven, 4 dat de profeet zich hier als van zelf bedient van de stijl der wet, waar we diezelfde afwisseling herhaaldelijk aantreffen. Vandaar dat de Grieksche vertalers, die het Hebreeuwsch moesten overzetten in een taal, waarin „men” niet door den 2den persoon enkelvoud kon worden uitgedrukt, zeer terecht alles in den 3den persoon meervoud hebben overgebracht. Die „zij” zijn dan de priesters en dan natuurlijk weer met uitsluiting van

alle anderen de zonen van Zadok, vgl. 40 : 46, 44 : 15, 48 : 11.

De priesters moeten het altaar *chitta'* en *kippèr* (vs 20) waarvoor in vs 23 alleen *chitta'*, in vs 26 *kippèr* en *tihar* wordt gebruikt. Hiervan beteekent *chitta'* = vrijmaken van *chattāt* d.i. van alles, wat het altaar het door den Heere zelf daarvoor gestelde doel zou kunnen doen missen. *Tihar* beteekent: iets (iemand) *tahēr* maken, zoodat het (hij, zij) voor den Heere kan bestaan. Wat *kippèr* betreft, dit schijnt mij toe de beteekenis te hebben van „bedekken”, het aanbrengen van een beschermende „bedekking” voor de heiligheid des Heeren over iets (iemand), dat (die) in zich zelf onrein en zondig is. Wij zouden dus zeggen: het altaar moet worden gewijd. Daartoe moet in de allereerste plaats een jonge stier — natuurlijk zonder gebrek, vs 23, vgl. Exod. 12 : 5, 29 : 1, Levit. 1 : 3, Num. 6 : 14 e.a. — als zondoffer werden gebracht. Dit zondoffer toch moest naar Num. 15 : 22 v.v. gebracht worden, „wanneer gij onopzettelijk overtreedt en afaat een van deze geboden te doen, die de Heere aan Mozes geboden heeft”, waarom het dan ook bij de indiensttreding van een priester moest worden gebracht (Exod. 29, Levit. 8). In dit geval dus bij de inwijding van het altaar. Nadat de jonge stier door de priesters was geslacht, moesten de horens van het altaar en de vier hoeken van den omgang — alleen de hoofdomgang of ook de andere? — en de afsluiting van de goot — of de goten? — bestreken werden met het bloed van het offerdier. Met het bloed, want dit heeft heiligende kracht, zie Exod. 24 : 4—8, 29 : 20 en wat met bloed bestreken is, is daardoor voor verontreinigende invloeden gevrijwaard, vgl. Levit. 16 : 18 v. Het offerdier zelf echter, dat nu onrein is geworden (zie Exod. 29 : 14, Levit. 4 : 11 v., 6 : 23 e.e.), moet geheel worden verbrand en aan de vernietiging prijs gegeven en wel „buiten het heiligdom”, opdat dit niet verontreinigd worde. Nu staan er in vs 21 nog een paar woorden, waarvan de beteekenis niet geheel duidelijk is: „*bēmifqad* van het huis”. Nu spreekt Nehemia 3 : 31 van de *Mifqad*-poort en deze heeft men in verband gebracht met het in Ezech. 41 : 12 genoemde achtergebouw. Maar blijft men dan niet binnen de heilige ruimte? Daarom willen anderen vertalen „de onderzoeksplaats”, waar de offerdieren op mogelijke gebreken onderzocht werden. Maar dan blijft men — gesteld die plaats heeft bestaan — toch ook weer binnen den kring van het heiligdom. Daarom kunnen we beter *mfqd* veranderen in *mwqd* (*moqēd*): haard, gloed, Ps. 102 : 4, Jes. 33 : 14, ook Levit. 6 : 2. Dan moet dus bij het verbranden van het zondoffer het heilige altaarvuur worden gebruikt. Het verbranden zal dan wel hebben plaats gehad in de vijftig el breede strook rondom het tempelcomplex, waarvan 45 : 2 spreekt. Op den tweeden dag moet opnieuw een zondoffer worden gebracht (vs 22), ditmaal een geitenbok. De reden van dit

laatste ontgaat ons. Misschien versoering van den dienst? In ieder geval, bij dat tweede zondoffer behoorden dezelfde manipulatiën als bij het eerste.

Hierop volgt in vs 23: „en als gij klaar zijt met het onzondigen”. Dat kan betrokken worden zoowel op den tweeden dag als op de beide dagen. Het laatste zal wel bedoeld zijn. Op beide zondoffers volgde een brandoffer (zie ook het ritueel van het Loofhuttenfeest, Num. 29 : 12—39): na de verzoening de zelfovergave des levens. Voor het brandoffer diende een jonge stier en een ram, beide natuurlijk weer zonder gebrek, want wat of wie een gebrek had, was onrein (Lev. 22 : 20 v., 21 : 17, ook Exod. 12 : 5, Levit. 4 : 23, 5 : 15). Uitdrukkelijk wordt daarbij bepaald, dat deze offerdieren met zout moesten worden bestrooid (vs 24). Het zout toch met zijn voor verderf bewarende kracht mag bij het offer niet ontbreken (vgl. Mark. 9 : 49) en heeft bovendien symbolische beteekenis als bonds-teeken (Levit. 2 : 13, welk voorschrift niet beperkt mag worden tot het onbloedige spijsoffer).

Zoo moest „zeven dagen” achtereen gedaan worden: iederen dag een bok ten zondoffer en een jonge stier met ram ten brandoffer (vs 25). In deze „zeven dagen” moet ook de eerste dag van vs 19 inbegrepen worden gedacht. Het kleine verschil tusschen het zondoffer op den eersten dag en de volgende zes dagen wordt veronachtzaamd, te meer waar het brandoffer op alle dagen gelijk was. Dergelijke zevendaagsche offerfeesten vinden we ook in Exod. 29 : 35, Levit. 8 : 33.

Daarmede is dan de inwijding van het altaar beëindigd en „zijn de handen (er van) gevuld”, eene typische uitdrukking, ontleend aan de inwijding van den priester, in wiens handen dan voor het eerst de te offeren stukken werden gelegd, vgl. Exod. 28 : 41, 29 : 9, 29. 33. 35, Num. 3 : 3, ook Richt. 17 : 5. Nu kan op den achtsten dag de gewone dienst beginnen. Het altaar kan de offers van des Heeren volk aannemen. Worden ze gebracht in den door Hem gewilden zin en op de door Hem gevraagde wijze, dan kan Israël er verzekerd van zijn, dat de Heere hen „in gunst aannemen” zal. Want, gebracht op het heilige altaar door den heiligen priester, hebben deze gebreklooze offerdieren (Mal. 1 : 7 v.v.) van het heilige volk sacramentele beteekenis en ontsluiten zij den toegang tot God.

b. De gesloten poort.

44 : 1—3.

- ¹ Toen bracht hij mij terug in de richting van de buitenste poort van het heiligdom, die naar het Oosten gericht is; maar ² die was gesloten. ² En hij zeide tot mij: Deze poort moet gesloten blijven; zij mag niet geopend worden en niemand mag

er doorgaan, want de Heere, de God van Israël, is er door-
 3 gegaan; ze moet gesloten blijven. ³ Alleen de vorst — een vorst
 is hij — mag daarin zitten om spijs te eten voor het aangezicht
 des Heeren. Van den kant van de voorhal der poort mag hij
 er binnengaan en naar dienzelfden kant naar buiten gaan.

In 43 : 5 stond, gelijk we zagen, de profeet op den binnensten
 voorhof vóór den tempel. Nu wordt hij naar de Oostbuiten-
 poort gebracht. Langs welken weg, wordt niet gezegd. Men
 heeft vermoed, dat hij door de beide noordelijke poorten naar
 den buitenkant van de Oostbuitenpoort is geleid; maar uit vs 4,
 waar we den profeet door de Noordbinnenpoort tot vóór den
 tempel zien gebracht, schijnt te volgen, dat hij vs 1—3 aan
 de binnenzijde van de Oostbuitenpoort staat. Dan moet hij dus
 nu door de Noordbinnenpoort daarheen zijn gebracht, omdat
 de Oostbinnenpoort alleen op sabbat en nieuwe maan open was
 en dan alleen voor den vorst (46 : 1 v.).

We vinden hem dus aan de binnenzijde van de Oostbuiten-
 poort, waardoor des Heeren heerlijkheid was binnengegaan om
 bezit te nemen van den nieuwen, nu tot centrum der wereld
 geworden tempel (43 : 2 v.v.). Nu is deze gesloten . . . , voor
 goed. De Heere zal dezen tempel nooit meer verlaten.

Opnieuw hoort Ezechiël zich toespreken. Volgens den Maso-
 retischen tekst geschiedt dit door den Heere zelf als in 43 : 6 v. v.
 Maar dit kan toch niet juist zijn. Dan zou er moeten staan :
 „Ik ben er doorgegaan” (vs 2) en „voor mijn aangezicht” (vs 3).
 Het is weer „de man”, die spreekt evenals in 43 : 18. Deze
 zegt, dat de poort gesloten moet blijven, omdat „de Heere” er
 door is gegaan. Merkwaardig: nu staat er niet „de heerlijkheid
 des Heeren”, maar „de Heere” en wordt het goddelijke Wezen
 geïdentificeerd met het van dit Wezen uitstralende machts-
 vermogen. Dat geschiedt alleen hier zoo absoluut (vgl. 8 : 4).
 Deze gesloten poort markeert den door den mensch nimmer te
 overschrijden grenslijn, die nooit mag overschreden worden,
 spreekt van een nooit te overbruggen afstand tusschen den
 Heere en zijn volk en is als het ware zegel van de heiligheid d. i.
 de eigensoortigheid en onaantastbaarheid van des Heeren woning.
 Ten eenenmale onbegrijpelijk — en, om de waarheid te zeggen :
 ongepast — is het mij, wanneer de kerkvaders deze gesloten
 poort evenals de verzegelde fontein van Hoogl. 4 : 11 in ver-
 band willen brengen met de beweerde blijvende maagdelijkheid
 van de moeder des Heeren.

Een mensch is er echter, wien het gegeven is althans een
 oogenblik in de poort te vertoeven. Den vorst is het vergund
 aan de zijde van den buitensten voorhof de aan dien kant in
 het poortgebouw zich bevindende voorhal (40 : 9) binnen te
 gaan, ten einde daar „spijs te eten voor het aangezicht des

Heeren". Met dit laatste zal wel bedoeld zijn het nuttigen van den aan het dankoffer verbonden offermaaltijd (45 : 27). Dat wijst dus op de buitengewone plaats, die deze „vorst" in het midden van het herboren Israël heeft in te nemen.

Men heeft in hem den hooge priester willen zien, omdat deze in den kring van het Jodendom den titel „vorst" heeft gedragen. Nu is dat laatste zeer zeker juist. Men vergeet echter, dat deze dien titel slechts droeg als hoofd van het Sanhedrin d.i. als den vertegenwoordiger van het volk tegenover vreemden evenals Sesbazar van Ezra 1 : 8, en dat hij dien titel daarna deelen moest met Hillel en zijn geslacht als hoofd van de rabbijnische school. Wat echter alles afdoet, in 46 : 2 wordt den vorst uitdrukkelijk verboden den binnensten voorhof te betreden, wat juist een prerogatief van den priester was.

Ook heeft men in hem den Messias willen zien, in 17 : 22 geteekend als het stekje van den ceder, in 21 : 27 als „hij, die er recht op heeft", in 34 : 23 v. en 37 : 24 v. als „mijn knecht David". Geheel juist lijkt mij dit echter niet. Immers, hier is uit het oog verloren, dat de Messias in bovengenoemde plaatsen geteekend wordt als degene, die Israël uit grooten nood verlossen en uit diepe vernedering opheffen zal, die het tegen zijn vijanden beschermen en als een ware herder bewaken zal. Maar in den heilstijd, waarvan hfdst. 40—48 spreekt, zal het herboren Israël geen druk en benauwdheid meer kennen. Het zal geen „koning" meer behoeven, gelijk de Messias in 37 : 22—24 wordt genoemd, want de Heere zelf zal Koning zijn, wonend in zijnen tempel te Jeruzalem.

Ook heeft men in dezen „vorst" den vertegenwoordiger van het volk willen zien zonder meer. Indien dit echter het geval ware, dan zou van Ezechiël, die zich juist in dergelijke dingen zoo pijnlijk nauwkeurig uitdrukt, mogen verwacht worden, dat hij zou aangeven of uit welken stam die vertegenwoordiger moest gekozen worden of hoe hij moest worden aangewezen.

Het wil mij echter voorkomen, dat de verklaring van bovengenoemde uitspraak ligt in 34 : 24 en 37 : 25, waar uitdrukkelijk gezegd wordt, dat „mijn knecht David" d.i. dus degene, die Israël verlost, m. a. w. de Messias „voor eeuwig" vorst in hun midden zijn zal. De verlosser zal dus daarna optreden als de vertegenwoordiger, het hoofd van het door hem verlost volk, en als zoodanig is hij dan ook gerechtigd „voor het aangezicht des Heeren spijs te eten" in de voorhal van de gesloten Oostbuitenpoort.

Tegen deze opvatting kan niet worden ingebracht, dat deze Messias-vorst dan toch wel evenals de priesters den binnensten voorhof zou mogen betreden. Immers men vergete toch niet, dat de Messias bij Ezechiël uitsluitend gezien wordt als een lid van den koninklijken stam en dat het recht om den binnensten voorhof te betreden uitsluitend prerogatief der priesters is in

tegenstelling met den koningstijd, toen de wereldlijke beheerschers van het volk zoo dikwijls als priesters probeerden op te treden (1 Sam. 14 : 33 v.v., 2 Sam. 6 : 13. 18, 1 Kon. 8 : 14. 63, 9 : 25, 2 Kron. 26 : 16). Zoo wordt ook „de vorst” uitsluitend gezien als een niet-priesterlijk lid van het volk, aan welks hoofd hij staat. Daarom wordt vs 3 dan ook uitdrukkelijk gestipuleerd, dat hij de poort van denzelfden kant verlaten moet als hij er binnenkwam.

c. De dienaren van het heiligdom.

44 : 4—31.

- 44 ⁴ Toen bracht hij mij in de richting van de Noorderpoort naar den voorkant van het huis en ik zag en ziel de heerlijkheid des Heeren vervulde des Heeren huis. En ik viel op mijn aange-
- ⁵zicht. ⁵ En hij zeide tot mij: Menschenkind, let goed op en zie met uw oogen en hoor met uw ooren naar alles wat ik tot u spreken ga over al de rechtsregels van het huis des Heeren en over al zijne wetsbepalingen en let goed op het betreden van
- ⁶het huis door alle uitgangen van het heiligdom, ⁶ en zeg tot het weerspannige huis, tot het huis Israël: Zoo zegt de Heer Heere: Laat het nu genoeg zijn met al uw gruweldaden, huis
- ⁷Israël! ⁷ Doordat gijlieden vreemden liet komen, onbesnedenen van hart en onbesnedenen van vleesch, om in mijn heiligdom te zijn, zoodat zij het ontwijdden, als gijlieden mijn spijsze, vet en bloed, ten offer bracht, hebt gijlieden boven al uw gruweldaden
- ⁸mijn verbond verbroken, ⁸ en gijlieden hebt den dienst van mijn heiligdom niet in acht genomen, maar hen hebt gijlieden aangesteld om mijn dienst in mijn heiligdom waar te nemen.
- ⁹ Daarom ⁹ zoo zegt de Heer Heere: Geen vreemde, onbesneden van hart en onbesneden van vleesch, mag in mijn heiligdom komen, geen van al de vreemden, die te midden van de kinderen Israël wonen. ¹⁰ Maar de evieten, die van Mij zijn afgeweken, toen Israël dwaalde, dat van Mij afdwaalde hun schandgoden achterna, die zullen hun ongerechtigheid dragen ¹¹ en zij zullen in mijn heiligdom dienaren zijn voor het houden van het toezicht over de poorten van het huis en dienaren voor het huis zelf; zij moeten het brandoffer en het slachtoffer voor het volk slachten en zij moeten voor hun aangezicht staan om
- ¹² hen te dienen. ¹² Omdat zij hen gediend hebben voor hun schandgoden en voor het huis Israël tot een aanstoot tot ongerechtig-

heid werden, daarom heb Ik mijn hand (ten eede) over hen opgeheven, spreekt de Heer Heere, dat zij hun ongerechtigheid ¹³ dragen zullen ¹³ en tot Mij niet naderen mogen om Mij ten priester te zijn en te naderen tot al mijn heiligheden, het allerheiligste; zij moeten hun smaad dragen en hun gruweldaden, ¹⁴ die zij gedaan hebben. ¹⁴ Maar Ik stel hen aan tot waarnemers van de bewaking van het huis naar de geheele bediening daarvan en naar alles, wat daarin moet gedaan worden. ¹⁵ Maar de priesters — de levieten, die zonen van Zadok zijn —, die de wacht van mijn heiligdom hebben waargenomen, toen de kinderen Israëls van Mij afdwaalden, die mogen tot Mij naderen om Mij te dienen en mogen voor mijn aangezicht staan om Mij vet en ¹⁶ bloed ten offer te brengen, spreekt de Heer Heere. ¹⁶ Die mogen mijn heiligdom binnengaan en die mogen tot mijn tafel naderen om Mij te dienen en zoo mijn wacht waarnemen.

¹⁷ Wanneer zij dan de poorten van den binnensten voorhof binnengaan, moeten zij linnen kleederen aantrekken, maar geen wol aandoen, als zij dienst doen in de poorten van den binnensten ¹⁸ voorhof en inwaarts. ¹⁸ Linnen hoofddoeken moeten op hun hoofd zijn en linnen broeken moeten aan hun lenden zijn; maar ¹⁹ zij mogen zich niet omgorden met iets, wat doet zweeten. ¹⁹ En als zij naar den buitensten voorhof uitgaan naar het volk, dan moeten zij hun kleederen, waarin zij dienst hebben gedaan, uittrekken en die in de heilige vertrekken neerleggen, en andere kleederen aantrekken, opdat zij het volk niet met hun kleederen ²⁰ gewijd maken. ²⁰ En hun hoofd mogen zij niet kaal scheren noch den hardos laten hangen; zij moeten hun hoofden be- ²¹ hoorlijk knippen. ²¹ En geen priester mag wijn drinken, wanneer ²² zij den binnensten voorhof moeten betreden. ²² Ook mogen zij zich geen weduwe of verstootene tot vrouw nemen, maar maagden uit het zaad van het huis Israël; ook de weduwe, die ²³ weduwe van een priester is, mogen zij nemen. ²³ En mijn volk moeten zij het onderscheid leeren tusschen heilig en gemeen, en het onderscheid tusschen onrein en rein moeten zij hun ²⁴ onderwijzen. ²⁴ En bij een twistzaak moeten zij staan om recht te spreken; naar mijn rechtsnormen moeten zij die berechten, en mijn wetsbepalingen en rechtsregels moeten zij op al mijn feestdagen in acht nemen en mijn sabbaten moeten zij heilig ²⁵ houden. ²⁵ En bij een lijk mogen zij niet binnengaan, zoodat zij

zich zouden verontreinigen, maar aan vader en moeder en zoon en dochter en broeder en aan een zuster, die geen man toebehoorde, mogen zij zich verontreinigen. ²⁶ En na zijn reinworden moet hij voor zich zeven dagen tellen, ²⁷ en als hij dan het heilige, den binnensten voorhof, binnengaat om dienst te doen in het heiligdom, dan moet hij het zondoffer voor zich brengen, ²⁸ spreekt de Heer Heere. ²⁸ En tot een erfdeel zal hun zijn: „Ik hun erfdeel”. Ook moogt gijlieden hun geen bezitting in Israël ²⁹ geven: Ik ben hun bezitting. ²⁹ Het spijsoffer en het zondoffer en het schuldoffer: zij, zij mogen het eten, en alwat in Israël ³⁰ met den ban geslagen wordt, dat zal voor hen zijn. ³⁰ En het beste van alle eerstelingen van wat ook en elke heffing van wat ook van al uwe heffingen, voor de priesters zal dat zijn, en het beste van uw gepelde gerst moet gijlieden den priester ³¹ geven, ten einde zegen op uw huis te doen rusten. ³¹ Maar alle aas of alwat verscheurd is, hetzij van gevogelte of van vee, daarvan mogen de priesters niet eten.

4—8 Nu de heiligheid van den nieuwen, wederom door de heerlijkheid des Heeren bewoonden, tempel duidelijk voor het bewustzijn van den profeet is gesteld en ook daarin tot uitdrukking komt, dat het ook den vorst niet geoorloofd zal zijn het heiligdom in engeren zin d.i. al wat binnen den binnensten voorhof ligt, te betreden, moet in het volle licht worden gesteld, dat ook binnen dien kring alle voorzorgsmaatregelen zijn genomen om ontheiliging van des Heeren woning te voorkomen van de zijde van hen, die door hun ambt geroepen zijn daarin dienst te doen. Vandaar dat nu op pijnlijk nauwkeurige wijze de regelen worden gegeven voor de dienaren van het heiligdom.

Daartoe wordt de profeet door „den man”, die hem van den aanvang af heeft begeleid (40 : 3), door de Noordbinnenpoort tot vlak voor het eigenlijke tempelhuis gebracht, waar hij reeds tweemaal stond (8 : 16, 43 : 5). Weer zien zijne oogen hoe des Heeren heerlijkheid den ganschen tempel vervult en opnieuw valt hij als in 1 : 28, 9 : 8, 43 : 3 op zijn aangezicht. De profeet moet zelf diep onder den indruk zijn van den oneindigen afstand, welke hem — hoewel toch een boven velen begenadigd dienaar — scheidt van des Heeren heerlijkheid, wil hij straks de priesters ervan doordringen wat het naderen tot en het dienst doen in dit van die heerlijkheid vervulde huis van hen vraagt. Daarbij hoort hij weer een stem. Volgens den Masoretischen tekst is dit de stem des Heeren evenals in 43 : 6. Maar waarschijnlijk is dit toch niet: ¹⁰. omdat hier bijna woordelijk het-

zelfde tot hem gezegd wordt als wat „de man” in 40 : 4 tot hem zeide; 2°, omdat we dan evenals in 43 : 7—9 zulk een formuleering zouden mogen verwachten, dat duidelijk werd, dat inderdaad de Heere zelf sprak, te meer waar hier niet als in 43 : 6 uitdrukkelijk wordt gezegd, dat „de man” naast hem stond; 3°, omdat de spreker blijkens vs 6 drager is van een woord des Heeren. Op grond van deze overwegingen liet ik dan ook in den aanvang van vs 5 „de Heere” weg.

„De man” dan draagt den profeet op goed acht te geven — met hart, oogen en ooren — op hetgeen hem nu zal worden gezegd met betrekking tot den algemeenen dienst van het huis. Dit culmineert dan in de vraag *wie* hier dienst mogen doen. Daarbij hooren wij, dat in den koningstijd allerlei misbruiken waren ingeslopen. Hoewel de dienst in den tempel een uitsluitend prerogatief was van de levieten en onder hen Aärons zonen weer een bijzondere plaats innamen (o.a. Exod. 28 : 1, Num. 3 v., 18, Deut. 18 : 1—8), waren „vreemden” toegelaten om in den tempel dienst te doen. *Hengstenberg* e.a. hebben hierin de Levieten van vs 10 willen zien en dit „vreemden” dus willen verzwakken tot „heidensch-gezinden”. Daartoe beroept men zich dan op Jes. 1 : 10, Jer. 9 : 25, Ezech. 16 : 3, Zach. 14 : 21, Ps. 120 : 5 en Suzanna vs 56. Behalve echter dat in geen van deze plaatsen de uitdrukking „zoon van een vreemde” voorkomt, vergeet men, dat deze laatste term uitsluitend dient om een lid van een andere volksgemeenschap aan te duiden, dus een niet-Israëliet; zie Gen. 17 : 12, 27, Exod. 12 : 43, Levit. 22 : 25, 2 Sam. 22 : 43 v., Neh. 9 : 2, Jes. 56 : 3—6, 60 : 10, 61 : 5, 62 : 8; waarom dan ook „vreemde goden” die zijn, welke bij een andere volksgemeenschap behooren, zie Joz. 24 : 20, Jer. 5 : 19, Mal. 2 : 11 e.e. Wyl het echter voorkwam, dat dergelijke „vreemden” zich bij Israël voegden en zich daartoe besnijden lieten (Exod. 12 : 48, Num. 9 : 14), voegt de profeet er aan toe: „onbesnedenen van hart en onbesnedenen van vleesch”, ten einde hen daardoor te teekenen als de zoodanigen, die ten eenenmale buiten Israël stonden. Daarbij moet de verbinding van „hart” en „vleesch” ieder mogelijk misverstand afsnijden. Immers, al waren er ook onder Israël vele „onbesnedenen van hart” (Levit. 26 : 41, Deut. 10 : 16, 30 : 6, Jer. 4 : 4, 9 : 26), men vond onder hen geen „onbesnedenen van vleesch”, omdat de besnijdenis het karakteristieke teeken is van het Israëliet-zijn (Gen. 17 : 10), al was deze ook bij andere volken in gebruik (Ezech. 28 : 10, 31 : 18, 32 : 19, 21, 24). Er is dus geen ont-komen aan: hier wordt aan het voor-exilische Israël verweten niet-Israëlieten in den tempel te hebben toegelaten, om daar den dienst des Heeren waar te nemen. Nu wordt dit wel niet met even zoovele woorden in de z.g. historische boeken medegedeeld, maar aanwijzingen in die richting vinden we toch wel. Reeds Joz. 9 : 27 spreekt van niet-Israëlieten, die als tempel-

slaven dienst moesten doen. In 1 Kron. 9 : 2 hooren we van *nētīnīm* „gegevenen”, tempelslaven, reeds door David en de vorsten ten dienste der levieten gegeven (Ezra 8 : 20). Ook blijkt uit Num. 1 : 51, 3 : 10, 18 : 7 hoe gewaakt moest worden tegen het indringen van vreemden in den tempeldienst. Bovendien, hoe dikwijls zal het bij de in den koningstijd onder vreemde invloeden steeds meer toenemende levensverfijning, waarvan profeten als Hozea en Amos, en niet minder een man als Jesaja treffende voorbeelden geven (Hoz. 7, 9 : 6, 13 : 2, Amos 2 : 5 v.v., 6 : 4 v.v., Jes. 2 : 16 v.v.), voorgekomen zijn, dat rijke of aanzienlijke offeraars het slachten van het offerdier (Levit. 1 : 5) door een slaaf lieten doen, zonder zich er om te bekommeren, dat daardoor des Heeren heiligdom verontreinigd werd. Geen wonder, dat Israël nog eenmaal (zie 2 : 5 v.v., 3 : 9, 26 v., 12 : 2 v., 9 : 25, 17 : 12, 24 : 3) „het weerspannige huis” wordt genoemd. Het staat in zijn geheel schuldig aan deze „gruweldaden”.

9—16 Nu wordt echter Ezechiël ernstig op het hart gebonden, dat alles moet worden in het werk gesteld om in de toekomst den eeredienst rein te houden. Alleen wie „rein van handen en zuiver van hart” is (Ps. 24 : 4) mag uit Aärons zonen naderen tot den Heere en zijn dienst waarnemen in zijn tempel. Slechts door ware priesters kan de inwoning des Heeren bestendig worden. Aan de verwording der priesterschap zal dan ook een einde worden gemaakt en een radikale uitzuivering zal plaats hebben. In de allereerste plaats wordt een einde gemaakt aan den dienst der vreemden in den tempel, door het Jodendom in dezen zin uitgebreid, dat er een aparte „voorhof der heidenen” werd gecreëerd, waarom in den tempel van Herodes steenen met opschriften aan de heidenen den toegang tot de andere voorhoven ontzegden (vgl. Handel. 21 : 28). In de tweede plaats echter wordt onderscheid gemaakt tusschen „levieten” en „levieten”, tusschen hen, die binnen den kring van Levi trouw waren, en hen, die het niet waren. De eersten — en daartoe worden vs 15 uitsluitend de zonen van Zadok gerekend — mogen „priesters” zijn; de anderen niet (vs 13).

Aan de laatsten wordt verweten, dat zij in den tijd, dat van den Heere „afdwaalden, hun schandgoden achterna” eveneens zijn afgeweken. In de negen en dertig plaatsen, waarin Ezechiël zich van deze uitdrukking „schandgoden” bedient (zie 6 : 4), heeft hij ongetwijfeld den hoogtedienst op het oog, die — gelijk vooral uit de boeken der Koningen duidelijk blijkt — in klimmende mate de deur is geweest, waardoor het Kanaänietisme en daarna de dienst der buitenlandsche goden binnen den kring van Israël is binnengedrongen en waardoor ook de Jeruzalemsche tempel is besmet. Deze „ontrouwen” hebben dus niet alleen buiten, maar ook binnen Jeruzalem dienst gedaan (zie o.a. 2 Kon. 23 : 10—14) en in plaats van het volk „des Heeren onderricht” (Deut. 33 : 10)

te leeren, hebben zij het gevolgd in de vereering der schandgoden. Daarvoor zullen zij nu worden gestraft; zij zullen „hun ongerechtigheid dragen”: de gevolgen van hun daden zullen over hen komen (verg. Gen. 4 : 13, Num. 18 : 1. 23). De straf zal hierin bestaan, dat de toegang tot het altaar voor hen gesloten zal zijn. Zij hebben zich van „dienaren des Heeren” gemaakt tot „dienaren van het volk”, welnu, dat zullen zij blijven. Daarbij zullen zij dus dalen beneden den rang, door Mozes' wet aan de levieten toegekend: dienaren der priesters te zijn (Num. 10 : 2). Intusschen, in die straf, aan de ontrouwen opgelegd, is tevens een middel gegeven om de buitengewone heiligheid van dezen tempel in helder licht te plaatsen. In de Mozaïsche wet (Levit. 1 : 1—5) was aan den offeraar opgedragen eigenhandig het offerdier te slachten. Dit moet nu echter geschieden in de voorhal van de noordelijke poort, die naar den binnensten voorhof brengt (40 : 38—43). Daar mogen echter uitsluitend zij komen, die van den stam van Levi zijn. Daarom wordt dit voorrecht ontnomen aan het „volk”, dat op den buitensten voorhof moet blijven (42 : 14), en gegeven aan deze „ontrouwen”, die desondanks toch van priesterlijken huize zijn en dus tot den binnensten voorhof mogen naderen. Vandaar dat hun naast dezen dienst ten behoeve van het volk ook nog andere diensten zijn opgedragen. Zij mogen dienaren zijn „voor het houden van toezicht over de poorten van het huis en dienaren voor het huis zelf” (vs 11), wat in vs 14 aldus omschreven wordt: „waarnemers van de bewaking van het huis naar de geheele bediening daarvan en naar alles, wat daarin moet gedaan worden”. Wat vroeger de *nētînim* deden, zal nu hun taak zijn: de poorten bewaken, de voorhoven reinigen, het volk bedienen bij het houden der offermaaltijden (vgl. 46 : 24, ook Num. 16 : 9). Zoo moeten zij, die vroeger er toe hebben medegewerkt den dienst van het huis des Heeren in verkeerde banen te leiden, nu er toe medewerken, dat geen verkeerde elementen de poorten binnentreden, geen onreinheid de voorhoven ontwijde en ook de offermaaltijden naar den eisch der wet worden gehouden. Op die wijze dragen zij „hun smaad” (vs 13) en kunnen zij Israël niet meer schuldig maken (vs 12).

Naast deze ontrouwen staan echter „de levieten, de zonen van Zadok” (vgl. 40 : 46). Zij mogen priesters zijn, en dat niet om hun afstamming, maar, gelijk uitdrukkelijk in vs 15 wordt gezegd, om hun trouw. In tijden van afval hebben zij „de wacht van mijn heiligdom” waargenomen, de reinheid van den tempel hoog gehouden. „Zij”. Om intusschen de rechtvaardiging hiervan te vinden, is het niet voldoende te wijzen op trouwe priesters als Jojada (2 Kon. 11) en Azarja (2 Kon. 26 : 17 v.v.), Uria (Jes. 8 : 2) en Zefanja (Jer. 29 : 29). Ook is het niet voldoende te wijzen op Zadok's trouw tegenover Salomo (1 Kon. 1). Tegenover deze enkelingen staan de

teekeningen van de priesterschap van hun dagen, die zowel Jesaja als Jeremia hebben gegeven (Jes. 24 : 2, 28 : 7, Jer. 2 : 8, 26, 13 : 13, 32 : 32). Dit „zij" is alleen te verstaan, wanneer we op grond van Ezechiëls getuigenis aanvaarden, dat de Jeruzalemsche priesterschap, in haar totaliteit genomen, zich niet heeft schuldig gemaakt aan wat den hoogtepriesters wordt verweten: den dienst der schandgoden. Daarbij zij er trouwens nog eenmaal aan herinnerd (zie 40 : 46), dat het gebruik van den naam „zonen van Zadok" misschien alleen berust op de klankovereenkomst van *zdk* (Zadok) en *zdk* (zaddiq = rechtvaardig). Hoe dit laatste intusschen ook zij, uitdrukkelijk wordt uitsluitend aan de „zonen van Zadok" het recht voorbehouden den Heere „vet en bloed ten offer te brengen" (vs 15), in vs 7 „mijn spijs" genoemd evenals Levit. 21 : 6. 8. 17 v., 22 : 25, herinnering aan den tijd, toen inderdaad het offer gezien werd als maaltijd. Zij mogen naderen tot des Heeren „tafel", waarmede dan ook gedoeld wordt op het brandofferaltaar en niet op het houten altaar van 41 : 22 in de tempelhal.

Uit het bovenstaande volgt nu intusschen, dat Ezechiël „de levieten" veel enger begrenst dan in Mozes' wet geschiedt. Daar zijn het de zonen van Levi, samenvatting van de Aäronietische priesterschap en de hem als helpers toegewezen levieten. Hier zijn het uitsluitend zij, die in den koningstijd als priester hebben gefungeerd, hetzij dan in Jeruzalem hetzij elders op de hoogten. Van dezen worden de eersten gecontinueerd, de laatsten gedegradeerd. De breede kring der levieten in den zin van Mozes' wet is weggefallen. Het begrip „levieten" is verengd. Daaruit blijkt intusschen, dat men Ezechiël onrecht doet, wanneer men op grond van deze verzen meent, dat de bekende onderscheiding van „priesters" en „levieten" eerst bij hem begint om dan straks in den voor na-exilisch verklaarden Priester-codex stelselmatig te worden doorgevoerd (school van Wellhausen). Veeleer het tegenovergestelde is juist. De onderscheiding wordt door hem vernietigd. Hij kent alleen priesters als zonen van Levi. Dat hij daarbij uitsluitend aan de trouwgebleven Zadokieten den naam van priester geeft en dien aan de ontrouwen onthoudt, is gevolg van het feit, dat de laatsten de plaats moeten innemen, die Mozes' wet aan de levieten inruimde.

17—20 Na de beantwoording van de vraag wie in het nieuwe heiligdom als priesters mogen fungeeren, worden allerlei voorschriften gegeven over de kleederdracht en de levenswijze van hen, die geroepen zijn in zeer bijzonderen zin te verschijnen „voor het aangezicht des Heeren". Ook in dit opzicht moet de heilige plaats d.i. die, welke begint bij de poorten van den binnensten voorhof, streng gescheiden blijven van de onheilige omgeving. Dit moet in de eerste plaats uitkomen in de kleederen, die door de priesters gedragen moeten worden.

Deze — in vs 18 : hoofddoek en broek, zeker meer heup- dan beenbedekking — moeten van linnen zijn, derhalve bestaan uit het witste en zuiverste weefsel. In Exod. 28 : 39 v.v. en Levit. 6 : 3 (Stat. Vert. vs 10), 16 : 4 wordt daarnaast nog gesproken van een lijfrok en hoofddoek van byssus. Waarvan dit gewezen is, is niet geheel duidelijk. Ik houd het voor lijnwaad (16 : 10), anderen voor fijne boomwol (zie o.a. *H. J. Heyes*, *Bibel und Aegypten*, 1904, bl. 241 v.). Mocht dit juist zijn, dan is Ezechiël in dit opzicht veel strenger dan de wet van Mozes. Het dragen van wol binnen den heiligen kring wordt ten eenemale verboden, en dat niet omdat het gemakkelijk stoffig of vuil wordt of omdat het van dierlijke afkomst is noch ook omdat het een gemengde stof is (vgl. Levit. 19 : 19, Deut. 22 : 11), maar terwille van het zweet, dat als lichamelijke afscheiding onrein maakt. Vandaar dat bijzonder de aandacht wordt gevestigd op den gordel: „zij mogen zich niet gorden in het zweet”. Hoewel het woord, dat ik door „zweet” vertaalde, alleen hier voorkomt en een weinig verschilt van dat van Gen. 3 : 19, staat de vertaling toch wel vast. Nu kan dit „zich niet gorden in het zweet” natuurlijk zeer wel beteekenen, dat de priesters zich moeten baden voor in functie te treden, wat in Mozes' wet alleen den hooge priester en dan nog uitsluitend op den grooten verzoendag wordt voorgeschreven (Levit. 16 : 4), in welk geval Ezechiël ook hierin boven Mozes zou uitgaan. Het is echter even goed mogelijk, dat bedoeld is: zich niet omgorden met iets, dat doet zweeten, zoodat dan de gordel van zeer lichte stof zou moeten zijn. Deze linnen kleederen mogen niet buiten den kring van den binnensten voorhof worden gedragen (vs 19), omdat ze deelen in de daar zich openbarende heiligheid. Wie dus als priester daarin heeft gefungeerd, moet ze bij het verlaten van dien heiligen kring door andere vervangen, wat dient te geschieden in de „heilige vertrekken”, waarvan in 42 : 13 v. sprake is geweest. Men zegt: we staan hier voor een bijna stoffelijke opvatting van heiligheid, die zich hecht aan alles, wat daarmede in aanraking komt, vgl. Exod. 28 : 43, Levit. 16 : 23. Juister lijkt het mij te zeggen: Ezechiël ziet de werking van de binnen den tempel wonende heiligheid Gods zoo krachtig en alles doordringend, dat zelfs de kleederen, door de priesters bij het uitoefenen hunner priesterlijke functie gedragen, daarvan doortrokken worden. Werden deze nu ook buiten den kring van den binnensten voorhof gedragen, dan zou deze heiligheid zich ook mededeelen aan het volk en zou dit dientengevolge aan het heiligdom vervallen, ten gevolge waarvan dan telkenmale een losprijs zou moeten worden betaald of althans een zondoffer zou moeten worden gebracht, vgl. 46 : 20, Haggai 2 : 12. Zoo moet dus het heilige van het gemeene gescheiden blijven, ook ter wille van dit laatste, Exod. 29 : 37, 30 : 29, Levit. 6 : 25—27.

21—22 Na de kleederen wordt gesproken van het haar (vs 20), waarvan de wijze van behandelen c.q. van dragen van groot gewicht werd geacht door den breeden kring van hen, die het vanzelf groeiende haar gezien hebben als drager van zeer bijzondere kracht (vgl. Richt. 16 : 17, 19), waarom het ook voorwerp kon zijn van een gelofte (Richt. 13 : 5, 1 Sam. 1 : 11, ook Num. 6 : 18) en bij den rouw een rol speelde (Jes. 3 : 24, 22 : 12, Jer. 16 : 6, Ezech. 7 : 18, Amos 8 : 10, Micha 1 : 16). Aan de priesters was verboden het haar af te scheren, zooals de Egyptische priesters en hooge staatsambtenaren gewoon waren te doen. Immers, dat was in Israël teeken van rouw, zie ook 24 : 17, Levit. 21 : 5. 10. Ook mochten zij niet „den haardos laten hangen”, waarmede wel bedoeld zal zijn: wild laten groeien, gelijk de Nazireërs deden (1 Sam. 1 : 11, Num. 6 : 5), waaraan dan tot recht verstand nog wordt toegevoegd: „zij moeten hun hoofden behoorlijk knippen”, wat dan tevens wel het verbod zal inhouden van het meedoen met heidensche gebruiken bij het knippen, vgl. Levit. 10 : 6, 19 : 27, 21 : 5 v., Deut. 14 : 1.

Vervolgens wordt vs 21 gehandeld over den wijn, waarvan het gebruik in het algemeen den priester niet verboden wordt, maar uitsluitend gedurende zijn verblijf in den tempel evenals Levit. 10 : 9, vgl. 1 Tim. 3 : 3, Titus 1 : 7. Dit zal wel niet alleen samenhangen met het misbruik, dat daarvan in den koningstijd is gemaakt, vgl. Jes. 28 : 7, maar tevens vrucht zijn van de begeerte om duidelijk te maken, dat de dienaren des Heeren geen behoefte hebben aan dergelijke prikkels als wijn e.d. om geschikt te zijn voor den dienst (heidensche extase, profetische gedragingen enz.).

Eindelijk wordt vs 22 gesproken over het huwelijk van den priester. Bij de keuze zijner vrouw wordt hij beperkt, nog meer dan bij Mozes' wet, vgl. Levit. 21 : 7. 13 v., Ezra 10 : 18 v.v., Neh. 13 : 28 v.v., 1 Tim. 3 : 2, 4. Ook hier is de bedoeling het reinhouden van den priester, die als des Heeren dienaar „heilig” moet zijn. Daarbij merk ik op, dat van een hooge priester bij Ezechiël niet gesproken wordt (zie 45 : 19), maar daarentegen strengere eischen worden gesteld aan den priesterstand in zijn geheel. Ook wordt niet gesproken over de lichamelijke eischen, waaraan de priester moest voldoen, vgl. Levit. 21 : 16—24.

23 v. Voorts wordt gesproken van het priesterlijke werk buiten het offeren. Het eerste is het duidelijk aangeven van wat heilig en gemeen, rein en onrein is, vgl. Levit. 10 : 10 v., vgl. Deut. 33 : 10 v., in welk opzicht de priesters van den koningstijd zoozeer in gebreke zijn gebleven (Ezech. 22 : 26). Naast den cultus waren dit de groote vragen van het dagelijksche leven: mag dit of dat gedaan worden? kan dit of dat gegeten worden? Daarbij hebben we ons te herinneren de groote lijsten van reine en onreine dieren (Levit. 11 en Deut. 14), de bepalingen voor melaatschheid van menschen en kleederen (Levit. 13), over de

onreine momenten in het geslachtsleven (Levit. 15), voorts de lijsten van regels, in acht te nemen bij landbouw en veeteelt (b.v. Levit. 19) of het maken van kleederen (Num. 15 : 37—41, Deut. 22 : 5—12) enz. Men bedenke hierbij wel, dat de geschreven wet voor het volk praktisch niet bestond, wijl slechts enkelen konden lezen. Zoo moest de priester dus wel de levende wet zijn, vgl. Hoz. 4 : 6 v.v., Hagg. 2 : 12 v.v., Mal. 1 : 12. Dit laatste nu was ook het geval met betrekking tot de onderlinge verhoudingen in het midden van het volk, die ook aan bepaalde eischen hadden te voldoen, waarom dan ook reeds naar Mozes' wet de priesters en levieten steeds bij de rechtspleging betrokken waren, vgl. b.v. Deut. 17 : 8 v.v., 19 : 16 v.v., 21 : 2. 5, Jes. 28 : 7, Micha 3 : 11, 2 Kron. 19 : 8 v.v., al waren voor meerdere gevallen in het bijzonder de oudsten aangewezen, Deut. 21 : 18 v.v., 22 : 13 v.v. Daarbij denkt Ezechiël zelfs aan het berechten van bloedtwisten, waarbij het dus ging over leven en dood. Zoo wordt de priester beschermer van recht en zede. Eindelijk is nog sprake van de bepalingen aangaande de feesten en de sabbaten, waarbij wel in het bijzonder zal gedacht zijn aan de juiste vaststelling van dagen en uren, een dikwijls moeilijke taak bij het vaststellen der groote feesten, wier data zoo ten nauwste samenhangen met de schijngestalten der maan en met het landbouwleven. Hier worden de sabbaten weer afzonderlijk genoemd, omdat deze in den tijd der ballingschap, toen de andere feesten de facto niet konden worden gevierd, de eenige feestdagen waren, zie Ezech. 20, 22 : 8.

25—27 Hierna worden een drietal verzen gewijd aan de vraag, hoe de priester zich zal hebben te verhouden tegenover sterfgevallen. Daarbij zij er aan herinnerd, dat de afgestorvenen overal en altijd gezien zijn als dragers van geheimzinnige krachten, die of werden gevreesd (doodenvereering) of werden dienstbaar gemaakt (doodengeesten, 1 Sam. 28 : 3), welke beide gedachtenreeksen in het O. T. streng zijn veroordeeld, waar alles, wat met dood en graf samenhangt, voor onrein is verklaard, vgl. Levit. 19 : 31, 20 : 6, 27, 21 : 1 v., 22 : 4, Deut. 18 : 11, Num. 19 : 11 v.v., 31 : 19. Daarom moet de priester, voor wien „reinheid” noodzakelijke voorwaarde is voor het uitoefenen zijner heilige taak, zich verre houden van een lijk (vgl. Levit. 21 : 1—3). Uitgezonderd worden alleen die der naaste bloedverwanten: vader en moeder, zoon en dochter, broeder en ongetrouwde zuster. Deze laatste restrictie hangt hiermede samen, dat naar Israëlietische voorstelling de vrouw door haar huwelijk uit haar eigen familie uittreedt. Het valt op, dat de eigen vrouw van den priester ontbreekt. Dit hangt hiermede samen, dat het huwelijk geen bloedverwantschap creëert; vgl. echter 24 : 15 v.v., waarbij er intusschen aan gedacht moet worden, dat de ballingschap natuurlijk geen dienstdoende priesters heeft gekend.

Indien nu echter een priester zich — b.v. door onwetend-

heid — heeft verontreinigd, doordat hij toch een huis is binnengegaan, waarin een doode was, dan moet hij zich een tijdlang onthouden van het betreden van het heiligdom. Daarbij gaat Ezechiël weer boven de Mozaïsche bepalingen uit. Immers na zijn reiniging — de ceremonieele handelingen, daarbij te voltrekken, zijn in Num. 19 : 1 v.v. beschreven — moet hij zich nog zeven dagen afzijdig houden en daarna nog een speciaal zondoffer brengen. De Grieksche vertaling heeft dat weggewerkt en leest: na zijn verontreiniging moet hij voor zich zeven dagen tellen. Sommigen meenen, dat dit juist is en merken daarbij op, dat — wijl de doode dadelijk begraven werd — de oorzaak der verontreiniging op denzelfden dag verdween. Dat laatste is zeer zeker juist, maar houdt niet in, dat met het lijk ook de in het lichaam van den priester binnengedrongen onreinheid verdween. Levit. 15 : 13. 28 kan hiermede niet vergeleken worden, omdat de aard en daarmede de intensiviteit der verontreiniging een gansch andere is. Intusschen merk ik op, dat de eisch van Ezechiël hier niet zoo hoog is als die, welke den hoogepriester in Levit. 21 : 11 wordt gesteld.

28—31 In het laatste drietal verzen wordt gesproken van de inkomsten der priesters. Daarbij wordt op den voorgrond gesteld, dat zij geen stamgebied zullen hebben evenmin als oudtijds Levi, vgl. Num. 18 : 20, Deut. 10 : 9, 12 : 12, 14 : 27—29, 18 : 1, Joz. 13 : 14, 18 : 7. Maar gelijk Levi desondanks tal van steden zijn toegedacht (zie Num. 35 : 10 v., Joz. 21), zoo wordt in 45 : 4 v., 48 : 10, een deel des lands aan de priesters en levieten toegerekend. In 44 : 29 v.v. wordt daarvan echter met geen woord gerept. Hier hooren we uitsluitend van die inkomsten, welke verband houden met den tempeldienst (vgl. Num. 18 : 8—19, Deut. 18 : 1 v.v. en 2 Kon. 12 : 16). Allereerst het onbloedige spijsoffer, waarvan slechts een deel verbrand werd, zie Levit. 2 : 1—3, 6 : 9. 11, ook 45 : 24, 46 : 5. 7. 11. Voorts het zondoffer, zie Levit. 6 : 19, en het schuldoffer, zie Levit. 7 : 6 v. Ook het met den ban getroffen en dientengevolge den Heere toegevallene, zie Levit. 27 : 21. 28 v., Num. 18 : 14. Eveneens het eerste van alle eerstelingen (zie Exod. 23 : 19, 34 : 26). Dit kan beteekenen: alles, wat van de eerstelingen in het huis des Heeren wordt gebracht; maar ook: het beste gedeelte daarvan, zoodat het overige door de levieten kan worden genuttigd. Ik meen, dat het laatste is bedoeld. Daarbij denkt de profeet blijkens het door hem gebruikte woord (*bikkoerim*) uitsluitend aan de eerstelingen van veld- en boomvruchten, niet aan de eerstgeboorten van het vee, waarvan Num. 18 : 15 v.v. en Deut. 15 : 19 v. spreken. Daarna noemt hij de „heffingen”, waarbij weer evenals bij de eerstelingen stilzwijgend ondersteld wordt, dat de lezers weten waarvan men zulk een „heffing”, wil men: het offer had te geven, of hoe groot het quantum was of welk gedeelte daarvan den levieten toekwam. Een heffing nu is een voor den Heere afge-

zonder gedeelte, waardoor het geheel den Heere wordt toegewijd, zie Exod. 25 : 2 v., 29 : 28, 30 : 15, Levit. 7 : 32, Num. 15 : 19 v.v., 18 : 8—11. Eindelijk noemt hij nog „het beste van uw gepelde gerst”. Althans zoo vertaalde ik het. Anderen meenen, dat dit woord, dat behalve hier nog slechts Num. 15 : 20 v. en Neh. 10 : 37 voorkomt, vertaald moet worden door: grof meel, of door kneedtroeg. In ieder geval zal hier wel gedacht moeten worden aan het eerste baksel van het nieuwe meel.

„Gijlieden moogt hun geen bezitting geven” (vs 28); „gijlieden moet (het) den priester geven” (vs 30). Hier wordt dus het volk aangesproken. Dat moet voor des Heeren dienaren zorgen. Doet het dit, dan zal het den zegen des Heeren ontvangen, vgl. Deut. 14 : 29, Haggai 1 : 9 v.v., Maleachi 3 : 10, Spr. 3 : 9 v.

Intusschen, er is iets, dat den priesters ten eenenmale verboden is en derhalve hun door het volk niet gegeven mag worden: „aas en al wat verscheurd is” d.i. al datgene van gevogelte of vee, dat zijn eigen dood gestorven of door dieren verscheurd is. Hier is het bloed niet op de voorgeschreven wijze uit het dier verwijderd. Zoo wordt het dan ook in Exod. 22 : 31, Levit. 17 : 15 en Deut. 14 : 21 aan den breeden kring van het volk verboden en in Levit. 22 : 8 uitsluitend aan de priesters. Eigenaardig: de profeet zegt niet wat er gebeuren moet wanneer een dezer voorschriften niet wordt opgevolgd. De mogelijkheid van overtreding stelt hij zelfs niet. Hij spreekt immers tot het herboren Israël!

Ten slotte merk ik nog op, dat de profeet zwijgt over het aandeel van de priesters aan de tienden en aan de dankoffers, zie Num. 18 : 24, Deut. 12 : 6. 11 v., 14 : 22 v.v., Amos 4 : 4 en Levit. 7 : 31.

d. De plaats van den tempel en zijn dienaren.

45 : 1—8.

5. ¹ En als gijlieden het land tot een erfelijke bezitting verdeelt, moet gij van het land een heffing afzonderen voor den Heere als heilig deel: de lengte vijf en twintig duizend (el) en de breedte twintig duizend (el). Heilig moet het zijn in heel zijn ³ omvang rondom. ³ En van dit afgemeten deel moet gij een lengte meten van vijf en twintig duizend (el) en een breedte van tien duizend (el): daarin moet het heiligdom zijn, het aller-⁴ heiligste. ⁴ Een heilig deel van het land is dit. Voor de priesters, die het heiligdom bedienen, zal het zijn, die mogen naderen om den Heere te dienen; en het zal voor hen een plaats ter woning ² zijn en tot open veld voor het heiligdom. ² Hiervan zal vijf-

honderd bij vijfhonderd, vierkant rondom, voor het heiligdom
 5 (zelf) zijn en vijftig el als open veld daarvoor rondom. 5 En vijf
 en twintig duizend (el) lengte en tien duizend (el) breedte moet
 voor de levieten zijn, de dienaren van het huis, hun ter bezitting,
 6 tot steden ter bewoning. 6 En als bezit der stad moet gijlieden
 vijf duizend (el) breedte en vijf en twintig duizend (el) lengte
 langs de heilige heffing beschikbaar stellen: van gansch het huis
 7 Israël zal dat zijn. 7 En voor den vorst: aan beide zijden van
 de heilige heffing en van het bezit der stad, aan de westzijde
 van de heilige heffing en aan de westzijde van het bezit der stad,
 aan den westkant westwaarts en aan den oostkant oostwaarts, en
 de lengte (moet zijn) overeenkomstig die van een der (stam)deelen
 8 van de westgrens tot de oostgrens 8 des lands. Dat zal voor
 hem tot een bezit zijn in Israël, en mijn vorsten mogen mijn
 volk niet meer onderdrukken, maar het (overige) land moeten
 zij voor het huis Israël naar hun stammen beschikbaar stellen.

Gedreven door de begeerte om het land van het herboren
 Israël te doen zien als beheerscht door en daarom ge-
 groepeerd rondom het heiligdom des Heeren, dat èn lokaal èn
 geestelijk het alles beheerschende middelpunt van het volksleven
 had te zijn, en niet minder gedreven door het streven om dit
 heiligdom te laten zien in zijn onaantastbare heiligheid, gevrij-
 waard voor iedere aanraking met het profane en gemeene, laat
 de profeet, nu hij èn tempel èn tempeldienaren heeft ge-
 teekend, ons nu zien welke plaats voor beide zal moeten worden
 ingeruimd in het wederom door het herboren volk bewoonde
 land. Daarbij grijpt hij reeds vooruit op iets, wat hij breeder
 geven zal in 47 : 21—48 : 29, maar uit het daar gegeven ge-
 heel moest worden uitgelicht en hier moest worden beschreven,
 ten einde op die wijze uitdrukking te geven aan de eigensoortige
 plaats, welke de tempel en zijn dienaren hadden in te nemen.
 Ik merk nog eenmaal op (zie bl. 403), dat de profeet in deze
 teekening van zijn toekomstbeeld zich volkomen losmaakt van
 de geografische gesteldheid van Kanaän. Dit blijft wel het land
 Israëls, maar het is een nieuw land. *Alles* is nieuw geworden:
 èn volk èn land. Daaruit volgt intusschen, dat het in strijd is
 met de bedoeling van den profeet, wanneer men de hier ge-
 geven toekomstteekening of overbrengt naar den tijd van het
 nieuwe verbond of de realiseering daarvan verwacht in het
 duizendjarig rijk.

De profeet ziet een stuk van Israëls land als heffing afge-
 zonderd voor des Heeren tempel en zijne dienaren. Waar hij
 zich dit „heilig deel” denkt, wordt hier niet gezegd. Uit 48 : 8 v.v.

blijkt echter, dat dit evenals het oude Jeruzalem zijn plaats heeft tusschen de aan Juda en aan Benjamin toegewezen strooken, iets ten Zuiden van het midden des lands, dus iets noordelijker dan het vroegere Jeruzalem gelegen heeft. Deze strook vormt een rechthoek van 25.000 bij 20.000, waarbij het eerste maatcijfer voor Ezechiël de „lengte” aangeeft d.i. de lijn Oost-West, en het tweede cijfer de „breedte”, d.i. de lijn Noord-Zuid (zie 40 : 6). De maat wordt niet uitdrukkelijk opgegeven. Sommigen willen hier gedacht hebben aan de roede van 3.15 M. (zie 40 : 5), maar dat kan niet ¹ omdat dan deze heffing een buitengewoon groot stuk van den voor het herboren volk opgeëschten rechthoek, dien we ons blijkens 47 : 13 v.v. *grosso modo* tusschen Dan en Berseba hebben te denken, zou hebben gevraagd; ² omdat dan de tempel op den Gerezim, misschien op den Ebal, zou komen te liggen, terwijl toch Israëls toekomstverwachtingen verbonden zijn met den Sion; ³ omdat dan niet alleen de stad buitengewoon groot zou worden, maar bovendien priesters en levieten zich zooveel land zouden hebben zien toegewezen, dat daaruit voor hen als van zelf de verplichting voortvloeide om het nu ook te bewerken, terwijl toch de profeet blijkens de teekening van hun inkomsten (44 : 28—31) hen geheel aangewezen ziet op den tempel en daarom uitdrukkelijk is gezegd, dat ze „geen erfdeel” zullen hebben als de overige stammen; ⁴ omdat de levieten dan wel heel ver van den tempel zouden wonen. Daarbij komt dan ten slotte nog de overweging, dat de profeet zich voortdurend van de el als eenheidsmaat heeft bediend en zijn lezers toch zeker wel zou hebben gewaarschuwd, indien hij nu hiervan afweek.

In den Masoretischen tekst van vs 1 vinden we de breedte (derhalve den afstand van Noord naar Zuid) opgegeven als 10.000 el. Maar dat kan niet juist zijn. Immers vs 3 en vs 5 eischen samen 20.000 el breedte, welk cijfer we dan ook in de Grieksche vertaling terugvinden. Daarom veranderde ik *'asara 'èlêf* — dat trouwens door zijn ongewonen vorm opvalt — in *'esrîm 'èlêf*. Dit zal wel een gevolg zijn van het feit, dat in 48 : 9 sprake is van een bijzonder deel, dat voor den Heere moest worden afgezonderd en waarvan de afmetingen aangegeven worden als 25.000×10.000 el. Een afschrijver, die niet begreep, dat hier uitsluitend sprake is van het priesterlijke deel, veranderde den tekst van 45 : 1 naar dien van 48 : 9. Het huidige vs 2 kan niet op de juiste plaats staan, ¹ omdat anders „dit afgemeten deel” van vs 3 in de lucht hangt; ² omdat anders „hiervan” in vs 2 terug zou gaan op de geheele heffing, terwijl het toch zeer duidelijk teruggaat op het aan de priesters toegewezen deel, waarin het heiligdom een enclave vormt. Ik plaatste het derhalve tusschen vs 4 en vs 5.

Deze rechthoek, die als „heiligh deel” uitsluitend voor den Heere en zijne dienaren is gereserveerd, wordt in twee gelijke

deelen verdeeld, die ieder dus een breedte hebben van 10.000 el d.i. 5.250 M. en een lengte van 25.000 el d.i. 14.125 M. Het eene deel valt den priesters toe, het andere den levieten. In dat der priesters moet een terrein worden afgezonderd voor het heiligdom, dat naar 42 : 15—20 een vierkant was van 500×500 el, omgeven door een open veld van 50 el breedte (vs 2), zoodat het eigenlijke tempelresort dus 600×600 el groot is. Welke van die twee helften de noordelijke zal zijn en welke de zuidelijke, wordt niet gezegd. Ook in 48 : 8—22 geschiedt dit niet. Dit zal door den profeet wel niet noodig geacht zijn geworden, omdat het voor zijn lezers, die wisten, dat de tempel des Heeren ten nauwste met den Sion verbonden was, ook zonder meer duidelijk was, dat slechts de zuidelijke helft van deze heilige heffing voor den tempel in aanmerking kwam. Trouwens, dit volgt ook uit 48 : 8. 21, waar gezegd wordt, dat het heiligdom in het centrum der heilige heffing lag. Nu is het wel waar, dat in vs 48 : 20 die heilige heffing gezien wordt als een vierkant van 25.000×25.000 el en dus het stadsgebied er bij gerekend wordt, maar dit doet aan de vraag niets af. Slechts wordt het daardoor onzeker of de tempel misschien niet 2500 el meer naar het Noorden gedacht moet worden dan uit 45 : 2 schijnt te volgen.

Het heiligdom beheerscht dus als „het allerheiligste” het deel der priesters, die vs 4 weer uitdrukkelijk de dienaren daarvan d.i. van tempel en altaar worden genoemd, terwijl in vs 5 de levieten „dienaren van het huis” d.i. van de gebouwen van het tempelcomplex worden genoemd. Vandaar dat uitsluitend van de priesters gezegd wordt, dat zij „mogen naderen om den Heere te dienen”. Wat deze priesters met dit hun toegewezen deel moeten doen, is niet duidelijk. In vs 4 wordt alleen gezegd: „het zal voor hen een plaats ter woning zijn en tot open veld voor het heiligdom”. Dit laatste is ten deele hypothese. Immers in den Masoretischen tekst staat „en een heiligdom voor het heiligdom” (*oemiqdāsĵ lămiqdāsĵ*). Daar dit geen zin geeft, veranderde ik het eerste *miqdāsĵ* in *migrāsĵ*, dat ook gebruikt wordt voor het open veld rondom de stad (48 : 15. 17) en rondom de levietensteden (Num. 35 : 4, zie ook Levit. 25 : 34, Joz. 14 : 4. 21, 2 Kron. 31 : 19); daar dit bij Israël meestal wel als weide zal gedacht moeten worden, vertaalde ik het zoo in Ezech. 36 : 5. Men zou ook kunnen spreken van „meente” of „stadsvrijdom”. Misschien moeten we het ons dus zóó voorstellen. Eensdeels zal het den priesters toegewezen gebied moeten dienen voor hun huizen. Daarbij is het merkwaardig, dat de profeet wel van hun „huizen” spreekt, maar niet zooals bij de levieten (vs 5) van hun „steden”. Moet dit verstaan worden als aanduiding, dat hij zich het aantal „zonen van Zadok” veel kleiner dacht dan dat der levieten? Wat het overige gebied betreft: aan braakliggenden grond zal wel niet mogen worden gedacht.

Anderzijds mogen de priesters niet als landbouwers of veeteelers worden gezien. Zoo blijft dus niets anders over dan de voorstelling, dat het „open veld” als weideplaats voor het tempelvee moest dienen, dat gebruikt moest worden voor de offeranden.

De noordelijke helft der „heilige heffing” wordt toegewezen aan de levieten (vs 5). Zij zullen dus niet als vroeger door het geheele land verspreid wonen, zie Num. 35, Joz. 14 : 4, 21. Dit zal wel hiermede samenhangen, 1° dat Ezechiël deze levieten ziet als die zonen van Aäron, die door hun vroegere afdwalingen zich wel het priesterschap onwaardig hebben gemaakt, maar toch uit kracht van hun afstamming in nauw contact met den tempel blijven (zie 44 : 10); 2° dat voor Ezechiël de heiligheid van den tempel zoo hoog staat, dat deze slechts kan gehandhaafd blijven, wanneer ook hare dienaren van het volk worden afgezonderd. Dit gebied heet hun „bezitting”. Hierop volgen in den Masoretischen tekst twee woorden, die ten eenenmale onbegrijpelijk zijn : *‘esrîm lësjakōth*, wat niet anders kan beteekenen dan „twintig vertrekken”. Zij, die dit willen handhaven, wijzen op de priestervertrekken bij den tempel (42 : 1—14) en meenen dat de levieten in twintig „kazernes” zijn ondergebracht. Afgezien nu nog van de vraag, of men aan het Hebreeuwsche taal-eigen recht doet, wanneer men van „vertrekken” overspringt naar „gebouwen” en „kazernes”, moet hiertegen worden ingebracht 1° dat we van dergelijke „kazernes” elders geen spoor vinden, 2° dat de gezinnen der levieten hierbij niet buiten beschouwing mogen gelaten worden, 3° dat de in het oog springende nadeelen van de samenwoning in dergelijke „kazernes” zoo groot zijn, dat een dergelijk voorschrift bij een man, die de heiligheid der tempeldienaren op zoo hoogen prijs stelt, ten eenenmale onbegrijpelijk is. Daarom las ik met de Grieksche vertaling *‘arim lāsĵēbeth*, „steden ter bewoning,” welke uitdrukking ook voorkomt in Num. 35 : 2 en Joz. 21 : 2, waar van de levietensteden sprake is. Waarvan deze levieten moeten leven, wordt niet gezegd. In de zoo even genoemde hoofdstukken hooren we van acht en veertig levietensteden, waarvan dertien voor priesters, terwijl uit Deut. 12 : 12, 14 : 27 v.v. blijkt, dat de levieten voorwerpen waren van openbare liefdadigheid. Dat ze van de opbrengst van de hun toegewezen landstrook zouden kunnen leven, is ten eenenmale uitgesloten.

Aan dit in bijzonderen zin „heilige” gebied sluit zich — gelijk uit 48 : 15—19 nader blijken zal : zuidwaarts — een strook aan van slechts 5000 el breedte. Deze is bestemd voor „de stad” (vs 6). Daarmede is blijkens 40 : 1, 43 : 3 en hfdst. 48 geen andere bedoeld dan Jeruzalem, zie ook 4 : 3, 5 : 2, 9 : 1, 10 : 2, 11 : 23, 33 : 21. De profeet kent in Kanaän maar ééne stad : de stad Gods (Ps. 46 : 5). Haar nieuwe naam zal eerst 48 : 35 worden medegedeeld. Ze vormt in het midden dier strook een vierkant van 4500 × 4500 el en wordt door een

terrein van 250 el breedte rondom afgesloten. En evenals het oude Jeruzalem eigenlijk het bezit was van gansch Israël en dan ook noch tot Juda noch tot Benjamin behoorde, hoewel deze haar voor zich opeischten (zie Joz. 15 : 63, 18 : 28), zal ook het nieuwe Jeruzalem het gemeenschappelijk eigendom van alle stammen zijn, waarom *Reuss* het dan ook het Washington der vereenigde stammen noemde. Daarom moeten dan ook naar 48 : 19 zij, die „de stad dienen”, „uit alle stammen Israëls” zijn. We zullen haar dus wel moeten zien als de residentie van den „vorst”.

Terwijl nu onder het oude Israël stad en tempel een éénheid uitmaakten, worden ze in het herboren Israël van elkander gescheiden, gevolg van de buitengewone heiligheid van den tempel. Deze laatste ligt 5000 — volgens anderen 7500 — el, d.i. 30 (c.q. 45) minuten gaans meer naar het Noorden. Welke functie ze had in het geheel van Israëls leven, blijkt niet. Wel over hare „dienaren”, niet over hare inwoners wordt gesproken. Misschien moeten we ons haar — afgezien natuurlijk van den vorst — slechts bewoond denken, wanneer gansch Israël op de groote feestdagen opging voor „het aangezicht des Heeren”. Over het „open veld” der stad spreekt nader 48 : 15. 22.

Zoowel ten Oosten als ten Westen van dit gebied, dat — nu ook de breedte van de stad er bij wordt gevoegd — een vierkant vormt van 25.000 × 25.000 el en gedacht moet worden tusschen den Jordaan in het Oosten en de Middellandsche zee in het Westen, blijven nu nog twee strooken over, waarover 46 : 16—18 nader wordt gehandeld. Van Noord naar Zuid gerekend heeft het een lengte van 25.000 el; van Oost naar West kan de maat niet worden opgegeven, omdat Ezechiël in 48 : 1 v.v. deze bij de beschrijving van de stamgebieden ook niet opgeeft. In ieder geval was het vorstelijk domein tamelijk groot. De reden daarvan wordt in vs 8 uitdrukkelijk meegedeeld. Voorkomen moet worden, dat „mijn vorsten mijn volk onderdrukken”. Een formuleering der doelstelling, die menig exegeet moeilijkheden heeft gebaard, vooral door dat „vorsten”. Men heeft gemeend dit gelijk te mogen stellen met wat in 46 : 16—18 van den vorst en zijn zonen gezegd wordt en daaruit geconcludeerd, dat de vorst hier gezien wordt als het hoofd eener dynastie. Het wil mij voorkomen, dat dit onjuist is. Immers de titel, door Ezechiël aan den representant van het herboren Israël gegeven, bracht van zelf met zich mede, dat deze licht gezien werd tegen den achtergrond van Israëls ervaringen met zijn „vorsten”, die stamhoofden of ook familiehoofden waren (zie bv. Exod. 34 : 31; Num. 2 : 3, I Kon. 8 : 1) en zich aan allerlei machtsmisbruik hebben schuldig gemaakt. Vandaar dat in de volgende verzen „de vorst” deel uitmaakt van het kader der „vorsten”, aan wie dan ook bepaalde voorschriften worden gegeven ter voorkoming van onrecht en geweld (vs 10—16), totdat in vs 17 „de vorsten”

ineens terugkeeren in het duister, waaruit ze — als gevolg van de begeerte van den profeet om den nieuwen tijd te teekenen als gansch anders dan den vroegeren — waren te voorschijn gekomen, en „de vorst” in het volle licht van zijn ambtelijk werk wordt gezet. Hetzelfde — maar dan in omgekeerde volgorde — geschiedt in vs 8. Daar treden „de vorsten” naar voren, opdat duidelijk worde, dat nu zal worden gezien wat in den koningstijd zelfs niet kon worden vermoed: dat vorsten ook wel eens wat anders konden doen dan onderdrukken, zie slechts de teekening van hfdst. 34 en voorts 1 Kon. 21, Jes. 5 : 8, Jer. 22 : 17, Micha 2 : 1—9. Nu waren er onder de ballingen uiteraard tal van nakomelingen van deze „vorsten” en Ezechiël moest dus bij zijn teekening van het leven van het herboren Israël rekening houden met wat door hen als een voorrecht van hun geslacht werd beschouwd. Vandaar dat hij zich in vs 8 uitdrukt als ware er in dien komenden tijd te rekenen met de mogelijkheid van onderdrukking van de zijde der vorsten.

e. De plichten en rechten van den vorst.

45 : 9—17.

- ⁹ Zoo spreekt de Heer Heere: Laat het nu genoeg zijn, gij vorsten van Israël! Doet geweld en verdrukking weg en betracht recht en gerechtigheid! Ontlast mijn volk van uw afpersingen, spreekt de Heer Heere. ¹⁰ Een juiste weegschaal en een juiste efa en een juiste bath moet gijlieden hebben. ¹¹ De efa en de bath moet gijlieden volgens een geijkte maat hebben: een tiende van een chomer is een bath en een tiende van een chomer is een efa; naar de chomer zal de ijking er van zijn. ¹² En de sikkkel heeft twintig gera; vijf sikkels zijn vijf en tien sikkels zijn tien en vijftig sikkels zijn voor u een pond.
- ¹³ Dit nu is de heffing, die gijlieden heffen zult: een zesde efa van een chomer tarwe en een zesde efa van een chomer gerst. ¹⁴ En het tarief voor de olie: een tiende bath van een kor. ¹⁵ En één stuk kleinvee van de twee honderd uit Israëls vette weiden. Dit alles voor spijsoffer en brandoffer en dankoffer om verzoening voor hen te doen, spreekt de Heer Heere. ¹⁶ Heel het volk zal deel hebben aan deze heffing ten behoeve van den vorst in Israël. ¹⁷ Maar op den vorst zal rusten (de verplichting van) het brandoffer en het spijsoffer en het plengoffer op de jaarfeesten en op de nieuwe-maan-feesten, en op de sabbaten, op al de feestgetijden van het huis Israël. Hij, hij moet het

zondoffer en het spijsoffer en het brandoffer en de dankoffers brengen om verzoening te doen ten behoeve van het huis Israël.

9—12 Het onmiddellijk voorafgaande vers heeft den profeet bij zijn teekening van den komenden tijd teruggebracht tot de veelszins pijnlijke realiteit van het heden: de onderdrukking van de zijde der stam- en familiehoofden. Vandaar dat hij nu, wanneer hij spreken gaat over de plichten en rechten van den vorst, dezen laatste ziet als deel uitmakend van „de vorsten” en daarom tot hen het woord richt. Dit kan hij te gemakkelijker doen, daar in den koningstijd het oude begrip „vorst” langzamerhand verschoven was en van de stamhoofden was overgegaan op den koning, zie 1 Kon. 11 : 34, Ezech. 12 : 10, 12, 21 : 17, 30 (St. Vert. vs 12 en 25), 22 : 6. Zoo verklaart zich dat „ulieden”.

De profeet heeft dan ook blijkens de door hem gekozen uitdrukkingen op den achtergrond van zijn denken nog den tijd, toen „de vorsten” misbruik maakten van hun positie en hun bestuur gekenmerkt werd door „geweld en verdrukking”, welke combinatie we ook Amos 3 : 10, Jer. 6 : 7, 20 : 8 en Hab. 1 : 3 vinden („geweld” alleen, Amos 6 : 3, Micha 6 : 12, Joël 4 : 19, Jer. 51 : 46; „geweld en bedrog” Zef. 1 : 9). Daarbij kwamen uiteraard afpersingen, eigenlijk „verdrijvingen”, het onrechtmatig verbeurd verklaren van iemands goed, het ontnemen van het erfdeel, vgl. 1 Sam. 8 : 1 v.v., 1 Kon. 21, Jes. 1 : 17, 3 : 12 v.v., Jer. 22 : 13 v.v., Amos 5 : 12, 24, Micha 3 : 1 v.v. Dat alles moet nu vervangen worden door „recht en gerechtigheid”, waarbij dan natuurlijk de in God zelf gelegen rechtsnorm maatstaf wordt voor het menselijke handelen, zie 2 Sam. 8 : 15, 1 Kon. 10 : 9, Jes. 33 : 5, Jer. 9 : 23, 22 : 3, 15, 23 : 5, 33 : 15, ook Ezech. 18 : 5, 19, 21, 33 : 14, 16, 19. Maar behalve in het rechtsleven moeten ook in het oeconomische leven andere richtlijnen worden getrokken. Werden vroeger maten en gewichten — ook die van het geld, vgl. Jer. 32 : 9 — dikwijls op de meest willekeurige wijze veranderd, al naarmate de „vorst” dit voor zijn eigen belangen noodig achtte (zie b.v. Amos 8 : 5, Hoz. 12 : 7 v., Micha 6 : 10 v., Spr. 11 : 1, 16 : 11, 10 : 23), waarom David dan ook beproefde de controleering daarvan aan de levieten op te dragen (1 Kron. 23 : 29) — voortaan mogen geen andere gebruikt worden dan „juiste”, eigenlijk „rechtvaardige”, d. w. z. zulke, als op grond van voorvaderlijke gebruiken mochten worden verwacht en door den verkooper dan ook stilzwijgend in uitzicht werden gesteld. Daarbij werden behalve van de weegschaal gebruikt gemaakt van de efa — van Egyptischen oorsprong — en de bath, waarvan de eerste voor droge en de tweede voor natte waren gebruikt werd. Ieder van hen had een inhoud van 36.44 L. en waren een tiende van de standaardmaat, de chomer, die dus 364 L. kon bevatten (zie ook Jes. 5 : 10, Zach. 5 : 6 v.) en niet verward moet worden met

de ómer (St. Vert. gomer), die maar 4.6 L. kon bevatten (Exod. 16 : 16 v.v.). Ook de geldstukken werden gewogen, gelijk de naam „sikkel” bewijst (van *sjaqal*, wegen). De zilveren sikkel woog ongeveer 14.55 gram, een waarde vertegenwoordigend van ongeveer f 1.50. In een sikkel gingen twintig gera, zoodat de gera een waarde moet gehad hebben van 7.5 cent (zie ook Ex. 30 : 13, Levit. 27 : 25, Num. 3 : 47, 18 : 16). De tweede helft van vs 12 is in den Masoretischen tekst ten eenenmale zinloos: „twintig sikkelen, vijf en twintig sikkelen, tien en vijf sikkel, het pond zal voor u zijn”, waarbij bovendien de eerste twee cijfers door hun ongewone wijze van uitdrukken de aandacht trekken. Gelukkig is ons in den Alexandrijnschen codex van de Grieksche vertaling een tekst bewaard, die een goeden zin geeft en waarschijnlijk wel de juiste zal zijn: „vijf sikkels zijn vijf en tien sikkels zijn tien”. Dit toch wil niet anders zeggen dan dit: dat het volle gewicht moet gegeven en dus de volle waarde moet toegekend worden aan de stukken van vijf en tien sikkels, wat trouwens geheel in overeenstemming is met de wet, waarom dan ook de sikkel van twintig gera „de heilige” heet (Exod. 30 : 13, Levit. 27 : 25, Num. 3 : 47, 18 : 16; zie ook Gen. 23 : 15, 24 : 22, Exod. 38 : 25, Levit. 27 : 3, 16, Joz. 7 : 21, 1 Sam. 9 : 8, 1 Kon. 10 : 17 Ezra 2 : 69, Neh. 7 : 71).

13—17 Hierna wordt door den profeet aangegeven wat jaarlijks door het volk als „heffing” moet gegeven worden aan den vorst van veldvruchten en van vee, waarbij het natuurlijk waarschijnlijk is, dat hier ook betaling in geld mogelijk is, gelijk door Exod. 30 : 11—16 en Neh. 10 : 32 zelfs wordt geëischt. Gevraagd wordt $\frac{1}{60}$ van tarwe en gerst, $\frac{1}{100}$ van de olie, waarbij ik opmerk. dat voor de olie gesproken wordt van bath (zie vs 11) en kor, welk laatste woord jonger is dan het overeenkomstige chomer, waarom er dan ook aan wordt toegevoegd, dat tien bath een kor maken. Van het kleinvee moet een op de twee honderd stuks als heffing worden opgebracht. Hierop volgt in den Masoretischen tekst: *mimmasjqē jisra'el*. Daar *masjqē* alleen nog Gen. 13 : 10 wordt gebruikt en er doelt op de Jordaanvlakte, heeft men gemeend, dat naar den Masoretischen tekst de heffing van het kleinvee alleen van deze vlakte wordt gevraagd. En wijl men dat zeer terecht onbegrijpelijk achtte, heeft men naar het voorbeeld der Grieksche vertaling willen lezen: *mikkol misjpëchōth jisra'el*; „van al de geslachten van Israël”, wat echter slechts dan een zin geeft, wanneer men bovendien *tëroema* „als heffing” in den tekst inschuift, dus: „een stuk kleinvee.... als heffing van al de geslachten van Israël”. Maar de bedoeling van den tekst is deze: die voor de heffing bestemde dieren moeten volwaardig zijn, dus genomen worden van het kleinvee, dat graast op doorvochtigde weide met sappig gras; vandaar mijn „vette weiden”. Wat er met

die dieren gebeuren moet is niet duidelijk. Uit het volgende „voor spijsoffer en brandoffer om verzoening voor hen te doen” schijnt te volgen, dat ze voor die offers moeten worden gebruikt. Maar dan is het niet te begrijpen, waarom hier in tegenstelling met 45 : 22 v. 46 : 6 uitsluitend kleinvee daarvoor bestemd wordt. Daarom zal het wel in dien zin moeten worden verstaan, dat deze woorden betrekking hebben op de geheele heffing, dus ook uit die van het koren en de olie, en dat het daaruit genomen geld besteed moet worden voor de voorgeschreven offers. Vandaar dat ik „dit alles” voor de duidelijkheid invoegde. Daaraan worden dan nog in vs 16 v. drie dingen toegevoegd: 1° dat geen lid van het volk Israël zich aan die heffing onttrekken mag, 2° dat de daaruit gewonnen gelden ter beschikking staan van den vorst, 3° dat deze daaruit de kosten van de voorgeschreven offers zal hebben te bestrijden, namelijk voorzoover deze door het volk als geheel moeten worden gebracht op „al de feestgetijden van het huis Israël”. Deze worden gespecificeerd als „jaarfeesten”, „nieuwe-maan-feesten” en „sabbaten”, waarover dan nader in 45 : 18—25 en 46 : 1—10 wordt gehandeld. Hier treedt dus de vorst, hoewel hij geen priester is, op als offeraar, maar dan uitsluitend als vertegenwoordiger van het volk, dus ten behoeve van den publieken offerdienst (vgl. 2 Sam. 24 : 24 v., 1 Kon. 8 : 63, 9 : 25, 2 Kon. 16 : 15). Alle door hem als zoodanig gebrachte offers hebben een verzoenend karakter, wat luide spreekt van de zeer bijzondere plaats, welke de vorst in het geheel van Israëls volksleven had in te nemen.

Ik merk ten slotte nog op, dat de profeet met geen enkel woord gewaagt van den privaten offerdienst. Naar welke regelen deze zich had te richten, blijkt dus niet.

f. De jaarlijksche feesten.

45 : 18—25.

- 45 ¹⁸ Zoo spreekt de Heer Heere: In de eerste maand, op den
 eersten dag van die maand, moet gijlieden een jongen stier
¹⁹ zonder gebrek nemen en het heiligdom ontzondigen. ¹⁹ Dan
 moet de priester van het bloed van het zondoffer nemen
 en dat strijken aan de deurposten van het huis en aan de
 vier hoeken van den altaaromgang en aan de deurposten van
²⁰ de poorten van den binnensten voorhof. ²⁰ En desgelijks moet
 gedaan worden in de zevende maand, op den eersten dag dier
 maand, ter wille van dwalenden en onwetenden; en zoo moet
²¹ gij verzoening doen voor het huis. ²¹ In de eerste maand, op
 den vijftienden dag van die maand, moet gijlieden het paasch-

feest houden. Op het zevendaagsche feest moeten ongezuurde
 22 brooden gegeten worden. 22 En dan moet de vorst op dien dag
 ten behoeve van zich zelf en van al het volk des lands een
 23 jongen stier ten zondoffer brengen. 23 En gedurende de zeven
 dagen van het feest moet een brandoffer den Heere worden
 gebracht : zeven jonge stieren en zeven rammen, op iederen dag
 van de zeven dagen, en elken dag een geitenbok als zond-
 24 offer. 24 En als spijsoffer moet hij een efa (meel) bij iederen
 jongen stier en een efa (meel) bij iederen ram brengen ; boven-
 25 dien één hin olie bij elke efa (meel). 25 En in de zevende maand,
 op den vijftienden dag dier maand, op het feest, moet hij zeven
 dagen desgelijks doen zoowel bij het zondoffer als bij het brand-
 offer en ook bij het spijsoffer en bij de olie.

18—20 Aan het hoofd van den feestcyclus, die hier door den
 profeet wordt opgebouwd, plaatst hij twee halfjaarlijksche
 verzoendagen, die de beide helften van het kerkelijke jaar moeten
 inluiden en waarvan de eerste gehouden moet worden op den
 nieuwardsdag (vs 18), de tweede op den eersten dag van het
 tweede halfjaar (vs 20). Dit laatste wordt echter niet gezegd in den
 Masoretischen tekst. Daar staat „op den zevenden in de maand”.
 Dat kan natuurlijk niet beteekenen : „op den zevenden dag in
 de eerste maand”, want 10 zou dat in het Hebreeuwsch anders
 moeten luiden (*lächodesj*) ; 20 zou zulk een herhaling van het
 zoenfeest zes dagen na het eerste ten eenenmale zinloos zijn
 geweest. Ook kan het niet beteekenen : „in de zevende (maand)
 met de (nieuwe) maan”, want dan zou er moeten staan *bäsjebi*.
 Daarom volgde ik hier de Grieksche vertaling.

Hierbij treffen ons twee dingen. Allereerst het feit, dat we
 hier hooren van twee verzoendagen in onderscheiding met Oud-
 Israël, dat slechts één verzoendag kende, te houden op den tienden
 van de zevende maand, vgl. Exod. 30 : 10, Levit. 16, Num.
 29 : 7—11. Voorts het feit, dat de motiveering van deze verzoen-
 dagen een andere is dan die, welke we in Levit. 16 vinden.
 Immers, terwijl daar sprake is van „de onreinheden der kinderen
 Israëls en hun overtrédigen” (vs 16. 19) en van „al de onge-
 rechtigheden en overtredingen der kinderen Israëls” (vs 21 v.)
 en op dien dag „geenerlei werk” mag worden verricht (vs 29),
 gaat de profeet hier slechts uit van de onderstelling, dat er
 „dwalenden en onwetenden” in den tempel zijn geweest. Hij
 onderstelt dus in het herboren Israël geen „zonden met opge-
 heven hand” (Num. 15 : 30, vgl. Ezech. 36 : 25 v.v.), vrucht
 derhalve van een door den mensch geprovoceerde botsing met
 des Heeren wil. Vandaar dat deze verzoendagen ook gansch anders
 verlopen. Nu is er geen voorafgaande verzoening noodig voor

de priesterschap; nu ook geen verbod van arbeid noch een uitgebreide zoenhandeling. Het ritueel van Ezechiëls verzoendagen beperkt zich tot het dooden van een jongen stier ten zondoffer, wiens bloed gestreken moet worden aan „de deurposten” — de Masora vocaliseerde hier ten onrechte „deurpost” — van het huis, waarvan 41 : 21 sprake was, voorts aan „de vier hoeken van den altaaromgang” (zie 43 : 15) en eindelijk aan „de deurposten van de poorten van den binnensten voorhof”. Dit laatste vinden we weer niet in den Masoretischen tekst. Die heeft: „aan de deurpost van de poort van den binnensten voorhof”. Hij wil dus blijkbaar uitsluitend gedacht hebben aan die van de Noorderpoort, waar de offerdieren geslacht werden (zie 40 : 39 v.v.). Afgezien nog van het feit, dat we dan in ieder geval „deurposten” zouden moeten lezen, zouden we, indien de profeet slechts één van de drie poorten bedoeld had, een nadere aanduiding daarvan mogen verwachten, vooral waar het zulk een cultische handeling betreft met zoo vérstrekkende gevolgen. Daarom las ik „poorten”: de geheele binnenste voorhof moet ontzondigd worden. En juist wijl dit voor de handhaving van de heiligheid van het heiligdom van het grootste gewicht is, moet die ontzondiging tweemaal per jaar plaats hebben: eerst op nieuwjaarsdag, daarna op den eersten dag der zevende maand, Ethanim of Tisjri, die reeds bij Oud-Israël het karakter had van een „rustdag, een gedenkdag des geschals, een heilige vierdag”, waarop geen beroepswerk gedaan mocht worden (Levit. 23 : 24 v.). Deze verzoendagen hebben dus een gansch ander karakter dan de groote Verzoendag (Levit. 16, 23 : 26 v.v., ook Neh. 8 v.v.). Immers, wat in Levit. 16 : 18 slechts een onderdeel was: de verzoening van het heiligdom, wordt nu hoofdzaak en van de verzoening van het volk wordt nu niet meer gerept.

Het zoenwerk bestaat in het bestrijken met het bloed van het zondoffer (zie 43 : 20). Daarbij treedt „de priester” op als handelende persoon. Nu is dit herhaaldelijk aanduiding van den hoogepriester, b.v. 2 Kon. 12 : 8, 10, 16 : 10 v. 15 v., 22 : 10, 12, 14, 23 : 24; maar dat kan hier niet het geval zijn: Ezechiël denkt zich de priesterschap als een collectiviteit van gelijk be-rechtigde leden, allen op dezelfde wijze en in dezelfde mate bezig in den dienst des Heeren. Bij dit zoenwerk treedt dus zonder meer de dienstdoende priester op.

21—25 Na de verzoendagen de jaarfeesten. Oud-Israël kende er drie: Paschen, Wekenfeest (ons Pinksteren) en Loofhuten. Bij Ezechiël is voor het tweede, het oude oogstfeest (Exod. 23 : 16) of eerstelingenfeest (Exod. 34 : 22), geen plaats meer, wat wel samen zal hangen met het gewijzigde karakter van Israël, dat nu meer dan ooit in den dienst des Heeren zijn hoofdbezigheid zoeken moet. De Masora heeft dit als een leemte gevoeld en daarom in vs 21b *chag sjib'at jamim* vervormd tot

chag sjèboe'ōth jamīm, wat wel geen zin geeft — feest van de weken der dagen — maar althans de illusie geeft van de herstelling van het wekenfeest (*chag sjaboe'ōth*).

Wat nu het Paaschfeest betreft, dit wordt door den Masoretischen tekst van vs 21 gesteld op den veertienden dag der eerste maand. Indien dit juist is, dan handhaaft Ezechiël hier het oude gebruik, zie Exod. 12 : 6. 18, Levit. 23 : 5, Num. 28 : 16. Maar waarschijnlijk is dit niet. Immers de profeet verdeelt het jaar in twee volkomen gelijke deelen en het Loofhutfest, dat de tweede helft van het jaar karakteriseert, wordt op den 15den der zevende maand gevierd (vs 25). Daarom is het dan ook zeer waarschijnlijk, dat het Paaschfeest, dat de eerste helft van het jaar karakteriseert, op den 15den der eerste maand moest worden gevierd, te meer waar voor Ezechiël de inwonende heiligheid des Heeren haar uitdrukking vindt in de symmetrie, gelijk de structuur van het tempelgebouw leert. Daar komt trouwens nog bij, dat de profeet het Paaschfeest beperkt tot het eten van ongezuurde brooden, dat volgens Levit. 23 : 6, Num. 28 : 17 op den 15 den Nisan begon. Dit moet geschieden gedurende zeven dagen evenals in Deut. 16 : 1—8 is voorgeschreven (vgl. 1 Kon. 8 : 66, 2 Kron. 7 : 9, Neh. 8 : 19; in Levit. 23 : 36, Num. 29 : 35 v.v. duren de groote feesten acht dagen). Daarbij wordt het eten van het paaschlam geëlimineerd, gevolg van het feit, dat we hier gesteld worden voor den levensvorm van het herboren Israël. In plaats daarvan moet de vorst, die hier weer als de representant van het geheele volk optreedt, een zondoffer brengen „ten behoeve van zich zelf en van al het volk des lands”. Deze laatste toevoeging doet ons weer zien, dat de profeet den Messias-vorst hier evenals in 44 : 3 uitsluitend ziet als lid van den koninklijken stam. Bovendien moet iederen feestdag een geweldig brandoffer gebracht worden, dat gedurende het geheele paaschfeest niet minder dan acht en negentig beesten zal vragen en dus veel grooter is dan in Num. 28 : 19. 24 wordt gevraagd: twee jonge stieren, een ram en zeven lammeren. Hetzelfde geldt van het daarbij te voegen spijsoffer, vgl. Num. 28 : 20 v. Uit 46 : 14 volgt, dat hier aan een efa fijn meel moet worden gedacht. Een *hin* is één zesde bath, zie 4 : 11. Die offers moeten zeven dagen achtereen worden gebracht. Daarbij is het intusschen niet duidelijk, of in die zeven dagen ook de dag van vs 21 begrepen is. Men heeft dit ontkend, omdat anders op dien dag twee zondoffers gebracht zouden moeten worden. Ik geloof dit niet, omdat in de getallensymboliek het cijfer 7 een veel grootere plaats inneemt dan het cijfer 8. En men kan gemakkelijker onderstellen, dat Ezechiël aan zijn lezers voldoende kennis heeft toegekend om te begrijpen, dat geen twee zondoffers op één dag worden gebracht, dan dat men moet onderstellen, dat hij vergat in vs 23 duidelijk aan te geven, dat de eerste der zeven dagen

niet op den 15den maar op den 16den dag van de eerste maand viel.

Het tweede jaarfeest valt precies zes maanden na het eerste: Het is het oude Loofhuttenfeest en heet hier „het feest”, omdat dan de blijdschap hoogtij vierde, zie Richt. 21 : 19, 1 Kon. 8 : 2. 65, 12 : 32, 2 Kron. 5 : 3, 7 : 8, Ezra 3 : 4, Neh. 8 : 14 v.v., ook Joh. 7 : 2. Daarbij treft ons weer, dat van het bouwen van loofhutten hier niets wordt gezegd. Ook hier staan we voor iets nieuws. Het wordt gevierd met dezelfde offers als het paaschfeest, maar zij zijn nu kleiner dan oudtijds op het Loofhuttenfeest werden gevraagd, zie Num. 29 : 12 v.v.

In 46 : 11 hooren we nog eenmaal van de feestgetijden, maar dan in verband met het voor den vorst te brengen spijsoffer.

g. Sabbat- en nieuwe-maan-feest.

46 : 1—10.

- 46 ¹ Zoo zegt de Heer Heere: De poort van den binnensten voorhof, die op het Oosten is, moet gedurende de zes werkdagen gesloten zijn, maar op den zevenden dag geopend worden ² en ook op den dag der nieuwe maan geopend worden. ² Dan moet de vorst door de voorhal der poort van buiten naar binnen gaan en bij den deurpost blijven staan, en dan moeten de priesters zijn brandoffer en zijn dankoffers brengen en hij moet aanbidden op den drempel der poort en daarna naar buiten gaan; maar ³ de poort mag niet gesloten worden tot aan den avond. ³ En het volk des lands moet op de sabbaten en de nieuwe-maanfeesten voor die poort den Heere aanbidden. ⁴ Het brandoffer nu, dat de vorst den Heere moet brengen, moet op den sabbatdag bestaan uit zes lammeren zonder gebrek en een ram zonder ⁵ gebrek, ⁵ en als spijsoffer een efa (meel) bij den ram, en bij de lammeren als spijsoffer wat zijn hand geven kan, en aan olie ⁶ één hin bij de efa (meel). ⁶ En op den dag der nieuwe maan moet het zijn een jonge stier uit de runderen zonder gebrek, ⁷ en zes lammeren en een ram, alle zonder gebrek; ⁷ en een efa (meel) moet hij als spijsoffer bij den jongen stier voegen en een efa (meel) bij den ram, en bij de lammeren zooveel zijn hand ⁸ vermag, en aan olie één hin bij de efa (meel). ⁸ En als de vorst naar binnen gaat, moet hij door de voorhal van de poort naar ⁹ binnen gaan en langs denzelfden weg naar buiten gaan. ⁹ Maar als het volk des lands voor het aangezicht des Heeren komt op de feestgetijden, wie dan door de Noorderpoort is binnen-

gegaan om te aanbidden, moet door de Zuiderpoort naar buiten gaan, en wie door de Zuiderpoort naar binnen is gegaan, moet door de Noorderpoort naar buiten gaan; hij mag niet weer door de poort gaan, waardoor hij naar binnen is gegaan, want ¹⁰ hij moet recht voor zich uit naar buiten gaan. ¹⁰ Maar de vorst moet in hun midden zijn: waar zij binnengaan, moet ook hij naar binnen gaan, en waar zij naar buiten gaan, moet ook hij naar buiten gaan.

In 45 : 17 waren naast de jaarfeesten ook de sabbaten en de nieuwe-maan-feesten genoemd. Daar alleen deze onder de feestgetijden van Israël het geheele jaar door rouleerden, worden ze gaarne naast elkander genoemd, zie Num. 28 : 9—15, 2 Kon. 4 : 23, Jes. 1 : 13, 66 : 23, Hoz. 2 : 10, Amos 8 : 5. Hoewel de maan slechts een tijdmetre mocht zijn (Gen. 1 : 14 v.v.) en maanvereering krachtig bestreden werd (Deut. 17 : 3, Job 31 : 26 v., Jer. 8 : 3), was uit den oertijd van „de vaderen aan gene zijde der rivier” (Joz. 24 : 2) toch de blijdschap over de verschijning van de nieuwe maan de eeuwen door medegevoerd, waarom dan ook, hoewel de wet slechts spreekt van de viering van de nieuwe maan op den eersten dag der zevende maand (Levit. 23 : 24 v.), de eerste dag van een nieuwe maand als een feest- en rustdag werd gevierd, wat natuurlijk samenging met het brengen van offers (Num. 28 : 11 v.v.), op welken dag gekocht noch verkocht werd (Amos 8 : 5) en de familiën zich aan een feestmaaltijd met offer gepaard vereenigden (1 Sam. 20 : 5 v. 18 v.). Ook hier vinden we sabbat en nieuwe-maanfeest naast elkander genoemd en eenige regelen voor beider viering gegeven, geëncadreerd door bepalingen omtrent het betreden van het heilige tempelgebied door vorst en volk (vs 1—3 en 8—10).

1—3 Op deze feestdagen moet de binnenste Oosterpoort, die anders altijd gesloten was evenals de buitenste Oosterpoort (welke nooit geopend mocht worden, 44 : 2), geopend worden. Maar ook dan mocht ze toch nog slechts alleen door den vorst worden betreden (zie nader vs 12). Daarbij mag hij echter niet verder komen dan den deurpost van de voorhal, die hier niet als bij de buitenste poorten achterin, maar voorin in het poortgebouw was aangebracht (zie bl. 417). Hij stond dan derhalve op den rand van den „heiligen grond” van het altaarplein, waarvan het betreden uitsluitend aan de priesters was voorbehouden. In den koningstijd hadden ook de koningen dit recht (1 Kon. 8 : 22, 55, 2 Kon. 11 : 14, 16 : 12, 15, 18, 23 : 3, 2 Kron. 6 : 13). Daar moeten de dienstdoende priesters de in vs 4—7 nader omschreven offers van hem in ontvangst nemen, gedurende het brengen waarvan de vorst op dien drempel

„den Heere aanbidden” moet. Dit „aanbidden” begon met het zich neerwerpen, waarbij tusschen de uitgestrekte handen het hoofd de aarde raakte. Daarna richtte men het bovenlijf op en sprak het gebed uit. Eindelijk wierp men zich weer neer met uitgebreide armen (vgl. Exod. 9 : 29, 17 : 11, 1 Sam. 1 : 9, 1 Kon. 8 : 22, 2 Kron. 6 : 13). Na dit gedaan te hebben ging de vorst — waarschijnlijk achterwaarts — weer langs denzelfden weg terug. Intusschen bleef de poort open, want tot aan den avond moest ook het volk de gelegenheid gegeven worden „den Heere te aanbidden”, woordelijk „zich neder te werpen voor het aangezicht des Heeren”.

4—7 De offers, door den vorst — waarschijnlijk als tegenwoordiger van het geheele volk — op deze feestdagen te brengen, zijn een brandoffer en een dankoffer. Het sabbatsbrandoffer bestaat nu echter niet als in Num. 28 : 9 v. uit twee lammeren, maar uit zes lammeren en een ram, die ongetwijfeld de week zullen moeten symboliseeren (zie vs 13). Dit verving dan natuurlijk niet het dagelijksche brandoffer, waarvan in vs 13—15 sprake zal zijn, maar kwam daarboven. Bij den ram moest dan gevoegd worden een spijsoffer van een efa meel, terwijl de grootte van het spijsoffer, te voegen bij ieder der zes lammeren, door den vorst zelf kon worden vastgesteld naar de mate van zijn dankbaarheid voor den door den Heere verleenden zegen. Slechts werd vastgesteld, dat bij iedere efa een hin olie moest worden gevoegd. Dezelfde offers moesten door den vorst worden gebracht „op den dag der nieuwe maan”, waarbij ook weer voor het spijsoffer van elk der lammeren de grootte van het spijsoffer aan de beslissing van den vorst werd overgelaten. Daarbij merk ik op, dat de voorschriften voor de nieuwe-maan-offers in Num. 28 : 11 v.v. anders zijn dan de hier gegevene. Daar toch werden als brandoffer gevraagd twee jonge stieren, een ram en zeven eenjarige lammeren zonder gebrek, terwijl bij iederen stier gevoegd moest worden drie tiende efa meel en bij den ram twee tiende efa en bij elk lam een tiende efa. Bovendien komt er nog een pleng- en zondoffer bij.

8—10 Hierna worden nog eenige regelen gegeven voor het in- en uitgaan van vorst en volk in en uit den tempel op de feestdagen. Eenerzijds is dit ongetwijfeld vrucht van het streven om de heiligheid van het eigenlijke tempelgebouw te handhaven. Anderzijds heeft men er voorzoover het de regels voor het volk betreft, een poging in gezien om de orde te handhaven op die dagen, waarop een groote toevloed van volk in den tempel kon worden verwacht. Op en voor zich zelf is dit natuurlijk mogelijk. Maar gezien het feit, dat de profeet in 1 : 9. 12 er den nadruk op legt, dat de „wezens”, die de heerlijkheid des Heeren dragen, „recht voor zich uit gaan”, en gezien het feit, dat het herboren Israëel in zijn levensverhoudingen die heerlijkheid zal moeten openbaren, komt het mij waarschijnlijker voor, dat we

hier iets meer hebben dan een loutere maatregel van orde. Israël moet op zijn feestdagen, wanneer het in nauw contact komt met de heerlijkheid des Heeren, die den tempel vervult, hetzelfde doen wat de cherubs doen: recht voor zich uit gaan. Derhalve moeten zij, die de buitenste Noorderpoort binnengaan, den buitensten voorhof door de buitenste Zuiderpoort verlaten en omgekeerd. Van de Ooster- en Westervoort kan natuurlijk geen sprake zijn ¹⁰ omdat de buitenste Oosterpoort altijd gesloten moet blijven (44 : 1—3), ²⁰ omdat de stammen gedacht worden als wonende deels ten Noorden deels ten Zuiden van het tempelgebied en altijd recht voor zich uit moeten gaan. Dat de profeet met deze bepaling zou hebben willen wijzen op de geestelijke verandering, die zich als vrucht van het tempelbezoek voltrok (*Hengstenberg*), is reeds daarom onwaarschijnlijk, wijl we hier staan voor het herboren Israël, waarin de kracht der zonde gebroken is (zie bl. 404).

Het laatste vers van deze perikoop is niet geheel duidelijk. Uit den tekst, gelijk we dien in den Masoretischen bijbel vinden, schijnt te volgen, dat de vorst niet vroeger komen en niet later weggaan mag dan het volk. Mogelijk is echter ook, dat hij zeggen wil: op de groote feesten valt het prerogatief van den vorst, gelijk dat in vs 2 omschreven is, weg. De Syrische vertaling echter heeft een anderen tekst: „maar de vorst in hun midden, hij moet door de poort, waardoor hij binnenkwam, ook uitgaan”. Dan gaat hij dus met de eene processie tot de binnenste Oosterpoort en keert met de andere naar de buitenste Zuiderpoort terug. Dat is natuurlijk ook mogelijk en kan dan verband houden met het feit, dat „de stad”, waarin de vorst verblijft houdt, ten Zuiden van het tempelgebied ligt.

h. Aanvullende bepalingen.

46 : 11—24.

- ¹¹ En op de groote feesten en de feestgetijden moet het spijs-offer bestaan uit een efa (meel) bij den jongen stier en een efa (meel) bij den ram, en bij de lammeren wat zijn hand geven
- ¹² kan, en aan olie één hin bij de efa (meel). ¹² En als de vorst een brandoffer of een dankoffer den Heere als vrijwillig offer brengt, dan moet men de poort, die op het Oosten is, voor hem openen en moet hij zijn brandoffer en zijn dankoffer brengen, zooals hij dat op den sabbatdag brengt, en dan weer naar buiten gaan, en daarna moet men de poort sluiten, nadat hij naar buiten is gegaan.
- ¹³ En een eenjarig lam zonder gebrek moet hij iederen dag den

- Heere ten brandoffer brengen ; iederen morgen moet hij het brengen.
- ¹⁴ En als spijsoffer moet hij iederen morgen het zesde van een efa (meel) brengen en aan olie het derde van een hin om het fijnmeel te bevochtigen ; een spijsoffer voor den Heere is het, een eeuwige
- ¹⁵ inzetting, dagelijks. ¹⁵ En zij moeten het lam en het spijsoffer en de olie iederen morgen tot een dagelijksch brandoffer brengen.
- ¹⁶ Zoo zegt de Heer Heere : Als de vorst van zijn erfdeel aan een van zijn zonen iets ten geschenke geeft, dan is dat van
- ¹⁷ zijn zonen ; hun bezitting is het als erfdeel. ¹⁷ Maar als hij van zijn erfdeel iets ten geschenke geeft aan een van zijn knechten, dan is het (slechts) van dien tot aan het jaar der vrijlating en dan vervalt het weer aan den vorst ; alleen het erfdeel zijner
- ¹⁸ zonen blijft aan hen. ¹⁸ Maar de vorst mag niet van het erfdeel van het volk nemen door hen uit hun bezit te verdringen ; (slechts) van zijn eigen bezit mag hij zijn zonen doen erven, opdat niemand van mijn volk uit zijn bezit verdreven worde.
- ¹⁹ Toen bracht hij mij door den ingang, die terzijde van de poort is, naar de heilige vertrekken, die voor de priesters bestemd zijn, welke op het Oosten zijn, en zie, daar was een
- ²⁰ ruimte aan den achterkant er van, westwaarts. ²⁰ En hij zeide tot mij : Dit is de ruimte, waar de priesters het schuldoffer en het zondoffer moeten koken en waar zij het spijsoffer moeten bakken, ten einde het niet naar den buitensten voorhof te moeten brengen en zoo het volk gewijd te maken.
- ²¹ Toen voerde hij mij uit naar den buitensten voorhof en liet mij naar de vier hoeken van den voorhof gaan, en zie, er was
- ²² een voorhof in iederen hoek van [den voorhof. ²² In de vier hoeken van den voorhof waren kleine voorhofjes, veertig (el)
- ²³ lang en dertig breed ; alle vier hadden dezelfde maat. ²³ En muurtjes waren daarin in het rond, bij alle vier, en stookplaatsen
- ²⁴ waren in het rond onder aan de muurtjes gemaakt. ²⁴ En hij zeide tot mij : Dit is het kookhuis, waar de dienaren van het huis het slachtoffer van het volk moeten koken.

Hier volgen nog eenige bepalingen, die los aan elkander gegregen zijn en deels betrekking hebben op het spijsoffer (vs 11), deels op de gelofte van den vorst (vs 12), deels op het dagelijksch brandoffer (vs 13—15) deels op het grondbezit van den vorst (16—18), gevolgd door bepalingen over de tempelkeukens voor priesters (vs 19 v.) en volk (vs 21—24).

11—12 Die over het spijsoffer, zooals dat op de jaarfeesten moet gebracht worden, sluit aan bij 45 : 24, waar echter niet het brengen van lammeren wordt gevraagd. Ze is volkomen eensluidend met hetgeen in vs 7 over het spijsoffer van het nieuwemaan-feest werd gestipuleerd.

Vers 12 heeft betrekking op het geval, dat de vorst een brandoffer of een dankoffer als vrijwillig offer d.i. als gelofte-offer brengen wil en dus niet als in vs 1 v. optreedt als vertegenwoordiger van het volk. Dan moet evenals in vs 1 v. de binnenste Oosterpoort voor hem geopend worden en moet de vorst handelen als daar is voorgeschreven. Alleen moet dan, zoodra de vrijwillige offers gebracht zijn, de poort onmiddellijk weer gesloten worden. Dit laatste houdt natuurlijk in, dat dergelijke vrijwillige offers alleen op de weekdays door den vorst mogen worden gebracht. Deze bepaling is dus een aanvulling van die van vs 1 v. en geeft aan den vorst een derde prerogatief (vgl. 45 : 13 v.v.). Zie voorts voor de vrijwillige offers Levit. 7 : 16 v.v., 22 : 21, Num. 15 : 3, 29 : 39, Deut. 12 : 6, Amos 4 : 5.

13—15 In vs 13—15 wordt gesproken over het dagelijksche brandoffer, dat in den Mozaïschen cultus zulk een groote plaats innam en zoowel 's morgens als 's avonds gebracht moest worden; Exod. 29 : 38—42, Num. 28 : 1—8, zie ook 1 Kon. 18 : 29, 36, 2 Kon. 16 : 15. Het had de bedoeling Israël iederen dag opnieuw aan de noodzakelijkheid van het offeren te herinneren, vgl. Dan. 8 : 11, 11 : 31, Hebr. 7 : 27, 10 : 11. Hier wordt echter alleen des morgens zulk een dagelijksch offer gevraagd, te brengen in naam van het geheele volk. Ook is hier van een plengoffer geen sprake.

Nu vinden we in den Masoretischen tekst in vs 13 v. het onpersoonlijke „gij moet” in den zin van „men moet” en in vs 15 „zij moeten” (vgl. 43 : 19 v.v.). Indien deze lezing juist mocht zijn, dan zouden dus de priesters zelf voor het dagelijksche brandoffer moeten zorgen. Wijl dit echter alleen begrijpelijk is, wanneer het uit naam van het volk wordt gebracht, volg ik de lezing van de oude vertalingen. Daarbij is het zeer waarschijnlijk, dat de lezing „gij moet” te danken is aan een lezer, die bang was, dat de indruk kon worden gewekt, als moest de vorst zelf offeren.

Gestipuleerd wordt hier, dat het dagelijksche brandoffer, waarvoor een eenjarig lam moet dienen (zoo ook Exod. 29 : 38, Num. 28 : 3), vergezeld moet gaan van een spijsoffer, dat grooter is dan het door Mozes' wet gevraagde. Het bestaat uit *soleth*, door de Talmoedische geleerden verklaard als groffer of fijner gries, het beste van de tarwekorrel, alleen gebruikt voor zijn baksel, terwijl de *qemach* het gewone, minder vette en minder zoete meel is, dat voor het gewone brood werd gebruikt. Zie voor *soleth* o.a. Gen. 18 : 6, 1 Kon. 5 : 2, (St.

Vert. 4 : 22), 2 Kon. 7 : 1. 16. 18, en voor *qemach*, Num. 5 : 15, Richt. 6 : 19, 1 Sam. 1 : 24. Daarbij moet olie worden gebruikt om het fijnmeel of gries te „bevochtigen” (welk woord hier alleen voorkomt), waarschijnlijk om bij 't malen de schil gemakkelijker te kunnen scheiden en op die wijze fijner meel te kunnen krijgen. Dit zal „een eeuwige inzetting” zijn en moet dagelijks worden gebracht.

16—18 De verzen 16—18, die we eerder achter 45 : 8 zouden verwachten, beperken de macht van den vorst in het beschikken over het hem toegewezen grondbezit. Hij mag een deel daarvan ten geschenke geven, maar uitsluitend binnen den kring van zijn eigen gezin, waaruit dus volgt, dat het onvervreemdbaar goed is evenals het stamgebied, zie 45 : 8 v., 47 : 22, zie ook Num. 27 : 1—11, 36 : 1—12. Daarbij gaat de profeet blijkbaar van de gedachte uit, dat de oudste zoon de eigenlijke erfgenaam is naar het oud-Israëlietisch gebruik, zie Gen. 25 : 5 v., 48 : 22, 2 Kron. 21 : 3. Uit deze bepaling volgt intusschen, dat een schenking aan dienaren uitsluitend een tijdelijk karakter mag hebben. Dit wordt dan ook in vs 17 met even zoo vele woorden gezegd. „Het jaar der vrijlating” is het moment, waarop het geschonkene weer eigendom van den vorst wordt. Waarschijnlijk is daarmede het jubeljaar bedoeld van Levit. 25 : 10. 13, 27 : 24, vgl. Jes. 61 : 1 v., en niet het sabbatsjaar van Exod. 21 : 2, Deut. 15 : 12, vgl. Jer. 34 : 8—14. Ten einde nu echter te voorkomen, dat de vorst op een andere wijze zou voldoen aan zijn begeerte om getrouwe en verdienstelijke knechten een geschenk in grond te geven, wordt in vs 18 gestipuleerd, dat de vorst geen zijner onderdanen van zijn erfgoed mag berooven. Bezitloozen mogen er in het herboren Israël niet gevonden worden, evenmin als er opeenstapeling van grondbezit in de handen van enkelen mag zijn. Zoo treedt Ezechiël op tegen het sociale verval, dat in den koningstijd het maatschappelijke leven had ondermijnd en ten doode gedoemd.

Ik merk ten slotte nog op, dat de vorst hier gezien wordt ¹⁰ tegen den donkeren achtergrond van den koningstijd, ²⁰ als lid van den koninklijken stam; zie nader bl. 447.

19 v. Deze verzen laten aan duidelijkheid veel te wenschen over, juist omdat ze hier staan en niet na 42 : 13 v. Daar zouden ze o. i. beter op hun plaats geweest zijn, wijl die „heilige vertrekken” er beschreven zijn. Omdat ze nu echter hier ten eenenmale los van hun omgeving staan, is niet met volkomen zekerheid uit te maken welke poort hier bedoeld is. Ook is het nu niet duidelijk waar „de achterkant ervan” n.l. van die vertrekken te zoeken is. Nu hebben we wel in 44 : 4 den profeet ter laatster instantie zien staan bij den voorkant van den tempel d. i. op den binnensten voorhof, maar daar kan hij nu niet meer zijn, omdat hij in vs 19 spreekt van „den ingang, die ter zijde van de poort is.” Nu kennen we er zoo slechts één, die van

42 : 9, 12, welke echter slechts van den buitensten voorhof bereikbaar is. Is deze nu inderdaad bedoeld, dan is „de ruimte aan den achterkant ervan” rechts van den doorgang „onder de vertrekken” (42 : 12), want er volgt op „westwaarts”. Afmetingen worden weer niet gegeven, evenmin als in 42 : 10 v.v. Ook wordt niet gezegd, dat aan de zuidzijde van den tempel, waar ook „heilige vertrekken” waren (42 : 13), eveneens zulk een ruimte te vinden was. De eischen der symmetrie maken dit echter wel waarschijnlijk. Die ruimte nu is bestemd om als keuken dienst te doen. Immers wijl naar 42 : 13, 44 : 29 de priesters de hun van de offers toevallende gedeelten in de „heilige vertrekken” moesten eten, moest er in den tempel nog een andere gelegenheid tot koken en bakken zijn dan die, welke door de in vs 21—24 beschreven keukens geboden werd. Anders toch zouden deze heilige spijzen over den buitensten voorhof gedragen moeten worden en daardoor hun heiligheid mededeelen aan het volk (zie 44 : 19). Vandaar dat in de onmiddellijke nabijheid van de heilige vertrekken dergelijke keukens waren ingeruimd, een nieuw bewijs van Ezechiëls zorg voor het heilige, dat van het gemeene of althans van het minder heilige streng wordt gescheiden gehouden; zie ook 40 : 44 v.v., 42 : 20, 43 : 12, 44 : 4 v.v., 46 : 1 v.v. en 48 : 8 v.v.

21—24 Nadat de profeet, uiteraard door den in vs 19 bedoelden ingang, naar den buitensten voorhof was teruggebracht, wordt nu nog zijn aandacht gevestigd op de keukens, waar „het slachtoffer voor het volk” kon worden toeberaid. En gelijk de priesterkeukens in den uitersten hoek van den binnensten voorhof een plaats hebben gekregen, zoo zijn ook de volkskeukens in de uiterste hoeken van den buitensten voorhof aangebracht. Die hoeken, niet ingenomen door de in 40 : 17 genoemde vertrekken, maken op den profeet den indruk van „kleine voorhofjes”. Althans zoo zal wel met een kleine verandering van één letterteeken (*qĕtannōth* iplv. *qĕtoerōth*) gelezen moeten worden. Immers, dit *qĕtoerōth* komt hier alleen voor. Reeds de Talmoed wist er geen weg mee en spreekt van „rookende voorhofjes”; vandaar St. Vert.: „voorhofjes met schoorsteen”. Anderen geven er den zin van „afgesloten” of „gewelfd” of „niet overdekt”. Ik volgde de Grieksche en de Syrische vertaling, die beide „kleine” lezen. In ieder geval zijn ze niet groot: veertig bij dertig el = 21 M. × 15.75 M. In den Masoretischen tekst van vs 22 volgt hierop nog een woord, dat reeds door de Masoreten als verdacht werd aangeduid en in de Grieksche vertaling niet voorkomt en misschien samenhangt met „hoek”, waarom de St. Vert. het dan ook vertaalt door „hoekhofjes”. Ik liet het weg. In die „kleine voorhofjes” nu waren kookgelegenheden aangebracht. Zeker vrij primitief, gelijk nog steeds in het Oosten het geval is: men bouwt twee evenwijdige muurtjes, waartusschen het vuur kan branden en waarop de pot

kan staan (vgl. 24 : 3 v.v.). Vandaar dat ze op den profeet den indruk maken van muurtjes met stookplaatsen van onderen. Deze zijn aan de vier zijden der hofjes tegen de zeker wel met een dak overdekte muren aangebracht. Daar konden dan de levieten, die naar 44 : 10—14 de offerdieren van de als dankoffers gedachte slachtoffers — immers de zond- en schuldoffers waren voor de priesters — ten behoeve van het volk koken, waarna het vleesch over het in 40 : 17 v. genoemde plaveisel naar de daarop gebouwde vertrekken langs den ringmuur gebracht werd, dat nu in blijde offermaaltijden genuttigd werd.

C. Het heilige land en de heilige stad.

47 : 1—48 : 35.

a. De tempelbron.

47 : 1—12.

- 47 ¹ Toen bracht hij mij terug naar den ingang van het huis en zie, water kwam van onder den drempel van het huis, oostwaarts, want de voorkant van het huis lag op het Oosten, en het water daalde af van de zuidzijde van het huis langs het ² Zuiden van het altaar. ² En hij bracht mij door de Noorderpoort naar buiten en voerde mij buitenom naar de binnenste poort, die op het Oosten uitziet, en zie, water kabbelde uit den zuidelijken zijmuur (daarvan).
- ³ Toen ging de man naar buiten, oostwaarts, en een meetsnoer was in zijn hand, en hij mat duizend el en liet mij door het ⁴ water gaan: water tot aan de enkels was het. ⁴ En hij mat (weer) duizend el en liet mij door het water gaan: water tot aan de knieën was het. En hij mat (weer) duizend (el) en liet ⁵ er mij doorgaan: water tot aan de heupen was het. ⁵ En hij mat (weer) duizend (el): een beek was het, waar ik niet kon doorgaan, want het water was hoog, water om te zwemmen, ⁶ een beek, waar men kan doorgaan. ⁶ En hij zeide tot mij: Hebt gij het gezien, menschenkind?
- Toen liet hij mij gaan en bracht mij terug langs den oever ⁷ der beek. ⁷ En toen ik terugkeerde, zie, er stond zeer veel ge- ⁸ boomte aan beide zijden langs den oever der beek. ⁸ En hij zeide tot mij: Dit water stroomt naar de oostelijke streek en vloeit naar de vlakke, en als ze in de zee komen bij het bitter- ⁹ zoute water, dan wordt dat water gezond. ⁹ En alle dieren, die

wriemelen waarheen de beek ook komt, ze zullen leven en er zullen veel visschen zijn, want, als dit water daarheen komt, dan wordt dat water gezond, en waarheen de beek ook komt, ¹⁰ dat leeft. ¹⁰ Visschers zullen er aan staan van Engedi tot Engelajim; een oord, waar men netten droogt, zal het zijn; de visschen ervan zullen naar den aard ervan wezen evenals de ¹¹ visschen van de Groote Zee, zeer veel. ¹¹ Maar de moerassen en poelen ervan zullen niet gezond worden; voor zout(winning) ¹² worden zij bestemd. ¹² En langs de beek zullen op de beide oevers allerlei vruchtboomen opschieten; het blad ervan zal niet verwelken en de vrucht ervan zal niet ophouden; elke maand zullen ze opnieuw vrucht dragen, want het water ervan, uit het heiligdom komt het, en zoo wordt de vrucht ervan tot spijze en het blad ervan tot geneesmiddel.

Nadat aan den profeet en tempelgebouwen en tempeldienst getoond zijn en hem duidelijk is gemaakt, dat alles is aangelegd op en dienstbaar gemaakt is aan de inwonende heerlijkheid des Heeren, welke harerzijds een aan haar wezen overeenkomstigen vorm en bij haar wezen passenden dienst vraagt, zal hem nu worden getoond hoe deze heerlijkheid niet slechts den tempel vervult en dus genoten kan worden door wie daarheen opgaat, maar ook uit dien tempel neerdaalt en haar levenwekkende kracht mededeelt aan Israëls land en volk.

Daartoe wordt Ezechiël uit den buitensten voorhof (46 : 21 v.v.) tot voor het eigenlijke tempelgebouw gebracht, derhalve naar dezelfde plaats, waar hij stond, toen des Heeren heerlijkheid in het allerheiligste haar intrek nam (43 : 5). Hier schouwt hij nu iets, dat hij vroeger niet zag: van onder den drempel van den naar het Oosten gericht ingang van het tempelhuis ziet hij water komen. De preciese plaats, waar het naar buiten komt, wordt nader omschreven als „de zuidzijde van het huis” waarmee dus wel bedoeld zal zijn de in 40 : 48 beschreven drie el breede zijkant van de voorhal. Meer kan de profeet, die nu het gebouw zelf niet meer mag binnentreden, niet constateeren. Waar dat water nu precies vandaan komt, ziet hij dus niet. De bedoeling echter zal ongetwijfeld wel deze zijn: dat water komt uit het door des Heeren heerlijkheid bewoonde heiligdom. Van hier stroomt het langs de zuidzijde van het brandofferaltaar, dat op den binnensten voorhof vóór het tempelgebouw staat (43 : 13 v.v.), waarna het zich, omdat zoowel de binnenste als de buitenste Oosterpoort gesloten zijn, opnieuw aan zijn gezicht onttrekt. Hij ziet het eerst weer, wanneer hij door de Noorderpoorten — dus niet door de Zuiderpoorten, want dan zou hij door het water hebben moeten gaan! — en langs den

buitensten ringmuur naar de buitenste Oosterpoort is gebracht. Dan ziet hij het water weer te voorschijn komen, ditmaal „uit den zuidelijken zijmuur”, natuurlijk niet van het geheele tempelcomplex, wat in strijd zou geweest zijn met het „oostwaarts” van vs 1, maar van het poortgebouw. Hier richt het zich dus „kabbelend” — misschien hebben we hier met een klankna-bootsend woord te doen; dan is „klokkend” mogelijk — naar het Zuid-Oosten d.i. in de richting van de Doode Zee.

Met „den man” begeleidt hij het in het eerste gedeelte van zijn loop, dus uitsluitend op het domein der priesters. Hier meet „de man” viermaal achtereen met het koord of meetsnoer — niet te verwarren met de meetroede van 40 : 3 — duizend el en laat dan door den profeet telkens aan eigen lichaam constateeren, dat door dit uit den tempel uitvloeiende water weldra een beek gevormd wordt, die op ongekend snelle wijze — immers telkens op een afstand van duizend el d.i. 525 M. ! — en dus blijkbaar ten gevolge van het daarin inwonende multiplicatieve vermogen zoo snel in diepte toeneemt, dat ze, ofschoon eerst slechts 10 c.M. diep, 1575 M. verder reeds zoo diep is, dat een man er niet meer doorgaan kan. Hier gebeurt dus precies het tegenovergestelde van wat zich altijd in Palestina laat constateeren: hoe verder van de bron des te minder water, dat eindelijk opdroogt.

Wanneer de profeet dezen wonderen aanwas van het water geconstateerd heeft, is het genoeg (vs 6). Hij behoeft nu de beek niet verder te begeleiden. Er is nog iets anders, dat hem zal worden getoond. Dat water heeft niet slechts een ongekend multiplicatief vermogen, evenals die, welke uitging van den Christus Gods bij de spijziging der scharen (Matth. 14 : 13—21, 15 : 19—38 en par. pl.), maar bezit ook een levenwekkende kracht, die alles kan vernieuwen. Dit blijkt hieruit, dat, terwijl de profeet bij het afdalen geen boomen heeft gezien, hij ze nu ineens bij het terugkeeren in grooten getale op beide oevers ziet. In één oogenblik heeft het water van de tempelbron de geheele omgeving gedrenkt en daarin een groeikracht ontketend, die een wondere levensheerlijkheid tengevolge heeft. En wat de profeet nu met eigen oogen aanschouwt moet hem in staat stellen de wondere mededeeling van „den man”, welke nu volgen gaat, als ontroerende werkelijkheid te gelooven. Evenals iedere Israëliet kende hij, misschien wel door eigen aanschouwing, den troosteloozen aanblik van het gebied der Doode Zee. Allereerst „de oostelijke streek”, de *g^elilá*, die natuurlijk met Galilea (zie Jes. 8 : 23) niets heeft te maken, wjl *g^elilá* een algemeene beteekenis heeft (zie Joz. 13 : 2, Joël 3 : 4), waarom dan ook geen verband mag gelegd worden tusschen dit vers en Jes. 8 : 23, 9 : 1 of Matth. 4 : 12 v.v. Dit is eenvoudig aanduiding van de arme streek tusschen Jeruzalem en Jericho. Hier komen we in de *'araba* of vlakte, aanduiding van het breedste gedeelte van de Jordaanvlakte, waarom de Doode Zee ook „zee der

'araba wordt genoemd, zie o.a. Deut. 3 : 17, 4 : 49, Joz. 3 : 16, 12 : 3, 2 Kon. 14 : 25. In het zuidelijke gedeelte hiervan en rondom de geheele Doode Zee verstikt iedere plantengroei en wordt iedere levenskiem gedood door de vergiftigende uitwasemingen van het met allerlei kiemen des doods bezwangerde water. Welnu, het water van deze tempelbron zal zich vereenigen met het water der Doode Zee, niet om daardoor vergiftigd en van alle leven beroofd te worden als dat van den Jordaan en dat van den Kidron, welke eens door hetzelfde dal stroomden als nu de tempelbron, maar om deze ten eenenmale te ontgiftigen en tot drager te maken van wondere levenskracht. Weleer bitterzoute wateren (*hämmejim häch^amoesim* ; zoo te lezen iplv. het zinlooze *hajjama hämmoesa'im*), gevolg van het verzadigen van het overzoute water met chloormagnesium, zullen ze nu „gezond” eig. „genezen” d.i. niet alleen drinkbaar maar ook vruchtbaar worden. Vroeger kon er niets in leven en was alles ten doode gewijd, wat in aanraking kwam met de Doode Zee, die als het ware in haar schoot nog steeds den goddelijken vloek droeg, welke eens Sodom en Gomorra trof (Gen. 19); maar nu zal hier een wondere ontplooiing van leven worden gezien. Waar het water van de tempelbron ook komt en zich met het „doode”, wil men verpeste water der Doode Zee vereenigt, daar zal een overvloed van visschen zijn, zoewel kleinere (wriemelende, zie ook Gen. 1 : 20 v.) als grootere. De Masoretische tekst heeft *nchlm*, ge vocaliseerd als *nach^alajim* = „twee beken”. Dit zal wel vrucht zijn van een poging, om deze uitspraak van Ezechiël in overeenstemming te brengen met Zach. 14 : 8, waar sprake is van „levend water”, dat uit Jeruzalem vloeit en deels naar de Middellandsche en deels naar de Doode Zee stroomt. Maar daar spreekt de profeet van een niveau-wijziging, die in den Messiaanschen heilstijd voltrokken zal worden, waaraan Ezechiël hier in het geheel niet denkt. *Nach^alajim* te vertalen door „breede” of „diepe beek” (*Hengstenberg*), is in strijd met het Hebreeuwsche taaleigen en kan ook door Richt. 3 : 8 v.v., Job 11 : 6, Jes. 61 : 7 en Jer. 50 : 21 niet waarschijnlijk worden gemaakt. Dit *nchlm* te lezen als *nach^alām* „hun beek” en dit te verklaren als „de beek, die hem het leven mogelijk maakt” is inlegkunde. Daarom veranderde ik *nchlm* in *hnchl* = *hännächäl* „de beek”. De zin is duidelijk : de tempelbron vernietigt den dood en brengt levensvolheid. Daardoor zal de nu van alle leven verstoken Doode Zee zóó vischrijk worden, dat zijn strand wordt tot „een oord, waar men netten droogt”, wat men natuurlijk alleen doet ter plaatse, waar men veel visch kan vangen. En dat niet op een klein gedeelte van het strand, maar „van Engedi tot En-‘egljajim”. Het eerste kennen wij. Engedi lag op het middelste gedeelte van het Westerstrand der Doode Zee, ongeveer op één lijn met Hebron. En-‘egljajim baart moeilijkheden. Het Moabietische ‘Eglajim van Jes. 15 : 8

kan het niet zijn, ¹⁰ omdat het anders geschreven wordt, ²⁰ omdat het niet aan de zee lag, ³⁰ omdat Ezechiël al wat ten O. van Jordaan en Doode Zee ligt *niet* rekent tot het land van het herboren Israël in overeenstemming met de belofte aan de aartsvaders, die alleen van Kanaän sprak, zie Gen. 15: 18—21. *Hiëronymus* poneert eenvoudig een En^cegljajim bij de monding van den Jordaan, dat echter niemand kent. Waarschijnlijk is, dat dit En^cegljajim een vrije vinding van Ezechiël is om zoo naast de „geitebron” (En-gedi) een „kalverbron” (En^cegljajim) te doen spreken van levend water. De kracht van dit „levend water” zal ook gezien worden in de visschen. Ze zullen zijn *l^cminō*. De Masoretische tekst heeft hier *l^cminah*, dat dan vertaald wordt door „van allerlei soort”. Maar dat kan *mīn* niet beteekenen; wel: „naar haar aard”, wat hier echter geen zin geeft, omdat het suffix in de lucht hangt. Daarom lees ik *l^cminō*, naar den aard ervan nl. van dat oord. De visschen zullen bewijzen wat dat voor een oord is, hoeveel levenskracht er in woont. Daarom zullen de visschen groot en talrijk zijn als die der Middellandsche Zee. Zoo zal de Doode Zee van leven worden vervuld, dat zich nu ook aan de omgeving daarvan zal mededeelen. De kale bergwanden rondom de zee, die nu geen spoor van vegetatie vertoonen, zullen gesierd worden, niet slechts met boomen, maar met vruchtboomen, waarvoor naar oude zienswijze nog meer levensstuwning noodig is dan voor gewone. En deze levensstuwning zal hier zoo krachtig zijn, dat bij deze vruchtboomen juist het omgekeerde gezien wordt van wat bij andere wordt gezien: hier verwelkt het blad niet en iedere maand kunnen nieuwe vruchten worden geplukt. En dat is hier geen beeldspraak als in Ps. 1: 3 en Jer. 17: 8, maar werkelijkheid. Dit zijn in waarheid levensboomen, zie Spr. 3: 18, 11: 30, 13: 12, 15: 4, ook Openb. 2: 7, 22: 2, want dank zij het water uit het heiligdom zijn de vruchten voedzaam en zelfs de bladeren geneeskrachtig. Zoo wordt de landstreek der Doode Zee omgezet in een paradijs des levens, vgl. Jes. 11: 6 v.v., 65: 17—25.

De hier uitgesproken gedachte van het ontspringen van een tempelbron aan het heiligdom zelf, lag als het ware voor de hand, gegeven het feit, dat de in 1 Kon. 1: 33 v.v., 2 Kron. 32: 30, 33: 14 vermelde Gihon, de huidige Mariabron, aan den voet van den Sion uit een onderaardsch meertje voortkomt en vandaar, na het water van de Rogelbron (Joz. 15: 7, 18: 17, 2 Sam. 17: 17, 1 Kon. 1: 9) Zuid-Oostwaarts vloeit naar het Jordaan dal en de Doode Zee. Daarbij komt, dat het water als liturgisch reinigingsmiddel in den breeden kring der Semietische wereld een groote rol speelt, waarom dan ook geen tempelcomplex kon worden gedacht zonder vijvers met heilig water. Daarbij zij herinnerd aan „de koperen zee” van Salomo's tempel (1 Kon. 7: 23—26), waarvan het water dienen moest voor de reinigheid der priesters (2 Kron. 4: 6). Eindelijk zij er aan

herinnerd, dat regen en vruchtbaarheid een van de trekken zijn van den Messiaanschen eindtijd, zie o.a. Amos 9 : 13 v., Hoz. 2 : 17, Joël 4 : 8, Haggai 2 : 19, Zach. 8 : 11 v., wat vooral in de tweede helft van Jesaja op den voorgrond treedt (Jes. 41 : 18 v., 43 : 19 v., 44 : 3, 48 : 21, 49 : 10, 55 : 12. Het is dan ook ten eenenmale in strijd met den duidelijk uitgesproken gedachtengang van Ezechiël, wanneer het water van de tempelbron wordt omgezet in doopwater, de boomen verwrongen worden tot rechtvaardigen en de vruchten tot goede werken, de visschen met een beroep op Matth. 4 : 18 v. tot menschen worden gemaakt, die door het „vischnet des evangelies” moeten worden gevangen. Aan dat alles denkt de profeet niet. Hij wil het opnieuw-bewonen van den tempel door de heerlijkheid des Heeren ons doen zien als uitgangspunt van en waarborg voor den nieuwen tijd, waarin geen vrees noch zorg des Heeren volk drukken zal. De machten des doods zullen overwonnen zijn. Zelfs Juda's woestijn en de wateren der Doode Zee zullen een wonderen rijkdom van krachtig opbloeiend leven te aanschouwen geven en gansch het land zal een lusthof zijn (zie e.a. *L. Dürr*, *Die Stellung des Propheten Ezechiël in den Israëlitisch-Jüdischen Apokalyptik*, 1923, bl. 119—126).

b. De grenzen van Israëls land.

47 : 13—20.

- 13 Zoo zegt de Heer Heere : Dit is de grens, waarbinnen gijlieden het land verdeelen moet onder de twaalf stammen Israëls.
- 14 En gijlieden, de een zoowel als de ander, zult als erfdeel ontvangen dit (land), waarvoor Ik mijn hand (ten eede) opgeheven heb om het aan uw vaderen te geven, en zoo is dit land ulieden ten erfdeel toegevallen.
- 15 Dit nu is de grens van het land : Aan den noordkant : van de Groote Zee in de richting van Chetlon naar den toegang
- 16 van Hamath, ¹⁶ naar Sedād, naar Bērōth, naar Sibrajim en naar Chēlam, dat tusschen het gebied van Damaskus en het gebied van Hamath ligt, naar Chaser Enōn, dat aan de grens van
- 17 den Hauran ligt. ¹⁷Zoo gaat de grens van de zee naar Chaser Enōn, zoodat het gebied van Damaskus noordelijk blijft en het gebied van Hamath noordelijk blijft. Dit is de noordkant.
- 18 En de oostkant (loopt) van Chaser Enōn, dat tusschen den Haurān en Damaskus ligt, en tusschen Gilead en het land van Israël vormt de Jordaan de grens tot aan de Oostelijke Zee in de richting van Tamar. Dit is de oostkant.

- ¹⁹ En de zuidkant zuidwaarts loopt van Tamar tot de wateren van Meriba bij Kades (en verder) in de richting van de Beek (van Egypte) naar de Groote Zee. Dit is de zuidkant zuidwaarts.
- ²⁰ En de westkant is de Groote Zee, die de grens vormt tot tegenover den toegang van Hamath. Dit is de westkant.

In dit door de tempelbeek van den vloek der zonde en des doods bevrijde land ziet de profeet gansch Israël hereenigd. De uit de ballingschap teruggebrachte stammen vinden elkander hier terug (vgl. 37 : 15 v.v.) en ontvangen als „zonen van eenzelfde huis” een gelijk deel van „de erve des Heeren”. De grenzen van dit, nu eerst in waarheid „heilige land” worden nu nauwkeurig vastgesteld. Daarbij doet de profeet weer hetzelfde als bij de teekening van stad en tempel: aan de feitelijke verhoudingen stoort hij zich niet en geografische hinderpalen bestaan voor hem niet. Het oog des geloofs, dat hier de woonplaats schouwt van het herboren Israël, ziet tusschen Middellandsche Zee en Jordaan een rechthoekvormige strook, alleen en uitsluitend door Israël bewoond, waarbij ieder der stammen tevreden is met het hem toegewezen deel, dat trouwens, gelijk straks nader blijken zal, niet grooter en niet kleiner is dan dat der andere stammen. Daarbij grijpt de profeet terug op den oorspronkelijken vorm van „de belofte aan de vaders” (Gen. 12 : 7, 13 : 15, 15 : 18, 17 : 8 enz.), welke uitsluitend sprak van Kanaän d.i. het gebied tusschen zeestrand en Jordaan. Israëls zonde, toen het zich van het Overjordaansche meester maakte en daardoor niet alleen een belangrijk stuk van den moederstam afsneed maar tevens zóó verzwakte, dat deze de hem opgelegde taak in West-Jordaanland niet volbrengen kon, wordt te niet gedaan en geheel Israël krijgt zijn deel in het oude Kanaän, waar nu voor Filistijn en Feniciër dan ook geen plaats meer is. Hier vinden de twaalf stammen weer hun oude thuis. Op dit twaalfstal legt hij den nadruk. Daarbij denkt hij dan echter niet aan het twaalfstal van Jakobs zonen, want Levi krijgt geen deel, zie 44 : 28, 48 : 5; maar hij denkt aan het twaalfstal stammen, zooals dat in Palestina zich een bezit verworven heeft. Een lezer was dat nog niet duidelijk genoeg en voegde daarom nog toe: *jsf chblm*, wat hij zeker wilde gelezen hebben als *josēf chabljim* = Jozef twee deelen. De Masoreten wisten reeds niet meer wat dit zeggen wilde en maakten ervan *josēf chabalim* = Jozef deelen, wat natuurlijk in het geheel geen zin geeft. Deel van den oorspronkelijken tekst kunnen deze twee woorden echter *niet* hebben uitgemaakt, want dan zou er in ieder geval hebben moeten staan: *oeljosēf chabljim* = en aan Jozef twee deelen. Ook legt de profeet den nadruk er op, dat dit land de gave des Heeren is, hun daarom alleen ten erve gegeven, omdat de Heere dit met een eed aan de vaders beloofd heeft. En zijn eed vergeet de Heere niet!

Bij de beschrijving van de grenzen van het land begint Ezechiël met het Noorden, omdat hij geacht wordt uit het land van Sinear te komen. In Num. 34 : 1—12 echter, waar we een bredere beschrijving vinden, wordt met het Zuiden begonnen, want toen kwam Israël van dien kant. De teekening van de noordgrens is ons verre van duidelijk, eensdeels omdat de Masoretische tekst tamelijk corrupt is en zich ook met behulp van de oude vertalingen niet geheel herstellen laat, en anderdeels omdat onze geografische kennis ons hier in de steek laat. Chetlon komt alleen hier en 48 : 1 voor; Sedad alleen hier en Num. 34 : 8, dat ook al geen licht geeft; Beröth uitsluitend hier evenals Sibrajim, terwijl 2 Sam. 10 : 16 ons niet helpt voor de plaatsbepaling van Chelam noch Num. 34 : 9 v. en Ezech. 48 : 1 voor die van Chaser Enon. Zelfs de uitdrukking „de toegang van Hamath” is voor ons niet geheel duidelijk. We kennen twee Hamath's: „het groote Hamath” van Amos 6 : 2, het huidige Hamâ aan den Orontes, en Hamath-Soba van 2 Kron. 8 : 3, dat men gewoonlijk ten Zuiden van den Hermon zoekt. Op welke van die twee slaat nu de term „de toegang van Hamath”, die we behalve hier ook Num. 13 : 21, 34 : 8, Joz. 13 : 5, Richt. 3 : 3, 1 Kron. 5 : 9, 13 : 5 vinden? Gewoonlijk zegt men: op het groote Hamath aan den Orontes, maar waarschijnlijk is dit niet. Daarvoor ligt deze stad toch te noordelijk. In ieder geval: hier kan het zeker niet, want de noordgrens komt op de hoogte van den Hauran uit, het kratergebied ten Zuiden van Damaskus. Het wil mij dan ook voorkomen, dat de noordgrens niet al te ver van het oude Dan kan geloopt hebben. Ik merk daarbij op, dat men gewoon is Chetlon te identificeeren met het huidige Adlam ten Zuiden van Zarfath. Sedad, dat de Samaritaansche tekst en de Grieksche vertaling op Num. 34 : 8 lezen als Serad, kan het huidige Chirbat Serada ten Zuiden van den Hermon zijn. In Beröth zoekt men gaarne het Berothai van 2 Sam. 8 : 8, dat men dan zoekt in het huidige Bereitân, ten Zuiden van Baälbek, dat echter te noordelijk ligt. Wat Sibrajim betreft, dat wil de een identificeeren met Zifrôn van Num. 34 : 9 en plaatsen tusschen Emesa en het groote Hamath, de ander met het 2 Kon. 17 : 24, 31, 18 : 34, 19 : 13 genoemde Sefarvajim in Noord-Syrië, terwijl een derde het identificeert met den dsjebel es-Sanbariije, ten Zuiden van het zoo even genoemde Chirbet Serada, wat bewijst, dat we het niet weten. Hierop volgt Chelam, dat ik op grond van de Grieksche vertaling hier invoegde, omdat anders aan den tekst geen zin te ontleenen valt. Ook dit kennen we niet: de een zoekt het aan den Eufraat, de ander bij Aleppo, beide weer te noordelijk. Eindelijk wordt nog genoemd Chaser Enon. De Masoretische tekst heeft hier *Chaser hättikôn*, het middelste Chaser, wat geen zin geeft en daarom naar 47 : 17, 48 : 1 en Num. 34 : 9 veranderd is. Omdat men dit Chaser Enon

vertalen kan door „Bronhof”, wil men het identificeeren met het huidige Banias aan een der bronnen van den Jordaan, het Cesarea Filippi van het N. T., dat anderen echter houden voor Baäl Gad van Joz. 11 : 17, 12 : 7, 13 : 5. We komen met het bepalen van de noordgrens voorloopig dus niet boven raden uit. Des te meer danken we aan vs 17, dat ons verzekert, dat de gebieden van Damaskus en Hamath uitdrukkelijk van het Israëlietische grondgebied uitgesloten zijn.

De oostgrens is duidelijk. Deze loopt (vs 18, waarin verschillende tekstveranderingen zijn aangebracht) van Chaser-Enon, dat we dus ten Oosten van het meer van Gennesaret zullen hebben te zoeken, langs den Jordaan en de Doode Zee tot Tamar toe (lees met de Syrische vertaling *tamara* iplv. het zinlooze *tamoddoe*), dat behalve 48 : 28 misschien ook nog genoemd wordt in 1 Kon. 9 : 18 en gewoonlijk wordt gezocht in het huidige Kornoeb, ten Zuid-Westen van de Doode Zee. Hier wordt dus het geheele Oost-Jordaanland uitgeschakeld.

De zuidgrens loopt van Tamar over Kades, in de nabijheid waarvan de wateren van Meriba gezocht moeten worden (Num. 20 : 1—13. 24, 27 : 14, Deut. 32 : 51, 33 : 8, Ps. 81 : 8, 95 : 8, 106 : 32) en dat oudtijds op de grens tusschen Edom en Israël lag (Deut. 1 : 19. 46, 2 : 14, Joz. 10 : 41). Verder westelijk liep ze langs de Beek van Egypte, de huidige wadi el-Arisj, die reeds eeuwen droog is (Num. 34 : 5. 1 Kon. 8 : 65, Jes. 27 : 12). Ze ligt ten Zuiden van Gaza.

De westgrens werd natuurlijk gevormd door de Middellandsche Zee.

c. De verdeeling van het land.

47 : 21—48 : 29.

47 ²¹ Gijlieden moet dit land onder u verdeelen naar de stammen
²² van Israël ²² en gijlieden moet het ten erfdeel doen toevallen
aan ulieden en aan de vreemden, die in uw midden verkeerren,
die in uw midden kinderen hebben gewonnen; en die zullen
u zijn als ingeborenen onder de zonen Israëls; met ulieden
zullen zij te midden van de stammen Israëls een erfdeel ont-
²³ vangen. ²³ In den stam, waarbij de vreemde verkeert, moet gij-
lieden hem zijn erfdeel geven, spreekt de Heer Heere.

48 ¹ Dit nu zijn de namen der stammen. Van het uiterste Noorden,
van de Zee in de richting van Chetlon naar den toegang van
Hamath (en) Chaser Enōn, zoodat het gebied van Damaskus
noordwaarts ligt ter zijde van Hamath, van den oostkant tot
² den westkant (krijgt) Dan één (deel). ² En naast het gebied van

- Dan van den oostkant tot den westkant (krijgt) Aser één (deel).
- ³ En naast het gebied van Aser van den oostkant tot den westkant (krijgt) Naftali één (deel). ⁴ En naast het gebied van Naftali van den oostkant tot den westkant (krijgt) Manasse één (deel).
- ⁵ En naast het gebied van Manasse van den oostkant naar den westkant (krijgt) Efraïm één (deel). ⁶ En naast het gebied van Efraïm van den oostkant tot den westkant (krijgt) Ruben één (deel). ⁷ En naast het gebied van Ruben van den oostkant tot den westkant (krijgt) Juda één (deel).
- ⁸ En naast het gebied van Juda van den oostkant tot den westkant moet de heffing zijn, die gij heffen moet: vijf en twintig duizend (el) breed en de lengte als die van een der (andere) deelen van den oostkant tot den westkant; en het heiligdom moet in het midden daarvan zijn. ⁹ De heffing, die gijlieden (daarvan) voor den Heere heffen moet, moet vijf en twintig duizend (el) lang zijn en tien duizend (el) breed. ¹⁰ En voor dezen moet de heilige heffing zijn: voor de priesters: noordwaarts vijf en twintig duizend (el) en westwaarts tien duizend (el) en oostwaarts tien duizend (el) en zuidwaarts vijf en twintig duizend (el); en het heiligdom des Heeren moet in het midden daarvan zijn. ¹¹ Voor de geheiligde priesters, voor de zonen van Zadok, die mijn dienst hebben waargenomen en die, toen de kinderen Israëls afdwaalden, niet afdwaald zijn zooals de levieten afgedwaald zijn, ¹² voor hen zal het tot een heffing zijn uit de heffing des lands, iets allerheiligst naast het gebied der levieten. ¹³ En voor de levieten langs het gebied der priesters (een gebied van) vijf en twintig duizend (el) lengte en tien duizend (el) breedte. Het geheel is (dus) vijf en twintig duizend el lang en twintig duizend (el) breed. ¹⁴ Zij mogen daarvan niets verkoopen noch verruilen. Ook mag het voornaamste des lands aan geen vreemde overgaan, want het is den Heere heilig.
- ¹⁵ Maar vijf duizend (el), het overschot in de breedte langs de vijf en twintig duizend (el lengte), dat moet een gemeen (deel) zijn tot een woonplaats en tot een open veld voor de stad, ¹⁶ en de stad moet in het midden daarvan zijn. ¹⁶ En dit zijn de afmetingen er van: de noordkant vijf en veertig honderd (el) en de zuidkant vijf en veertig honderd (el) en de oostkant vijf en veertig honderd (el) en de westkant vijf en veertig honderd

- 17 (el). 17 En er zal voor de stad een open ruimte zijn: noordwaarts twee honderd en vijftig (el) en zuidwaarts twee honderd en vijftig (el) en oostwaarts twee honderd en vijftig (el) en westwaarts twee honderd en vijftig (el). 18 En het overschot in de lengte langs de heilige heffing tien duizend (el) oostwaarts en tien duizend (el) westwaarts, dat moet langs de heilige heffing zijn en de opbrengst daarvan moet zijn tot onderhoud voor wie de stad dienen. 19 En wat hen betreft, die de stad dienen: menschen uit al de stammen Israëls moeten haar dienen. 20 De geheele heffing is vijf en twintig duizend (el); als een vierkant moet gij de heilige heffing afzonderen met het eigendom der stad.
- 21 Het overige echter is voor den vorst: aan beide zijden van de heilige heffing en van het eigendom der stad, langs de vijf en twintig duizend (el) oostwaarts tot de oostgrens en langs de vijf en twintig duizend (el) westwaarts tot de westgrens, overeenkomstig de (andere deelen), dat moet voor den vorst zijn; en de heilige heffing met den heiligen tempel moet in het midden daarvan zijn. 22 En het bezit der levieten en het eigendom der stad moet liggen midden in wat van den vorst is. Tusschen het gebied van Juda en het gebied van Benjamin moet zijn wat den vorst behoort.
- 23 En wat de overige stammen betreft: van den oostkant tot den westkant (krijgt) Benjamin één (deel). 24 En naast het gebied van Benjamin van den oostkant tot den westkant (krijgt) Simeon één (deel). 25 En naast het gebied van Simeon van den oostkant tot den westkant (krijgt) Issaschar één (deel). 26 En naast het gebied van Issaschar van den oostkant tot den westkant (krijgt) Zebulon één (deel). 27 En naast het gebied van Zebulon van den oostkant tot den westkant (krijgt) Gad één (deel). 28 En langs het gebied van Gad aan den zuidkant zuidwaarts zal de grens loopen van Tamar over de wateren van Meriba bij Kades naar de Beek (van Egypte) tot de Groote Zee.
- 29 Dit is het land, dat gijlieden van het erfdeel zult doen toeval len aan de stammen Israëls en dat zijn hun deelen, spreekt de Heer Heere:

In nauwe aansluiting aan het onmiddellijk voorafgaande stuk, dat de grenzen aangaf van Israëls land, worden hier de stukken aangegeven, welke daarvan aan ieder der stammen ten deel moesten vallen. Daartoe wordt, weer zonder rekening te houden

met de geografische gesteldheid, het land verdeeld in zeven plus vijf strooken, die blijkbaar weer als rechthoeken worden gedacht, maar waarvan de afmetingen niet nader worden aangegeven. Slechts wordt bepaald, dat iedere strook de gansche breedte van het heilige land moet beslaan. Of en in hoeverre bij de vaststelling van die strooken rekening moest gehouden worden met de getalsterkte der verschillende stammen, wordt door den profeet niet gezegd. Blijkbaar gaat hij ook hier uit van de gedachte, dat aan den onderlingen naijver der stammen nu een einde is gekomen en ieder tevreden is met het hem toegewezen deel (zie bl. 403). Trouwens, allen hebben eenzelfde taak: bewakers te zijn van het heiligdom, dat in het midden van het land ligt. Dat deze gedachte den profeet beheerscht, blijkt hieruit, dat hij, ofschoon hij hierover reeds in 45 : 1—8 breedvoerig gehandeld had, opnieuw een aantal verzen wijdt aan „de heilige heffing”, het gebied van „de heilige stad” en „den heiligen tempel”, van alle zijden omgeven door de gronden, toegewezen aan de tempeldienaren en aan den vorst. Zoo ziet hij dus Israëel bezig met de vervulling van de taak, hun reeds van den aanvang af opgedragen en in Num. 2 in de teekening van de legerplaats zinnelijk voor oogen gesteld: bewakers te zijn van het heiligdom des Heeren.

Bij de beschrijving van de verdeling des lands vragen drie dingen onze aandacht.

¹⁰ Uitdrukkelijk wordt in 47 : 22 gestipuleerd, dat niet alleen aan hen een plaats moet worden ingeruimd, die — hetzij dan door geboorte, hetzij ten gevolge van hun opsmelting in Israëel; zie bv. *Noordtzij*, Gods Woord² bl. 390 v. — deel uitmaakten van „de zonen Israëls”, maar ook van „de vreemden”. Dat zijn echter geen vreemdelingen in den eigenlijken zin des woords d.w.z. zulken, die of slechts voor een kleinen tijd een beroep doen op Israëls gastvrijheid of zich voortdurend afzijdig houden en aan hun eigen godsdienstige gebruiken blijven vasthouden. Deze „vreemden” — Israëel noemt hen *gerim* — hebben „zich aangesloten bij den Heere om Hem te dienen en om den Naam des Heeren lief te hebben en om Hem tot knechten te zijn” (Jes. 56 : 3. 6). Dit ging dan steeds gepaard met „betsnijdenis”, de absolute voorwaarde om tot Israëel te behooren (Gen. 17 : 14) en uiteraard ook met huwelijk (1 Kron. 2 : 35). Hun kinderen groeiden dus met die van Israëel op. En zoo werden deze gezinnen van de „vreemden” in alle opzichten tot Israëlietische en aan dezelfde wetten onderworpen als deze (Exod. 12 : 19, Levit. 17 : 13). Daarom werden ze dan ook tegen het ook bij Israëel niet onbekende „nationalisme” of „nationaal egoïsme” door de wet beschermd (Levit. 19 : 33 v., Deut. 1 : 16, 24 : 14. 17, zie ook Jer. 22 : 3, Zach. 7 : 10). Men heeft het vermoeden uitgesproken, dat Ezechiël hier gedacht heeft aan de Feniciërs en Filistijnen, wier gebied immers door

hem tot Israëlietisch bezit werd verklaard, en dat hij dit middel aangreep om de door de ballingschap en de daaraan voorafgaande ellenden zoo gedunde rijen der Israëlieten te versterken. Hier wordt echter tweërlei vergeten: 1° dat de handhaving van Israëls heiligheid in Ezechiëls denken een veel te groote plaats innam dan dat ook maar de gedachte bij hem kon opkomen om binnen den kring van Israël elementen toe te laten, die daarin naar aard en wezen niet behoorden; 2° dat Ezechiël het herboren Israël ziet als drager van buitengewone levenskracht, wat buitengewone getalssterkte met zich medebrengt, zie hoofdst. 37. Wanneer Ezechiël hier uitdrukkelijk deze *gerim* noemt als rechthebbenden op een deel van Israëls land, dan doet hij niet anders dan doorgaan op de oude lijn. Israël was niet in de eerste plaats een nationale eenheid, maar veeleer een religieuse (zie *Hahn*, *Die biblische und die babylonische Gottesidee*, bl 275 v.v.). Door de kracht van het in Israël zich openbarende leven had het de andere volken in zich op te nemen (*Micha* 4 : 1 v.v.). Deze gedachte heeft het sterk nationalistische Jodendom niet kunnen grijpen. Vandaar dat de Masoreten het slot van 47 : 22 zoo lezen, als zouden de vreemden, in plaats van een erfdeel in Israël te ontvangen, zelf een erfdeel van Israël worden (*jippěloe* iplv. *jappiloe*). Dat ze daarmee in strijd kwamen met de duidelijke uitspraak van vs 23 hinderde hen niet.

2° De rangschikking van de stammen is een gansch andere dan die, waaraan we sinds Jozua gewend zijn. Dat kan niet alleen samenhangen met het feit, dat hier voor Ruben en Gad uit het Overjordaansche een plaats moest worden gemaakt, want dan laat het zich niet verstaan, waarom Issaschar, Zebulon en Gad van het Noorden naar het Zuiden zijn overgebracht. Hier moet een dieper liggende gedachte haar invloed hebben doen gelden. Men heeft een indicatie daarvoor willen vinden in de twaalf poorten der heilige stad (vs 31 v.v.), waarbij die van het Noorden en van het Zuiden genoemd worden naar de zonen van Lea, die in het Westen uitsluitend naar die van Jakobs bijwijven, terwijl die in het Oosten genoemd worden naar Rachel en een der zonen van Bilha. Daaruit zou dan blijken, dat de stammen van de zonen der bijwijven beschouwd werden als beneden die van Rachel en Lea te staan in „kultische reinheid en heiligheid”. Nu is het zeer zeker juist, dat Dan, Aser en Naftali, die in het uiterste Noorden hun woonplaats krijgen, zonen van bijwijven zijn, en dat Gad, die in het uiterste Zuiden een plaats krijgt, eveneens een zoon van een bijwif is. Maar gesteld eens, dat de profeet dit zou gezien hebben als mindere „kultische reinheid en heiligheid”, dan zou toch, gezien de waardeering van het Oosten bij Israël, een van de oostelijke poorten der stad zeer zeker niet naar Dan, den zoon van Bilha, zijn genoemd. Daarbij komt dan nog, dat, indien de groepeerings van de namen der stadspoorten eenig

verband hield met de groepeerling der stammen, dan toch zeker Gad en Dan bij deze laatste van plaats hadden moeten verwisselen. En eindelijk merk ik op, dat niet vergeten mag worden, dat we hier staan voor het herboren Israël, waarvan alle deelen in gelijke mate de inwerking van des Heeren Geest ondergaan. Trouwens, indien Ezechiël in den kring der stammen een gradatie had ondersteld en op grond daarvan hun plaats zou hebben bepaald, dan zou hij met betrekking tot de „vreemden” in ieder geval hebben moeten vaststellen, dat deze niet in de onmiddellijke nabijheid van den tempel mochten wonen. Maar vs 23 zegt uitdrukkelijk, dat aan die „vreemden” een erfdeel moet gegeven worden „in den stam, waarbij de vreemde verkeert”. Het wil mij dan ook voorkomen, dat een bevredigende verklaring van de volgorde der stammen niet te geven is.

³⁰ Ezechiël plaatst zeven stammen ten Noorden van het gebied der „heilige heffing” en vijf stammen ten Zuiden daarvan. Dit zal wel vrucht zijn van verschillende overwegingen. Allereerst de bekoring, die van het zevental op het Semietische denken uitgaat. Voorts het feit, dat de noordelijke helft van het land breeder is dan de zuidelijke. En eindelijk dit, dat de Sion, waaraan de tempel nu eenmaal verbonden was, ten Zuiden van het middelste gedeelte ligt.

8—22 Breedvoerig wordt weer (vgl. 45 : 1—8) gehandeld over „de heilige heffing”, dat gedeelte des lands, dat in zeer bijzonderen zin beschouwd moet worden als het eigendom des Heeren. Daarom wordt het dan ook niet onder de stammen verdeeld, maar uitsluitend toegewezen aan hen, die „dienaren des Heeren” mogen heeten: de priesters en de levieten, terwijl aan den vorst, die Israëls representant mag genoemd worden, de twee deelen werden toegewezen, die het verst van den tempel verwijderd zijn. Deze „heilige heffing”, die de geheele breedte des lands beslaat van de Middellandsche Zee tot den Jordaan, ligt tusschen de aan Juda en Benjamin toegewezen strooken evenals Jeruzalem in den koningstijd (zie Joz. 15 : 63, 18 : 28). Van Noord naar Zuid gemeten — Ezechiël noemt dit de breedte, zie 40 : 6 — heeft het een afmeting van 25.000 el d. i. 14.125 M. (vs 8).

Bij de nadere beschrijving van de „heilige heffing” begint Ezechiël met het aan de priesters toegewezen deel. Dit doet hij niet, omdat dit de noordelijke helft daarvan zou uitmaken en dus het dichtst bij Juda zou liggen, maar omdat dit het voor naamste gedeelte is. Daarom noemt hij dit in vs vs 10 en 18 in zeer bijzonderen zin „de heilige heffing” en verklaart het in vs 12 voor „allerheiligst” (vgl. 43 : 12). Evenals in 45 : 4 wordt met bijzonderen nadruk gezegd, dat het „voor de priesters” is, en met buitengewone nauwkeurigheid worden de afmetingen tot tweemaal toe er van vastgelegd: 25.000 el × 10.000 el d. i. 14.125 M. × 5.250 M. (vs 9 v.). Ook wordt uitdrukkelijk ge-

stipuleerd, dat de tempel in het midden daarvan moest liggen (vs 8, 10). En als ware de profeet bang, dat vergeten zou worden, wie met uitsluiting van alle anderen als priesters dienst mogen doen in des Heeren tempel (zie 40 : 46, 44 : 10, 15), wordt er nog weer op gewezen, dat uitsluitend „de zonen van Zadok” daartoe aangewezen zijn, omdat zij trouw waren gebleven ondanks algemeenen afval. Zij kunnen dan ook aanspraak maken op den naam „geheiligden” (vgl. 2 Kron. 36 : 8), waaruit dan voortvloeit dat de levieten, hoewel ze dienst mogen doen in den tempel, niet in den vollen zin als „heilig” kunnen worden beschouwd. Deze laatsten krijgen intusschen eenzelfde gedeelte van de heilige heffing als aan de priesters is toegewezen, maar de afmetingen hiervan worden niet met dezelfde nauwkeurigheid aangegeven (vs 13). Deze beide strooken worden in vs 14 „het voornaamste” (eigenlijk : het eerste, het beste) van het land genoemd, dat dan ook evenmin als het grondbezit van den vorst (46 : 16 v.v.) in andere handen mag overgaan. Priesters en levieten hebben er alleen het vruchtgebruik van en mogen zich onder geen voorwaarde als eigenaars beschouwen. Dat is de Heere alleen.

Deze beide strooken vormen dus samen een gebied van 25.000 el $\times$ 20.000 el. De Masoretische tekst heeft hier wel „tienduizend el”, maar dat is zeer duidelijk eene vergissing. Afschrijvers en vertalers hebben ook hier (zie vs 45 : 1—8) niet altijd den weg weten te vinden in dezen wirwar van cijfers. De Grieksche vertaling heeft hier het juiste cijfer bewaard. Nu is er echter behalve deze „heffing”, die in vs 10, 18 v. 21 „de heilige heffing” genoemd wordt, nog een heffing in ruimeren zin, die in vs 20 „de geheele heffing” heet en in vs 12 „de heffing des lands”. Deze nu is naar vs 20 vijf duizend el breeder, beslaat dus van Noord naar Zuid 25.000 el. Na de toewijzing van de beide strooken schiet er dus nog 5000 el d. i. 2.625 M. over. Dit is nu ook wel een heffing, maar kan geen aanspraak maken op dezelfde heiligheid als de beide andere strooken, die trouwens onderling ook niet dezelfde mate van heiligheid hebben. Deze strook is bestemd voor de stad, die met haar „open veld”, dat haar van alle kanten omgeeft (45 : 2), in het midden daarvan ligt, op ongeveer een half uur gaans van den tempel (zie bl. 464). Hierbij zij opgemerkt, dat de profeet dus ook hier geen rekening houdt met het historisch geworden. Stad en tempel zullen voortaan geen eenheid meer uitmaken en Jeruzalem is meer naar het Zuiden verschoven.

De stad zelf vormt een vierkant met zijden van 4.500 el, gelijk in vs 16 uitdrukkelijk wordt aangegeven. Ze is dus kleiner dan het nieuwe Jeruzalem van Openb. 21 : 16. Haar „open veld” of „meente” heeft een breedte van 250 el (vs 17), zoodat stad en vrijdom samen precies de breedte van de derde strook beslaan en ongeveer een vijfde van het geheele gebied, dat aan

de stad is toegewezen. Er blijft derhalve aan beide zijden van de stad een strook over van 10.000 el $\times$ 5.000 el d.i. van 5.250 M. $\times$ 2.625 M. De opbrengst daarvan wordt bestemd „tot onderhoud voor wie de stad dienen” (vs 18). In deze laatste heeft men de bewoners der stad willen zien met een beroep op het Latijnsche *colère urbem*. Men vergat echter, dat *abad* nooit „bewonen” beteekent, wel „dienen”, (den grond) „bewerken”. Dat deze stadsdienaars een grooter of kleiner legercorps zouden moeten vormen ter verdediging van de stad, is al heel onwaarschijnlijk. Immers, oorlog bestaat er niet meer. Met Gog is de laatste vijand vernietigd (zie bl. 403/4). Daarom zou ik hier ook niet willen spreken van lijfwacht, voorzooover daarin de gedachte ligt van verdediging en bescherming. Veeleer is het een eerewacht, die den vorst als representant van het heilige volk omgeeft. Deze mannen, die dan ook uit alle stammen gekozen zijn ten einde zodoende de eenheid des volks te symboliseeren, bewonen met den vorst de eeuwige stad van het herboren Israël.

Zoo vormt dan het drietal strooken : die van de levieten, die van de priesters en die van de stad, een vierkant met zijden van 25.000 el d.i. 14.125 M. Daarop wordt in vs 20 nog eenmaal alle nadruk gelegd, omdat het de heiligheid en volmaaktheid van deze „heilige heffing” aanschouwelijk voor oogen stelt. Zoo vinden de vierkanten van het allerheiligste (41 : 4), van de deurposten van het heilige (41 : 21), van het brandoffer en zijn onderdeelen (43 : 16 v.), van het altaarplein (40 : 47), van den buitensten voorhof (bl. 428) van het tempelcomplex (bl. 443) en van de stad (48 : 15 v.) hun samenvatting in het vierkant van de „heilige heffing”.

Aan weerskanten van dat heilige vierkant van het gebied van den tempel en zijn dienaren bleef echter nog een strook over. Van Noord naar Zuid gemeten had deze een afmeting van 25.000 el. Hoe groot de afmeting was van Oost naar West weten we niet, omdat deze in vs 21 niet wordt opgegeven. Deze beide strooken maken het vorstelijk domein uit (45 : 7).

23—29 Na deze beschrijving van „de heilige heffing”, waarop blijkbaar de aandacht van den profeet zich heeft geconcentreerd, volgen nu nog kortelijk de strooken van de vijf overige stammen : Benjamin, Simeon, Issaschar, Zebulon en Gad, waarna in vs 28 de zuidgrens van Gad's gebied wordt aangegeven, welke natuurlijk dezelfde is als die van het geheele land (47 : 19). Met vs 29 wordt dan de geheele beschrijving van de verdeling des lands afgesloten. De door mij daarvan gegeven vertaling lijkt mij juist dan die van vele anderen : „dat is het land, dat gij ten erfdeel zult doen toevallen aan de stammen Israëls” (dus *benachala* iplv. *minnachala*). De Hebreeuwsche tekst ziet het geheele land als „het erfdeel” (45 : 1), waarvan dan het middelste stuk als „heilige heffing” den Heere en zijn dienaren toevalt en het overblijvende onder de stammen wordt verdeeld.

d. De poorten en de naam der stad.

48 : 30—35.

- 48^{30a},^{31a} Dit zijn de uitgangen der stad ^{31a} en de poorten der stad ^{30b} (heeten) naar de namen van de stammen Israëls. ^{30b} De noord-
^{31b} kant meet vijf en veertig honderd (el) ^{31b} met drie poorten: de
 poort van Ruben één, de poort van Juda één, de poort van
³² Levi één. ³² En de oostkant meet vijf en veertig honderd (el)
 met drie poorten: de poort van Jozef één, de poort van Benjamin
³³ één, de poort van Dan één. ³³ En de zuidkant meet vijf en
 veertig honderd (el) met drie poorten: de poort van Simeon
 één, de poort van Issaschar één, de poort van Zebulon één.
³⁴ De westkant meet vijf en veertig honderd (el) met drie poorten:
 de poort van Gad één, de poort van Aser één, de poort van
 Naftali één.
³⁵ De omtrek is achttien duizend (el) en de naam der stad is
 voortaan: „De Heere is daar”.

Ten slotte vraagt de stad zelf nog eenmaal de aandacht van den profeet. Aan haar moet tweeërlei duidelijk worden: 1° dat ze de stad is van gansch Israël, 2° dat een nieuwe toekomst zich voor haar gaat ontsluiten. Het eerste wordt in het licht gesteld door de opsomming van de namen der poorten of uitgangen. Deze beide benamingen zijn klaarblijkelijk synoniem. Vandaar dat van de muren der stad met geen enkel woord sprake is. „Uitgang” heeft hier dus niet den zin van „eindpunt van een grens” als b.v. in Num. 34 : 4 v.v. Joz. 15 : 4 v.v. noch ook van „aansluitend grensgebied” als b.v. in Joz. 17 : 18. Het woord is opzettelijk gekozen om het begrip „poort” te ontdoen van iedere militaire nevedgedachte. We zullen deze poorten ons dan ook veeleer te denken hebben als de poortgebouwen van den tempel: als sierlijke toegangswegen.

Aan elke zijde der kwadraatvormige stad zijn drie poorten, derhalve twaalf in haar geheel evenals in Openb. 21 : 12 v.v. Gelijk reeds vroeger werd opgemerkt, is de rangschikking van de namen der poorten een andere dan die der stamgebieden. Die in het Noorden en Zuiden heeten naar de zes zonen van Lea; die in het Oosten heeten naar de zonen van Rachel en naar Dan; die in het Westen heeten naar de drie andere zonen der bijwijven. Daarbij merk ik nog op, dat één poort naar Levi is genoemd, dien we natuurlijk bij de verdeeling van het land tevergeefs zoeken. Gevolg daarvan was natuurlijk, dat Efraïm en Manasse plaats moesten maken voor Jozef. Iedere zijde der

stad is vijf en veertig honderd el lang (zie 48 : 16) en de omtrek is dus 18.000 el d.i. 9.450 M. Men heeft deze maat vergeleken met die van het historische Jeruzalem. Volgens Jozefus, Joodsche Oorlogen V 4, 3 was de omtrek der stad in zijn tijd 33 stadiën, terwijl Hekatëus van Abdéra, de tijdgenoot van Alexander den Groote, spreekt van 50 stadiën. Nu zijn 40 stadiën ongeveer gelijk aan een geografische mijl van 7.407 M. Derhalve had de stad in de dagen van Alexander den Groote ongeveer de afmetingen, die Ezechiël hier aangeeft.

Wat haar naam betreft, daarvan wordt in vs 35 gezegd, dat deze zal zijn: *Jahwe sjamma* = de Heere is daar. Dit *samma* heeft aan sommige exegeten moeilijkheden bereid, omdat het gewoonlijk den zin heeft van „daarheen”. Daarbij hebben ze echter over het hoofd gezien, dat *samma* op meerdere plaatsen den zin heeft van „daar”, zie Gen. 43 : 9, 2 Kon. 9 : 16, Jes. 34 : 15, Hoz. 2 : 17, Ps. 76 : 4. Ezechiël gebruikt het in dien zin ook in 32 : 29 v. Ook is over het hoofd gezien, dat we hier voor een woordspeling staan. Vroeger heette de stad *Jeroesjalēm*; voortaan heet ze *Jehoe-samma*. De profeet had dus den langeren vorm noodig. Aan deze beide woorden gaat vooraf *mijjōm*. Ik vertaalde dat door „voortaan”. Ik deed dat, omdat *mijjōm*, gevolgd door een Infinitief, beteekent „van stonde aan”, zie o.a. Exod. 10 : 6, Deut. 9 : 24, 1 Sam. 29 : 6. Ik zie dan ook geen reden om in plaats van *mijjōm Jahwe sjamma* te lezen ^c*ir Jahwe sjemah* = „stad des Heeren is haar naam”, want voorzoover dat op de Grieksche vertaling berust is dit een gevolg van het feit, dat deze *jihjè* las inplaats van *Jahwè*.

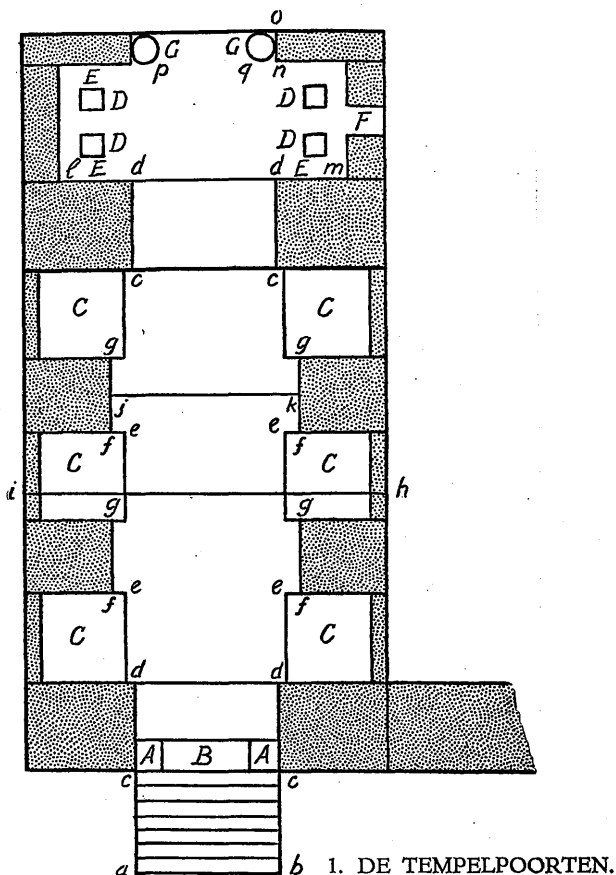
Met dezen nieuwen naam „De Heere is daar” gaat Jeruzalem een nieuwen tijd tegemoet. De vijanden zijn vernietigd; de onderlinge naijver der stammen ten einde; de dienaren des Heeren dragers van heiligheid; de vorst knecht des Heeren. Niets is er meer, dat aan des Heeren inwoning in het midden van het herboren Israël in den weg staat. Nu geldt het dan ook in vollen zin „De Heere is daar”. Wie nu naar „de stad” gaat, vindt den Heere.

BESCHRIJVING VAN DEN TEMPEL.

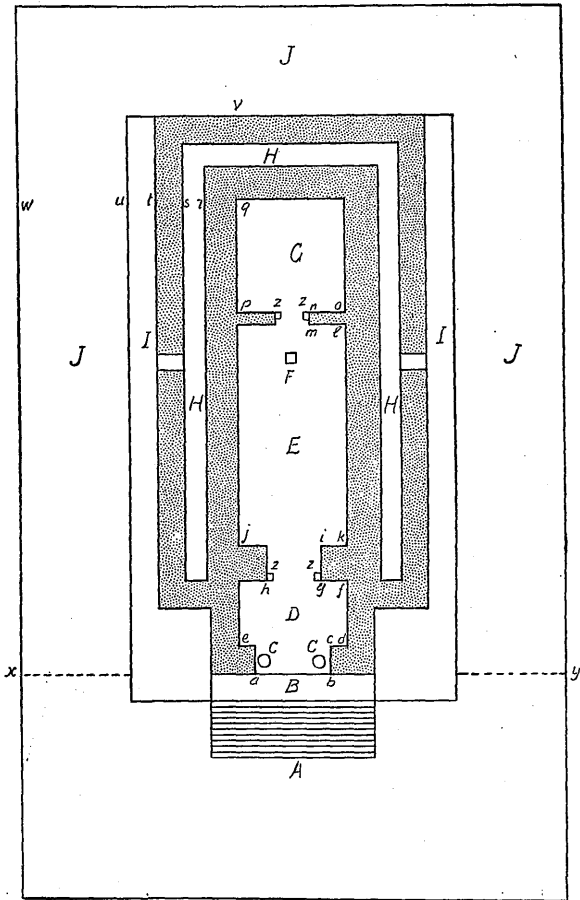
1. DE TEMPELPOORTEN.
2. HET TEMPELGEBOUW.
3. HET BRANDOFFERALTAAR.
4. HET TEMPELCOMPLEX.
5. DE HEILIGE HEFFING.

Hoewel de beschrijving van hfdst. 40 ons leert, dat de structuur van de buitenste en van de binnenste poorten van den tempel niet in alle onderdeelen dezelfde is geweest, meen ik toch wel met één plattegrond te kunnen volstaan. De tafels D en dubbelhaken E alleen in de Noorder-binnenpoort, evenals de deur F.

ab 40 : 11	10 el	jk 40 : 11	13 el
bc 40 : 6, 22	7 treden	lm 40 : 14	20 el
cd 40 : 5 v.	6 el (muur)	D 40 : 39	tafels
A 45 : 19, 46 : 2	deurposten	E 40 : 43a, 42b	dubbelhaken
B 46 : 2	drempel	dn 40 : 9	8 el
C 40 : 7	nissen	F 40 : 38	deur
ef 40 : 12	1 el	no 40 : 9	2 el (muur)
fg 40 : 7	5 el (muur)	pq 40 : 14	6 el
hi 40 : 13	25 el	G 40 : 16	pijlers

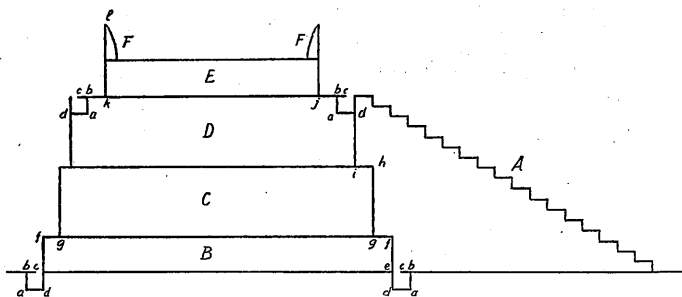

2. HET TEMPELGEBOUW.

Menig onderdeel berust op gissing, gelijk in de verklaring werd aangegeven. Het aanbouwsel (H) heeft op de teekening slechts een breedte van 4 el(rs). Dit geldt natuurlijk uitsluitend van den onderbouw. De twee verdiepingen waren breeder.

A	40:49	trap van 10 treden	D	40:48	voorhal
B	41:25	houten baldakijn (?)	df	40:49	12 el (muur)
ab	40:48	14 el	z	40:21	deurpost
bc	40:48	5 el (muur)	gh	41:2	10 el
C	40:49	zuil	gi	41:1	6 el (muur)
de	40:49	20 el	jk	41:2	20 el

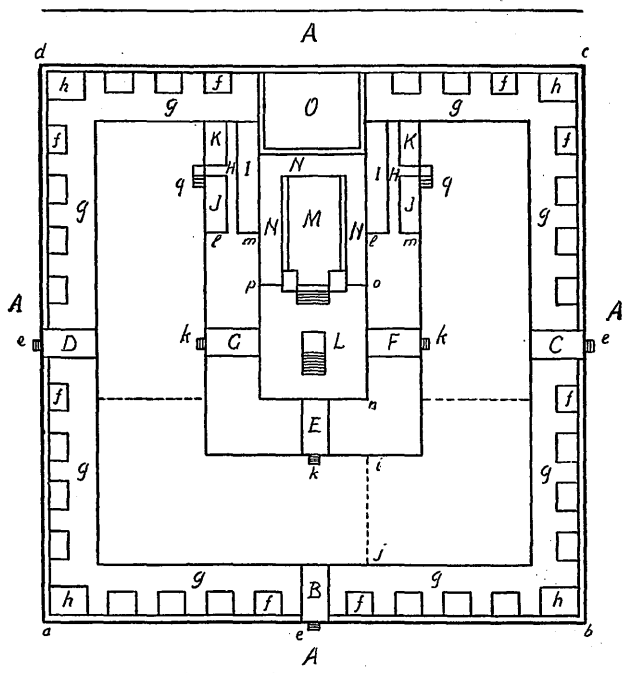
kl	41:2	40 el	rs	41:5	4 el
E	41:1	het heilige	H	41:5-7	aanbouwsel
F	41:22	houten altaar	st	41:9	5 el (muur)
lm	41:3	7 el muur)	tu	41:9,11	5 el
mn	41:3	2 el (muur)	I	41:8,11	terras, 6 el hoog
op	41:4	20 el	av	41:13	100 el
pq	41:4	20 el (muur)	uw	41:10	20 el
G	41:3 v.	het allerheiligste	J	41:8-12	open ruimte
qr	41:5	6 el (muur)	xy		westgrens altaarplein

3. HET BRANDOFFERALTAAAR.

Het altaar wordt van de Zuidzijde gezien. In de teekening is veel onzeker. De goten liepen in ieder geval rondom drie zijden van het altaar. Of ze ook waren aan de Oostzijde, waar de trap is, is onzeker.

A	43:17	trap van 17 treden	gh	43:14	4 el
ab	43:13	1 el	hi	43:14	1 el (middelste omgang)
bc	43:13	1 span	D	43:15	bovenbouw
ad	43:13	1 el (bodemgoot)	jk	43:16	12 el
ef	43:14	2 el	E	43:15 v.	vuurhaard
B		onderstuk	kl	43:15	4 el
fg	43:14	1 el (onderste omgang)	F	43:15	horens
C		onderbouw	cjen		
			ck	43:17	hoofdomgang

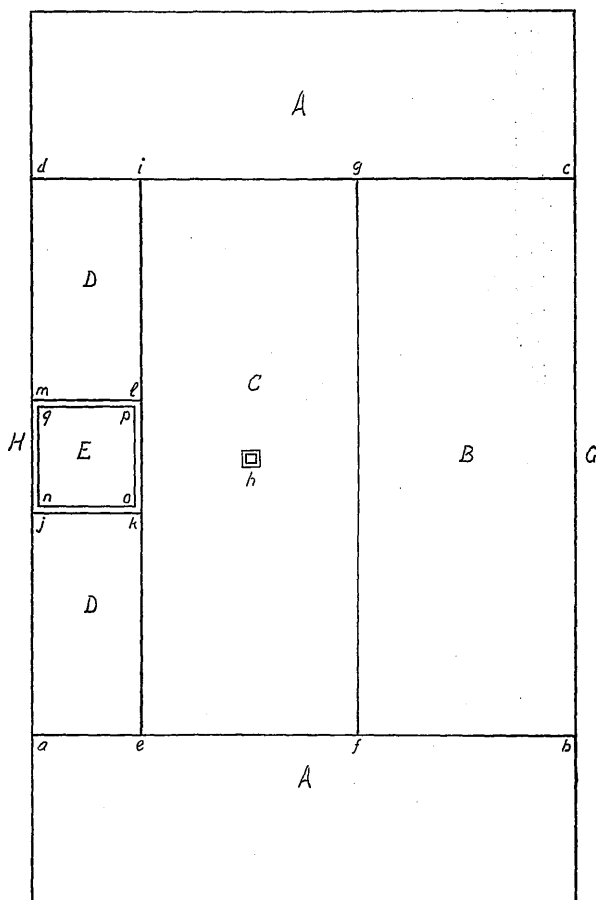
4. HET TEMPELCOMPLEX.

In deze teekening is veel onzeker. Van de poortgebouwen is slechts aangegeven wat ze alle gemeen hadden. De dikte van de muren der priestervertrekken en priesterkeukens is onbekend. De kamers bij de Noorder- en Zuider-binnenpoort (40 : 44—46) zijn niet aangegeven, omdat de ligging onzeker is.

A	45 : 2	het open terrein rondom het tempelcomplex
a b	} 42 : 16—19	elk dezer afmetingen is 500 el
b c		
c d		
d a		
e	40 : 22, 26	trap van zeven treden
B	40 : 6—16	Ooster buitenpoort
C	40 : 20—23	Noorder buitenpoort
D	40 : 24—27	Zuider buitenpoort
f	40 : 17	dertig vertrekken
g	40 : 17 v.	plaveisel
h	46 : 21 v. v.	de volkskeukens
ij	40 : 19, 23, 27	100 el
k	40 : 31, 34. 37	trap van acht treden

E	40 : 19, 32—34	Ooster binnenpoort
F	40 : 23, 35—43	Noorder binnenpoort
G	40 : 28—31	Zuider binnenpoort
lm	42 : 2	50 el
H	42 : 4, 11	gang
I	{ 42 : 1, 10, 13 46 : 19 }	eetvertrekken voor de priesters
J	{ 42 : 8, 14 46 : 19 }	kleedvertrekken voor de priesters
K	46 : 19	priesterkeukens
L	40 : 47, 43 : 13-27	brandofferaltaar
no op }	40 : 47	100 el
M	40 : 48—41 : 26	tempel
N	41 : 8—12	open ruimte
q	42 : 9, 12, 46 : 19	ingang
O	41 : 12	achtergebouw

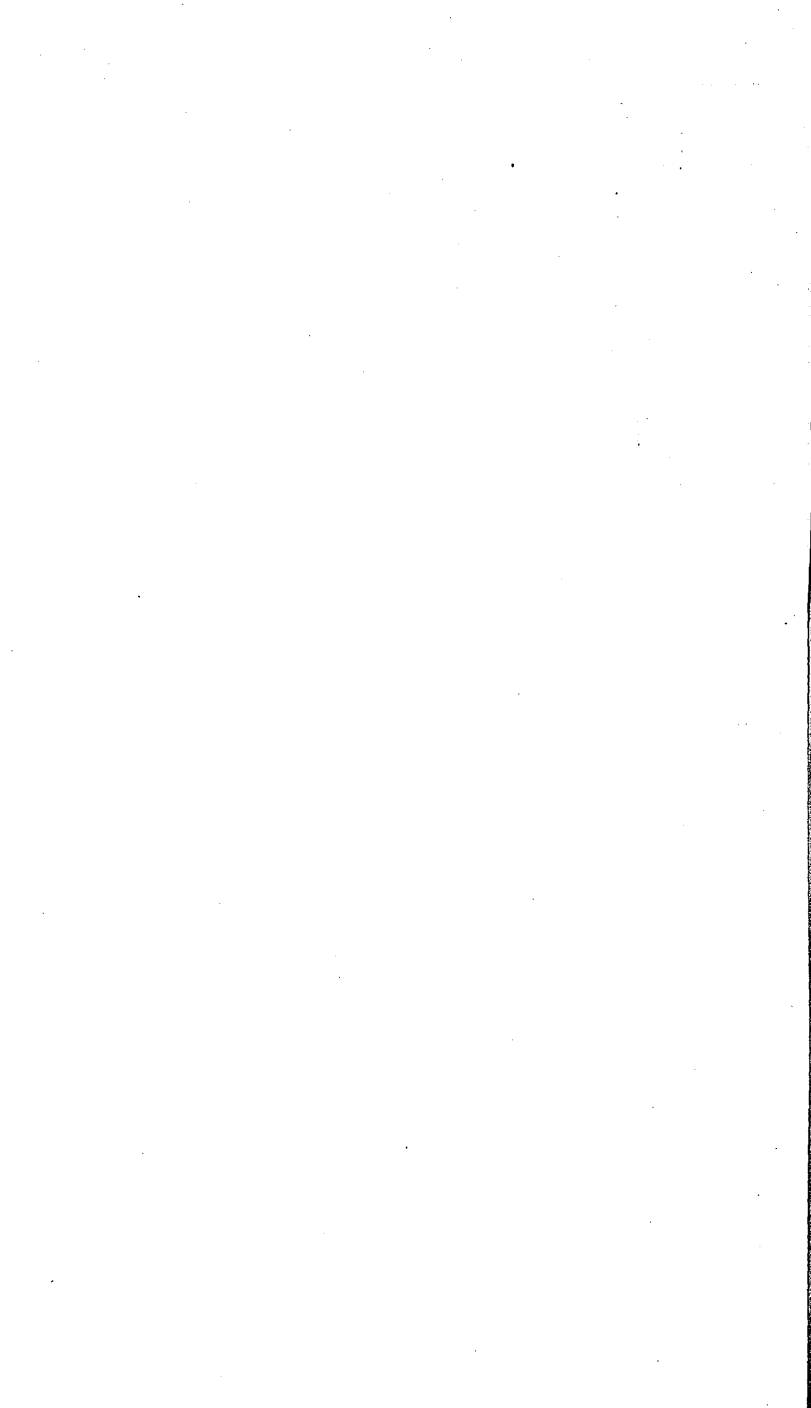

5. DE HEILIGE HEFFING.

Deze 25.000 el breede strook, bestemd voor den tempel en zijn dienaren, is hier zoo geteekend, dat het Westen boven ligt. Van de afwijkende opvattingen inzake de ligging van den tempel en de verhouding van de aan de priesters en aan de levieten toegewezen gedeelten is in de verklaring rekenschap gegeven.

A	45 : 7 v.	48 : 21 v.	vorstelijk domein
ab }		48 : 8, 20 v.	25.000 el
cd }			
ad }	45 : 1,5 v.	48 : 13, 20	25.000 el
bc }			

ac	45 : 6	48 : 15	5.000 el
ef	45 : 3	48 : 9 v.	10.000 el
bf	45 : 5	48 : 13	10.000 el
B	45 : 5	48 : 12 v., 22	gebied der leviëten
fg	45 : 3, 5	48 : 9 v., 13	25.000 el
C	45 : 4	48 : 10-12, 21 v.	gebied der priesters
h	45 : 2-4	48 : 8, 10, 21	tempelgebied
ei	45 : 1, 3, 6	48 : 9 v., 13, 15	25.000 el
D	45 : 6	48 : 15-20	gebied der stad
E		48 : 16	de stad met open veld
ijklm		48 : 17	5.000 x 5.000 el
nopq		48 : 16, 30, 32-35	4.500 x 4.500 el
aj	}	48 : 18	10.000 el
ek			
dm			
il			
G		48 : 7 v., 22	gebied van Juda
H		48 : 22 v.	gebied van Benjamin

Lijst van aangebrachte tekstwijzigingen.

Afkortingen: G = Grieksche vertaling; V = Vulgata, Latijnsche vertaling; S = Pesjitto, Syrische vertaling; T = Targoem, Ara-meesche parafrase; L = Latina of Itala, oude Latijnsche vertaling.
E = Ethiopische vertaling.

Hfdst.

- I vs 9 vóór *lō jissabboe* is ingevoegd *penēhēm*.
10 na *oefenē nēsjer* is ingevoegd *le'achōr*.
11 is met de Grieksche vertalingen weggelaten *oefenēhēm*.
13 is op grond van de Grieksche, de oude Latijnsche en de Arabische vertalingen *oedemoet* veranderd in *oebetōq*, en op grond van de Grieksche vertaling *mār'ēhēm* veranderd in *mar'ēh*.
14 is *rātso'* veranderd in *jātso'*.
20 is ten deele met de Grieksche en Syrische vertalingen weggelaten *haroeach lalèket*.
22 is met de Grieksche vertaling weggelaten *hannora'*.
23 is *le'isj sjtājim mekassōt lahēna* weggelaten.
25 is ten deele met G *be'omdām terappēna kanfēhēm* weggelaten.
- II vs 3 is met G en L *'ēl gojīm* weggelaten.
6 is *sarabīm wesallonīm* veranderd in *sorebīm wesolīm*.
7 is o. a. met G en L *bēt* ingeschoven voor *meri*.
- III vs 4 is met alle oude vertalingen *bidbarai* veranderd in *'ēt debaraj*.
6 is *'im lō'* veranderd in *loe'*.
9 is met G, L en S *'otām* veranderd in *mēhēm*.
12 is *baroek* veranderd in *beroem*.
13 is *wēqōl* veranderd in *qōl*.
15 is met S *wā'ēsjēr* weggelaten.
21 is met de oude vertalingen *hizharto* veranderd in *hizharta* en met G, L en S *tsaddīq* weggelaten.
25 is *nātenoe* veranderd in *jinnātenoe*.
- IV vs 4 is *wesamta* veranderd in *wesamti*.

Hfdst.

- 5 is met G *sjelōsj mē'ōt* veranderd in *me'a*; zoo ook in vs 9.
- V vs 1 is met S en L *ta'ar* veranderd in *keta'ar*.
 2 is met G *welaqachtā 'et* weggelaten.
 7 is *hemonkēm* veranderd in *meritēm*.
 10 is met S *banīm* veranderd in *benēhēm*.
 15 is met de oude vertalingen *wehajetā* veranderd in *wehajit* en *chēma* weggelaten.
 16 is *bahēm* veranderd in *bakēm*.
- VI vs 7 is *betokekēm* veranderd in *betokām*.
 8 is *wehotarti* weggelaten.
 9 is met G het tweede *'asjēr* weggelaten.
 11 is met G *bara'āb* veranderd in *oebara'āb*.
 13 is *bekōl* veranderd in *'al kōl*.
 14 is *mimmidbār diblāta* veranderd in *mimmidbār riblāta*.
- VII vs 2 is met G en S *bēn 'adām* ingeschoven *'emōr*.
 5 is met Hebr. handschr. en T *'achat* veranderd in *'achar*.
 6 is *qēts* veranderd in *haqqēts*.
 7 is *welo' hēd harīm* veranderd in *'al hēharīm*.
 9 is na *'echmōl* ingeschoven *ki*.
 13 is *chazōn* veranderd in *chāron* en *chajjatō* weggelaten.
 16 is ten deele met G *haggē'ajōt kullām homōt* veranderd in *hogijjōt jekallēm hammāwēt*.
 20 is met de oude vertalingen *samāhoe* veranderd in *samōehoe*.
 23 is *'asē hārattōq* veranderd in *'osē habbattōq* en met G *misjpat* weggelaten.
 24 is met G *'azzim* veranderd in *'uzzām*.
 26 is na *minnabi'* ingeschoven *wa'ājin*.
- VIII vs 2 is met G *'esj* veranderd in *'isj*.
 4 is na *kebōd* ingeschoven *jahwē*.
 12 is *bechadrē maskitō* veranderd in *bochēr bemaskitō*.
- IX vs 3 is met G *hakkeroeb* veranderd in *bakkeroebim*.
 7 is *wējāts^e'oe wehikkoe* veranderd in *wajjēts^e'oe wehakkoe*.
- X vs 2 is met G het tweede *wajjo'mer* geschrapt en *lakkeroeb* veranderd in *lakkeroebim*.
 4 is *hakkeroeb 'al* weggelaten.
 12 is *'ofannēhēm* weggelaten.
 14 is *hakkeroeb* veranderd in *'égèl*.
 17 is *'otām* veranderd in *'ittām*.
 22 is *wēotām* veranderd in *betsē'tām*.
- XI vs 3 is *lo' beqarōb benot bāttim* veranderd in *halo' miqqarōb nibnoe habbāttim*.

Hfdst.

- 7 is met tal van oude getuigen *hōtsi'* veranderd in *'ōtsi'*.
- 15 is met G, L en S *ge'ullatēka* veranderd in *galoetēka* en is *rāchaqoe* veranderd in *rāchaqoe*.
- 19 is met G en L *'ēchād* veranderd in *āchēr* en met tal van oude getuigen *beqirbekēm* in *beqirbām*.
- 21 is *we'ēl leb sjiqgoetsēhēm* veranderd in *we'ēllē besjiqgoetsēhēm*.
- XII vs 3 is met G *oegelē* weggelaten.
5 is met de oude vertalingen *wehōtsē'tā* veranderd in *wejātsatā*.
6 is met E *kēlēka* ingevoegd na *tissa'*.
10 is *hannasi'* veranderd in *nissa'*, is met G *ja'an* veranderd in *lema'an* en met S *lā'ājīn hoe'* weggelaten.
25 is *dabār* weggelaten evenals in vs 28.
- XIII vs 2 is *hannē'bi'im* veranderd in *hinnabe'*.
5 is *bapperatsot* veranderd in *bappèrets*.
11 is *haja'* veranderd in *hinnē*, is *we'attēna* weggelaten en is *tebaqqéa'* veranderd in *tibbāqéa'*.
18 is met G *jadaj* veranderd in *jād*.
20 is met S en T *sjām* veranderd in *bām*.
is *'ēt nefāsjim* weggelaten.
22 is naar oude vertalingen *hak'ōt* veranderd in *hak'īb*.
- XIV vs 4 is *'ittām* gelezen in pl. v. *'otām*.
5 is *nāzeroe* gelezen in pl. v. *nazōroe*.
22 is met de oude vertalingen *hammōtsi'im* gelezen in pl. v. *hammoetsa'im*.
- XVI vs 7 is *rebabā* veranderd in *rakka* en is *ba'adi 'adajim* veranderd in *be'et 'iddim*.
13 is *limloeka* veranderd in *limla'ka*.
15 is *lō* veranderd in *lī*.
16 is *lo ba'ōt welō' jihjē* weggelaten.
22 is *hajit* met S weggelaten.
31 is *leqallēs* veranderd in *lekannēs*.
32 is *'isjah* veranderd in *'isjēk*.
36 is *hissjafēk nechusjfēk* veranderd in *chorpēk bosjtek, wattiggalē* in *wattegalli* en met oude vertalingen *wekidmē* in *oebidmē*.
37 is *'arabta* veranderd in *'asjabta*.
38 is *oenetattik* veranderd in *wenatatti bāk*.
39 is *ramotājik* veranderd in *ramatēk*.
43 is met de oude vertalingen *wattirgezi* veranderd in *wattargizi, bero'sj* in *bero'sjēk* en *welo'* in *loe lo'*.
47 is *kim'at qāt* veranderd in *ki 'im 'ataqt*.
53 is met oude vertalingen *wesjabti* gelezen in pl. v. *oesjeboet*.

Hfdst.

- 57 is 'et veranderd in 'att 'atta, met S 'edom gelezen in pl. v. 'aram en sebibotèha verwijderd.
- XVII vs 5 is qāch veranderd in tsāch.
7 is met oude vertalingen 'āchēr gelezen in pl. v. 'ēchād en is mē'eroegōt veranderd in mē'eroegat.
9 is met G de zin begonnen met lākēn, is tibasj verwijderd en wordt in pl. v. lemas'ōt gelezen tē'azēr lejōm se't.
17 is 'ōto veranderd in 'itto.
18 is oe van oebaza weggelaten.
22 is wenatatti met G weggelaten.
- XVIII vs 4 is hēn veranderd in hinnē.
7 is chōb veranderd in sjōb.
10 is 'āch mē'achad mē'ēllē veranderd in 'et kōl 'ēllē.
11 is met G ki gam veranderd in k'im.
13 is met oude vertalingen jamoet gelezen in pl. v. joemat.
14 is met oude vertalingen wajjira' gelezen in pl. v. wajjir'è.
17 is met G mē'awel gelezen in pl. v. mē'ani.
18 is 'āch met G weggelaten.
- XIX vs 1 is met G nesī' gelezen inpl. v. nesī'ē.
4 is wajjisjone'oe veranderd in wajjasmi'oe.
5 is nōchala veranderd in nēhela' en met G 'āchēr gelezen in pl. v. 'ēchād.
7 is wajjēda' veranderd in wajjāra'.
9 is 'ēl mēlek babēl jebī'oehoe weggelaten.
- XX vs 15 is met oude vertalingen lahēm ingeschoven na natatti.
30 is habbedèrek veranderd in bedèrek.
38 is met de oude vertalingen jabo'oe gelezen in pl. v. jabō'.
46 is ja'ar hassadè nègeb veranderd in ja'ar sedē hannègeb.¹⁾
- XXI vs 9 is met G 'emōr weggelaten.²⁾
10 is hejō lah weggelaten en bārāq veranderd in berōq, terwijl ik de tweede helft van dat vers aldus lees: 'ōj nesī'ē sjēbet 'ammi mo'ēs 'ōti we'obēd kol 'ēts.
11 wordt het begin aldus gelezen: wajjuttan timrat-stsēach letpōs bakkaf.
13 wordt het begin aldus gelezen: ki bechēma 'ēm'ās sjēbet mo'ēs 'oti.
14 is sjelisjita veranderd in wesjullēsja, chalāl in chalalim en haggadōl in haggedola.

1) In den Masoretischen tekst begint hier hfdst. 21.

2) Dat is in den Masoretischen tekst 21 : 13.

Hfdst.

- 15 is met oude vertalingen *hammuksjalim* gelezen in pl. v. *hammiksjolim* en met G *sja'ar* in pl. v. *sja'arèhèm*. Voorts is *natatti 'ibchat* veranderd in *netattik letèbach*, is 'ach weggelaten en *me'utta* veranderd in *merutta*.
- 20 is met G *betakāh* in pl. v. *betsoera*.
- 22 is het eerste *lāsoem karim* weggelaten.
- 28 is *lehakēl lema'an barāq* veranderd in *lehahēl lema'an berōq*.
- 29 is 'otāk veranderd in 'otah en *challetē* in *chalalim*.
- XXII vs 4 is *jamājik* veranderd in *jomēk* en met de oude vertalingen 'et gelezen in pl. v. 'ad.
- 16 is *bāk le'ēnē* veranderd in *bekol 'ēnē*.
- 18 is *kēsēf* weggelaten.
- 20 is met G en S *lehinnatik* gelezen in pl. v. *lehantik*.
- 22 is met G *kehinnatēk* gelezen in pl. v. *kehittoek*.
- 24 is G *muttara* gelezen in pl. v. *metohara*.
- 25 is met G 'asjer *nesi'èha* gelezen in pl. v. *qèsjer nebie'èha*.
- XXIII vs 5 en 12 is *qerobim* veranderd in *qeroe'im* (zie vs 23).
- 14 is met de oude vertalingen 'anāsjim *cheqoeqim* gelezen in pl. v. 'ansjē *mehiqqè*.
- 21 is naar vs 3 *be'assōt* gelezen in pl. v. *ba'asōt* en *lim'ōk* in pl. v. *lema'an*.
- 23 is met oude vertalingen *wekōl* gelezen in pl. v. *kōl* en is 'otām veranderd in 'ittām.
- 29 is met V *zimmatēk* gelezen in pl. v. *wezimmatēk*.
- 30 is 'asa veranderd in 'asoe.
- XXIV vs 4 is *netachim* gelezen inpl. v. *netāchèha*.
- vs 10 is *wehargach hammerqacha* veranderd in *harchēq hammarāq*.
- 12 is *be'ōsj* gelezen in pl. v. *be'ēs*.
- 13 is *betum'atēk* veranderd in *mittum'atēk*.
- 17 is 'ēbel *mētim* gelezen in pl. v. *mētim 'ēbel*.
- XXV vs 8 is met G *wese'ēr* weggelaten.
- 9 is *mē'arāw* veranderd in 'aro'er.
- XXVI vs 10 is met G *oebiqhāl 'am rāb* gelezen in pl. v. *weqahāl we'am rāb*.
- 15 is *bèharēg* veranderd in *baharōg chèrèb*.
- 16 is *ch'aradōt* veranderd in *qadroet*.
- 17 is met oude vertalingen *nisjbatt* gelezen in pl. v. *nōsjèbet*.
- 20 is *wenatatti tsebi* veranderd in *wetitjatstsebi*.
- XXVII vs 2 is voor 'ani ingevoegd 'onijja.
- 4 is *geboelājik* veranderd in *giddeloe*.
- 5 is 'alājik veranderd in 'èljonē en bij vs 6 gevoegd.

Hfdst.

- 6 is met T *bi'asjsjoerim* gelezen in pl. v. *bat 'asjsjoerim*.
- 8 is *chakamäjik tsör* veranderd in *chatmē tsēmer*.
- 9 is *hājoe bāk* weggelaten.
- 11 is *wechēlēk* gevocaliseerd als *wechelēk*.
- 12 is met G en S *honēk* gelezen in pl. v. *hōn*.
- 15 is met G *rōdan* gelezen in pl. v. *dēdān* en *sechorat jadēk* veranderd in *socharotajik*.
- 16 is met oude vertalingen *'edōm* gelezen in pl. v. *'aram*.
- 18 is met G *berōb ma'asäjik* weggelaten en met G en S *hōnek* gelezen in pl. v. *hōn*.
- 19 is *wedān* weggelaten, *wejājīn* gelezen in pl. v. *wejawān*, het volgende woord met G en S gevocaliseerd als *me'oezāl*.
- 21 is met T *socharajik* gelezen inpl. v. *socharē jadēk*.
- 23 is *rokelē sjeba' 'asjsjoer* veranderd in *wekōl josjebē 'asjsjoer* en *kilmad* in *wekōl madai*.
- 25 is *sjarotäjik* veranderd in *sjarōt lāk* en met G *be* gezet voor het volgende woord.
- 32 is *kedumma* veranderd in *kebudda*.
- 34 is met de oude vertalingen *'atta* gelezen in pl. v. *'āt*.
- XXVIII vs 13 is met S en V *bāk* weggelaten.
- 16 is met G en S *millē'ta* gelezen in pl. v. *maloe*.
- XXIX vs 3 is *je'ori* veranderd in *jeōr* en met S *'asitīw* gelezen in pl. v. *'asitini*.
- 5 is met *tiqqabēr* gelezen in pl. v. *tiqqabēts*.
- 7 is met G en S *kāf* gelezen in pl. v. *katēf* en *weha-'amadta* veranderd in *wehim'aadta*.
- 9 is met G, S en V *'amorka* gelezen in pl. v. *'amār*.
- 10 is met G en V *chēreb* gevocaliseerd in pl. v. *choreb* en met G *oe* voor het volgende woord geplaatst.
- 13 is *ki* weggelaten.
- XXX vs 5 is met S *loeb* gelezen in pl. v. *koeb* en is *habberit* veranderd in *hakerēti*.
- 7 is met G *wenāsamma* gelezen in pl. v. *wenās-jammoe*.
- 13 is *wenasi'* veranderd in *wenāse'oe* en is met G *welo' jihjoe* gelezen in pl. v. *lo' jihjē*.
- 16 is *tsārē* veranderd in *paroek*.
- 17 is *'ōn* gevocaliseerd in pl. v. *'awen*.
- 18 is *chāsjak* gelezen in pl. v. *chāsak* en met S *mattē* gelezen in pl. v. *mattōt*.
- 21 is *lāsoem* veranderd in *lo' soem*.
- XXXI vs 3 is met Grieksche handschriften *wechoresj mētsal* weggelaten en met G *'abōt* gelezen in pl. v. *'aboťajim*.

Hfdst.

- 4 is met G *holika* gelezen in pl. v. *holēk*, is met G en S *matta'ō* gelezen in pl. v. *matta'ah* en *kol 'atsē hassadē* veranderd in *kol sadēhoe*.
- 5 is *besjallecho* veranderd in *bisjlachāw*.
- 10 is met S en V *gabāh* gelezen in pl. v. *gabahta* en met G 'abōt in pl. v. 'abotājim.
- 11 is van het eerste woord *we* veranderd in *wa* en *kerisj'ō* gelezen in pl. v. *berisj'ō*, terwijl *gērasjtihoe* veranderd is in *wajjesjaresjoehoe*.
- 12 is *wajjēredoe* veranderd in *wajjiddedoe*.
- 14 is met G 'abōt gelezen in pl. v. 'abotājim en 'alehēm weggelaten.
- 15 is met G *kissēti* weggelaten en met de oude vertalingen 'ullefoe gelezen in pl. v. 'ulpē.
- 17 is *oezero'o* veranderd in *we'ozērāw* en met G *jōsjebē* gelezen in pl. v. *jāsjeboe*.
- 18 is *kaka* veranderd in *bakkōach*.
- XXXII vs 2 is 'ēlaw veranderd in 'alēka, voorts *benaharotēka* in *binchirotēka*.
- 5 is *ramotēka* veranderd in *rimmotēka*.
- 9 is met G *sjibjeka* gelezen in pl. v. *sjibreka*.
- 15 is met de oude vertalingen *wenāsjamma* gelezen in pl. v. *oenesjamma*.
- 18 is 'atta gelezen in pl. v. 'otah en 'orideka in pl. v. 'addirim.
- 20 is *jippoloe* veranderd in *nifloe*, is *chēreb nittena* weggelaten en *sjikboe 'atta* gelezen in pl. v. *mosjkoe 'otāh*.
- 21 is 'ēt 'ozērāw *jaredoe sjakeboe* veranderd in 'atta *we'ozērēka redoe sjikboe 'ēt*.
- 22 is met S *sebibōt qeboeratah* gelezen in pl. v. *sebibotāw* en *nofelim* in pl. v. *hannofelim*.
- 25 is *bekol* veranderd in *oelēkol* en *ntttan* in *nātenoe* en is met de oude vertalingen *nittēnoe* gelezen in pl. v. het laatste *nittan*.
- 26 is met G en S *sebibōt qeboeratah* gelezen inpl. v. *sebibotān qibrotēha* en *challelē* in pl. v. *mechullelē*.
- 27 is, ten deele met oude vertalingen, *nefilim mē'olām* gelezen in pl. v. *nofelim me'aralim* en *tsinnatām* in pl. v. 'awonotām.
- 30 is *bōsjim* weggelaten.
- 32 is *natatti* veranderd in *natan* en met het Ketieb *chittito* gelezen in pl. v. *chittiti*.
- XXXIII vs 5 is *nizhar* veranderd in *hizhūr*.
- 13 is met oude vertalingen *fichjē* gelezen in pl. v. *jichjē*.
- 22 is 'ad veranderd in 'et.
- 25 is 'al *hēharim* gelezen in pl. v. 'al *haddām*.

Hfdst.

- 26 is met meerdere handschriften 'asitèm gelezen in pl. v. 'asitèn.
- 27 is met de oude vertalingen le'okla gelezen in pl. v. le'oklō.
- 30 is nidbarīm gelezen in pl. v. hannidbarīm en, ten deele met de oude vertalingen, wedibberoe 'echād 'èt 'èchād in pl. v. wedibber chad 'et 'achad.
- 31 is met G en S kezabim gelezen in pl. v. 'agabim.
- 32 is kesjir veranderd in kesjār.
- XXXIV vs 3 is hēchalāb gevocaliseerd in pl. v. hāchēleb.
- 4 is oebachəzaqa gevocaliseerd in pl. v. oebəchozqa, terwijl het daarop volgende 'otām oe is weggelaten.
- 12 is bejōm hejoto betōk veranderd in bejōm hawwōt bihjōt.
- 16 is met de oude vertalingen 'esjmōr gelezen in pl. v. 'asjmīd.
- 23 is met vele handschriften lahèm gelezen in pl. v. lahèn.
- 26 is 'otām oe veranderd in lahèm.
- 31 is met G 'adam weggelaten.
- XXXV vs 6 is dām sane'ta veranderd in bedam 'āsjamta.
- 7 is lesjimama veranderd in sjemama.
- 9 is tāsjōbna veranderd in toesjabna.
- 11 is met G beka gelezen in pl. v. bām.
- XXXVI vs 3 is beja'an sjammōt veranderd in oebeja'an nesjōm.
- 13 is 'omerīm lakèm veranderd in 'omrām lak en met de oude vertalingen gojēk gelezen in pl. v. gowājīk. Dat laatste ook in vs 14.
- 20 is met de oude vertalingen wajjabo'oe gelezen in pl. v. wajjabo'.
- XXXVII vs 8 is met S en V wajjiqqarēm gevocaliseerd in pl. v. wijjiqram.
- 16 is 'ēts 'efrājim weggelaten.
- 19 is 'otām weggelaten.
- 22 is met de oude vertalingen het laatste 'ōd weggelaten.
- 25 is met de oude vertalingen 'abotēhèm gelezen in pl. v. 'abotēkèm.
- 26 is 'otām oenetattīm veranderd in 'ittām oenetat'īm.
- XXXVIII vs 2 is 'èrets hammagōg veranderd in 'artsa magōg.
- 11 is met de oude vertalingen 'al ingeschoven na 'abō'.
- 13 is kefirèha veranderd in kofrīm.
- 14 is met G tē'ōr gelezen in pl. v. tēda'.
- 17 is met de oude vertalingen 'atta gelezen in pl. v. ha'atta.
- XXXIX vs 4 is met S en T oelechajjat gelezen in pl. v. oechajjat.

Hfdst.

- 11 is met G en V *sjēm* gevocabaliseerd in pl. v. *sjām*.
 14 is *meqabberīm* veranderd in *mechaqquerīm*.
 20 is met G *werokēb* gevocabaliseerd in pl. v. *werèkeb*.
 24 is *'ittām* gevocabaliseerd in pl. v. *'otām*.
 26 is *wenāsjoe* gelezen in pl. v. *wenasoe*.
- XL vs** 6 is met G *we'et sof 'èchād qanē 'èchād rochab* weggelaten als dittografie.
 8 is met tal van handschriften en met de oude vertalingen in zijn geheel weggelaten.
 11 is *'orek* weggelaten.
 12 is *geboel mippo* veranderd in *mippo oemippo*.
 13 is *miggag hattā'w legaggo* veranderd in *miggaw hattā'w legawwo*.
 14 is ten deele met G *wajja'as 'et sjisjsjim* veranderd in *wajjāmod 'et 'elām 'esrim* en *'ël hēchātsēr hasjsja'ar* veranderd in *'oelam hasjsja'ar hēchātsēr*.
 15 is *we'al pene hasjsja'ar ha'itōn 'al lifnē* veranderd in *oemē'al penē 'itjon hasjsja'ar 'ad lifnē*.
 16 is met G *la'elām challonōt* gelezen in pl. v. *la'elam-mōt wachallonōt*.
 19 is met G *hēchātsēr* ingeschoven na *rochab*, is *hattachtōna lifnē hēchātser* veranderd in *hattachtōn 'ad lifnē hasjsja'ar* en is *haqqadīm* weggelaten. Eindelijk is *wajjebi'ēni 'ël* ingeschoven vóór *hatstsafōn*, waarvoor *oe* is weggelaten.
 21 is *welammo* gevocabaliseerd in pl. v. *we'elammāw* en met G en S *werochbo* gelezen in pl. v. *werochab*, terwijl *ba'amma* veranderd is in *'amma*.
 22 is met V *we'elammo* gelezen in pl. v. *we'elammāw* en met G *lifnima* in pl. v. *lifnēhēm*.
 23 is met G *kesja'ar haqqadīm* gelezen in pl. v. *welaqqadīm*.
 24 is op grond van vs 20 *'asjēr panaw* ingevoegd na *sja'ar* en op grond van G *ta'aw we* na *oemadad*, terwijl ook hier *we'elammo* is gevocabaliseerd in pl. v. *we'elammāw*.
 25 is *oel'e'elammo* gevocabaliseerd in pl. v. *oel'e'elammāw*.
 26 is *'olotaw* veranderd in *'olōt 'elāw*, ook *we'elammaw lifnēhēm* in *we'elammo lifnima* en *'el* in *'al*.
 27 is het tweede *dèrek haddarōm* met S weggelaten.
 29 is tweemaal *'elammo* gelezen in pl. v. *'elammāw*. Zoo ook in vs 31, 33, 34, 36.
 30 is met verschillende handschriften in zijn geheel weggelaten.
 31 is met G *hēchātsēr* gelezen in pl. v. *chātsēr* en *'al* in pl. v. het tweede *'ël*.

Hfdst.

- 32 is *hèchätsēr happenimi dèrek* vervangen door *sja'ar*.
- 34 is met G 'èl *hèchätsēr* gelezen in pl. v. *lèchätsēr* en 'al in pl. v. 'èl.
- 35 is naar vs 32 *wajjamod 'èt hasjsja'ar* gelezen in pl. v. *oemadad*.
- 36 is op grond van vs 29 en 33 *kammiddöt ha'èllè* ingeschoven na *we'elammo*.
- 37 is met G *we'elāw lèchätser* veranderd in *we'elammo 'èl hèchätsēr* en 'al in pl. v. 'èl.
- 38 is *welisjka* veranderd in *oel'esjaköt* en *be'ēlim hasjsje'arim* in *be'elam hasjsja'ar*.
- 43 is op grond van G na *hasjsjulchanöt* ingeschoven *millema'la miksè lekassöt mimmatār oemēchoreb*.
- 44 is het begin ten deele met G aldus gelezen: *wajjebi'ēni 'èl hèchätsēr happenimit lesjaköt sjenajim*. Voorts is naar G 'achat gelezen in pl. v. 'asjèr en *oefanèha* in pl. v. *oefenèhèm*, ook *we'achat* in pl. v. 'èchād. Eindelijk is hier met G *haddarōm* gelezen in pl. v. *haqqadīm* en *penē* veranderd in *oefanèha*.
- 48 is met G het tweede 'èl 'oelām veranderd in 'ēlē *ha'oelām* en tevens na *hasjsja'ar* ingeschoven 'arba' 'èsrè 'amma *wekitföt hasjsja'ar*.
- 49 is met G *sjtē* gelezen in pl. v. 'asjtē en *oebema'alōt*. 'èser in pl. v. *oebamma'alot 'asjèr*.
- XLI vs 1 is met G *rochab ha'ohel* weggelaten.
- 3 is *oeba'* veranderd in *wajjabo'*, terwijl naar G het slot aldus is gelezen: *wekitföt happètach sjèba' 'ammōt mippo wesjèba' 'ammōt mippo*.
- 5 is op grond van 1 Kon. 6 : 5 *hajjätsoea'* gelezen in pl. v. *hatstsēla'* en het laatste *sabib* met G weggelaten (ook in vs 9 en 11 !)
- 6 is met G *oemigra'ōt* gelezen in pl. v. *oeba'ōt* naar 1 Kon. 6 : 6.
- 7 is *werachaba wenaseba* ten deele met G en T veranderd in *werachaboe wenōsefoe*, voorts *hatstela'ōt* gelezen in pl. v. *lastelaōt* en naar G *moesaf* in pl. v. *moesab*, terwijl naar G en S *oemin* gelezen is in pl. v. *wekēn*.
- 8 is 'atstsēla veranderd in 'etslah.
- 9 is *bēt* veranderd in *bēn*.
- 11 is met G *oefitchē* gelezen in pl. v. *oefètach* en *meqōm* weggelaten.
- 13 is op grond van vs 12 en 15 *wehabbinjān* gelezen in pl. v. *wehabbinja*.
- 15 is ten deele naar G gelezen *wehappenimi we'elammo*

Hfdst.

- hächitson* in pl. v. *happenimi we'ullammē hēchātsēr*.
 16 is *hassippīm* veranderd in *sefoenim* en bij vs 15
 getrokken. Voorts is *oemibbajit haqqirōt mechoefē*
 gelezen in pl. v. *nēged hassaf sechūf*; ook *mēha'arets*
 in pl. v. *weha'arets*. Eindelijk is *wehachollonōt* als
 dittografie wegelaten en *mekussōt* veranderd in
oemiksē.
- 17 is 'al *me'al pētach habbajit lāchoets* gelezen in pl.
 v. 'al *me'al happētach we'ad habbajit happenimi*
welāchoets. Voorts zijn de laatste twee woorden
 van vs 17 en het eerste van vs 18 veranderd in
oebāhēkāl 'issoejē middōt.
- 20 is *wēqīr* veranderd in *welaqqīr* en het reeds door
 door de Masora als verdacht geteekende *hāhēkāt*
 weggelaten.
- 21 las ik ten deele met G aldus: *hāhēkāl mezoezōt*
reboe'ōt we'al penē haqqodesj mar'ē kemar'ē.
- 22 is met G *mizbach* gelezen in pl. v. *hammizbēach*,
 ook *oemiqtso'ōt* in pl. v. *oemiqtso'otāw*. Voorts is met
 de oude vertalingen *wegobho* gelezen in pl. v. *we'orkō*.
- 24 is naar 1 Kon. 6 : 34 *tsela'ōt* ingeschoven na het
 tweede *sjtajim*, het tweede *delatōt* weggelaten en
 de laatste drie woorden aldus gelezen: *oesjtajim*
laddēlet ha'āchēret.
- 25 is *wa'asoeja* veranderd in *wa'asoejim*.
- 26 is *oekeroebīm* gelezen in pl. v. *wechallonīm 'atoemōt*.
- XLII vs 1 is *haddērek* weggelaten, ook het tweede 'asjēr, ter-
 wijl in pl. v. 'ēl *hatstafōn* en 'ēl *penē* van vs 2
 gelezen is 'ēllē *mippo we'ēllē mippo*.
- 2 is *mē'a* gelezen in pl. v. *hammē'a* en *pētach*
hatstafōn weggelaten.
- 3 is *hasjsje'arīm* gelezen in pl. v. *ha'èsrim*.
- 4 is met *we'orèk 'ammōt ma'a* gelezen in pl. v.
dèrek 'amma 'echāt.
- 5 is *jōtsiloe* gelezen in pl. v. *jokeloe*.
- 6 is met S *mēha'arets* weggelaten.
- 9 is met den consonantentekst *hammabo'* gelezen
 in pl. v. *hammēbi'*, gelijk de Masora wil.
- 10 is *berōsj* gelezen in pl. v. *berochab* en met de vol-
 gende twee woorden gevoegd bij vs 9. Voorts is
 met G *haddarōm* gelezen in pl. v. *haqqadīm*.
- 11 is na *lifnēhēm* ingeschoven *oemar'ēhèn* en ten
 deele met G *oekerochbān oekēkōl* gelezen in pl. v.
kēn rochbān wekōl.
- 12 is *oekefitchē* veranderd in *wetachat*, terwijl de
 tweede helft aldus gelezen is: *pētach bero'sj gèder*
hēchātsēr dèrek haqqadīm bebo'ān.

Hfdst.

- 13 is in pl. v. het tweede *lisjkōt* met de oude vertalingen gelezen *welisjkōt*.
- 15 is *oemadad* gelezen in pl. v. *oemedado*.
- 16 is ten deele met de Masora en ten deele met G *me'ōt 'ammōt* gelezen in pl. v. *'ammōt qanīm*. Ook is met G *wesabab* gelezen in pl. v. *sabīb*.
- 17 is met G *oemadad* gelezen in pl. v. *madad* en naar vs 16 *qanīm* veranderd in *'ammōt*, terwijl met G weer *wesabab* gelezen is in pl. v. *sabīb*.
- 18 is *'ēl* gelezen in pl. v. *'ēt*; voorts *oemadad* in pl. v. *madad* en *'ammōt* in pl. v. *qanīm*.
- 19 zijn wederom *sabab* en *madad* veranderd in *oesabab* en *oemadad* en *qanīm* in *'ammōt*.
- XLIII vs 1 is *sja'ar* met de oude vertalingen weggelaten.
- 3 is *oekemar'ē* weggelaten en *oe* met het volgende *kemar'ē* verbonden.
- 7 is *'ēt* en *we'ēt* veranderd in *zè* en *wezè*. Ook is met oude vertalingen *bemōtām* gelezen in pl. v. *bamotām*.
- 11 is het tweede *wekōl tsoerotaw* met G weggelaten en *tsoerata* met G vervangen door *torotaw*.
- 13 is deels met S en deels met G *wechēqo 'amma gobāh* in pl. v. *wechēq ha'amma*; ook is *ha'ēchād* veranderd in *'achat* en met G *gobah* gelezen in pl. v. *gab*.
- 14 is *oemēchēq ha'arets* veranderd in *oemēchēqo ba'arets*. Ook is met G en S *'amma* gelezen in pl. v. *ha'amma*.
- 15 is naar de oude vertalingen *weha'ari'ēl* gelezen in pl. v. *wehāhar'ēl*.
- 17 is na het eerste woord *haggedola* ingeschoven en met de oude vertalingen *ponōt* gevocaliseerd in pl. v. *penōt*.
- 21 is *oeserafo bemifqād* veranderd in *oeserafoehoe bemoqēd*.
- XLIV vs 2 is *jahwè* weggelaten evenals vs 5.
- 3 is *'ēt* veranderd in *'ak*.
- 6 is met G *'ēl bēt hammeri* gelezen in pl. v. *'ēl mēri*.
- 7 is *'ēt bēti* met G weggelaten en met de oude vertalingen *wattapēroe* gelezen in pl. v. *wajjapēroe*.
- 8 is *watte simoen* veranderd in *watte simoem*. Ook is met G *lakēm* veranderd in *lakèn* en bij vs 9 gevoegd.
- 12 is *wajjihjoe* gelezen in pl. v. *wehajoe*.
- 19 is het tweede *'ēl hēchātsēr hāchītsma* met de oude vertalingen weggelaten als dittografie.
- 25 is met de oude vertalingen *jabo'oe* gelezen in pl. v. *jabo'*.
- 26 is met G en S *jispar* gelezen in pl. v. *jisperoe*.

Hfdst.

- XLV vs 1 is met S en V het tweede 'orèk weggelaten en met G 'èsrīm gelezen in pl. v. 'asara.
 2 is met G wehaja gelezen in pl. v. jihjè.
 4 is oemiqdās verandert in oelemigrās.
 5 is met G en S jihjè gelezen in pl. v. jehaja en met G 'arim lāsjebet in pl. v. 'esjrim lisjkōt.
 7 is qēdma verandert in qēdem en le'ummōt in le'ummat.
 8 is la'arets bij vs 7 gevoegd en jihjè met G verandert in wehaja.
 11 is lās'ēt verandert in lakēm.
 12 is met GA na gēra gelezen: chamisja sjeqalim chamisja wa'asara sjeqalim 'asara wachamisjim sjēgel hammanè jihjè lakēm.
 13 is met de oude vertalingen wesjsisjsit gelezen in pl. v. wesjsisjsitēm.
 14 is habbat hasjsjēmen weggelaten evenals ki 'asèret hibbatīm chomer, dat duidelijk dittografie is van het voorafgaande. Tevens moet in pl. v. het hieraan voorafgaande chomer gelezen worden kor.
 16 is met G ha'arets weggelaten.
 17 is met een aantal handschriften ha'ola gelezen in pl. v. ha'olōt.
 18 is wechittētēm gelezen in pl. v. wechittēta.
 19 is beide malen met de oude vertalingen mezoezōt gelezen in pl. v. mezoezet; ook sja'arē in pl. v. sja'ar.
 20 is grotendeels met G wekēn jē'asè basjsjebī'i be'ēchād lāchodesj in pl. v. wekēn ta'asè besjib'a bāchodesj.
 21 is bāchamisjsja gelezen in pl. v. be'arba'a en met de oude vertalingen sjib'at in pl. v. sjeboe'ōt.
- XLVI vs 6 is met de oude vertalingen tamim gelezen in pl. v. temimīm.
 12 is het eerste nedaba weggelaten.
 13 is met de oude vertalingen tweemaal ja'asè gelezen in pl. v. ta'asè; zoo ook in het begin van vs 17.
 14 is met de oude vertalingen chuqqat gevocaliseerd in pl. v. chuqqōt.
 15 is met S en T we'asoe gevocaliseerd in pl. v. wa'asoe.
 16 is met G minnāchalato gelezen in pl. v. nāchalato, zie vs 17.
 17 is wesjaba gelezen in pl. v. wesjabat en met G en S nāchalat in pl. v. nāchalato.
 19 is met oude vertalingen 'asjēr lakkohanim gelezen in pl. v. 'ēl hakkohanim en bejarketām gevocaliseerd in pl. v. bejarkatām.

Hfdst.

- 20 is voor het tweede 'asjèr het partikel *oe* geplaatst.
- 22 is met G en S *qetannōt* gelezen in pl. v. *qetoerōt*. Ook is met de oude vertalingen *mehuqtsa'ōt*, dat ook reeds aan de Masoreten verdacht was, weggelaten.
- 23 is *lahèm* gelezen in pl. v. *bahèm* en 'asajōt in pl. v. 'asoej.
- XLVII vs 1 is met de oude vertalingen het tweede *mittāchat* weggelaten.
- 2 is met G en S *happōnè dèrek qadim* gelezen in pl. v. *dèrek happōnè qadim*.
- 3 is *wajjētsē'* gelezen in pl. v. *betsēt*.
- 4 is met vele handschriften *mē* gelezen in pl. v. *mājim*.
- 8 is *hammājim hāchamoetsim* gelezen in pl. v. *hajjama hammoetsa'im*.
- 9 is met de oude vertalingen *hannāchal* gelezen in pl. v. *nachalajim*.
- 10 is met de oude vertalingen *w'eamedoe* gelezen in pl. v. 'amedoe en *jihjè lemino* in pl. v. *jihjoe lemina*, ook *degato* in pl. v. *degatām*.
- 13 is ten deele met de oude vertalingen *zē haggeboel* gelezen inpl. v. *gē geboel* en is *josēf chaboelan* weggelaten.
- 15/16 is ten deele met G *dèrek chetlon lebo' chamāt tsedada* gelezen in pl. v. *haddèrek chetlōn lebo' tsedada chamāt*.
- 16 is met G *chelām* ingevoegd na *sibrajim*.
- 17 is gelezen *oegeboel dammèseq tsafōna wetsafōna geboel chatat* in pl. v. *geboel dammèseq wetsafōn oegeboel chatat*. Voorts is met S zo't gelezen in pl. v. *w'e'ēt*. Dit laatste ook in vs 18 en 19.
- 18 is na *qadim* ingevoegd *mēchatsar 'ēnōn 'asjèr*, is met G viermaal *bēn* gelezen in pl. v. *mibbēn*. Ook is met de oude vertalingen *magbil* gevocaliseerd in pl. v. *miggeboel* en tevens 'al veranderd in 'ad.
- 19 is met S en V *meribat* gevocaliseerd in pl. v. *meribōt*.
- 20 is met G en S *magbil* gevocaliseerd in pl. v. *miggeboel*.
- 21 is met S, T en V *jappiloe* gevocaliseerd in pl. v. *jippeloe*.
- XLVIII vs 1 is naar 47 : 17 *min hajjām* gelezen in pl. v. 'èl *jad* en is ten deele naar G *mippe'at qadim w'e'ad pe'at hajjām* gelezen in pl. v. *wehajoe lo pe'at qadī hajjām*.
- 10 is met G en S tweemaal *rochāb* en eenmaal 'orèk uit den tekst verwijderd.

Hfdst.

- 11 is met G, S en T *hammequddāsjim benē* gelezen in pl. v. *hammequddāsj mibbenē*.
- 12 is met eenige handschriften *teroema* gelezen in pl. v. *teroemijja*.
- 13 is met G en V *welallewijjim* gelezen in pl. v. *wehallewijjim*; ook met G *hakkōl* in pl. v. *kōl* en '*esrim*' *'ēlef* in pl. v. '*asèret*' *'alafim*.
- 14 is met S en V *jamīroe* gelezen inpl. v. *jamēr* en met de consonantentekst *ja'abōr* in pl. v. *ja'abīr*.
- 16 is met eenige handschriften *oefe'at* gelezen in pl. v. *oemif'at*.
- 19 is met G *weha'obēdē* gelezen in pl. v. *weha'obēd* en *ja'abdoeha* in pl. v. *ja'abdoehoe*.
- 20 is *reboe'a* gelezen in pl. v. *rebi'it*.
- 21 is na *teroema* ingeschoven *qadīma*. Ook is met G, T en V '*ad*' gelezen in pl. v. '*al*'.
- 22 is tweemaal *wa'achuzzat* gelezen in pl. v. *oemē 'achuzzat*.
- 28 is *jihjē haggeboel* gelezen in pl. v. *wehaja geboel* en met S en V '*ad*' in pl. v. '*at*'.
- 31 is *tsafōne* uit den tekst verwijderd.
- 32 is '*el*' uit den tekst verwijderd en is met G en S *midda* ingeschoven na '*alafim*', zie vs 33.
- 34 is met G en S *midda* ingeschoven na '*alafim*' en *oesje'arīm* gelezen in pl. v. *sja'arēhēm*.

INHOUD.

INLEIDING.

	Bladz.
De tijd, waarin Ezechiël optrad	5
De persoon Ezechiël	11
Ezechiëls psychische gesteldheid	13
Tot wie gezonden?	18
Ezechiëls visioenen en hun plaats in zijn leven	20
Ezechiël en zijn volk	22
Ezechiëls heilsprediking	24
Ezechiël en de heidenvolken	27
De structuur van het boek	29
De taalkundige zijde van het boek	34
Enkele data uit Ezechiëls tijd	36
Literatuur	38

Ezechiëls roeping tot profeet.

1 : 1—3 : 21.

Opschrift. 1 : 1—3	40
Ezechiëls roepingsvisioen. 1 : 4—28a	44
Ezechiëls roeping. 1 : 28b—3 : 15	55
Ezechiëls taak. 3 : 16—21	62

EERSTE HOOFDDEEL.

De aankondiging des gerichts over land en volk.

3 : 22—24 : 27.

I. De eerste reeks bedreigingen tegen Jeruzalem en Juda. 3 : 22—7 : 27	66
---	----

	Bladz.
De spanning begint. 3 : 22—27	66
Vier symbolische handelingen. 4 : 1—5 : 17	69
a. Het belegerde Jeruzalem. 4 : 1—8	72
b. De uitgehongerde en met ballingschap bedreigde stad. 4 : 9—17	75
c. De vernietigde stad. 5 : 1—4	78
d. De verklaring van het profetische doen. 5 : 5—17	79
Het oordeel over het land Juda. 6 : 1—14	80
Het einde nadert. 7 : 1—27	86
II. Het tweede tempelvisioen. 8 : 1—11 : 25	92
Jeruzalems afgoderijen. 8 : 1—18	92
Het komend gericht. 9 : 1—11	107
Jeruzalem verwoest en door den Heere verlaten. 10 : 1—22	114
Des Heeren gericht aan de hoofdschuldigen voltrokken. 11 : 1—13	121
De verbanning en haar vrucht. 11 : 14—21	125
Des Heeren heerlijkheid verlaat den tempel. 11 : 22—25	130
III. De tweede groep oordeelsaankondigingen. 12 : 1—19 : 14	131
De onafwendbare ballingschap. 12 : 1—20	131
Het gericht is nabij. 12 : 21—28	138
Tegen de valsche profeten. 13 : 1—16	140
Tegen de valsche profetessen. 13 : 17—23	147
Geen Godswoord voor afgodendienaars. 14 : 1—11	151
Onverbiddelijk gericht en onbegrijpelijke genade. 14 : 12—23	156
Jeruzalem, de onnutte wijnstok. 15 : 1—8	162
Het echtbreukige Jeruzalem. 16 : 1—63	164
a. Des Heeren weldaden. 16 : 1—14	164
b. Israëls ondank. 16 : 15—34	172
c. Israëls straf. 16 : 35—58	178
d. Toch erbarmen! 16 : 59—63	184
Zedekia's trouwbreuk. 17 : 1—24	186
a. Het raadsel van de twee adelaars. 17 : 1—10	186
b. De oplossing van het raadsel. 17 : 11—24	193
De maatstaf van Gods gerechtigheid. 18 : 1—32	197
Het Klaaglied over Juda's laatsten vorst. 19 : 1—14	209
IV. Derde reeks. 20 : 1—24 : 27	215
De sprake der historie, 20 : 1—44	215
Des Heeren zwaard tegen Jeruzalem. 20 : 45—21 : 27	228
Des Heeren zwaard tegen Ammon. 21 : 28—32	236
Jeruzalems zondenspiegel. 22 : 1—31	238

	Bladz
De twee ontuchtige zusters. 23 : 1—49	246
De roestige pot. 24 : 1—14	256
Jeruzalem een onbeweende doode. 24 : 15—27	260

TWEEDE HOOFDDEEL.

De Godsspraken tegen de vreemde volkeren.

25 : 1—32 : 32.

Het oordeel over Ammon. 25 : 1—8	267
Het oordeel over Moab. 25 : 8—11	269
Het oordeel over Edom. 25 : 12—14	270
De godsspraak tegen de Filistijnen. 25 : 15—17	271
De godsspraak tegen Tyrus. 26 : 1—28 : 19	272
Tyrus' schuld en straf. 26 : 1—21	273
Tyrus' voorbijgegane heerlijkheid. 27 : 1—36	279
Des Heeren oordeel over den vorst van Tyrus. 28 : 1—19	292
Des Heeren oordeel over Sidon. 28 : 20—26	299
Des Heeren oordeel over Egypte. 29 : 1—32 : 32	301
a. Egypte's ondergang. 29 : 1—16	302
b. Egypte wordt in de plaats van Tyrus de buit van Nebukadnezar. 29 : 17—21	307
c. Des Heeren dag is nabij. 30 : 1—19	311
d. Egypte's macht voorgoed verbroken. 30 : 20—26	317
e. Farao de trotsche ceder: zijn pracht en zijn val. 31 : 1—18	319
f. De klaagzang over den farao. 32 : 1—16	326
g. Egypte's nederdaling in het doodenrijk. 32 : 17—32	331

DERDE HOOFDDEEL.

Israëls herbouw.

33 : 1—48 : 35.

I. Teruggeleid. 33 : 1—39 : 39	336
Het keerpunt in Ezechiëls profetische werkzaam- heid. 33 : 1—33	337

	Bladz.
a. De nieuwe opdracht. 33 : 1—9	337
b. Oproep tot bekeering. 33 : 10—20	339
c. Jeruzalems val. 33 : 21—22	342
d. Israëls onboetvaardige zonen. 33 : 23—29	343
e. Geen daders des Woords. 33 : 30—33	345
De Heere zelf de goede Herder van zijn volk. 34 : 1—31	347
a. Israëls slechte herders geoordeeld. 34 : 1—10	347
b. De Heere zelf de Herder zijner kudde. 34 : 11—16	349
c. Des Herders bijzondere zorg voor het zwakke 34 : 17—22	350
d. De ware David des Heeren Herder. 34 : 23—31	351
Israëls land door den Heere gekroond. 35 : 1— 36 : 38	354
a. Edom, door den Heere overwonnen en ver- nietigd. 35 : 1—15	355
b. Israël wederom op zijn bergen. 36 : 1—15	357
c. Israël gelouterd om den wille van des Heeren heiligen Naam. 36 : 16—38	361
Israëls volk door den Heere hersteld. 37 : 1—28	367
a. De herleving van het doode volk. 37 : 1—14	367
b. De hereeniging der beide koninkrijken. 37 : 15—22	373
c. De heerlijke toekomst onder koning David. 37 : 23—28	375
Des Heeren uiteindelijke zegepraal over de vijandelijke machten. 38 : 1—39 : 39	377
 II. Het nieuwe Godsrijk. 40 : 1—48 : 35	 401
Inleiding	406
De nieuwe tempel. 40 : 5—43 : 12	409
a. De buitenste poorten en de buitenste voor- hof. 40 : 5—27	409
b. De binnenste poorten en de binnenste voor- hof. 40 : 28—47	415
c. Het tempelgebouw. 40 : 48—41 : 26	421
d. De priesterkamers. 42 : 1—14	428
e. Het tempelcomplex. 42 : 15—20	432
f. De terugkeer des Heeren tot zijnen tempel. 43 : 1—12	433
De tempeldienst. 43 : 13—46 : 24	439
a. Het brandofferaltaar. 43 : 13—27	439
b. De gesloten poort. 44 : 1—3	445
c. De dienaren van het heiligdom. 44 : 4—31	448
d. De plaats van den tempel en zijn dienaren. 45 : 1—8	459

	Bladz.
e. De plichten en rechten van den vorst. 45 : 9—17	465
f. De jaarlijksche feesten. 45 : 18—25	468
g. Sabbat- en nieuwe-maan-feest. 46 : 1—10	472
h. Aanvullende bepalingen. 46 : 11—24	475
Het heilige land en de heilige stad. 47 : 1—48 : 35	480
a. De tempelbron. 47 : 1—12	480
b. De grenzen van Israëls land. 47 : 13—20	485
c. De verdeeling van het land. 47 : 21—48 : 29	488
d. De poorten en de naam der stad. 48 : 30—35	496

Beschrijving van den Tempel.

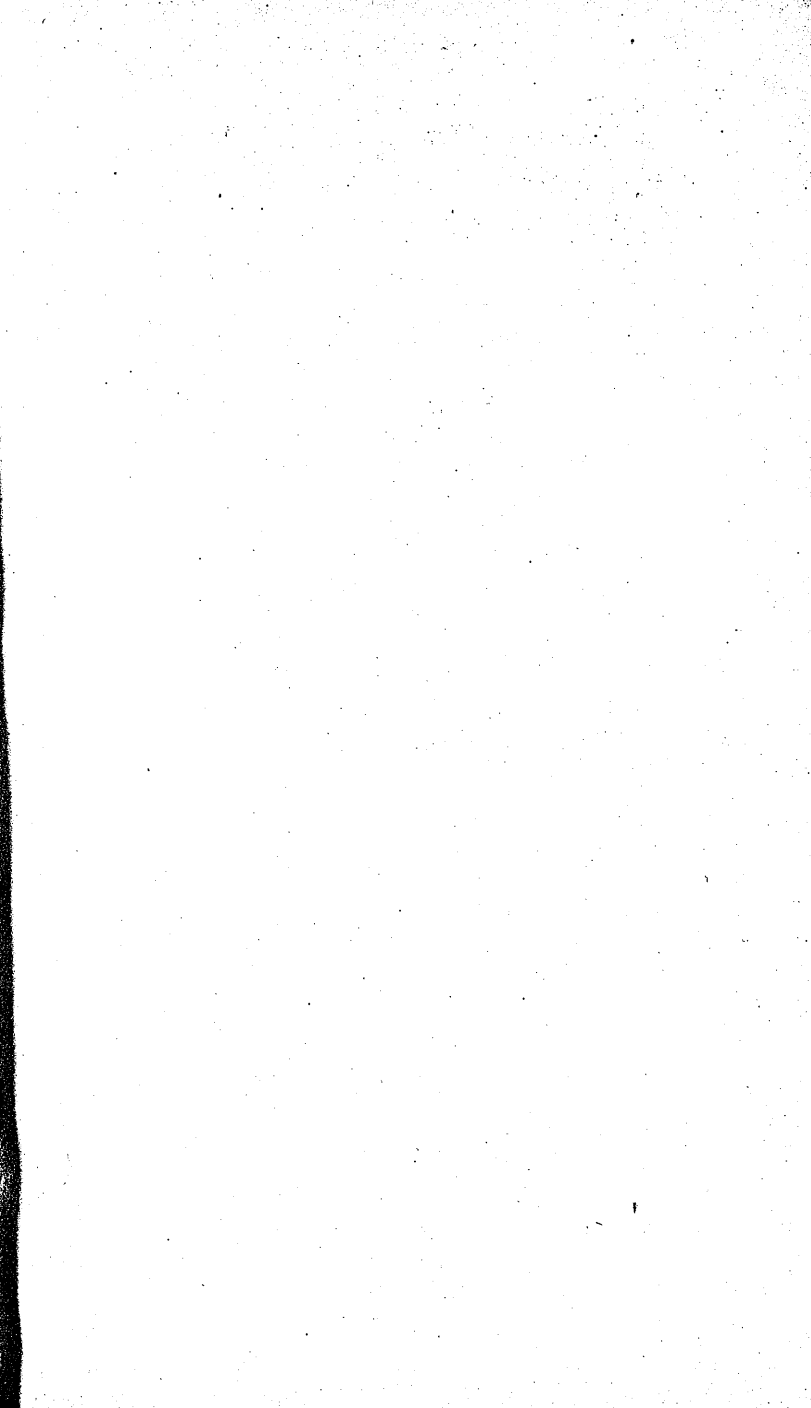
1. De tempelpoorten	501
2. Het tempelgebouw	502
3. Het brandofferaltaar	503
4. Het tempelcomplex.	504
5. De heilige heffing	506

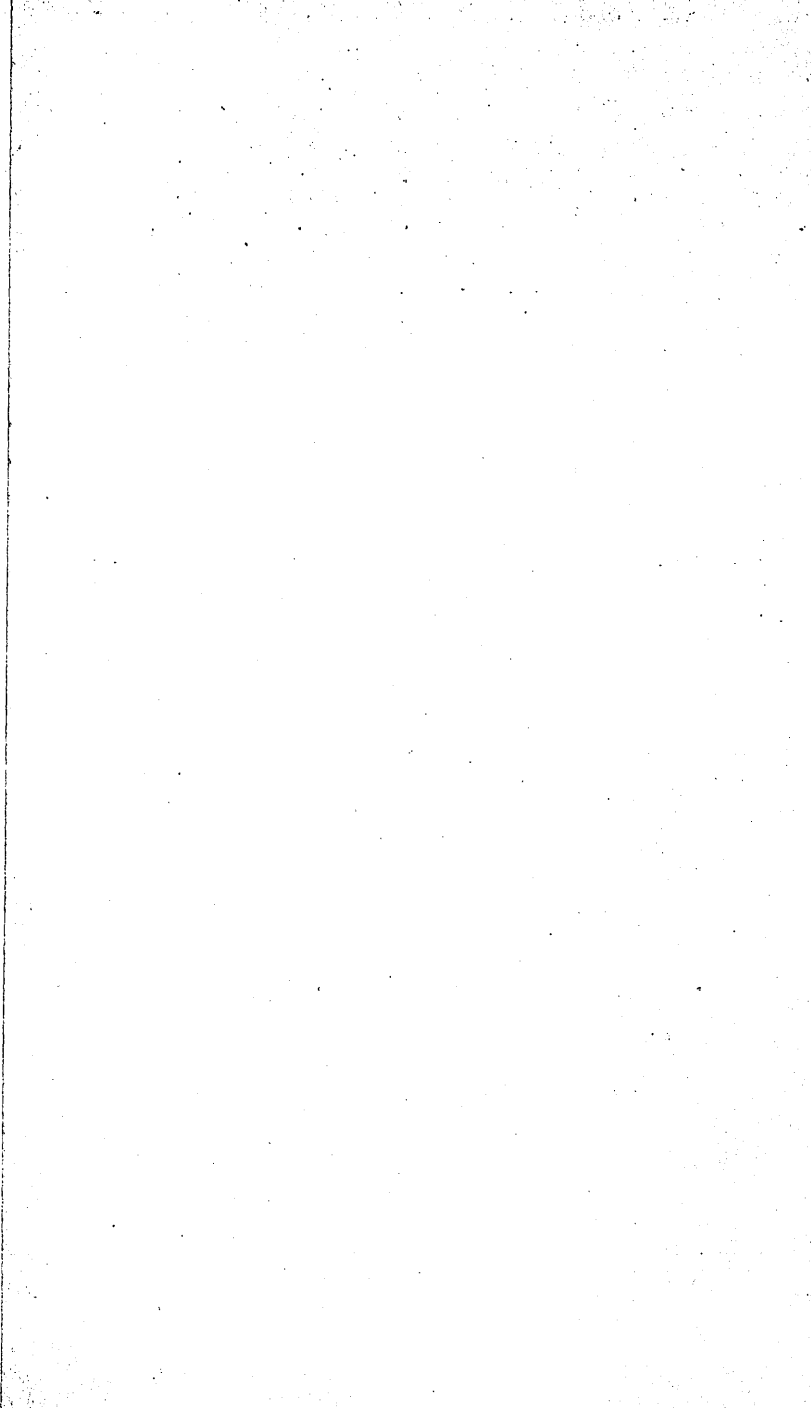
Lijst van aangebrachte tekstwijzigingen	509
---	-----

LIJST VAN DRUKFOUTEN.

Ezech. 1 : 3 lees: En Hij zeide tot mij.	
„ 4 : 15 lees: Zie, Ik geef u.	
„ 7 : 20 begint met: Op het daarvan gemaakte.	
„ 21 : 26 einde lees: Het nederige omhoog en het hooge omlaag!	
„ 27 : 32 lees: In hun weeklacht heffen zij een weeklacht over u aan.	
„ 29 : 7 lees: en gij doorwondt hun de heele hand.	
„ 31 : 4 lees: de oervloed deed hem rijzen.	
„ 33 : 22 lees: dat deze in den morgen tot mij kwam.	
„ 33 : 25 begint met: Daarom zeg tot hen.	
„ 37 : 8 begint met: En ik zag en zie.	
„ 41 : 15 lees: die aan den achterkant ervan was.	
„ 45 : 14 lees: een tiende bath van een kor. Tien bath maken een kor.	
„ 47 : 2 lees: naar de buitenste poort.	

BS
1546
.N8

Noordzij, A.
De profeet Ezechiël...

1045919

APR 6 1913

A. J. Nelsons
12 1913

BS1546
.N8

1045919

UNIVERSITY OF CHICAGO

50 708 537